

PRIMORSKI SLOVENSKI BIOGRAFSKI LEKSIKON

10. SNOPIČ

Martelanc - Omersa

Uredil Martin Jevnikar

GORICA 1984
GORIŠKA MOHORJEVA DRUŽBA

SODELAVCI II. KNJIGE - 10. SNOPIČ

A. B.	dr. Andrej Bratuž, prof. v Gorici
A. Pr.	dr. Anton Prijatelj, mag. med., Zdrav. dom, Nova Gor.
Adč.	dr. France Adamič, univ. prof. v p., Lj.
A. Šavli	Andrej Šavli, upok. prosv. delavec, Lj.
A. V.	dr. Alojzij Vetrih, župnik v Vrtojbi
B. Lu.	dr. Lučana Budal, prof. v Gor.
B. Mar.	Branko Marušič, ravn. Goriškega muzeja, Nova Gor.
B. S.	inž. Boris Sancin, ravn. RAITrsta v p., Trst
B. Z.	Božo Zuanella, župnik, Trčmun
DFB	dr. Diomira Fabjan Bajc, prof. v Trstu
Drago Bajc	dr. Drago Bajc, prof. v Trstu
E. A. K.	Erik A. Kovačič, knjižničar v Washingtonu, ZDA
F. Č.	Franc Čotar, prosv. delavec v Buenos Airesu
Gorjan	dr. Klara Gorjan, prof. v Gorici
Har.	dr. Zorko Harej, programist RAITrsta v p., Trst
Hum.	dr. Kazimir Humar, stolni vikar v Gorici
Ij	Ivo Jevnikar, časnikar na RAITrsta, Trst
Jan	Zoltan Jan, prof. v Novi Gorici
Jem.	dr. Martin Jevnikar, univ. prof. v p., Trst
Jok	Jožko Kragelj, župnik v Batujah
Koren	Jože Koren, časnikar v Trstu
Kralj	France Kralj, prof. na Sred. verski šoli, Vipava
L. B.	dr. Lojzka Bratuž, asistent na univ. v Vidmu, Gorica
Lc.	Ljubomir A. Lisac, arhivar v p., Zagreb
Idt	Lida Debelli Turk, urednica na RAITrsta, Trst
M. Bajc	dr. Marjan Bajc, uradnik na deželi, Trst
M. K. - W.	dr. Milica Kacin-Wohinc, znanst. svetnik, IZDG, Lj.
M. V.	Marko Vuk, kustos Gor. muzeja, Nova Gorica
Mtv	dr. Milko Matičetov, znanst. svetnik na SAZU, Lj.
Nm.	Nelida Silič-Nemec, kustos Gor. muzeja, Nova Gor.
Pan.	dr. Nadja Pahor-Verri, prof. v Trstu
Plah.	Slavica Plahuta, kustos Gor. muzeja, Nova Gor.
Pč.	Tomaž Pavšič, kustos v Mestnem muzeju, Idrija
Rij.	Mirko Rijavec, duhovnik, prof. v p., Gorica
Rut.	Tone Rutar, učit. v p. in časnikar, Nova Gor.
SAS	Sandi Sitar, pisatelj in znanst. delavec, Lj.
Sirk	dr. Ivan Sirk, prof. v Gorici
Sorč	dr. Ciril Sorč, župnik v Knežaku
S. P.	Sergij Pahor, časnikar na RAITrsta, Trst
Strčić	Petar Strčić, ravn. Arhiva Hrvatske, Zagreb
Stres	Peter Stres, prof. zgod., osn. š. Dobrovo v Brdih
Svd.	Drago Svoljšak, arheolog, muzej, svetnik, GorMuz, Nova Gorica
Svk.	dr. Roman Savnik, ravnatelj v p., Lj.
Šah	dr. Maks Šah, ravnatelj v p., Trst
Šerbelj	Ferdo Šerbelj, kustos Narodne galerije, Lj.

Prim.

~~7428~~

N 22. I. 1985 / 9

Prim.: Arhivsko gradivo v Archivio centrale dello Stato, v Institutu Gramsci v Rimu, v IZDG; D. Kermavner, Informacija o publicistu VI. Martelancu, NSd 1964, 950-54; Kacinova 1921-28, 382-88, 501-26; O VI. Martelancu, PZDG, 1980, 130-37; F. Klopčič, Nacionalna politika slov. komunista i odjek u KP Italije 1923-1930. godine, Dometi 1980, št. 3, 4, 5; D. Rupel, Avantgardizem med obema vojnima, NSd 1980, Besede in dejanja, Koper 1981, 153-61, št. 1; Isti, Pošljite za naslovnikom, drama, upriz. 1982 v PDG Nova Gorica.

M. K.-W.

MARTELANC Vladimír (Vlado), čebelarški strokovnjak, šolnik, r. 20. jul. 1900 v Lonjerju pri Trstu, u. 10. jan. 1983 v Lj. Oče Franc, učitelj iz Barkovelj (Trst), mati Katarina Grlica iz Brezovice v Brkinih, gospodinja. Mladost je preživel na Proseku pri Trstu, v Trstu dovršil šole in začel učiteljski študij na zaposlovalnih tečajih slov. učiteljskega iz Gorice, ki se je moralo v jeseni 1915 zaradi bližine soškega bojišča preseliti v Trst, učiteljske pa je dovršil 1920 v Mrbu; učiteljski izpit 1923 v Tolminu. Od 1920-22 je učil v Sv. Križu, na Proseku in v Barkovljah, od 1922-28 v Budanjah na Vipavskem. V Vipavski dolini je vodil pev. zbornice in se ukvarjal s čebelarstvom. Avg. 1928 so ga v Trstu zaprli in obtožili, da je požigal ital. otroške vrtce in osn. šole. Po 73 dneh so ga izpustili in postavili pod policijsko nadzorstvo. Ko je zvedel, da ga lahko spet zapro, je odšel z ženo Eldo Ferfolja, učiteljico, iz Trsta v Jaso in od 1929-33 poučeval v Čepeljah pri Starem trgu ob Kolpi, od 1933-42 v Črnomlju. V Beli krajini je postal vodilni čebelar z nad 200 panji. Napravil je izpit za čebelarskega učitelja in nadaljeval s čebelarsko prosvetno dejavnostjo, prirejal tečaje, razstave in predaval po vsej deželi. Med vojno se je takoj pridružil OF, organiziral tiskanje in pisanje revoluc. gesel ter pošiljal med partizane propag. material in med. 1942 so ga z drugimi belokr. učitelji internirali v Monigo pri Trevisu, a ker tudi tam ni miroval, so ga poslali v Lj. pred vojaško sodišče. Po dveh procesih je težko zbolel, zato so ga malo pred ital. kapitulacijo poslali domov. Vrnil se je v Črnomelj in bil po okrevanju referent za čebelarstvo pri okrož. gosp. komisiji. Mar. 1944 so sprejeli na čebel. zborovanju njegov pravilnik o oddaji medu za potrebe NOV in o pospeševanju čebelarstva. Sam je v letih 1944 in 1945 oddal več ton medu. V Črnomlju je uredil satišnico za ročno odlivanje satnic, sam odlil pet cementnih modelov in z

njimi so v letih 1944-45 odlili okr. 800 satnic. Od 1945-47 je bil v Ajdovščini šol. nadz., od 1947-49 je poučeval spet v Črnomlju, od 1949-56, ko je stopil v pokoj, je v Lj. poučeval na čebelarški šoli, veliko predaval, pisal strok. članke in deloval kot odb. v čebelarskih organizacijah. V letih 1946 in 1947 je organiziral prevoze čebel na belokr. pasišča. Do zadnjih dni se je ukvarjal z mislijo o idealnem, popolnoma avtomatiziranem točilu, ki ga je prikazoval tudi na čebel. razstavah. Za čebelarsko delovanje je prejel več priznanj in odlikovanj, med njimi najvišje čebel. odlikovanje red Antona Janše I. stopnje, za pomoč med vojno medaljo za zasluge za narod.

Prim.: A. Š., Solniku in čebelarju V. M. v spomin, PDK 19. febr. 1983; E. Š., V. M. v spomin, SC 1983, št. 11, 319-20 s sl.; podatki SBL v Lj.; podatki Zgod. ods. NSKT (Minka Pahor).

Jem.

MARTELANEC Gašpar Henrik (v slov. listih Martelanz, v it. G. E. Martellanz), publicist, r. 5. jan. 1829 na Opčinah pri Trstu, u. 4. okt. 1884 v Trstu. Oče Kristjan, učitelj, mati Marija Pertot. Postal je stavec v tiskarni Avstrijskega Lloyda v Trstu. Ko je 1866 začel izdajati J. Godina Vrdelski (PSBL I, 435-36) list *Tržaški ljudomil*, je bil M. »vredniški pomočnik«, istočasno je pisal v list. Prispevki so nepodpisani, zato ni jasno, kateri so njegovi. Dne 28. febr. 1869 je začel sam izdajati mesečnik (zadnja nedelja v mesecu) *Juri s pušo*. »Dolgočasen list za Lahone, Nemškutarje i druge nerodne ljudi.« Geslo: »Slovenci! Ne udajmo se!! Živio!!! Slavjani!! Zjedinito se!! Živio!!! Strela udri iz višine - izdajalca domovine!« M. je zagovarjal mladoslovensko politiko, hotel je v rojakih zbuditi narodno zavest in borbo za enakopravnost. Navduševal se je za tabore in ob njih izdajal posebne številke z naslovom *Juri s pušo* na taboru. Zaradi ostre politične polemike se je znašel dec. 1869 dvakrat na zatožni klopi; očitali so mu, da širi sovražstvo proti nem. narodnosti in da je povzročil sovražstvo med Slov. in It., vendar je bil obakrat oproščen. Če se ur. ni hvalil, je moral 1. št. ponatisniti, saj je bilo »3500 iztisov št. 1 premalo«. Dne 5. sept. 1869 je začel M. izdajati tudi 14-dnevnik (1. in 3. nedeljo v mesecu) *Jadranska zarja*. »Političen, podučen i kratkočasen list.« V programu je zapisal, da »bode se borila pogumno i nepremakljivo vzlasti za to, da se prikaže slov. narodu na Adriji svobode in enakopravnosti lepa zarja, ktere doslej pri vsem viku in kriku še nismo mogli

ugledati. Bodi pravica vsem in vsakemu povsod!» Tako je bil list političen, odločno naroden in slovansko usmerjen. Od sept. 1869 je M. tudi Jurija s pušo spremenil v 14-dnevnik in oba lista izdajal izmenično, da sta se vrstila kot tednik. Oblast je zahtevala posebno kvacijo za tednike, M. je v II. letniku Jurija s pušo spremenil v mesečnik, 10. jul. 1870 je ustavil Jadransko zarjo, na koncu leta pa še Jurija s pušo. Vzporedno z obema listoma je začel 28. apr. 1870 izdajati humoristično satirični list *Petelinček*, a so izšle samo tri št. Vse tri liste je tiskala tiskarna Avstrijskega Lloyda, kjer je bil v službi. 1872 je izdal knjižico (32 str.) *Različne burke*. Zlata knjiga za veselo slov. ljudstvo. Spisal in založil G. H. M. Tega leta je prenehal s slov. listi in začel izdajati ljudske in humoristične 14-dnevničke v it. in trž. narečju. Prvi je *El Zavatin de Trieste* (1. jun. 1872 - 12. sept. 1874). V njem je zagovarjal delavce in slov. skupnost, ustanovitev slov. gimn., ki jo je predlagal I. Nabergoj (gl. čl.), ter federalistično ureditev Avstrije. List je bil dobro urejevan, prinašal je uvodnike o polit. in soc. vprašanjih, obširno kroniko o trž. in primorskih dogodkih, humoristične pesnice, ilustracije, na koncu pa kot podlistek kak sentimentalni romantičen roman. Neki Fickov Janez je v Novicah 1872 M. napadel zaradi lista, češ da je začel »z umazanim laškim listom nekatere Slovence napadati, ker mu niso v njegovo mavho novcev vsuli«, da »kedar kak list izleže, brž zahteva od vsakega bolj premožnega človeka, da se naroči kar na polovico iztisov«. Menda »prestavljaja v Triesterico ali tudi v lj. Tagblatt«. Napad je bil krivičen, ker je bil vedno zaveden Slovenec, kar poudarja Silvana Monti Orel, ko govori o njegovih časopisih (I Giornali Triestini). Tudi E piše ob njegovi smrti: »Večkrat je v teh listih bičal odpadnike, kateri so ga radi tega pisano gledali.« Naslednji list je bil *El Triestin* (25. mar. 1875 - 18. avg. 1876), s podnaslovom »ljudski časnik«. Bil je bolj avstrijsko in nekoliko manj slovansko usmerjen, napadal trž. občinske može in hvalil škofa Legata. Podlistki so bili podobni prejšnjim. Dne 28. avg. 1875 je izdal eno samo št. (8 str.) humor. lista *L'Oca*. Sledil ji je *El Dindio* (10. - 25. sept. 1875), namenjen ženskam, naklonjen vladi in nasproten trž. upraviteljem; boril se je za mestni vodovod in pisal proti prevelikemu razkošju meščanov. Izšle so samo poskusna in dve redni št. Po mesecu molka je začel 31. okt. 1875 izdajati »univerzalen časopis« *Sandro* in ga vodil do smrti, potem do

1887 Luigi L. V. Martellanz. List je bil ljudski, zagovarjal je delavske pravice in izboljšanje plač, napadal obč. može ter it. trž. lista *L'Indipendente* in *Il Piccolo*, gojil literaturo, komentiral krajevne in svetovne novice. Od 18. avg. 1876 do 20. jul. 1877 je izdajal *El Zurlo*, ki je nekak nadaljevalec *El Triestin*. Veliko prostora je ur. posvetil mestni kroniki, o kateri se pogovarjata tudi Mihec in Jakec v svoji rubriki. V politiki je podpiral Edinost in njenega predstavnika I. Nabergoja, veliko pa je prinašal tudi priznanih lit. del. Dne 4. avg. 1877 mu je sledil »polresni ljudski list« *Tramway* (do 8. jul. 1881). V politiki je nadaljeval smer svojega predhodnika, skrčil mestno kroniko, proslavljal obiske članov vladarske hiše, zagovarjal delavce in novega škofa I. Glavino (PSBL I, 424). Dosti je bilo satiričnih, humorističnih in sentimentalnih pesmi, povesti in romanov. Naslednik se je imenoval *Il Gallo di Trieste* (od 14. mar. 1884 do 9. jan. 1886), a ga je urejal samo prvo leto, ker je umrl. Naslov je prevod slov. *Petelinčka*. Polit. smer je ostala nespremenjena, poudarjena je bila slov. in filoavstr. tendenca, na splošno pa je bil list bojevit. M. je bil podjeten mož, zagovarjal je pravice Slov. v Trstu in na Primorskem, imel posluh za delavce in bil zvest Avstriji. Njegovo delo in življenje še ni raziskano.

Prim.: Liber bapt. IV, 131 v ž. arh. na Opčinah; Fickov Janez, Dopisi, Iz Trsta, N 19. jun. 1872, 109; E 8. okt. 1884, 5; Simonič 191, 294, 382, 591; Miša Salamun, Slov. prim. časopisje, Koper 1961, 34-35; Monti Orel 193, 233, 237-38, 245-46, 261-62, 278, 347-48, 543-44, 547, 551.

Jem.

MARTI Anton (pravo ime Martini), gledališki, radijski in TV režiser, r. 10. apr. 1925 v Labinu (Istra), živi v Zgbu. Diplomiral na Gledal. akad. v Rimu, igral, režiral in pripravljal scenografijo v raznih gledališčih It. 1953 režiser Radia Koper, kjer je režiral igre v ital., med njimi precej prevodov iz srbohrv. lit. Za RLj je režiral ital. deli: Pugnetti, *Njune nedelje*, in Paolo Levi, *Po čem je resnica*. Za RAITrsta je režiral deli: *Zadeva Pinedus* Paola Levija (1959 v izvedbi Rad. odra) in *Ivanova dogodivščina* Leonida Andrejeva (izvedba SSG). Za SSG Trst je režiral igre: Eduardo de Filippo, *Glasovi vesti* (sez. 1955-56); Paolo Levi, *Po čem je resnica* (sez. 1958-59); Dario Fo, *Arhangeli in avtomati* (sez. 1961-62). Od 1958 se v glavnem posveča režiji v jsl. TV središčih.

Prim.: SGL II, 418; arh. RAITrsta; arh. SSG Trst.

Špac.

MARTINAK Henrik, pravnik in politik, r. 3. jul. 1826 v Kopru, u. 15. febr. 1879 v Gradcu. Oče Luka, prof. na koprski in lj. gimn. Študiral gimn. v Lj., U na Dunaju, promoviral iz filozofije 1845 in nadaljeval študij juridičnih ved. Služboval pri mestnem in dežel. sodišču v Lj., bil kot drž. pravdnik v raznih krajih, 1859 v Zgbu. Od 1861 služboval v Lj., Celju, Celovcu, 1871 postal svetnik višjega dežel. sodišča v Gradcu. Tu je umrl prav pred premestitvijo na najvišje sodišče na Dunaju. Marca 1848 je M. podpisal adresso dunajskih Slov. kranjskim dežel. stanovom z zahtevo po zaščiti slov. narodnosti na Kranjskem, Primorskem, Štajerskem in Koroškem in z vrsto drugih zahtev (pomnožitev osn. šol, uvedba novih, poslovenjenje zakonov, nameščanje uradnikov, ki obvladajo dežel. jezik, ipd.). V Lj. je bil med najbolj delavnimi člani in tudi odbornik Slov. društva (predsednik Bleiweis). V imenu društva je pisal odločne in tudi polemične članke v *Illyrisches Blatt* in v *Laibacher Zeitung*. V članku *Der slovenische Verein in Laibach - zur Verständigung an die Deutschen* (LZg 1848) zagovarja pravice Slovanov, braniteljev evropske kulture. Dosegel je, da se je doslej pretežno kulturna dejavnost društva razširila na politično. Zanimivi so tudi članki, ki jih je sam podpisal, npr. *Die politischen Windfahnen in Laibach* (LZg 1848, 87), kjer biča lj. oportuniste in sploh tedanjo lj. družbo, ali *Nationalität und Cosmopolitismus* (LZg 1848, 90), kjer svari pred kozmopolitizmom. V slovenščini je napisan samo članek *Austria in Slovenci* (Slovenija 1848, 49), v katerem M. dokazuje, da se Slovenci kot narod lahko razvijejo samo v Avstriji. M. je bil pripravljen sprejeti predavanja iz prava na obljubljeni slov. U. Bil je član odseka za slov. prevode, za katerega je sestavil tudi pravilnik.

Prim.: A. Pirjevec, SBL II, 62-63.

L. B.

MARTINC Peter, šolnik, prevajalec, r. 21. apr. 1899 v Kobaridu, u. 8. dec. 1978 v Kopru. Oče Franc, finančni uradnik, mati Marija Žigon (sestra prof. teologije v Gor. Frančiška). Osn. š. je obiskoval v Kobaridu, gimn. v Gor., na Dunaju in v Idriji (maturiral tu 1920). Vpisal se je na romanistiko lj. U in v času študija navezal zelo tesne stike s pesnikom S. Kosovelom (v š. letu 1923/24 sta bivala nekaj časa v isti sobi Akademskega kolegija). Ko je 1924 odšel s franc. vladno štipendijo v Aix-en-Provence, se je med njima razvila korespondenca (ohranjenih je 9

Kosovelovih pisem iz let 1924-26). M. je Kosovelu pošiljal iz Franc. sodobno avantgardno literaturo. V Franc. je ostal eno leto do poletja 1925, potem je na lj. U diplomiral z nalogo o F. Villonu kot modernem pesniku (očitno se v diplomu ni kazala M-eva želja, zaradi katere je odšel v Franc.: študij retoromanščine v tesni povezavi s študijem furlanščine). 1926 je služil vojaški rok v Sarajevu in nato nastopil svoje prvo delovno mesto v Čakovcu (1927) na učit. ter v Gospiču na gimn., kjer je učil 13 let. 1941 so ga ustaši zaprli in konfinirali, sept. 1943 je pobegnil k part., kjer je delal na prosv. odd. ZAVNOH (part. učitelj) pri ur. Vjesnika na Kordunu. Po vojni se je vrnil na Prim., kjer je sodeloval pri ustanavljanju slov. gimn. v Kopru (1945) in bil nato nekaj mesecev ravn. slov. gimn. v Gor. Febr. 1946 ga je ZVU odpustila iz službe. Po priključitvi delov SlovPrim. k Jsli je sodeloval pri ustanavljanju gimn. v Šempetru pri Gor. in bil eno leto njen ravn. (1948/49). Okt. 1949 se je vrnil v Koper. Dve leti je tu vodil organizacijo it. šol in bil med 1950 in 1963 ravn. slov. gimn. ter nato do upokojitve (1968) oz. do 1976 učil franc. Bil je zelo aktiven kult. prosv. delavec, pisal članke o kult. prosv. in pedagog. vprašanjih (SlovJ), prevajal je iz slov. v franc. (dela P. Zidarja) ter iz angl. (v Kopru je 1957 izšel prevod romana *Hišica v veliki hosti* pisateljice L. I. Wilder). Za svoje delo je prejel več nagrad in priznanj (nagrada občine Koper »15. maj« - 1969, Žagarjeva nagrada - 1969, priznanje OF - 1971). Po njem je imenovan eden izmed koprskih trgov (ob poimenovanju 1983 je izšla M. posvečena posebna brošura).

Prim.: SlovJ 12. mar. 1954; 8. febr. 1957; 6. febr. 1959; PrimN 26. apr. 1969 s sl.; Delo 26. jun. 1969 s sl.; 20 let slov. gimn. v Kopru, Koper 1965; 25 let slov. gimn. v Kopru, Koper 1970; 1947-1977 30 let gor. gimn., Nova Gor. 1977, 17, 70; Delo 11. in 15. dec. 1978; Prosv. delavec 19. jan. 1979; PrimN 15. dec. 1978; Narodni heroj Stanko Zagar, Lj. 1982, 64 s sl.; S. Kosovel, Zbrano delo III, Lj. 1977, 537-51, 1197-203; A. Geržinič, Boj za slov. šolstvo na Prim., Buenos Aires 1983, 49, 65-66, 107, 160; PrimN 25. nov. 1983.

B. Mar.

MARTINČIČ Albin, duhovnik in zvonar, r. 27. febr. 1900 v Gorici, u. 14. sept. 1982 prav tam. Oče Ivan, mati Guljelma Korbovščik. V Gor. sta prišla iz Cerovega v Brdih. Osn. š. v Gor., gimn. v škofovih zavodih v Šentvidu nad Lj., matura 1923. Bogoslovje v Gor., posvečen 12.

jul. 1927. Službe: kpl. v Podmelcu od 1. sept. 1927, Tolminu od 1. dec. 1927 in Solkanu od 1. maja 1929; kurat tj. žpk na Livku od 1. mar. 1930, kurat na Srpenici od 1. maja 1938, vikar v Trnovem ob Soči od 1. avg. 1939. Po razmejitvi 1947 se je umaknil v Gor. in nadškof Margotti ga je 1. okt. 1947 imenoval za škof. delegata na Jazbinah in v Trebežu, zaselkih župnije Dolenje Cerovo, ki sta po razmejitvi prišla pod It. Ko so še isto leto postale Jazbine samostojen vikariat, je bil M. imenovan za vikarja. Na Jazbinah ni bilo takrat nič, le nekaj hiš in blatnih poti. Družina Carollo mu je dala na razpolago klet. Ta prostor je deloma sam, deloma s pomočjo domačinov preuredil v bogoslužni prostor, v katerem je nekaj let maševal, pridigal, učil krščanski nauk. Stanoval je v Gor. in se od tu vozil s kolesom. Napravil je načrte za novo cerkev in jo z velikim trudom zgradil 1956; posvečena je Mariji Pomagaj. Zanimal se je pri javnih oblasteh, da so začeli popravljati ceste, in pri tem tudi sam pomagal. »Zagrizeno se je potegoval, da se je zgradila nova šola, da so napeljali elektriko, uredili pokopališče, uspel je dobiti za cerkev ubrano pojoče zvonove« (KolGMD 1983, 125-26). Toda iz nepojasnjenih razlogov je prišlo do spora s škofijo in M. se je 1964 umaknil v zasebno življenje. - M. je imel tudi veliko veselje za zvonarstvo. Ko je bil na Livku, se je vpisal na neko nem. višjo šolo za zvonarstvo in pridno študiral, da je dobil diplomu. Učil se je tudi pri Ivanu Mercini. Postal je priznan zvonoslovec, škof. kolavdator za zvonove. Po zadnji vojni je poskrbel za zvonove raznim cerkvam, ki so jim bili med vojno zaplenjeni. Tu pa tam je kaj malega objavil v časopisih. Bil je član KTD.

Prim.: NadškAGor.; K.H.(umar), G. A.M. v spomin, KatG 23. sept. 1982 s sl.; Isti, KolGMD 1983, 124-26 s sl.; Mar. Terpin, Števerjan, 1983, 234 in pass.; ustna pričevanja.

Hum.

MARTINUZZI Edvard st., dramatik in prevajalec, r. 12. maja 1909 v Trstu, u. 2. jul. 1979 prav tam. Oče Ivan, industrijski delavec, mati Frančiška Babuder. Po osn. in mešč. š. je v Trstu naredil še 2-letni trg. tečaj. 1928 je moral zaradi delovanja v slov. mlad. organizacijah oditi v Jslo. Živel je v Lj. in v Kranju, kjer je bil več let preds. prim. društva Sloga. Po vojni se je preselil v Koper. 1955 je prišel z družino v Trst. V letih 1928-48 je napisal zbirko pesmi, ki niso

bile objavljene. Za RAITrsta je 1959-60 napisal pravljice: *Srnjak z zvončkom*, *Delfin*, *Zaklad*, *Pastirček*, *Ptiček v jami* ter radijski igri *V hribih* (1961) in *Čarobni studenec* (1964). 1958-59 je prevedel Grimmове pravljice: *Nageljček*, *Snežka in Rožica*, *Trmoglavka*, *Otroci sreče*, *Koča v gozdu*, *Uganka*, *Deček v grobu*, *Napitnica*, *Raztrgani čevljički*. Prevedel je tudi dve veseloigri Augusta Kotzebuea *Poštna gostilna v Treuenbrietzen* (1959) in *Nesrečniki* (1961).

Prim.: SGL II, 418-19; podatki hčere Marije por. Horvic.

Har.

MARTINUZZI Edvard ml., igralec in dramatik, r. 3. mar. 1932 v Lj., u. 28. maja 1969 v Trstu. Oče Edvard, knjigovodja (gl. čl.), mati Marija Pavlič, gospodinja. Osn. š. in nižjo gimn. opravil v Kranju, višjo in maturo v Kopru. Med 1952-54 je študiral slavistiko na U v Lj. 1952 je bil dva meseca knjigovodja pri avtopod. Slavnik v Kopru, 1953 pet mesecev učitelj v Kortah nad Izolo; 1954-55 spet knjigovodja pri Slavniku, 1955-56 igralec pri Gled. slov. Primorja v Kopru. Od 1957 do smrti je bil član SSG v Trstu. E. Martinuzzi je bil splošno nadarjen. Že kot 4-letni otrok je igral harmoniko in po štiriletnem učenju nastopal v Kranju, na Bledu, v Zürich. Od 7. leta je devet let študiral violino in nastopal v Kranju in Lj. Veliko se je bavil tudi s športom: orodne vaje, smučanje (1952 je dobil zlato medaljo Ucef v alpski kombinaciji), veslanje, kolesarstvo (1952 je v krožni dirki Koper juniores zasedel drugo mesto). Že 1948 je objavil pesmi v časopisu Jadran v Kopru s psevdonimom Muc. 1967 je ob stoletnici Kmečke čitalnice imel v Škednju slikarsko in fotografsko razstavo. Izdeloval je maske iz gline. Po bratih Grimmih je za trž. SSG skupno z očetom pripravil dramatizacijo *Trnuljčice* (upr. 6. maja 1966), sam pa *Obuti maček* (upr. 29. nov. 1966). Za RAITrsta je dramatiziral A. Remca *Veliki punt*, L. Fatur *Vilemir*, K. Hafner *Šimnov Lipe* ter nekaj zgodb iz Tisoč in ena noč. Odigral je okoli 180 vlog. Nastopal je predvsem v karakternih in komičnih vlogah. Bil je prof. Čebula (Fodor, Matura), Estragon (Becket, Čakajoč na Godota), Karsky (Sartre, Umazane roke), Švejk (Hašek), Bubnov (Gorki, Na dnu), Louis (Achard, Lipe za luno), Virgadamo (Pirandello, Saj ni zares), Komar (Cankar, Hlapci), Martinek (Štoka, Anarhist), Mathias (Kozak, Dialogi), Jur (Mahnič, Kmečki rekvijem) itd.

Rad je nastopal in bil zelo uspešen v otroških igrah. Še vedno se mnogi spominjajo njegovega Marcipančka iz *Pepelke*. Do zadnjega se je pripravljaj, da bo nastopil v Neil Simonovi drami *Zares čuden par*, a ga je prehitela smrt. Skrbno je spravljaj dokumente o nastopih.

Prim.: SGL II, 419; SDL II, 13; NSKT, Zgod. odsek; večkrat PDK, Gosp, NL, KatG; Gled. listi; Delo; PrimN; Tedenska tribuna; podatki sestre Marije Horvic.

Har.

MARUSSIG (MARUŠIČ)-DRENIK Katarina (Rina), kiparka in slikarka, r. 9. sept. 1879 v Trstu, u. 10. jan. 1963 v domu za stare na Bokalcu pri Lj. Oče Jernej, mati Marija Selan. Mladost je preživela v Trstu, nato je potovala po Evropi od Pariza do Rima, obiskala je tudi Egipt in se ustalila v Milanu, kjer je odprla lastno umetniško delavnico. Poročila se je z. znanim slik. slov. rodu Pietrom (Petrom) Marussigom (Marušičem) (gl. čl.). Še pred vojno je uspešno razst. v Rimu na razst., ki je bila pod pokroviteljstvom it. kraljice Jelene; ministr. preds. Mussolini je na njej odkupil portret v bronu vojvode Duca d'Aosta. Revija Umetnost (1937-38) je objavila njeno skulpturo v mavcu *Dekliška glava*. Kiparka se je po vojni naselila v Lj., kar je dokaz, da se je zavedala slov. korenin. Tamkajšnji listi so le bežno zabeležili njeno smrt (v osmrtnici v Delu je označena kot kiparka oz. »vdova po znanem italij. slikarju Petru Marušiču«).

Prim.: Podatki anagraf. urada v Trstu; podatki matične službe mesta Lj.; Um 1937-1938, 105, 133; Delo 12. jan. 1963, 5, 7; Likovna revija 1963, 187; Grazia 25. jan. 1970, 16.

M. V.

MARUSSIG (v krstni knjigi vpisan **MARU-TSCHITZ**), 1893 uradno popravljen v **Marussig (MARUŠIČ) Pietro (Piero, Peter)**, slikar, r. 16. maja 1879 v premožni mešč. družini v Trstu, u. 12. okt. 1937 v Pavii. Oče Peter, mati Erminija Disopra, še 3 bratje in sestra. Prve umetnostne nauke si je pridobil v rodnem mestu, nato je študiral na Dunaju, v Münchnu, Rimu, Benetkah in Parizu. Tu so nanj vplivali Van Gogh, Gauguin in Cezanne. Vrnil se je v Trst in prinesel svežega duha v tamkajšnje kult. okolje. 1920 se je preselil v Milan, kjer je bil med ustanovitelji skupine Novecento. Večkrat je razstavljal s Carràjem, Sironijem, Tosijem, Funi-jem idr., tako na beneškem bienalu in drugod po It. ter v tujini. Njegova dela najdemo v

gal. v It. in po svetu, npr. v Milanu, Trstu, Novari, Montevideu, Amsterdamu, Parizu, Moskvi. Na XXI. beneškem bienalu so priredili spominsko razst. s 34 njegovimi deli, ob prvi obletnici smrti okt. 1938 pa v prostorih akad. Brera v Milanu. 1947 so bila M-ova dela razst. v gal. Scorpione v Trstu, 1950 v Gall. S. Fedele v Milanu, v istem mestu (Gall. Gianferrari) tudi 1970. 1972 so v palači Costanzi v Trstu pripravili retrospektivno razst. slik iz trž. obdobja; Garibaldo Marussi je v priložnostnem katalogu zapisal, da je M. največji trž. slikar tega stoletja. Že v mladosti je spoznal secesijo in impresionizem, k slednjemu se je povrnil v kasnih letih zlasti v pokrajinah. M-ove povezave s slov. kulturnim okoljem so dokaj šibke in jih sam ni gojil, a kljub temu je nekaj znakov, ki krepijo domnevo o njegovem slov. poreklu. Poročen je bil s trž. Slovenko, kiparko Rino (Katarino) Drenik (gl. čl. pod Marussig-Drenik Katarina). Po smrti se ga je spomnila s krajšim člankom revija Umetnost, napisala ga je v Milanu živeča pripovednica in publicistka Iva Breščak. V njem pravi: »Bistrega in prožnega duha, poštenega, kristalno čistega značaja, kontemplativna, nesebična duša, ki ji je bila vsaka površna ambicija zoprna, skratka ves umetnik, Marušič ni mogel biti človek, ki bi si morda z raznobarnimi znaki na suknjiču prisvojil priznanje tiste visoko leteče kritike, ki je v navidezni pozabljivosti šla mimo njega.« Šijanec je M-a označil tako: »Znamenit je zlasti v tihožitju in portretu, kjer je slikarjev neoklasični realizem programsko docela na dlani, medtem ko podlega v krajinah poznoimpresionistični slikovitosti.« 1945 je kmalu po vojni M-ova vdova prispela v Lj. in tam ponujala njegove slike v odkup, v slov. prestolnici se je tudi za stalno naselila. Po zadnji vojni je v Lj. menda živela tudi slik. sestra, ki je hranila večje število njegovih del. GorMuz na gradu Kromberk je 1969 pridobil M-ovo posmrtno masko, 1977 pa je od zasebnega lastnika kupil tri njegove jedkanice: *Avtoportret* in dva *Portreta sestre*. Galleria d'arte moderna v Civico musco Revoltella v Trstu hrani naslednji M-ovi sliki: *Avtoportret* (o. pl., 1914) in *Dekliški portret* (o. pl., 1932).

Prim.: Podatki anagraf. urada v Trstu; podatki Silva Zupana, Lj.; Thieme-Becker, XXIV, Leipzig 1930, 188; EncIt XXII, Roma 1934, 464; Um 1937-1938, 133; 1938-1939, 133-35; Picc. 6. okt. 1938; Campo di Marte 1. dec. 1938; Domus 1941, 168, 36; PDK 18. nov. 1947; 30. nov. 1947; Šijanec 143, 512; A.M. Comanducci, Dizionario illustrato

dei pittori, disegnatori e incisori italiani moderni e contemporanei, Milano 1962, 1125-26; ELU 3, Zgb 1964, 416; Catalogo della Galleria d'arte moderna del Civico museo Revoltella, Trieste 1970, 100 in pass.; Grazia 25. jan. 1970; PDK 25. maja 1972; Epoca 28. maja 1972; PDK 2. jun. 1972; Lessico universale italiano di lingua, lettere, arti, scienze e tecnica, XIII, Roma 1974, 133; Dizionario enciclopedico Bolaffi dei pittori e degli incisori italiani dall'XI al XX secolo, VII, Torino 1975, 250; PDK 8. jul. 1979.

M. V.

MARUŠIČ Andrej, narodni buditelj, publicist, urednik in cerkveni pisec, r. 7. dec. 1828 v Štandrežu, u. 16. okt. 1898 v Gor. Oče Jožef, kmet, mati Katarina Pavletič. Osn. š. je od 1836 dalje obiskoval v Gor., prav tam od 1839 tudi gimn. in filoz. študije, ki jih je po dveh letih končal (1847). V času srednješol. študija je bil domači učitelj pri Carlu Catinelliju, znanem gor. avstrijakantu; med M-evimi učitelji pa je omeniti vsaj A. Füstera (PSBL I, 399-400). Med 1847 in 1851 je obiskoval gor. bogoslovno semenišče, konec 1851 je bil posvečen v mašnika. Še pred ordinacijo je postal domači učitelj pri grofu Attems v Podgori (1851-58), službo je kasneje opustil, ko je postal katehet na nižji gimn. v Gor. Na tej š. je deloval sicer že od 1854 kot pomožni učitelj slov. jezika (slov. je učil tudi še kasneje kot katehet vse do 1865), 1875 je postal katehet za celotno gimn. Od 1869 je bil član dežel. š. sveta, 1885 je bil imenovan za častnega kanonika in višjega osnovnoš. nadz. za verouk, jul. 1894 je bil upokojen. Prav takrat bi postal poreški škof, če bi imenovanja ne bil preprečil tržaški vladni namestnik, 1896 je mesto krškega škofa odklonil. Prvo vzgojo tudi v slov. duhu je prejel že v domači hiši, s slov. pa se je pričel intenzivno ukvarjati v semenišču, kjer je bil njegov prof. tudi Št. Kociančič (M. je o njem kasneje pisal: »Bil je v pravem in priličnem pomenu sramežljiva devičica, mlad, lep, nedolžen in — kakor se je kasneje pokazalo — učen duhovnik, pa govoril preveč mrtvo« (gl. PSBL II, 82-84). Kot bogoslovec se je zanimal tudi za krajevno zgod. V slov. tisku se je prvič oglasil 1854, ko je pričel objavljati dopise v ŠP, ZD in N. Pisal je o cerkv. zadevah, o kult. problematiki (šolstvo) ter o domoznanstvu (npr. o ženitovanjskih običajih na Gor., N 1854) in objavil tudi svoj prvi sonet, posvečen nastopu novega gor. nadškofa Gollmayrja (ZD 1855, 112). S hebrejsko pesmijo se je tega dogodka spomnil tudi Št. Kociančič, ki je bil tedaj skupaj z M.

najmarljivejši sodelavec slov. tiska z Gor. Že v Bachovem času je M. začel prikazovati mesto slov. jezika v javnem življenju, 1860 je objavil v N članek *Narodnost in slovenščina v Gor.*, ki bolj odkrito v drugačnem polit. vzdušju obravnava narodnostne razmere. Z uvedbo ustavnega življenja pa dobivajo M-evi članki izrazitejšo polit. vsebino. V sklopu porajajočega se slov. gibanja kaže M. pota svojega polit. nastopanja, ki so popolna zvestoba Bleiweisovemu krogu (kult. pomeni, da se je navduševal za Koseskega in ne za Prešerna), zmernost v pridobivanju polit. pravic, upoštevanje svojstvenih narodnostnih razmer na Gor. in popolna podrejenost cerkveni in drž. avtoriteti. Te sestavine zrcalijo M-ovo publicistično dejavnost, ki se kaže pri njegovem skoraj 30-letnem sodelovanju v N ter pri urejanju dveh gor. slov. listov, mesečnika *Umni gospodar* (1863-65) in tednika *Domovina* (1867-69). Vendar razširja M. svoje javno delovanje tudi izven časnikarskega kroga, saj postane tudi dežel. poslanec (1867-70) in član nekaterih dežel. organov (namestnik dežel. odbornika, član odsekov dežel. zbora in član dežel. š. sveta). M-ovo sodelovanje z organi dežel. oblasti se je pričelo že tedaj, ko je v slov. jezik prevajal zapisnike prvega obdobja delovanja dežel. zbora v Gor. (1861-63). Kot član gor. kmetijske družbe je 1863 sprejel urejanje družbinega glasila v slov. jeziku, ki je pričelo izhajati kot *Umni gospodar* in bil nato prvi pravi slov. list na Goriškem (1862 je izšel le enkrat Fillijev Lo speculatore goriziano - Goriški oglednik). Poleg strok. člankov je list prinašal po izrecnem M-evem prizadevanju tudi prispevke s polit. vsebino. Zavaljo tega si je nakopal ožitek it. članov družbe (odpor so zlasti zbudile M-eve polemike z nastajajočim it. nacionalističnim gibanjem) in list je konec 1865 prenehal izhajati. Že v tem listu se je M. lotil nekaterih temeljnih slov. polit. vprašanj, kot je npr. upravno zedinjevanje slov. ozemlja. 1865 ni pristajal na mrh. program, ker je menil, da bi združevanje Slov. po nekdanjih upravnih mejah zmanjšalo število Slov. na Gor., kar bi bilo škodljivo, »da ob meji preveč ne oslabimo«. Verjetno je 1866 v zvezi z vojno med Avstr. in It. predlagal potek bodoče državne meje na zahodu monarhije; pri tem je stal na načelu, da je treba It. dati čim več Italijanov. Tudi kasneje se ni pridružil programu »zedinjene Slovenije«. S tem v zvezi je značilno pisanje tednika *Domovina*. Ta list je M. izdajal

na pobudo drž. oblasti, ki so nameravale s slov. listom, pisanim v drž. duhu, zajeziti naraščanje it. nacionalnega gibanja na Prim., ki se je zlasti razbohotilo od 1866 dalje. Domovino sta clc. Slovenec in mrb. SN označevala za vladni list in M. je z njima vodil občasne in zelo obširne polemike. Zlasti veliko prahu je vzbudilo Domovinino previdno stališče v zvezi s polit. programom »zedinjene Slovenije«. Ko je 1868 nastalo taborsko gibanje, je bil M. prisiljen sprejeti ta program, a je vendar sodil, da se mora uresničiti »po postavni poti«. Da mu zedinjena Slovenija ni zrasla k srcu, je pokazal konec okt. 1869 v gor. dežel. zboru, ko se ni pridružil interpelaciji za zedinjeno Slovenijo, ki sta jo v zboru prebrala dežel. poslanec dr. J. Tonkli in dr. A. Žigon. Sicer pa je Domovina odigrala važno vlogo osveščanja Slov. na Prim.; M. je zanjo prispeval poleg številnih polit. prispevkov, komentarjev in poročil več domoznanskih član- kov (npr. *Staroogleski obred ali »Ritus Patriarchinus«*, 1867, št. 2, 5, 13, 16; *Imena in pri- imki*, 1867, št. 33, 35, 37, 38, 40, 43, 46-52) ter zbral okoli lista več sodelavcev (F. Zakrajšek, A. Žni- darčič, J. Furlani, A. Klodič), ki so za list pi- sali zanimive prispevke. Ko je list konec 1869 prenehal, se je M. znova oprijel N. Zelo mar- ljivo in redno je dopisoval, tako da je mogel list tudi osrednji slov. prostor seznanjati z gor. razmerami, seveda obrazloženimi na M-ev način in gledanimi z njegovimi idejnimi in polit. sta- lišči. M. se je sicer taborskemu gibanju pridru- žil, vendar z določeno rezervo, zato se tudi ni pridružil prvemu polit. društvu Slov. na Gor., ki je nastalo v drugi polovici 1869 in dobilo ime Soča. Ustanovitev društva je pravzaprav zače- njala razcep v vrstah gor. Slovencev med mlade (liberalci) in stare (konservativci). M. je bil te- daj eden najbolj agilnih v vrstah starih in kot njihov kandidat je nastopal na dežel. volitvah pozno pomladi 1870. Vendar ni uspel niti v ku- riji kmečkih občin in niti v veleposestvu. Poraz ga je odtegnil aktivnemu polit. delovanju, saj je poslej postal le še dopisnik N in član gor. čitalnice, katere ustanovitelj je 1862 tudi bil. Lahko le domnevamo, zakaj se M. ni z letom 1872 trdnjeje oklenil kat. polit. tabora na Gor., ki je imel svoj tednik Glas (1872-75) ter tudi polit. društvo »Gorica« (1873-76). Očitno tudi moč- na katol. polit. aktivnost ni prijala njegovi tak- tični usmeritvi, ki je razglasila zmernost. Tudi se ni kasneje ogreval za spravo, ki je z nasto-

pom 1876 skušala ponovno združiti Slov. na Gor. Toda kasneje, ko so se vrste Slov. na Gor. znova razkrajale, se je odločil za Primorski list in ne za Sočo. Od 1870 je M-eva aktivno javno nastopanje polagoma splahnelo. Posvetil se je cerkv. pisanju in za učence sred. šol izdal mo- litvenik *Jaz sem pot, resnica in življenje* (Gor. 1873) ter knjigo *Sveti veliki teden in velika noč ali cerkvena opravila tega sv. časa v latinskem in slovenskem jeziku, s pravili za duhovne in pojasnili za ljudstvo* (Gor. 1874). Kasneje je sa- mostojno izdal še krajši *Načrt za verouk v ljud- skih šolah v nadškofiji goriški s pristavkom: Načrt za meščansko šolo in za učiteljsko izo- braževališče* (Gor. 1890) ter A. Winklerju posve- čeno brošurico *Epizoda iz kulturne zgodovine Goriške ali košček zgodovine goriškega c. kr. gimnazija* (Gor. 1895). Posmrtno je izšla njegova knjižica spominov *Moja doba in podoba* (Gor. 1898); knjižica je ponatisnila spomine, ki jih je pričel objavljati Primorski list (1898, št. 3-29), a ker je očitno M. pisal besedilo sproti, je nada- ljevanje prekinila smrt, zato so spomini nedo- končani oz. so se zaustavili prav pri času, ko bi M. pričel opisovati svoje javno delovanje od 1860 dalje. M-evi spomini so prav gotovo po- membni za spoznavanje razmer na Gor. pred- vsem v času med 1848-60. Zadnja leta pred smrt- jo je uredil tri letnike *Koledarja*, veljavnega v goriški nadškofiji (koledar je bil pomemben za- radi leposl. in zgod. člankov, ki jih je prinašal, zlasti prispevki S. Rutarja). M. je zelo samo- svoj pojav v slov. javnem življenju na Gor. dru- ge polovice 19. stol. Njegovo spočetno kulturno delovanje (poleg omenjenega soneta ga označuje tudi pesnitev *Prekletstvo in blagoslov ali Mavra nad jeziki*, v Izvestjih gor. gimn. 1862), ki je bilo osredotočeno predvsem na jezikovna vpra- šanja (v N je npr. 1855 predlagal razsodišče za sporna jezikovna vprašanja), je kasneje prešlo v zelo pisano publicistiko, ki jo je uveljavljal na svojstven način. Podobno velja za njegovo polit. dejavnost, ki je težila po zmernosti, po previdnem taktičnem postopanju, zoper vsako nasilno spremembo. Zato so bile njegove časn- karske ocene polit. dogodkov tako na Gor. kot drugod po svetu previdne in bojovite le te- daj, ko je branil katol. načela (polemično je na- stopal zoper zakonodajo, ki je ločevala Cerkev od š. sistema), ali če so se postavljale ovire rabi slov. jezika v javnem življenju. V gor. raz- merah je seveda zagovarjal načela sožitja Slov.

in It. oz. Furlanov po načelu »vsakemu svoje«, odklanjal pa je uveljavljanja narodnosti, ki jih je zastopal mladoslov. tabor. Veliko zanimanja je posvečal jezikovnim vprašanjem, zanimala ga je krajevna zgod. Ob smrti je Soča (18. okt. 1898) zapisala, da je bil M. markantna osebnost, ki je »ne bo mogel prezreti nikak ocenjevalec našega narodnega prepoda na Goriškem in na Slovenskem sploh«. O M. do danes še ni bila napisana kaka daljša monografija, ki bi podrobno razčlenila številne niti njegovega vsestranskega delovanja. Pokopan je na pokopališču v Štandrežu; podpisoval se je tudi s šiframi: X, x+y, A. M., M., A. M-č.

Prim.: SBL II, 64-66 (tam navedena lit. do 1933); Gabršček I-II; I. Sorli, Moj roman, Lj. 1940, 52; I. Prijatelj, KPZS, I-V; F. Koblar, Gregorčič; B. Marušič, ZČ 23/1965, 1-30, 211-55; Isti, ZČ 25/1971, 213-41; 1869-1969 - Ob stoletnici štandreške čitalnice, 1969, 38-39; Martin Jevnikar, KolGMD 1978, 80-81.

B. Mar.

MARUŠIČ Benjamin, pravnik, r. 14. avg. 1914 v Opatjem selu, u. 15. maja 1981 v Lj. Oče Anton, mizar, mati Marija Marušič. Družina se je izselila v kraljevino SHS in M. je osn. š. in gimn. obiskoval v Mrbu, diplomiral pa na lj. U na pravni fakulteti. Med vojno je bil zaprt v it. taboriščih (Renicci) in sodeloval z OF. Po vojni je bil sodnik, služboval je v Kopru, Celju, od 1960 dalje na okrož. sodišču v Lj., 1968 je postal sodnik vrhovnega sodišča Jsle v Bgdu. Bil je nečak dr. Draga Marušiča (gl. čl.).

Prim.: Kojeko 2, 620; Delo 16. maja 1981; podatki M-eve sestre Marinke Bertancelj (Nova Gorica).

B. Mar.

MARUŠIČ Branko, zgodovinar, r. 4. febr. 1938 v Gor., živi v Solkanu (Nova Gor.). Oče Franc, zdravnik (gl. čl.), mati Vida Mejač, gospodinja iz Komende pri Kamniku. Osn. š. obiskoval v Solkanu, gimn. v Šempetru pri Gor., Solkanu in Novi Gor. (maturiral 1955). Na lj. U študiral medicino, nato zgod. na Fil. fak. (diplomiral 1962). Po vojaščini se je zaposlil kot asistent na INV v Lj. (1963-65), nato pa postal kustos GorMuz in nov. 1965 imenovan za ravn. (na to delovno mesto nato še štirikrat potrjen). Z objavami s področja zgod. je začel že kot študent (ZČ 14/1960, 196-202) in prva daljša objava je *Pregled delovanja organizacije Rdečega križa Slov. v gor. okraju 1944-1960* (Nova Gor. 1961, cikl.); kasneje je samostojno objavil še (skupaj z I. Maruši-

čem) *Solkanski rojak dr. Marko Anton pl. Plenčič 1705-1786* (Nova Gor. 1967); (skupaj s F. Vavtvcem) *Ob stoletnici »Soče« 1871-1915* (Trst 1971); (skupaj z D. Komacem) *Vrsno* (Lj. 1973, 1977); *Veliki tolminski punt leta 1713* (Trst 1973); *Po poteh velikega tolminskega punta* (1-2, Lj. 1976); *Iz zgodovine Trente* (Trst-Nova Gor. 1977, druga izd. 1980, tretja, popravljena 1982); (skupaj z D. Sedmakom) *Delavsko gibanje na Primorskem do prve svetovne vojne* (Nova Gor. 1979); *Šentviška planota* (Lj. 1980). V dnevnem tisku, revijah in znanstvenih publikacijah je objavil preko 700 različnih člankov in razprav ter knjižnih poročil in ocen. Izbrana bibliografija teh objav je v Razpravah in gradivu INV (št. 11-12, 1980). Strokovne razprave je objavljial v slov. (ZČ, Kron, GorLtk, GorSreč) in tujejezičnem tisku (Archivio storico italiano, StudG, InizI), poljudnejše članke pa v PDK, PrimN, Delo, PV, JKol, GorKnjiž, NRazgl, Sreč, PrimSreč, Zaliv, TV 15, IdrR, LDK, VoceI itd. Z razpravami je sodeloval v zborniških izdajah (npr. GorZb II, TolmZb II itd.). Pobudil je izhajanje zbornika GorMuz, ki izhaja od 1974 (doslej 9 zv.) pod imenom GorLtk. M. je bil ur. nekaterih izdaj, kot so priložnostne ob 100-letnici čitalnic v Solkanu (1967), Rihemberku-Braniku (1968), ob 100-letnici briškega tabora (1969), ur. je 6 zv. zbirke Berila GorMuz, bil je ur. zbornika Občina Nova Gor. 1947-1977 (Nova Gor. 1977), uredil in z opombami je opremil izdajo mladostnega dnevnika S. Rutarja (Trst-Nova Gor. 1972). Za nekatere knjižne objave je napisal spremno besedo (faksimile Zgodovine Tolminskega S. Rutarja, 1972; V. Gradnik, Krvavo Posočje, 1977; J. Vilfan, Delo, spomini, srečanja, 1978 itd.). Bil je član ured. odb. Sreč in PrimSreč. Sodeluje pri SBL in PSBL (tu je doslej objavil nad 80 gesel). Kot zgod. M. zanima predvsem zgod. Prim. v 19. in v začetku 20. stol., o tem je objavil več razprav (ZČ 23/1969, 1-30, 211-56; ZČ 25/1971, 213-41; GorLtk 1974, 51-67; ZČ 29/1975, 127-38; GorLtk 4-5/1977-78, 35-49; ZČ 31/1977, 35-48; Kron 28/1980, 183-90; Kron 28/1980, 32-42 itd.), raziskoval pa je tudi življenje in delo nekaterih osebnosti (I. M. Marušič, M. Bavčer, A. Muznik, M. Verne, K. Lavrič, S. Rutar, A. Gabršček, K. Jug itd.), z nekaterimi objavami pa je segel v starejša obdobja zgod. (tolminski punt 1713, antika). Večkrat je nastopil s strok. referati in poljudnimi predavanji. Z referati se je udeleževal zborovanj slov. (Nova Gor. 1968, Velenje

1970, Škofja Loka 1972, Piran 1974, Kranjska gora 1976, Celje 1982) in jsl. zgod. (Sarajevo 1965). Z referatoma o polit. zgod. prim. Slov. v 19. stol. je nastopil na sestanku jsl. in it. zgod. (Sarajevo 1976, Firenze 1977), sodeloval na drugih simpozijih v Jsl (npr. Ljutomer 1968, Bovec 1972, Tolmin 1976, Zalec in Radenci 1980, Pazin 1982 itd.) in na mednarodnih srečanjih v Vidmu (1969), Ogleju (1982) in v Gor. (1979, 1982, 1984). Večkrat je predaval v Gor., Trstu, Novi Gor., Lj., predaval je tudi v Devinu, Štandrežu, Ricmanjih in na Dunaju (študentski dom Korotan 1969), kjer je s študijsko štipendijo bival dva meseca. Kot muzejski delavec je pridobil naslova višji kustos in muzejski svetovalec. Med prvimi njegovimi opravljenimi nalogami na področju muzealstva je ureditev Gregorčičeve rojstne hiše na Vrsnem (1966), kasneje je pripravil več muzejskih razstav in prireditev (proslave stoletnice nekaterih čitalnic in taborov, dogodki iz novejšje zgod., zlasti iz NOB). V Novi Gor. je M. pobudil ulico slavnih rojakov in odkritja nekaterih spominskih plošč ljudem in dogodkom. Od 1978 je preds. Zgod. društva za sev. Prim., sodeloval je v izvršnih odborih društev slov. muzealcev in zgod. Za tisk je pripravil knjigo *Primorski čas pretekli*. 1983 je prejel za delo na muzejskem področju Valvasorjevo nagrado in priznanje Zveze muzejskih društev Jsl.

Prim.: J. Sorn, Kron 9/1961, 192; PDK 21. nov. 1964; Gazz 25. nov. 1964; PrimN 29. jan. 1965; Oslobođenje (Sarajevo) 18. nov. 1965, št. 6272; PDK 19. dec. 1965; Delo 8. avg. 1967; B. Pogačnik, Delo 9. dec. 1967; Z. Stropnik, Proteus 30/1967-68, 157; Večer, 5. okt. 1968; Delo 20. okt. 1968; L. Kante, Delo 8. avg. 1967; SaS (Sandi Sitar), PrimN 9. nov. 1968; M. Tavčar, Sreč 4/1969, št. 17, 24-30; PDK 12. dec. 1970; O. Janša, Kron 1971, 184; D. Kermavner, PV 1972, 60-66; D. Ferjančič, PrimN 23. jun. 1972; PrimN 29. jun. 1973; Delo-RTV priloga 5.-11. avg. 1973; F. Rozman, NRazgl 26. okt. 1973, 516; A. Agnelli, InizI 60/1974, 17-22; C. G. Mor, Memorie storiche forogiuliesi, 55/1975, 319; N.J. (Marijan Brecelj), PDK 24. apr. 1977; PDK 6. jul. 1978; Oslobođenje (Sarajevo) 21. apr. 1976; La Nazione (Firenze) 12. jun. 1977; Picc 12. jun. 1977; S. Granda, Delo 1. mar. 1977; MSE 2, 572; -lj (Marijan Brecelj), PDK 31. dec. 1980; Quaderni giuliani di storia 1/1980, zv. 2, 186-87; Ib. 2/1981, zv. 1, 104-05; PDK 26. mar. in 10. nov. 1982; (Marjan Drobež), PDK 6. febr. 1983; B. Gombač, PDK 12. jun. 1983.

Ured.

MARUŠIČ Darko, organizator OF in KPS ter partizanski borec, narodni heroj, r. 6. dec. 1919 v Lj., u. 17. nov. 1943 v Srednjem Lokovcu. Nje-

gova družina je med prvo svet. vojno živela v begunstvu v Lukovici, 1921 se je vrnila v Opatje selo, od tam pa so zaradi slabih socialnih razmer emigrirali v Brazilijo. Vrnili so se 1925, čez šest let pa so se za stalno odselili v Lj. Tu je M. obiskoval mešč. š. in strok. nadaljevalni tečaj sred. tehn. š. V tovarni »Unitas« v Lj. se je izučil za stroj. knjičavničarja. Tu je 1938 postal član SKOJ-a, 1940 pa član KPS. Politično je delal med vajeniško in športno mladino. Bil je uspešen boksar srednjetežke kategorije in član dravske banovinske reprezentance. Po napadu na Jsl. 1941 je postal sekretar okrož. komiteja SKOJ v Lj., aktivno je delal tudi v akcijah VOS. Febr. 1942 ga je CK KPS poslal na polit. delo v Trst, da bi obnavljal organizacije KPS in OF, ki so jih prizadele aretacije bratov Kovačič (PSBL II, 159-60) in drugih trž. aktivistov. Organiziral je tudi mladinsko protifaš. in revoluc. gibanje. Nov. 1943 je postal član pokr. komiteja SKOJ, apr. 1943 pa sekretar pokr. iniciativnega odb. ZSM za SlovPrim. Po kapitulaciji It. je bil tudi član NOS za SlovPrim. Okt 1943 ga je GŠ NOV in POS imenoval za pomočnika komisarja prim. operative cone. Delal je v Furlaniji, 6. okt. 1943 je bil imenovan za politkomisarja Tržaške divizije, nov. 1943 pa za pomočnika politkomisarja Goriške divizije. Na prvem kongresu ZSM Slovenije v Kočevski Reki okt. 1943 je postal član glav. odb. ZSMS. Padel je v borbi z nemško patroljo. Za narodnega heroja je bil proglašen 14. dec. 1949. Njegovi ileg. imeni sta bili Emil Sirk, Blaž Robida. V mladinskem gibanju na Prim. je aktivno delovala tudi njegova žena Fanika Škrbec, por. Črnugelj. V NOV je stopila že 11. jul. 1942 v bat. Miloša Zidanška. Bila je borka Loškega odreda in komandir njegove ženske čete. Jul. 1943 je postala instruktorka prim. poverjenišva SKOJ, avg. pa njegova članica. Bila je sekretar pokraj. odb. ZSMS za Prim.

Prim.: Aleš Bebler, Leto borb ob Soči, 1944; Narodni heroji Jugoslavije, Bgd 1975, 485-86 s sl.; PDK 30. dec. 1949; 20. jul. 1952; 29. apr. 1955; 17. nov. 1973; gradivo zgod. arh. CK ZKS Lj.

Plah.

MARUŠIČ Drago, politik, r. 10. dec. 1884 v Opatjem selu, u. 30. sept. 1964 v Lj. Oče Ivan, mizar, mati Katarina Pahor. Po osn. š. v Opatjem selu je s pomočjo vikarja Simona Kosa prišel na nem. gimn. v Gor. Pravo je študiral na U v Gradcu in Pragi, kjer je promoviral 20. jun. 1911. Zgodaj se je vključil v narodne in liberalne

organizacije. Na gimn. je bil kaznovan zaradi zagovarjanja slov. pravic. Delal je pri Sokolu (po doktoratu izvoljen za starešino gor. sokolske župe), Narodni prosveti (za to ljudsko prosv. organizacijo mladih razumnikov je nastopal na odru Trgovskega doma v Gor., predaval, izvoljen za podpreds.), Iliriji (nekaj časa preds. tega združenja jsl. akademikov v Pragi) in Narodno napredni stranki (tajnik za Goriško). Med študijem se je preživiljal po gor. odvetniških pisarnah, nato koncipient pri dr. Dinku Pucu. Med prvo svet. vojno je že avg. 1914 na fronti v Galiciji pobegnil iz avstr. vojske k Rusom. Vojaško sodišče ga je obsodilo na smrt. Z notarjem Tomom Šorlijem mu je uspelo doseči legijo dobrovoljcev v Srbiji. Sodeloval je pri znamenitem umiku na Krk preko zasnežene Albanije. Od tam kot član jsl. odbora v Rim, 1917 v ZDA, nato v Parizu pomagal kot izvedenec jsl. delegaciji na mir. konferenci. Po vojni do 1922 glavni tajn. jsl. delegacije v reparacijski komisiji v Parizu, kjer se je 1923 tudi oženil. Preselil se je v Lj. in odprl odv. pisarno. V razburkanih letih razcepov med liberalci se ni vključil v Jugoslovansko demokratsko stranko, temveč v Samostojno kmetijsko stranko (SKS), ki je tudi imela liberalno ideologijo, in postal njen tajn. Gojil je stike z republikanskimi avtonomisti Albina Prepeluha (1925 je prišlo do spojitve) in s Hrvatsko seljačko stranko Stjepana Radića (nov. 1927 je sodeloval pri ustanovitvi Seljačke demokratske opozicije). Spodbujal je tudi razvoj Društva kmečkih fantov in deklet, ki je veljalo za podmladek SKS. Ob polit. delu se je zanimal za kmečko posojilništvo in združništvo (preds. Zveze gospodarskih zadrug). Ko je kralj Aleksander 1929 uvedel diktaturo, razveljavil ustavo SHS, razpustil skupščino in stranke, je bil M. imenovan v vrhovni zakonodajni svet pri Pravosodnem ministrstvu, ki je kot posvetovalni organ predsednika min. sveta pregledoval in ocenjeval načrte zakonov, uredb in pravilnikov, dokler ni bil odpravljen 30. nov. 1931, po objavi kraljeve ustave in parlam. volitvah. Dne 4. dec. 1930 je bil M. postavljen za bana Dravske banovine (upravne organizacije Slov. po centralističnem zakonu z dne 3. okt. 1929) kot drugi slov. ban (prvi je bil inž. Dušan Sernec, tretji dr. Dinko Puc, četrti dr. Marko Natlačen). Kot ban je M. izvedel več nacionalizacij in drugih gosp. ukrepov. 1933 je med drugim razpustil katol. Prosvetni zvezi v Lj. in

Mrbu ter vsa včlanjena društva, razpustil je tudi levičarsko Borbo in Krekovo mladino, postavil je več katol. in slov. usmerjenih prof. v Srbijo. M. je ostal ban, dokler ni 20. dec. 1934 postal minister za socialno politiko in narodno zdravje v vladi Borivoja Jevtića, ki je obstala do 24. jun. 1935. Dne 3. febr. 1935 je bil na drugih volitvah v senat izvoljen za enega izmed štirih senatorjev Dravske banovine, 5. maja 1935 pa tudi za člana narodne skupščine. Ustanovil je klub senatorjev, 1935-36 izdajal glasilo svoje skupine v liberalni Jugoslovenski nacionalni stranki *Glas naroda* in se v senatu ostro boril proti ratifikaciji konkordata s Svetim sedežem. Kot primor. emigrant je sodeloval v emigrantskih združenjih in kot javni delavec gosp. pomagal primor. rojakom. Ko so spomladi 1940 ustanovili v Bgdu Udruženje slovenačkih emigranata za pomoč beguncem iz Poljske in Češkoslovaške, ki so ju zasedli nacisti, je bil M. v osrednjem odboru. S tem v zvezi so M., dr. Lavo Čermelj (PSBL I, 225-29) in Ivo Sancin začeli snovati organizacijo za osvoboditev Primorske v bližajoči se vojni, za povečano delo na terenu in oblikovanje prostovoljskih formacij primor. Slov. in Hrv. v Jsli, ki naj bi se vključile v sistem jsl. vojske. Ob napadu na Jslo so ti trije 7. apr. 1941 sklicali primor. emigrante v Narodni dom v Lj., kjer so ustanovili prostovoljsko Soško legijo. M. in Čermelj sta opravila veliko poti za povezavo legije z redno vojsko. 2.000 prostovoljcev je iz Lj. preko Novega mesta dospelo le do Karlovca, visokošolci pa do Zgba, saj so razpad države in ustaši preprečili vsak nadaljnji korak. M. in drugi člani vodstva so na poti proti Bosni postali ustaški ujetniki v Slunju, od koder so se nato mogli vrniti v Lj. Po ustanovitvi OF se ji je M. pridružil v sklopu »ministrske skupine«, ki je združevala predvsem več bivših ministrov in banov. Od poletja 1941 jo je zastopal v vrhovnem plenumu OF. Ministrska skupina je soodločala o odhodu polk. Jake Avšiča in maj. Karla Novaka h gen. Draži Mihajloviću, preden je CK KPS 9. dec. 1941 objavil obsodbo D. Mihajlovića. M. je takrat z Avšičem idr. ostal v OF, kjer je širil organizacijo med Primor. in predlagal gosp. ukrepe (obveznice). Sodeloval je pri organizaciji bega tigrovca Ferda Kravanje (PSBL II, 190-91) iz bolnišnice, kar so uresničili člani OF 6. okt. 1941. Ob drugem trž. procesu je tudi M. poslal vlogo v Rim za pomilostitev obsojenih. Febr. 1942 so

ga It. aretirali, po zaporu v Lj., Padovi in Bologni je bil interniran v kraju Malalbergo pri Bologni. Ko so it. preiskovalci zasledili del Kravanjevih osvoboditeljev, so prijavili tudi njega. Sept. 1942 so ga privedli v Lj. in zaslíševali. Na obravnavi pred vojaškim sodiščem 9. nov. 1942 pa mu niso mogli dokazati odgovornosti in so ga ponovno odpeljali v internacijo. Rešil se je po it. kapitulaciji. Febr. 1944 je postal član Pokr. odb. OF za Slov. Prim. Kot član SNOS je bil mar. 1944 pozvan v Belo krajino. Tam je bil med ustanovnimi člani slov. Rdečega križa (po vojni prvi preds. RKS in preds. jsl. RK). Član AVNOJ-a. Po sporazumu Tito-Šubašić 16. jun. 1944 sta postala M. in Sreten Vukosavljević 7. jul. 1944 kot Titova zastopnika člana kraljeve vlade v Londonu, ki jo je vodil Šubašić in je takrat štela 6 članov. M. je prevzel ministrstvi za promet in pravosodje. Po izstopu dr. I. Cankarja 29. sept. 1944 je prevzel še prosvetno min. Ob odstopu vlade in obnovitvi delno spremenjenega min. sveta je M. 29. jan. 1945 ohranil ista min. Ko je bila 7. mar. 1945 sestavljena začasna vlada Demokratične federativne Jugoslavije pod vodstvom maršala Tita in s Šubašićem kot zunanjim ministrom, je M. prevzel v njej min. za pošto, telegraf in telefon. To službo je opravljal tudi v naslednjih vladah do 1948. Član zvezne skupščine. Do smrti član gl. odbora SZDL Slov. Udeležil se je tudi mirovne konf. in si prizadeval za priključitev Primorske, še posebej se je boril za priključitev rojstnega Opatjega sela. Nosilec Partizanske spomenice in visokih jsl., franc., grških in poljskih odlikovanj. Dne 6. sept. 1969 mu je Klub starih gor. študentov odkril marmornato ploščo na rojstni hiši v Opatjem selu št. 75.

Prim.: Žpk arh. Opatje selo; EJ VI, 34 (Franček Sajce); Gabršček II, posvetilo, sl. in pass.; Silvo Kranjec, Slovenci v Jugoslaviji, in Dragotin Trstenjak, Uprava v Sloveniji, oboje v: Spominski zbornik Slovenije, Lj. 1938, pass., sl. na str. 125; Rudolf Golouh, Dr. Drago Marušič - sedemdesetletnik, JKol 1954, 57-58 s sl.; Metod Mikuš, Pregled zgodovine NOB v Sloveniji I, Lj. 1960, pass., in IV, Lj. 1973, 136; Dokumenti revolucije I, 191, 318; Dr. Drago Marušič, Delo 1. okt. 1964, 2 s sl.; Dr. Drago Marušič, PDK 2. okt. 1963, 1 s sl.; Albert Rejec, Uporniška življenjska pot dr. Draga Marušiča, PDK 6. in 7. okt. 1964, 6 oz. 4; Dr. Drago Marušič, Gosp 9. okt. 1964, 3; Darko Černej, Dr. Drago Marušič, Beseda ob krsti, NRazgl 7. nov. 1964, št. 21, 411; Metod Mikuš, Oris zgodovine Slovencev v stari Jugoslaviji 1917-41, Lj. 1965, pass.; Čermelj, Med prvim 91, 104; Ferenc, Tiger, pass.; Tomaž Pavšič, Spo-

meniki in spominske plošče osebam v občinah Ajdovščina, Idrija, Nova Gorica, Sežana in Tolmin, GorLtk 7, 1980, 183; Dušan Biber, Tito-Churchill strogo tajno, Zgb 1981, pass.; Branko Petranović, Jugoslovenske vlade v izbeglištvu 1943-1945, Zgb 1981, pass.

ij

MARUŠIČ Franc, zdravnik, družbenopolit. delavec, r. 3. maja 1901 v Solkanu pri Gor., u. 13. maja 1965 v bolnišnici Valdoltra. Oče Franc, zidarski mojster, mati gostilničarka Katarina Čubej. Osn. š. in gimn. obiskoval v Gor., maturiral v Lj. Medicino je pričel študirati na Lj. U, nadaljeval v Pragi in Gradcu, kjer je prom. leta 1925. Nostrifikacijo z disertacijo *L'industria idrargirica nel Friuli studiata dal punto di vista igienico* je opravil na U v Padovi (1927). Zaposlil se je kot asistent na kirurškem odd. mestne bolnišnice v Gor., zaradi prometne nesreče (izguba roke) je specializacijo opustil in postal privatni zdravnik v Solkanu in Gor. (1930-40). 1940 je bil mobiliziran za obč. zdravnika v Gor., nato pa vse do odhoda v part. (dec. 1944) obč. zdravnik v Anhovem in Kanalu. Z NOB je pričel sodelovati 1942 (ilegalna ambulanta v Ozeljanu in Šempasu), poleti 1944 je postal zdravstveni referent pri okrožnem odb. OF za srednje-primorsko okrožje, kasneje načelnik zdravstvenega odseka pri istem okrožju, kar je bil vse do konca vojne. Po vojni je bil najprej zdravstveni referent gor. okrožja. Po umiku enot JA iz cone A JK pa je vodil odsek za zdravstvo pri Pov. PNOO v Ajdovščini, po ukinitvi PNOO je vodil zdravstvo pri OLO Gor., bil je šef zdravnik pri filiali socialnega zavarovanja v Ajdovščini, zdravnik na gradbišču Nove Gor. (1949-50), zdravnik pri Obl. LO v Postojni, nato zopet okraj. zdravnik v Novi Gor. in nazadnje sanitarni inšpektor za SlovPrim, ustanovil in vodil od 1951 okrož. higienski zavod v Novi Gor. (zavod deluje še danes) vse do smrti. M. je bil organizator zdravstva na Prim. od 1945 dalje, od 1951 dalje se je posvečal predvsem zdravstveni preventivi in ostvaritvi zdravstvenega središča za področje Gor. (obširen elaborat za izgradnjo bolnišnice v Šempetru pri Gor.). Pri organizaciji RKS je sodeloval od 1944 dalje in veliko delal za higiensko razsvetljevanje (sanacija naselij, higienski pregledi, predavanja itd.). M. je deloval tudi v organih rep. SRS (svet za zdravstvo, Glav. odb. RKS), v organih PNOO za SlovPrim, OLO Gorica in občine Nova Gor.; večkrat je s predavanji nastopil na različnih strok. srečanjih.

Daljšo razpravo *Sanitarni nadzor nad objektima, prostorijama, opremo i priborom* so objavila zgb Obavještenja (2/1959, zv. 5-6, 129-56); pisal je o stanju zdravstvene službe na Prim. (npr. ZdrV 1965, 386-88) in na Gor. (GorZb I, 212-222). Bil je član prvega delov. odb. za gradnjo Nove Gor. (1947) in zagovarjal lokacijo, na kateri se je mesto kasneje gradilo. M. je bil aktiven tudi v planinski organizaciji. Se študent je objavil prispevek v PV (22/1922, 150-54), nato sodeloval pri obnovi plan. društva v Gor. (1945) in ustanovitvi v Novi Gor. (1949); nekaj časa gospodar planinske koče na Trstelju, kjer je nameraval urediti kraški botanični vrt. Bil je tudi organizator filatelistov na Gor. in dolgoletni preds. filatel. društva, ki deluje še danes v Novi Gor. pod njegovim imenom. S področja filatelije je nekaj M-evih objav v Novi filateliji (1951, 1952) in zgb Filateliji (1950). M-evo ilegalno part. ime dr. Ivan Vrač. M-evi sinovi so odvetnik Tomaž (1932), organizator smučanja na sev. Prim., ter Branko (gl. čl.) in Ivan (gl. čl.).

Prim.: PV 23/1923; Almanah HFD 1951, Zgb 151; LpB 23. maj 1954, št. 121; SPor 29. apr. 1957; PrimN 1. nov. 1961; Delo 14. in 15. maja 1965; PDk 14. maja 1965; PrimN 21. maja 1965; Poslanstvo slov. zdravnika, Lj. 1965, 328; C. Nanut, Sreč 7/1972, št. 35-36, 9; GorZb II, 114; JKol 1975, 123-28; JKol 1976, 221-22; Splošna bolnišnica »Dr. Franca Derganca« Nova Gorica, Sempeter pri Gor. 1975, 10, 22, 26, 37; A. Prijatelj, ZdrV 46/1977, 131-33; F. Derganc, Okrvavljena roža, Lj. 1978, 245; A. Gala, Partizanski zdravnik, Lj. 1978, 608-09; Slov. planinsko društvo 1911-1971, Gor. 1971, 40, 62; B. Bitežnik, Razvoj zdravstvenega zavarovanja na Prim., Koper 1981, 71, 203.

A. Pr.+B. Mar.

MARUŠIČ Franjo, vseučiliški prof., r. 9. jun. 1908 v Štandrežu pri Gor., u. 7. dec. 1981 v Mossi v Furlaniji, pokopan v Štandrežu. Oče Franc, pek, mati Jožefa Kumar iz Gornjega Cerovega, a sta mu kmalu umrla. Med prvo svet. vojno so se izselili v Zgornjo Muto (Štajerska), zato je dovršil osn. š. tam in se vpisal na realko v Mrbu. Zaradi vrnitve domov je moral študij za sedem let prekiniti, delal je doma na polju in kot delavec na žagi za marmor. V jeseni 1927 se je vrnil v Jslo in nadaljeval gimn. študij. Maturiral je 1933 na realnem odd. I. drž. real. gimn. v Lj., nakar se je vpisal na odd. za rudarstvo Tehn. fak. U v Lj. in marca 1940 diplomiral za rudar. inž. 1937 je bil poslan v Romunijo k petrol. družbi Creditul Mimer, kjer je napisal diplomsko delo o vrtnih stro-

jih za nafto. Po diplomi je bil najprej malo časa prometni inž. v premogovniku Obilić na Kosovem polju, nato eno leto namestnik upravnika na rud. preiskovalnih delih Drž. rud. uprave v Krapini (Hrv.). Od 10. jun. 1942 do 30. sept. 1943 je bil upravnik premogovnika Straža, okraj Pregrad v Hrv. Potem je bil nekaj mesecev prometni inž. in pomočnik dir. pri upravi Medjimurskih rudnikov, nato je bil na prošnjo iz zdravstvenih razlogov razrešen terenske službe. Od 30. nov. 1946 je bil honorarni predavatelj s polno zaposlitvijo na odd. za splošne predmete Tehn. fak. U v Lj. Predaval je opisno geom., ločeno za tri odd.: rudarsko-metalurškega, elektrotehn. in strojnega. Pripravil je skripto: *Skripta iz opisne geometrije ter Ortogonalna aksonometrija in osnove poševne aksonometrije*. 1960 se je preselil v It., se naselil v Mossi blizu Gorice in poučeval na Tehn. inšt. Malignani v Vidmu do upokojitve. Poročil se je 19. apr. 1941 pri Sv. Petru v Lj. z Vido Juvančič, edini sin se mu je ubil z avtom pri Sesljanu (Trst).

Prim.: ULjBB I, 211; ž. arh. Štandrež in podatki žpka J. Zorža.

Jem.

MARUŠIČ Gabrijel, udeleženec upora v Boki Kotorski, r. 2. maja 1890 v Mirnu, u. 14. febr. 1967 v bolnišnici v Sempetru pri N. Gor. Oče Peter, čevljar, mati Uršula Batistič. Zaključil je štiri razr. gimn. v Gor. Pred vstopom v avstro-ogrsko vojno mornarico je bil v službi na pošti v Gor. kot poštni aspirant. Zadnja leta je preživel v rojstni hiši v Mirnu. Pred uporom mornarjev v Boki Kotorski je bil podoficir telegrafist na rušilcu Balaton, kjer je 2. febr. 1918 zaplapolala rdeča zastava. Mornarji so zahtevali izvolitev komiteja z uporniškim poveljnikom. Ker je neki podoficir odklonil poveljniški položaj, je bil potem izvoljen M., ki je že prejšnji dan predlagal, naj bi uporni mornarji zasedli poštno splotje na obali. M. je zahteval od odstavljenega poveljnika kapitana fregate Morina, naj mu izroči ključ municijskega skladišča, da bi mogel pripraviti vse potrebno za boj proti kopnim cesarskim enotam. Morin se je temu upiral in pozival posadko k razsodnosti. M. je nastopil korektno proti poveljniku, ki je bil pri posadki zelo priljubljen, obenem pa tudi odločno: »Ne, nič nimamo proti častnikom Balatona in tudi žal nam bi bilo, če bi jim morali povzročiti kakšne nevšečnosti. Vendar pa moramo sedaj držati s komitejem, kajti razmere so pač drugačne in pravica je za vse enaka!« Vendar so v Central-

nem komiteju upornih mornarjev na oklopnici St. Georg vladala nasprotja, ki so onemogočila vsako akcijo. Ure so minevale brezplodno in M., ki so mu pravili rdeči komandant, se je trudil, da bi obdržal avtoriteto na Balatonu in izvršil vse ukaze, ki so prihajali od vodstva upora na St. Georgu. Ko je drugega dne upora prišlo do tragičnega obstreljevanja oklopnice Kronprinz Rudolf s kopnega, je našel Morin z oficirji podporo med omahljivim delom posadke. Dva podoficirja sta prišla k oficirjem s sporočilom, da posadka ne želi več sodelovati v uporu ter da bo sledila križarki Novara, ki je že prej odplula v notranji zaliv Boke Kotorske, kjer so se zbirale cesarju zveste ladje. Tudi Balaton je snel rdečo zastavo in odplul v notranji zaliv. V mestecu Risan je rušilec pristal ob pomolu in M. ter pet njegovih najožjih sodelavcev so izkrcali in takoj aretirali. M. ni bil samo upornik na rušilcu Balaton, bil je tudi član komiteja, ki je upor pripravljaval in skrbel za zunanjo propagando. V spisih proti obtoženim upornikom iz posadke Balatona sta tudi dve v slov. pisani pismi in dopisnica, ki so jih našli na njegovi omarici na Balatonu. V prvem pismu mu je dec. 1917 sporočil podoficir France Peterca iz Lj., da je uredil, da časopisa Jugoslovan ne bodo več pošiljali na mornariško pošto v Pulj, kjer so ga zadržali, ampak direktno v Hercegnovi. Dodal je, da bo prinesel nekatere številke Jugoslovana v Boko Kotorsko, oddal je tudi tekst, za katerega je povedal, da bo natisnjen. V dopisnici iz jan. 1918 je podoficir Viktor Žužek, ki je bil na dopustu v Lj., sporočil M., da se z merodajno osebo še ni sestal. »Kar se tiče naše stvari, je vse v redu in ti bom poročal...« Drugo pismo je M. dec. 1917 pisal mornar J. Filipčič, ki je nejasno odgovarjal na M. pismo: »Zelo mi je žal, da Vam ne morem nič točnega pisati, ker sam ne vem, kaj bo še z nami.« Oblasti so domnevale, da je središče jsl. agitacije v Lj. Če bi imelo naglo sodišče med svojim zasедanjem od 7. do 10. febr. 1918 ta pisma v rokah, bi bilo to verjetno usodno za M. Našli pa so jih šele kasneje. M. je želel dati uporu jsl. značaj. Preiskovalcem je uspel dokazati, da v teh nejasnih pismih ni šlo za organizacijo upora in v obsodbi sploh niso bila omenjena. Obtožnica se glasi: »... Ker se je 1. febr. 1918 izrazil, da se mora zavzeti pošteno poslopje, ker se je oborožil in orožje delil, ker je 2. febr. prostovoljno prevzel poveljstvo na ladji in ker je od ladijskega koman-

danta zahteval ključne municijskih skladišč in pri tem poudarjal, da so uporniki sedaj v vsakem oziru odločeni, da bodo svoj cilj dosegli, in ker je kasneje med obstreljevanjem Rudolfa ukazal, naj se podkurijo kotli, obenem pa tudi dal navodila, naj se v primeru, če bo pehota streljala, na ta ogenj odgovori...« Napredni poslanci v dunajskem parlamentu so dosegli, da ni bilo poleg prvih štirih še več ustreljenih mornarjev. Cesar je pomilostil 348 upornikov in v zaporu je ostalo še 31 voditeljev in med temi tudi M. kot edini Slovenec. Zaprti so bili na tovrstni ladji in obtožili so jih veleizdaje, upora, pobune in komun. sodelovanja, za kar bi morali biti obsojeni na smrt. M. je branil dr. Milan Gorišek. Ko se je približeval polom Avstro-Ogrske, so prenehala zasliševanja in 5. nov. 1918 je bil po devetmesečnem zaporu spet na svobodi. M. je pred uporom pridobil za revolucionarno delovanje tudi disciplinskega podoficirja Viktorja Žužka. Obvestil ga je, da sestavljajo na St. Georgu nekaj komite predstavnikov vseh enot mornarice, in ga predlagal v komite. Ta naj bi imel visoke polit. zveze. Ko je Žužek odšel na dopust v Lj., mu je M. naročil, naj se oglasi pri uredniku Slovenskega naroda Kramarju, katerega naj opiše položaj v Boki in mu pove, da se pripravlja velika mirovna demonstracija. Kramar je tista merodajna oseba, ki jo je omenil Žužek v dopisnici. Kramar pa za njihov mirovni podvig ni pokazal simpatij. M. je bival po prvi svet. vojni v Jsli in bil nastavljen kot poštni ravn. v Škofji Loki in na Jesenicah. Med drugo svet. vojno je živel v Lj. Po priključitvi Prim. k Jsli se je kot upokojenec vrnil v Miren. Bil je aktiven v Društvu upokojencev v Mirnu, nekaj časa tudi kot preds. in 1959 napisal v Upokojenca članek *Spomin na mornarski upor v Kotorskem zalivu leta 1918*.

Prim.: Gabr. Marušič, Spomin na mornarski upor v Kotorskem zalivu leta 1918, Upokojenec 1959, št. 4; Fotografija Gabrijela Marušiča in 12 upornikov na zaporniški ladji Catarina Gerolmich z dne 4. nov. 1918; Rafael Perhac, Upor mornarjev v Boki Kotorski, 40, 41, 49, 61, 64; Arhivski vjestnik, IX, 1967, 19-21 in 40; Bernard Stulli, Revolucionarni pokreti mornara; Zgod. upor v Boki, Delo 1978, št. 25; Viktor Žužek, Pisma Perhacu v Pomor. muzeju v Piranu; 2. urad v Mirnu, Liber bapt., XI, 38, Liber defunct., VIII, 142; Anton Budin, Miren.

Stres

MARUŠIČ Ivan, krajinski oblikovalec, agronom, r. 1. jul. 1939 v Lj., živi tam in v Novi Gor. Oče zdravnik Franc (gl. čl.), mati Vida Mejač. Osn.

š. je obiskoval v Solkanu, gimn. v Novi Gor. (maturiral 1957). Študiral agronomijo na Lj. U, diplomiral 1963. Z nalogo *Združena karta kot sredstvo za razkrivanje intrinzičnih prostorskih vrednot v krajinskem prostoru* je prav tam 1976 postal magister krajinske arhitekture. Še pred odhodom na odsluženje rednega voj. roka se je zaposlil pri Zavodu za splošne komunalne dejavnosti v Novi Gor. in nato pri podjetju Šampionka v Renčah, kasneje se je vrnil k novogor. komunalnemu podjetju, kjer je bil do avg. 1970 v.d. tehn. vodje. Od sept. 1970 je bil zaposlen najprej kot strok. sodelavec pri Biotehn. fak. U v Lj., kasneje je bil izvoljen za višjega strok. sodelavca pri katedri za krajinsko arhit., 1981 pa habilitiran in izvoljen za docenta za predmete računska analiza in valorizacija krajine ter planiranje krajine. M. se je v svojem strok. delu posvečal najprej hortikulturnim vprašanjem, to je pokazal z objavami *Nova Gorica - hortikulturni spomenik* (Sreč 1966, št. 1, 26-31); *Izboljšanje mestnih trat v Novi Gorici* (Sreč 1969, št. 20, 74-75); *Vrt v Primorju* (JKol 1971, 270-72); *Ali sodijo palme v vrt?* (Naš vrt 1973, 124-27); *O plastičnem cvetju* (Naš vrt 1973, 252-53); *Vtisi o ameriškem vrtnarstvu* (Naš vrt 1971, 238-42). Kasneje se je povsem posvetil problematiki krajinskega oblikovanja (arhitekture), predvsem njegovi metodologiji, valorizaciji prostora in prostorski analizi. Iz tega M-ega raziskovalnega dela izvira vrsta objavljenih in neobjavljenih elaboratov, člankov in razprav, predavanj na strok. sestankih doma in na tujem, ekspertiz in ocen, uresničenih in neuresničenih projektov ter nastopov na radiu in televiziji. Okt. 1973 je obiskoval tečaj iz tehnike analize virov za planiranje krajine na harvardski U v ZDA (prof. C. Steinitz) in od tod prinesel tehniko računalniškega spoznavanja in ugotavljanja krajinskih vrednot ter planiranja. Na podlagi teh spoznanj in na tej metodiki dela slonijo njegovi elaborati *Analiza in valorizacija tras avtoceste Ljubljana-Kranj* (skupaj z D. Ogrinom, Lj. 1974); *Prostorska analiza za območje planirane poselitve Tacen-Smartno-Gameljne* (skupaj z E. Lazzarinijem, Lj. 1974); *Smernice za krajinsko načrtovanje* (skupaj z D. Ogrinom, Lj. 1974); *Metodologija krajinskega planiranja na primeru Goriških Brd* (Lj. 1975; povzetek študije je izšel v GorLtk 3, 1976, 231-47 s priložo); *Valorizacija prostora in tehtanje vplivov urbanizacije na okolje* (skupaj z D. Ogrinom, Lj. 1976);

Prostorska valorizacija variant avtoceste na odseku Lukovica-Dolgi most (skupaj z D. Ogrinom, Lj. 1976). Med drugimi objavami s področja hortikulture in krajinske arhitekture je omeniti še *Problematika trate v sušnih klimatskih območjih s posebnim poudarkom na trate v Mediteranu* (Trata v javnem zelenju, Zbornik, Lj. 1969, 81-94); *Prosečni normativi za uređivanje i održavanje javnih nasada* (Bgd 1973); *Poskus vključevanja meteoroloških parametrov v plannersko analizo prostora* (skupaj z A. Hočevarjem, Simpozij Meteorologija in gospodarstvo, Lj. 1975, 44-52); *Integrated approach to coastal landscape in planning for development and protection* (15.th Congress IFLA, Istanbul 1976). *Nekaj misli o kraški krajini* (V Spomin Alojzu, Antonu in Josipu Štreklju, Lj.-Komen 1980, 13-16). Skupaj z D. Ogrinom je sodeloval pri idejnem in izvedbenem načrtu za novo pokopališče v Novi Gor. (1974; projekt še ni povsem realiziran). M. je sodeloval s predavanji in referati na različnih strok. sestankih v Lj. (1969, 1974, 1976), Dubrovniku (1975), Istanbulu (1976), Novi Gor. (1981), Aberdeenu (1981), Bonnu (1981), Poznanju (1982). Skupaj z D. Ogrinom si je prizadeval, da bi utemeljil tudi na Slov. krajinsko arhitekturo kot samostojno oblikovalsko panogo, predvsem ločeno od arhitekture, a vendar tesno povezano z vsemi tvorci sprememb v kulturni krajini.

Prim.: Kadrovski arhiv Biotehn. fak. U v Lj.; ULjBB III (1981), 2, 1098-99.

Adč.

MARUŠIČ (MARUSIG, MARUSSIG, MARUSHITZ) Ivan Marlija, gor. kronist, r. 17. jun. 1631 v Gor., u. 13. avg. 1712 prav tam. Oče Damijan, mati Ana, oba iz Gor. M-evi starejši biografi imajo zelo različne podatke o njegovi življenjski poti, njegov najbolj zanesljivi biograf je L. Cicuta (1926). Humanistične študije je končal v Gor., šolanje je nadaljeval v Celovcu, od koder ga je povabila opatica samostana sv. Klare v Gor. za kaplana. 3. febr. 1669 je že deloval kot kpl. in bil od 1673 dalje spovednik. Kasneje je, kot kaže, deloval v gor. stolni cerkvi. 1707 je potoval v Gradec. Pred smrtjo je urejal svoje rokopise. M. se ni nikjer posebej narodnostno opredeljeval, podpisoval se je kot Marusig, pisal je v ital. in furl. Slov. v svojih delih posebej ne omenja (omenja sicer Hrvate - Croati), it. gor. zgodovinopisje ga ima za Furlana. M. je bil izrazit kronist. Zapustil je več rokopisnih del,

v katere je popisoval dogodke časa; besedilu (pogosto rimanemu), ki ni skoparilo z domišljijo in šegavostjo, je dodajal lastne »neuglajeno narisane« podobe o dogodkih in o ljudeh, o katerih je poročal. Njegova razmišljanja pa ne presegajo kronističnih zabeležb in imajo zgolj takšen izpoveden namen. Sodeč, da je bil nedvomno slovenskega rodu in da je sam pisavo lastnega priimka še najbolj približal izvirni prapopisni podobi, ni nobenega razloga, da bi ne smeli njegovega imena izpisati kot le - Marušič. Najstarejše in najbolj poznano M-evo delo je dnevnik o kugi, ki je na Gor. morila leta 1682 - *Relatione del Contaggio successo in Goritia, et sua origine l'anno 1682. Nomi et età di tutti i morti in città et Lazzaretti, data in Luce da Don Gio. Maria Marussig qual osseruò ogni giorno li particolari successi da che principio l'mal contagioso e si aggonse in fine le risposte alle censure in sonetti et l'numero de' morti in Salcano e sua origine*. Ta rokopis je bil doslej objavljen le v nekritičnih objavah (Favetti 1858 in Cicuta 1926) ter tudi v slov. izvečkih (Jelinčič 1954). Kot zgod. vir uporabljajo M-evi dnevnik mnogi pisci o gor. zgodovini. Vendar je M. zapustil še dva rokopisa o kugi na Gor. 1682. Eden prvih njegovih biografov (Codelli) je poznal dela, ki danes niso ohranjena. Biblioteca civica, knjižnica uršulinskega samostana in knjižnica pokrajinskega muzeja v Gor. hranijo danes skupaj 13 rokopisnih M-evih knjig. Poleg citiranega omenimo vsaj še *Le morti violenti o subitanee successe a Gorizia o suo distretto notate da Don Gio. Maria Marussig*; prinaša 204 primere nasilnih smrti na Gor. v času med 1641 in 1704. Rokopis je 1970 izšel v faksimilirani podobi. Deloma je bila objavljena kronika *Gorizia, Sua origine, Reggi, Conti, Presidenti, Capitani, Chiese, Beati, Vescovi, Prepositi, Guerre, Vittorie sin al 1709* (Studi Goriziani 11/1948), ki pa nima velike vrednosti. Za štetje let uporablja tudi čas od ustanovitve antične Noreje, ki naj bi bila predhodnik Gorice, kar je bilo v M-evem času pa tudi še kasneje zelo razširjeno mnenje. M. je to svojo kroniko napisal v 67. letu starosti. S problemom Noreje se ukvarja v rokopisu *Gorizia Origine del Norico fratello di... il quale doppio di hauer debellato la... fondò Goritia tra il Timavo, Aquileia, Lisonzo e ciò successe l'anno della creazione... 1635* ter v *Gorizia e Sua origine, con le Rarità più Riguard.li successe fino al Presente, Descritte e delineate da Don Gio. Maria Marus-*

sig, l'Anno 1705. V Gor. posega zopet z *Goritia, le Chiese, Collegij, Couenti, Cappelle, Oratorii, Beati, Colone, Stationi, Seminarij, Religioni, delineate, e descritte da Don Gio. Maria Marussig, l'Anno 1706. Con li Riporti descritti In Sonetti del 1707 e nel fine i Ribelli d'Ongharia fino al anno 1708*. Preostali M-evi rokopisi so predvsem pesniška dela, ki so pa že bila deležna posebne obdelave (L. Cicuta, G. B. Corgnani, G. D'Aronco, G. Perusini). Nekateri poznavalci štejejo M. med prve furl. satirične pesnike, sicer je pesnil in pisal tudi v it., vendar kaže v tem jeziku mnogo manj izvirnosti. M. je kronist minulih časov, pa tudi vnet zapisovalec o času, v katerem je živel, prav zato naj bi bil tudi prvi gor. časnikar. Posebne pozornosti morejo biti v M-evem delu deležne tudi risbe, s katerimi je opremljal svoje rokopise. Res, da so okorne, a so vendar dokument časa. Za življenja je M. izdal le en svoj tekst, pri Schirattiju v Vidmu je 1693 izšlo *Riflessi Sopra le Parole di Congregationi Nelle Sacre Carte, A Favore della Veneranda Congregazione del Suffragio Dell'Oratorio di Goritia di Don Giovanni Maria Marussig Secretario per il primo Settembre 1693*. M. je bil človek dobrodušnega značaja, ta izžareva tudi iz njegovega dela. Prave kritične obdelave in izdaje do danes še ni bilo deležno nobeno izmed M-evih rkp. del.

Prim.: Codelli, Scrittori, Gor. 1792³; Morelli, III, 312-14; Lunari du Gurizza per l'an comun 1858, 31-57; L. Cicuta, StudG 4/1926, 63-134 in Rivista della Società Filologica Friulana 7/1926, 4-16, 49-57, 108-22; O. Fassio, StudG 11/1948, 93-112; G. Manzini, Gorizia viva, Gor. 1957; G. Perusini, Ce fastu? 38/1962; L. Ciceri, Gorizia, Numero unico per il 46° Congresso della Società Filologica Friulana, 1969; Le morti violenti o subitanee notate da don Gio. Maria Marussig a cura di Luigi Ciceri, 1970; B. Marušič, Ivan Marija Marušič (1641-1712), Kron 12/1964, 120-27; Z. Jelinčič, Črna smrt v Gorici leta 1682, Kron 2/1954, 115-21.

B. Mar.

MARUŠIČ Jožef, monsinjor, r. 2. okt. 1823 v Štandrežu, u. 2. mar. 1891 v Gor. Obiskoval je sred. š. v Gor. in stopil v semenišče. Posvečen v duh. 22. sept. 1849. Služboval je najprej v Šmarju na Vipavskem kot učitelj in žup. upravitelj. Škof Luschin ga je poklical v Gor. in nastavil za kaplana na Placuti. 1857 je postal ravn. in katehet »trivialnih« (ljudskih) šol v Gor. 1860 je odšel na Madžarsko in v Esztergomu prevzel mesto kaplana v ječah in pri redovnicah Leopoldinkah. 1863 se je vrnil v Gor. in postal katehet na gor. normalki, istočasno pa tudi

prof. katehetike in pedagogike v centralnem semenišču. Zadnja leta je bil katehet na gor. deklškem učiteljišču. U. je kot častni kanonik v Gorici.

Prim.: Ob stoletnici štandreške čitalnice, Gor. 1969, 53-54.

Rij.

MARUŠIČ Lovrenc, s samostanskim imenom o. ROMUALD, prireditelj škofjeloške pasijonske procesije, r. 9. avg. 1676 v Štandrežu pri Gor., u. 22. apr. 1748 v Gor. Oče Andrej, mati Uršula Marušič. Kapucini so imeli od 1591 sredi polja med Gorico in Štandrežem samostan in so bili med ljudmi zelo priljubljeni, med kugo 1682 so odprli lazaret in skrbeli za okužene; dva izmed patrov sta se okužila in umrla. M. je stopil med gor. kapucine, opravil noviciat v Celju in se 13. mar. 1700 slovesno zaobljubil. Postal je pridigar štajerske kapucinske province, kamor je spadal tudi gor. samostan. Vsaj 1720 je bil v škofji Loki, ker so tega leta kapucini dobili dovoljenje, da smejo oskrbeti in voditi spokorno procesijo, kakršne so vodili kapucini v Lj. in Novem mestu na veliki petek. Te procesije so bile v nem., škofjeloško pa je o. Romuald priredil v slov. sam ali s pomočjo Tolminca o. Agatangel. Ker so v besedilu posebnosti loškega in kraškega narečja, vprašanje Romualdovega pomočnika ni razrešeno, morda je bilo besedilo nalašč prilagojeno preprostemu predstavljalcu. Besedilo se je ohranilo v rkp. z naslovom *Instructio pro processione Locopolitana in die parasceues Domini* v lično vezani knjižici na 51 listih, ki sta jih napisali dve roki. Iz prvih lat. strani zvemo, da se je procesija začela 1721 na prošnjo namestnika brižinskega škofa barona Eckerja, ki je bil istočasno predstojnik bratovščine Rešnjega telesa; tu so tudi določila, da prireja in plačuje procesijo ta bratovščina, kapucini pa dajo režiserja, jo organizirajo in uprizarjajo. Sledi tekst, ki obsega 13 dramatičnih podob z več kot 1000 verz, z napotki za posamezne skupine, ki so se pomikale peš ali na konjih ali jih je na večjih ali manjših odrih nosilo določeno število mož. Vsaki podobi ali simbolu sledi spremljava angelov, ki podobno kakor nekoč antični zbor obnavljajo in poglobljajo spokorno misel. Na začetku procesije stopa vodnik v rdeči halji, v rokah ima palico z zvezdo; za njim jaha na belem konju Smrt in ropoče z bobnom, nato gre zastavonoša v črni halji ter nosi v roki veliko črno zastavo. Sle-

dijo podobe: Paradiž s sprevodom Adamovih otrok; sprevod šestih cehovskih bratovščin: kovači, lončarji in zidarji, čevljarji, peki, mesarji, krojači; Smrt na belem konju in s smrtno konjenico, za njo vsi stanovi od papeža do kaplana, v drugi procesiji posvetni ljudje od cesarja do berača — nekaj podobnega, kot je na freski v Hrastovljah; Zadnja večerja; Samson; Krvavi pot; Bičanje; Kronanje; sv. Hieronim; Ecce homo; Kristus na križu; Mati sedem žalosti; Skrinja zaveze; Gospodov grob. Natančnejšo vsebino navaja Fr. Koblar v Slov. dramatik I, 13-23. Prvič so jo uprizorili 11. apr. 1721 ob veliki udeležbi ljudstva, ponavljali so jo tudi naslednja leta, 1734 so ji dodali podobo pekla in v takem obsegu se je morda ohranila do druge polovice 18. stol., do prepovedi Marije Terezije 1751 ali 1773. »Besedilo, bodisi da je bilo prevedeno ali prirejeno, je poleg pridig Svetokriškega in Rogerija najznamenitejša priča besednega baroka na naših tleh in zgled naše najstarejše dramske pesnitve. Vsebinska zasnova se v poglavitnem delu krije z lj. pasijonsko procesijo iz leta 1713, v marsičem se od nje tudi razlikuje, obe pa v spokornem občutju združujeta dvojni namen, poučni in spodbudni. V poučnem namenu odkriva zgod. človekovega greha in njegove posledice, v spodbudnem spremlja Kristusovo trpljenje in odrešenje, v vsem pa obuja vest lahkomišelnemu grešniku in ga opominja k pokori. Srednjeveške laudes, triumfi in pasijon so se tukaj zlili v mogočen spokorniški spektakel, kjer se komaj še čutijo gotske in renesančne prvine, pač pa nad njimi gospodujeta baročni patos in občutje tedanjih romarskih križevih potov« (Koblar). O. R. je verze spretno prevedel in zadel pravo obliko za živo recitiranje. Njegovi verzi ne slonijo na načelu štetih zlogov ne na načelu stopic, temveč so povečini prosti verzi, navadno s štirimi poudarki in z zaporedno rimo. Delo se z obsegom, z uspeho verzifikacijo in na recitacijo usmerjeno dikcijo loči od večine tedanjih slovstvenih del. Važno je kot prva pisana priča o razvoju slov. gled. umetnosti.

Prim.: Alf. Gspan, SBL III, 131-32; Fr. Koblar, Slov. dramatika I, Lj. 1972, 12-23; R. Klinec, P. Romuald - L. M., v brošuri Ob stoletnici štandreške čitalnice, 1869-1919, Gor. 1969, 46-47.

Jem.

MARUŠIČ Živko (tudi Živko N. Marušič), akad. slikar spec., r. 20. sept. 1945 v Colornu v Italiji. Oče Ante, uslužbenec, mati Claudia Niero, go-

spodinja. M., ki se je prva leta podpisoval tudi z materinim priimkom, živi in dela v Kopru. Osn. š. je obiskoval v Kopru (J. Premrl Vojko, 1952-60), od 1960-65 je obiskoval sred. š., vendar je ni dokončal (2 leti učiteljska v Kopru, šola za oblikovanje v Lj., gimn. v Piranu). V letih 1967-71 je obiskoval Accademia di Belle Arti v Benetkah (prof. B. Saetti, C. Zotti), od 1971-73 pa slikarsko specialko na lj. ALU (prof. G. Stupica, Z. Didek, J. Bernik). Od 1973 je svobodni umetnik in od tedaj tudi član DSLU. 1977 je prejel štipendijo iz sklada »Moša Pijade« za študijsko bivanje v Parizu, v š. letu 1981/82 pa je s pomočjo štipendije Kulturne skupnosti Slovenije in Kulturne skupnosti Koper študijsko prebival v Benetkah in v Rimu. V dobrih desetih ustvarjalnih letih se je M-evo ime zapisalo v sodobno slov. likovno umetnost kot eno najbolj vidnih predstavnikov »nove podobe« (razst. v Kopru in Lj. v maju-juliju 1982) z značilno variabilnostjo stilov in pristopov. »Nismo se še mogli naučiti njegove dvojne slike Koriandoli, naslikane pred skoraj dvema letoma, že je sledilo »chijevsko« obdobje (...), ter skrajni manierizem (A. Medved, katal. 1982). M-ev prestop v iskanja transavantgarde ni bil silovit, radikalen, temveč ga je iz optike novega realizma, iz »nove figuralne slike« postopoma razvijal preko vmesnih faz z značilno sproščenostjo in z več beline ter z erotično nabitostjo, ki je prej zastirta postajala okr. 1979 vse bolj eksplicitna, provokativna in je čutna zaznava slike pogojevala čutno uživanje. Belina, ki jo poznamo skozi različna slikarjeva obdobja, je v zadnji fazi še vedno očitna, čeprav »liki niso zamegljeni, zastrti kot s tančico, ampak žarijo v barvitosti poteze, v čistem žaru barvnega nanosa« (A. Medved, katal. 1982). Svoja likovna dela (ukvarja se predvsem s slikarstvom in risbo) je že od 1970, ko je pripravil prvo samostojno razstavo, razstavljal na samostojnih in skupinskih razst. doma in v tujini ter zanje prejel več nagrad. Samostojno je razstavljal: Koper 1970, 1973, 1978, 1982; Bgd 1972; Mrb. 1977; Piran 1978; Lj. 1977, 1978, 1979, 1982; Trst 1982. Skupinske razst.: Reka (1973, Bienale mladih; 1974, 4. mednar. razst. izvirne risbe; 1975, Bienale mladih; 1976, 5. medn. razst. izvirne risbe); Bgd (1974, DSLU; 1975, Slov. mladi umetniki po letu 1970); Novi Sad (1974, DSLU); Tuzla (1975); Zgb (1974, 1976, Slov. mladi slikarji); Celovec (1976, INTARD); Videm (1976, INTARD); Lj. (1976, INTARD; 1977, Zbirka

Bernardin; 1979, Kritiki izbirajo; 1980, Slov. umetniki po letu 1945); Havana 1977; Panama 1977; Bologna (1977, Arte Fiera); Delft (1977, 12 Jugoslovanov); Piran (1980, Zbirka Splošne plovbe; 1981, Mladi slov. umetniki nove generacije); Koper (1980 in 1981, Mala slika); Pančevo (1981, Vrnitev k risbi). Nagrade: 1976 odkupna nagrada »Delo in kooperacija«, Mantova; srebrna medalja Bienale kombinirane fotografije, Koper; 1977 prva nagrada na ex tempore, Piran.

Prim.: Osební podatki v dokumentaciji Moderne galerije, Lj.; Carlo Milic, Iz naših galerij, Ob 1963, št. 1; Jan. Mikuš, Živko Marušič, Ob 1970, št. 5; Kosta Vasiljković, Živko Marušič, Umetnost (Bgd) 1972, št. 32; Aleks. Bassin, uvod v zloženki, galerija Doma omladine, Bgd 1972; Jan. Mesesnel, Podrobnost v trenutku pozornosti, Delo 1977, št. 302; Andr. Medved, uvod v zloženko, Mali salon Rotovž, Mrb. 1977; [Mleta] Glaberšček] [Frosenc], Razstava Živka Marušiča, Večer 1977, št. 279; Andr. Medved, Telo, želja, fetiš, uvod v katal., Mala gal., Lj. 1978; Jan. Mesesnel, Po pločniku, Delo 28. apr. 1978; Milan Dekleva, Erotičnost beline, Dnevnik 1978, št. 214; PrimN 1978, št. 21; Andr. Medved, spremni esej Leče in zrcala v katal., Mestna galerija Piran, 1978 (tudi v Sintezi 1979, št. 43/44); Andr. Medved, Kritiki izbirajo, galerija Labyrinth, Lj. 1979; Isti, Slike Živka Marušiča, Umetnost (Bgd), 1979, št. 63/64; Delo 1982, št. 155; T. Brejc, uvod v katal., Mala gal., Lj. 1982; Fr. Zalar, Zares sveže slike, Dnevnik 1982, št. 191; Z. Marušič v »Cappelli« in Sambo v Palači Costanzi, PDK 1982, št. 244; Andr. Medved, uvod v katal., galerija Meduza, Koper 1982.

Nsn.

MASLO Karlo, borec NOV, narodni heroj, r. 21. jul. 1912 na Ostrožnem Brdu v kmečki družini. Tu je preživel otroštvo in končal osn. š. Po it. napadu na Etiopijo je 1936 zbežal v Jsl. in se izognil mobilizaciji. Ko so It. obljubljali amnestijo za ubežnike, se je apr. 1937 vrnil, a so ga it. oblasti aretirale in zaprle. Kazen je preživeljal v Trstu in v vojaškem zaporu Gaeta sev. od Neaplja. Po odslužení kazni je moral v vojsko v Benevento in zatem v Imperio pri Genovi. Okt. 1941 je dobil bolniški dopust, med okrevanjem pa je z E. Dolganom 28. okt. že iztiril nemški vojaški vlak pri Kilovčah. To je bila prva prim. part. akcija. Nov. 1941 se je vrnil v vojsko, a je že dec. ponovno zbežal in se priključil prim. part. Bil je borec Dolganove skupine. Zanj so oblasti razpisale visoko nagrado. Sodeloval je v bojih na Nanosu, po preureditvi part. vojske 25. apr. 1942 je postal komandir Brkinske čete, naslednje leto koman-

dant 3. bataljona Južnoprimske brigade, po združitvi prim. brigad in odhodu Gradnikove brigade v osrednjo Slov. komandant njenega 2. bataljona. Med nemško ofenzivo se je vrnil na Prim., dec. 1943 je postal komandant Istrskega odreda. Na koncu je bil komandant jurišnega bataljona 30. divizije. Po vojni je bil demobiliziran. Posvetil se je kmetijstvu in bil uprav. kmet. posestva pri Celju. Za narod. heroja je bil imenovan 27. nov. 1953. V NOB je sodelovala cela njegova družina. Njegova sestra Kristina je bila prva prim. partizanka, v družini je bilo sedem partizanov.

Prim.: Narodni heroji Jugoslavije, 1975, 490 s. sl.; TV-15 17. avg. 1972; T. Svetina, Med nebom in peklom, Lj. 1982, 2. zv.; PDK 23. avg. 1972; Delo 25. avg. 1982 s. sl.; Koješko 2, 620.

Plah.

MASSERA (MAŠERA) Sonja, zdravnica in organizatorica planinstva, r. 20. sept. 1911 v Gor., živi v Trstu. Oče Alojz, sodnik, iz Kobarida, mati Pavla Pečenko iz Rihemberka (Branika), brat Boris, prof. (gl. čl.). Zaradi vojne se je družina umaknila v Mrb. in tu ostala do 1921, zato je dovršila prve 4 razr. osn. š. tu, ostalo v Gor. in tudi gimn. (matura 1931). Medicino je doštudirala v Turinu, kjer je doktorirala 9. jul. 1937, po 6 mesecih prakse je febr. 1938 napravila drž. izpit v Padovi. Specializirala se je v pediatriji v Pavii. 1. mar. 1938 je dobila službo v splošni bolnišnici v Trstu (II° medica) in tu je ostala leto dni, ko je odšla k Magdaleni za nalezljive bolezni. Tu je ostala do dec. 1945, ko so jo odpustili, po pritožbi pa se je vrnila v splošno bolnišnico na II° medico, kjer je ostala kot pomočnica in asistentka še leto in pol. Vmes je odprla privatno prakso blizu Sv. Antona Novega za razne bolniške blagajne in zasebnike in poklic opravlja še zdaj. Sredi poletja 1942 je začela sodelovati z OF: zbirala je zdravila in sanitetne potrebščine za partizane, zdravila obolele ilegalce, skrbela za part. ranjence in za povratnike iz nem. taborišč. Po vojni je delala v raznih odborih OF, skrbela za organizacijo zdravstvenih centrov in obvezovalnic, z dr. Hlavatyjem pa je bila tudi zadolžena za organizacijo otroških posvetovalnic v Istri in drugod. Po vseh tržaskih vasih je večkrat predavala o različnih zdravstvenih vprašanjih in postala najbolj znana in priljubljena zdravnica ne samo za otroke, ampak tudi za odrasle. Zunaj poklica je največ delala pri SPDT, ki so ga obnovili v Trstu 5. maja 1946. M. je bila ves čas odbornica, potem pod-

preds., po smrti Z. Jelinčiča 1965 preds. do 1977, ko je odstopila in so jo izvolili za častno preds. Pod njenim vodstvom so 7. jul. 1966 na Črni prsti nad Podbrdom odprli Dom Zorka Jelinčiča, ki je ena večjih in pomembnejših planinskih postojank v Sji. Smučanje v SPDT je preraslo v množičnost in 12. febr. 1967 je SPDT priredilo v Črnem vrhu nad Idrijo prve zamejske zimske igre, ki se ponavljajo vsako leto. Prav tako se ponavljajo zimski avtobusni izleti v smučarska središča. 5. okt. 1975 so na it.-jssl.-avstr. tromeji na Peči odprli vezno planinsko pot Vertikalo, ki poteka po vseh krajih, kjer živijo zamejski Slov. v It. Ob tej priložnosti je izdalo ZTT *Vodnik po planinski poti SPD Trst* (1975). Pri določitvi poti in osnovi opisov je sodelovala tudi M. Pod preds. M-ove so ustanovili zadrugo Mangart, ki upravlja obnovljeni planinski Dom Mangart v Zabnicah v Kanalski dolini. Za svoje delo je dobila M-ova razna družbena in planinska priznanja, 1972 odličje OF.

Prim.: Osebn. podatki; J. Koren, Dr. S. M.: zdravnica v ilegali in požrtvovalna povojna javna delavka, PDK 26. apr. 1972 s. sl.; Dr. Košmrlj, V Lj. podelili letošnja priznanja OF, PDK 27. apr. 1972 s. sl.; Obiettivo donna, Meridiano 12. apr. 1979 s. sl.; Slovesnost ob življenjskem jubileju dr. S. M., PDK 22. sept. 1981; D. Jelinčič, Dr. S. M. je praznovala, PV 1981, št. 11, 515-17 s. sl.; M. Sušteršič, Dr. S. M., vodnica našega planinstva, PDK 14. maja 1983 s. sl.; D. Jelinčič, Zgod. SPD Trst, 1904-1984, Trst 1984. Jem.

MASTNAK Martin, kmetijski izvedenec, r. 29. jul. 1912 v Gor., u. 19. mar. 1981 v Lj. Oče Martin, prof. latinščine in grščine, mati Pavla Mrevlje, učiteljica, roj. v Sv. Križu na Vipavskem. Osn. š. in gimn. dovršil v Celju; maturiral 1931. Agromska fak. v Pragi in Zgbu, kjer je diplomiral 1936. Do 1941 je delal pri Zadrugi zvezi Jugoslavije. Med vojno je bil mobiliziran, nato v vojaškem ujetništvu v Nemčiji. Po vojni je bil zaposlen na Sekretariatu za kmetijstvo; bil je tudi po dve leti v Tunisu in v Alžiriji kot strokovnjak za kmetijsko planiranje. Zadnji njegov službeni položaj je bil direktor na Kmetijskem inštitutu Sje v Lj., kjer je tudi dočakal upokojitev.

Prim.: Koješko 2, 621; osebn. podatki sestre.

Sirk

MAŠERA (MASSERA) Boris, prof., pisec šolskih knjig, r. 14. apr. 1907 v Kanalu ob Soči, u. 31. jul. 1978 v Gor. Oče Alojz iz Kobarida, sodnik, mati Pavla Pečenko iz Rihemberka (Branika), sestra Sonja zdravnica (gl. čl.). 1. razr. osn. š. je napravil na Ciril-Methodovi š. v Krminu, ostale

v Šoštanju; prve tri razr. klas. gimn. v Mrbu, nadaljnje štiri na it. klas. gimn. v Gor.; pravo v Bologni, kjer je doktoriral 1929. Odvet. pripravnik je bil pri dr. Podgorniku v Gor., potem je vodil očetovo pisarno. Oče je bil pod Avstrijo sodnik, it. oblasti so ga upokojile, zato je odprl v Gor. odv. pisarno, a je umrl 1931. Med zadnjo vojno je bil vpoklican in dodeljen cenzuri zaradi znanja jezikov. Sept. 1943 je bil na družinskem posestvu v Braniku in vadal partizane v streljanju. Nemci so ga zajeli in poslali v taborišče München, od koder se je vrnil sept. 1945. Po vojni je v Gor. pomagal ustvarjati in oblikovati slov. sred. šole, in ker je primanjkovalo prof., je začel učiti, v glavnem zgod. in zemlj., tudi filoz., na nižji gimn. eno leto ital. Do 1953/54 je bil na Klas. gimn. (zdaj Primož Trubar). 1960 je dobil stalno mesto za pravo in ekonomijo v Trevisu, od 1960-62 je bil dodeljen Trg. tehn. zavodu Ž. Zois v Trstu, nato je bil premeščen na Tehn. zavod Zanon v Vidmu, končno na Fermi v Gor., kjer je ostal do upokojitve 1975. Za šol. rabo je sestavil razna skripta, z Alb. Sirkom *Zgodovino Rimljanov* (Gor. 1954, cikl.). Najvažnejše njegovo delo pa je prevod Raffaella Morghe na *Evropska civilizacija*, ki je izšla v treh obširnih knjigah za gor. in trž. višje š. (Trst-Videm 1975). M. je dodal vsaki knjigi izčrpno zgod. Slovencev in drugih Juž. Slovanov dobe, ki jo obravnava knjiga. »M. je bil razgledan, delaven in dober človek, po svoje duhovit, vendar je živel tiho, sam zase« (KatG).

Prim.: Podatki hčere prof. Majde; Kolerič-Perot, Bibliogr. š. knjig in skript za slov. šole v It. od 1945 do 1966, Tr. 1967, 163; † prof. B. M., KatG 3. avg. 1978; Umrl je prof. B. M., NL 10. avg. 1978.

Jem.

MAŠERA Fran, prof. prirodopisa in fizike, oče heroja Sergeja (gl. čl.), r. 13. dec. 1876 pri Žganu v Kobaridu, u. 18. jul. 1969 v Lj., kjer je tudi pokopan. Njegov oče Andrej se je priženil iz Avs nad Livkom (Žganova hiša) v Kobarid in bil trgovec, gostilničar in posestnik. S seboj je prinesel tudi ime domače hiše. Mati Mariana Juretič, o kateri je Andrej Gabršček v knjigi Goriški Slovenci zapisal, da so bile v njenem času v Žganovih prostorih narodne veselice in tabor 1878, je skrbela za dobro klet in kuhinjo. Fran je imel brata Alojza, ki je postal sodnik in odvetnik v Gor., in Alberta, ki je ostal gošpodar v hiši. Imel je tudi sestre Ljudmilo in Marijo, ki se je poročila s Francem Miklavčičem (gl. čl.). M. je končal ljud. š. v Kobaridu, gimn. v Gor., univ. na Dunaju. 21. maja 1904 se je v Lj. poročil z učiteljico Ido Zarli iz Tolmina. Njegovo prvo delovno mesto je bilo od 1903 do 1909 na učiteljski v Kopru. 1909 je bil premeščen na žensko učiteljsko v Gor. Še istega leta je postal podpreds. odbora goriške podružnice Društva slov. profesorjev. Imel je tri otroke: Marjana (1905), Vido (1909) in Sergeja (1912). Marjan je postal pravnik, Vida, por. Bizovljev, prof., Sergej pa vojno-pomorski oficir. Maja 1915 so se umaknili pred It. v Poljane pri Prevaljah, kjer so imeli sorodnike. Ker sta morala iti Marjan in Vida v šolo, so se sept. 1916 preselili v Lj., kjer so potem stalno ostali. V hiši, kjer so stanovali, so bile same begunske družine: dr. Puc, prof. dr. Novak, Cazafura. M. je postal prof. na lj. realki v Vegovi ulici, kjer je ostal vse do upokojitve. V začetku so verjeli, da se po vojni vrnejo domov, ko pa je pripadla Gorica It., se M. ni hotel več vrniti, ker se je bal, da ga bodo kot Slov. premestili v južno It. ali celo internirali. Po nekaj letih so prodali hišo v Gor. Njegova stroka so bili biološki predmeti, prirodopis (kristalografija, higiena, botanika, živalstvo) in matematika. Rad je hodil v planine, še rajši pa v svoje rodne kraje.

Prim.: Gabršček II, 5 in 566; Vilhar, 64 s. sl. in 82 (tam je napačno zapisano, da je bil doma iz Livka pri Kobaridu); Vida Mašera-Bizovljev, Izjava v Pomorskem muzeju Sergej Mašera v Piranu; Pismo Vide Mašera-Bizovljev avtorju tega gesla; pismo Sergeja Mašere domači družini z dne 19. sept. 1939 (v Pomorskem muzeju Sergej Mašera Piran); večji del virov o Sergeju Mašeri omenja tudi njegovega očeta Frana; PrimN 12. jul. 1969, št. 29.

Stres

MAŠERA Mirko, prosv. delavec, posestnik, trgovec v Kobaridu, r. 25. jul. 1899 v Kobaridu, u. 24. mar. 1976 tam; oče Albert, mati Ljudmila Gruntar. M. bratranec narod. heroja Sergeja Mašera, sin zavedane slov. družine, ki so jo faš. stalno preganjali od 1915, ko so Alberta internirali, do osvoboditve 1945, in v njegovi hiši so že pred prvo svet. vojno prirejali veselice, se sestajali kulturniki. M. je bil zavzet za prosvetno dejavnost, dajal brezplačno na razpolago velik salon nad vežo za prireditve, koncerte, proslave, sestanke, gostovali so enkrat Tržačani, gmotno podpiral sleherno kulturno in društveno dejavnost, prispeval za cvetje ob gostovanju lj. Drame v Trstu, dajal dijakom med izleti hrano

in prenočišče, jih tudi denarno podpiral, poravnal stroške reševalcem ponesrečenega Z. Jelinčiča na Montažu 1928, gmotno podpiral ileg. protifaš. dejavnost in And. Manfreda v ječi, obsojen pred faš. sodiščem na 10 let. M. je 1920 dal salon šolarjem za uprizoritev Pepelke, nato drugim in za proslavo 15-letnice smrti Simona Gregorčiča, ko je sodelovalo več pev. zborov in orkestrrov in ko so faš. z bencinom polili in zažgali 30 m dolgi Mašerov hlev, ki je kljub gašenju zgorel do tal med razgrajanjem faš. po Kobaridu. Tri domačine, obdolžene požiga, je Mašerova mati naslednjega dne rešila iz zapora. M. je faš. zavrnil podpis izjave, da so domačini požigalci, ni dobil odškodnine, čeprav je zavaroval hlev. M. je bil tajn. in blag. gasil. društva, mu prekrbel opremo, gasil. cevi pa z Dunaja. M. je kot preds. PD S. Gregorčič v Kobaridu 1925 odбил zahtevo podestata Cavallotija, ki je hotel vrniti 25 faš. v PD in ga preimenovali v Dopolavoro. Faš. so kmalu nato oplenili prostore PD, požgali opremo in knjige. Z M. so sodelovali v PD drugi člani njegove družine, predvsem sestre Sonja, ki je bila poverjenica za GorM, zbiralala naročnice za Ženski svet in prispevke za Šolsko društvo, ter Anica, ki je bila preds. Ženskega društva v Kobaridu. M. sodeloval s preds. polit. društva Edinost A. Rejcem in tajn. ZPD Z. Jelinčičem, od njiju prejemal Prve korake in velike količine knjig iz po faš. opustošenega Kult. doma v Gor. nov. 1926, jih skrite med prazno embalažo vozil v Kobarid in razdeljeval po okoliških vaseh, vozil jih je Iv. Mašera in Avso, od tu njegova hči Iva nosila pesniku Iv. Trinku v Trčmun, nosili so jih v Slov. Benečijo štud. Slavko Mašera, Rudi Uršič, Fr. Boneš. M. z letom 1927 sodeloval v ileg. organ. TIGR v Kobaridu z R. Uršičem, bratoma Slavkom in Rudijem, And. Manfreda, Jos. Gruntarjem, Fr. Bonešem, oddajal ileg. tisk celicam v Sužidu, Robiču, na Svinah, Trnovem, v Avsi Iv. Mašeri, v Bovcu uč. Loj. Strgulcu, v Čezsoči uč. Fr. Sivcu, sodeloval pri pripravah sabotaz na most čez Sočo, na leseni most pri Idrskem, na šolo v Smasteh in dal bencin. M. je imel več hišnih preiskav in faš. polic. je brata Rudija in Slavka zasledovala med študijem na univerzi. M. se je v svoji hiši sestajal z vodji TIGR-a A. Rejcem, Z. Jelinčičem in drugimi. M. je prejemal protifaš. tisk iz Tolmina od sprevoznika avtobusa Izidorja Korena iz Kobarida. M. je v svoji hiši dvakrat sodeloval z Z. Krašno, D.

Bajcem in drugimi pri pripravah za tajni množični izlet članov razpuščenih PD na Kobariškem v podkrnske planine poleti 1928 ter prispeval pribor in vso hrano za nad sto udeležencev. M., njegova mati in brat Rudi so bili ob vstopu It. v vojno 13. jun. 1940 aretirani in internirani. M. je ob vrnitvi po 18 mes. z denarjem in živili podpiral OF, bil spet aretiran in zaprt z bratom Rudijem in R. Uršičem v Vidmu, sestra Sonja pa v Trstu. Iz zapora v Vidmu so jih po kapit. It. osvobodili partizani. M. je tudi med nem. okupacijo podpiral NOB.

Prim.: T. Rutar, TolmZb 1975; PDK št. 89, 15. apr. 1976; PrimN št. 23, 1976.

Rut

MAŠERA Sergej, narodni heroj, poročnik bojne ladje, ki je 17. apr. 1941 umrl v protest proti kapitulaciji Jsl. Rojen v Gor. 11. maja 1912 v prof. družini. Oče Franc se je rodil pri Žganovih v Kobaridu in bil prof. prir. in fizike. Poučeval je v Kopru in nato v Gor. Mati je bila učiteljica Ida Zarli iz Tolmina. V Gor. so imeli enonadstropno hišo v Ul. Gaspere Gozzi št. 4. Meseca maja 1915 so se z zadnjim vlakom čez soški most umaknili k daljnim sorodnikom v Poljane pri Prevaljah. Pozneje so se preselili v Lj., kjer je postal oče prof. na lj. realki. Po prvi svet. vojni se zaradi it. raznarodovalnega pritiska niso upali več vrniti v Gor. Pričel je rasti njihov odpor proti It. Otroci (Marjan, Vida, Sergej) so do 1929 prihajali na počitnice v Kobarid, kjer so spoznavali krivice, ki jih je prestajal slov. narod pod It. Sergej je končal štiri razr. osn. š. v Lj. in nato še sedem razr. realke v Vegovi ulici, kjer ga je učil tudi njegov oče. 1929 je maturiral z odličnim uspehom in se vpisal v Vojno pomorsko akademijo v Dubrovniku. Po uspehu je bil peti v svoji klasi in posebno ga je veselila mat. Po končani akad. se je do 1936 v Lepetanih seznanjal z ladijsko artilerijo. Nato je bil dve leti referent mornariške artilerije v Komandi mornarice v Zemunu. 1938 je kot član posebne komisije odpotoval na Švedsko po nove protiletalske topove Bofors za rušilec Beograd. V franc. pristanišču Nantes je sodeloval pri montiranju teh topov in pozneje je postal drugi artil. oficir na rušilcu Beograd. 20. mar. 1941 je bil kot poročnik bojne ladje II. reda imenovan za prvega artil. oficirja na rušilcu Zagreb. M. je v štirih mesecih pred kapitulacijo Jsl. zamenjal kar pet komandantov. Kmalu za njim je prišel na Zagreb za prvega torpednega ofi-

cirja še poročnik bojne ladje II, reda Milan Spasić. Tedaj so premestili veliko oficirjev in to so bile zelo nezdruge spremembe. Namesto izurjenih oficirjev so morali novi oficirji šele spoznavati aparature. 6. apr. 1941 so se nad zalivom Boke Kotorske pojavila faš. letala in začela bombardirati ladje. Protiletal. obramba na rušilcih je odprla ogenj iz topov in strojnic. V noči na 14. apr. je posadka Zagreba v Tivatskem zalivu zakamuflirala ladjo z vejevjem. 15. apr. je poveljnik Zagreba Nikola Krizomali prinesel sporočilo, da je podpisana kapitulacija Jsle in da ne smejo več odpreti ognja. Ker so ital. letala bombardirala rušilec Dubrovnik tudi pozneje, so imeli na Zagrebu sestanek o tem, kaj storiti, če bi ital. letala napadla tudi Zagreb. Najbolj odločen je bil M., ki je trdil, da se morajo braniti. Krizomali se je bal, da bi takšno ravnanje izzvalo represalije, in je zahteval, da se posadka izkrca in prebije dan v bližnjem gozdu. M. ni mogel razumeti, zakaj naj bi se ločili od orožja, in dejal, da bo zbral prostovoljce, ki bi hoteli ostati z njim na rušilcu. Posadka pa je vendarle odšla na kopno in naslednji dan ji je sledilo tudi moštvo protiletal. topov. Ukaz vsej posadki, naj za vedno zapusti ladjo, zakamuflirano pri Krtolah, je prišel 17. apr. 1941 okrog poldne. Večina oficirjev je vedela, da nameravata M. in Spasić potopiti rušilec. Dva podoficirja sta jima iz skladišča prinesla rušilne naboje. Lahko bi uporabila vžigalno vrvico, toda hotela sta umreti skupaj z rušilcem Zagreb. M-ega trupla niso našli. V tistih dneh kapitulacije je bilo M-ovo in Spasićevo junaštvo za mnoge ljudi v Dalmaciji edini primer ohranitve vojaške časti. Čeprav je M. poznal nepravilnosti v vojni mornarici, ni nikomur dovolil, da bi jo kritiziral. V pogovoru z bratrancom Andrejem je dejal: »Velika finančna sredstva so določena za orožje, a vojska je nepripravljena. Pri nas je vse gnilo.« Verjel je, da bodo mlade generacije oficirjev spremenile stanje. Podminiranje in junaška smrt M. in Milana Spasića 17. apr. 1941 na rušilcu Zagreb je bil edini primer v zgod., da sta se dva podrejena oficirja na tak način uprla celotni državni kapitulaciji. M. je postal 1973 narodni heroj. Po njem se imenuje Pomorski muzej v Piranu in več ulic v raznih mestih. Prav tako mu je posvečenih več spomenikov in spominskih obeležij: v Titvu, Pulju, Piranu in Novi Gorici.

Prim.: Izjave, prepisi pisem, spomini in dokumenti o Sergeju Mašeri (P 1643-1648, 2045, 2046 in

2431-2432) v Pomorskem muzeju Sergej Mašera Piran; Pomorska enciklopedija, 5, 165; Marine Rundschau 1957; II Marinaio 1958; Slobodan Petrović, Jugoslovenska flota u Boki Kotorskoj u ratu 1941, Pomorski zbornik, 9, 231; Miroslav Pahor, Zadnji dnevi rušilca Zagreb, Informator (Splošne plovbe), VIII, sept. 1967, 17; C. Zupanc, Mornar S. Mašera, Sreč 1971, št. 31, 143; Ratko Zvrko, Da bi rušilca Zagreb ne dobil sovražnik, sta z njim odšla v smrt, PDK 19. apr. 1966; Isto tudi v Vjesniku 16. apr. 1966; Bora Njegovan, Mašera i Spasić - legendarne ličnosti, Glas Istre 23. apr. 1972 (fotogr. spomenika Mašeri in Spasiću v Titvu); I. Kurinčič, Ponosni smo na rojaka Mašero (s sl.), TV 15 17. apr. 1972; V. Hudeček, Raje grob nego rob, Ned. dnevnik 15. apr. 1973; A. C., Junaško dejanje M. Spasića in S. Mašere, TV 15 19. apr. 1973; Sjećanje na junaka s razarača »Zagreb«, Glas Istre 19. apr. 1973; V spomin na junaka z rušilca Zagreb, PrimN 20. apr. 1973; C. Zupanc, Junaški mornar Goričan S. Mašera, PrimN (nadaljevanja) 17. in 24. avg. 1973; Spasić, Mašera heroja, Delo 10. sept. 1973; S. Mašera - narodni heroj, PrimN 14. sept. 1973; Mašera in Spasić narodna heroja, TV 15 20. sept. 1973; S. Mašeru odkrili spomenik, PrimN 21. sept. 1973; Raf. Perhac, V spomin heroju Sergeju Mašeri, TV 15 25. apr. 1974; L. Kante, Spomenik S. Mašeri, Delo 14. sept. 1974; Jože Pretnar, Smrti - prednost, 7 D 17. apr. 1975; Heroji Mašera i Spasić, Glas Istre 15. maja 1975; Mrtva straža potonila s razaračem, Poruka borca 60, III/1976; Spomenik S. Mašeri, PrimN 22. apr. 1977; (brez naslova) TV 15 28. apr. 1977; Pavle Ilić, Sijecanje na herojsku smrt Sergeja Mašere, Glas Istre 18. aprila 1978; m.g., Spomin na heroja Mašero, PrimN 17. apr. 1981; B. Š., Počastitev spomina narodnih herojev Mašere in Spasića, PDK 18. apr. 1981; Bolj kot svoje življenje ljubi morje mornar..., TV 15 6. sept. 1979; Nikolaj Safonov, Junaka sta umrla s svojo ladjo. Ned. dnevnik 18. apr. 1982.

Strs

MATEJKA Evgen, partizanski borec, narodni heroj, r. 6. avg. 1909 v kraju Liberec (Češkoslovaška), u. 3. maja 1945 pri Gradišču ob Soči. Oče Anton se je po prvi svetovni vojni naselil v Kočevju, kjer je delal v rudniku. M. je v Kočevju opravil tri razr. gimn., nato se je moral zaradi težkih razmer, v katerih je družina žive-la, odločiti za poklic kovinostrugarja; kasneje je po opravljeni vojaščini (služil je na Češkoslovaškem) dovršil poslovodsko š. Zaposlil se je v Mrbu, sodeloval v delavskih stavkah in se prijavil kot prostovoljec za obrambo Češkoslovaške ob napadu Nemčije (1938); kasneje je hotel na podoben način braniti Jslo. Ob napadu Nemčije na Jslo je zbežal v Lj., 2. maja 1942 je odšel v partizane. Spočetka je bil na Gorenjskem in 1. mar. 1943 postal komisar Gorenjskega odreda. Že takrat se je pokazal kot hraber bo-

rec, opravil vrsto diverzantskih akcij. Kapitulacijo It. je dočakal v Prešernovi brigadi na Dolenskem. Po povratku na Gorenjsko je postal načelnik obveščevalnega centra 31. divizije (delovala je predvsem na področju SlovPrim). Opravi je vrsto obveščevalnih nalog in zaradi uspešnega dela postal načelnik obveščevalnega centra IX. korpusa. Sodeloval je pri več diverzantskih akcijah (miniranje kina na Opčinah, napad na oficirski dom v Trstu, uničenje zaloge bencina v Postojnski jami, napad na idrijski rudnik in elektrarno itd.). Nov. 1944 je postal namestnik komandanta 31. divizije, nato je bil od 5. dec. 1944 do smrti njen komandant. Padel je potem, ko sta bila Trst in Gor. že osvobojena; namesto na dogovorjeni sestanek v Koprivi na Krasu je šel v Koprivno v Furlaniji, naletel na četniško zasedo in bil ubit. Za narodnega heroja je bil proglašen 20. dec. 1951. M-ovo ilegalno ime je bilo Pemc (Böhme - Čeh), nosil ga je že iz predvojnega časa. M. je ena izmed oseb v romanu Ukana T. Svetine.

Prim.: SPor 3. jan. 1952, št. 2; Narodnoosvobodilna vojna na Slovenskem 1941-1945, Lj. 1977², 880, 1049-1050; F. Sušteršič, V objemu podzemlja, Lj. 1960, 16-17, 86-87, 91; Narodni heroji Jsl. 1, Bgd 1975, 492-95.

B. Mar.

MATELIČ Ivan, učitelj, r. 18. jan. 1887 v Trstu kot sin Frančiške Matelič iz Livških Raven, ki je bila kuharica v neki trž. gostilni, u. 3. mar. 1967 v Lj. in pokopan na Žalah. Siromašno otroštvo je preživel v Livških Ravnah, osn. š. in pripravnico je obiskoval v Gor., jeseni 1903 se je vpisal na učiteljsiše v Kopru in tam maturiral 1907. Učiteljeval je na Tolminskem, v Otaležu, Hudijužni, Zakojci in Sužidu. V Kobaridu je postal član sokolskega društva in vodil naraščaj. Čeprav bi se bil rad posvetil slov. jeziku in zgod., je prav delovanje v sokolskem društvu vplivalo na to, da je šel 1913 študirat za telovadnega učitelja na Dunaj in dokončal enoletni tečaj. 1914 je učil v Trnovem ob Soči, kjer je bil mobiliziran v 97. pehotni regiment. Končal je oficirski tečaj v Slovenski Bistrici in bil poslan na rusko fronto, kjer je dobil oznako polit. sumljivega. Jun. 1916 je prišel v rusko ujetništvo in tam pričel bolehati za skorbutom. Po nenehnem preseljevanju: Astrahan, Caricin, Veliki Novgorod, Murmansk, Samara, Omsk, Altaj, Tomsk, Leningrad se je končno 3. okt. 1920 odpeljal iz Leningrada proti domu in 15. dec. 1920 prišel v Tolmin. Spet je pričel učiti v Su-

židu, nato jeseni 1921 na mešč. š. v Tolminu kot predmetni učitelj slov. in bil eno leto hkrati še učitelj telovadbe na učiteljsišču. Ker je bil protijemu uveden odpustitveni postopek, je 1926 pobegnil v Jslo, kjer je dobil službo kot učitelj telovadbe na gimn. v Osijeku. Za njim je prišla tudi žena Marija Gabršček in pet njegovih otrok. Želel si je v Sjo in po uspešni prošnji za premestitev se je 1. jan. 1928 zaposlil kot uprav. na osn. š. pri Sv. Barbari (sedaj na Koreni) v Slov. goricah. 15. dec. 1928 je bil premeščen na mešč. š. v Mrb. za učitelja slov. jezika, kjer je ostal do nem. okupacije. V Mrbu je deloval tudi kot funkcionar pri Sokolu I in pri Ljudski uni-verzi. 14. apr. 1941 so ga Nemci aretirali in 24. jun. 1941 odpeljali z najstarejšim sinom Radom v Srbijo. Ostali člani družine so že prej pobegnili v Lj. Živel je na kmetih v Lazarevcu, po osvoboditvi Beograda se je 29. nov. 1944 preselil v Bgd, kjer je deloval v slov. društvu Franc Rozman-Stane. S prvim transportom je odšel 9. jun. 1945 v Trst, kjer je delal pri NOO. Na tečaju je poučeval slov. jezik slov. učitelje, ki so dokončali ital. učiteljsiše. Pozneje je učil slov. jezik slov. srednješolce in postal uprav. Slov. dijaškega doma. Upokojen je bil 30. avg. 1946 in se preselil k družini v Lj. Kot honorarec je poučeval na številnih tečajih, pa tudi na šoli za učence v gosp. v Novi Gorici in Idriji. Za slov. jezik ga je navdušil prof. Košťál na koprskem učiteljsišču. Iz ruščine je prevedel nekaj pesmi Lermontova in nekaj basni Krylova. V njegovi zapuščini je ostalo veliko pesmi, ki jih je pred smrtjo uredil pod okvirne naslove: *Življenje*, *Blodeča sapica*, *Pomladni dan desetega brata*, *Pomenki* (kritični verzi), *Prevodi* (Lermontov). Po drugi svet. vojni je poslal precej »kritičnih verzov« *Dialogom* v Mrb. pod psevdonimom Van Lič. Zbirko 33 pesmi, ki so nastajale od 1941 do 1963, pa je pod naslovom *Kronika* ponudil reviji Borec. Ze pred drugo svet. vojno je objavil več prevodov pesmi Lermontova. Sodeloval je pri gor. Mladiki, v tržaškem Učiteljskem listu je objavljajl prispevke o pouku slov. Njegovo pesem z naslovom *Državnik* je objavil Stanko Skočir 1977 v TV 15. Druga smer M-ega delovanja je bilo delo pri Sokolu. Ko je učiteljeval v Sužidu, na Trnovem in med počitnicami je bil duša kobariškega Sokola, ki je bil pred prvo svet. vojno najbolj aktivno sokolsko društvo na Tolminskem.

Prim.: Šavli, PDK 10. nov. 1977; Vilhar, 82; (Stanko Skočir) *Državnik*, Ivan Matelič, TV 15

13. jan. 1977; življenjepis I. Mateliča, Ljuba Matelič, Triglavsko 19, Lj.

Stres

MATELIČ Janez, akad. slikar spec., r. 13. febr. 1950 v Kamniku. Oče Zlatko, mati Leopoldina. Živi v Kopru. Tu je obiskoval osn. šolo, prav tako tudi slov. gimn., ki jo je zaključil 1968. Tega leta se je vpisal na Accademia di Belle Arti v Benetkah, smer dekoracija, in diplomiral 1972 pri prof. G. Santomasu. Na lj. ALU je opravil postdiplomski študij grafike pri prof. Z. Apolloniju. 1974 je bil sprejet v DSLU in nastopil službo na osn. š. Ivan Babič-Jager v Marzagah, kjer je poučeval do 1977, ko je dobil status svobodnega umetnika. M. se ukvarja predvsem s sitotiskom (v zgodnjem obdobju tudi kombinacija z litografijo), kjer je mojstrsko razvil tehnološke možnosti, in z risbo, ki v zadnji fazi (1982) pomeni nadaljevanje temnega slikarstva iz cikla »Kometi« (1979). M-evb videnje krajine se je stopnjevalo preko različnih faz, vplivov in vzpodbud od pop-arta in land-arta do značilnega »mateličevskega« krajinarstva, preko črne faze, kjer je dosegel monumentalnost in ekspresivnost, ki ju poudarja odlična risba, do zadnje faze, ko »podobe povsem izgubljajo značaj pejzaža in čutimo nekakšen nemi vzlet v abstraktno«, vendar bi zato le težko govorili o abstraktnem slikarstvu. Občutimo pa zasuk o analitičnosti ter minimalizmu, ki se kaže v ponavljanju preproste linearne črte...« (A. Medved, 1982). Sodeloval je na številnih skupin. razst. doma in v tujini, npr.: Rim 1970 (Accademia San Luca), Benetke 1971 (Bevilacqua La Massa), Rovinj 1973, 1974 (Ars Histriae III, IV), Kranj 1975, Lj. 1975-76, Celovec 1976 (INTART), Videm 1976 (INTART), Lj. 1976 (INTART), Zgb 1976 (IX. Zagrebačka izložba jsle grafike), Poreč 1976 (XV. annale)... Samostojne razst.: 1969 in 1970 - Gal. Loža, Koper; 1970 - Accademia delle Belle Arti, Venezia; 1971 - Galleria Alfieri, Benetke; 1973 - Gal. Meduza, Koper; 1975 - Gal. ARS, Lj., PEN klub, Lj., Mali razst. salon Rotovž, Mrb.; 1977 - Gal. Meduza, Koper, Gal. d'Arte Il Mandracchio, Milje, Gal. v Prešernovi hiši, Kranj, Gal. Labyrinth, Lj.; 1978 - Kazalište Marina Držića, Dubrovnik, Gal. Josip Bepo-Benković, Herceg Novi, Zavičajni muzej, Bar; 1979 - Gal. Meduza, Koper, Gal. osn. š. Solkan, Etnografski muzej Istra, Pazin, Gal. Zodiak, Osijek; 1982 - Likovna gal. Delavskega doma, Trbovlje (z N. Nemcem), Koncertni atelje, Lj., Gal. Meduza, Koper, Gal. VI.

Nazor, Zgb. Za svoje dela je prejel več nagrad in priznanj: 1968 - IV. nagrada Ex tempore, Skedenj in diploma Ex tempore, Piran; 1969 - diploma Ex tempore, Piran; 1970 - Premio San Luca, Rim in III. nagrada Ex tempore, Piran; 1971 - diploma Ex tempore, Piran; 1976 - diploma Ars Histriae, Labin; 1979 - II. nagrada Ex tempore, Piran; 1980 - diploma Ars Histriae, Pazin; 1981 - Likovna jesen, Sombor.

Prim.: Osební podatki v dokumentaciji Moderne galerije v Lj.; Ob okt. 1970, št. 5-6; Jan. Mesesnel. Igranje in učenje, Delo 1975, št. 71; Aleks. Bassin, uvod v zloženko, Gal. ARS Lj. 1975; Fr. Zalar, Nemirne trave, Dnevnik 1975, št. 76; Aleks. Bassin, uvod v katal., Klub znanst. in kult. delavcev, Lj. 1976; Aleks. Bassin, NRazgl 1976, št. 14; Fr. Zalar, Od vejevja k pejzažu, Dnevnik 1976, št. 105; Meta Gabršček-Prosenec, uvod v zloženko, Mali razst. salon Rotovž, Mrb. 1976; Mar. Tomšič, Kot da bi zemlja počila, 7 D 1977, št. 43; Aleks. Bassin, uvod v katal. osebne razst., Gal. Meduza, Koper 1977; Andr. Medved, uvod v katal. osebne razst., Gal. Meduza, Koper 1979; Isti, Od "črnih" grafik k barvi, PrimN 1979, št. 27; V. Liovič, Umoran, ali zadovoljan radom, Glas Istre 1980, št. 217; Vlastimir Kusik, uvod v katal., Gal. Zodiak, Osijek 1980; Delo 1982, št. 16; Dnevnik 1982, št. 20; Teleks 1982, št. 5; Cvetka Guzej-Sabadin, Če ne slikaš, nekaj ni v redu s tabo, PrimN 1982, št. 28; Glas Istre 1982, št. 293; VI. Kusik, A. M., uvoda v katal. osebne razstave Gal. Meduza, Koper 1982 in Gal. VI. Nazor, Zgb 1982.

Nsn.

MATIČETOV Milko, narodopisec, strokovnjak za rezijansko in benečansko ljudsko izročilo, r. 10. sept. 1919 v Koprivi na Krasu, živi v Lj. Mati Matilda Zega. Prvi razr. klas. gimn. je dovršil v Kopru, ostale razr. v Gorici in maturiral 1938. Potem je študiral klas. in moderno filologijo na U v Padovi (1938-43), padovanske izpite je 1947 nostrificiral v Bgdu, svet Filoz. fak. v Lj. pa mu jih je priznal »kot enakovredne našim izpitom«. 1955 je dosegel pri SAZU doktorat znanosti z obrambo folklorne študije *Sežgani in prerojeni človek*. Od jun. 1944 je bil pri part. Po odpustitvi iz JLA okt. 1945 se je zaposlil kot kustos pripravnik v Etnografskem muzeju v Lj. Od 1. apr. 1952 dela pri SAZU, sprva kot višji asistent v Inštitutu za slov. narodopisje. Še iste leta je postal strok. sodelavec, 1958 višji znanst. sodelavec, 26. febr. 1964 znanst. svetnik. 1. apr. 1975 je bil imenovan za upravnika inštituta. Od 1940 nabira in komparativno raziskuje slov. ljudsko slovstvo in verovanja, posebej ljudsko pripovedništvo. Čeprav mu je delovno ob-

močje ves slov. narodni prostor, se najvneteje ukvarja z raziskovanjem obrobni krajev: Posočje, Ter in Rezija, Slov. Istra in Kras, Zgoranja Savska dolina in Koroška, Prekmurje in Porabje. Samo Reziji je posvetil nad 60 razprav in člankov, med 1962 in 1976 je registriral v Reziji nad 3000 tekstov ljudskega izročila in jih spravil v Arhiv slov. ljudskih pripovedi, ki ga je ustanovil v inštitutu. To ogromno delo je izredne važnosti in je seznanilo Rezijo in njeno ljudsko kulturo z najuglednejšimi mednarodnimi znanstvenimi ustanovami. Zaradi študij o Reziji pa je bil M. 1979 imenovan za zunanjega dopisnega člana videmske Deputazione di storia patria per il Friuli. S predavanji se je udeležil več domačih in mednarodnih etnografskih, slavističnih in romanističnih zborovanj. Bil je na ustanovni skupščini International Society for Folk-Narrative Research v Antwerpnu 1952, na vseh kongresih in na nekaterih strokovnih posvetovanjih tega društva. Član je Société internationale d'ethnologie et de folklore. Posebno tesno sodeluje s furlan. in it. strokovnjaki v deželi F-JK in daje pobude na vseh možnih področjih (kongresi, študijska skupina Alpes orientales, založniške iniciative, znanstvena raziskovanja). V narodopisju velja danes za enega najvidnejših strokovnjakov v mednarodnem merilu. - Kot dijak je bil M. član Ščekove Dijaške družine, ki se je zbirala o počitnicah pri Ščku v Avberju in gojila narodno zavest. Tedaj je bil M. soustanovitelj in sour. skrivnih dijaških listov, ki so začeli izhajati v Gor. 1934 (do 1939), najprej rokopisno in brez naslova, nato tipkano (Tihe besede, Pisanice, Gmajna) in litografirano (Brinjevke). V njih je objavljala pesmi in prozo in izmed tega je izšlo v tisku samo *Kraško premoženje* (Razgl 1949). Že 1940 se je začel posvečati etnografiji in 1940 je priobčil v DS prvo razpravo *Koledovanje v tomajski župniji na Krasu in v Trebčah* (podpisal se je s posinovljenim priimkom Milko Ukmar). Leto pozneje se je v rimski reviji *Bulgaria* prvič podpisal Milko Matičetov po hišnem imenu in ta priimek je 1947 uzakonil zase in družino. Odslej je napisal nad 300 znanstvenih in strok. razprav, esejev, člankov, ocen in poročil v slov., ital., nem. in srbohr. (bibliografija v Biografije in bibliogr. znanstv. in strok. sodelavcev SAZU, Lj. 1976, 201-16, nadaljevanje v LSZU 1976-83). Važnejše razprave so: *Pregovori in uganke. Ljudska proza* (ZSS I, 1963); *Kralj Matjaž v luči novega slov.*

gradiva in novih raziskovanj (RSAZU, II. razr., 4, 1958); *Strekljeva zapuščina in korespondenca s Fr. Kramarjem* (SE 15, 1962); *Scritti resiani* (Ricerche Slavistiche, Roma 12, 1964); *Pri treh Boganjčarjih, ki znajo »lagati«* (SE 15/16, 1965, 66); *Un nuovo anello nelle tradizioni popolari sulla corsa per il confine* (Schweizerisches Archiv für Volkskunde, Basel, 62, 1966); *Il furto del fuoco a Resia, in Sardegna e nel mito prometeico* (Studi in onore di Carmelina Naselli, Catania, 1, 1968); *Pregled ustnega slovstva Slov. v Reziji - Italija* (SR 16, 1968); *La leggenda di »Giosafat e Barlaam« a Resia, tipico esempio di tradizione discendente* (Studi di letteratura popolare friulana, Udine, 2, 1970); *Slov. ljudska imena zvezd in predstave o njih* (Anzeiger für Slavische Philologie, Wiesbaden & Graz, 6, 1972); *Zvezdna imena in izročila o zvezdah med Slov.* (Zbornik za zgod. naravosl. in tehnike, 2, 1974); *Mala rezijanska antologija* (Zaliv 1966, št. 2/3, 4); *Ob zibki ljudske lirčne pesmi v Reziji*. Govor, jezik in besedno ustvarjanje v Beneški Sloveniji (Zbirka Nediža 2, Špeter Slovenov-Trst 1978, tudi v ital.); *»Veče - večuvat« - Tracce di diritto consuetudinario sloveno a Resia* (Ce fastu?, 54, Udine 1978); *»Bedenice«*. Imena, pesniško in obredno izročilo o tem cvetju na Slov. in pri sosedih v hrvaški Istri (Traditiones 5-6 [1976-1977], 1979); *Rezijanska srčna govorica*. Izbor in knjižnoslov. prevod osmih pesmi Silvine Paletti. Beseda o avtorici in še kaj. (Sd 28, 1980; podobno v JKol 1981) idr. V knjigah so izšla dela: *Sežgani in prerojeni človek* (SAZU Lj. 1961); *Linčica Turkinčica*. Pubblicazione per nozze Maria Micelli-Roberto Longhino, San Giorgio di Resia (Udine 1966, samozal.); *Rožice iz Rezije*. Nabral in presadil M.M. S podobami povezal M. Maleš (Koper-Trst-Lj. 1972); *Zverinice iz Rezije*. Ujel in udomačil M.M. S podobami približala Ančka Gošnik-Godec (Lj. & Trst 1973); *Ljudske pesmice*. Nabral in priredil M.M. Ilustrirala Marjanca Jemec-Božič (MK Lj. 1971). *Jurček orje*. Slov. ljud. pesmice. Nabral in uredil M.M. Ilustrirala ista (MK Lj. 1972); *Lisica in petelin*. Ljudske pravljice. Zapisal in poknjil M.M. Ilustrirala ista (MK Lj. 1973); *Dvanajst ujev*. Ljudska pravljica iz Rezije. Povedala Ti na Vájtova, posnel in v knjižni jezik prepisal M.M. Ilustrirala ista (MK Lj. 1974); *Resia. Bibliografia ragionata (1927-1979)* (Udine 1981). Velika slikanica *Tri botre lisičice* (Povedal Štifen taw mlinu, zapisal M.M., narisala Ančka Gošnik-

Godec), Lj. 1976, ponat. 1983, pet prevodov: v hrvaščino 1979 in 1983, lužiško srbščino 1981, slovaščino 1982, srbščino 1983. Sourednik je bil Slovenskega etnografa, 1-17, 1948-64; Glasnika Inštituta za slovensko narodopisje, 1, 1956/57; Glasnika Slov. etnograf. društva, 3, 1960/61; Alpes Orientales, 1, 1959 in 5, 1969; prav tako velike zbirke Slov. ljudskih pesmi I, II, SM Lj. 1970, 1981; Traditiones, Zbornik Inštituta za slovensko narodopisje, 1-12, 1972-1983; Stanko Vuk, Zemlja na zahodu, Ljubljana 1959. Več lastnih neobjavljenih zapisov je dal na razpolago za objavo I. Grafenauerju, B. Merharju, L. Kretzenbacherju in še komu. Za RTV Lj. je 1967 pripravil oddaji o Gorenjem Krasu in o Reziji, nato serijo TV oddaj *Pri naših pravljicarjih*, za RadioTrstA je pripravil pod skupnim naslovom *Iz potne torbe* za 1969/70 devet predavanj o ljudskem slovstvu iz Rezijske, za 1970/71 so začela širši zahodnoslov. prostor: Ter, Nadiško, zgornjo Soško, Vipavsko dolino in Kras. Sodeloval je tudi v PSBL I. Za delo je prejel več nagrad in priznanj, nazadnje novo ustanovljeno *Laštro Landarske Banke*, Špeter 1983 - za dosežke »na področju zbiranja in raziskovanja ljudske kulture Slovencev v Videmski pokrajini«. Pseudonimi: Vane Bilič, Vane Orel, Jape Kruh, Japek, O. B.

Prim.: Biografije in bibliografije znanst. in strok. sodelavcev SAZU, Lj. 1976, 201-16; LSAZU 1976-1983; M. M., Resia. Bibliografia ragionata, Udine 1981, ovitek; osebni podatki; Slov. književnost, Leksikoni CZ, Lj. 1982, 220.

Jem.

MATKO Ivan, zdravnik, specialist internist, prof., družbenopolit. delavec, r. 5. maja 1919 v Lj. Oče Ivan, zdravnik. V Lj. končal gimn., nato študiral na U v Lj. medicino, jo nadaljeval v Zgbu. Študij je prekinila vojna. Po vojni je študij nadaljeval in promoviral za dr. splošne medicine 1949, 1975 je postal dr. medicinskih znanosti. V NOB se je vključil 1941. V začetku 1942 ga je v Zgbu ujela ustaška policija in ga izročila it. oblastem v Lj., ki so ga obsodile na zaporno kazen (Lj., Koper). Po kapitulaciji It. je ponovno stopil v part. vojsko in deloval v sanitetni službi hrv. istrske brigade. Nato je bil ob koncu 1943 poslan na polit. delo v Slov. Istro, kjer je deloval tudi pri organiziranju sanitete. Osvoboditev je dočakal v Brkinih. Pri PNOO za SlovPrim v Trstu je deloval v tiskovnem uradu, nato pa je bil demobiliziran in je nadaljeval študij medicine. Po končanem študiju je orga-

niziral prvo bolnišnico za ljudsko milico v Šiški. Od 1958 je asistent na interni kliniki, 1959 je opravil specialistični izpit. Sedaj je univ. prof. Aktivno je sodeloval na mnogih znanstv. sestanskih in kongresih v Jslj in tujini. 1958 je prejel skupaj s prof. B. Accettom Kidričevo nagrado za medicino za raziskovalno delo o citodiagnostiki avitaminoze B₁₂ v bukalni sluznici. Objavil je večje število znanstv. člankov, v glavnem s področja gastroenterologije, ter nekaj poljudnih člankov o prehrani ter dietni prehrani.

Prim.: PrimN 25. maja 1979; ULjBB II, 507; III/2, 887-88.

A. Pr.

MATTIOLI (MATTHIOLI) Pler Andrea, zdravnik, botanik, r. 23. mar. 1500 v Sieni, u. 1577 za kugo v Trentu. Študiral je med. v Padovi (promoviral 1523). Služboval je po vrsti v Perugi, Rimu in Trentu. Potem se je odzval klicu gor. dežel. stanov in prišel 1542 v Gor., kjer je živel 12 let in deloval kot dežel. zdravnik. Med bivanjem v Gor. je večkrat potoval tako v Gornjo Avstrijo (1547) ter v Salzburg (1550). Iz Gor. je odšel na avstr. cesarski dvor in bil osebni zdravnik nadvojvode Ferdinanda in nato Maksimilijana II. 1562 je to službo zapustil, vrnil se je na Tirolsko, kjer je živel najprej v Innsbrucku, nato v Trentu. M. je bil eden najbolj poznanih zdravnikov in zlasti botanikov 16. stol. Njegovo najbolj poznano strok. delo so komentarji k Dioskoridovemu delu *De materia medica*, ki so izšli prvič 1544 v lat. v Benetkah (*Pedacii Dioscoridis de materia medica libri sex interpreti Pietro Andrea Matthiolo cum ejusdem commentariis*; slede izdaje 1558, 1559, 1560, 1563, 1565) ter v it. v Brescii (*Di Pedacio Dioscoride Anazarbeo libri cinque della historia et materia medicinale tradotta in volgare da M.P.A. Matthiolo ecc.*; naslednje izdaje Firenze 1547, Benetke 1548 in 1552, Mantova 1549). Knjiga je zelo obsežna (ok. 1500 strani v fol.) in je izšla tudi v drugih jezikih kot v franc. in češč. (1562) ter v nem. (1563) in je dolga stoletja služila kot priročnik farmakologije zaradi svoje vsestranskosti, znanstvene natančnosti in lepih ilustracij. M. je bival že dve leti v Gor., ko je knjiga prvič izšla, prav zato najdemo v njej marsikateri, zlasti botanični podatek tudi za Gor. in sosednje dežele. M-ovo zanimanje sega globoko v Podonavje in na Balkanski polotok. Poleg rastlin, ki jih je M. našel na Gor., opisuje tudi druge naravne pojave. Velja za prvega, ki je popisoval rastlinstvo

slov. prostora. »Za nas so njegovi originalni prispevki zlasti dragoceni, ker vsebujejo nad 400 let stare podatke o razširjenosti nekaterih avtohtonih vrst iz naše flore, kulturnih rastlin in pripombe o njihovi praktični uporabi v medicini in folklori« (V. Petkovšek). Tako je M. ob bregovih Soče ugotovil dve vrsti irisa, na Gor. je tudi veliko miši in slovanski prebivalci Kranjske in Gor. kuhajo seme coronopusa kot kašo, imenujejo ga pa vranja noga. M. je opisal tudi zastrupitve v živim srebrnem v Idriji in omenil, da dajejo ženskam, ki težko rodijo, malo dozo živega srebra »per os«. Kot dežel. zdravnik na Gor. je imel M. poglavitno nalogo, da utrdi zaporo (kordone) zoper kugo; prav po njegovi zaslugi je bila kuga, ki je deželo pestila 1544, zelo omejena. Zgod. Morelli hvali modrost dežel. glavarja Fr. della Torre, ki ga je poklical na Gor. Svojo prakso je M. izvajal po navodilih dežel. stanov. Mesta in dežele ni smel zapuščati brez vednosti glavarja in stanov ter je moral vsaka dva meseca v spremstvu dveh patricijev obiskovati prodajalne zdravil (in živil) v deželi. V Gor. se je M. tudi v drugo poročil (v tem zakonu je imel dva otroke), tu je živel tudi njegov brat Antonio Maria. Ostala M-eva dela so še: *De morbi gallici curandi ratione, dialogus* (Bologna 1553); *Apologia adversus Amatam Lusitanum cum censura in eiusdem enarrationes* (Benetke 1558); *Epistola de Bulbocastano, Oloconitide, Mamire, Traso, Moly, Doronico ecc.* (Praga 1558); *Adversus viginti problemata Melchioris Giulandini disputatio* (Padova 1562); *Epistularum medicinalium libri V* (Praga 1561); *Compendium de plantis omnibus una cum earum iconibus de quibus scripsit suis in Commentariis in Dioscoridem editis* (Benetke 1571). M-eva zbrano delo je izšlo v Baslu 1598.

Prim.: Morelli 1, 161-62; 2, 148; C. Raimondi, Pro Petro Andrea Matthiolo medico senensi (A. 1500-1577), Palermo 1902; Lettere di P. A. M. ad Ulisse Aldrovandi. Bollettino Senese di Storia Patria, 12/1906, fasc. I-II; EncIt 22, Roma 1934; 601; R. M. Cossar, L'opera di Pier' Andrea Mattioli in Gorizia (1542-1554), Atti e memorie dell'Accademia di Storia dell'Arte Sanitaria 40/1941, fasc. I (separat); B. Gregorij, Lineamenti di storia medica Goriziana, Acta medicae historiae patavina 11/1964-65, 61-64 (ponatis v De re medica goritiensi memoriae, 7-9); L. Glesinger, P. A. Mattioli (1500-1577) o našim ljudevima i krajevima, Liječnički vjesnik 81/1949, št. 11-12 (separat); I. Pintar, Zgod. medicine, Lj. 1950, 200; V. Petkovšek, J. A. Scopoli, njegovo življenje in delo v slov. prostoru, Lj. 1977; RSAZU, Razred za prirodosl. vede, XX/2, 93, 149-51. B. Mar.

MAVER Giovanni, ital. slavist, r. 18. febr. 1891 na Korčuli v Dalmaciji, u. 12. jul. 1970 v Rimu. Oče Giovanni, gozd. inž., mati Legat iz Motnika (Slov.). Šolal se je v Korčuli, Dubrovniku in Splitu, romansko filologijo je študiral na Dunaju in doktoriral 1914 s tezo *Einfluss der vorchristlichen Kulte auf die Toponomastik Frankreichs* (izšla pri Akad. znanosti, filoz.-zgod. razred, zv. 175/2, Dunaj), vmes se je dalj časa izpopolnjeval v Firencah in Parizu. Najprej je bil ital. lektor v Frankfurtu ob Meini, nato lektor nem. jezika na Višji š. za ekon. in trg. v Trstu, prirejal pa je tudi tečaje srbohrv. jezika in slovanske filologije, kar pa ni našlo pri ital. nacionalistih ugodnega odmeva. Po vojni je bil od 1919-20 v službi pri Segretariato Generale per gli Affari Civili del Comando supremo di Padova, potem pri Ufficio Centrale per le Nuove Provincie v Rimu. V tem času je dosegel habilitacijo za nem. 1921 je postal pov. prof. slovanske filologije na U v Padovi, poučeval pa je tudi srbohrv. na Višji š. za ekon. in trg. v Trstu. Ko so 1926 ustanovili na U v Padovi stolicu za slovansko filologijo, jo je dobil M. in postal prvi stalni prof. slavistike v It. 1930 je odšel na U v Rim in bil prvi redni prof. poljščine in pov. prof. slovanske filologije do upokojitve. Prva prof. leta je vsake počitnice presedel na dunajski U in študiral in si izpisoval razprave o slovanski filologiji, prav tako je študiral na Češkem in Poljskem. Najprej je v nem. napisal pet ocen, v letih 1922-24 pa je objavil štiri razprave o hrv. in it. v Dalmaciji, a že tedaj se je skoraj ves posvetil slovanskim literaturam: polj., češ., rus., hrv. in slov. Spoznal je, da je samo jezikoslovje preozko, zato ga je razširil na literature in na skupno bistvo slovanskega sveta, na jezikoslovno, duhovno religioznost, socialne smeri in drugo. S tem je ustvaril it. slavistiko in svojo »Maverjevo šolo«. Prvi sad te usmerjenosti sta bili publikaciji o splošnih značilnostih slovan. literatur *Le letterature slave nei secoli XIX e XX* (Padova 1925, 101 str.) in *Le letterature slave* (Padova 1927, 67 str.). Ko je v Rimu postal ur. za tuje literature in jezikoslovje pri Enciclopedia Italiana Treccani, je sam napisal vrsto člankov o Slovanih na splošno, o slovan. jezikih in liter. in o posameznih možeh. Imel je tanek posluh za poczijo in v esejih o češ. in polj. pesnikih je segel najgloblje. Samo o polj. ustvarjalcih je napisal 125 razprav, člankov in kritik in postal največji it. polonist. 1952 je ustanovil v

Rimu revijo *Ricerche Slavistiche*, ki se je razvila v najuglednejšo it. slavistično revijo. Slov. jezik in lit. je poznal in že 1923 je priobčil razpravo o srbohrv. in slov. besedah, ki izvirajo iz dalmatinske it. Leta 1941 sta izšli razpravi: *Gli Sloveni e la cultura italiana* (La Nuova antologia, Rim, 16. maja 1941) in *Un secolo di lirica slovena* (Primato, II). Za veliko zbirko *Storia delle letterature moderne d'Europa e d'America* je prispeval *Letteratura slovena* (VI. knj., Milan 1960, 38 str.). Slov. lit. je razdelil v tri obdobja: Od začetkov do Prešerna, Od Prešerna do konca 19. stol., 20. stoletje. Jasno in prepričljivo je podal njen razvoj in označil glavne predstavnike, pri večjih pesnikih je dodal odlomke ali cele pesmi v it. prevodu. V isti knjigi je tudi njegova *Letteratura serbo-croata*. M. je napravil veliko za kult. stike med It. in jsl. narodi, ko je bil odposlanec Istituto italiano di cultura v Bgdu in Zgbu. Poznal je večje slov. jezikoslovce in kult. delavce in sodeloval v Ramovševi št. SR 1950 z razpravo *Kanata*. Očetovsko je sprejel slov. prof. iz Trsta, ki jim it. oblast po prihodu v Trst ni priznala lj. diplom, čeprav so učili vsa povojna leta, ter jim omogočil, da so pri njem doktorirali. - M. je bil 1949 izvoljen za dopisnega člana Accademia dei Lincei, 1962 za rednega člana. Dobil je več priznanj in odlikovanj.

Prim.: Riccardo Picchio, Quaranta anni di slavistica italiana nell'opera di E. Lo Gatto e di G. Maver, Studi in onore di Ettore Lo Gatto e di Giovanni Maver, Firenze, G. Sansoni 1962; tukaj je tudi Maverjeva Bibliografija; R. Pollak, G. Maver jako polonista, Ricerche slavistiche XVII-XIX, 1970-72, 447-52; Sante Gracioti, G. Maver, studioso e amico della Polonia, Accademia polacca delle Scienze, Fasc. 59, Rim 1973 s 5 slikami; Ettore Lo Gatto, G. M., Acc. naz. dei Lincei, Rim 1974 s sl.

Jem.

MAVER Marlj, kulturni delavec, urednik, r. 15. jan. 1937 v Trstu, kjer živi. Oče Andrej, delavec, mati Viktorija Zlobec, šivilja, oba iz Trsta. Osn. š. na Opčinah, Nižjo sred. š. pri Sv. Jakobu v Trstu, slov. učiteljske (matura 1955). Vpisal se je na Pedag. fak. v Trstu (leposlovne vede), kjer je opravil vse izpite, ni pa diplomiral. Vojaški rok je odslužil 1963-64 v Trapaniju na Siciliji in Trentu. V letih 1965-69 je poučeval slov., zgod. in zem. ter ital. na niž. sred. šolah sv. Cirila in Metoda pri Sv. Ivanu in Srečka Kosovela na Opčinah. 11. jan. 1967 vpisan v Časnikarsko zbornico kot publicist. 11. dec. 1969 je

nastopil službo kot ur. slov. govornih sporedov na radiu Trst A, od 1956 pa je sodeloval kot zunanji sodelavec in bil član igralske skupine Radijski oder (do 1969). Od 1967 odgov. ur. trž. Mladike, od 1976 tudi njen glavni ur. Član odbora SKK, od 1969 preds. SP. Od nastanka SSK je bil vedno član pokraj. vodstva v Trstu in nato član dežel. vodstva te stranke. Član odb. SSO od 1976. Član in odb. DSI in 1980 je predaval na štud. dneh Draga o *Slovenstvu v svoji kulturno politični informaciji danes*. Od 1982 je član komisije liter. nagrade Vstajenje v Trstu. Objavljal je pesmi, črtice in novele v LitV, Utripih, Demokr., ViD, M(Trst) s polnim imenom ali s psevdonimi Pajer, Beneškinov idr. Članke in glose je priobčeval pod najrazličnejšimi imeni, najpogostejše kot Kondor in Kobilar, v Slov. misli, M(Trst), KatG in KolGMD. Napisal je radijski igri *Zbogom, Martina!* (1964) in *Veter s pampe* (1965) ter otroško rad. igro *Krizantema na grob malega junaka* (1964). 1965 je prejel nagrado za novelo na liter. natečaju radia Trst A. Za 70-letnico pesnika in pisatelja Vinka Beličiča je pripravil knjigo *Vinka Beličiča pogled nazaj* (založila Mladika, Trst 1983). V njej je priobčil predelani pogovor, ki ga je imel s pesnikom na radijski postaji Trst A, dodal je Beličičev dnevnik iz let 1939-1940, 8 pesmi mrtvi materi in Bibliografijo, ki jo je sestavil avtor sam. M. je napisal uvod in kratek Beličičev življenjepis.

Prim.: Osební podatki; Jevnikar, Zam. lit., M(Trst) 1968, 76; IzvTrst 1965-69; 20 let Rad. odra, Tr. 1966, pass.; SGL II, 425; slika v zborniku Draga 80, Tr. 1981, 27.

Jem

MAVRI Štefan, skladatelj, zborovodja, strokovni pisec, r. 29. sept. 1931 v Avčah, živi prav tam. Oče Štefan, delavec, mati Matilda Križnič. Osn. š. je obiskoval v Avčah, ključavničarsko poklicno š. v Anhovem, maturiral je na TSŠ v Lj. (1952) in končal prvo stopnjo strojne fak. na Reki (1955). Vzporedno je študiral na nižji in srednji glasbeni š. v Lj. (glasbena teorija), med 1962 in 1966 je študiral in končal AG v Lj. (študij kompozicije pri prof. L. M. Škerjancu) z diplomskim delom kantato *Oblaki življenja* (besedilo S. Kosovel) za zbor, orkester in soliste (1966). Več let je služboval v Lj. (zlasti Center strokovnih š.), od 1969 uči tehnične predmete in umetnostno vzgojo na Elektrogospodarskem š. centru in TSŠ v Novi Gor. 1969 je objavil učbenik *Tehnologija obdelave materialov. I. del: Rezična orodja*. Na glasb. področju je pričel naj-

prej kot pevec v cerkv. pev. zboru v Avčah, pel je nato pri zboru Svobode v Anhovem (ta zbor je štiri leta tudi vodil), pri zboru TSS v Lj., pri zboru Bazovica na Reki, pri PAZ Vinko Vodopivec v Lj., pel je tudi pri slov. madrigalistih ter pri zboru SF in AG v Lj. 1969 je pobudil Komorni zbor v Novi Gor., ki ga še vedno vodi, istočasno je pevovodja pev. zbora v Levpi. Z novogor. Komornim zborom je večkrat nastopal, trikrat je ta zbor na pev. tekmovanju v Mrbu prejel bronasto nagrado, 1977 je na mednarodnem tekmovanju C.A. Seghizzi v Gor. dosegel peto mesto v polifoniji, prejel tretje mesto na radijskem tekmovanju slov. pev. zborov. S Komornim zborom se redno udeležuje revije Primorska poje. M. deluje tudi kot skladatelj, uporablja moderne glasbene oblike. Napisal je *Malo kantato za orkester in moški zbor* (1968), *Mašo za zbor* (1980), *Agnus* (1981) in *Sanctus* (1982) za orkester in zbor. Za orkester in zbor je tudi *Smrt kurirja* (1979, besedilo Pavla Medvešček) ter *Molitve* (1983, besedilo Al. Gradnik). Napisal je več zborovskih skladb za mešane, moške in ženske zборе (besedila S. Kosovel, Al. Gradnik in Pavla Medvešček) ter nekaj samospევov (besedila S. Kosovel in Al. Gradnik), več skladb je bilo objavljenih (NZb in drugod) ter posnetih na gramofonske plošče.

Prim.: Delo 15. apr. 1983, št. 88, 7 (II); osebni podatki.

B. Mar.

MAVRIC Franc, učitelj, agrarni izvedenec, r. 4. apr. 1890 v Kozani v kmečki družini, u. 14. jul. 1969 v Turinu. Osn. š. obiskoval v domačem kraju, maturiral na učiteljskišči v Kopru 1909. Služboval je najprej v Bovcu, potem do 1930 v Kostanjevici nad Kanalom. V tem času je ustanovil pevski zbor in deloval kot organist v Manjiniem Celju. Nekaj let je bil tudi župan občine Ajbe. Začel je pisati v Gosp. vestnik o sadjarstvu (npr. o izvoru jablane »sevke«). 1931 je bil premeščen v It. v Portorecanati in 1935 v Chieri pri Turinu. 1956 je bil odlikovan z zlato medaljo za zasluge na šol. polju in imenovan »Cavaliere della Repubblica«. Kot upokojenec se je začel ukvarjati s čebelarstvom; sodeloval je pri reviji L'Apicoltore moderno. Prodaval je na Istituto Tecnico Sperimentale di Agricoltura v Turinu in bil nekaj let tajn. Državnega združenja čebelarjev v Italiji.

Prim.: Osebni podatki; L'Apicoltore moderno 1969.

Rij.

MAVRIC Jože, prosvetni in gosp. delavec, r. 26. okt. 1897 v Črničah pri Gor., u. 20. nov. 1957 v Buenos Airesu v Argentini. Gimn. je začel v Gor., dovršil Škof. klas. gimn. v Šentvidu nad Lj. Ker ni imel sredstev, da bi študiral pravo, se je zaposlil najprej na pošti, potem na Dravski banovini, kjer je dosegel položaj računskega inšpektorja in revizorja. Maja 1945 je odšel v Avstrijo in bil v begunskih taboriščih v Vetrinju, Lienzu in Spittalu ob Dravi, 1948 se je preselil v Buenos Aires (Arg.). Da bi se gosp. osamosvojil, je ustanovil z nekaterimi rojaki strojno podjetje Rueda, pozneje je vodil svojo trgovino z železnino. M. je v Lj. stanoval za Bežigradom in se vključil v številne farne organizacije, prosvetne, socialne in gosp. Veliko je pomagal pri obnovi stare c. sv. Krištofa, pri ustanovitvi in ureditvi nove župnije sv. Cirila in Metoda in pri graditvi velikega prosv. doma. Enako je deloval v novi domovini Arg.: bil je član Društva Slovencev, Stalnega odb. za socialne dneve, Odbora za slov. semenišče, Odbora za Slov. hišo, Vinc. konference, bil je med ustanovitelji Slov. gosp. zadruga, vsa zrela leta je bil tudi član Kat. akcije. Veliko je pomagal rojakom, da so se gosp. osamosvojili.

Prim.: J. KR.(ošelj), † Jože Mavrič, KolSS 1959, 263 s sl.

Jem.

MAZORA Mirko, duhovnik, pridigar, vzgojitelj mladine, pesnik, r. 15. nov. 1913 v Breginju, u. 29. jul. 1983 v Gor. Oče Alojz, delavec - cestni kamnosek, mati Zofija Lenkič. Pri hiši se je reklo »pri Kokočiču«. M. je osn. š. obiskoval v Breginju, nato je odšel na učiteljskišče v Tolmin. Sprl se je z it. ravnateljem in bil izključen. Odšel je v Gor. v zavod Dante Alighieri. Močna domovinska čustva so ga klicala v malo semenišče. Tu je dokončal gimn. Kot dijak se je navdušil za Gregorčiča in z zanosom deklamiral njegove pesmi. Znal je vse na pamet. Maturiral je 1935. Stopil je v bogoslovje in bil posvečen 3. jun. 1939. Novo mašo je pel v Breginju. Od 12. sept. 1939 kaplan v Idriji, vodil je Marijino družbo in Marijin vrtec. Od 25. maja 1940 kpl. v Tolminu. Od 1. jul. 1941 žup. uprav. na Srpenici. Zaradi vojnih razmer se je umaknil v Gor. Kpl. pri Sv. Ignaciju od 21. sept. 1945. Bil je najboljši pridigar v Gor. Z izredno slovesnostjo je pripravljaval slov. otroke na prvo sv. obhajilo. Bil je katehet na slov. osn. šolah v ul. Croce. Ustanovil je Marijino kongregacijo za fante, ki je štela 120 članov. Imeli so svoje glasilo Pla-

nika, ki je doživela tri letnike. Pozneje je postala Planika glasilo slov. skavtov in skavtinj na Goriškem in izhaja že 27 let. M. je deloval v Gor. 16 let. Od 27. jan. 1961 je bil žpk v Šempolaju na Krasu in tu prenovil župnišče. Od 19. dec. 1966 tudi kapl. sanatorija v Nabrežini. S Krasa si je želel spet na Goriško. Od 20. sept. 1970 je bil žpk v Podgori, kjer je v narodnostno mešani župniji skušal ustreči Slov. in Ital. in gojiti sožitje med njimi. Zaradi bolezni se je 30. jun. 1978 odpovedal župniji in bil 1. nov. 1978 imenovan za vikarja v stolnici. Skušal je pomagati, kjer je mogel, a srce mu je opešalo. Želel je biti pokopan v domačem kraju, a se mu ta želja ni uresničila. Kot bogoslovec je zbiral tolminske katol. dijake v tajno društvo Tolminska gmajna in napisal natančna pravila. Bil je mehka, romantična pesniška duša. Po Gregorčičevem zgledu je začel pesnikovati. Veliko svojih pesmi je objavil v KolGMD od 1959 dalje. Nekatere so religiozne in izražajo hrepenenje po Bogu, druge pa hrepenenje po domačem kraju. Po potresu 1976 je napisal *Sonetni venec* in ga posvetil v akrostihu rojstni vasi, ki je bila porušena, *Z Bogom, o Breginj!* Pesmi, ki so nastale v letih bolezni, izražajo hrepenenje po rešitvi in počitku ob očetovem grobu na Kladjah nad Breginjem.

Prim.: Družina, avg. 1983, št. 32; Kaz. Humar, M. M. v spomin, KatG 4. avg. 1983 s sl.; Isti, M. M., KolGMD 1984, 105-07 s sl.

Jok

MAZGON Anton, pravnik, r. 26. maja 1812 v Jeličnem vrhu, župn. Gore nad Idrijo, u. 24. avg. 1849 v Lj. Oče Janez, kmet, mati Neža Miklavčič. Po domači osn. š. je M. obiskoval v Lj. gimn. (od 1828) in filoz. (od 1833), pravo je dovršil na Dunaj 1837. V družbi za Janezom Čopom (Matijevim bratom) in Jernejem Zupancem se je M. udeleževal slovan. gibanja na Dunaju. Poskušal se je tudi v pesništvu in ponudil Matiju Čopu svoje pesmi za 5. zv. Kranjske čbelice (KČ). Od 27. jan. 1837 do 18. apr. 1840 je bil v civilni in kriminalistični praksi pri mestnem in dežel. sodišču v Gor., nato eno leto konceptni praktikant v okrož. uradu v Pazinu, do 1. febr. 1845 avskultant pri mestnem in dežel. sodišču v Rovinju, do 12. sept. 1848 spet v Gor., nato krimin. aktuar v Lj. M. je bil tudi vesten prevajalec. Že v Gor. je z rojakom Matejem Cigaletom prevedel občinski zakonik («obč. ustave») v slov. V Lj. je v okviru Slov. društva

poleg uradnih dolžnosti prevzel tudi slov. predavanja iz civilnega prava. Predaval je po 11 ur tedensko od 28. mar. 1849 dalje. Vstopil je tudi v odsek Slov. društva za prirejanje slov. prevodov drž. zakonov. Prvi je prevedel *Obč. državljanski zakonik* do § 797. Od teh je do § 620 priobčil v Sloveniji 1848, št. 10-62. Zaradi takega delovanja so ga nem. kolegi preganjali. 10. jul. 1848 je bil M. imenovan v komisijo za pripravo slovanske juridične terminologije pri Pravosodnem minist. na Dunaju. Zaradi bolezni se tega dela ni mogel lotiti. M. je bil dober prevajalec in nesebičen narodnjak.

Prim.: Polec, SBL II, 77-78 in tam navedena liter.; Polec, Lj. višje šolstvo v preteklosti in borba za slov. univ., v Zgod. slov. univ. v Lj. do leta 1929, Lj. 1929, 62-63, 67, 69; žpk urad Gore nad Idrijo.

T. P.

MAYER Evgen, graščak, agronom, sadjar in vinogradnik, r. 23. dec. 1889 v Ložah pri Vipavi, u. 29. nov. 1970 v Novi Gor. (Pristava). Oče Karl, graščak, mati Ana Dejak. Osn. š. je obiskoval v Ložah in Vipavi, gimn. z maturo je dovršil v Gor., agronomijo na dunajski visoki šoli za kmetijstvo (Bodenkultur). Med prvo vojno je bil mobiliziran; 1919 je bil med prvimi prostovoljci za obrambo Koroške, zato je diplomiral šele po vojni, ko je v svoje roke prevzel grajsko posestvo Lože pri Vipavi. Vseh 20 let je uspešno gospodaril, obnavljal vinograde in sadovnjake ter pomagal okoliškim kmetom uvajati sodobnejše strokovne ukrepe in organizacijske prijeme. Posebej si je prizadeval za uvajanje novih sort vinske trte, breskev, marelic, fig in murv. Pridelke je pošiljal v Gor., Trst in na Dunaj. Med obema vojnama je bil nekaj let zelo dejaven član Vinarske in kmetijske zadruge v Vipavi. M. je bil ves čas narodno zaveden, med drugo vojno pa aktivist OF. Na njegovem domu v Gor. so se zbirali aktivisti in kurirji. Po vojni je podaril posestvo, grad in vso opremo novo ustanovljeni kmetijski (sadjarski in vinogradniški) šoli za Primorsko v Ložah pri Vipavi, sam pa se je preselil na Pristavo (Nova Gor.), kjer je nadaljeval svoje strokovno delo v vinogradništvu in sadjarstvu, obenem pa je vodil na OLO Gor. referat za pospeševanje sviloprejk. V ta namen je napisal daljšo študijo in izdelal načrt za množenje, sajenje in gojitev murv na gor. Krasu. Načrt so izvajali do 1960, nato pa so pospeševanje opustili. Študija in načrt sta ostala v rkp.

Prim.: PrimN 52, 1970, 4; A. Frescura, Diario di un imboscato. V: Tre romanzi della grande guerra, Milano 1966, 290-91; V. Pilon, Na robu, Lj. 1965, 61, 151.

Adč.

MEDEOT Camillo, učitelj, krajevni zgodovinar, publicist, r. 25. jul. 1900 v San Lorenzo pri Moši, u. 6. avg. 1983 v Gor. Oče Francesco, delavec, mati Lucia Medeot. Osn. š. v domačem kraju, učiteljske v Gradiški. Učiteljeval je v Istri, v raznih krajih na Goriškem ter v Malem semenišču v Gor. 1925 dobil stalno mesto v Gor., kjer je poučeval do upokojitve 1965. Že po prvi svet. vojni je politično deloval v novoustanovljeni Ljudski stranki don Sturza, pozneje je uspešno deloval v Katol. akciji kot eden njenih vodilnih mož. Po zlomu faš. diktature se je s prerojeno vnemo lotil dela na raznih področjih, predvsem na šolskem, političnem in verskem ter zavzemal povsod vodilna mesta. Sodeloval je pri časopisih kot Voce Isontina, pri revijah kot Iniziativa Isontina in pri znanstvenih publikacijah kot Studi Goriziani in Quaderni Giuliani di storia. Po upokojitvi se je za M. začelo novo obdobje. Vse svoje sile je posvetil krajevni zgodovini zadnjega stoletja, nekako od 1866 dalje. Med njegovimi obsežnejšimi deli so *Le Orsoline a Gorizia (1872-1972)*, *Lettere da Gorizia a Zatičina, Cronache goriziane (1914-1918)*, *L'Istituto magistrale di Gradisca (1909-1926)*, *Friulani in Russia e in Siberia (1914-1919)*, *La storia della mia gente. San Lorenzo Isontino*. Za slov. razmere med prvo svet. vojno na Primorskem je posebno zanimivo delo *Lettere da Gorizia a Zatičina (1975)*, osnovano na bogatem dokumentarnem gradivu. Z natančnostjo vestnega zgodovinarja, ki hoče preteklost prikazati nepristransko, je M. opisal obdobje, ko se je iz opustošene medvojne Gorice umaknil tudi nadškof Sedej, najprej v Ravne pri Cerknem, nato v Stično, kamor se je preselilo tudi gor. semenišče. V knjigi je govor o raznih slov. duhovnikih, tako npr. o msgr. Antonu Rutarju, po čigar zaslugi se je obsežna semeniška knjižnica rešila pred uničenjem in se ohranila v stiškem samostanu ter se po vojni 1920 spet vrnila v Gor. 1981 je bil v Gor. ustanovljen, v glavnem po M-ovi zaslugi, Istituto di storia sociale e religiosa di Gorizia. M. je bil tih in skromen, a izredno delaven in temeljit raziskovalec goriške preteklosti. V svojem mnogostranskem delu je pokazal veliko objektivnost in občutljivost za večnarodni sestav Goriške v njenem zgodovinskem razvoju. Podčrtal je vlogo

slov. kulturnega in sploh humanega deleža v večstoletnem razvoju Goriške, s čimer je dal dragoceno priznanje enakopravnosti naše narodne skupnosti na tem zemljepisnem področju. Pri svojem delu je skrbno uporabljal tudi razpoložljivo slov. bibliografijo. Zelo živo je zasledoval današnjo zamejsko stvarnost in bil odprt ter prijateljski sogovornik marsikaterega slov. kulturnega delavca. Eden njegovih zadnjih nastopov v javnosti je bil spomladi 1983 v gor. Kulturnem domu ob predstavitvi knjige Marka Waltritscha o slov. bančništvu in posojilništvu na Goriškem. Na spominski proslavi 16. nov. 1983 v dvorani gor. obč. sveta — priredila sta jo občini San Lorenzo in Gorica — je poleg obeh županov med zgodovinarji govoril tudi Branko Marušič. M-ova bibliografija je bilo objavljena v omenjeni knjigi *La storia della mia gente (1983)* in v Studi Goriziani (1983).

Prim.: F. Salimbeni, Camillo Medeot. La storia della mia gente, Gorizia 1983, 9-18; Isti, Ricordo di Camillo Medeot. Lo studioso di storia patria, StudG 57/58 1983, 123-33; M. Waltritsch, PDK 7. avg. 1983; K. H., Izgubili smo prijatelja, KatG 25. avg. 1983 s sl.

A. B.

MEDIČ Hinko (MEDICI Enrico), šolnik, r. 1889 v Piranu, u. 23. maja 1971 v Trstu. 1909 maturiral na učiteljski v Lj. in 1911 napravil strokovni izpit. 1911/12 je služboval kot učitelj v Podzemlju in Črnomlju, 1912/13 na Škofijah pri Trstu in 1914/15 v Trstu na pripravnici za sred. šole. 1923-26 bil okrož. šol. nadz. na Postojnskem in menda edini Slovenec, ki je ostal v šolski službi. Po letu 1925 premeščen v Foggio. Po vojni se je vrnil v Trst in odklonil delo na slov. šolah, dokler ni prevzela It. pod ponovno upravo vsega ozemlja. Tedaj je sprejel mesto referenta za slov. šole na šolskem skrbništvu, sodeloval s pesmimi v nekaterih čitankah za osn. šole in objavljajal pesmi v mladinskem listu Galeb.

Prim.: A. Gržinič, Boj za slov. šolstvo na Primorskem, B. Aires 1983; osebni podatki.

Šah

MEDVED Andrej, pesnik, prevajalec, publicist, filozof in umetnostni zgodovinar, r. 3. febr. 1947 v Lj., živi v Kopru. Oče Dušan, inž. arhitekt, mati Marija Milka Bahovec, inž. arhitekt. Osn. š. (1954-62) in gimn. (1962-66) je obiskoval v Lj. Po maturi 1966 se je vpisal na odd. za filoz., umetn. zgod. in primerjalno knjiž. Filoz. fak. v Lj. Diplomiral je 1975 z delom *Vprašanje o tehniki, delu in moči*. Postdiplomski študij je na-

daljeval na Dunaju (tema: Poezija in tehnika) 1972 in v Rimu (tema: Novo slikarstvo v Evropi) 1982-83. Od 1977 je kustos in umet. vodja Obalnih galerij v Piranu. Že 1968 je kot študent prevzel ured. študentskega časopisa *Tribuna* (1968-71) in revije *Problemi* (1968-73) kot glavni ur., kot odgovorni ur. pa revije *Le Livre slovene* (1972-75). Piše simbolno senzualno liriko, prevaja, objavlja liter., filoz. in umetn. eseje, stiko in publicistiko. Poezijo, eseje in razprave o filoz., liter. estetiki in teoriji je od 1968 objavljajal v *Tribuni*, *Problemih*, *Sd*, *Dialogih*, *Novi reviji*, *NRazgl*, v zgb. *Pitanjih*, *novosadskih Poljih*, bgd. *Delu*, *sarajevskem Pregledu*, *osiješki Reviji*, npr. *Vprašljivost kriterijev novodobne literarne teorije* (*Problemi* št. 69-70, 1968); *Samozanikanje tragedije v Stoppardovi drami R in G sta mrtva* (GL SNG, 1968); *Ideološki princip resnice v literarni teoriji kot znanosti* (*Problemi* 77, 1969; v prevodu v reviji *Pregled*, Sarajevo 1969); *Reinterpretacija (Piščevčevih) Hlapcev* (*Problemi* 78-79, 1969); *Poezija kot igra I, II, III* (*NRazgl* 1970, št. 1, 2, 3; prevod v reviji *Polja*, 1970); *O izstopu evropskega literarnega diskurza iz epohe tragične umetnosti* (*Problemi* 1970, 86); *Bit in/kot igra* (*Tribuna* 17, 1970; prevod v reviji *Delo*, Bgd 1970); *Beseda o koncu umetnosti* (*Tribuna*, 1970; prevedeno v reviji *Pitanja*, Zgb 1970); *K vprašanju novodobne umetnosti v času tehnike* (*Tribuna* 1970; prevedeno v Reviji, Osijek 1973); *Kulturna industrija, masovna kultura - teze* (*Problemi* 1970; prevedeno v reviji *Vidiki*, Split 1971); *Vprašljivost znanstvenega raziskovanja umetnosti* (*Problemi* 1971, 97; prevedeno v reviji *Pitanja*, Zgb 1972); *Ples krutosti in telesa* (*NRazgl* 1978, št. 2); *Vprašanje o delu, tehniki in moči I, II, III* (*NRazgl* 1978, št. 9, 10, 12); *Poezija in njena »zgodovinska«* (*NRazgl* 1981, št. 25). Pesniške zbirke: *Toujours de nouveau* (Vedno znova), 1966; *Po poti vrnitve, po poti bega*, 1969; *Sled*, 1971; *Ogenj, ogenj pada*, 1974; *Vbič*, 1978; pred izidom je knjiga pesmi *Telo losa*. Prevaja iz nem. in franc., predvsem poezijo, filoz. in liter. študije (M. Heidegger, K. Axelos, E. Fink, H. G. Gadamer, R. Barthes, H. Marcuse, A. Schmidt, U. Eco, M. Horkheimer), prevedel je tudi: Hans Arp, *Dada pesmi*, DZS, 1976; pred izidom so prevodi Pier Paola Pasolinija, Antonia Artuda, Georgesa Batailla. O sodobni in ekspresionistični nem. poeziji je pripravljajal oddaje za lj. Radio. Likovne eseje in razprave od 1977 objavlja

v *Sintezi*, *NRazgl*, bgd. *Umetnosti*, zgb. *Životu umjetnosti* in *Oku*, it. in angl. izdaji revije *Flashart*. Med prvimi pri nas je pričel slediti problematiki novega slik. in kiparstva, utemeljevati pojav transavantgarde oz. »nove podobe« v svetu in doma. Omenimo le nekatere razprave: *Leče in zrcala* (*Sinteza* 43-44, 1979); *Nova podoba* (prvi komentarji) (*NRzgl* 1981, št. 21 in 23); *Podobe novega slov. slik.* (*Život umjetnosti*, 1982); *Fresh Painting in Yugoslavia* (*Flashart* 1983, N. 112); *Tudi podobe novega kiparstva* (*Sinteza* 1983, 61, 62, 63, 64); *Transavantgarde international* (zbornik razprav, Politi Editori 1983); *Podobe novega slik.* (*Pittura fresca*, edicija *Artes* 1984). Kot kustos Obalnih galerij je pripravil številne razstave slov., jsl. in tujih likovnikov, med njimi: *Podobe - Immagini* (novo jsl. in it. slik.), 1981; *Vračanje k risbi, vračanje k figuri*, 1981; *Podobe jsl. slik.*, 1982; *Evropska in ameriška nova risba*, 1983; *Pittura fresca (Immagini della transavanguardia jugoslava)*, 1984; sodeluje pri razstavah jsl. skulpture (1983) in misbe (1984), pripravil je izbor jsl. slik. na Trigonu, Graz 1983; Leta 1983 je pripravil pregledno razst. Metke Krašovec, 1984 pa retrospektivno razst. Zvesta Apollonia. Za ŠKUC v Lj. je 1979 in 1980 pripravil več predavanj: *Pisma o estetiki* (P. P. Pasolini in vprašanje politične poezije; Artaud Momo, shizojezus I in II; A.D.M. de Sade in vprašanje teorije romana; E. Henry in I. Ducasse, politični in literarni anarhizem; G. Bataille, telo, pisava, zlo; L. Buñuel, Ta mračni, ta skrivnostni predmet želje), v Cankarjevem domu v Lj. 1983 pa predavanje *Umetnost na koncu tisočletja* (*Podobe novega slik.*).

Prim.: Taras Kermauner, Onomatopoeične variacije. *Problemi* 1972, št. 118-119-120, str. 71-76; Jože Pogačnik, ZSS VIII, Eksistencializem in strukturalizem, *Zal. Obzorja* 1972, 50, 92, 128; Taras Kermauner, O sedmorici pesnikov, *Problemi* 1975, 1-2, str. 79-88; Isti, Menuet municij, eseji o savremeni slovenački književnosti, Veselin Masleša, Sarajevo 1976, 42-62; Denis Poniž, Med eksperimentom in neotradicionalizmom, *Problemi* 1979, 190-91; Taras Kermauner, Komentirani kolaž slov. hipermodernističnega govora, *Problemi* 1979, 190-91; F. Fibernik, Med modernizmom in avantgardo, Lj. 1981; Slovenska književnost (Leksikoni Cankarjeve založbe), Lj. 1982, 222.

Nsn.

MEDVEŠČEK Pavel, grafik, slikar in grafični oblikovalec, r. 8. avg. 1933 v Anhovem. Oče Jožef. zidar iz Anhovega (Klančarjev), mati Pavla

Stanič (1905-74) iz Gorenjega polja (Mežnarjeva), delavka in ljudska pesnica (gl. čl.). Ko je bil star 3 leta, se je s starši preselil v Mrb., kjer je 1940 začel obiskovati osn. š. (slov., nato nem.). 1941 so se vrnili v Anhovo, kjer je obiskoval it. š. Nižjo gimn. je obiskoval v Gor. (1945-47) in v Šempetru pri Gor. (1947-49). 1949 se je vpisal na šolo za umetno obrt, kjer je 1955 dipl. na odd. za uporabno grafiko (prof. S. Kumar, T. Žnidaršič, V. Lakovič, M. Pogačnik). Po šolanju je od 1955 do 1962 poučeval likovni pouk na različnih osemletkah (v Vipavi 1955/56, v Koj-skem 1959/60 in Desklah 1961/62). 1960/61 je obiskoval dva semestra Pedag. akad. v Lj. (Z. Didek) in se 1961 kot konservator zaposlil na Zavodu za spomeniško varstvo Gorica v Novi Gor. M. je član Društva slov. likovnih umetnikov in bil član mednarodne likovne skupine 2xGO (1971-73). Ukvarja se z uporabno grafiko, grafiko in ilustracijo. Uspešno se je uveljavil na področju uporabne grafike že od 1964, torej v času, ko ta dejavnost na Prim. še ni bila razvita, ter pokazal lepe uspehe pri opremljanju knjig in revij (npr. 2. letnika Goriškega knjižničarja, GorSreč, Mladike (letnika 1968, 1969), Bevkove povesti Mlini življenja, Brecljeve pesniške zbirke V času odmaknjena sidrišča, GorZb II, PrimSreč...), oblikovanju plakatov in letakov (npr. za Slov. filharmonijo, Ob stoletnici čitalnice v Kanalu, Ob žici okupirane Lj. - tu prejel II. nagrado, za gor. referendum...), pri opremi merkantilnega tiska, oblikovanju zaščitnih znakov, signat, grbov, značk itd. Z zagnanostjo in izvirnostjo se je lotil oblikovanja ekslibrisov, zvrsti, ki je nekoč pri nas cenjena in razširjena ponovno oživila konec šestega desetletja tega stol. po zaslugi Exlibris Sloveniae. M. je 1967 izdal mapo desetih ekslibrisov, klas. oblikovanih, ki so razgrnili M-ovo »občutljivost za prvine okolja, v katerem živi, občutljivost za grafično govorico ploskve in občutek za drobno, nežno poezijo, s katero kdaj pa kdaj pretke te intimne likovne poslance, namenjene plemeniti funkciji in zasnovane za generacije« (J. Mesesnel). 1973 pa se je na ekslibristični razstavi v Perugii in Barceloni odločil za tehniko sitotiska ter tako v petih exlibrisih smotrno in kontinuirano nadaljeval v grafičnih listih zasnovano problematiko. Njegov exlibris je predstavljen tudi v knjigi *Exlibris italiani e stranieri*, ki jo je 1976 izdala založba Mondadori s spremeno besedo dr. ing. Giannia Mantera iz Coma, častnega preds.

mednar. exlibris organizacije. M. je ustvaril tudi obsežen grafični opus, predvsem v tehniki linoreza in sitotiska, kjer v prvi fazi srečujemo »še skoraj fantastično figuraliko, nato pa bolj abstraktno, vendar še vedno na predmet vezano motiviko in nazadnje spet figuro...« M. torej sodi »med tiste primorske umetnike, ki nadaljujejo klasično tradicijo klenega in monumentalnega izraza, kakršnega poznamo tako iz ljudskega stavbarstva na Krasu kot iz spomenikov visoke umetnosti v tem okolju. Hkrati pa v ta svet uvaja tudi prvine ekspresivnega izraza, ki je bliže Slovencem, živečim v celinskem delu« (I. Sedej). Za svoje delo je dobil: 1957 - drugo nagrado revije Mlada pota; 1968 - skupno nagrado na ex tempore Piran; 1969 - prvo nagrado na ex tempore Dobrovo; 1971 - odkupno nagrado na ex tempore Hrušica na Krasu. Samostojno je razstavljal: Nova Gor. (Stavba sodišča 1968, avla skupščine občine 1970, gal. osn. š. Solkan 1978, upravni prostori Gostola); Gorica (gal. Stella Matutina 1968); Krstenice pri Kanalu (cerkev sv. Miklavža 1972); Postojna (Notranjski muzej 1972); Kanal (gal. R. Debenjaka 1978); Lj. (koncertni atelje 1978); Ajdovščina (Pilonova gal. 1979). Skupinske razstave: Nova Gor. (1957, 1967, 1971, 1973-77, 1979, 1980, 1982); Ajdovščina (1967, 1971, 1973-76, 1978, 1980); Tolmin (1967, 1981); Gor. (1968, 1972, 1982); Zgb (1968); Como (1968); Malbork (1969); Deskle (1970); Koper (1971, 1973, 1976); Piran (1971, 1973, 1976); Postojna (1971, 1973, 1976); Sovodnje ob Soči (1971); Subotica (1972, 1975); Lj. (1972-78, 1980-82); Celje (1972, 1983); San Pier d'Isonzo (1973); Ronchi (1973); Trst (1973); Cetinje (1974); Bled (1974); Kranj (1975, 1978); Westeborg (1975); Conegliano (1976); Ferrara (1976); Treviso (1976); Čedad (1977); Štandrež (1978); Mrb. (1978); Bitola (1978); Idrija (1981); Kanal (1981); Benetke (1981); Labin (1982); Škofja Loka (1982); Novo mesto (1982); Passariana (1982); Ločnik 1982).

Prim.: Osební podatki; bibl. do vključno 1973 glej v katal.; Medvešček, Knjižnica Srečanj 6, Nova Gor. 1973; PDK 1973, št. 287; I. Sedej, uvod v katal. osebne razstave; Mar. Breclj, dokumentacija, Gal. Meblo 1975; H[ubert] B[ergant], PrimN 1975, št. 23; PrimN 1975, št. 21; Mar. Breclj, Umetnik, ki črpa iz kraških prvin, PDK 1975, št. 131; Delo 1975, št. 198; 1978, št. 13; Marica Nakrst, PrimN 1978, št. 4; 1978, št. 6; (mah) Maks Hožič, P. Medvešček gost Pilonove galerije, PrimN 1979, št. 21; R. P., Knjiga o it. in tujih ekslibrisih, Knjiga '76, 1-2, 97; I. Sedej, uvod v katal. osebne razst., Pilonova gal. Ajdovščina 1978; Isti, uvod v katal. osebne razst., Gal. osn.

š. Solkan 1978; Isti, uvod v katal. osebne razst., Gal. Rika Debenjaka Kanal 1978.

Nsn.

MEDVEŠČEK Pavla, pesnica, r. 4. okt. 1905 v Gorenjem polju, u. 18. dec. 1974 v Novi Gor., pokopana v Gorenjem polju. Oče Jožef Stanič (1865-1948) je bil kmet, mežnar in znan ljudski živinozdravnik, mati Katarina Vidič (1871-1939) iz Dolenjega Nekovega pri Kanalu pa kmetica, njegova druga žena. V družini je bilo šest otrok, dva sta se izselila v ZDA. Brat Alojz ter mož sestre Milice Rahotina sta padla kot talca v drugi svet. vojni. Dva razr. osn. š. je M. obiskovala v Gorenjem polju, kjer je učitelj Hinko Klavara iz Čezsoče spoznal njeno nadarjenost, vendar je šolanje prekinila zaradi prve svet. vojne, v kateri je bila ob soški fronti tudi ranjena, tako da je ostala invalid. Družino so prepeljali kot begunce v samostan Oropa v Bielli pri Novari (Piemonte), kjer je M. končala 3. in 4. razr. it. osn. š. Po vrnitvi v domače kraje je kasneje obiskovala 1925 in 1926 v Tomaju Zavod šolskih sester - Elizabetišče ter končala gospodinjsko šolo. Okoli 1927 se je zaposlila kot poštna uradnica v Anhovem, odsotne sodelavce pa je nadomeščala tudi v Kanalu in Avčah. 1932 se je poročila z leto mlajšim Jožefom Medveščkom (r. 1906). V zakonu sta se rodila dva otroka: Pavel (1933), grafik in slikar (gl. čl.), ter Jožko (1935), kmetijski tehnik. Mož je kmalu odšel v Mrb., kamor se je 1936 preselila tudi ostala družina in živela tam do 1941. Med tem časom je M. delala v tekstilni tovarni. Med drugo svet. vojno je sodelovala z OF ter doživljala nasilje okupatorjev. Tedaj je živela v Gorenjem polju kot gospodinja, po osvoboditvi je delala kot uradnica anhovske cementarne v ekonomatu vse do invalidske upokojitve. Zadnja leta je preživela pri sinovih v Novi Gor. - Vsaj od 1918 pa do 1950 je M. tudi pesnila, vendar ni znana nobena njena takratna objava in tudi njeni najbližji domači niso poznali tega njenega dela, čeprav je očitno okrog 1946 snovala celo pesniško zbirko *Kamnite misli*. Tik pred njeno smrtjo je sin Pavel našel nekaj rokopisov, vendar mu je dejala, da ni nič pomembnega. Po smrti so našli vrsto rokopisov na različnih krajih v hiši. Prvo objavo je pripravil Marijan Breclj v *Literarnem listu* (Srečanja 1975), nato je izšlo več pesmi v časopisu TV 15 (24. jul. 1975, 28. avg. 1975, 9. in 23. okt. 1975), Kurirčku 1975, Borcu 1976, Našem listu 31. avg. 1982, PrimSreč 1979, št. 13, 34. Lj. radio je pripravil dva nočna

8. mar. 1977 in 4. jul. 1977, radio Koper pa samostojno oddajo 3. jul. 1978 (avtor Andrej Jelačin). Stefan Mauri je uglasbil njeni pesmi *Lipa* (1975 in 1977) ter *Kurir* (1976). V svojih pesmih je M. dosegla zavidljivo stopnjo umetniške zrelosti in globoko izpoved preprostega, a plemenitega prim. človeka, ki je doživljal nasilje dveh svet. vojn, izkusil socialno in narodno zatiranje ter se končno uprl vsemu nasilju. Pogosto srečamo tudi občečloveško izpoved, motive iz narave, nikoli pa ne zaide v prazno deklarativnost.

Prim.: zapuščina M., ki jo hrani sin Pavle Medvešček; Crt Sinkovec, Ljudska pesnica, TV 15, 6. nov. 1975, št. 44, s sl.; Antonija Valentinčič, Pesmi Pavle Medvešček, PrimSreč 1979, št. 13, 32.

Jan

MEDVEŠČEK Peter, šolnik in publicist, r. 31. jul. 1859 v Krestenici pri Kanalu, u. 3. dec. 1932 v Gor. Oče Matija, krojač, mati Magdalena Gabrijevčič. Osn. š. v Kanalu in Gor., pripravnica v Gor., učit. v Kopru (1881). Učiteljeval je v Brezovici v Istri in na Goriškem (Plave, Ravnica, Lokovec, Opatje selo), od 1894 do 1927 bil nadučitelj v Sv. Križu na Vipavskem. Pisal je polit. članke v Sočo, nato ga je A. Gregorčič pritegnil k novoustanovljeni Gorici (nekaj časa bil njen urednik). Pozneje je spet sodeloval pri Soči ter pri E in SN. Pisal je tudi članke pedag. vsebine (E, UT). Zapletel se je v spor z Gabrščkom, ki mu je očital, da ščuva učiteljstvo proti deželnim poslancem, češ da se niso zavzeli za povišanje plač; Gabršček jih je v Soči zagovarjal. M. je poslovenil šeno *Turopoljski top* in Becičevo povest *Zaobljuba*. Sestavil je zemljepisni in zgodovinski *Opis Sv. Križa* (Gorica 1904). Bil je vplivna osebnost med goriškim učiteljstvom in 1910-22 župan svetokriške občine.

Prim.: SBL II, 84; Savli, PDk 11. nov. 1977.

L. B.

MEGLIČ Jožef, pesnik, duhovnik, r. 6. mar. 1855 na Brodu, žup. Smihel pri Novem mestu, u. 5. febr. 1898 v Budanu (Istra). Po gimn. maturi 1875 je vstopil v Misijonsko družbo sv. Vincencija Pavelskega v Gradcu, doštudiral teologijo in bil 1880 posvečen. Nekaj časa je deloval na Dunaju, nato pri Sv. Jožefu nad Celjem (1882-89), izstopil iz družbe in bil do smrti kurat v Budanu v Istri. Pod psevd. Dr. Bratoljubič Domobranski je izdal zbirko pesmi *Biser - ljubav* (Lj. 1896). Z njo bi bil rad »vsem Slovencem - da, če bi bilo možno, vsem Slovanom v prid, slavo

in srečo». V uvodu piše o vprašanih pesništva in pravopisa, pesmi pa so lirske in epske, »iskrice in pušice«, Viribus unitis in Slovanski spor. Pesniška vrednost je majhna, v glavnem je domoljubni pesnik, z velikim navdušenjem za slovanstvo. Zato je knjigo posvetil J. J. Strossmayerju in 23 slovan. velikim možem. 1893 je izdal v Lj. knjižico *Sveti križ ali sveti križni pot* za premišljevanje in molitev v pesniški obliki, pomnožen z navadnimi molitvami in pesnimi.

Prim.: Lukman F., SBL II, 87; E 1898, št. 20; KL Sje II, 477.

Tavčar

MEJAC J. Ciril (v ZDA: Cyril J. Mejac), pravjalec, prof., r. 6. dec. 1924 v Zidanem mostu, živi v ZDA. Osn. š. v Zidanem mostu, klas. gimn. v Mrbu in Lj., matura 1944. Po maturi se je naselil na Goriškem in bil ur. in sour. tednika Tolminski glas, ki je izhajal od 15. jul. 1944 do 28. apr. 1945 kot glasilo tolminskih domobrancev, sprva na ciklostil, od 12./13. št. 1944 tiskan v Gor. pri L. Lucchesi. V š. letu 1946/47 je bil učitelj v Šempolaju in Nabrežini, istočasno je bil nastavljen pri ZVU v Trstu kot prevajalec iz angl. za Glas zaveznikov in Radio Trst II. Kot študent na trž. U je bil med soustanovitelji slov. akad. društva Jadran. Odšel je v Španijo in 1955 doktoriral iz romanistike v Madridu. Preselil se je v ZDA in bil prof. na Akad. Ascension, Alexandria, Va. (1962-63), prof. na Višji šoli, Beltsville, Md. (1964-78), prof. na Anne Arundel College (1966-73). Napisal je: *Galicia en los Romances eslovenos*, revija Estudios Gallegos, 1950; za GMD je prevedel špan. pis. Silva José Sanchez, *Marcelino, Kruh in Vino*. Krščanska zgodba (1957); uredil brošuro *Slovenian Chapel Dedication* (1971). 1976 je bil tajn. Slov. odbora za 41. Evharistični kongres v Philadelphiji, zdaj je stalni tajn. Odbora za slov. dediščino v Washingtonu. Bil je dopisnik revije Cidade Nova, Estoril, Portug., in priložnostni dopisnik Amer. domovine. Član je raznih mednar. strok. organizacij.

Prim.: Osebni podatki; Dictionary of International Biography, 16. zv., Cambridge 1980, 552.

Jem.

MELIHEN Andrej, vodja upornikov 97. pešpolka v Radgoni, r. 18. apr. 1892 na Srpenici očetu Janezu, po rodu iz Loga Čezsoškega, in materi Mariji Trebše. Oče je bil krošnjar in pozneje rudar v Nemčiji. V družini je bilo šest otrok, M. edini brat Ivan je tudi padel kot podoficir v prvi svetovni vojni; u. 27. maja 1918 v Radgo-

ni (ustreljen). Na osn. š. na Srpenici je M. učil učitelj Andrej Trebše. S 14. leti je odšel za trg. pomočnika na Gornje Štajersko. V prvi svet. vojni je postal računski podoficir in se boril na ruski fronti, kjer je bil ranjen. Ko je v zaledju ozdravel, je bil odlikovan za hrabrost z veliko srebrno medaljo in spet poslan na fronto, kjer ga je zajela ruska vojska. V ujetništvu se je preživil s poučevanjem v šoli. Po vrnitvi iz ruskega ujetništva je dobil kratek dopust, ki ga je preživel v Trstu, kjer je obiskal sestre, in se potem vrnil v Radgono, kjer je bil nastanjen njegov dopolnilni bataljon 97. pešpolka. Med vojaštvom 97. pešpolka je bilo približno polovico prim. Slov., ostali so bili Hrv. in It. Radgona je na jugu in severovzhodu mejila na strnjeno slov. ozemlje, s katerim so imeli slov. vojaki pogoste stike. Vojaška hrana je bila slaba in bivši ruski ujetniki bi morali dobiti daljši dopust, česar pa komanda ni upoštevala, in vse to je večalo nezadovoljstvo med vojaki. M. je skrbel za izčrpna poročila o razvoju slovan. gibanja v monarhiji, zbiral je ostre članke iz sloven. časopisja in jih bral vojakom na sestankih. Dajal je navodila za uporniško jsl. propagando med slov. in hrv. vojaki. Nacionalna komponenta upornosti je bila v Radgoni močnejša kot pri uporih vojakov v Judenburgu in Murauu. M. pa je bil od vojaške policije aretiran prej, preden se je upor sploh začel. Narednik vojaške policije Zadkovič je zvečer 23. maja 1918 v spremstvu patrolje naletel v gostilni Risl v Radgoni na več vojakov, ki so bili močno razburjeni. Ker je podoficir M. govoril alarmkompaniji hujskaški govor, ga je Zadkovič aretiran in odpeljal. Ker je bila ura že okrog 22, so vojaki v vojašnicah že počivali. Nenadni preplah, da je M. aretiran, pa jih je vrgel na noge. Zgrabili so za orožje in hiteli na dvorišče, da bi M. osvobodili. Službujočemu praporščaku Kranjcu je Rudolf Ukovič pojasnil, da hoče vojaštvo spraviti M. iz zaporu. Te novice se je Kranjec razveselil in molče izginil. Vojaki so si hitro pridobili nekaj municije, pričeli pa so streljati v zrak in s tem alarmirali poveljstvo dopolnilnega bataljona. Uporni vojaki so odšli proti zaporu in zahtevali od službujočega oficirja straže, ki je bil Nemec, osvoboditev M. Oficir je ukazal straži streljati in uporniki so odgovorili s streli. Začel se je boj, v katerem sta padla dva vojaka in en oficir. Še preden je bil boj pred zapori odločen, je prišlo na pomoč straži

vojaštvo, ki ga je po prvih strelah zbral poveljnik dopolnilnega bataljona polkovnik Kornmüller in njegovi oficirji. Uporniki so se morali umakniti v Kodoličevo kasarno. Tam so se bratili vso noč in večkrat so se morali oblegovalci umakniti in zavzeti oddaljenejša položaja. Ob pomanjkanju municije so uporniki metali tudi kamenje. V vojašnici sta bila dva vojaka mrtva, štirje pa hudo ranjeni. Okrog 1.300 upornih vojakov se je razbežalo, vendar so se začeli v skupinah spet vračati. Upor ni uspel predvsem zaradi pomanjkanja municije, kajti nekaj dni pred uporom je bila odvezeta oddelkom vsa municija razen stražnih nabojev in zato uporniki niso mogli imeti več kot tristo do štiristo nabojev. Oficirji pa so bili stalno oboroženi. Celotisti vojak, ki niso sodelovali v upor, niso hoteli izdati voditeljev upora. Šele ob grožnji, da bo ustreljen vsak deseti vojak, je nekaj vojakov dalo izjave. M. in korporal Rudolf Ukovič iz Hrušice pri Podgradu sta bila vođji radgonskega upora 23. maja 1918. Dne 27. maja ob 19. uri sta bila ustreljena pod zidom Kodoličeve kasarne. M. in Ukovič je ob poti na morišče zasramovala nemško usmerjena množica. Odgovarjala sta jim z vzkliki Živela Jugoslavija. Vsi vojak, ki niso morali biti navzoči pri izvršitvi kazni. 28. maja 1918 je bilo ustreljenih še šest upornikov, ki so šli s pesmijo na morišče. M. je napisal sestram v Trst kratko poslovlino pismo, v katerem jim je sporočil, naj bodo mirne, ker je spravljen z Bogom. Mesto Radgona je podarilo zvestim vojakom hleb kruha in pol litra jabolčnega mošta.

Prim.: L. Ude, V Radgoni so se uprli, Delo 25. maja 1968; Fr. Kurinčič, Na tej in na oni strani oceana, Lj. 1981, 72-73; Isti, Šli so s pesmijo na morišče, SPor 24. maja 1958; Raf. Perhac, Upor mornarjev v Boki Kotorski, 122; Fr. Kurinčič, Pisma bralcev, Delo 5. okt. 1971; Proboj 28. maja 1938; Anton Hrovat, Srpenica 71; M-ova fotografija na Spominski plošči v počastitev živih in padlih udeležencev svetovne vojne 1914-1918 iz občine Srpenica, ki so jo dali 1920 izdelati vaščani Srpenice; na spomeniku sredi Srpenice je poleg desetih imen padlih partizanov iz Srpenice na najvidnejšem mestu tudi ime Andreja Melihna. L. 1974 je na Srpenici umrla M-ova sestra Liza, por. Rot.; ž. arh. na Srpenici.

Stres

MENICHI DINO, pesnik, publicist, lit. kritik, r. 8. maja 1921 v Stupici (Stupizza), u. 4. apr. 1978 v Vidmu, pokopan v Brišcih (Brischis). Oče Giovanni iz Umbrije je imel v vasi gostilno, mati Sofia Crucil je bila beneška domačinka. Študiral

je v Terniju, kjer se je oče zaposlil v znani jeklarni, nato v Rimu, kjer je dokončal učiteljske. Služboval je v raznih krajih It. V prvih povojnih letih se je vrnil v rodne kraje, se naselil v Vidmu in tam poučeval do smrti na osn. š. Tam je tudi prišel v stik z raznimi it. krožki in ured. lokalnih čas. in revij (La Panarie; Academiude, pri kateri je sodeloval P. P. Pasolini). Skoraj 30 let je bil sodelavec dnevnika MessV in urejal njegovo lit. stran, več let je pisal za mesečnik Friuli nel mondo in bil tudi njegov glavni ur. Sodeloval je pri oddaji radia Trst La critica dei giornali. Objavil je več pesniških zbirk: 1947 *Ho perduto i compagni* (Premio Cittadella), 1956 *Il Friuli, una valle* (Premio Cittadella), 1968 *La cieca ostinazione* (Premio Bergamo 1969). Njegova najboljša zbirka je *Paese di frontiera* (1972, Premio Alte-Ceccato 1973). V svojih pesmih M. doživlja vse zgod. dogodke rodne kraja (vojno, boje, partizanstvo, izseljevanje), obuja spomine na rojstno vas in na dni, ki jih je kot otrok preživel v Nadiški dolini. ter izpričuje svojo ljubezen do narave in do človeka, do preprostega, vsakdanjega življenja. Običajno je pisal v it., poskušal pa je pisati tudi v slov. V mnogih pesmih se pojavljajo besede in izrazi v benečanskem narečju, ki dopolnjujejo in bogatijo it. besedilo. 1974 je bil med otroki ob 1. natečaju Moja vas v Špetru.

Prim.: LibBapt v Lazah (Lasiz); ustni podatki; Novi Matajur 1974, 12; 14, 5 s sl.; 1978, 7, 4; MessV 5. apr. 1978 (več prispevkov s sl., str. 5); C. Sgorlon, Poeta in Friuli, Gazz. 6. apr. 1978, str. 3; O. Burelli, Dino Menichini: 30 anni di cultura friulana, ibid., str. 7; PDK 6. apr. 1978; Laura Chiabudini, Cultura e poesia del neorealismo in Friuli, Univ. Trst, Magistero, doktorska teza, 22. febr. 1983.

Vh

MERCINA Franc Ksav., duhovnik, nabožni skladatelj, r. 3. nov. 1809 na Gočah, u. 24. jun. 1897 v Gor. in pokopan v rojstnem kraju. Njegov oče Janez, krojač in organist, se je priselil na Goče s Planince. V obeh krajih je opravljal službo organista. Kot kaže, so bili vsi Mercinovi glasbeno nadarjeni, saj sta se ukvarjala z glasbo tudi F-ova brata Jurij (1817-1863) duhovnik, in Janez (1815-1876), učitelj in organist v rojstnem kraju. Tudi Janezova sinova Franjo in Ivan sta glasbeno delovala, najbolj znan je prav zadnji (gl. čl.). M. je obiskoval niž. š. v Vipavi, sred. in teol. v semenišču oz. bogoslovju v Gor. ter bil 20. avg. 1833 posvečen v duhovnika. Po kratkem

službovanju v Štjaku (1833-34) je odšel za kpl. k sv. Ignaciju v Gor. Bil je tudi katehet na drž. normalki ter učitelj petja v semenišču. Od 1854-78 žpk in dekan v Sempetru pri Gor. (do 1868 se podpisuje v žup. mat. Merzina). Okt. 1878 promoviran v kanonika in dek. gor. kapitlja. M. je že kot srednješolec dobro obvladal igranje orgel in drugih glasbil. Kot kanonik pa se je resneje začel ukvarjati tudi s komponiranjem. Uglasbil je dve lat. maši, več Ofertorijev, Tantum ergo, litanije idr. Skladbe, »ki se odlikujejo po svoji preprostosti, milobi in melodioznosti« (Pm. 6. jul. 1897), je pisal za svoj zbor in so se širile le s prepisovanjem. Ker so se porazgubile, nam je M. kot skladatelj skoro nepoznan. Ljudem je ostal še dolgo v spominu kot posebno usmiljen človek (veliko je daroval za domači kraj) in goreč duhovnik.

Prim.: Folium Gor. 1878; NadškAGor; žpk arh. Goče in Sempeter; Marušič, Moja doba in podoba, Gor. 1898, 13; Pm 6. jul. 1897.

Sorč

MERCINA Ivan, šolnik, glasbenik, zvonoslovec, r. 29. jun. 1851 na Gočah pri Vipavi, u. 27. jul. 1940 v Gor. Gimn. je študiral v Gor. do 1872, ko je prestopil v 2. razr. takratnega zadnjega trirazrednega učiteljsišča v Gor. in 1874 maturiral z odliko. 1874 je bil imenovan za vodjo in učitelja na novoustanovljeni drž. pripravnici za učiteljsišča na Proseku. Po dveh letih je napravil izpit za ljud. in mešč. š. s slov. in nem. jezikom. Dve leti je služboval v Materiji v Istri. 1879 je postal učitelj na drž. deški vadnici v Gor., kjer je ostal do upokojitve 1917. Od 1880 je bil član spraševalne komisije za ljud. š. in kot glasbenik tudi za otroške vrtce. Morda je v tem okolju in za potrebe otrok začel pisati enoglasne pesmice, ki jih je 1893 izdala Družba sv. Cirila in Metoda z naslovom *Igre in pesmi za otroška zabavišča in ljudske šole*. Od 126 napevov je M-ovih kar 89. Nad 30 let je poučeval petje v gor. semenišču. Na realki je učil petje 1886, ko je prevzel pouk petja in klavirja na ženskem učiteljsišču in petja na gimn. Na deški vadnici je poučeval petje in orglanje. Na učiteljsišču je nekaj časa učil tudi slov., nem., zgod. in zemlj. Glasbe se je učil najprej pri bratu Franju, učitelju (1845-1900), kot gimn. pri stolnem dirigentu F. Pircu in na učiteljsišču. Če ga nista učila, sta vsaj vplivala nanj A. Hajdrih, ko je bil M. na Proseku, kjer je vodil š. in cerkv. zbor in je bil član znamenitega Hajdrihovega Učiteljskega kvarteta, in A. Hribar, osred-

nja glasb. osebnost na Goriškem, po katerem je M. prevzel sredi 1880 vodstvo zbora gor. čitalnice in ga vodil brezplačno 25 let, ko je poleg meš. vpeljal tudi moški in ženski zbor. Že mlad se je zanimal za zvonove, ker je kot deček in dijak zvonil in pritrkaval. Po vojni je začel nastopati kot zvonoslovec, ko je svaril pred nabavljanjem jeklenih zvonov in je o zvonovih pisal v gor. Straži, Zborniku, CG. Nadškof Sedej ga je imenoval za kolavdatorja zvonov gor. nadšk. Važni za zvonoslovje sta njegovi knjigi *Slovenski pritrkovavec*, navodilo za pritrkavanje cerkv. zvonov po številkah (Gor. 1926), in brošura *Opraviło cerkovnikovo v zvoniku*.

Prim.: F. Ferjančič, I. Mercina kot učitelj, glasbenik in zvonoslovec, CG 1926, 93-97, 120-24; SBL II, 112; MSE II, 604; Jelerčič, 54 in pass. Har.

MERHAR Boris, liter. zgodovinar, r. 1. maja 1907 v Trstu. Oče Ivan (1874-1915) je bil etnograf in liter. kritik (gl. čl.), a je padel v prvi svet. vojni, ko je bil Boris star osem let. Klasično gimn. je obiskoval v Lj., kjer je tudi diplomiral 1932 iz slavistike, nato je bil suplent na II. real. gimn. v Lj. do 1936, ko je opravil prof. izpit in bil premeščen na gimn. v Novo mesto, kjer je delal do jeseni 1945, ko je dobil službo na učiteljsišču v Lj. Med drugo svet. vojno so ga It. in Nem. trikrat zaprli, 10. dec. 1943 pa odpeljali v intern. v Nem. (Mühlberg ob Labi) do apr. 1945. 1947 imenovan za prof. na novo ustanovljeni Višji pedag. š. v Lj., kjer je nato delal do upokojitve 1975. Od 1960 je istočasno predaval kot višji predavatelj tudi na Fil. fak. v Lj. Predaval in seminarsko je obravnaval zgod. slov. knjiž. do 1868 ter spremljal slušatelje k večini hospitacij in nastopov. Nekaj let je bil ur. *Obzornika* ter sour. *Klasja*, tri leta pa je bil tudi glavni in odg. ur. *Jezika in slovstva* (1960-1963, letnik VI.-VIII.), sour. je *Slavistično revijo* ter sodeloval pri pripravi vrste *Slovenskih beril* za višje razr. sred. šol (Lj. 1949-54). Od 1975 je častni član Slav. društva, od 1976 pa član SAZU. Njegovo znanstveno delo odlikuje temeljitost in natančnost, liter. vedo pa je previdno, a odločno bogatil z novimi teoretičnimi dognanji, predvsem pa je pritegnil v zanimanje stroke vrsto novih ali zanemarnjenih področij. Dobršen del ustvarjalnih moči je posvetil ljud. slovstvu. Obsežno razpravo o ljud. pesmi je objavil v *Zgodovini slov. slovstva*, I. zv. (Lj. 1956), v Kondorjevi knjižici *Slovenske ljudske pesmi* (Lj. 1961), v *Zgodovini slov. slovstva od začetkov do*

1848 (Lj. 1963) ter v različnih člankih in recenzijah. Še posebej je pomembno njegovo delo za novo Matično izdajo ljudskega slovstva *Slovenske ljudske pesmi* (Lj. 1970), za Prešernovo družbo pa je pripravil tudi izbor *Mlada Breda* (Lj. 1974). Z literarnozgod. vprašanji slov. književnosti v 19. stol. se je ukvarjal vse od prve objave (Levstik in Stritarjevo svetožalje, v: Levstikov zbornik, Lj. 1933). O problemih prešernoslovja je razpravljal v literarnozgod. in stilističnih razpravah: *Prešernovo »Neiztrohnjeno srce« v sklopu njegovih balad in »Poezij«* (JiS 1962/63, 108); *Besedna igra pri Prešernu* (JiS 1957/58, 338); *Pluskvamperfekt pri Prešernu* (JiS 1960/61, 272); *Še kaj o slov. rimi* (JiS 1966, 92); *K zgod. svobodnega verza v slov.* (JiS 1969, 204; 1970, 258). Vodniku je posvetil *Glose o Vodniku - pesniku* (NSd 1958, 716); *Od kod Vodniku snov za basen Kos in brezen?* (SE 1956, 187). Izredno skrb je posvetil predvsem Iv. Cankarju, ki ga je vrsto let temeljito preučeval ter odkril ogrobnino novih dejstev. Tako je nastalo nad petnajst komentiranih izdaj posameznih Cankarjevih del ter odlična *Izbrana dela v desetih zvezkih* (Lj. 1951-59). Svojevrsten je tudi reprezentativen izbor Cankarjevih odlomkov, ki je izšel v dveh izdajah istočasno kot *Beseda Ivana Cankarja* (Lj. 1968).

Prim.: arhiv SAZU; Boris Merhar, *Letopis SAZU 1977*, 64; Jože Koruza, Boris Merhar - šestdesetletnik, JiS 1967, 165; Boris Merhar, ULjBB III, 1981, 1323; SAZU ob štiridesetletnici, Lj. 1978, 95 s. sl.

Jan

MERIGGI Bruno, ital. slavist, r. 4. jan. 1927 v Orvietu, u. 7. nov. 1970 v Milanu. Diplomiral je na U v Rimu s tezo iz poljske literature pri prof. G. Maverju (1948). Od 1948-54 je poučeval lat. in gr. na licejih, istočasno je publiciral in se naučil vseh slovanskih jezikov, slovenščino pa je začel kot prvo študirati pri prof. Maverju. 1956 je dosegel libero docenco v slovanski filologiji in postal lektor češčine in ruščine na U v Florenci, nato v Pizi, od 1960 je bil izredni in nato redni prof. slovanske filologije na U v Milanu. Bil je zelo izobražen in je hodil po stopinjah »očetov ustanoviteljev it. slavistike« (Arturo Cronia, Enrico Damiani, Ettore Lo Gatto, Giovanni Maver), vendar je utiral nova pota: hotel je prenesti v it. svet kulturne izkušnje Slovanov, kakor so se ohranile v tekstih in v zgod.-kulturnih razlagah. Raziskoval je skupno slovansko kulturo, kot so: predstava Boga v verah slovanskih narodov, poganske molitve, izrazi za sorodstvo

pri Slovanih idr. Z zamejskimi Slovenci je bil še posebej povezan, ker je bil nekajkrat v Trstu predsednik pri maturah in prof. izpitih. Napisal je *Storia della letteratura slovena* (Milan 1961, str. 408), *Le letterature della Jugoslavia* (Firenze-Milan 1969, 617), za enciklopedije Istituto Geografico De Agostini, Novara, je pisal o Slov., in sicer za *Il Milione*, enciclopedia di tutti i paesi del Mondo, III, 1968: *La letteratura slovena* (484-86), v *Grande Enciclopedia 20 in Le Muse*, enciclopedia di tutte le arti, pa je prikazal važnejše slov. pesnike in pisatelje. Poleg tega je napisal slovaško slovnico, zgodovino češke in slovaške literature idr., po smrti pa je izšla knjiga *Le byline - canti popolari russi*. Prevajal je iz ruščine (vsega Stalina, Žukova...), iz polj. (Mickiewicz...), iz češčine (Čapek, Hašek, Dubček) in Andrića (Most na Drini, Gospodična, Anikini časi in druge zgodbe). Največ je sodeloval v rimski reviji *Ricerche slavistiche* (letniki I.-IX., XI. in XV.).

Prim.: J. Jež: Slavista Bruna Meriggija ni več, LitV XXII, Tr. 1970, 60-61; M. Jevnikar: Ob smrti Bruna Meriggija, M(Trst) XIV, 1970, 177-179; F. Petre: Bruno Meriggi, *Le letterature della Jugoslavia*, SR 18, Lj. 1970, 257-263; R. Picchio: Tempo di lutto per la slavistica italiana, Prilozi za književnost, jezik, istoriju i folklor, 38, Bgd 1972, 152-55; Isti: La slavistica come sintesi storico-filologica nell'opera di Bruno Meriggi, *Ricerche slavistiche*, XX-XXI, Rim 1973-74, 347-54 s. sl.; G. Della Agata: Opere di Bruno Meriggi, *Ricerche slav.* XX-XXI, Rim 1973-74, 354-58 (bibliografija razprav in prevodov). Jem.

MERKU Josip, tržaški zgodovinar, r. 20. jul. 1896 v Trstu, u. 12. jun. 1984 v Trstu še vedno sredi dela. Oče Josip iz Vel. Žabelj, delavec-mehanik v Trž. tovarni strojev, mati Jožefa Peric iz Brestovice pri Komnu, gospodinja, ljudska pesnica in skladateljica. Opravil nem. ljudsko š., od 1910 služboval pri zasebnikih in zasebnih podjetjih, od 1913 do 1921 — s prekinitvijo za vojaštvo med prvo svet. vojno — kot uradnik in hamestnik bibliotekarja pri »Istituto per il movimento delle piccole industrie per Trieste e l'Istria«. 1921 je postal uradnik pri stari Borsa Valori; ko je postal v Trstu aktiven it. zakon o borzah iz leta 1913, je vse osebe trž. borze prešlo pod upravo Trgovske zbornice. Od 1932 tajn. Comitato direttivo degli agenti di cambio, od 1929 do 1953 tajn. Consiglio di Vigilanza della Stanza di Compensazione presso la Banca d'Italia. Po 40 letih službe pri trž. borzi je stopil v pokoj 1961. Odtlej se je posvetil trž. zgodovini in izdal članke, spomine in razprave v PDK,

JKol in Zalivu. V PDK je priobčil: *Spomin na zažig Narodnega doma* (6. dec. 1964), *Kako je Zlatko Baloković navduševal v Rossettiju* (4. apr. 1965), *Viktor Sonc* (16. maja 1965), *Ko je Vaša Prihoda nastopil leta 1919 v Narodnem domu* (20. maja 1965), *Rožce cvetijo o osmici* (12. mar. 1967), *Izreden glasbeni dogodek* (24. dec. 1968), *Staribreg in Kluč naša stara potoka* (6. jul. 1970), *Opčine in meso brez carine že pred sto desetimi leti* (14. mar. 1971), *Po sto letih od Kluča do Chiave* (18. maja 1975), *Gli Istriani a Sinjavski* (17. apr. 1977); v JKol: *Dragutinović v stiski* (1966), *Kako je mali Jožko zvedel, da je ščavo* (1967), *Trg sv. Petra v Trstu* (1972); v Zalivu: *Razmišljanje o tržaških zgodovinarjih* (1969), *Fatti di luglio (1868, Okoličanski bataljon)* (1970-78).

Prim.: Quarant'anni d'attività alla Borsa Valori, Picc. 4. jan. 1962; J. Koren, Josip MerkŮ osem-desetletnik, PDK 20. jul. 1976; osebni podatki.

—ü

MERKŮ Pavle, skladatelj in slavist, r. 12. jul. 1927 v Trstu, kjer živi. Oče Josip (gl. čl.), mati Katarina Bortolotti, učiteljica. V Trstu obiskoval osn. š. E. de Amicis (1933-38) in klas. gimn. in lic. F. Petrarca (1938-45), maturiral na slov. klas. lic. v Gor. (1945-46), študiral slavistiko na U v Lj. (1946-50) in diplomiral z nalogo: *Metrična analiza Gregorčičevih Poezij 1882*. Dosegel doktorat na Filoz. fak. U v Rimu (1960) z disertacijo: *Uveljavitev ekspresionističnih prvin v slovenski poeziji 1913-1923*. Poučeval je slov. na Klas. gimn. v Lj. (1950-51), vodil slov. Indistrijski tečaj v Dolini (1951-52), poučeval književne predmete na slov. Klas. liceju (1952-63) in na slov. Trg. tehn. zavodu v Trstu (1963-65). Od 1953 sodeloval kot stalni glasb. kritik, glasb. konzulent in programist pri RAITrsta, vstopil tu v službo 1965, vodil glasb. sporede do 1976, nato jutranji programski pas do 1979, odtlej pa šolske oddaje; v letih 1965-74 snemal po vseh krajih, kjer živi slov. manjšina v It., pesmi in povedke ustnega izročila ter skrbel za etnomuzikološke in etnografske oddaje; skupek tako nabranega gradiva objavil v knjigi *Ljudsko izročilo Slovencev v Italiji* (Trst 1976). Vzporedno s šolanjem se je učil violine najprej pri očetu (1931-38), potem pri Cesareju Barisonu (1938-43), se do konca vojske učil drugih glasb. predmetov kot samouk, po vojski harmonije in kompozicije pri I. Grbcu (PSBL I, 475-76), nato kontrapunkta, kompozicije in orkestracije pri Vitu

Leviyu do sredine petdesetih let. Začel komponirati 1944, objavljati skladbe 1950, najprej v samozaložbi v Lj. ter v SGR, nato pri založbah DSS v Lj., Suvin-Zerboni in Sonzogno v Milanu, Gerig v Kölnu, Pro Musica Studium v Rimu in drugje. Njegove skladbe so izvajali od konca štiridesetih let v Trstu in Lj., pozneje po vsej Evropi in v obeh Amerikah. Od 1952 se je začel oglašati v slov. in it. revijalnem in dnevnem tisku z glasb. kritiko in ocenami, poljudnimi spisi o glasbi, splošnimi kult. članki, občasnimi posegi na književno področje, od sedemdesetih let v specializiranih publikacijah s prispevki in razpravami, ki segajo od književne zgod. do dialektologije, toponomastike, antroponimije, zgod. slov. jezika in muzikologije. »Vsa ta raznovrstna dejavnost pa je na različne načine prepletena z njegovim skladateljskim snovanjem. Obsežen opus orkestralnih, koncertantnih, vokalno-instrumentalnih in komornih del ter zborovskih skladb dopolnjuje opera *Kačji pastir* na besedilo Svetlane Makarovič. V formalnem pogledu pretehtana glasbena govorica odklanja zunanji blišč, ekspresionistični izraz je sad miselnega poglobljanja v eksistencialna vprašanja človekovega bivanja in minevanja» (M. Studen). Slavistično zanimanje je uprto predvsem v raziskovanje terskega narečja ter v vrednotenje najširšega kult. bogastva — ljudskega in umetnega — slov. manjšine v It., od odkrivanja in proučevanja še neobjavljenih virov iz preteklosti do sodobnega izpričevanja ustnega izročila in umetne stvarjalnosti narečnih pesnikov, ki jih je predstavljal slov. in it. javnosti (Renato Quaglia, Pietro Negro). Od začetka sedemdesetih let je sodelavec Inštituta za glotologijo padovanske U za tersko izrazoslovje pri ASLEF (Atlante storico linguistico etnografico friulano), Inštituta za slov. narodopisje pri SAZU, od 1976 član umetniškega vodstva mednarodnega natečaja za zborovsko petje C. A. Seghizzi v Gor. Poleg opere *Kačji pastir* (19. nov. 1976, Teatro com. G. Verdi v Trstu) je napisal koncerte za klarinet, za violino (nagrada Prešernovega sklada 1971), za trobento, orkestrski *Concertino*, rapsodijo za godala *Ali sijaj, sijaj, sonce* po ljudskih motivih in druge orkestrske skladbe; kantate *Von der Kindesmörderin Marie Farrar* za bariton, mešani zbor, dva klavirja in tolkala na besedilo B. Brechta; *Ex Alchuini carminibus* za rog in zbor po naročilu Zagrebškega bienala 1963; *Eno besedo* za recitanta, moški zbor in ork. na Kosovelovo pesem

za otvoritev trž. Kulturnega doma 1964; *Tri majhne kantate na stihe S. Kosovela* za zbor in nekaj glasbil; največ pozornosti je posvetil komorni glasbi, tako za instrumentalne skupine - *Quartetto N. 2, Epistola a Giampaolo de Ferra* za violončelo in 5 izvajalcev ter številne skladbe za pihalne zasedbe - kot za solistična glasbila in klavir in spet za človeški glas ter instrumentalno spremljavo: poleg slov. besedil (*Kadar gre romar*, trije Kosovelovi soneti za bariton in godalni ork.; *Divertimento* za tenor in kom. ork. na stihe M. Kravosa; *Vojskin čas* za alt in pet glasbil na pesmi S. Makarovič), nem. in lat. je segel še po narečna besedila (*Divertimento II*, pet pesmi iz Benečije za tenor in kom. ork., več ljudskih pesmi za glas in klavir ipd.), po it. poezijo (*Qui o altrove*, tri pesmi C. Betocchi-ja za bariton in god. kvartet; *Canto dell'erba secca* C. Betocchi-ja za vokalni kvartet in dva klavirja) in furlanske verze (*Tiare*, tri pesmi za bariton, saksofon in 11 pihal na stihe L. Morandini-ja). Številni so samospevi (S. Kosovel, K. Širok, I. Gruden, V. Beličič, F. Prešeren, S. Makarovič idr.), zborovske pesmi (S. Kosovel, *Psalm XCVI*, F. Prešeren, M. Kravos, Sapfo, I. Žerjal, C. Betocchi, S. Makarovič, L. Zanier, A. Bressan, S. Paletti) in zborovske priredbe ljudskih pesmi, posebno beneških, rezijanskih in iz Kanalske doline. Otroškemu zboru je poleg drugih posvetil zbirko *Otroške pesmi* Slovencev v Italiji za šoloobvezne otroke na pobudo pedagoških izdaj rimskega Pro Musica Studium (1984). Med letoma 1958 in 1979 je napisal glasb. spremljavo za 12 gledaliških predstav. Za DSS je uredil dve zbirki *Samospevov* I. Grbca (1969) in *Tri glasbene misli* za violino in klavir Joška Jakončiča (1970) (PSBL I, 565). Prispevek muzikologiji se omejuje na *Aspetti della critica verdiana presso gli sloveni fino al 1918* (Atti del primo congresso internazionale di studi verdiani, 1966, Parma 1969); *Joško Jakončič, slov. skladatelj* (Sd 1970); *Identiteta in otroštvo Marija Kogoja* (Muzikološki zbornik XII, Lj. 1976) in *Lik in delo Ivana Grbca s seznamom njegovih skladb* in člankov (Škedenj nekdanj in danes, Trst 1980). Med poljudnimi in priložnostnimi spisi o glasbi preraščajo trenutno motivacijo komentarji k opernim predstavam in simfoničnim koncertom v gledališču Verdi v Trstu (1967-1979); *Marijan Lipovšek, ob jubileju* (Sd 1970); *Slov. glasba od potrošnega blaga do kulturne dobrine* (Zaliv 1970); *Incontro con Luigi Dallapiccola* (InizI 1974). Med številnimi etnomuzikološkimi in etno-

grafskimi deli zavzemajo vidnejšo težo uvodna študija *Grbčeva zbirka ljudskih pesmi* in ureditev zbirke I. Grbec, *Ljudske pesmi* (Trst 1971); *Zborovske priredbe ljudskih pesmi slov. etnične manjšine v It.* (Gorizia 1976, v slov. prevodu NRazgl 8. apr. 1977); *Rokopisne ljudske pesmi iz arhiva Marenzijevih* (Traditiones 4, Lj. 1975, in 7-9, Lj. 1982); *Punti d'incontro tra canto popolare friulano e canto popolare sloveno* (Atti del primo convegno internazionale su Il canto popolare in Friuli, Feletto Umberto 1979); *La polifonia primitiva nel canto popolare religioso in Val Resia* (Congresso internazionale Le polifonie primitive in Friuli e in Europa, Cedad 1980, akti v tisku); *Az olaszországi szlovén néphagyományok áttekintése* (A II. Békéscsaba nemzetközi néprajzi nemzetiségtudató konferencia előadásai, Budapest - Békéscsaba 1981); *Il violino e il basso nella musica a danza in Val Resia* (Colloqui di musica mediterranea, Sassari 1980, akti v tisku). Med kult. in književnimi spisi *Dal pensiero un nuovo linguaggio* (Sipario 1977/4); *Biti narod* (Sd 1978); *Kultura* (PDk 13. mar. 1977); *Presentazione* v S. Kosovel, *Poesie e integrali* (Trst 1972); *Trieste fra le culture italiana e slovena* (predavanje pri Società Dante Alighieri v Trstu, Trst 17. mar. 1977, neobjavljeno); *Občutljivo izpričevanje slovenstva* (Glasnik SM 1981/82). Priče o Benečiji in Reziji ter njuni kulturi gredo od ocen in poročil mimo prevoda iz furlanščine *Izlet v Landarsko jamo* G. G. Portisa (Pič 1971) do *Iz beneškega dnevnika* (Zaliv 1970, TKol 1971 in 1974); *Pajčevina in kruh* (2000 1979); *Slov. pesniški glas izpod Sarta* (Sd 1980); *Primus liber mortuorum Luseverae* (2000 1981 in 1983). Dialektološko in imenoslovsko delo je raztreseno v desetinah člankov, paberkov, polemik in se zgošča v *Staro in novo gradivo za terska krajevna imena* (JiS 1970-71); *O jeziku obeh pism Marie Isabelle Marenzi* (Zaliv 1971); *Beseda o jeziku »Našega božiča«* in *Slovarček* (Naš božič, Trst 1972); *Tersko narečje* (Trst 1972); *Il dialetto della Val Torre* (Benečanski kulturni dnevi 1973); *Slov. rokopisi Beneške Slovenije v preteklih stoletjih* (Benečanski kulturni dnevi 1974); *Narečne pridige Petra Podreka* in *Slovarček* (Letopis za leto 1971, NŠKT 1972); *Slov. plemiška pisma družin Marenzi-Coraduzzi s konca 17. stoletja* (Trst 1980); *Pisma Unejcem* (NRazgl 1981); *Relitti veteroslavi e arcaismi sloveni nel dialetto del Torre* (Mednarodna konferenca ob petdesetletnici smrti J. Baudouina de Courtenaya, Ravanca 1979, akti niso tiskani); *O slo-*

venskem terskem narečju (SR 1980); *Analisi di un dialetto come punto di partenza per proposte didattiche, culturali e letterarie* (Trst 1980; v slov. prevodu NRazgl 1981); *Problemi di onomastica regionale: i cognomi in Val Resia* (Metodi e ricerche II/1, S. Daniele del Friuli 1981); *Onomastici problemi na slov.-romanski meji* (4. Jugoslovanska onomastična konferenca, Zbornik referatov, Lj. 1981); *Slov. priimki na zahodni meji* (Trst 1982); *Il dialetto del Torre e i versi di Uidji Skurjan (Pietro Negro)* (La Battana, Fiume 1982); *Precisazioni toponomastiche* (v Ambiente storico e vita di popolo nel territorio del Torre, Udine 1982); *Slovenščina v Trstu od srednjeveških listin do plemiških pisem* (Glasnik SM 1982); *Zasebna slovenščina v 17. stoletju* (SR 1982); *Onomastica slovena in un quaderno cividalese del '400* (v Quaderni cividalesi 10, Cividale 1982); *Precisazioni topon. II*, Ud. 1983, *Prehod -l> -u v tržaški slovenščini* (SR 1983); *Slov. srednjeveška antroponimija ob romanski meji* (prav tam); *Poslušam* (ZTT, Trst 1983, v zbirki Eseji, 6). V knjigi sta dva izčrpna eseja o glasbi in jeziku, vmes je Biografski intermezzo. Delo je vzbudilo zaradi osebnih pogledov in deloma polemične note živahen odmev (prim. J. Pirjevec, Esaj P. Merkuja »Poslušam«, PDK 4. jan. 1984). Glasbene recenzije in spisi o glasbi (Sd 1955-77), glasb. kritika (Razgl 1952, Sidro, NRazgl 1955-63, Delo Lj. 1962-64, Telegram Zgb 1963, Trieste 1963-64, NL 1954-55 s psevd. Alojz Kumer, PDK 1953-80, RAITrsta 1953-65. Celotna bibliografija je v arhivu PSBL.

Prim.: D. C(vetk)o, M. P., v ME 1958, II, 185 s. sl.; I. Petrić, P. M., Concertino za mali orkestar, Zvuk 1960, 157-61 s. sl.; (B. Loparnik), M. P., v: La Musica, dizionario, UTET Torino 1971, II, 305 in ES III, 50; A. Rijavec, Twentieth Century Slovene Composers, Lj. 1979, 57-58; (C. Milic), La Libellula di Mercù, Il Meridiano di Trieste, 11.-18. mar. 1976, 8 s. sl.; M. Košuta, Kačji pastir, Dan, apr. 1976, 10-12 s. sl.; B. Biddussi, La Libellula, v programu trž. obč. gled. G. Verdi za operno sezono 1976-77 »La manna - La Libellula« s. sl.; G. Gori, Merku: due ali di poesia, Sipario, jan. 1977, 45 s. sl.; Trn (= Z. Tavčar), Let Kačjega pastirja, M(Trst) 1977, 7-8 s. sl.; P. Derossi, Jugoslavia, v: Storia dell'opera, UTET Torino 1977, II, 2, 391; A. Rijavec, Slov. glasb. dela, Lj. 1979, 178-87 s. sl.; J. Sivec, Dvesto let slov. opere, Lj. 1981, 56-57; M. Studen, P. M., v programu koncerta Mladinskega pevskega zbora trž. GlasBM v Lj. 15. jan. 1983. Jem.

MERLAK Danilo, operni pevec, r. 5. sept. 1921 v Šklednju pri Trstu, u. 18. jan. 1979 v Lj. Oče Mihael, kmet, mati Ana Kalin. Osn. in srednjo

strok. š. je dovršil v Šklednju, solo petje je študiral pri prof. Ermannu de Filippiju v Trstu, nato pri prof. Ermannu Belucciju v Bologni. Že 1938 je bil nagrajen na Concorso nazionale it. del Conservatorio G. Tartini v Trstu, toda nadaljnjo pot mu je zavrla druga svet. vojna in internacija v več taboriščih v Nemčiji (1943-45). Po vojni je nadaljeval študij petja pri prof. Vitoriu Bevilacqua v Trstu. Debutiral je v sezoni 1946/47 v trž. gled. Verdi kot Komtur v Mozartovem *Don Juanu*. Poslušal ga je trž. rojak in glasbenik Mirko Polič, tedaj rav. lj. Opere, in mu svetoval, naj sprejme mesto v splitski Operi. V Splitu je ostal eno leto in odpel vrsto basovskih vlog: Sparafucile, Gazda Marko, Zunigo, Bonca idr. 1948 je odšel za štiri leta v Mrb. in se uveljavil v zahtevnejših vlogah: Mefisto (*Faust*), Povodni mož (*Rusalka*), Kecal (*Prodana nevesta*), Dedek mraz, Ferrando, Gremin, Ramfis, Don Basilio, Sulejman idr. Nastopil je tudi v vlogi župana v krstni predstavi nove slov. opere Heriberta Svetela *Višnjani* (1949). V Mrbu je dosegel umetniško zrelost, kar je potrjevala tudi kritika, češ »da je kot Mefisto podal izredno uspešno poustvaritev, tako igralsko kot tudi pevsko, pri čemer sta mu pomagala voluminozni, izenačeni glas in jasna artikulacija« (Sm. Samec). O njegovi kreaciji Osmina (*Beg iz Seraja*) so sodili, da bi se uveljavila tudi na velikih odrih sveta. Začel je nastopati tudi na koncertih in dobil 1951 prvo nagrado na pevskem tekmovanju v Lausanni v Švici. Istega leta je sodeloval pri predstavah v čast 50-letnice smrti G. Verdija v Parmi in odpel Milanskega konzula (*Bitka pri Legnanu*), Jaga (*Ernani*) in Patra (*Don Carlos*). 1952 je prišel v solistični zbor lj. Opere in ostal v njem do smrti. Prevzel je vloge iz visoke basovske stroke, kot so: Toas (*Ifigenija na Tavridi*), Dosifej, Holandec, Rajmund, Zaharija, Oroveso, Galicki, Končak, Mamirov (*Čarodejka*), Decimus Brutus (*Kleopatra*), Hlapec Jernej, Colline, Svečenik (*Lovci na bisere*), Kum (*Soročinski sejem*), Delfoso (*Ocean*) idr., vsega okr. 80 basovskih vlog. Nastopil je v vseh starejših in novih slov. operah. Zadnja umet. viška sta bili njegovi poustvaritvi kralja Filipa (*Don Carlos*) in starega Šelina (*V vrtnicu*). Z lj. Opero je gostoval skoro po vsej It., pel na Holandskem, v Parizu, Avstriji, na Češkem in v SZ, z reško Opero pa je gostoval 1967 v Sirakazah kot Galicki (*Knez Igor*). S solističnim ansamblom lj. Opere je dosegel izjemen uspeh v *Štirih grobi-janih* na dubrovniških poletnih igrh. RTVL je

posnela njegove vloge: Gubec (*Matija Gubec*), Mefisto (*Faust*), Dedek mrz, Boštjan (*Partizanka Ana*), Filibert (*Gospod Bruschino*), Petruccio (*Crne maske*), nekaj manjših vlog in arij. Tudi v Lj. je gojil koncertno petje in veliko sil posvetil slov. glasbenim stvaritvam skladateljev Svetela, Kozine, Bravničarja, Škerjanca, Švare, Šivica, Arniča, Simonitija, Vrabca, Kogoja idr. Pel je tudi basovske vloge v klasičnih, predklasičnih in modernih delih, kot so oratoriji, Bachov *Matevžev pasijon*, Beethovnova *Deveta simfonija* itd. M. je bil vse življenje tesno povezan s Škednjem, kamor je prihajal vse proste dni k družini, in s Trstom. Nastopil je kot pevec pri odprtju Kulturnega doma v Trstu (1964) in še na dveh koncertih. Pel je tudi na proslavi stoletnice Čitalnice v Škednju (1968). Ob odličnih basistih L. Korošču in Frid. Lupši je bil M. steber lj. Opere in eden najuglednejših koncertnih pevcev ne samo v Sji, ampak v vsej Jsli. Imel je svojevrsten visoki, pojoči bas, izredno povsko vzdržljivost in odličen igralski nastop. Po lastni izjavi je iskal v dodeljeni vlogi »človeški lik, ki ga moram izoblikovati«. Za delo je dobil več priznanj, 1973 nagrado Prešernovega sklada.

Prim.: Podatki domačih; SGL II, 432-33; M. Lavrenčič-Lapajnetova, D. M., Čitalnica v Škednji, Tr. 1968, 55 s sl.; D. Merlak, Ustvarjalne dileme, NRazgl. 9. febr. 1973; Sm, Samec, D. M., Delo 20. jan. 1979, 6 s sl.; Umrj je D. M., PDK 20. jan. 1979 s sl.; M. Jevnikar, Operni pevec D. M., RAITrsta 4. apr. 1979; Isti, D. M., KolGMD 1980, 88-89.

Jem.

MERLJAK Božena, por. **LUŠICKY**, zdravnik internist, r. 7. jul. 1904 v Batujah, živi v Mostarju. Oče Fran, šolnik, mati Alojzija Porenta, gospodinja. Šest razr. osn. š. v Batujah. Maturirala 1924 na mestni žen. real. gimn. v Lj. Vpisala se je na Medic. fak. v Lj., napravila tu prvi rigoroz, nadaljevala s študijem v Zgbu in promovirala 31. okt. 1930. Nato stažirala v Lj., bila volonter, nato sekundarij. 1938 napravila specialistični izpit iz interne medicine, bila imenovana za asistenta na Medic. fak. v Lj., 20. sept. 1943 jo je senat Medic. fak. v Lj. imenoval za docenta interne medicine, imenovanja pa Pokraj. uprava v Lj. ni potrdila. Med vojno je vodila terenski odb. OF na interni kliniki v Lj., pomagala pri bolnikih na priporniškem oddelku. Jan. 1945 so jo zaprli. Po vojni je bila internist v bolnišnici v Valdoltri in šef diagnostičnega odd., nato vodja hematološkega laboratorija; 1951 je dobila

naziv primarija. Od 1954 je skupaj s soprogom Karlom (gl. čl.) živel v Sarajevu. 1. nov. 1956 je postala šef internega odd. Splošne bolnišnice »Dr. Safet Mujić« v Mostarju, od 1959 do 1962 upravnik iste bolnišnice. 1962 je bila upokojena. Njeno strok. delo je bilo posvečeno interni medic., še posebej se je ukvarjala s hematologijo in dietetiko. 1938 in 1939 je bila na strok. izpopolnjevanju pri prof. Frugoniju v Rimu in na Inštitutu Forlanini pri prof. Monaldiju v hematološkem oddelku. Bila je preds. mostarskega pododbora Zdravniškega društva BiH, organizirala strok. predavanja in pisala v Zdravstvenem vestniku BiH. Še vedno dela v specialistični-internistični ambulanti v Mostarju. Odlikovana z Redom bratstva in enotnosti s srebrnim vencem, Redom zaslug za narod s srebrnim vencem, Redom dela z zlatim vencem, nagrado 14. februar, srebrno plaketo mesta Mostar.

Prim.: Jana št. 32, 11. avg. 1982, 18-19; osebni podatki.

A. Pr.

MERMOLJA Ace (Franc), pesnik, časnikar, kult. delavec, r. 9. okt. 1951 v Lj., živi in dela v Gor. in v Trstu. Mati Tanja (hči L. Mermolje, gl. čl.), zobozdravnica. Osn. š. (1957-62), nižjo sred. šolo (1962-65) in gimn.-lic. (1965-70) je opravil v Gor. Nato se je vpisal na Filoz. fak. v Lj., kjer je 1976 absolvirал iz slavistike in primerjalne knjiž. z diplomsko nalogo o nacionalnem vprašanju v liriki med dvema vojnama. Takoj po U je dobil službo časnikarja na PDK. 1977-78 je odslužil vojaščino. V začetku 1979 je postal glav. ur. revije Dan in jo urejeval, dokler ni 1981 prenehala izhajati. 1981 je postal kult. ur. PDK, 1984 je opravljal nekaj mesecev začasno službo odgov. ur. za Novi Matajur v Čedadu. M. objavlja poezijo in književno kritiko, kratke eseje in zapise v raznih zamejskih in osrednjih slov. revijah in časnikih (Dial, Sd, JKol, PDK, Sreč, PrimSreč, NRazgl, Dan). Prvo pesem je objavil 1971 v reviji Pič. Založbi ZTT in Lipa sta objavili 11 njegovih pesmi v *Pesniškem listu št. 3* (Trst-Koper 1972, oprema Kl. Palčič). Nekaj let pozneje je izšla njegova prva samostojna, obširnejša zbirka *Nova pesmarica* (Trst 1975, 41 pesmi, oprema Kl. Palčič), kateri sta sledili še zbirki *Med kaktusi kuham kavo* (Koper 1979, 57 pesmi, oprema F. Vecchiet) in *Z zvezdami v žepu* (Trst 1982, 31 pesmi, oprema F. Vecchiet, Graficenter). Skupaj z M. Čukom (PSBL I, 252) je izdal zbirko, ki nosi skupni naslov *Igra v*

matu (Trst 1984, 30 pesmi, oprema M. Kravos, Graficenter). Knjiga vsebuje tudi kratek esej *O pesništvu Aceta Mermolje*, ki ga je za priložnost napisal lit. kritik F. Kolšek. Avtor ugotavlja, da je M-eva poezija »silovita in izvirna meditacija o modernem svetu... ki pač nastaja iz zamejskega prostora... Mermoljev pesniški etos vsebuje jasen socialno-zgodovinski program. Na zelo evidenten način ga predstavlja velik del njegovega pesništva. To so kratki, anekdotično poantirani zapisi, z jasno idejo in zgoščeno, racionalno metaforiko. V njih je zbran pesnikov talent za plastično, socialno ali moralno refleksijo, v katero je zajeta skušnja slovenske zamejske in italijanske stvarnosti.« M-eve pesmi so prevedene v it. in slovaščino. Dvojezično, v it. in slov., je izšel njegov esej *Politična in socialna misel v leposlovnem delu Ivana Cankarja* (Gor. 1976). Treba je tudi omeniti njegove krajše spise: *Alojz Gradnik - narod, smrt in življenje* (JKol 1977, 123-32), *Uvajanje v branje leposlovnih besedil* (Dan 1975, št. 2, 25 in št. 3, 24-25) in *Esej o Trstu* (JKol 1984, 47-52). V sezoni 1980/81 je SSG v Trstu uprizorilo njegovo gledališko lepljenko *Pinko Tomažič in tovariši*, skupaj z M. Čukom sta pa nastopila s kabaretom *Prešeren na obisku* (1984) na raznih odrih na Tržaškem in Goriškem.

Prim.: Osební podatki; IzvGor 1960/61 - 1964/65 (Gor. 1966); PDK 24. sept. 1972; 11. dec. 1975; 22. febr., 23. maja, 12. (s sl.), 15. in 26. sept. 1976; M. Vertovec, Ace Mermolja, mlad gor. pesnik, Novi Matajur 1974, št. 21; Delo 28. sept. 1976; 21. nov. 1981; B. Bratina, Samostojni svet Aceta Mermolje, PrimSreč 1979, št. 14, 116; Isti, Zvezdami v žepu, PrimSreč 1983, št. 44, 439; Jevnikar, Zam. lit., M(Trst) 1972, 138; 1975, 127-28; 1979, 90 in 1983, 17-18; L. Lesar, Pesnik in vitez slovenstva, NDK 6. jan. 1980; LDk 10. jan. 1980; PrimN 15. febr. 1980; M. Breclj, Med Brdi in Jadranom, Celje 1983, 229; F. Kolšek, O pesništvu Aceta Mermolje, v zbirki Igra v matu, Trst 1984, 39-51.

Vh

MERMOLJA (MRMOLJA) Francišek Ksaverij (Fran), šolnik, narodni in družb. delavec, r. 9. dec. 1879 v Selu pri Batujah, u. 24. okt. 1966 v Lj. Oče Jožef, premožen kmet, mati Marija Mermolja. Osn. š. opravil v Crničah, prvo leto gimn. v Gor. (1893), nato študiral v Kopru, kjer je končal učiteljske in maturiral 1898. Prva štiri leta in služboval na potovalni š. v Dol. Logatu in v Podlaki-Lokovcu na Banjščicah. Jun. 1903 imenovan za učit. v Dobravljah pri Ajdovščini v novoustanovljeni enorazr. Ostal tam do

sept. 1927, ko so ga It. kot slov. nar. delavca odpustili iz službe. Preselil se je v Jslu in delal od 1929 do upokojitve (1937) na ljud. š. v Lj., kjer je bil dodeljen prosv. odd. takratne banke uprave kot šef računovodstva. Nato je bil še dolgo let rav. Uč. tisk. in knjigarne v Lj. M. je bil zelo aktiven v uč. in kult. organ. Po prihodu v Dobravlje je bil izvoljen v odb. ajdovske podružnice uč. društ. za gor. okraj, 1906 v odb. gor. uč. društ. Bil je tudi član vodstva Zveze jsl. uč. Jul. krajine ves čas njenega obstoja. Od 1923 je vodil uč. Samopomoč v okviru Zveze. Sodeloval je pri gradnji nove š. stavbe v Dobravljah, ustanovil tamkajšnje dram. društ. in vodil delo pri pevskem in tamburaškem zboru. V Dobravljah je pokazal tudi svoje organ. sposobnosti na gosp. področju ob ustanovitvi kmetij. zadr., pri gradnji vinske kleti (med prvimi v Vipavski dolini) in pri ustanavljanju varovalnic za živino. Več let je bil knjigovodja valjčnega mlinu v Ajdovščini. Po povratku z Dunaja, kjer je 1913 obiskoval tečaj za zadr. na zadr. š., je ustanovil na Vipavskem vrsto posojilnic in hranilnic. Bil je tudi preds. nadz. Zveze slov. zadr. v Lj. od ustanovitve do 1921 in član Zadr. zveze v Trstu. Pred vojno je priredil zadr. tečaj v Gor., po vojni pa v Dobravljah tečaj za ročna dela. Bil je član sadjarskega in trtorejskega sveta v Trstu, dopisnik poljedelskega min. v Rimu za Vipavsko dolino (1921), sodelavec in dopisnik kmetij. zadr. glasil in trž. lista E. Od 1920 do 1926 je bil preds. cestnega odb. za ajdovski okraj. V JAlm 1923 je objavil spis *Naše ljudsko šolstvo in uč. organ*. V Lj. je do smrti sodeloval pri društvu jamarjev, ki so mu 1966 podelili svojo zlato značko.

Prim.: LibBapt v Batujah; Jahresbericht... (Gymnasium 1893); SlovUč. 1903-27, passim; Gabršček II, 105, 121-22; SBL II, 99; Delo 26. okt. 1966; ProsvD 15. nov. 1966; V. Bohinec, Francu Mermolji v slovo, Naše jame 1967, 1/2, 75-76; Savli, PDK 10. nov. 1977.

Vh

MERMOLJA (MRMOLJA) Ivan, politik, družbeni delavec in organizator, r. 14. dec. 1875 v Vrtojbi, u. 19. okt. 1943 v Nemški vasi pri Ribnici, pokopan v Hrovači pri Ribnici. Oče Ivan, kmet, mati Agnes Uršula Gorkič. Osn. š. je obiskoval v Vrtojbi, nato se je sam izobraževal. Med 1903 in 1906 je bil zaposlen pri izvozni trg. kmetij. pridelkov v Gor. 1906 je s pomočjo potovalnega uč. Antona Štreklja ustanovil Gor. eksport-

no zadr., ki se je 1909 spremenila v Gosp. zadr. za gor. okolico. Ostal je na čelu zadr. do 1919. Na shodu, ki ga je imela zadr. 6. febr. 1914 v prostorih gor. Trg. doma, je M. v svojem govoru zahteval od vlade, da ščiti kmečki stan na pogajanjih z It. glede carine. Ko so 1907 nekateri posestniki iz gor. okolice in mnogi podežel. uč. hoteli ustvariti opozicijo proti liberalcem in se zato odločili za ustanovitev Slov. kmetijske (agrarne) stranke, je M. združil okoli sebe kmečke ljudi in pridobil tudi nekatere pomembne osebnosti (baron Locatelli, uč. A. Štrekelj, odv. A. Franko - PSBL I, 385-86). Udeležil se je zborovanj stranke 2. jan. 1908 in 17. jan. 1909, ki sta bili v dvorani Pri zlatem jelenu v Gor. Na enem teh zborovanj se je izkazal za pravega vodjo stranke ter se odločno in dosledno zavzel za neodvisnost kmečke stranke in za njen samostojni nastop na volitvah. Z A. Frankom je ustanovil in urejal strankino glasilo *Naš glas* (Gor. nov. 1907-febr. 1910); ki je po odstopu A. Franka spremenilo ime v *Kmečki glas*. V apr. 1919 se je pridružil gibanju v Sji za ustanovitev Samostojne kmetij. stranke, za katero je sestavil prvi razglas in pravila. Vodil je tudi organizacijo stranke in prispeval članke za strankino glasilo in za brošuro *Kdo je kriv?* (Lj. 1920). Sodeloval je tudi pri drugih časn. (SN, Straža, Orjuna, Tabor, Meja idr.). Zanimal se je tudi za zadr., bil član glavnega zadr. odb. v Bgdu, član upr. celjske Zadr. zveze, sodeloval pri carinskih tarifah 1922, ustanovil 1919 Ekonoma v Lj. in 1924 izvozno zadr. v Mrbu. Bil je tudi član ustavodajne skupščine. Podpisoval se je Kmet, Samostojen kmet, Matija Gubec.

Prim.: LibBapt (Marmolja) v Vrtojbi; Soča 28. jan. 1908; NC 6. febr. 1914; KolGorM 1922 s sl.; Gabršček II, 251, 267, 316; SBL II, 99-100; V. Melik, Volitve na Slovenskem 1861-1918, Lj. 1965, 279-81; Waltritsch, Bančništvo, 83-85.

Vh

MERMOLJA Lambert, družbeno politični delavec, zobozdravnik, r. 17. sept. 1894 v Podgori pri Gor., u. 29. jan. 1978 v Gor. Oče Franc, uradnik v podgorski papirnici, mati Uršula Trevisan. Osn. š. obiskoval v Podgori (1900-04) in v Vevčah pri Lj. (1905), kamor je bil premeščen oče. Gimn. v Lj. (1905-07 in v Gor. (1907-13), kjer je maturiral. Vpisal se je na Medic. fak. na Dunaju, a je zaradi vojne moral prekiniti študij. Prvo svet. vojno je preživel na ruski, dolomit-

ski in soški fronti ter se kot sanitetni podpor. 27. pešpolka udeležil bojev v Karpatih in na Fajtovem hribu pri Gor. Po vojni je nadaljeval študije v Zgbu (1918-19) in v Pragi (1919-21), kjer je doktoriral iz splošne medicine. Kot zdravnik je nastopil prvo službo v Idriji (1923), nato je spet odšel v Prago in se specializiral za zobozdravnika (1924-25). Naselil se je v Gor. in odprl na Travniku zobozdravniško ambulanto, ki je sčasoma postala prava narodna postojanka, ker so se v njej shajali mnogi zavedni Slov. iz Gor. in okolice. Ko je po začetku vojne A. Velušček-Matevž v Gor. zbiral somišljenike OF, so bili med njimi tudi M. in vsa njegova družina. Sept. 1942 so faš. aretirali njega, okt. istega leta pa njegovi hčeri Tanja in Marico. Sin Franc je odšel v partizane, postal kulturnik briškega bataljona in padel 27. dec. 1944 pri Srednjem Lokovcu. Ko je po kapitulaciji It. 1943 prišel M. iz zapora, je bil na Vogrskem navzoč pri organiziranju narodnoosvob. sveta za primor. Slov. in bil izvoljen za preds. ONOO za Gor. 1944 so ga Nemci aretirali in zaprli za nekaj mes. v Gor., nato so ga odpeljali na prisilno delo v Nemčijo. Hčeri Tanja in Marica sta bili na partiz. tečaju za aktivistke v Cerknem; Tanja je postala bolničarka (bolnica Pavla, bolnica Franja), Marica pa sekretarka SKOJ-a v Trstu. Po osvoboditvi se je M. vrnil v Gor. in bil izvoljen za preds. pokr. odb. Slov.-it. protifaš. unije, 1947 je postal najprej odb. Demokratične fronte gor., beneških in kanalskih Slov. (od 1954 Social. fronta Slov. v It.), nato (po odhodu dr. K. Podgornika) njen preds. Apr. 1948 je kandidiral na listi Fronte v rimski parlament. Bil je ustanovitelj in prvi preds. (1955-58) SKGZ na Goriškem. Za svoje delo in zasluge je 27. apr. 1970 prejel v Lj. priznanje OF slov. naroda, 1971 visoko drž. jsl. odlikovanje. M. je bil tudi velik ljubitelj gora in je sodeloval pri obnovi planinstva na Goriškem. Od 1945 do 1948 je bil prvi preds. obnovljenega SPD. Po upokojitvi 1968 je preživel zadnja leta nekoliko odmaknjen od javnega življenja, a vedno zvest svojim načelom in spoštovan od vseh.

Prim.: LibBapt v Podgori; Jahresbericht... (Gymnasium 1907-13); ustni podatki sorodnikov; PDK 27. sept. 1964 s sl.; 4. apr. 1968; 17. sept. 1974 s sl.; 31. jan. (M. Waltritsch, Umrl je dr. L. Mermolja, s sl.) in 1. febr. 1978; NL 2. febr. 1978, 6; Delo 2. febr. 1978 s sl.; PrimN 3. febr. 1978; J. Koren, In memoriam, NRazgl 1978, št. 4, 103.

Vh

MERMOLJA Mirko, gospodarski strokovnjak, r. 28. jan. 1906 v Devinu pri Trstu, živi kot upokojenec v Bgdu. Oče Fran, učitelj (gl. čl.), mati Ivanka Ples. Do 1926 je živel v Dobravljah na Vipavskem, od takrat dalje v Lj., nato od 1932 v Bgdu. Na lj. U je doktoriral iz prava. Po sodni in odvet. praksi se je zaposlil v Bgdu v Zavodu za zunanjo trg. Bil je tudi trgovinski ataše pri jsl. poslaništvu v Parizu, po vojni pa ekonomski svetnik pri jsl. veleposlaništvu v Londonu. Po 1945 je bil še svetnik Min. za zunanjo trg., kasneje se je zaposlil pri Narodni banki Jsle. Sodeloval je v številnih jsl. delegacijah pri trgov. pogajanjih s tujimi državami in jih nekajkrat tudi vodil. Razen z zunanje-trgovinskimi zadevami se je ukvarjal tudi v vprašanji mednar. financiranja in s tem v zvezi sodeloval pri raznih mednar. organizacijah, predvsem pri Mednar. monetarnem skladu, Mednar. banki za obnovo in razvoj, Evrop. ekonomski komisiji, Organizaciji za trg. in razvoj (UNCTAD), pri Razvoju in splošnem sporazumu o trgovini (GATT). Včasih je sestankom teh mednar. organizacij tudi predsedoval. Objavil je več član- kov in študij s področja trg. in mednar. finan- siranja. Dolgo let je bil tudi ur. Ekonomskega pregleda. Bil je upokojen kot direktor Direkcije za mednar. finančne organizacije pri Narodni banki Jsle.

Prim.: Osební podatki; sporočilo Staneta Trbovca iz Lj.

M. V.

MERŠEK (MERSIG) Jakob (Rado), učitelj, prosvetni delavec, r. 7. jul. 1892 v Trstu (Rocol), u. 11. jul. 1915 na koroški fronti. Oče Josip, kmet, mati Antonija Pečar. Bil je učenec šole CMD pri Sv. Jakobu v Trstu, obiskoval nato koprsko učiteljsišče in maturiral verjetno v Gor. 1912 je nastopil službo učitelja na šoli CMD pri Sv. Jakobu. V Rocolu je bil preds. podružnice CMD in tajn. Konsumnega društva. Vsestransko je delal za svoj okraj in se zavzemal za otroški vrtec CMD v Rocolu.

Prim.: Sv. Jakob; KCD 1916, 1917; žpk arh. sv. Antona Novega v Trstu.

ltd

MERVIC Branko, strokovnjak za lepila in zaščit- na sredstva lesa, r. 30. jul. 1917 v Povirju pri Sežani, živi v Lj. Oče Anton, učitelj, mati Josi- pina Gaspari, učiteljica. Ker se oče ni hotel vključiti v it. učit. društvo, se je družina 1919 preselila v Jslo in M. je 1935 maturiral na gimn. v Novem mestu, nato je diplomiral za inž. na

kemijskem odd. Tehniške fak. v Lj. (9. apr. 1941). Med vojno je bil brez zaposlitve, konec maja 1945 je bil imenovan za delegata v tovarno tanina Goričane, kasneje za njenega uprav. 15. jan. 1947 je bil prestavljen v tovarno tanina Belišče pri Osijeku in ostal tu do jeseni, ko je prevzel tehnično vodstvo tovarne Ilirija v Lj. Febr. 1948 je bil postavljen za vodjo planskega odd. direkcije industr. podjetij MLO Lj. 1. sept. 1948 je bil nastavljen za prof. na kemij. odd. Tehniške sred. š. v Lj., napravil febr. 1952 strok. izpit, 1. dec. 1955 pa postal asistent na Prirodo- slovno-matem.-filoz. fak. U v Lj., in sicer na farmacevtskem odd. do 1. sept. 1963, ko je pre- vzel mesto asistenta pri stolici za organsko ke- mij. tehnol. FNT. 12. jan. 1967 je bil izvoljen za višjega strok. sodelavca pri isti stolici in tu do- čakal upokojitev 4. jan. 1982. - M. je že med službovanjem v Goričanah izdelal za tovarno tekstilnih in usnjarskih pomožnih sredstev v Lj. nov produkt iz sulfit-celulozne odpadne lužnice pod imenom Pinotan S. V Belišču je delal po- skuse za pridobivanje svetlih ekstraktov iz pre- več zrelega slavn. sumaha in njih dekoloracijo kakor tudi poskuse za uvedbo hitrih analitskih metod za kontrolo izluževanja lesa. Kot asistent se je najprej ukvarjal z makromolekularno teh- nologijo, z umetnimi smolami na osnovi konda- zacijskih reakcij, z lepili in zaščito lesa. V letih 1958-59 je izdelal tehnol. postopek za proizvodnjo sečinskoformaldehidnih lepil, vodil poindustr. in industr. izdelavo in vpeljavo lepil. V letih 1960-61 je izdelal tehnol. postopek za proizvodnjo sekond- zatov kazeina, sečnine in formaldehida in vodil poindustr. in industr. izdelavo teh produk- tov. Sodeloval je v Institutu za lesno industr. v Lj. in pri problematiki lepil in zaščitnih sred- stev za lesno industr. ter z gradbenim centrom Sje v Lj. pri pripravi navodil za standardne kakovosti oken v stanov. zgradbah, pri proble- matiki plastičnih kitov za tesnjenje fasadnih fug in uporabo plastičnih mas v gradbeništvu. Kot višji strok. sodelavec je nadaljeval z razisko- vanjem umetnih snovi na osnovi polikondenza- cijskih reakcij, predvsem lepila in sredstva za zaščito lesa, za zmanjšanje vnetljivosti in gorljivi- vosti umetnih snovi. - Z referati je sodeloval na posvetovanju o gospodarjenju z lesom na Bledu (1958) in na posvetovanju o umet. smolah in plast. masah v Lj. (1964). Organ. in vodil je ke- mijsko sekcijo na I. in II. jsl. posvetovanju les- ne industrije v Lj. (1965, 1966). Z referatom se je udeležil seminarja Saveza inženjera i tehničara

za zaščito materiala Srbije (Bgd 1967); seminarja za vzdrževanje strojev, Biro za lesno industr. (Lj. 1969); 3. jsl. kongresa za čisto in uporabno kemijo (Lj. 1972); 1. simpozija o degradaciji in stabilizaciji polimerov (Stubiške Toplice 1974). Napisal je skripta za lesno industr. odd. Tehn. sred. š., vrsto strok. člankov v Zbornik pedagoških člankov in v revijo *Les* ter knjigo *Sintetična lepila in njih uporaba* (Tehn. š. KRML, Lj. 1962). Za medvojno delovanje aktivista OF v Lj. je dobil odlikovanje Zasluge za narod III. stopnje.

Prim.: Osebn. podatki; ULJBB I, 45; II, 281; III, 445.

Jem.

MESAR (MESSARI) Ivan Krstnik, misijonar, r. 12. avg. 1673 v Mesarjih, zaselku pri Rihemberku, u. 15. jun. 1723 v Tonkinu na Kitajskem. Sin preprostih kmečkih staršev Mihaela in Felicite Stubelj. V Gor. obiskoval gimn. (1687-92), logiko (1692-93) in filoz. (1693-95), teol. v Gradcu (1695-99). Po ordinaciji (1699) je nekaj časa služboval pri sekovškem ordinariatu in bil stolni kaplan (1700-01). 7. dec. 1701 je stopil v jezuitski red in bil po opravljenem noviciatu (1701-03) in probaciji (1703-05) na Dunaju na lastno prošnjo 1705 poslan za misijonarja na Kitajsko. Najprej je deloval v mestu Makao (1705-12), a ko je skušal priti v Kočinčino, so ga oblasti prijele, obsodile na smrt, pomilostile in izgnale. Vrnil se je v Makao (1712-14), nato je bil misijonar v Tonkinu (1715-21). Ob izbruhu ostrih preganjanj so ga vnovič zaprli, vlačili deset mesecev od enega sodišča do drugega in naposled vkovali v kletko, nakar je umrl mučeniške smrti. Ohranjeno je njegovo pismo od 19. jun. 1715 iz Tonkina in objavljeno v tisku (J. Stoecklein: *Mercurius seu Novus Nuntius mundi...* VI. Graecii 1728-58, štev. 137).

Prim.: M. Bombardi, *Undeni Graecenses Academici suo sanguine purpurati...* Graecii 1727, 156-67; J. Stoecklein, *Mercurius seu Novus nuntius mundi cum diversis relationibus missionariorum Societatis Jesu... ab anno 1642 ad annum 1758*, VI, Graecii 1728, št. 137; J. Stoecklein, *Der Neue-Weltbott mit allerhand Nachrichten der Missionariorum Societatis Jesu*, Augsburg 1728-61, VI, 32; VII, 43; VIII, 24, 27; XII, 77, 94; XIV, 26, 30; A. Pachtler, *Das Christentum in Conchinchina*, Paderborn 1861, 24, 266-70, 339, 344, 350; C. Sommervogel, *Bibliothèque de la Compagnie de Jésus. Première partie: Bibliographie*, I, Bruxelles-Paris 1890, 107-08; V, Bruxelles-Paris 1894, 1021; Venec cerkvenih bratovščin, V, Lj. 1901, 42; *MisKol* 1918, 39; 1925, 45-52; *KatM* I, 1923/24, 67-69; *Annales de l'Association de la propagation de la foi*, II, Rome 1926, 157-62; L. Ehrlich, *SBL*

II, 101; S. Stanič, *Dobe in podobe iz cerkvene zgod.*, Gor 1938; A. Bratuž, *Zbornik ob 50-letnici GMD 1924-1974*, Gor. 1974, 98-108.

Lc.

MESESNEL France, umetnostni zgodovinar, kritik in konservator, r. 25. nov. 1894 v Cervignanu, u. 4. maja 1945 pri Turjaku. Oče Franc, železniški strojevodja, mati Amalija Birtič, gospodinja. M-ov oče je bil po materini strani direktni potomec slik. Matevža Langusa, družine Kappus von Pichelstein iz Kamne Gorice in baronov Schellenburgov. M. je najzgodnejša leta preživel v Cervignanu, osn. š. in humanistično gimn. je obiskoval v Lj., ob počitnicah pa je zahajal k sorodnikom v Vipavo, ki mu je postala drugi rojstni kraj. Že zgodaj je pokazal slik. nadarjenost in kot gimnazijec obiskoval Jakopičevo slik. š. v Lj. 1913 je z njo razst. v Jakopičevem paviljonu pod psevdonimom Martin Burja. Istega leta je maturiral in se vpisal na dunajsko U; na Filoz. fak. je kot glavni predmet poslušal umetnostno zgod., istočasno je hospitiral slikarstvo na slik. oddelku tamkajšnje umetnostne akad. Idejno je nanj najmočnejše vplival Ivan Cankar, povezal se je s prepородovskim gibanjem. Med prvo svet. vojno je bil vpoklican, študij je nadaljeval šele po njenem koncu in se v študijskem letu 1919/20 vpisal na zagrebško, v letnem semestru 1920 na Karlovo U v Pragi. Med študijem si je gmotno pomagal s štipendijo iz fonda baronov Schellenburgov, namenjeno revnim sorodnikom te družine. Promotiral je 1922 v Pragi z disertacijo o slik. Janezu Wolfu; tu se je zaradi strok. izpopolnjevanja zadržal še v študijskem letu 1922/23 in se 1923 vrnil v domovino. Bil je med ustanovitelji praške Dijaške zadruge. V Lj. je postal asistent Izidorja Cankarja v Seminarju za umetnostno zgod. lj. U in od 1924 dalje z njim sour. ZUZ, istega leta je postal tajn. Umetnostnozgod. in 1927 društva NaRG. 1925 je bil imenovan za varuha in pozneje za uprav. zbirk NaRG. Razvil je plodno kritiško dejavnost, organiziral umetnostnozgod. ekskurzije, predaval, pisal tudi gled. ocene, posebej se je posvečal slov. slikarstvu od konca sred. veka dalje. Poglavljal se je v umetnost SlovPrim, zlasti v delo Josipa Tomina. Pomembna je priprava Razstave portretnega slikarstva na Slov. od XVI. stol. do danes (1925). 1927 je organiziral razst. modernega slov. slikarstva v Pragi, 1928 retrospektivno razst. Ivane Kobilce v Lj. 1927 je bil skupaj z drugimi asistenti odpuščen z U in 1928 dobil mesto kustosa v Muzeju Južne Srbije (današnja

Makedonija) v Skopju. Sistematično je začel preučevati umetnostno in arheološko preteklost Makedonije, prav tako sodobno umetniško tvornost in tako pripomogel h kulturnemu dvigu zatiranega makedonskega naroda. Postavil je arheološko-umetnostni muzej v Kuršumli-hanu, vodil izkopavanja v Suvodolu pri Bitolju (1931-32), sodeloval pri izkopavanjih v Stobiju in Carčinom gradu. O kult. spomenikih Makedonije je predaval doma in v tujini, tako na III. bizantološkem kongresu v Atenah 1930 in IV. v Sofiji 1936. 1930 je postal hon. predavatelj bizantinske umetnostne zgod. na Filoz. fak. v Skopju, 1933 docent, 1938 pa univ. prof. Po ustanovitvi Sodobnosti 1933 je postal eden najbolj zvestih sodelavcev in tudi iz oddaljenega Skopja redno spremljal likovno dogajanje na Slov. Končno se je vrnil v Lj. ter dobil službo spomeniškega konservatorja in banovinskega spomeniškega referenta namesto Franceta Steléta, ki je odšel na U. 1939 je bil tudi M. imenovan za hon. prof. umetnostne zgod. na lj. U. Po izbruhu druge svet. vojne se je takoj vključil v OF ter bil ob začetku it. okupacije nekaj časa zaprt in nato izpuščen. Ponovno je bil aretiran 29. sept. 1944, vendar se mu je ob pomoči F. Steléta in W. Frodla posrečilo umakniti se na grad Bruck pri Lienzu. Po odkritju bunkerja Marc Kraljeve (PSBL II, 178) so ga domobranski policisti odpeljali v Lj., umorjen je bil skupaj z Vitom Kraigherjem in drugimi 4. maja 1945 pri Turjaku. 23. sept. mu je Umetnostnozgod. društvo za Sjo v sodelovanju z Zavodom za varstvo kult. spomenikov LRS postavilo spominsko ploščo na hiši v Vipavi, kjer je preživel mlada leta (današnje župnišče). 1953 je Luc Menaše pripravil izdajo izbranih spisov pod naslovom *Umetnost in kritika*, ki je izšla pri DZS v Lj. M-ove strok. objave bi lahko strnili v tri skupine: poročila in ocene o sodobni ustvarjalnosti, kjer se včasih dotakne tudi primor. slik. dobe med obema vojnama, v drugo skupino sodijo članki in razprave, v katerih je sistematično obdeloval zlasti slov. slikarstvo 19. stol. 1939 je pri NarG v Lj. (založba Ivan Grohar) izšla vzorna monografija *Janez in Jurij Šubic*, 1940 prav tako v Lj. knjižica *Jožef Petkovšek. Slovenski slikar* (Akademska založba). V katalogu ob kulturni razst. Julijske krajine 1930 v Bgdu z naslovom *Julijska Krajina. Nacionalno-kulturni pregled* je prispeval članek *Slovenačka likovna umetnost u Julijskoj Krajini*. Med vojno je še dalje raziskoval primor. umetnost in pripravljala razpravo, ki naj

bi podkrepila zahteve za priključitev Prim. k Jsli. Tretjo skupino člankov tvorijo študije o arheoloških in umetnostnih spomenikih v Makedoniji. Menaše je o M-u zapisal, da je »vnašal svežega duha v slov. umetnostno življenje. Umetnostna zgodovina in umetnostna kritika sta postali v njegovem jasno pisanem delu enakovredni, ko nam je umetnost preteklosti neprisljano približal, do sedanjosti pa omogočil objektivni pristop, obenem živ in brez predsodkov.« M-ova monografija *Janez in Jurij Šubic* je izšla v ponatisu 1977 v zbirki Znameniti Slovenci pri Partizanski knjigi v Lj. s spremno besedo sina Janeza M-a (gl. čl.).

Prim.: Sporočilo Janeza Mesesnela; F. Mesesnel, *Umetnost in kritika*, Lj. 1953 (s podrobnim življenjepisom, seznamom biografskih prispevkov in bibliografijo objav in prevodov od 1922-51); LdP 2. febr. 1952; PDK 15. nov. 1953; Stelē, *Umetnost* 1960, 66; PDK 23.-25. jan. 1962; ELU III, 443; V. Pilon, Na robu, Lj. 1965, 44 in pass.; L. Menaše, *Evropski umetnostno zgodovinski leksikon*, Lj. 1971, 1349-50; Sreč 1972, št. 35-36, 61; Slikar in lutkar Milan Klemenčič. 1875-1957 (razstavni katalog), Nova Gorica 1976, 2.

M. V.

MESESNEL Janez, umetnostni zgodovinar, kritik in publicist, r. 10. jun. 1931 v Lokavcu pri Ajdovščini. Oče France, umetnostni zgodovinar (gl. čl.), mati Saša Knaus. Zgodnje otroštvo je preživel v Skopju, kjer je služboval njegov oče, 1938 je s starši prišel v Lj., tam obiskoval osn. š. in gimn. in se 1951 vpisal na Filoz. fak. lj. U, odd. za umetnostno zgod. Studiral je pri prof. F. Stelētu in S. Mikužu in dipl. 1957 z nalogo o umetnosti Vena Pilona. 1951 je še kot študent napisal prvi časop. prispevek in je odtlej redno sodeloval kot pisec likovnih kritik in člankov o umetnosti v številnih lj. in drugih listih, tako v SPor, LdP, DEn, Tribuni, Delu, NRazgl, Tovarišu, TT, PrimN, Glasu Gorenjske, DL, 7 dni itd. Objavljal je tudi zunaj slov. meja, tako v beograjski Politiki, Vjesniku, Vjesniku u srijedu, Telegramu, Oku, PDK in SlovV. Poskusil se je tudi v pesništvu, kot pričuje objava pesmi *Razpoloženje* v koprskih Borih (1955, 5-6, 351). Že med študijem, zlasti pa po njem, se je razvijal v izvirnega časniškega likovnega kritika. Od 1958 do 1967 je opravljal delo časnikarja, ur. kult. strani in tehničnega ur. pri TT, ki jo je izd. časopisna hiša Delo. Sodeloval je pri Borih, GS, Sreč in kasneje PrimSreč, Obali, Sintezi, raznih zbornikih in drugih publikacijah. Posebno pozornost je vedno posvečal primor. ustvar-

jalcem, tako Venu Pilonu, Riku Debenjaku, Janezu Lenassiju, Silvestru Komelu, Jožetu Pohlenu, Mariu L. Vilharju, Adriani Maraž, Vladimiru Makucu, Lojzetu in Jožetu Spacalu, Negovanu Nemcu idr. Napisal je uvod v katalog Pilonove razstave v Kopru (*Veno Pilon. Izbor iz slikarjevega opusa*, Koper, Galerija -Loža 1970). Kot pisec enega od uvodnih besedil je sodeloval pri katalogu *Albert Sirk. Retrospektivna razstava*, Piran, Mestna galerija 1972. Napisal je esej *Slikarske vizije Rafaela Nemca* (GS 1967, 8, 27-30, izšlo tudi v sep. obliki), istega slik. je ponovno obdelal v uvodnem besedilu kataloga razst. na gradu Kromberk (*Rafacl Nemec. Retrospektivna razstava*, Nova Gorica 1975). Pomembni so M-ovi kritiški odzivi ob retrospektivnih razst. slov. ustvarjalcev na našem zahodnem robu, npr. Vena Piona (GS 1966, 4, 51-56), Lojzeta Spazzapana (Delo, 29. avg. 1970) in Ivana Čarga (PrimSreč 1982, 32-33, 139-40). Dve leti je najprej redno, nato občasno sodeloval na lj. TV, redkeje na radiu, avtor je sinopsisov ali scenarijev več kratkih filmov in TV oddaj (*Martin Johann, Kremser-Schmidt, Domača umetna obrt, Slikar samouk Jože Tisnikar, Hoja za soncem, Vipavski portali, Kamnita kraška ljudska plastika, Obisk pri slikarju G. A. Kosu, Izkopavanja Emone, Soška fronta*). 1967 je postal direktor Mestnega muzeja v Lj. in to službo opravljal do 1980, v isti ustanovi je ostal tudi potem kot strok. delavec. 1968 je pri koprski Lipi izšla M-ova vojnogod. reportaža *Soška fronta* pod psevdonimom Ivan Hmelak. Delo je že predhodno od apr. 1966 do mar. 1967 kot podlistek izhajalo v TT in je avtor dobil zanj Tomšičevo nagrado, najvišje slov. časnikarsko priznanje. Sodeloval je pri pisanju in ur. vodnika *Muzeji in galerije v Sloveniji* (Lj. 1972), v razstavišču Emonska vrata je priredil dve razst. (Janeza Pirnata in Janeza Lenassija). Bil je član založ. in galer. svetov, likovnih komisij in žirij, član uprav. odb. Prešernovega sklada, kasneje tudi preds. in član komisije za likovno umetnost pri istem skladu. Napisal je uvod v fotomonografijo Milana Kumarja *Kovane mreže* (Lj. 1973) in spremni tekst za mapo risb Ivana Čobala (1974). Za amer. založbo Controll Data Arts v Minneapolisu je pripravil monografijo *France Slana* (izšla 1981), prav tako za amer. založbo besedilo za monografijo Jožeta Tisnikarja. Deloval je kot svetovalec oz. vodja razst. programov na Zemonu pri Vipavi, v tovarni Lek v Lj., Krki

v Novem mestu, pa tudi kot sodni izvedenec in cenilec umetnin. Ukvarja se tudi z raziskovanjem kraške ljudske plastike. M-ova bibliografija šteje čez 2.000 enot. Za dolgoletno kontinuirano delo ter zavzeto kritiško in umetnostnopolarizacijsko delo je 1982 prejel župančičevo nagrado mesta Ljubljana.

Prim.: Osební podatki; L. Menaše, Evropski umetnostno zgod. leksikon, Lj. 1971, 1350; Nedeljski dnevnik 7. nov. 1976; Delo 12. jun. 1982; Dnevnik 12. jun. 1982; PDK 29. jun. 1982.

M. V.

METLIKOVEC Albert, duhovnik, katehetski strokovnjak, r. 28. sept. 1920 v Slivnem pri Šempolaju; ko je bilo M. 15 let, se je družina preselila v Sesljan, u. 3. okt. 1982 v Novi Gorici in pokopan v Ajdovščini, kjer ga je tudi sredi dela in polnega načrtov napadla neozdravljiva bolezen. M. je obiskoval osn. š. v Slivnem, gimn. v malem semenišču v Gor., tam tudi vstopil v bogoslovje in bil 3. jun. 1944 posvečen v duhovnika. Kot novomašnik je nastopil kpl. službo najprej v Komnu, čez leto dni v Črničah, nekaj mesecev v Idriji. 1946 je prevzel upravo župnije Lozice ter soupravo Vrabč, sedem let (1950-57) žpk na Colu, deset let (1957-67) v Šempetru pri Gorici, nato dvanaest let v Ajdovščini. 16. avg. 1979 je stopil v pokoj ter se preselil v privatno stanovanje v Novo Gorico. Težko je v tako skopo odmerjenem prostoru opisati in navesti vse tisto, kar je M. napravil za razvoj pastoralne, predvsem kateheze na Prim. in v vsej Sji. Za njegovo delo na tem področju ga je lj. Teol. fak. 1980 odlikovala s častnim doktoratom, Apost. sedež pa s častnim naslovom monsignorja. Sodeloval je pri nastajanju skoro vseh katekizmov, ki so izšli po vojni v Sji. V začetku je skupaj z Bernardinom Godničem (PSBL I, 439) in Francem Godničem pripravljval sprva na ciklostil razmnožene, kasneje pa tiskane katekizme *Krščanske resnice* (1957), *Zgodbe sv. pisma stare zaveze* (1958), *Cerkev skrivnostno Kristusovo telo* (1958), *Zakramenti* (1959), *Pravila kršč. življenja* (1960); na njegovo pobudo je Jožko Benedetič prevedel in priredil francosko knjigo Coment j' eleve mon enfant, ki je izšla v Novi Gorici 1962 v skrženi obliki pod naslovom *Materam o krščanski vzgoji najmlajših*. Zadnje pogl. Verska vzgoja je M-ovo delo. M. je bil tudi eden izmed pobudnikov ustanovitve ŠSK in njegov tajn. ter MKS, v katerem je bil član od vsega začetka, 10 let tudi tajn. (prej 4 leta tajn. MPS). V tem času je spisal z A. Smerkoljem katek. za peti letnik

Naša rast v veri in sodeloval pri domala vseh katehetskimi besedilih, ki so izšla od 1957 v Sji. Med prvimi v Sji je začel skupaj z omenjenima bratoma Godničema in Gašperjem Rudolfom 1964 redni mladinski verouk v župniji. Skupaj s kateheti dijaške skupine na Kapeli pri Novi Gorici je izdal *Vestajmo* (1960-64), dokler ni bila administrativno ukinjena. Veliko je naredil za strok. usposabljanje katehetov. 1969 je sprožil pobudo za enotedenski katehetski tečaj na Mi-renske Grad, sam pa je tudi te tečaje strok. in odločno vodil, dokler mu je zdravje dopuščalo (1978 je vodil zadnjega). Na teh tečajih, ki so se kasneje odvijali tudi v drugih krajih Sje (Mrb.), je tudi predaval (predaval je tudi na prejšnjih dvodnevni tečajih, ki so se odvijali v Lj., Mrbu in Vipavi). Sam se je udeležil mnogih katehetskimi posvetovanj v tujini, kjer so ga spoštovali kot strokovnjaka na tem področju, poznali so ga na katehetskem inštitutu salezijanske U v Rimu in drugod. Kljub širokemu znanju in razgledanosti ni nikoli »presajal« tujih spoznanj na slov. tla, temveč je vedno upošteval posebne razmere. Med njegove največje zasluge lahko štejemo dejstvo, da je soustvarjalec novega katehetskega načrta za slov. škofije. Veliko je tudi pisal, zlasti v Družino, CSS in koprsko šk. okr. Če štejemo samo daljše članke s področja katehetike in pastoral, lahko navedemo 116 naslovov. Bil je med ustanovitelji in član prvega uredniškega odbora revije CSS in veliko števil, ki so bile posvečene predvsem katehetskimi tematiki, sam zbral in uredil. Tudi pri Družini je vsako leto pripravil gradivo za katehetske številke. Slov. kateheza je prav gotovo tesno povezana z njegovim imenom.

Prim.: Podatki Franca Godniča; Metod Benedik, Akademsko leto 1979/1980 na teol. fakulteti, v: BV 40 (1980), 278; SSS (Sporočila slov. škofij) 1982, št. 10; R. Podbersič, V spomin Alb. M., CSS 16 (1982), št. 11-12, 191; J. M., Msgr. Alb. M. je odšel, KolGMD 1983, 126 s. sl.; K. H., Msgr. Alb. M., KatG 1982, št. 38; D. K., In memoriam msgr. dr. Alb. M., Družina 1982, št. 40; MKS pripravljaja almanah o Alb. M.

Sorč

MEULA Vladimír, pedagoški delavec, r. 18. apr. 1920 pri Sv. Ivanu v Trstu. Oče Franc, vrtnar, mati Ana Furlan. Po sred. šoli v Trstu 1939 je z dvema daljšima prekinitvama študiral germanistiko in romanistiko v Benetkah, kasneje pa v Lj., kjer je diplomiral 1948. Od 1945 dalje je poučeval na novoustanovljenih nižjih gimn. v Hrpoljah, Portorožu, kjer je bil eno leto rav., in

od 1955 dalje tudi v Mrbu. V tem času je bil nekaj let dodeljen nadzornemu, referentskemu in ravnateljskemu delu pri našem ital. šolstvu. 1958 je prešel na Ekon. sred. šolo v Mrbu, kjer je poučeval angl. in nem., 1964 pa je prevzel pouk angl. in ital. na tamkajšnji Višji ekon. komercialni šoli (VEKS). Ko je 1969 postala visoka šola, je bil na njej do 1973 višji predavatelj in nato prof. višje šole. Zatem je bil nameščen pri Zavodu SRS za šolstvo v Lj. kot pedag. svetovalec. Po upokojitvi 1981 občasno ocenjuje z didaktičnega in jezikoslovnega vidika učbenike tujih jezikov ter rokopise zanje za potrebe tega zavoda. Ves čas je povezan s svojo stroko tudi kot tolmač, prevajalec in javni delavec. V Mrbu je za potrebe Ekon. sred. šole pripravil učbenik *Commercial Readings and Outlines of Commercial Correspondence* (1963, s kasnejšimi ponatisi); za potrebe VEKS je napisal ali sestavil skripta: *L'italiano per il commercio estero* (1961, 1965); *Corso di lingua italiana* (1962, 1970, 1971); *English for Students of Economics and Commerce, Grade One* (1965, 1968, 1971); *Grade Two* (1970); *Grade Three* (1972); *Business Practice and Correspondence - Foreign Trade - Part Two* (1967, 1972); *Tourist Trade Practice and Correspondence* (1969, 1973). Oskrbel je angl. prevod povzetka v separatu razprave prof. dr. J. Kralja Politika samoupravnega podjetja (1973). Za potrebe Zavoda SRS za šolstvo je napisal prispevek *Marksistična socialistična idejnost v učbenikih za tuje jezike* v zborniku Marksistična idejna osnova učbenika (Novi Sad 1976); *Začasna navodila za učitelje k učbeniku Nemški jezik I* (Lj. 1981); enako k učbeniku *Nemški jezik II* (prvi del, Mrb. 1982); drugi del, prav tam (1983). Napisal je spremno besedo (14 strani) k slov. prevodu Wilkinsonove razprave *National Syllabuses* (Lj. 1982). Prispeval je več člankov v slov. strok. periodiko.

Prim.: Bibliografija sodelavcev visokošolskih zavodov Maribor, 1973, 65; osebni podatki.

Svk.

MEZE Anita, operna in koncertna pevka, lirski sopran, r. 13. jun. 1909 v Trstu. Oče Anton, železničar iz Koroške, mati Jožefa Simčič. Konservatorij je opravila v Lj. in se izpopolnjevala na Dunaju pri Mariji Rado-Danielli. Od 1934 do 1965 je bila prvakinja bgd opere. Od 1948 je redna prof. za solopetje na Glasb. akad. v Bgdu. Med njene glavne operne stvaritve spadajo vloge: Marženka (Smetana, Prodana neve-

sta), Tatjana (Čajkovski, Evgenij Onjegin), Margareta (Gounod, Faust), Madame Butterfly (Puccini), Suzana (Mozart, Figarova svatba), Manon (Massenet). Številne vloge iz mednarodnega repertoarja je dopolnila z nastopi v domačih delih: Đurad Marinković (Nastasijevič), Nikola Šubić Zrinski (Zajc), Ero z onega sveta (Gotovac), Koštana (Konjović) idr. Ima izrazit smisel za oblikovanje samospeva in je mnogokrat nastopila s cikli samospevov in s stilnimi koncerti. Kot operna in koncertna pevka je gostovala v Avstr., Nem., Češkoslov., Poljski, SZ, Bolg., Madž., It., Albaniji, Franc. Nagrajena je bila večkrat. Med drugim je prejela repub. nagrado NR Srbije, prvo Zvezno nagrado in Odličje boja z zlatim vencem.

Prim.: MSE II, 616; Kojeko (1970), 634-35; SGL II, 434; MuzE II, 576; anagraf. urad Trst, tu je leto r. 1909, drugi pišejo 1913.

Har.

MEZGEC Slava, por. **KRASEVEC**, igralka in pevka, r. 7. sept. 1899 v Trstu, živi v Trstu in Lj. Oče Josip, čevljar iz Gor., mati Marija Makarovič iz Avč. Po osn. in trg. šoli se je zaposlila v trgovini, a že kot otrok je statirala v Verdijevem gledališču, kjer je pela v opernem zboru njena birmanska botra. Nastopila je tudi v otroškem zboru v nekaterih operah. S 15. leti je vstopila v cerkv. pev. zbor pri Sv. Jakobu in v zbor šentjakobske čitalnice, kjer je tega leta nastopila kot solistka. Eno leto je obiskovala začetniško pev. šolo, ki jo je vzdrževala trž. občina. Med prvo svet. vojno je v okviru šentjakobske čitalnice nastopala v veseloigrah in na zabavnih večerih kot igralka in solistka v Narodnem domu in v Ljudskem domu, ker se je vpisala v Soc. stranko. Večkrat je nastopila na dobrodelnih večerih za vojne sirote v gled. Feni in v Politeama Rossetti, vedno pa se je skrila pod tuje ime. Pravo pev. šolo je imela eno leto pri prof. Rapetti-Bassijevi, ki ji je z vajami ojačila in razširila glas. Ob koncu poletja 1917 se je vpisala v dramsko šolo, ki jo je vodil Milan Skrbinšek; ta jo je takoj angažiral v dramah in operetah. Odigrala in odpela je vrsto vlog in dosegla veliko priznanj. Po požigu Narodnega doma je odšla v Mrb. in v sezonah 1920/21 in 1921/22 odpela kot sopranistka večino klasičnih in modernih operet, nastopala pa je tudi v operah, npr. Marinka v Prodani nevesti in na koncertih GlasbM. Po zaroki in poroki (1925) z odv. dr. Cirilom Kraševcem iz Cerk-

nice se je odpovedala gledališču. Med drugo svet. vojno je bila v internaciji, potem je pela in igrala na odru Ljudskega doma v Logatcu. Tu jo je odkril režiser Fr. Štiglic in ji zaupal vlogo botre Marjete v celovečernem filmu *Trst* (1951); scenarij je napisal Fr. Bevk in je izšel v knjigi *Še bo kdaj pomlad*. Dalje v filmu *Dobro morje* (1958, scenarij Ernest Adamič, rež. Mirko Grobler) ter *In vojna se nadaljuje* (franc.-it.-jsla koprod., 1962, scen. Ugo Pino, rež. Leopoldo Savone).

Prim.: Osebn. podatki; E ob predstavah v Nar. domu; Luč 1928, 79; SGL II, 435; Most 1968, št. 18-19, 122-23; št. 20, 216.

Jem.

MICELLI Žwan (Giovanni), rezijanski duhovnik, r. 1730 na Njivi pri Maliskovih, u. 1814 na Rávacu (Prato), kjer je bil za »plevána« polnih 30 let; pod »kubo« (lopo) pred vhodom v župn. cerkev ima v tlaku kamnito ploščo. Krajevno ustno izročilo pripisuje župniku Micelliju, da je naučil (Rezijane) več rezijanskih nabožnih pesmi, da jim je prevedel nekaj psalmov, med njimi *Miserere* in *De profundis*, nekaj spevov kot npr. *Dies irae* in *Stabat mater*, kakor tudi, da je zložil nekaj novih pesmi, »naj si bo v hvalo svetnikov ali kot povzetek krščanskega nauka« (G. Fontana 1932). Za to seveda ni pravih dokazov. Držalo bo le to, da so se pri prevajanju oz. prirejanju »svetih« pesmi v rezijanščino posebej izkazali »njívaški jérui« (duhovniki po rodu z Njive: Andrej Coss, Štefan in Žwan Micelli), katerim pa danes zatrdno lahko pripišemo samo »*Karníčico*« (pesem o Marijini cerkvi na Karnici). Poljski zgod. Jan Potocki, prvi tuji popotnik, ki je obiskal Rezijo — okr. 1791 — z znanstvenimi nameni, poroča o njem, da je bil »izobražen in ustrežljiv« (Notice sur les Resianiens, obj. Kopitar 1816 v nemščini). Potockemu je Micelli podaril na roko pisan narečni katekizem, ki bi bil moral pristati v biblioteki Ossolinskih v Lvovu (zdaj v Vroclavu), pa je verjetno izgubljen; po nekaj ohranjenih stavkih bi sklepali, da je bil soroden rokopisoma izpod konca 18. stol., ki ju je objavil (prvič 1875) J. Baudouin de Courtenay.

Prim.: J. Kopitar, Ueber die Slaven im Thale Resia, Vaterl. Blätter 1816, 178; G. Fontana, Libro storico della Pieve di S. Maria Assunta - Prato (rkp. v župn. arhivu na Rávacu), str. XVIII-XIX; M. Matičetov, Scritti resiani, Ricerche slavistiche 12, 1964, 127 in 141.

Mtv

MICHL Josip, glasbenik in skladatelj, r. 25. febr. 1879 v mestu Slany na Češkem. Konservatorij je opravil v Pragi. 1902 je prišel v Gor. kot zborovodja Pevskega in glasb. društva, ki je bilo ustanovljeno leto prej. Prevzel je obenem vodstvo glasb. š. društva, kjer je učil violino, solopetje in teorijo. Iz njegove š. so prišli skladatelji M. Bravničar, V. Prinčič in B. Šček, violinist K. Sancin, tenorist J. Rijavec, dirigent A. Neffat. Za glasbo je navdušil dirigenta in organizatorja S. Kumarja. V kompozicijo je uvedel skladatelja K. Pahorja. M. je bil osrednja glasb. osebnost na Gor. do prve svet. vojne. Zbor je pripravil za vokalno instrumentalne nastope, kjer je izvajal tudi zahtevnejše skladbe, kakršna je npr. Dvoržakova Stabat Mater. V Gor. je tudi zložil nekaj tehtnih zborov in samospevov. Med vojno je bil v vojaški službi. Po vojni je ustanovil glasb. š. v rojstnem mestu. Med 1921-25 je poučeval na konservatoriju v Lj. 1924 je nekaj časa vodil zbor GlasbM in orkester orkestralnega društva GlasbM. V Lj. je sestavil glasbeno oblikoslovje (rokopis je pri GlasbM). Izmed njegovih skladb so med Slovenci znani baladi za moški zbor *Atila in ribič* ter *Sokratova smrt* na Aškerčeva teksta, samospev *Človeka nikar* na Gregorčičevo besedilo in *Nezakonska mati*, *Da jo ljubim*, *Pevcu ter Napis na velikem zvonu pri Sv. Joštu* na Prešernova besedila, ki jih je izdala GlasbM v Lj. 1921. Po letu 1925 se je vrnil na Češko in se je za njim izgubila sled.

Prim.: SBL II, 112; Jelerčič, 97-99 in pass.; podatki glasbenika Sama Vremšaka.

Har.

MIGNOZZI Ivan, glasbenik, r. 25. mar. 1941 na Mostu na Soči, živi v Novi Gorici. Oče Giuseppe, arhitekt, mati Zdenka Fratik. Osn. š. in gimn. je obiskoval v Benetkah, 1964 je končal sred. glasb. š. v Lj., prav tam je 1968 diplomiral na AG. Služboval je najprej v Gor. (zavod O. Lenassi in glasb. š. GlasbM iz Trsta), nato v Novi Gorici najprej na glasb. š. (od 1975), od 1981 je tajn. obč. kult. skupnosti. Že za študija v Lj. je pripravil nekaj scenske glasbe za uprizoritve študentov AGRFT, deloval je na Zavodu za glasb. vzgojo v Lj. in korepetiral pri PAZ Vinko Vodopivec. Po diplomi je deloval kot zunanji sodel. glasb. programa Radia Trst A, pripravil je scensko glasbo in glasb. opremil nekatere predstave SSG in slov. amaterskega gled. v Tr. (Kaplan Martin Cedermač, Benečanka, Jepe s

hriba, Ko luna škili z levim očesom in jaše veliki voz, Pepelka, Janko in Metka). Istočasno je pisal glasb. kritike v *Messaggero Veneto*, *Voce Isontina*, v Lj. Delo in PrimN. Nekaj let je sodeloval v umet. komisiji mednarodnega pevskega tekmovanja C. A. Seghizzi v Gor., vodil pev. zbor Coro Città di Gradisca, pev. zbor Oton Župančič iz Štandreža. Za PDG iz Nove Gorice je pripravil izvirno glasbo, korepeticijo ali glasb. opremo za preko 30 predstav. Z izvirno glasbo je opremil naslednje predstave: Goldoni, Primorske zdrahe; Jurčič-Rob, Deseti brat; Zupan, Bele rakete lete nad Amsterdam; Sušelj, Slon na trgu, Strah; Lužan, Zaščitna maska, Rdeča kapica; Cuderman, Igra o grešnem puntarju; Goldoni, Pahljača; Snoj, Avtomotomravljice; Shakespeare, Dva gospoda iz Verone; Držić, Skopuh, Volk in kozlički. Nekaj časa je vodil pev. zbor Soča iz Nove Gorice ter Marij Kogoj iz Solkana. Poleg odrske glasbe je napisal nekaj samospevov ter skladb za mlad. pev. zборе.

Prim.: Picc 29. maja 1981; osebni podatki; GLNG; GLTrst.

B. Mar.

MIHELČIČ Alojzij, zborovodja in skladatelj, r. v Harijah pri Ilirski Bistrici 3. mar. 1880, u. v Lj. 1975. Že v osn. š. se je učil klavir in glasb. teorijo pri glasbeniku Martinu Zarniku, nadučitelju v bližnjem Trnovem. Nato je študiral pri Foersterju na orglarski š. v Lj., kjer se je spolnil v orglah, klavirju in kompoziciji. Po študiju 1896 je bil pomožni učitelj in orglar v Štangi pri Litiji, kjer je imel močan zbor. Že tu je po nasvetu Mateja Hubada začel zbirati in zapisovati slov. ljud. pesmi. Mnoge je priredil za moški in mešani zbor in jih izdal. Ko je odslužil vojaški rok, je bil orglar in župan v Metliki, kjer je ustanovil številčen moški, mešani in ženski zbor. V tem času je tudi postal nadzornik cerkv. petja in orglarjev v semiški dekaniji. Ustanovil je tudi tamburaški zbor. 1919 je prišel v Celje, kjer je imel veletrgovino z vinom in postal župan celjske okolice. Od 1931 do upokojitve, ko se je preselil v Lj., je bil ravn. Vzajemne zavarovalnice. Tudi v Celju je ustanovil močan mešani zbor. M. je začel skladati zgodaj: že 1898 je CG objavil njegovo prvo skladbo. Skladbe je priobčeval tudi v Glasb. zori, Pevcu, Zborih. Vseh njegovih skladb je 430, od teh 296 cerkv.: lat. maša, 2 slov. maši za mešani zbor, 2 slov. maši za eno- ali dvoglasno ljudsko petje, 30 mašnih, 17 božičnih, 20 velikonočnih, 73 Ma-

rijinih, 55 obhajilnih in blagoslovnih, Večerni zvon za mešani zbor, soli, orgle in godalni orkester, 30 preludijev za orgle itd. 134 svetnih skladb je zbranih v zbirkah *Štirje venčki slov. narodnih pesmi*, *Smarski odmevi*, *Šest slov. pesmi*, 18 slov. narodnih pesmi za mešani zbor, *Moje in narodne*, kjer je najbolj priljubljena *Polje*. Najbolj znana svetna skladba je venček *Nebo žari*, niz prizorov iz prve svet. vojne, ki je 1967 izšel že v 11. izdaji. Skladbe so preproste, lahke, domače.

Prim.: SBL II, 112; Trobina, 137-38; Jelerčič, 77, 185-86.

Har.

MIHELIC (MICHELITZ, MICHELITSCH) Anton, zdravnik, strokovni pisec, r. 10. maja 1748 v Solkanu (ker so bile matične knjige solkanskega župn. urada za tisti čas uničene, tega podatka ni mogoče preveriti), u. 19. avg. 1818 v Pragi. Študiral je na dunajski U najprej filoz., po promociji se je vpisal še na medic. fak. iste U, ki je pod vplivom Van Swietenovih reform doživljala pomemben razcvet. M. učitelji so bili nekateri ugledni medicinci (klinik A. de Häen, H. Crantz, M. Collin, F. Leber itd.). Z odlično oceno je 9. jul. 1775 opravil prvi rigoroz, 17. avg. istega leta drugega in 8. jan. 1776 je promoviral za dr. medicine. Takoj po promociji je postal prof. medic. fak. U v Pragi in predaval fiziologijo, nekaj časa pa tudi patologijo, dokler tega predmeta ni prevzel Josef Plenčič, sin Marka Antona (gl. čl.), ki je bil kot M. rojen v Solkanu. Po reformi študija je predaval splošno patologijo in nauk o zdravilih (materia medica). Dvakrat je bil dekan fakultete (1788, 1804) in v š. letu 1802-03 tudi rektor U; za svoje delo je prejel naslov dvornega svetnika. V zakonu z Dunajčanko Ano Regino Eisenkohl so se mu rodili sin in tri hčere. Priljubljen je bil kot praktičen zdravnik in kot učitelj in njegovi učenci so ga imeli tudi zaradi izvrstne latinščine, ki jo je obvladal, za »idol«. Tesno je bil povezan s svojimi kolegi na praški U, tako z J. Procházko (1749-1820), že omenjenim Plenčičem (1752-85) in Josefom B. Mikanom (1742-1814), ki so bili priznani strokovnjaki. Procházka je bil eden od pionirjev na področju raziskav fiziologije živcev. To področje je zanimalo tudi M. S področja svojih raziskav je objavil naslednja dela: *Dissertatio sistens systematicam salium divisionem* (doktorska disertacija, Dunaj 1776; ponatisnjena v F. de Wasserberga Opera minora medica et dissertationes, IV, Dunaj 1776); *Scrutinium hy-*

potheseos spiritum animalium (Praga 1782; ponatisnjeno dvakrat leta 1793); *Disquisitio phylogologica causarum respirationis* (Prava 1782, ponat. 1793); *Materiae medicae ad normam pharmacopeae Austriaco-provincialis ordine therapeutico digestae et novissimi saeculi observationibus illustratae* (I, Praga 1792); *Programma quo hodierna vestitus mulieris ratio valetudini perniciose asseritur* (Praga 1803, tudi v nem.: *Über den Nachteil, welchen die heutige Frauentracht der Gesundheit bringt*, Praga 1803). Iz objavljenih del je očitno M-evo zanimanje za problematiko fiziologije in farmakologije, zraven pa je še napisal knjižico o škodljivosti moderne ženske obleke; s področja patologije ni zapustil nobene objave. V delu *Scrutinium hypoheseos...* se je lotil zgradbe in funkcije živčnega sistema in obračunal z vsemi dotedanjimi teorijami, ki so v zvezi z živčnim sistemom nastajale skozi stoletja, dokazoval je, da so napačne in nevzdržne. Očitno je s svojimi pogledi vplival na pionirja nevrofiziologije J. Procházko, ki je dve leti za M-evo knjigo (1784) postavil fiziologijo živcev na nove osnove s tem, da je razložil nastanek refleksa. L. Glesinger, ki je M. otel iz nezasluzene pozabe, meni, da je njegova velika zasluga, »da je kritično pregledal vse stare in nevzdržne hipoteze o zgradbi in delovanju živcev ter jih potolkel z logičnimi argumenti in s tem pripravil temelje za današnje znanje o tej nenavadno zapleteni zadevi«. M-ev portret je na dekanatu praške medic. fak., njegov rojstni kraj in čas rojstva, kar je v literaturi večkrat napačno navedeno, je razrešil že imenovani Glesinger v arh. gradivu dunajske U, kjer je poleg časovnih podatkov o rojstvu našel tudi kraj »natus Salcani in comitatu Goritzienzi«.

Prim.: Wurzbach, 18, 1868, 217; L. Glesinger, Anton Mihelič (1748-1818) and his Contribution to Neurophysiology, Ithaca 26. 8. - 2. 9. 1962, Pariz 1964, 931-35; Isti, Anton Mihelič (1748-1818) i njegov doprinos neurofiziologiji, Liječnički vjesnik 85/1963, 307-15; Isti, Goričan dr. A. M. (1748-1818) in njegove zasluge za medicinsko delo, Sreč 7/1972, št. 33-34, 43-45 (z navedbo literature).

B. Mar.

MIHELIC Silvester, ljudski misijonar, glasbenik in glasb. vzgojitelj, r. 14. dec. 1905 v Trstu, u. 22. sept. 1981 v Tinjah na Koroškem. Starši so morali že med prvo svet. vojno zapustiti Trst, naselili so se v Sterntalu, danes Kidričevo pri Ptujju. Na prigovarjanje učiteljice sta Silvester in brat Jožef nadaljevala študij na gimn. v salc-

zijanskem zavodu v Veržeju. Brat Jožef je postal duhovnik mrb. škofije (u. 1969), Silvester je nadaljeval gimn. na Radni in postal salezijanec. Teologijo je dovršil na mednar. teol. fak. v Turinu in 1934 prejel v Trstu mašniško posvečenje. Postal je vzgojitelj v Zgbu in Lj. V Zgbu je malo pred drugo svet. vojno dokončal študij glasbe, med vojno je deloval na Rakovniku v Lj., po vojni na Koroškem kot ljudski misijonar, nato kot duhovni pomočnik v Pliberku in Tinjah. Tu je dolga leta pomagal proštu Trabesingerju in po njegovi smrti (1975) sam postal žup. uprav. Pet let je vodil orglarsko šolo na Kamnu, vzgajal organiste in učil klavir, ob vsaki priložnosti pa se je odločno boril za pravice koroških Slov. M. je pritegnilo ljudsko petje: »Moje največje veselje je ljudsko petje.« Zdelo se mu je, da ima premajhno vlogo pri bogoslužnih opravilih, zato ga je na vseh službenih mestih širil. Ze zgodaj je začel komponirati, prirejati ljudske pesmi in usposabljal zборе. V Premrlovo pesmarico za moške zборе 1929 je prispeval štiri pesmi in tri so prišle v železni repertoar c. pev. zborov: *Mariji čast in slava, Gledam te, o božje Srce in Jezus naj živi*. 1944 se je oglasil s dvema velikonočnima pesmima za meš. zbor: *Danica svetila in Ves svet se danes radosti*. O njih je St. Premrl zapisal: »Obe sta krepki, izraziti, brezhibno zgrajeni v dosledni glasbeni rasti; z eno besedo skladbi boljšega okusa, boljše vrste. Druga je v drugem delu zložena deloma kanonično.« Največ pesmi je namenil božji Materi in Janezu Bosku, npr.: *Zdrava Kraljica, Ko zarja zlati, Rojstvo Marijino, Zadonite pevski zbori, O Gospa* (zapeli so mu jo ob odprtem grobu); *Don Bosko v nebesne višave, Don Bosko ljubeznivi* idr. Priredil je tudi vrsto ljudskih pesmi. Med Korošci je postala znana *Pobič sem star šele osemnajst let*. Kot človek je bil blag, čuteč in neomajen rodoljub.

Prim.: Umrl prof. M., Naš tednik, Clc 24. sept. 1981 s sl.: BK, S.M., Družina 18. jul. 1982.

Jem.

MIHELIČ Tone, slikar, r. 7. jan. 1915 v Škofji Loki, u. 5. okt. 1981 v Bocnu. Oče Anton, čevljarški mojster, mati Frančiška Ravnik, gospodinja. Osn. š. je obiskoval v Škofji Loki, nato sred. tehn. š. (kiparsko-rezbarski odd.) v Lj. pri prof. Francetu Kralju. Od 1934-36 je v Pragi obiskoval slikarsko akademijo. Od 1940-44 je študiral v Firencah na umetn. akad. pri prof. Careni, od 1944-48 umetn. akad. v Rimu, kjer se je specializiral v freskah in dekoracijah pri

prof. Ferazziju in v grafiki pri prof. Maccariju. Razstavljal je v Rimu, Benetkah, Gorici, Trstu (1955, 1977), Trbižu, Vidmu samostojno. Na skupinskih razst. v Spoletu in Cremoni je prejel prvo nagrado. Resno je zbolel 1977 in si ni več opomogel. Slikal je predvsem tržaško obalo, miramarski in devinski grad, pa tudi Višarje, gore, Kanalsko dolino, Goriška Brda. Slike so iz različnih letnih časov (najraje je imel jesen) in v različnem vremenu. Veliko je potoval in povsod slikal: Benetke, Firence, Genovo, Rim (baziliko sv. Petra in Kolosej), Pariz (Nôtre Dame), Avstrijo, Španijo. Bil je nemiren, nestalen duh, v večnem iskanju lepote. Bil je tudi dober pevec, dokler mu je zdravje dopuščalo. Rad je igral klavir: glasba, posebno simfonična, ga je navdihovala pri slikanju.

Prim.: Zorko Harej, Nemirni slikar T.M., KolGMD 1982; Zaliv, junij 1974, št. 46-47: reprodukcija sl. T.M. (str. 30-31); LitV 1955-56, 58-59.

DFB

MIHEVC Edo, arhitekt, r. 8. jul. 1911 v Trstu v delavski družini. Gimn. je dovršil v Lj., kjer je maturiral 1931. Istega leta se je vpisal na odd. za arhit. Tehniške fak. U v Lj., kjer je diplomiral 1. avg. 1936. Od jun. 1937 do 31. jul. 1940 je delal v projektivnih in stavbnih podjetjih v Lj. Strok. izpit za pooblaščenega inž. je opravil okt. 1940, 20. nov. 1940 mu je bila dovoljena javna praksa. V NOB se je aktivno vključil 1941 (bil je komandant brigade, komandant šole, načelnik glav. štaba operativnih odd. itd.). Maja 1945 je bil postavljen za jsl. gosp. pooblaščenca v Trstu in JK, 16. nov. 1945 za šefa kabineta Min. za industr. in rudarstvo LRS, 11. nov. 1946 pa za izrednega prof. na odd. za arhitekturo Tehn. fak. U v Lj. Kot glavni projektant je 1947 prevzel plan celotnih industr. naprav Litostroja in izvršil projekte in realizacijo del na objektih: modelna mizarna, livarna sive litine, obdelovalnica, industr. šola Litostroja. Za to skupno delo je 1949 dobil prvo nagrado vlade FLRJ Min. za prosv. in kult. V povojnem obdobju se je vključeval tako pri realizacijah stanovanjske kot tudi industr. arhitekture, kar je bila, zavaljo potreb povojnega obdobja, favorizirana naloga. Tako je projektiral in realiziral več stanovanjskih poslopij, hotelov, kinodvoran, tovarn, velesejemskih paviljonov, npr.: projekt in izvršilni načrt za palači Gradis (1952) in Impex (1953) v Lj., projekt in izvršilni načrt za jsl. paviljone na velesejnih

v Londonu, Parizu, na Dunaju, v Milanu, za tovarno *Intex* v Kranju, Belinka. Projektiral in realiziral je slov. Kulturni dom v Trstu (1954) in v Gor. (1967). M. je projektiral tudi notranjo opremo, npr. Min. za rudarstvo in za zunanje zadeve v Bgdu, rusko ambasado v Bgdu, knjižarne v Trst, kinodvorano v Kopru. Na področju urbanizma je treba omeniti predvsem njegovo stalno sodelovanje pri urbanističnem planiranju treh obalnih občin: Kopra, Izole in Pirana. Tu je realiziral več projektov za turistične centre (Bernardin, Belveder, Ankarani...), regionalni načrt slov. obale (1959), zah. Istre (1965) in piranske občine (1961), stanovanjska naselja (Semedelo, Fižine, Žusterno) in javne zgradbe Dom pomorcev v Piranu (1960), Počitniški dom »Kamniki« v Portorožu (1960), Delikatesa Izola (1961)... Kot strokovnjak za regionalno planiranje turističnih območij je imel predavanje na mednar. simpoziju o pristaniških napravah v Portorožu. Kot preds. jsl. delegacije za regionalno planiranje je bil 1965 na študijskem potovanju v Grčiji in kasneje v Švici, kjer se je spoznaval z novimi prijemi pri asanaciji gradov. Sodeloval je tudi na Trigonu, simpoziju Avstr., It. in Jsl. Sodeloval je na več natečajih, npr. za stavbi skupščine LRS, CK ZKJ v Bgdu, za ureditev lj. gradu (1967), za Ploščad Borisa Kraljčerja v Lj. (1969). Na natečaju za idejno rešitev hotela Lev v Bohinu (1970) in za stanovanjsko naselje v Novem mestu (1970) je prejel 2. nagrado, za stanovanjsko naselje v Novem mestu (1975) pa odkup. M. je projektiral tudi spomenike revoluciji: padlim herojem na Trgu herojev v Lj. (1950), spomenik JA v Trstu (1954), spomenik padlim v Mokronogu (1965) in na Črnem Kalu (1966). Pomemben je njegov prispevek pri reševanju problematike obešenih fasad, predvsem aluminijastih fasadnih elementov, katerih uporabo je v sodelovanju s tovarno Impol in tujimi strokovnjaki pomembno apliciral v arhitekturi. Viden dosežek v tej smeri je poslovna stavba Metalke v Lj. z značilno montažno teksturo industr. oblikovanega fasadnega ovoja (1963). 1969 je dobil Prešernovo nagrado za arhitektonsko in urbanistično ureditev Lucije, 1965 je prejel Nagrado mesta Ljubljane.

Prim.: F. Šijanec, Sodobna slov. likovna umetnost, Mrb. 1961, 481; E. Mihevc, Criteri di impostazione del piano regolatore della costa slovena, Casabella, Milano, št. 280, 1963, 41-43; S.

Bernik, Postavitev v prostor in podoba Metalke, Delo 21. maja 1966; biografski in bibliografski podatki ULjBB, 1957 (str. 217), 1969 (str. 305), 1979 (str. 504); Letošnji Prešernovi nagrajenci, PrimN 15. febr. 1969 in PDK 27. nov. 1969; Predstavitev del: D. Smrekar, Nekaj besed o zgradbah naše velike tovarne Litostroja, Industrijski vestnik, Lj. 1947, št. 9, 133-35; F. Cacak, Hiša na Ježici, Arhitekt 1952, št. 2, 14-15; V. Brezar, Poslovna stavba Metalke, Sinteza 1966, št. 4, 17-20; J. Kresal, Viseča fasada, Arhitektura i urbanizem, Bgd 1966, št. 38, 28-31; V. Brezar, Trgovska hiša Metalke (Analiza funkcije in program), Arhitektov bilten, Lj. 1974, št. 17, 13.

Nsn.

MIHEVC Jože, partizanski borec, narodni heroj, r. 25. jul. 1922 v Idriji, u. 20. jun. 1944 na Jelovici. Oče Ivan, rudar, mati Ivana Rupnik. Izučil se je za mizarja, bil pa je pogosto brez zaposlitve in od pomladi 1941 delal v rudniku Raša (Istra). Ko se je nov. 1942 vrnil domov, se je kmalu pridružil Južnoprim. part. odredu, postal nato borec Gregorčičeve brigade. Že kmalu po prihodu v part. se je izkazal kot junaški borec. Sodeloval je pri prvem pohodu slov. part. vojske v Benečijo (pomlad 1943) in bil tedaj komandir čete. Avg. 1943 je kot part. deloval v Reziji, bil sept. istega leta komandant bataljona na gor. fronti. Kasneje se je izkazal z mnogimi diverzantskimi akcijami v dolini Soče. Kot borec Gradnikove brigade (komandant 3. bataljona) je sodeloval med drugim tudi v bojih za Godovič (jan. 1944). Febr. 1944 je obiskoval enomesečni ofic. tečaj pri Glav. štabu slov. part. vojske. Postal nato namestnik komandanta Gradnikove brigade, sredi maja 1944 pa komandant brigade Janka Premrla-Vojka. Na enem izmed borbenih pohodov ga je v jelovških gozdovih ubila mina. Za narodnega heroja je bil proglašen 21. jul. 1953. Po njem se imenuje osn. š. v Idriji, pred katero stoji M. posvečen spomenik (odkrit 28. nov. 1963). M-evo ime je napisano tudi na spomeniku padlim v vasi Prtovč pod Ratitovcem (nedaleč tu je padel). M-evo part. ime je Rudar.

Prim.: SPor 22. jul. 1953; PrimN 20. okt. 1963; IdrR 8/1963, št. 4, 76; S. Petelin, Vojkova brigada, Nova Gor. 1968, 247, 314-15, 317, 321, 517; Narodni heroji Jsl. 1, Bgd 1975, 518; PrimN 27. jun. 1980; GorLtk 7/1980, 186-87; S. Petelin, Gradnikova brigada, Lj. 1983, 173, 226, 329, 355, 411, 769, 792, 795; T. Ferenc, Primorska pred vseljensko vstajo 1943, Lj. 1983, 104-06, 111, 217, 432, 463-64, 566; Leto borb ob Soči (ponatis, Nova Gor. 1983), 63.

B. Mar.

MIHOVILOVIC Ivo, časnikar, publicist, r. 21. sept. 1905 v Premanturi (Pulj), živi v Zgbu. Zelo zgodaj se je posvetil časnikarstvu in od 1924 živel v Trstu, kjer je urejal tednik Istarska riječ in skrbel za druge istrske izdaje v hrv. jeziku (Narodni gospodar, Mladi Istranin, Vez, Jurina in Franina). 1929 je emigriral v Jslo, živel v Zgbu in se posvetil časnikarskemu delu (sodelovanje pri dnevnikih Jugoslavenski Lloyd, Obzor), kasneje je urejal Istro, glasilo polit. emigracije Prim. in Istranov v Jsli, pred vojno pa je postal glavni ur. dnevnika Novosti in zlom Jsle (1941) dočakal kot direktor tega lista. Med vojno se je umaknil iz javnega življenja, pridružil se je NOB, zato so ga ustaši zaprli. Po vojni se je vrnil k časnikarstvu, hkrati pa je sodeloval v pripravi gradiva za mednar. mirovno konferenco, ki naj bi reševala meje Jsle. Postal je znanstveni sodelavec v Jadranskem inštitutu SAZU ter kasneje predavatelj na višji novinarski š. v Zgbu. Ves čas po vojni je s članki, komentarji, razpravami, ocenami in priredbami sodeloval v zelo različnem jsl. tisku (Vjesnik, Narodni list, Večernji list, NIN, Telegram itd.), tudi v slov., kjer so M-ovi prispevki izhajali v prevodu (PDK, Delo, VNV). Poseben ugled pa si je kot časnikar ustvaril z zunanje-polit. komentarji, ki jih je pod psevdonimom Spectator objavljial v zgb tedniku Vjesnik u srijedu. Že od samih pričetkov je M-evo publicistično ustvarjanje narodnoobrambno naglašeno. V Trstu se je kot časnikar boril zoper dejavnost istrskega nacionalizma, ki je bil takrat že očitno uglasen s faš. aktivnostjo. V tržaških letih je pesnikoval v hrv. in svoje modernistično zasnovane pesmi objavljial v Našem glasu (ob njem sodelujejo še Istrani D. Gervais, T. Peruško, B. Perović), vmes je katero pesem objavil tudi v slov. Po prihodu v Zgb (1929) je deloval predvsem za to, da bi jsl. javnost seznanjal z razmerami v tako imenovani JK, razglabljal je o it. polit. razmerah (fašizem), analiziral preteklost Istre, Slov. Prim., Dalmacije in sosednjih it. dežel ter posebno zanimanje namenil it.-jsl. odnosom v preteklosti. Bogato znanje in publicistične izkušnje je mogel s pridom uporabiti v letih po drugi svet. vojni. Že 1945 je pri Jadranskem inštitutu na Sušaku izdal skupaj s F. Barbalicem knjižico *Proscription du slovene et du croate des écoles et des églises sous la domination italienne (1918-1943)*; isto leto je sodeloval pri zborniku La Marche Ju-

lienue in svoj delež pri tej publikaciji objavil tudi samostojno kot *Trieste et son port* (Sušak 1945). Tržaški problematiki je namenjena tudi knjiga *Trst. Etnografski i ekonomski prikaz* (Zgb 1946, s predgovorom A. Mandića); v knjigi je prikazan Trst ozemeljsko dovolj široko, v preteklosti in sedanjosti. M. se je še enkrat lotil te problematike v knjigi *Trst problem dana* (Zgb 1951); knjiga se je osredotočila na prikaz trž. razmer v časovno kratkem obdobju, ki je sledilo uveljavitvi mirovne pogodbe med It. in Jslo (1947). Daljši razpravi o razmerju med it. in slovan, kulturo v JK ter o zgodovinarju A. Vivanteju je prinesla zgb Republika (1946, 515-32; 811-30). 1954 je izdal v Bgdu knjigo *Italian expansionist policy towards Istria, Rijeka and Dalmatia (1945-1953)*; z njo je zopet posegel v čas po drugi vojni in v it.-jsl. odnose. Isto leto je sodeloval z L. Čermeljem in S. Peterinom pri zbirki dokumentov *Italian genocide policy against the Slovenes and the Croats. A selection of documents* (Bgd 1954), dokumenti so iz časa med obema vojnama. Krajše samostojno delo *Nema više zone B. Politički i pravni argumenti protiv presizanja Italije na sjevernu Istru* (Bgd 1974) ima predvsem aktualne poudarke. V to skupino M-ovih del sodi tudi knjiga o Scipiju Slataperju. Posebno zanimanje je posvečal tudi novejši it. zgod. Poleg številnih člankov je omeniti samostojna dela kot *Vatikan i fašizam* (Zgb 1950); *Tajni dokumenti o odnosima Vatikana i ustaške NDH; Vatikan od Pia XII. do Pavla VI.* (Bgd 1963); *Poslednja avantura Benita Mussolinija* (Zgb 1965); *Mafija juče i danas* (Zgb 1968; slov. prevod v PDK 1973, št. 198-304 in 1974, št. 2-4); *Ustaški kralj* (Lj. 1975). Posegal je tudi v svetovna polit. dogajanja in tako npr. sodeloval pri skupinskem delu o J. Kennedyju (Zgb 1964), priredil knjigi o aferi Profumo (1963) ter o W. Churchillu (1965). M. je pisal tudi filmsko kritiko, ocenjeval književna dela, prevedel več knjig in napisal vrsto predgovorov. Ob M-evi šestdesetletnici je A. Rejec zapisal: »On združuje v sebi najrazličnejše lastnosti pravega univerzalnega novinarja... je Mihovilović predvsem neutrujen, fenomenalen delavec in po svoji pronicljivi, jasni in nič zapleteni logiki in razlaganju novinar velikega kalibra ne samo v jugoslovanskem merilu« (PDK 4. jan. 1966). 1966 je prejel za življenjsko delo nagrado »Moše Pijadeja«, ki mu jo je dodelila Zveza novinarjev Jsle, odlikovanje za zasluge za narod z zlatim vencem je prejel 1976.

Prim.: A. Rejec, PDK 2. in 4. jan. 1966; PDK 20. nov. 1966; Delo 17. febr. 1967; PDK 17. in 18. febr. 1967; D. Zeljeznov, Tov 1974, št. 51, str. 16-17; Isti, PDK 3. mar. 1974; Glas Istre 30. jun. 1975 in 3. febr. 1976; G. Miglia, PDK 19. febr. 1982; Kojeko 2, 644; Opća enciklopedija, Zgb, zv. 5, 469 s sl

B. Mar.

MIJOT Marija, narečna pesnica, r. 23. maja 1902 pri Sv. Ivanu (Trst), živi tam. Oče Anton, mizar, mati Ivanka Hrovatin, perica. Na Ciril-Metodovi šoli je dovršila osn. š. in dveletni trg. tečaj. Zaradi revščine ni mogla nadaljevati študija, zaposlila se je kot prodajalka, nato je delala 6 let v trž. prosti luki, največ življenja pa je bila šivilja in hišna pomočnica. Sama se je izobraževala na raznih večernih tečajih, predvsem pa je veliko brala slov. in rus. literaturo, naročena je bila na slov. časopise in revije. Kot nadarjena pevka se je štiri leta učila petja na trž. Atenco musicale. Pela je v domačem c. pev. zboru in v sokolskem pev. zboru. Po zadnji vojni je veliko moči posvetila obnovi prosv. življenja pri Sv. Ivanu. Pri PD Slavko Škamperle je pela, igrala in vadila telovadbo. Celo vrsto let pomaga tudi v NSKT. Nagnjenje k liter. ustvarjanju je kazala že v šoli, prve pesmi pa je napisala v 16. letu. Prof. I. Šavli piše o njih: »Njene prve pesmi so bile bajé tako žalostne, da sta ob njih jokali njena mati in sestra in sta jih naposled zažgali.« Pisala je vedno v svetoivanskem narečju. Šele po zadnji vojni so jo prijatelji prepovorili, da je poslala nekaj pesmi v PDK. Tu so jih natisnili, pohvalil jih je odd. za folkloro pri SAZU. Razen v PDK je priobčevala pesmi v JKol in v trž. revijah Zaliv in Dan, brali so jih na Radiu Trst A in Koper, sama pa jih je recitirala na raznih prireditvah. Dec. 1962 je izšla pri ZTT njena pesniška zbirka *Souze in smeh*. V knjigi je 25 pesmi in M. je izjavila, da je hotela potomcem ohraniti nekdanje vzdušje, navade in običaje, ki tako naglo tonejo v pozabo. Spremno besedo je napisal svetoivanski rojak Vladimir Bartol (PSBL I, 40-41). Knjiga je doživela tak uspeh, da jo je ZTT 1969 ponatisnilo, M. pa je dodala toliko novih pesmi, da jih je 64, med njimi 24 za otroke. Spremno besedo je napisal Fil. Benedetič (PSBL I, 60), uvod VI. Bartol, na koncu je poročilo o prvi izdaji Ivana Šavlija. Osebnost se M-ova nerada izpoveduje, čeprav prihaja v drobnih izpovednih pesmih najbolj do izraza njena pesniška osebnost in veljavnost. Tukaj je umetnica, ki je znala prenesti svoje pesniško doživljanje v način ljudskega čustvovanja.

nja. O svoji mladosti je v štirih vrsticah povedala vse: »Kaku reuno je u mladuste blo žcule-nje. / U'jske skuze ta narbulša leta. / Še kruha črnega je mrva bla n'n šteta. / U smehe, juoke utruk, samo trpljenje!« Bolj sproščena je v neosebni ljubezenski pesmi: fant bi za drago razklal največji hrib, noč in dan bi pel in vriskal »za svoje zlato sonce«; dekle bi za fanta sklatila z neba oblake, zanj bi dala zadnji kanec krvi. Ko pa se ogenj mladosti umiri, njen človek spozna, da je ljubezen bolezen mladih let, da je vsega krivo »tu zmuotjeno sreje«. Jedro knjige so pesmi o naravi in človeku in o nekdanjem življenju pri Sv. Ivanu. Tu je zajela vsakdanje življenje v hiši, na dvorišču, na njivah, perice ob potoku, bedenje pri mrliču, pustovanje, semenj, kresovanje, pogovore babic o vsem, kar se je dogajalo v vasi. Dragocene so otroške pesmi, ki so napisane v tako preprostem jeziku, da jih razume vsak otrok. M-ova je napisala v narečju tudi enodejanko *Slika iz življenja svetoivanskih manderjerjev* (1959).

Prim.: J. Pogačnik, Rusi most, Lj.-Tr. 1967, 148, 152-53 s sl. in ponatisom štirih pesmi; o zbirki so pisali: I. Savli, PDK 23. dec. 1962; Fr. Novšak, Delo 1962, št. 356; J. Snoj, Delo 1963, št. 4; I. Mesiček, Sdb 1963, 464; Mar. Kravos, LitV XIV, 1962, 92; M. Jevnikar, Medd. VIII, 1964, 99; Isti, M(Trst) XII, 1968, 95; Isti LitV XXI, 1969, 28; Isti, Trž. narečna pesnica M. M., RAITrsta 25. nov. 1981; Mar. Švajncr, Večer 19. dec. 1969; L. Legiša, Pič II, 1970, 314-15; L. Abram, Ob 80. življenjskem jubileju narečne pesnice M. M., PDK 13. jun. 1982 s sl.

Jem.

MIKLAVČIČ (NICOLUZZI) Anica, misijonarka, r. 5. sept. 1914 v Trstu. Oče Leopold, uslužbenec pri financih v Trstu, mati Ana Markuža, šivilja. Osn. š. je eno leto obiskovala pri Sv. Jakobu v Trstu, nato do 8. razr. pri Šolskih sestrah v Tomaju, srednjo pa v Trstu, kjer je študirala tudi klavir. V letih 1933-34 je bila pri svojem bratu župniku Leopoldu v Lupoglavu v hrvaški Istri, kjer je kot organistinja skrbela za pev. zbor. 1934 je vstopila v Misijonsko družbo kanosijank v Milanu, sept. 1936 pa je odpotovala v misijone na Kitajsko, kjer je poučevala na njihovi š. angl. in petje ter delovala v pastoralni. 1944-45 je preživela eno leto trde konfinacije. V sept. 1953 so komunistične oblasti izgnale redovnice in s. Miklavčič je preko Hongkonga odšla na Japonsko za mladino in študentke. 1968 so jo poslali na Formozo za pastoralno delo (cerkv. petje, kršč. nauk, mladina, revni,

jetnice). Od 1980 je v Hongkongu. O svojem delu stalno poroča v Katoliških misijonih (Buenos Aires), v KatG in v ital. glasilu trž. škofijskega misij. urada. Sestra M. ima dva brata duhovnika, ki sta bila posvečena v Trstu v stolnici sv. Justa 2. jul. 1933: zdaj že pok. Leopold in pater Albin. Leopold, r. 12. maja 1909 v Trstu, u. 31. mar. 1939 v bolnišnici v Nabrežini. Slov. osn. š. je obiskoval pri Sv. Ivanu v Trstu, gimn. v zavodu sv. Stanislava v Šentvidu nad Lj., bogoslovje v Gor. Služboval je kot žpk v Lupoglavu in Zamasku. Pokopan je v Trstu. Bil je goreč in svet duhovnik. Albin, r. 12. maja 1910 v Trstu. Šolal se je kot njegov brat Leopold, a bogoslovje je študiral v Parmi, kjer je 1928 stopil v misij. družbo sv. Frančiška Ksaverija. 1934 je odšel v misijone na Kitajsko. Veliko je tam pretrpel (eno leto ječe) in 1953 so ga kot druge misijonarje izgnali iz Kitajske. Nekaj časa je bil v Hongkongu, a se je vrnil na zdravljenje v It., odšel v Pakistan, vendar se je 1960 moral zaradi zdravja vrniti v Parmo, kjer sedaj živi tiho in skrito ter pridno pomaga v uradu misij. revije in v arhivu.

Prim.: Osebni podatki v pismih sestre Anice. Škerl

MIKLAVČIČ Ivan, vulgo **GRADNIK**, eden voditeljev (če ne glavni voditelj) velikega tolminskega kmečkega punta leta 1713. Bil je podložnik kanalskega gospostva iz Ročinja (rojstne knjige ročinjske fare nimajo podatkov o njegovem rojstvu v tem kraju), r. okoli 1690, u. (obglavljen in razčetrverjen) na Travniku v Gor. 20. aprila 1714 (star 26 let) skupaj s še tremi uporniškimi voditelji: Lovretom Kraguljem, Martinom Munihom (gl. čl.) in Gregorjem Kobalom (gl. čl.). Vsi ti štirje se imajo po zgod. virih za glavne organizatorje kmečkega uporniškega gibanja na Tolminskem, za tvorce kmečke zveze, ki je zajela v prvih mesecih 1713 velik del Tolminske. Upor je nato zajel velik del SlovPrim (gospostva Rihemberk, Devin, Švarcenek, Novi grad itd.), se je pričel s pohodom Tolminev na Gorico konec mar. 1713 in se končal sredi jun. istega leta, ko so hrvatski krajišniki zatrli vsa njegova žarišča. Upor prim. kmetov je bil uperjen zoper nove državne davke, povod pa je dalo njih izterjevanje (na Tolm. izterjevalec Bandeu, PSBL I, 33-34). Po zatrtju upora se je M. nekaj časa izmikal oblasti, ki mu je medtem zaplenila premoženje v korist državne blagajne. Zdi se, da je bil ujet konec jan. 1714 na Kranjskem (njegova žena se

je zasledovalcem izmaknila po zaslugi Lovreta Koprive). Sojen je bil v Gor., kjer je bila nad njim in zgoraj imenovanimi 17. apr. 1714 izrečena smrtna kazen. G. D. Della Bona (Morelli IV, 210-11), ki M. pozna kot Gradnika (Gradnich), poroča, da je bil tedaj star 26 let in da je bil «capo ribelle nella sollevazione di Tolmino», smrtna obsodba pa naj bi bila izvršena 18. apr. 1714. Della Bonove opazke so prirejene po kroniki družine Dragogna. B. Grafenauer (Kron 2/1954, 81-89) je na podlagi arhiv. gradiva dunajskega drž. arhiva ugotovil, da je bilo pravo Gradnikovo ime Miklavčič, vendar se v zgodovinopisju uporabljata obe obliki. M-evo ime je nosila prim. part. brigada, in sicer kot Gradnikova.

Prim.: Ista literatura kot pri geslu LAHAR-NAR Andrej.

B. Mar.

MIKLAVČIČ Janja, prosvetna delavka, mladinska pripovednica in prevajalka, r. 3. jan. 1863 v Lj. služkinji Uršuli in tu u. 11. dec. 1952. Po osn. š. v Šentvidu pri Stični in v Lj., kjer je od 1878 do 1882 obiskovala tudi učiteljišče, je nastopila prvo službo na utrakvistični osn. š. v takrat povsem slov. Depalji vasi v Kanalski dolini, kjer je zaradi nemškega pritiska vztrajala le do 1887, dokler je bil šolski upravitelj Slovenec. Tu je ustanovila za odrasla dekleta brezplačen tečaj za ročna dela, zbirala krajevna imena v slov. občinah Kanalske doline za Slovensko Matico in sestavila slovensko-nemški abecednik za koroške dvojezične šole, ki pa ga šolski svet v Celovcu ni odobril. Zatem je poučevala dve leti v Bohinjski Bistrici in pet let v Šentvidu nad Lj., kjer je ustanovila žensko podružnico narodno-obrambne Ciril-Methodove družbe, delala pa tudi v drugih prosvetnih in ženskih društvih. Od 1892 do upokojitve 1924 je poučevala na dekliški šoli v Kranju, kjer je postala tudi upraviteljica. 1897 je dala pobudo za ustanovitev Društva slovenskih učiteljic, ki se je borilo za izenačenje njihovih pravnega položaja in plače z učitelji. Društvo je obstajalo do zadnje vojne. Ko se je vojna končala, se je preselila v Lj. Objavljala je svoje ter iz nemščine, češčine in ital. prevedene povesti v mladinskem listu Vrtec in v SN, deloma našim razmeram pa je prikrojila Edmunda de Amicisa *Srce*, povest za dečke, ki je izšla 1891 in ponovno 1929. Oglašala se je tudi v ženskih listih. V Zeni in domu je v več nadaljevanjih izhajal vzgojni članek *Naš dom* s sklepno

mislijo, da je »Vaš domek del tiste velike hiše, ki jo kličemo domovina« (I, 1930, 266).

Prim.: SBL II, 115; SPor 17. dec. 1952; T. Hojan, Ena od bojevnic za ženske pravice. Janja Miklavčič (1863-1952), Prosv. delavec 12. jan. 1973.

Svk.

MIKLAVEC Albert, pesnik, r. 9. mar. 1928 v Tomaju, živi na Katinari pri Trstu. Oče Jožef, občinski uradnik, mati Julija Vovk. Po osn. š. v domači vasi je študiral gimn. v Malem semenišču v Kopru (1941-45) in na Klas. liceju v Gor. (1946-48), bogoslovje v Gor. (1948-49), Trevisu (1949-50) in Trstu (1950-53), posvečen 6. jul. 1952. Kpl. v Bazovici (1953-56) in na Katinari (1956-61), na Katinari župnijski upravitelj (1961-65), od 1965 žpk. Večkrat je bil odb. Duhovske zveze, duhovni vodja skavtov na Katinari, v Bazovici je vodil otroške zbornice in pel kot basist na raznih nastopih. Pesniti je začel v liceju in je zapel nad 300 pesmi. 1956 se je oglasil v KolGMD, od ustanovitve tržaške Mladike (1957) je v ured. odb. in njen redni sodelavec, Mladika mu je tudi založila pesniško zbirko *Prošnja za jutri* (Trst 1970). V zbirki je 42 pesmi, ki jih ločijo jedkanice Marjana Kravosa (PSBL II, 193-94) v tri skupine, vsako pa uvaja še geslo iz Sv. pisma. Prvi del je posvečen rojstni kraški zemlji, kjer so mu v mladosti peli bujni bori, da je zrasel kot pšenični klas. Kmalu pa je spoznal, da se v kraškem kruhu »pretaka kri trpeče kraške zemlje«, ko pa ga dene k ustom, se mu zdi, »da grem k obhajilu«. V te pesmi je zajel M. trpko lepoto kraške zemlje v vseh letnih časih, saj jo pozna do podrobnosti. Vendar ji ne poje slavošpevov, ampak jo podaja tako, kakršna je: lepa, toda skromna, kamnita, suha, gola, dobra kot mati, a je treba trdo delati za vsak košček kruha in kozarec vina. Prav v tej enostavnosti je M. izviren, samorasel, daleč od kakega Kosovela ali Beličiča. Na zemljo gleda s kmečkimi očmi, vidi lepoto in jo zajema v pesmi, vidi pa tudi težko življenje. Pesmi drugega dela so iskren razgovor z Bogom, dobrim očetom, ki ga kot otroka vodi po ravni poti. Mučijo ga težave in stiske, vendar je njegovo zaupanje v Boga tako trdno, da ga ne zajame niti senca najmanjšega dvoma, iskanja, negotovosti. Pogosto opisuje praznike, ne zaradi narodopisja, ampak zaradi večje povezanosti z Bogom. V tretjem oddelku je M. duhovnik, ki bi rad pomagal svojemu bližnjemu, saj je njegovo srce tako toplo, da bi lahko ogrelo tudi druge. Toda svet je tako razrvan, da brez božje pomoči njegovo delo ne more biti uspešno. V

štirih pesmih se spominja umrlega očeta, prav tako moli za slovenski narod. Pesmi so oblikovno svobodne, vendar jih je samo četrtnina brez rime. Primere so lepe in sveže, največkrat zajete iz narave, dostopne tudi preprostim bralcem. 1983 je Hranilnica in posojilnica na Opčinah pri Trstu proslavila 75-letnico ustanovitve tudi s tem, da je izdala monumentalno knjigo Prgišče Krasa, v katero je ur. Zora Tavčar uvrstila 12 črtic Rafka Dolharja iz knjige Moji kraški sprehodi, njegovih 49 celostranskih barvnih fotografij kraške zemlje in folklorne ter novo pesniško zbirko Alb. Miklavca *Prgišče Krasa*. Obsega 25 pesmi, v katerih spremlja Kras in njegovo življenje skozi vse letne čase. Ob rasti v naravi je tudi sam dozorel, rad pa bi še više. Pri poglobljanju vase je socialen in človečanski, vsem ponuja ekumensko ljubezen in razumevanje. Čeprav so pesmi kraške in osebno izpovedne, je v njih odsev sodobnega življenja in problemov današnjega časa in ljudi. Psevdonim Slavko (v prvih pesmih).

Prim.: Osebnosti podatki; o knjigi so pisali: Zora Tavčar, M(Trst) 1970, 57 s. sl.; M. Kravos, PDK 5. apr. 1970; Denis Poniz, PiC II, 1970, 606; Mar. Tonkovič, NM 1970, 377; Mar. Peršak, Pogovori 1969/70, 98-100; M. Jevnikar, LitV XXI, 1969/70, 187-88; Isti, Zam. lit., M(Trst) 1972, 76-77; Petindvajset let mašništva, PDK 10. jul. 1977 s. sl.

Jem.

MIKLAVEC Anton, prosvetni in politični delavec, r. 25. dec. 1867 pri Sv. Mariji Magdaleni Spodnji v Trstu, u. 16. dec. 1948 v Mrbu na obisku pri sorodnikih. Oče Josip, posestnik (hišno ime Kačun), mati Antonija Kuret. Osn. š. je dovršil v Škedenju pri Trstu, nato se je sam izobraževal. Po poroki z Antonijo Vekjet si je prizidal ob bratovi hiši stanovanje, trgovino in spodaj dvorano z odrom (1896), v letih 1910-12 pa si je zgradil poleg tega novo hišo. Dne 24. apr. 1892 je ustanovil Pevsko društvo Slava in bil dolga leta njegov preds. in duša vsega delovanja, saj so bili društveni prostori do prve svet. vojne v njegovi hiši, prireditve pa v njegovi dvorani. Pel je v zboru in v kvartetu. Za Slavo je zložil himno, ki jo je uglasbil škedenjski pevovodja Val. Pižon, žena pa je izvezla društveni prapor. L. 1901 sta vpeljala M. in preds. škedenjskega društva Velesila I. Godina v imenu Slave slov. popevke, da bi nudila ljudem domačo lahko glasbo. Z besedili pesmi je tekmoval tudi M. in nagrajeni sta bili *Lahko je zate, duša* (1901) in *Nekdaj je bila deklica* (1903). Obe društvi sta se udeležili odkritja Prešernovega spomenika v Lj.

Razen doma je M. pomagal pri prosvetnem delu v drugih krajih tržaške okolice in v mestu samem. Po prvi svet. vojni je Slava pod M. vodstvom že 1919 obnovila delo in sodelovala na več prireditvah. Ko je 25. jun. 1922 slavila 30-letnico obstoja, »so prišli v gostilno, kjer je bila slavnost, fašisti, ki so polili nekaj steklenic bencina po mizah in klopih ter zažgali. K sreči so po tem dejanju takoj odšli, da so mogli domačini ogenj pogasiti« (Dr. Pahor). Drugo M. zanimanje je bila politika. Pridružil se je tedanjim politikom (I. Nabergoj, A. Trobec, št. Nadlišek idr.), ki so bili istočasno politiki, prosvetarji in gospodarstveniki, in postal voditelj v svojem okraju. 1897 je bil preds. volilnega odbora za Škedenj in obe Sv. Mariji Magdaleni. 1908 ga je trž. mestni svet izbral za zastopnika Slovencev v komisijo, ki se je poklonila v imenu trž. mesta cesarju Francu Jožefu ob 60-letnici vladanja. V letih 1909-19 je bil trž. mestni in deželni svetovalec ter se je trudil za svoj okraj in za pravice Slov. na Tržaškem. 1912 je pregovoril ljudi, da so odstopili toliko zemlje, da je mogla občina zgraditi cesto Costalunga in povezati Sv. M. M. Spodnjo z mestom. Ko so 11. sept. 1918 ustanovili v Trstu Narodni svet, je bil v njem tudi M. kot predstavnik Edinosti. Dne 23. nov. sta z dr. Vilfanom uradno prisostvovala razpustitvi Nar. sveta in zaprtju njegovih prostorov. Tretje M. področje je bilo gospodarsko. Dolga leta je bil svetovalec in cenilec TPH, največjega slov. denarnega zavoda v Trstu, potem odb., podpreds. in član načelstva. Bil je narodnjak starega kova, veselega značaja in neomajnega optimizma. Otrokom je kupoval šolske tablice in jih učil pisanja v domači gostilni. Napisal je *Še nekaj pripomb k zgodovini slov. gledališča v Trstu in okolici* (GL SSG 1945/46, št. 3). Po drugi svet. vojni se je pridružil SDZ, vendar je že bolchal.

Prim.: Podatki Margarete Miklavec; † A. M., Demokr. 24. dec. 1948; Dr. Pahor, Prosvetno delo v Škedenju in na Kolonkovcu od »Slovenske vile« do naših dni, Čitalnica v Škedenju 1868-1968, Tr. 1968, 13 sl., 14, 17, 19, 31; Kacinova 93, 410; M. Udovič, Ob stoletnici Edinosti, Utrpi, Tr., dec. 1975-mar. 1976, 44, 46; Min. Pahor, Delovanje pev. društva Slava, JKol 1983, 230-42. Jem.

MIKLAVEC Karel, zdravnik, specialist dermatolog, r. 4. nov. 1911 v Trstu. Oče Franc, vlakovodja državnih železnic, mati Ivana Valenčič. Osn. š. in klas. gimn. je obiskoval v Lj. in maturiral 1931. Vpisal se je na Medic. fak. v Lj., kjer je opravil prvi rigoroz, nato je nadaljeval

študij medic. v Zgbu. Promoviral za dr. splošne medicine mar. 1938. Stažiral je v splošni boin. v Lj. Po vojaškem roku volontiral na kirur. in ginekol. odd. lj. splošne boin. Od 1941 sodeloval v OF. Konec maja 1942 je organiziral part. saniteto v enotah Notranjskega odreda. Po ustanovitvi divizij je org. zdrav. službo v XVIII. diviziji, kjer je vodil saniteto do konca vojne. Po demobilizaciji je sodeloval pri organiziranju zdrav. službe v takratnem Ministr. za ljudsko zdravstvo kot ministrov pomočnik. 1950 je začel delati na dermatološki kliniki v Lj., specialistični izpit za dermato-venerologa je napravil v Zgbu (1953). Izpopolnjeval se je posebej iz dermatohistologije. Nato je ustanovil na dermatol. kliniki dermatohistološki laboratorij, ki ga vodi še danes. Vodi tudi seminarje iz dermatovenerologije za specialiste splošne medicine. Nosilec je part. spomenice 1941 in drugih visokih odlikovanj za delo med vojno in v povojnem obdobju.

Prim.: Osebni podatki.

A. Pr.

MIKLAVIČ Franc, javni delavec, r. 3. jan. 1865 v Kobaridu (pri Podselanu), u. 15. maja 1941 prav tam. Oče Jožef, trgovec in posestnik, mati Marija Medved. 3. jun. 1889 se je poročil z Marijo Mašera (Žganovo). Ni imel posebnih š., uveljavil se je kot dober gospodar (gostilničar, trgovec), deloval je v kobariški hranilnici in v polit. življenju Kobarida in gor. dežele. Za kobariškega župana je bil izvoljen 1900 in 1913. Polit. gibanja se je udeleževal na liberalni strani in na shodu te stranke v Kobaridu je podprl H. Tumo z izjavo, da so načela Narodnonapredne stranke najtrdnješa podlaga za boljšo prihodnost. 24. jan. 1907 je bil izvoljen v izvršni odbor Narodnonapredne stranke za Gor. Ta stranka ga je za svojega kandidata postavila na deželnih volitvah 1909, vendar ni uspel. 1913 je kandidiral v splošnem in kmečkem volilnem razredu, uspel je v razredu kmečkih občin (24. jul. 1913) in postal deželni poslanec v Gor. Iz predvolilnega vrveža za deželne volitve 1913 izvira članek v krščanskosocialnem Novem času. V članku je bil M. grajan zaradi izjave, da ni Boga. M. je list tožil in mar. 1914 se je na gor. sodnji odvijala zanimiva sodna razprava. Priča proti M., ki je bila iz Drežnice, je imela v klobuku napisano pričevanje, ki ga je sestavil drežniški duhovnik Kalin. Novi čas je bil obsojen, Drežničani so kasneje bojkotirali M-ovo gostilno.

Po prvi svet. vojni ga je it. okupacijska oblast mar. 1919 odstavila kot kobariškega župana, ker goji globoka slovanska čustva in da spada med pomembne slov. voditelje, ker da ima močan vpliv med ljudmi. M-ev sin Franc je maturiral 1910 v Gor., postal gozdarski inženir in bival v Lj. Drugi sin Rudi je bil dober sokolski telovadec, namenjen je bil za hišnega gospodarja, a je padel pri Prvačini 25. nov. 1915. Najmlajši preživel sin Maks je bil v dijaških letih organizator gor. Preporodovcev, zaradi tega je bil okt. 1914 izključen iz gimn.

Prim.: Dekanijski arh. v Kobaridu; Gabršček 1, 542; 2, 242, 323, 423, 453; Kacinova 111, 409; Preporodovci proti Avstriji, Lj. 1970, 205, 274-92; B. Marušič, JKol 1979, 204-09.

Stres

MIKLAVIČ Milka, por. **BAJT**, učiteljica, prosv. delavka, r. 21. dec. 1905 na Livku pri Kobaridu, u. 29. jul. 1948 v Buenos Airesu (Argentina). Oče Franc, kmet, mati Ana Flajs. Osn. š. v domači vasi, učiteljišče v Tolminu. Zaradi faš. razmer se je kot toliko drugih Prim. 1929 izselila v Argentino. V Buenos Airesu v okraju Villa Devoto je že delovala slov. šola, prva v Južni Ameriki (prvi učitelji: Stanislav Baretto, Ladko Krmac in Josip Svagelj). 1937 je M. prevzela šolo in po njeni zaslugi so učenci obvladali slov. V Slov. podpornem društvu Naš dom je učila igre za otroke in odrasle, kot Sneguljčica, Mati idr. Pri šminkanju ji je pomagal tudi mož Franc. Vodila je tudi otroški pev. zborček. Vse je delala z veliko vnemo in požrtvovalnostjo, da bi se ohranile slov. navade in kultura. V njen spomin so v Slov. podpornem društvu Naš dom imenovali Knjižnico Emilije Miklavič Bajt. Mož in sin Dušan živita v Luis Guillon, prov. Buenos Aires.

Prim.: Družinski podatki; revija Naš dom, apr. 1951; Zgod. društva Triglav, okt. 1981.

F. Č.

MIKŠ Josip, glasbenik in skladatelj, r. 14. nov. 1778 v Neustadtu na Češkem, u. 3. apr. 1866 v Lj. Najprej je bil zasebni učitelj za predmete nem. š. in glasbe pri baronu Hallersteinu in štiri leta pomočnik v Langenauu. Ko je prišel za orglarja v Kranj, je v letih 1806-14 poučeval tudi na glavni š. in 1811 ital. in franc. na franc. gimn. 1814 je prišel na lj. normalko za učitelja lepomisja. Tu je učil tudi glasbo učiteljiščne pripravnik. 1817 je postal ravn. na normalki v Kopru in dežel. š. nadzornik v Trstu za primorske šole razen goriških. Stara leta je preživel v

Lj. M. je bil izurjen pianist in orglar. Dobro je igral violino, klarinet in fagot. V Lj. je sodeloval pri svetnih in cerkv. glasb. produkcijah. Bil je častni član Filh. društva. Zložil je v takratnem lahkotnem slogu več nem. in lat. maš, gradualov, ofertorijev, Tantum ergo, Te Deum itd. M-eve skladbe kažejo bogato invencijo in solidno glasb. izobrazbo.

Prim.: SBL II, 123; Jelerčič, 32; V. Steska, Glasb. inventar stolnega kora v Lj. pod G. Rihtarjem, v CG 1928, št. 7/8.

Har.

MIKULETIČ Fortunat, odvetnik, družbenopolitični delavec in pisatelj, r. 26. jul. 1888 v Trstu, u. 17. sept. 1965 v Lj., pokopan v Kopru. Oče Mihael, gostilničar, sedlar, posestnik, mati Ivana Vičič, šivilja. Poročen 1912 z Valerijo Skrinjar, s katero sta imela sina Branka (u. 1978 kot odvetnik v Milanu) in hčerko Sonjo por. Sancin, ki ima modni atelje v Trstu. M-ev rod izhaja iz Bukovice pri Ilirski Bistrici. Oče Mihael se je preselil v Trst, kjer je odprl gostilno in tu se mu je rodil sin Fortunat. Starši so se kmalu nato preselili v Pazin in M. je tam obiskoval osn. š. Z vpisom na gimn. se je vrnil v Trst in 1908 maturiral. Od 14. leta se je vzdrževal večinoma sam z inštrukcijami in kot univ. študent se je 1910 v Trstu že redno zaposlil. Pravo je študiral najprej na Dunaju, nato v Pragi, kjer je 1914 promoviral. 1912-13 je odslužil vojaški rok kot enoletni prostovoljec. 1914 je bil mobiliziran in kot rezervni poročnik dodeljen bosenskem polku v Mostarju. Po ital. vojni napovedi Avstro-Ogrski je služil dve leti na soški fronti, nato do konca vojne spet v Mostarju, od koder se je šele jeseni 1918 vrnil v Trst. V poklicnem delovanju je M. doživel veliko sprememb in težav, značilnih za vse narodno zavedne slov. izobražence na Prim. med obema vojnama. Službo pri Lloyd, v katero se je vrnil, je kot Slov. jul. 1919 izgubil. Zato se je odločil za svoboden poklic odvetnika. Pripraviško dobo (sept. 1919 - mar. 1922) je opravil v pisarni trž. polit. prvaka dr. J. Vilfana, nakar je do konca 1923 sodeloval kot koncipient v pisarni dr. K. Ferluge. 1924 je odprl samostojno odv. pisarno v Ilirski Bistrici, kjer je ostal do sept. 1931, ko se je pred grožnjo konfinacije umaknil v Jslo. Od okt. 1931 do apr. 1941 je bil odv. v Celju. Po nem. okupaciji je bil aretiran, a kmalu izpuščen, nato se je zatekel v Lj. V novih okoliščinah je komaj štiri mesece opravljal svoj poklic, ko ga je ital. zasedbena oblast aretirala in poslala v konfinacijo

v Abruče, kjer je ostal do kapitulacije 17. sept. 1943. Sledilo je tvegano potovanje proti severu in domu. Čas do konca vojne je prebil v Firencah, Modeni in Milanu, a težko življenje in pomanjkanje sta mu resno načela zdravje. 1946 je 12 mesecev ležal v bolnišnici v Milanu s težko infekcijo jeter. Po hudi operaciji se je 1947 vrnil v Trst, kjer je po ponovni operaciji okreval šele konec 1948. Od 1949 do 1960 je opravljal odv. poklic v Trstu, a že od 1. jun. 1959 je bil sprejet v stalno službo pri tedanjem OLO v Kopru, kjer je prevzel prevajanje in urejanje italijanske izdaje tamkajšnjega Uradnega vestnika (Traduzioni in lingua italiana delle prescrizioni vigenti nei comuni di Capodistria, Isola e Pirano). 1961 se je nato preselil v Koper, kjer se je posvečal, poleg že omenjeni službi, v skrčenem obsegu tudi advokaturi. Druženopolitično in kulturno je M. deloval že kot študent. Vključil se je v trž. Akademsko društvo Balkan (ustanov. 1907 - razpuščeno 1927). Bil je eden najagilnejših članov in zaradi svojega prirojenega humorja odličen animator društvenih prireditev in srečanj. Krogu in izročilu tega društva je ostal zvest do smrti. Ob 50-letnici ustanovitve Balkana je uredil, izdal in večinoma tudi sam napisal spominsko brošuro *50 let Slovenskega akademskega društva Balkan v Trstu* (Tiskarna Graphis, Trst 1957, 32 str.). Po prvi svet. vojni je bil kot odv. pripravnik istočasno tajn. političnega društva Edinost, v letih 1922-23 pa eno leto redni član ured. trž. dnevnika Edinost. V Celju je bil član družabnega kroga, kateremu so med drugimi pripadali tudi znani prim. rojaki slikar Albert Sirk ter glasbenika Mirca in Karel Sancin. V tem obdobju je sodeloval pri organiziranju srečanj Balkancev, ki so se občasno shajali v matični Slov., ko je bilo to v takratnih okoliščinah nemogoče na Prim. Po drugi svet. vojni je v Trstu društveno deloval kot preds. GlasBM in kot podpreds. Prosvetne zveze. Bil je med pobudniki, ki so novemu rodu slov. akademikov na Tržaškem posredovali obnavljanje študentovskih tradicij nekdanjega Balkana. M. je začel pisati 1908 v humoristični list Biks, ki ga je izdajalo društvo Balkan. Bil je tudi glavni urednik tega glasila. Svojo prvo črtico pa je v Edinosti objavil 1913. Pod psevd. Mikula Letič je vse življenje, v veselih in trpkih dneh, pisal črtice, novele, pesmi, smešnice in parodije na znane pesmi. Poleg v že omenjenih Beksu in Edinosti je objavljala svoje spise v lj. J, mrb. Totem listu, poveljnem Pav-

lihi, Gosp, PDK, JKol in tudi na trž. radiu. Njegovi daljši teksti so: potopis *Dalmatinska robinzonada* (šaljiv opis obmorskega letovanja s slik. Sirkom in glasb. Karlom Sancinom), sonetni venec *Kranjski klobasi* (duhovit slavonspev, napisan v lačni internaciji, brali na Radiu Trst A) ter najdaljši spis *Internatititis* (svojestven, a dokumentaren opis lastnega doživljanja zaporov in internacije). Medtem ko ostala dela še čakajo na primeren izbor v knjižni obliki, je GMD izdala *Internatititis* (80 str.) v okviru svoje knjižne zbirke za leto 1974. Radio Trst A pa je to delo dvakrat oddajal (1976 in 1978) kot nadaljevanko v dramatizaciji Balbine Baranovič Battelino. M-ov literarni opus odlikuje izreden smisel za veder humor, bistro, a dobrodušno opazovanje realnega življenja, prežeto s človečanskim razumevanjem za dobre in slabe lastnosti ter nujne bližnjega. S tem se M. uvršča kot plodovit pisec med redke uspešne slov. humoriste.

Prim.: Podatki hčerke Sonje por. Sancin, ki hrani očetov arhiv; spremna beseda dr. Zorka Hareja v knjigi *Internatititis* (s sl.); PDK 18. sept. 1965 s sl.; JKol 1966, 197 s sl.

B. S.

MIKULETIČ SANCIN Sonja, kostumografka, šivilja, ljubiteljsko se ukvarja z antikvariatom; r. 26. jul. 1923 v Trstu. Oče dr. Fortunat, odvetnik (gl. čl.), mati Valerija Skrinjar. Od 1924 do 1930 je družina živelna na Reki, ker je oče imel v Ilirski Bistrici svojo pisarno. Osn. š. je obiskovala na Sušaku in v Celju, kamor se je družina preselila 1930 zaradi faš. 1941 se je družina zatekla v Lj. Tu je obiskovala znanstveni licej, ki ga je 26. jun. 1941 zaključila z odliko. Po maturi se je mislila vpisati na Višjo tehn. šolo v Münchnu. Vojne razmere so to onemogočile. Zato se je vpisala in uspešno opravila enoletni trgov. abiturientski tečaj. Svojega poklica se je izučila v Lj. Po dveletni vajeniški dobi je opravila mojstrski izpit in do 1948, ko se je preselila v Trst, delala pri znanem lj. modnem salonu. Jeseni 1948 je začela sodelovati pri trž. SG in od takrat do polovice 1951 izdelala kostumografske osnutke za vrsto dram. uprizoritev: *Zenitev*, *Hlapci*, *Dedek Mraz*, *Kar hočete*, *Donosna služba*, *Sneguljčica*, *P. Golie Sumljiva oseba*, *Kobilice*, *Tartuffe*, *Mirandolina* itd. To pionirsko delo je bilo podlaga za poznejše uprizoritve. Potem je odprla svoj modni salon v središču mesta. Vrsto let je sodelovala pri PDK s tedensko rubriko o modi. 1960 je pisala rubriko

Modni pomenek, od 1961-62 Moda, od jun. 1962 do sept. 1962 Modni nasveti, od sept. 1962 do začetka 1969 Modni kotichek. Za Radio Trst A je 1977 napisala 13 oddaj pod naslovom Moda v svetu, 1981 je vodila rubriko Nenavadno kramljanje o navadnih stvareh, 1982 pa oddajo o anketvariatu in stilnem pohanstvu.

Prim.: Vprašalna pola; SGL II, 441 (V. S. = Viktor Smolej); GL SG 1948-49, 1949-50; PDK 1960-1969.

Tavčar

MIKUŠ Radivoj, jezikoslovec in vseučil. prof., r. 30. sept. 1906 v Kobaridu, živi v Lj. Oče Franc iz Gornjega grada, stražmojster, nazadnje tajn. Kmečke zadruge v Vrtojbi, trgovec v Gorici (na Livadi), kjer je zgradil hišo, mati Ljudmila Ličen iz Dolenjih Vrem. Ob izbruhu prve svet. vojne so se morali umakniti iz Gor., hiša je bila zadeta in so jo prodali za dolgove. Oče je umrl 1917 v Gornjem gradu, kamor so se izselili, mati je postala učit. v Gotovljah pri Žalcu. M. je dovršil gimn. v Celju 1925, romanistiko na Filoz. fak. v Lj. 1929. S štipendijo franc. vlade se je izpopolnjeval v študiju franc. jezika med 1929-31 na Filoz. fak. v Parizu in v Institutu de Phonétique, kjer je 1930 opravil izpit in dobil Certificat d'études pratiques de prononciation française. Šest mesecev je poučeval na osn. š. v St. Mandéju pri Parizu, kjer se je izpopolnjeval v fonetiki in metodoloških prijemih v franc. osn. šolah. 1932 je nastopil službo suplenta na gimn. v Svilanju (Srbija), se poročil 22. jan. 1933 v Nišu z Marijo Friedländer, napravil 1935 v Bgdu prof. izpit in poučeval kot prof. v Čupriji, Vinkovcih, Virovitici, Srem. Karlovcih do 1943, ko je odšel na osvobodeno ozemlje in bil obč. pisar Slavonske Orahovice do konca vojne. Jun. 1945 je postal prof. na II. real. gimn. v Lj., 1946 je prišel za lektorja, nato za predavatelja franc. jezika na Ekon. fak. v Lj. 1958 je dosegel na Filoz. fak. v Zgbu doktorat filozofskih znanosti z disertacijo *Principi sintagmatike*, v kateri je prikazal sintagmatsko strukturalno enotnost ljudskega govora. 1959 je bil izvoljen za izred. prof. za franc. jezik na Filoz. fak. v Zadru (tja odšel 28. febr. 1959), potem bil redni prof. do 1965, dekan 1963-64. Jan.-okt. 1965 prof.-gost na Université Officielle du Congo à Elisabethville, od 1965 do 1972 tam redni prof. (Université Nationale du Zaïre, Faculté des Lettres à Lumumbashi - spremenjena imena). Napisal je več strokovnih razprav: *Réalité physique et expression linguistique* (Journal de Psychologie, Pariz, 51, 1948); *A propos de la syntagmatique du professeur A. Belic* (SAZU, razr. za filoz. in liter. vede, Dela 5, Institut za slov. jezik 3, 1952); *Quelle est en fin de compte la structure-typique du langage?* (Lingua, Haarlem, III); *Edward Sapir et la syntagmatique* (Cahiers F. de Saussure, Geneve, 11, 1953); *Jan v. Rozwadowski et le structuralisme syntagmatique* (Lingua, Amsterdam, V, 1955-56); *La structure phonétique du français. Essai de phonétique quantitative appliquée* (Publications de l'Université Officielle du Congo, X, Lumumbashi 1966); *Principes de Syntagmatique* (AIMAV-Bruxelles, Didier-Paris 1972, monografija); *Govorne kategorije prostora i vremena i teorija relativiteta* (Radovi Filoz. fak. Zadar 1976) in krajše. Bibliografija je v ULjBB I, 156; II, 183. Napisal je tudi nekaj priročnikov.

Prim.: 2. urad Kobarid; ULjBB I, 156; II, 183; osebni podatki.

Jem.

MIKUŽ Anton, javni delavec, deželni poslanec, r. 3. apr. 1873 pri Sv. Luciji ob Soči (danes Most na Soči), u. 24. nov. 1947 prav tam. Oče Andrej, mizar, mati Katarina Velikonja. Po osn. š. je obiskoval učiteljsko v Kopru, vendar, kot kaže, ni maturiral, saj ga seznam maturantov ne navaja (S. Vilhar, Slov. učiteljske v Kopru 1875-1909, Koper 1976). V družinski knjigi mostarske dekanije se navaja kot »lege expeditus« (lege peritus). V domačem kraju je imel posest in vodil gostilno. Bil je dolgoletni mostarski župan in je polit. deloval v liberalni Narodnonapredni stranki. V okviru te stranke je nastopil tudi kot kandidat na deželnozborskih volitvah 1913 v kmečkih občinah tolminskih sodnih okrajev, za deželnega poslanca je bil izvoljen v ožji izvolitvi 29. jul. 1913 skupaj s Fr. Miklavičem (gl. čl.), ko sta premagala novostrujarska kandidata Antona Rejca in Josipa Abrama. Bil je med ustanovitelji gor. Kmečke banke (1909; odbor. namestnik v njenem načelstvu). Še pred razpadom Avstro-Ogrske je postal član odbora Zveze slov. županstev, ki je delovala za obnovo v vojni porušene gor. dežele. V polit. življenje se je vključil tudi po prvi svet. vojni, ko je bil namestnik člana izrednega gor. deželnega odb., ki je začasnó (1921-22) nadaljeval delo predhodnika iz avstrijske dobe. Z naraščajočim pritiskom fašizma je bil odstranjen z županskega mesta. 12. jun. 1940 je bil zaradi suma antifašističnega de-

lovanja zaprt v Gor., kasneje skupaj s sinom Bogomilom konfiniran v Furlaniji.

Prim.: Podatki dekanjskega urada na Mostu na Soči in Marije Mikuž, roj. Fratrik, iz Gor.; Gabršček II, 423-24, 580; V. Melik, Volitve na Slov., Lj. 1965, 376; Kacinova, 409; Kacinova, 1921-1928, 192.

B. Mar.

MIKUŽ Bogdan, dipl. inž. arh., r. 25. mar. 1934 v Lj., živi v Novi Gor. Oče Milan, strojni inž. in slikar amater z Mosta na S. (gl. čl.), mati Ruža Lenardič, učiteljica, r. 1899 na Kojsem. Osn. š. je obiskoval v Lj., tam tudi gimn. (maturiral 1953). Tega leta se je vpisal na Fak. za arhitekturo, gradbeništvo in geodezijo U v Lj. in diplomiral 1962 pri prof. Edu Ravnikarju s projektom blagovnice v Ajdovščini, ki pa ni realiziran (seminar prof. E. Ravnikarja, urbanizem in javni objekti). 1958 je sodeloval pri publikaciji in razstavi *Porodica i domačinstvo* v Zgbu in kot asistent scenografa N. Matula pri filmu *Veselica*. 1963 se je zaposlil pri SGP Primorje Ajdovščina kot projektant arhitekture ter realiziral samski dom SGP Primorja v Ilir. Bistrici in v Novi Gor. Dec. 1964 se je zaposlil pri Zavodu za urbanizem v Novi Gor. Tu se je do 1970 ukvarjal s projektiranjem zazidalnih načrtov (Rožna dolina I, Rožna dolina II, Pristava I in Kanal). Z notranjo in zunanjo ureditvijo je sodeloval pri adaptaciji in prizidavi hotela Park v Novi Gor. 1968, za hotel Krn v Tolminu (1967) pa je projektiral notranjo opremo. Po 1970 se izrecno ukvarja s projektiranjem arhitektur. objektov, opreme in zunanjih ureditev, med drugim: Ljubljanska banka Temeljna banka Nova Gor. (1975) in prizidava (1978), Primorje Export Rožna dolina (1980, prizidava), Lekarna Nova Gor. (1981, prizidava in adaptacija), Kidričeva ploščad v Novi Gor. (1981), otroške jaslji v Novi Gor. (1983). M. je posegel tudi na področje scenografije (scena dramske igre Centrala za PDG Nova Gorica) in spomenikov NOB. Tako je projektiral veličastno in likovno prečiščeno grobnico padlih borcev v Šempetru pri Gor. (odkritje 21. jul. 1968) ter spomenik, zaporedje razgibanih in različno oblikovanih marmornatih stebričkov, padlih na Ligu (odkritje 15. sept. 1974). Od 1965, ko je postal član Foto kino kluba Nova Gor., se bavi s fotografijo ter se udeležuje društvenih razstav. V letih 1980-83 je bil preds. Društva arhitektov Primorske.

Prim.: Osební podatki; Mir (Miro Cenčič), Odprli so prenovljen hotel »Krn«, PrimN 1967,

št. 30, 5; D. F. (Duša Ferjančič), V Šempetru bodo odkrili spomenik, PrimN 1968, št. 30; Ista, Padlim za svobodo, PrimN 1968, št. 31; Osrednja proslava z odkritjem spomenika NOB, PDK 17. sept. 1974, 8; bob (Bogdan Božič), Mogočno zborovanje na Ligu, PrimN 20. sept. 1974. Nsn.

MIKUŽ Franc, agronom, selektogenetik, r. 26. nov. 1889 v Idrijskem Logu pri Črnem Vrhu nad Idrijo, u. 31. okt. 1978 v Lj. Oče Simon, kmet, mati Uršula Mikuž, gospodinja. Osn. š. in realko je obiskoval v Idriji (matura 1910). Istega leta se je vpisal na agron. odd. Visoke kmetijske š. (Bodenkultur) na Dunaju ter maja 1915 diplomiral za inženirja agronomije. Od jun. 1915 do konca dec. 1918 je bil v a.-o. armadi. Specializacijo iz genetike in žlahtnjenja rastlin je opravil na Kmet. poskusni postaji v Mrbu, na Semenogojški postaji v Rumi in na Agron. fak. v Zgbu (1919-21). 1921 je bil imenovan za uprav. Semenogojške postaje v Beltincih, 1934 pa za rav. Kmet. š. v Rakičanu. V tem času je s sodelavci organiziral žlahtnjenje kmet. rastlin; vzgojil je prve domače beltinske sorte pšenice št. 277, 831 in 321 ter žlahtnil domače sorte rži, ječmena, fižola in detelje. V Rakičanu je vodil izgradnjo š. poslopja, internata in pomožnih učnih objektov ter 1938 začel s poukom poljed., kmet. obratoslovja in zadružništva. Že poleti 1941 so M. madž. okupatorji izgnali v Lj. Do osvoboditve 1945 je bil kmet. referent na okraju Lj.-okolica in na Pokraj. kmet. zbornici v Lj.; v obdobju 1945-50 je kot samostojni svetovalec Min. za kmetijstvo LRS vodil odsek za semenarstvo, obenem je predaval na Agron. in gozd. fak. predmet žlahtnjenje rastlin; do izvolitve za rednega prof. 1954 je vodil selekcijsko službo na Kmet. znan. zavodu Sje. Upokojen je bil 1965 kot redni prof. za genetiko in žlahtnjenje rastlin na Biotehn. fak. M. je sodeloval z operativno v akcijah za pospeševanje pridelovanja semen, pri rajonizaciji in selekciji žit ter potrjevanju semenskih posevkov. Zbiral in žlahtnil je avtohtone sorte domače populacije koruze in krmnih rastlin. Bibliografija obsega 22 strokovnih in znanstvenih razprav ter pet knjig.: *Žlahtnjenje rastlin* (1956); *Naše žitne sorte* (1957); *Žlahtnjenje zelenjadnic* (1967); *Žlahtnjenje detelj in trav* (1973); *Koruza v Sloveniji in njeni hibridi* (1961). V razpravah obravnava vprašanja kolobarja, rodovitnih koruznih hibridov, postopkov in metod vrednotenja sort in posevkov. Sodeloval je na številnih domačih strokovnih posvetovanjih, na kongresih

in simpozijih Evropske zveze selekcionistov Eucarpia v Berlinu (1932), Bgdu (1954), Wagenin-genu (1956), Gemblouxu (1958), Rimu (1960), Pa-rizu (1962), na Dunaju (1964), v Budimpešti (1971). 1960 je bil odlikovan z Redom dela z zlatim vencem, 1970 pa z Redom zaslug za narod s sre-brnimi žarki; 1971 je bil izvoljen za častnega člana Zveze inženirjev in tehnikov Jsl., 1956 pa za častnega člana Eucarpie; 1965 je dobil Zlato inženirsko diplomu Visoke kmet. š. Bodenkultur na Dunaju, 1972 pa je bil promoviran za dr. h. c. na U v Lj.

Prim.: ULjBB I, 169-70; II, 549-50; III, 967-68; Spominski ZbBF 1947-67, 109-10; Spominski ZbBF 1947-82, 263; SodK 1969, 687-88 s sl.; Jsl. poljo-privreda 1939-1968, 351; Kadrovski arh. Bioteh. fak. U v Lj.

Adč.

MIKUŽ (MIKUŽ) Gregor, zdravnik, patolog, univ. prof., r. 26. sept. 1942 na Mostu na Soči (takrat Sv. Lucija ob Soči), živi v Innsbrucku. Oče Bogomil, trgovec, mati Marija Fratnik, trgovka. 1947 se je družina preselila v Trst, kjer je M. obiskoval osn. š. in gimn. (matura na slov. Znanstvenem lic. F. Prešeren 1961). Na lj. U študiral medicino, diplomiral 1967. Postal je sekundarij na Institut für Anaesthesiologie, Reanimation und Intensivpflege Medic. fak. U v Innsbrucku. 1969 je prav tam postal na patološkem inštitutu asistent, 1974 je nostrificiral dipl. lj. U in se 1977 habilitiral za docenta z delom *Orchitis. Morphologische und funktionelle Untersuchungen bei Versuchstieren und beim Menschen*, ki je izšlo v knjižni obliki (Stuttgart 1978). 1982 je bil izvoljen za izrednega prof. Medic. fak. U v Innsbrucku in postal predstojnik odd. za citologijo. Isto leto je prišel v ožji izbor pri volitvi rednega prof. za patologijo U v Gradcu. Nazadnje je postal v. d. predstojnika klinike za patologijo v Innsbrucku. M. je objavil preko 100 člankov in razprav v avstr. in strok. tisku drugih držav (tudi v jsl.). Sprva se je posvečal predvsem klinični patologiji in citologiji, proučeval je rast različnih rakastih novotvorb s pomočjo merjenja de-zoksitibonukleinske kisline v jedru rakastih celic, kasneje je delal na elektronski mikroskopiji in imunhistokemiji različnih bolezenskih sprememb tkiva, predvsem obolenja moških spolnih organov. Opravljal je morfometrične preiskave različnih novotvorb in analiziral vpliv različnih »objektivnih faktorjev« na terapijo in prognozo različnih novotvorb (rak prostate in dojke) itd. Poleg predavanj za študente o patologiji vnetja,

patologiji ženskih in moških spolnih organov, patologiji pljuč je vodil onkološki kolokvij in seminarje v zvezi s pripravami dr. disertacij (Izbrani problemi patologije novotvorb). Študijsko je bival v Freiburgu (1971) in v Londonu (1980; Institut of Urology, University of London). Za svoje znan. delo je prejel nagrade Farbwerke Hoechst (1974 za študijo *Elektronenmikroskopische Untersuchung an zwei Fällen granulomä-toser Orchitis*) (izšlo v Virchows Arch. Abt. A Path. Anat. 360/1973, 223-234) ter First prize award from the international society of aesthetic plastic surgery (Mexico City 1977) za študijo *Constructive fibrosis post augmentation mamma-plasty*. M. je redni član International academy of pathology, European society of pathology, Deutsche Gesellschaft für Pathologie, Österreichische Gesellschaft für Pathologie itd. V študentskih letih je M. pisal pesmi (objave v clc Mladje in trž. LitV), v glasilu študentov innsbrške U je objavil študijo o trž. pisatelju Svevu (Medpress 1983, št. 1, 8-10).

Prim.: Osební podatki; G. Mikuz, Orchitis... Stuttgart 1978, VI-VII, 108.

A. Pr.+B. Mar.

MIKUŽ Matej, šolnik, r. 3. avg. 1884 v Idrijskem Logu, u. 13. mar. 1975 v Mrbu. V družini je bilo 13 otrok. Osn. š. doma, 3 razr. gimn. v Kranju, učit. v Kopru 1906. Učil: Tolmin, Log pod Mangartom - Strmec, Grahovo; vadniški učit. na moškem učit. v Gor., med prvo svet. vojno vodil dveletni zaposlovalni tečaj pripravnice v Cerknem; 1918 kratek čas šol. nadz. v sodnem okraju Cerkno in Tolmin, nato vodja šole v Spod. Idriji ter na Colu pri Vipavi. V Jslu je delal v pisarni šol. nadz. v Šmarju pri Jelšah, nato bil šol. nadz. v lendarvskem in logaškem okraju. Objavljal je krajše prispevke v mlad. tisku, pisal v trž. UL, bil član učit. odseka za sestavo slov. šol. knjig in soavtor *Petega berila* za 5. in 6. razr. ljud. šol (Trst 1922). Član uprave Zveze jsl. učit. društev Jul. krajine kot zastopnik idrij. učiteljstva.

Prim.: Šavli, PDK 11. nov. 1977 s sl.; Vilhar, 87; sporočilo Šol. muzeja v Lj. 7. jun. 1983.

Jem.

MIKUŽ Milan, strojni inženir in amaterski slikar, r. 13. maja 1895 na Mostu na Soči (Sv. Lucija) »pri Gašperju«, v nekdanji gostilni, danes hotel Soča, u. 2. jun. 1976 v roj. kraju. Oče Anton, posestnik in gor. dež. poslanec (gl. čl.), mati Ana Pregelj. Šolal se je najprej na

Mostu, v Gor. pa je obiskoval slov. š. v Gregorčičevem domu in nato nem. klas. gimn., kjer je maturiral 1914. Že v mladosti je pokazal nagnjenje k risanju in se v gimn. letih prijateljsko družil z G. A. Kosom, ki je nanj vplival tudi v slik. pogledu. Študiral je v Lj. in Brnu, kjer je 1925-26 dipl. kot strojni inženir. Vrnil se je na Prim. in dobil službo v Podgori, ker pa se ni hotel vpisati v faš. stranko, je bil primoran oditi v Jslu. Zaposlil se je v Bgdu na železnici, kasneje v Slavonskem Brodu in Lj. Tu je dočakal it. okupacijo in se kmalu vključil v OF; v njegovi hišici v Šiški so se skrivaj sestajali člani IOOF. Zaradi bolezni in izčrpanosti je bil 1950 predčasno upokojen. V želji po izpopolnitvi slik. znanja se je nameraval vpisati na akad., a ga zaradi starosti niso sprejeli. Vrnil se je v rojstni kraj, kjer je deloval pri planinskem društvu in dramski skupini, predvsem pa je slikal. Naselil se je na materinem domu »pri Gregorču«, kjer si je uredil tudi atelje. V gore je vedno odhajal s skicirko, v njegovih krajinah prevladujejo tolminski motivi: planine, pašniki, gorske rože, Soča, značilne kmečke domačije in vasi. Ukvarjal se je tudi s tihožitjem in portretom. Uporabljal je naslednje tehnike: risbo, lesorez, akvarel, tempero, pastel, olje. Njegove slike so zasnovane realistično in so poudarjeno domačijske, iz njih odseva »radost nad življenjem... ljubezen do lepote rojstne Tolminske« (A. Pagon-Ogarev). V Tolminu je razst. dvakrat, 1971 v tamkajšnji knjižnici. 1972 je naslikal olje *Sestane tolminskih puntarjev na Mengorah* in ga daroval Tolminski muzejski zbirki. Razst. je še na Mostu, z gor. slik. amaterji v Novi Gorici, sodeloval je tudi na razst. slik. amaterjev v Angliji. O njem je kratko oddajo posnela RTV Lj. Po upokojitvi je za SAZU zbiral vodna in ledinska imena, bil je tudi informator Tineta Logarja glede mostarskega narečja.

Prim.: Podatki vdove Ruže Mikuž; sporočilo ž. u. Most na Soči; Bori 1955, 3, 173; PrimN 21. okt. 1955; PDK 2. sept. 1971; TolmZb 1975, 484-85, barvna repr. med str. 144-45.

M. V.

MILANOVIĆ Božo, duhovnik, hrvaški narodni in kulturni delavec, izdajatelj in politik, r. v Kringi v Istri (med Pazinom in Porečem) 10. okt. 1890, u. 29. dec. 1980 v Pazinu. Oče Jakob, kmetovalec, mati Ana Čehić. Ljud. š. je obiskoval v Kringi, hrv. gimn. v Pazinu, bogoslovje v Gor. (1910-14) in kot gojenec zavoda Augustineum Teol. fak. na Dunaju (1918-19), kjer je tudi dok-

toriral. V duhovnika je bil posvečen 7. jul. 1914. Njegova službena mesta so bila: kaplan v Pičnu (1914-17), žpk v Kringi (1919-22), kpl. in kratko tudi župnij. uprav. v župniji sv. Ivana v Trstu s posebno skrbjo za slov. vernike (1922-37), od 1937 pa kpl. pri Novem sv. Antonu v Trstu in to do nov. 1946, ko se je preselil v Pazin. Tu je 1947 postal prof. filoz. in rav. n. semeniške gimn. To službo je obdržal do 1968. Od 16. apr. 1941 pa do 8. nov. 1943 je bil v konfinaciji v Bergamu skupaj z Andrejem Gabrovškom in Ivanom Bidovcem. M. je bil odličen in razgledan duhovnik, stvaren, a zelo skromen. Vsakega človeka je iskreno spoštoval, sprejel, poslušal in mu pomagal. Vedno je vse svoje življenjske sile velikodušno zastavljal za svojega istrskega človeka, ker je izhajal s stališča, da je duhovnik po svojem poklicu javni delavec, človek, ki mora za svoje ljudi žrtvovati vse, tudi življenje, če je treba. Zavesti, da mora služiti svojemu narodu in biti na razpolago vsem, ki so prihajali k njemu za nasvet in pomoč, je ostal zvest do smrti. In ta zvestoba je obrodila velike sadove. Bil je človek, ki ni nikoli pohvalil zmote niti prezrl kreposti. Bil je zgleden in vztrajen borec za pravice zatiranih manjšin in tako postal nesporna zgod. osebnost istr. Hrv. v tem stol. Slov. so imeli v njem iskrenega prijatelja, zagovornika in sodelavca. Že kot dijak se je vrgel v javno življenje. Vključil se je v katol. obnovitveno gibanje in sodeloval na več dijaških zborovanjih. V težkih časih faš. zatiranja je bil duhovnikom v oporo s svojim odločnim in preudarnim nastopom: to v Istri in enako v Trstu, kamor ga je škof poklical 1922, ker mu je bilo delo v Istri onemogočeno. Težko bi bilo opisati, kaj vse je moral premostiti in premagati, da je vedno izpeljal svoj smotrno načrtani program. Zavedal se je moči pisane besede in z njeno pomočjo je skušal ohraniti ali pa spet zbuditi narodno in versko zavest med istr. Hrv. Izdajal je list *Pučki prijatelj*, bil je tajn., blag, in uprav. Društva sv. Mohorja za Istro. Smrt ga je doletela, ko je bil še preds. književnega društva »Juraj Dobrila«. Po njegovi zaslugi so šli v Istro koledarji, katekizmi in druge knjige. Posebno poglavje so odigrali molitveniki, zlasti Dobrilov »Oče, budi volja tvoja«, ki so ga v številnih ponatisih izdali, posebno 1945, ko je izšel v nakladi 50.000 izvodov. Njegova velika zasluga je, da so lahko po vojni v Pazinu odprli malo semenišče, v katerem so ne-

kaj let študirali tudi slov. semeniščniki. Po vojni je M. skušal sodelovati z jsl. oblastmi, da bi dosegel poleg semenišča priznanje vseh pravic istr. duhovščini, da bi mogla v novi domovini svobodno delovati in izdajati verski list (*Gore srca*) in primerne knjige. Vse njegove želje in načrti se sicer niso uresničili, a kljub temu je marsikaj dosegel. M-evo polit. delo je po vojni težilo po tem, da bi Istra pripadla Jsl. Mednar. komisija za razmejitve je v Pazinu 19. mar. 1946 zaslišala tri duhovnike Zbora svečnikov sv. Pavla za Istru (Milanovića, ki je bil tedaj še v Trstu, Banka in Jurco). Ti so komisiji natančno orisali stanje v Istri. Dne 10. maja 1946 je odšel v Pariz, da se je z drugimi delegati iz Jul. krajine udeležil mirovne konference, ki je odločala o usodi Hrv. in Slov. v It. Ostal je v Parizu tri mes. in se zelo potrudil, da je vidnim osebnostim v Franciji, kakor tudi v Belgiji, razložil, kakšna je narodnost Jul. krajine in Istre. Zaradi te njegove zavzetosti je bil 1947 imenovan za člana Komisije za verske zadeve v Zgbu in bil deležen velikih državnih priznanj in odlikovanj. M. je napisal in izdal v Pazinu 1966 in 1973 dve knjigi o istr. zgod. na tisoč straneh pod naslovom *Hrvatski narodni preporod u Istri* in 1976 tudi v Pazinu svoje spomine pod naslovom *Moje uspomene*.

Prim.: Vprašalna pola - osebni podatki; Ška-Trst; Alb. Rejec, Božo Milanović v borbi za narodne pravice, KolGMD 1975; Dr. Ante Hek, Božo Milanović, Istarska Danica 1982; Informativni bilten Aksa, št. 1, Zgb: Govori cerkvenih i društvenih predstavnikov na pokopu msgr. dr. Bože Milanovića; Oko, Zgb, 29. maja in 12. jun. 1980 (Istarski velikan); Kana, Zgb, jan. 1981, št. 1 (In memoriam dr. Božo Milanović); KatG 8. jan. 1981; Družina, št. 5, 1981 s sl.; PDK 4. jan. 1981; Referat prof. Antona Heka na simpoziju »Pazinski memorial« sept. 1981 v Pazinu; PSBL I, 600 (Leopold Jurca).

Škerl

MILHARČIČ Ladislav, misijonar v Peruju, r. 26. jun. 1909 v Hruševju pri Postojni, u. 24. febr. 1936 v Barranca (Perú). Osn. š. je dovršil v domači vasi. V Idriji je v letih 1921-22 obiskoval prvo slov. gimn., potem je stopil v salezijanski zavod v Veržeju in dokončal nižjo gimn. V salez. red je vstopil v Chieriju (Piemont) 1928. Študije je opravil na Gregorijanski U v Rimu in postal doktor iz filoz. 1932. Isto leto je odpotoval v Perú, kjer je z uspehom poučeval v salez. filoz. študentatu, istočasno pa vodil v Limi nedeljski oratorij s tisoč otroki. Toda

M-evo ime je postalo naenkrat znano v vsej perujski javnosti zaradi njegove nenadne in junaške smrti. 24. febr. 1936 se je skupina salez. študentov kopala v vodah Tihega oceana blizu mesteca Barranca. Naenkrat se je morje razburkalo (verjetno zaradi podmorskega potresa). Valovi so potegnili v morje štiri mladeniče. Nihče izmed navzočih se jim ni upal priskočiti na pomoč. Samo M. se je trikrat vrgel v morje in vsakokrat rešil po enega utopljenca. Skočil je v morje še četrtrič, to pot pa omagal in sam izginil med valovi. Dogodek v Barranci je bil tako izreden, da so se o njem na široko razpisali vsi perujski časopisi. Vsi pa so tudi občudovali in hvalili junaško vedenje mladega slov. duhovnika. M-evo truplo so našli po treh dneh iskanja in ga veličastno pokopali v Limi. Junaška M-eva smrt pa je imela tudi polit. posledice. Prav v tistem času je liberalno časopisje gnalo hudo gonjo proti tuji duhovščini, češ da se bogati in izkorišča vernost perujskega ljudstva. Tedaj pa je gonja na mah utihnila.

Prim.: Mrtvaško oznanilo salez. družbe.

Rij.

MILHARČIČ Matej, duhovnik, misijonar v osrednji Afriki, r. v Selcih (župnija Slavina) 20. sept. 1812, u. 8. okt. 1853 v Berberu (Sudan). Oče Franc, kmet, mati Marija Abram. Bogoslovje je študiral v Lj. in prejel mašniško posvečenje po tretjem letu bogoslovja 12. avg. 1838. Najprej je bil kaplan v Vipavi od 1839 do 1843, nato na Dobrovi pri Lj. do 1851, kjer je začel redni šolski pouk. Iz Dobrove je šel z apostolskim provikarjem Ignacijem Knobleharjem kot misijonar v Srednjo Afriko in deloval na misijonski šoli v Kartumu (Sudan). Tam je kmalu zbolel za grižo in umrl. Bil je goreč duhovnik, zlasti se je boril zoper nesrečno žganjepitje, dokler seveda ni odšel v Afriko. Po vsej pravici smemo M. imenovati začetnika protialkoholnega gibanja na Slov. Sam piše v Danici 1851, str. 152: »Ko sem videl, kaj hudega iz nesrečnega žganja izhaja, me je spodbodlo, vzdignilo, vnelo in vžgalo, da sem se z vso močjo vrgel na vsako, posebno pa na pijo škodljivega žganja, in ne morem počivati, dokler naših ovc pred toliko hudim ne obvarujem, ter sem sklenil od nezmerne pijače močnih vin tako dolgo učiti, prepričevati in svariti, dokler farani vseh svojih kotlov žganja ne potolčejo, vseh patentov in pisem in dovoljenja žganja žgati ne strgajo in vseh žganjarskih in brinovskih steklenic ne pobijejo in ne

pokončajo, misleč, zakaj bi se ljudstvu ne pomagalo, dokler je še čas.»

Prim: ŽpA Slavina; SBL II, 125; Jan. Zabukovc, Slavina, Lj. 1910, 292-93. Škerl

MILIČ Alojz, gled., rad. in telev. igralec, r. 21. jun. 1932 v Slivnem. Oče Franc, kamnosek, mati Marija Kralj, gospodinja. Osn. š. opravil v roj. kraju, učiteljske v Trstu med 1948-52, AIU v Lj. 1956-60. Med 1952-60 je učiteljeval v Zgoniku, Sosljanu, Nabrežini in Borštu. Od 1960 je angažiran pri SSG v Trstu. Med tem je 1964 igral v Novi Gor. in je bil 1976 dramaturg na Radiu Koper. M. igra predvsem karakterne vloge. Bil je: Jago, Slick (Sartre, Umazane roke), župan (Vuga, Bernardek), Marko (Fò, Arhangeli in avtomati), Gaucker (Betti, Usad na severni postaji), Tambur (Mahnič, Soldaški mizerere), Adam in Herod (Škofjeloški pasijon), Satin (Gorki, Na dnu), Pozorov (Čehov, Tri sestre), naslovna v Plavtovem Amfitruo, Kajn (Benedetič, Ne vedno kakor lastovke), Just (P. Kozak, Kongres), Tkalec (Silone, Frigode ubogega kristjana), naslovna v Holbergovi igri Jeppe s hriba, Kastelic (Kreft, Po brezkončni poti), Gildenstein (Shakespeare, Hamlet), Hannan (Mrak, Proces), Oče (Capek, Mati), Arsa (Nušič, Oblast), Dr. Gruden (Cankar, Za narodov blagor), Linzmann (Molnar, Lilion), Benujon Pizonelli (Asturias, Torotumbo), Doktor (Gorki, Barbari). M. nastopa tudi v rad. igrah, predvsem na Radiu Trst, kjer je bil Drejče (Držić-Rupel, Boter Andraž), Riccardo (Goldoni, Tast po sili), Cuppi (Svevo, Marijina avantura), I. Svetina (F. Kozak, Punčka), Stric (E. De Filippo, Dolgonoge laži; obe sta bili izvedeni tudi v gledališču), D. Genoni (Pirandello, Henrik IV.), Duhovnik (Pasolini, Ubesedovanje-Affabulazione), Kmet (Košuta, Gora, imenovana sin), Paznik (T. Frelj, Arest), Žagar, Viktor, Inšpektor Berdini in Atek v Marodičevih Zgodbah ob meji, Segal (Prežihov Voranc-Babič, Doberdob), Komandant (Svetina-Babič, Ukana), Nemški komandant (Lipuš-Kravos, Škornji) itd. Na TV je odigral med drugimi tudi vloge: Matvez v Ruzzantejevi La moscheta, Mrtvec (Jenko-Vurnik, Jeprški učitelj), Vinko (Svevo, Potegavščina), Luigi (Ottolenghi, Na sodišču), Sodnik (Pirandello, Patent) idr. Za trž. gled. je prevedel v trž. narečje Ruzzantejeve Dialoge z naslovom *Pomenki*.

Prim.: Zgod. odsek NŠKT; SGL II, 445; arhiv RAITrsta; osebni podatki; M(Trst), PDK, NL, Gosp, KatG, Delo, Picc., Il Meridiano idr.

Har.

MILIČ Danilo, pravnik, r. 26. febr. 1917 v Zgoniku, živi v Kopru. Oče Ivan, mati Amalija. Po prvi svet. vojni je njegova družina emigrirala v Lj., kjer je obiskoval osn. š. in gimn. Študiral je pravo na Lj. U, diplomiral 1941 in se zaposlil na sodišču v Lj. Po ustanovitvi OF je postal član odb. OF na Lj. sodišču. Bil je aretiran in zaprt, nato mar. 1943 interniran v taborišču Visco v Furlaniji. Po kapitulaciji It. je bil izpuščen. Po prehodu Soče je srečal prim. partizane, ki so ga poslali v Vipavsko dolino, kjer je imelo sedež pokraj. vodstvo NOB. Najprej je bil v part. enoti, nato je delal pri NOS za Prim. Slov. Od jul. do okt. 1944 je bil inštruktor PO OF za SlovPrim v srednjeprim. okrožju, nato pa ur. PartDka. To delo je opravljal do 1. apr. 1945, ko je bil ranjen, še nadalje je ostal član ur. Po osvoboditvi je postal načelnik odd. za notranje zadeve pri PNOO za SlovPrim in Trst. Funkcijo je opravljal do devinskega sporazuma (jun. 1945), nato je bil v Trstu pri PNOO. Od 1946 do 1947 je bil načelnik agit-prop za cono A. 1947 so ga anglo-ameriške oblasti zaprle. V pričakovanju prihoda guvernerja je bil po ustanovitvi STO dva meseca generalni sekretar VUJA, nato pa pomočnik gosp. referenta pri okrož. NOO za istrsko okrožje. 1949 je postal vodja Radia Koper, še isto leto pa je zaprosil za samostojno advokaturu. Dobil jo je 1953, delal v Sežani, nato je svojo adv. pisarno preselil v Koper.

Prim.: Podatki, ki jih je zbrala Vlasta Beltram, Pokraj. muz. Koper; PDK 27. avg. 1983; podatki Arh. CK ZKS Lj.

Plah.

MILIČ-EMILI Josip, fiziolog, doktor, r. 27. maja 1931 v Sežani, brat Jolke Milič (gl. čl.), pri krstu Josip Lucijan Nikolaž Emili (italijanizirana oblika priimka Milič, ki jo je obdržal zaradi dvojnosti dokumentov), podpisuje se Milic-Emili Joseph. Osn. š. (1937-41) v Sežani in Trstu, nižja gimn. privatno v Lj. (1945), maturiral na slov. gimn. v Trstu (1949) ter študiral medicino v Milanu (eno leto, 1953, tudi na U v Londonu) ter diplomiral 1955. Poročil se je 1957 z Anno Harding ter ima štiri otroke, hčerka Claire je diplomirala iz umetnostne zgod. v Parizu. Svoje znanstveno delo je od vsega začetka usmeril v pato-fiziologijo dihanja in dosegel izredne uspehe, tako da je objavil nad 300 znanst. člankov s tega področja, po podatkih Current Contents 1981 spada M. med 1000 najpogostejše citiranih svetovnih strokovnjakov z vseh področij, njego-

va razprava o lokalni distribuciji vdihanih plinov (Journal of Applied Physiology 1966, vol. 21) pa spada med sto najbolj citiranih del s področja kliničnih raziskav med 1966 in 1978. Delal je na naslednjih univerzah: Milan (1956-58), Liège, Belg. (1958-60), Harvard, Boston, ZDA (1960-63), nato pa na McGill University v Montrealu (Kanada), kjer je prof. za fiziologijo in eksperimentalno medicino, vodi Meakins-Christiejev laboratorij ter sodeluje tudi z drugimi svetovnimi raziskovalnimi institucijami kot zunanji sodelavec. Med 1973-78 je bil dir. Fiziološkega inštituta na U McGill. 1983 je postal član SAZU, 1980 pa član Royal Society of Canada, 1983 član Fleishover society, 1982 mu je U v Paviji podelila zlato medaljo »C. Forlanini« za znanstvene dosežke. V njegovi šoli so se izpopolnjevali številni znanstveniki, med katerimi tudi dr. J. Šorli iz golniške bolnišnice, sodeloval pa je tudi na jsl. kongresu fiziologov v Sji 1975. M. je član številnih mednarodnih znanstvenih društev v It., Belg., Franc., Kanadi, ZDA, Angl., objavljal, oziroma sourejal pa je naslednje znanstvene časopise: Journal of Applied Physiology, Canadian Journal of Physiology and Pharmacology, Journal of Applied Physiology, Revue Française Des Maladies Respiratoires, Rivista di Biologia, Clinical Investigative Medicine, American Review of Respiratory Disease. V začetnih raziskavah je izpolnil metodo merjenja električne aktivnosti trebušne prepone s pomočjo elektrod v požiralniku ter metodo za posredno merjenje plevralnega pritiska s pomočjo esofagealnega balona. Naslednjih 6 let je najbolj posvetil raziskavam regionalne razdelitve ventilacije in prekrvavitve v pljučih, ki jih je razširil na klinične raziskave pri starejših ljudeh, kadilcih, astmi, pljučnem edemu in cirozi jeter. Sistematično je raziskal zvezo med ventilacijo in telesno temperaturo, vagotomijo, ekspiratornim pritiskom, vzburljanjem baroreceptorjev in vdihanjem žveplovega dioksida. Rezultate je razvil vse do uporabe v pacientih. Poleg tega raziskuje živčne, mišične in mehanske dejavnike, ki določajo oblike aspirograma in pnevmotakograma.

Prim.: Arh. SAZU; Who's Who in America; Who's Who in Science in America; American Men and Women of Science 1982, Vol. 5, 367, 15th Edition, Bower, New York; Who is Who in Meath Care, 1982, Aspen Publications, Genantown; Who's Who in the East, 1983; Marquis Who's Who Inc., Chicago; Canadian Who's Who, 1984, University of Toronto Press, Toronto.

Jan

MILIČ Jolka, prevajalka, publicistka, pesnica, r. 5. febr. 1926 v Sežani. Oče Jože (1896-1956) iz Trsta, pek v Sežani, mati Ivanka Perharc (1906) iz Senožeč. V družini so bili trije otroci, najstarejša sestra Vilemira se je drugič poročila v Milanu, najmlajši brat Josip pa je znani fiziolog (gl. čl.). M. je obiskovala it. osn. š. v Sežani (1933-37), nato pa nižjo trg. š. v Trstu (1937-40), nakar je delala v domači prodajalni ter vodila tudi njeno knjigovodstvo, učiteljske pa je opravljala privatno ter 1947 maturirala pri uršulinkah v Gor. Po nacionalizaciji pekarnar se je morala zaposliti kot bančna uradnica (1949-52), potem pa je opravljala občasno različna honorarna dela. 1952 se je poročila s slikarjem Ivanom Varlom (1923-1979, gl. čl.), se z njim ločila in ponovno poročila. Hčerka Jeanne se je rodila 1953 in dela kot uradnica v Lj. Z literarnim delom se je začela ukvarjati razmeroma pozno; sodelovala je v trž. dij. reviji Setev (1946-48) s pesmimi (podpis Trnček, J. M.); njeno prvo izvirno delo, podpisano s pravim imenom, je izšlo šele, ko je imela 28 let (*Novelica o Metki*, TT 9. sept. 1954), nato pa je objavila več proznih del ter poezijo v različnih revijah ter v pesniški zbirki *Pesniški list* 8, Koper-Trst 1972. Sodelovala je v katalogu *Verbo voko vizuel*, Bgd (Muzej savremene umetnosti) 1982, v knjigi *Slovenec sem*, Mrb. 1973 (publikacija *Dialogov*). Uveljavila se je kot odlična prevajalka iz slov. v it. Vrsto prevodov je objavila v it. časopisih: *Umana* (Trst 1966, 1969, 1971-72), *Arianna* (Milano 1970), *Il Meridiano di Trieste* (1972, 1974, 1976), *Autoturismo* (Trieste 1972), *Panorama* (Reka 1976), *La Battana* (1978), *La Bora* (1980), *Scena* (Milano 1977), *Most* (1978, 1980-81). V teh in drugih revijah je objavila prevode (ponekod anonimno) S. Kosovela, S. Vegri, T. Šalamuna, E. Kocbeka, J. Udoviča, F. Filipiča, K. Koviča, F. Forstneriča, T. Fritza, T. Kuntnerja, M. Kravosa, C. Zlobca, M. Kačič, A. Pregarca, A. Medveda, I. Svetina, Ž. Petana, V. Truhlarja, Kajuha, Košute, B. A. Novaka. V samostojnih knjigah so izšli njeni prevodi: Srečko Kosovel: *Poesie di velluto*, Trst 1972 (dve izdaji, prva je polna tiskarskih napak, soprevajalec Pavle Merku); *13 poeti sloveni contemporanei*, Mrb.-Trst 1973; Aleksij Pregarc: *Poesie*, Gorizia 1974; Boris Pangerc, *E scese il silenzio*, Castelnovo Magra (La Spezia) 1981; *I semi della letteratura - Poesie* (Edizioni Art gallery club - Massa 1982), prevode Kosovela, Košute in Beličiča je objavil tudi J. Pirjevec v knjigi *Introduzione*

alla storia culturale e politica slovena a Trieste nel '900 (Trieste 1983), itd. Za koprski radio je prevedla v italijanščino radijske igre: L. Standker - *Rudnik je naš*; J. Tavčar - *Ogledalo*, J. Lukeš - *Srčna desetica*. Iz it. je med drugim prevedla G. Anglisani, V.S. Comar, B. Zanelli, D. Dolci, G. Brazzoduro; iz franc. pa dadaiste B. Cendrars, J. Rostand, L. Pauwels, B. Vian, E. Guillevic, iz španšč. je med drugim prevedla pesmi F.G. Lorce idr. Vidno mesto zavzema tudi njeno publicistično delo, s katerim se oglašja v domala vseh slov. in tudi nekaterih it. časopisih, v katerih objavlja kritike, polemike in glose. Z duhovitim in preprostim kramljanjem večkrat razkriva prezrta ali zamočana dejstva. V kritikah prevodov pa navaja vedno množico dokaznega gradiva. S svojo ostrino in polemičnostjo zbuja vedno velik odmev. Med drugim je objavljala v: TT (1954, 1956, 1958, 1959), Mlada pota (1955-56), LdP (1955), NRazgl (1955-64, 1966, 1968-71, 1973, 1975-77, 1979-82), Pionir (1956-57), Mladi svet (1958), Perspektive (1963-64), Problemi (1964-68, 1970-71, 1975), PrimN (1964-66, 1968-73, 1975-78, 1980-82), Pdk (1965-66, 1968-72, 1976, 1978, 1982), Dial (1965-68, 1972-80, 1982, 1983), Most (1949-50, 1969, 1971-72, 1974, 1976-78, 1980, 1983), Otrok in družina (1965, 1967), Kaplje (1966-72), Antena (1966, 1973), Pavliha (1963-83), JiS (1967, 1969-70, 1973-74, 1982), Sd (1968), Obala (1969-72, 1974), Sreč (1969-72, 1974-75), Tribuna (1965, 1972), Pič (1970-73), Delo (1971-77, 1978-83), Knjiga (1972, 1974), 7 dni (1972, 1978, 1982), M (1972-73), Le livre slovène (1973), NM (1973, 1975), Ned. dnevnik (1973, 1976, 1977, 1981), Jana (1974, 1982), Katedra (1974-75), LitL (1975), Večer (1976), ITD (1977), Teleks (1977-80, 1983), Revija 2000 (1978), Znamenja (1981), Stop (1976, 1977-83), Nova revija (1982), PrimSreč (1982, 1983) itd.

Prim.: Osebni podatki; kritike ob posameznih knjižnih objavah (gl. SBibl); J. Javoršek, Samotni jezdec, Lj. 1973, 169-76; J. Milič, Literarni kotiček, Delo 9. sept. 1972; Barbara Goričar, Stopim v knjigo in živim tam, ITD 9. jul. 1976; Marjan Remic, Puščice z ošiljenega peresa, Ned. dnevnik 25. jul. 1978; J. Milič, Štacuna z (z)mešanim blagom, Teleks 8. sept. 1978; J. Milič, Bodite resni, tovariš Šimenc!, Ned. dnevnik 29. mar. 1981; Majda Suša, Prevajanje za konjiček, PrimN 28. avg. 1981.

Jan

MILIČ Sonja, namiznoteniška igralka in trenerka, r. 22. jul. 1955 v Trstu, živi v zgonski občini. Oče Josip, vojni invalid, mati Bruna Knez. Maturirala je 1974 na Trg. tehn. zavodu Žiga

Zois v Trstu, iz telesne vzgoje pa je diplomirala 1982 na FTK U »E. Kardelja« v Lj.; poučuje tel. vzgojo na slov. sred. š. na Tržaškem. M. je tekmovalno kariero v n.t. začela 1969 pod vodstvom trenerja Edija Boleta, ki je postavil na noge ekipo, s katero se je ŠK Kras kot eno prvih športnih društev v It. začelo resno ukvarjati z ženskimi n.t., ki je bil do tedaj malodane na zgolj rekreacijski ravni. M. je za domače društvo nastopala skoro 15 let in mu ostala zvesta tudi kot trenerka (od 1976). Dosegla je vrsto uspehov v drž. merilu in osvojila od 1969 do 1983 trinajst naslovov v članski konkurenci in sedem v nižjih kategorijah. Odlikovala se je z moderno igro, v katero je vložila veliko volje in požrtvovalnosti ter pravega klubskega duha. Tako je maja 1979 osvojila absolutni naslov državne prvakinja med posameznicami in v žen. in meš. dvojicah. Z uspehi in zgledom je potegnila za sabo še vrsto drugih igralk, s katerimi se je (v okviru ŠK Kras) vrsto let potegovala za it. drž. ekipni naslov. To je dosegla kot trenerka v sezoni 1983-84. Poklicana je bila v drž. reprezentanco (74 nastopov od 1970 do 1979) in se udeležila vrste turnirjev v tujini (Sevilla v Španiji 1971: prvo mesto v mladinski konkurenci žen. dvojic in drugo mesto v meš. dvojicah; Tampere na Finskem: prvo mesto med posameznicami; peto mesto na Evrop. prvenstvu v Duigsburgu v ZR Nemčiji v tolažilni skupini. O M-ovi je veliko pisala športna kronika v slov. tisku in radiu (tako na tej kot na drugi strani meje), precejšnje pozornosti pa so bili njeni uspehi deležni tudi v it. tisku. Večkrat je dobila nagrado »Športnik leta« (1971, 1972, 1973, 1975, 1976), 1978 pa je bila deležna Bloudkove nagrade. 1972 in 1976 je dobila tudi nagrado CONI za športne rezultate.

Prim.: Pdk 27. maja 1971, 25. apr. 1973, 18. in 23. maja 1978, 24. nov. 1978, 31. dec. 1982 s sl., 23. febr. 1983 s sl., 25. in 27. mar. 1984 s sl.; osebni podatki.

S. P.

MILOŠ Zvonimir, bazoviški junak, r. 14. nov. 1903 na Sušaku, ustreljen na strelišču v Bazovici 6. sept. 1930, pokopan pri Sv. Ani v Trstu. Oče Julij, po preselitvi v Trst knjigovodja pri nekem podjetju, mati Marija Schmutz. V M-ovi družini so bili zavedni Hrvati, v Trstu pa so se vključili v slov. družbo (Kolerič). Po tragediji se je družina preselila v Zgb. M. je bil jsl. državljani. Bil je vesele narave, z žilico humorja,

»do zadnjega trenutka je bil bolj zaskrbljen za svoje tovariše kot zase« (Španger, 136). V Trstu je dovršil trg. š. in se zaposlil kot knjigovodja pri podjetju Notarangelo. Aktiven je bil v trž. mlad. društvih Omladina, Prosveta (Sv. Jakob, ustan. 12. dec. 1920 - razpušč. 17. avg. 1927) in Zarja v Rojanu (sodeloval pri ustanovitvi 12. jul. 1924 in kot duša Prosvete skrbel za dobro sodelovanje med obema). Ko je faš. oblast 1927 razpustila vsa društva, je bil jeseni 1927 na M-evem domu v Drevoredu XX. sept. 87 prvi sestanek tajne narodnorevolucionarne organizacije, ki se je v Trstu imenovala Borba. Razpravljali so o pravilih nove organizacije in jih osem dni pozneje prav tam sprejeli (Španger, 43-45). Organizacija je bila sestavljena iz trojk, celic, srenj in osredenj. M. je bil načelnik druge srenje, ki je obsegala dobršen del zgornjega Krasa in ki jo je z organizacijsko sposobnostjo dobro uredil. Seje glavnega odb. so bile skoraj vsak teden na M-evem stanovanju. Proti koncu sept. 1929 je šel s Špangerjem in Marušičem na Vremščico, kjer so se sestali s trojko, ki jo je vodil Zelen, da so se pogovorili o uspehih in težavah Borbe. Medtem so požgali nekaj šol in otroških vrtcev. M. in Bidovec sta v noči od 5. na 6. jan. 1930 postavila v trup trž. Svetilnika zmage peklenski stroj, ki je naredil 1,5 m široko luknjo. Dne 10. febr. 1930 je M. prinesel peklenski stroj in sta ga z Bidovcem nastavila v uredništvo faš. dnevnika Il Popolo di Trieste. V atentatu je bil ubit časnikar Guido Neri in ranjene tri osebe, čeprav atentatorji niso želeli žrtev. V začetku apr. 1930 so bile prve aretacije, prišli so tudi M. Mučili in zasliševali so jih v Kopru in Rimu. M. je priznal, da je sam podstavil bombo. Dne 23. avg. so ga z drugimi prepeljali v Trst, kjer se je 1. sept. 1930 začel prvi trž. proces pred Posebnim sodiščem za zaščito države. Na procesu je M. predlagal soobtožencem, »naj bi govorili slovensko, da bi bolje utemeljevali našo obrambo in s tem podaljšali proces« (Španger, 120), vendar ni bilo uresničljivo. Sam Mussolini je ukazal, naj se obravnava čimprej konča. Dne 5. sept. so M., Bidovca, Marušiča in Valenčiča obsodili na smrt z ustrelitvijo v hrbet. Vse štiri so naslednje jutro ob 5.43 ustrelili na strelišču pri Bazovici, kjer stoji danes spomenik. Ob treh ponoči so dobili duhovno pomoč, na poti na morišče so peli slov. pesmi, vsi so odklonili povezo. Pokopali so jih skrivaj pri Sv. Ani v Trstu. Dne 3.

dec. 1978 so poimenovali slov. osn. š. v Rojanu v Trstu po bazoviških junakih.

Prim.: Mar. Breclj, Ferdo Bidovec, PSBL I, 80-81 in tam navedena liter.; Čermelj, Slovenci, pass.; Aula IV, 159; L'Italia dissidente I, 415; Z. Jelinčič, Ob 30-letnici strelav v Bazovici, JKol 1960, 45-54 in JKol 1961, 57-63; Vekoslav Španger, Bazoviški spomenik, Trst 1965, popis celotnega delovanja Borbe z bogato liter. in sl.; Milko Škrap, Uporna mladina, Trst 1971, pass., s sl.; Drago Pahor, Odmev bazoviških žrtev v slov. umetnosti, JKol 1963, 103-15 in Stirim z bazoviške gmajne, JKol 1980, 89-93; Tone Ferenc-Milica Kacin-Wohinz - Tone Zorn, Slovenci v zamejstvu, Lj. 1974, pass. s sl.; Začetki boja proti fašističnemu nasilju za pravice slov. naroda na Prim., Utripi dec. 1975-mar. 1976, 12-36; Tončka Kolerič, Spomini na Zvonimira Miloša, PDK 1. dec. 1978, 4; Milica Kacin-Wohinz, Bazovica, Delo 30. avg., 6, 13. in 19. sept. 1980; Na Bazovici so počili strelji, priloga PDK ob 50-letnici ustrelitve bazoviških žrtev, 7. sept. 1980, I-XVI s članki J. Pirjevca, M. Renerja, A. Mermolje, V. Lipovca idr. in s sl., ur. Bojan Brežigar; Milan Pahor, Bazovica 1930-1980, JKol 1980, 85-88; Jože Pirjevec, Pagine di storia dell'antifascismo sloveno. I fucilati di Basovizza del settembre del '30, Qualestoria 1981, št. 1, 45-60; Milan Pahor, Bazovica (6. IX. 1930-6. IX. 1980), Lj. 1980.

ij

MIRK Vasilij, skladatelj, zborovodja in glasb. pedagog, r. 4. jun. 1884 pri Sv. Ivanu v Trstu, u. 6. jun. 1962 v Lj. Osn. š. in gimn. dovršil v Trstu, U (zgod. in zemlj.) na Dunaju in v Gradcu. Diplomiral je 1909 in nato učil na slov. trg. š. v Trstu. Za glasbo se je zanimal že na gimn.: pel je v zboru in začel skladati. Prva skladba, ki jo je med mnogimi zavrženimi obdržal, je *Ave verum*, ki jo je s svojimi sošolci izvedel v letu mature 1903. V letih trž. službovanja se je spopolnjeval na konservatoriju Tartini pri prof. Ilesbergu. V istem času je učil klavir na š. Pev. in glasb. društva (ust. 1907), bil vodja visokošolskega društva Balkan, vodja (1907-09) orkestra Dram. društva (ust. 1902), vodja (1907-10) čitalniškega zbora pri Sv. Jakobu, ki ga je 1901 ustanovil Fr. Rakuša. Vodil je tudi zbor pev. društva Danica na Kontovelu in občasn, med odsotnostjo Ivana Marija Čoka, zbor Zastava v Lonjerju. Med prvo svet. vojno je bil vojak v Bosni, kjer je preučeval tamkajšnjo folkloro. Po vojni je spet učil na slov. trg. š. do njenega zaprtja 1920. Obenem je učil klavir in teorijo na š. GlasbM. Jul. 1920 je bil Narodni dom, kjer je imela GlasbM pouk in svoje prostore, požgan. GlasbM je nadaljevala s poučevanjem v Rojanu,

pri Sv. Jakobu in v Barkovljah, toda še istega leta so bile požgane dvorane tudi v Barkovljah, pri Sv. Ivanu in v Rojanu. Po 1923 je GlasbM še živel, dokler se ni sept. sama razpustila in tako prehitela oblast. Istočasno kot na GlasbM je učil na glasb. liceju Artura Wrama. Ko je faš. vlada ukinila slov. kult. organizacije, je M. ustanovil in do odhoda v Mrb. 1928 učil pev. zbor na svojem domu v Trstu. V Mrbu je učil na Trg. akad. in na š. GlasbM, kjer je bil tudi zborovodja. Vrsto let je bil tudi preds. Ipavčeve pev. župe, katere člani so bili zbori v južni Stajerski. Pred nem. okupacijskimi silami se je 1941 zatekel v Lj. Tu je po vojni učil na Ekon. sred. š., vodil zборе, med njimi zbor Tine Rožanc. V letih 1949-51 je bil glasb. sodelavec novoustanovljene radijske postaje v Kopru. Nato je bil prof. na Sred. glasb. š. v Lj. (harmonija in kontrapunkt). Kot skladatelj je prvič stopil v javnost s pesmijo za ž. zbor *Spomladi v gozdu*. Od tedaj je pošiljal svoje skladbe Novim akordom, Pevcu, Zborom, Prvim plamenom, trž. GlasbM za njene glasb. izdaje; po vojni Našim zborom in Grlici. Kljub trditvi v intervjuju 1927, da imamo Slov. preveč skladateljev za zbor, da se je vrgel na instrumentalno glasbo in je žarišče njegovih sanj in želja opera, je teža njegovega skladanja ostal vokal. Med njegovimi orkestralnimi deli sodi na prvo mesto *Simfonična suita* v 5 stavkih iz 1911. Na orkestralno področje spadajo še 4 uverture: *Slavnostna, Slovenska, Iz devete dežele, Vidojka*, delno napisane za odrske predstave, suita *Mati in Rapsodična fantazija* za klavir in orkester. Med komorno M-ovo glasbo spadajo koncertne klavirske skladbe, mladinski album za klavir, samospevi, mladinski zbori s klavirjem in razne klavirske skladbe. Pisal je tudi cerkv. glasbo: cerkv. in nabožne pesmi *Te Deum* ter pet in delno šestglasno *Liturgijo Svj. Joana Zlatoustago*, ki jo je 1927 zložil za zbor srb. pravosl. cerkve v Trstu, kjer je bil zborovodja v letih 1925-28. Toda M. je zlasti znan po posvetnih zborovskih skladbah. M-ove zborovske skladbe so vključevali v vse glavne zborovske zbirke v tem stol., zlasti njegova klas. moška zbora: *Katrica* in *Na trgu*, ki sodita v vrh slov. zborovskega ustvarjanja. Značilnosti njegovega ustvarjanja so jasna in klena kompozicijska tehnika, romantična in novoromantična izraznost, izrazita melodija in naslonitev na ljudsko motiviko. Dokaz njegove navezanosti na ljudsko izročilo so priredbe in har-

monizacije prleških in drugih slov. ter bosenskih ljudskih pesmi. V harmoniji ima rad polne akorde in bogat izraz, kar je predvsem vidno v skladbah za zbor in orkester: *Golgota, Pesem naših mornarjev, Proslava podzemlja, Te Deum* in v mnogih šesteroglasnih skladbah. 1976 je ZKPOS izdala zbirko M-ovih mešanih zborov. M. je dal svoj prispevek tudi slov. glasb. publicistiki. Tako je v NZ objavil članka: *Glasbena kultura prim. Slov. in Ob Schwabovem koncertnem valčku Sonček moj*, v ZV članek o trž. GlasbM itd. V pedagoško področje spada M-ov *Nauk o harmoniji*.

Prim.: Cvetko, Zgodovina III, 445, 447, 451, 479; Jelerčič, 149-50; V. Ukmar, Glasba v preteklosti, 190; V. Ukmar, Glasba v preteklih dobah, 184-85; Trobina, 141; L. M. Škerjanc, Od Bacha do Šostakoviča, 360; MuzE II, 589; C. Budkovič, Razvoj mladinskega zborovskega petja na Slov., 39, 42, 62, 63; Cvetko, Stoletja, 253, 273; SBL II, 126; Z. Harej, Stoletnica rojstva trž. skladatelja V. Mirka, KolGMD 1984, 75-76 s. sl.

Har.

MIRKOVIĆ Mijo (Mate Balota), ekonomist, književnik, zgodovinar, sociolog, publicist, r. 28. sept. 1898 v Raklju (južna Istra), u. 17. febr. 1963 v Zgbu. Oče Antun, mati Mara Percan. Osn. š. obiskoval v rojstnem kraju, gimn. v Pazinu in v moravskem Zábrehu (maturiral 1919). Slavistiko in filoz. je študiral na U in v Zgbu in Bgdu, ekon. in filoz. na U in v Frankfurtu na Meini in v Berlinu. V Frankfurtu je doktoriral z *O glavnem razlogu gospodarske zaostalosti slavenskih narodov* (1923). V času šolanja je bil nekajkrat priložnostno zaposlen, udeležil se je tudi kot avstr. vojak bojev na it. fronti. Javno je pričel nastopati še kot dijak v Pazinu (sodelovanje pri dij. listu), bil je ur. in časnikar pri puljskem Hrvatskem listu (1917-18), ur. dij. lista Jitro v Zábrehu (1918-19), časnikar zgb. Novosti, deloval je v ured. trž. Pučki prijatelj (1921) in bil tajn. pododb. polit. društva Edinost za Istro. Med študijem v Nem. je dopisoval v jsl. in češkoslov. časnike. Po povratku v Jslo je imel različne zaposlitve, 1928 je postal prof. pravne fak. v Subotici (prav tam od 1933 izredni in od 1939 redni prof.), od 1939 je bil redni prof. in kmalu nato (1940) dekan Ekonomsko-komerc. visoke š. v Bgdu. Po okupaciji Jsle je pobegnil na Krk, imel nekaj začasnih zaposlitev in bil večkrat zaprt (Nem., It., ustaši), 1944 pa je odšel med part., kjer je kmalu postal pomočnik poverjenika za trg. in industr. NKOJ, bil pomočnik mi-

nistra vlade DFJ, preds. gosp. sveta FLRJ v Bgdu, ekspert Jsl. na mirovnih konferencah v Londonu in Parizu in opravljal še druge dolžnosti. Istočasno (od 1945) je vodil ekonomsko-komerc. visoko š. v Zgbu (1947 je postala Ekonom. fak.). Na zgb U je bil M. redni prof. in predaval več predmetov s področja ekonomike. 1947 je postal član JAZU in bil med 1958-61 njen glavni tajn. Svojo osebnost je M. gradil na izkušnjah časa, v katerem je živel; v mladih letih se je navzel Masarykovih nazorov, ekonomsko misel pa je gradil pod vplivom F. Oppenheimerja, W. Sombarta in K. Weberja, simpatiziral je s KPJ. M. je bil predvsem ekonomist, posvečal se je gosp. problemom Jsl, tako predvojne kot nove, socialistične. Posebej ga je zanimala problematika agrarne ekonomije. Napisal je celo vrsto samostojnih del, med temi je gotovo najpomembnejša *Ekonomska historija Jsl* (Zgb 1958, 1962; tudi v slov.), ki kaže M-evo posebno nagnjenje do zgod. M-evi izbrani ekonomski spisi so izšli najprej v 2 knj. (Zgb 1958) in nato v 4 knj. (Zgb 1979); med njegovimi skoraj 20 knjigami s področja ekonomije je omeniti še *Poljoprivreda Italije* (Zgb 1956). M. je izdal 1938 v Zgbu knjigo pesmi *Dragi kamen*, ki ga je uvrstila med najvidnejše čakavske pesnike (zbirka je doživela več izdaj), 1946 je izdal roman *Tijesna zemlja*, ki je s svojo tematiko posegel v istrske razmere, 1959 je izšla knjiga *Proza i poezija*, izbor pesniškega in proznega dela pa je objavljen v *Na crvenoj istarskoj zemlji* (Rijeka-Pula 1979). Kot zgod. se je posvetil življenju in delu istrskega protest. misleca Matije Vlačića Ilirika (prvič je o njem izdal knjigo 1938, nato dopolnjeno 1957 in 1960). V obliki spominov in kot pričevanje iz zgod. je samostojno objavil *Stara pazinska gimnazija* (Zgb 1950) in *Puna je Pula* (Zgb 1954; več izdaj). M-eva življenjska pot je bila izpolnjena z izjemnim ustvarjalnim delom, kakršno je redko za današnji čas. Njegovi izvirni pogledi so izzvali polemike, a so še zdaj vredni vse pozornosti. Živel je s svojim istrskim ljudstvom, dobro je poznal njegovo življenje in folkloro. M. je eden redkih jsl. polihistorjev, njegovo enciklopedijsko znanje mu je omogočalo multidisciplinarno ustvarjanje. Užival je že za življenja izreden ugled. Bil je večkrat odlikovan in nagrajen. Od 1968 dalje se v Pulju in v M-evem rojstnem Raklju odvijajo simpoziji. Srečati na dragom kamenu, ki so vsakokrat po-

svečeni M-evemu življenjskemu delovanju (gradio s simpozijev je objavljeno v posebnih knjigah - doslej 9 zv.). M-evo pesniško ime je Mate Balota, drugi psevdonimi so Brace, Miho Krvac, Mirko Morsky itd.

Prim.: EJ, 131; Jsl. knjiž. leksikon, Novi Sad 1971, 331; Enciklopedija hrv. povijesti i kulture, Zgb 1980, 371-72; J. Bratulić, v M. Mirković, Matija Vlačić Ilirik, zv. 1, Pula-Rijeka 1980, 7-22; D. Čalić, v M. Mirković, Izbor iz ekonomskih radova, Zgb 1958, 7-28; M. Kalčić, v M. Mirković, Na crvenoj istarskoj zemlji, Pula-Rijeka 1979, 7-24; T. Peruško v M. Balota: Proza i poezija, Rijeka 1959, 5-114; V. Stipetić, v M. Mirković, Izabrani ekonomski radovi, Zgb 1979, zv. 4; D. Šepić, Historijski pregled 2, 1963, 150-52; J. Šidak, Jugoslav. istorijski časopis 2/1963, zv. 3, 151-54; Isti, Historijski zbornik 16, 1963, 377-80; Zbornik radova, posvećen osamdesetoj godišnjici rođenja Mije Mirkovića, Zgb 1979.

Strčić

MIROŠIĆ Drago, javni delavec, diplomat, r. 15. mar. 1940 v Lokvi pri Sežani, živi v Trstu. Oče Franc, gostilničar, mati Marija Mljač. V Lj. dovršil gimn. (matura 1960) in pravo (diploma 1965). Sodnik obč. sodišča v Sežani (1968-71), tam sekretar obč. komiteja ZKS (1972-73), nato sekretar komisije za mednar. odnose skupščine SRS (1974-78), šef kabineta preds. Izvršnega sveta skupščine SRS (1978-80), namestnik preds. rep. komiteja za mednar. sodelovanje (1980-82). Zvezni Izvršni svet ga je imenoval za jsl. generalnega konzula v Trstu avg. 1982, dolžnost je nastopil 8. sept. 1982. M. je deloval publicistično z občasnimi članki v slov. dnevnem časopisju (Delo idr.), osem let je bil preds. izdajateljskega sveta PrimN.

Prim.: Osebn. podatki; Delo 20. avg. 1982 s sl.; PDk 25. avg. in 9. sept. 1982 s sl.; Gosp 3. sept. 1982 s sl.; Picc 22. sept. 1982 s sl.

B. Mar.

MIRT Franc, slikar in trgovec, r. 17. nov. 1860 v Kobaridu, u. 18. jan. 1938 v Trstu. Oče Franc, organist, mati Marija Perinčič. Po ljud. š. je odšel na gimn. v Gor., a je iz petega razr. zaradi družinskih razmer izstopil in se posvetil trgovini v Trstu. Bil je sošolec in prijatelj pesnika Jos. Pagliaruzzija. M. je v slikarstvu samouk, upodabljal pa je v olju tihožitja, portrete in krajine. Razst. je na drugi slov. razst. v Lj. 1902, na kateri je bil portret njegovega očeta ugodno ocenjen (prim. repr. v zborniku Luč). Slogovno so njegova dela realistična in z opaznimi romantičnimi elementi. V kasnejših sli-

kah je raziskoval barvo v impresionističnem smislu.

Prim.: Sporočilo ž. u. Kobarid; podatki matičnega urada v Trstu; Luč II, 1928, 51-52, likovna priloga I; SBL II, 126. M. V.

MISLEJ (Mislei, Misley) Jožef (Peter Alcantara), filozof in zdravnik, r. 19. okt. 1761 v Podragi na Vipavskem kmetu Jožefu in Mariji Misley, u. ok. 1840 bržkone nekje izven Dunaja, kjer je sicer bival. Gimn. (1772-78) in filoz. (1778-80) je kot prvi odličnjak v razr. dovršil v Lj. V letih 1780-82 je najprej študiral v Lj. bogoslovju, nato je 1783 odpotoval na Dunaj, da bi se posvetil astronomiji, a se je iz neznanih vzrokov lotil medicine ter 1787 promoviral za dr. med. Na Quarunijevo priporočilo je bil do 1791 sekundarij v dunajski splošni bolnišnici, nato je bil do 1809 mestni fizik v ogr. Kiseku (Közseg-Güns). Kot dober poznavalec slatinskih vodá in toplic je bil v letih 1810-19 rav. in zdravnik v zdravilišču Tobelbad pri Gradcu. Zaman si je že 1811 prizadeval, da bi dobil docenturo za medicino na Medic. fak. v Gradcu, pač pa je v akad. letu 1815/16 predaval teoretično in praktično filoz. na graški U, do prihoda Likavca (Likawetz J. K., SBL I. 662-63). Tudi ni prejel redne stolice za filoz., za katero je prosil v Gradcu 1816, v Gor. 1818, v Linzu 1819. Zaradi prenaporne zdraviliške službe v Tobelbadu in razoračan nad neuspeli poskusi profesure se je na prigovarjanje prijateljev preselil 1819 na Dunaj, kjer je kot privatni zdravnik imel dokaj dobro vpeljano ordinacijo. Glavnino svojega časa je na Dunaju posvetil filoz., ki jo je gojil pretežno le v ožjem krogu svojih prijateljev. Bil je tudi član Kmetijske družbe za Štajersko in več učenih družb. Večji del svojega življenja je preživel v nem. okolju, zato je svoje spise objavljial le v nem. jeziku. - Kot zdravnik je napisal dela: *Kurzgefasste Methode alle Arten von Scheinbartodten wieder zu beleben...*, Wien 1790; *Nachricht über die... Eigenschaften u. Kräfte des im... Döbelbade... Gesundquellen-Wassers* (Graz 1810, sobotna priloga k št. 68, 72, 76, 80, 84); *Etwas über das. st.-st. Döbelbad* (Der Aufmerksame 1812, št. 29); *Nachricht von d. Wirkungen der Bestandtheile d. steyern. Döbelbades* (Der Aufmerksame 1813, št. 27, 32). Napisano, a neobjavljeno je ostalo njegovo fiziološko-psihol. delo *Pancarpomathesis*. - M-evo življenjsko delo je filoz. narave. Zasnoval in razvil je svojski in celovit filoz. sistem, na ka-

terem je delal več kot petdeset let, saj je spodbudo zanj dobil že kot gimnazijec v Lj. 1778. Svojo filozofijo je obdelal v treh knjigah, ki so izhajale od 1818-30. Obsežno delo nosi naslov: *Totalgrundmathesis* (Matematika totalnega temelja), v posameznih zvezkih pa: I. *Grundriss einer Totalgrundmathesis...*, Wien 1818; II. *Entdeckung der einzig möglichen totalen Grundwissenschaft...*, Wien 1825; III a. *Mathematisch bestimmte, folglich beste Einigung aller dialektischen Widersprüche...*, Wien 1829; III b. *Panethikometrie...*, Wien 1830. - V prvi knjigi (Očrt matematike totalnega temelja ali uporaba matematike na čistih duhovnih predmetih itd.) je M. izdelal osnutek celotnega sistema, ki ga je v drugi in tretji knjigi potem podrobneje razvijal. Poglavitne teze svojega sistema je nenehno ponazarjal in podkrepil z uporabo obširnih in zapletenih matem. izpeljav, formul, tabel, grafikonov itd. Glavni namen M-evega dela je bil, izdelati novo vedo, ki bi postala osnova vse filoz. in bi tej šele omogočila, da bi postala zares znanstvena. Ta veda naj bi bila nekakšna univerzalna matem. logika, s katero bi filoz. zmogla zajeti zgradbo vesoljstva od najbolj snovnih pojavov do Boga. Po M-evem mnenju z običajnim besednim jezikom tega ni mogoče doseči, zato je treba izdelati jezik logično matem. simbolov. M. vidi v vesolju nepretrgan razvoj od najnižjih do najvišjih plasti. Na dnu odkriva čisti nič, na vrhu Boga. Vesolje se razpenja med končnim in neskončnim, prehod med obema pa predstavlja druga božja oseba - Kristus, kakor je opisan v Sv. pismu Nove zaveze; vesolje teži od nič k božji popolnosti, to pa dosega preko Kristusa, ki je pravzorec vseh bitij vsesvetja, podlaga vse resnice in s tem vseh znanosti ter filozofije. - V svojih izvajanjih je v mnogočem sledil Leibnitzu, zlasti kar zadeva poskus z racionalno matem. metodo zajeti celotno realnost ter jo metafizično utemeljiti in kar zadeva razlago nepretrganega razvoja vesolja. Polemiziral je na eni strani z Aristotelovo logiko glede premostitve nasprotja med protislovnimi pojavi (nasproti zakonu izključene tretje možnosti je postavil zakon vključene tretje možnosti in s tem omogočil kontinuiranost vesoljskega razvoja), po drugi strani pa je skušal združiti Aristotelove ideje s krščanskim gledanjem. Spopadal se je s Heglovo dialektiko kot besedno spekulacijo in se odvrčal od Kantove teze, da stvari na sebi ni mogoče spoznati; gle-

de pedagogije in filoz. zgodovine pa je v njegovih tezah viden vpliv J.G. Herderja in G.E. Lessinga. - Čeprav si je pridobil ime učenjaka, mu ni bilo dano, da bi si vzgojil učencev, ki bi prevzeli in nadaljevali njegove ideje. M-ejev filoz. sistem ni imel večjega odmeva v slov. filoz., pa tudi v širšem kult. življenju je ostal osamljen in ni zapustil sledov. Kakor je bil nenavadno originalen in najbrž edinstven tovrsten sistem na svetu, je vendar njegova misel zgrešila zgod. bistvo evrop. mišljenja in je ostala le na njegovem obrobju, bolj zanimivost kot pojav trajne vrednosti.

Prim.: Krstna knjiga župnije Št. Vid (Podnanos), zv. III., 1761; J. Pajk, dr. Jožef (Peter Alkantara) Mislej, LZ 1891, 281-85; 344-48; 395-99; A. Sodnik, Mislej (Misley) Jožef, SBL II, 127-35 z obširno liter.; Mislej Jožef, EJ 6, 1965, 136; J. Urbančič, Jožef Peter Alkantara - misteriozna matematika temelja sveta, v Poglavitne ideje slovenskih filozofov med sholastiko in neosholastiko, SM 1971, 156-73 s sl.; J. Kos, Jožef Mislej, v Temelji filozofije za gimnazije, 1977, 162, 272, 273.

Kraji

MISLEJ Marija, pisateljica, r. 14. nov. 1936 v Benetkah, živi na Trbižu. Oče Viktor iz Nabrežine, železničar, mati Olga Škrk iz Saleža, šivilja. Prve tri razr. osn. š. v Benetkah, ostale v Nabrežini, v Trstu Nižjo gimn. in učit. A.M. Slomšek 1956. Tedaj je obiskovala tudi prvi letnik dramske šole SSG v Trstu in istega leta postala član Radijskega odra, kjer je igrala do 1980. Poučevala je v vseh vaseh Trž. ozemlja in v mestu (v ul. sv. Frančiška), od 1973 kot stalna učit. 1980 je odšla na osn. š. v Trbiž. Pisati je začela v LitV, kjer je priobčila v 3. razr. Nižje gimn. povest *Beda*, v 3. razr. učit. kmečko dramo v 3 dej. *Slepec*. Ko je začela 1957 izhajati v Trstu revija Mladika, se je je M-eva oklenila in jo vrsto let zalagala z novelami in črticami. Tu je dozorela do knjige črtic, ki jo je izdala skupaj z Ireno Žerjal v samozal. z naslovom *Morje, ribe, asfalt* (Trst 1976). Posebnost je, da nobena črtica ni podpisana. M. piše o razlaščenju in prodajanju slov. zemlje, o Krasu in Trstu, o umrlem očetu, o razočaranju v službi itd. 1978 je izdala v Gorici v samozal. knjigo 18 črtic *Blesk*. V njih opisuje svoj notranji svet, občutke ob stiku z ljudmi in naravo, spoznanja in razočaranja. 1982 je izdala spet v Gor. v samozal. knjigo 44 črtic *Mirijade*. Osnovni ton zbirke je razočaranje nad življenjem, ki je gluho za pisateljčine ideale, krivično in v katerem ne

najde stika s soljudmi, kar jo je tudi pognalo v Kanalsko dolino. Iz istega okolja in razporeženja je zadnja knjiga 40 črtic *Lampare*, ki jo je izdala v samoz. v Gor. 1984.

Prim.: Osební podatki; Darko Jagodic, Ocena povesti *Beda*, LitV 1952/53, 123-24; Isti, O drugem liter. večeru DSS v Trstu, LitV 1953/54, 150-51; M.K., M.M., Blesk, KatG 22. jun. 1978; Jevnikar, Zam. liter., M(Trst) 1976, 142-43; 1978, 111; 1982, 138-39; Isti, Slov. lit. v It., RAI TrstA 24. mar. 1982; P.J., Knjiga M.M. Mirijade, NL 29. jul. 1982; slika na ovitku Bleska.

Pan.

MISLEJ Marla Irene, časnikarka in umetnostna zgod., r. 22. jan. 1946 v Buenos Airesu (Argentina) kot hči slov. staršev. Oče Franc iz Lozic, mati Francka Trošt iz Hrašč pri Podnanosu. Oče se je preselil v Argentino 1928, mati leto kasneje. M. je obiskovala špansko in angleško osn. š., 1963 je maturirala na klas. gimn. (Colegio Nacional de Vicente Lopez), 1969 je diplomirala na Višji šoli za novinarstvo v Buenos Airesu. Na Višjem inštitutu za pouk radiofonije v Buenos Airesu je 1971 opravila specialko za radio in televizijo. Kot časnikarja je sodelovala v raznih časopisih, znotraj slov. skupnosti pa: od 1965 je bila ur. mesečnika *Naprej* pri društvu Ljudski oder, sodelovala je pri *Lipi* in pozneje pri *Glasniku*. 1978 je diplomirala iz zgod. umetnosti na U v Buenos Airesu ter isto leto organizirala skupinsko razst. umetnikov jsl. porekla v Argentini. Manjši izbor teh del je bil 1981 razstavljen v Bežigrasjski gal. v Lj. 1978 je kot štipendistka Slov. izseljenke matice prišla v Lj. in na Filoz. fak. v Lj. vpisala III. stopnjo ter 1981 magistrirala iz umet. zgod. na temo *Posvetna arhitektura 17. in 18. stol. v zahodni Slov.* Kot raziskovalka sodeluje pri programu Slovensko izseljenstvo in kultura pri Znanstvenem inštitutu Filoz. fak. v Lj. (v okviru interdisciplinarnih sintez proučuje dela slov. umetnikov v Južni Ameriki). 1982 je pri isti fak. prijavila doktorat na temo *Arhitekti slov. in jsl. porekla v Argentini 1900-1980*. Pri Ljudskem odru v Buenos Airesu je opravljala razne funkcije ter bila 1966 tajn. v glavnem odb. Več let je bila tajn. Koordinacijskega odbora jsl. društev v Argentini za proslavo 29. novembra. Kot časnikarka in umet. zgod. je veliko objavljala, med drugim: *Así nació el Estado Yugoslavo*, Glasnik št. 7/9, nov. 1975, *Historia de la Asoc. Transmurana de Bernal*, Glasnik št. 12, dec. 1975; *Monumento*, Glasnik št. 14, nov. 1976; *Centenario de la ley 817 de inmi-*

graci3n y Colonizaci3n, Glasnik št. 14, nov. 1976; *Centenario*, Glasnik št. 23, dec. 1977 in št. 24, mar. 1978; *Historia de la Asoc. Yugoslava de Socorros Mutuos, 1878-1978*, Buenos Aires 1979 (brošura); *El movimiento informalista*, Buenos Aires 1978 (katal.); Katal. 1. skupinske razst, umetnikov jsl. porekla v Argentini, Buenos Aires 1978; *Umetniki jsl. porekla v Argentini* (katal.), Lj. 1981; *Franc Kambič, kipar samorastnik v gozdovih Chaca*, Slov. koledar za leto 1982; *Kronologija Slov. v Argentini*, Slov. koledar za leto 1983.

Prim.: Osebni podatki; Delo 1979, št. 154; Ladislav Lesar, Naučiti se hočem slov. jezika, Nedeljski dnevnik 1979, št. 246, 17.

Nsn.

MISSIA Jakob, 27. lj. škof, 8. gor. nadškof, prvi slov. kardinal, r. 30. jun. (ne jul. - SBL II, 135) 1838 v zaselku Mota 10 (Hrastje), nekdanj v župniji Sv. Križ (Križevci) pri Ljutomeru, sedaj v župniji Kapela pri Radencih, pri »Mislovih«, kmetu Martinu in Neži Pintarič, u. 24. mar. 1902 v Gor., zadet od srčne kapi, pokopan 2. apr. 1902 v kapeli sv. Mihaela na Sveti gori, kakor je želel v oporoki. Osn. š. je prišel pri Kapeli, kjer je bil deležen tudi prve glasb. vzgoje, nadaljeval v Radgoni in v Mrbu. Po zaslugi najstarejšega brata Antona, kaplana v Voitsbergu (r. 1818, ord. 1842, u. 1894 v Lj.), je kot gojenec škof. dij. semenišča v letih 1849-57 obiskoval gimn. v Gradcu. Zaradi bolehnosti v gimn. letih (v 4. in 5. razr.) je odličnemu dijaku graški škof Otokar Attems poskrbel, da je od 5. razr. dalje preživil počitnice v visoki družbi na gradu Seggau pri Lipnici. Posebnost vzgoje je M-evi osebnosti vtisnila trajen pečat plemenitega vedenja in umerjenosti v družbi, a ga obenem v teh mladostnih letih odtegnila stiku z domačim slov. okoljem. Po odlični maturi 1857 je prvo leto teol. študiral v Gradcu (1857-58), 1858 pa ga je škof Attems poslal v Rim, kjer je kot gojenec Germanika izpopolnil svoje filoz. in teol. znanje na najboljši bogoslovni visoki šoli; ta mu je dala čiste pojme o verskih resnicah, kakor se je tedaj zanje zavzemal Pij IX. zlasti v boju s sodobnimi zmotami. V Rimu je bil 30. maja 1863 posvečen v duhovnika, naslednje leto (1864) pa je dosegel doktorat iz filoz. in teol. Po vrnitvi iz Rima je bil najprej prefekt in učitelj petja v graškem dij. semenišču (1864-66), v letih 1866-71 dvor. kaplan in tajn. škofov Attemsa in Zwergerja, 1871-79 škof. kancler in konzist. svetnik, 1879-84 stolni kanonik v Gradcu.

14. jun. 1884 je cesar Franc Jožef M. imenoval za lj. knezoškofa, 10. nov. 1884 ga je sv. Sedež potrdil na to mesto, 7. dec. istega leta je bil v Gradcu posvečen v škofa, 14. dec. 1884 je zasedel lj. škofijski sedež, 30. dec. 1884 ga je cesar imenoval za tajnega svetnika. 12. dec. 1897 ga je cesar odbral za goriškega knez nadškofa in mu obenem podelil red želazne krone I. razreda, 28. mar. 1898 je bil od sv. Sedeža potrjen za gor. nadškofa, 22. maja 1898 v Gorici slovesno umeščen, končno ga je Leon XIII. 19. jun. (ne jan. - SBL II, 135, prim. FPG 1899, VII.) 1899 povzdignil v kardinala v redu prezbiterev z naslovno cerk. sv. Štefana na Monte Celio, kardinalski »solido« mu je 21. jun. 1899 v Gorici nadel papežev nečak grof Kamil Pecci, kardinalski biret pa na Dunaju 27. jul. 1899 nadvojvoda Franc Ferdinand. - Po zunanosti je bil M. visokega, vitkega stasa, dostojanstvenega nastopa in, dasi šibkega zdravja, izredno vitalen. Njegovo pastirsko delovanje je zajelo najrazličnejša področja cerkvenega in javnega življenja in menda ga v tem času ni bilo med Slov. moža, ki bi tako globoko posegel v vse življenje, na letel na eni strani na navdušeno odobravanje, na drugi strani pa istočasno, zaradi razgretih polit. strasti, na odločno obsojanje. - Že na začetku je njegov škofovski vpliv presegel zgolj lj. okvir. Ko so 1885 avstr. škofoje osnovali vsakoletne skupne konference, je M. postal tajn. stalnega odbora avstr. episkopata in je tako sousmerjal cerkveno politiko v državi. Na zasedanjih je običajno nastopal z referati o najbolj kočljivih vprašanjih, izpeljal je redakcijo novega katekizma, 1886 je v imenu škofov zasnoval kolektivno spomenico o duhovniški kongrui, o čemer je obširno in temeljito spregovoril že v Gradcu v monografiji *Zur Congrua-Frage des kathol. Seelsorge-Clerus in Oesterreich*, Graz 1883, pod psevdonimom J. Martini (po očetovem krstnem imenu), končno so škofovski skupni pastirski listi v letih 1891-97 ne le izraz njegovih misli, ampak naravnost njegovo delo. - Na strogo cerkvenem področju je najprej vidna skrb za vzgojo duhovno zgrajenih, zvestih in predanih duhovnikov. Že o božiču 1884 je v lj. bogoslovju uvedel samostojno jutranje premišljevanje. Pospesheval je delo za nove poklice (jeseni 1885 je npr. sprejel v lj. bogoslovje tudi abituriente s Češkega, po prihodu v Gorico 1898 je oskrbel pripraven prostor za gradnjo Malega semenišča z nakupom vile von Boeckmann in

15 ha obdajajočega zemljišča - prim. pastirsko pismo iz 1900 o vinarskih prispevkih za zgraditev novega zavoda). Duhovniškim kandidatom je omogočil temeljito znanstveno vzgojo tako s pripravo dobrega prof. kadra (nadarjene bogoslovce je pošiljal v Germanik v Rim), kakor z nastavitvijo na bogoslovnem učilišču priznanih strokovnjakov (npr. J. Erkerja za liturgiko 1890, J. E. Kreka za filoz. in sociol. 1892 v Lj., F. B. Sedeja 1898 za kanonika, stol. župnika in prof. Nove zaveze v Gorici). Redno se je udeleževal vsakoletnih duhovnih vaj za duhovnike in jih ob sklepu nagovarjal ter jih seznanjal s problemi v škofiji. Trajno izobraževanje duhovnikov je spodbudil z oživitvijo pastoralnih konferenc (1890), duhovno življenje med duhovniki pa je pospeševal z uvedbo sodalitete Presvetega Srca Jezusovega (1893). Mimo skrbi za škof, kler je posvetil veliko pozornost tudi redovnim družinam. Tako je 1887 poklical v Lj. jezuite, 1889 na Selo-Lj. karmeličanke z Dunaja (ne iz Gradca - SBL II, 136, prim. Karmelski spomini, Lj. 1939) in pospeševal nastajanje novih samostanov, saj se je za njegovega škofovanja v Lj. škofiji ustanovilo 13 samostanov, v gor. nadškofiji pa je 1900 uvedel frančiškane na Sv. goro in na Barbano. - Ob nastopu škofovanja je kot popotnico prejel zagotovilo, da so »Slovenci dobro ljudstvo« (LSL 1884, 12, 129) in da je »Slovenecm vernost nekako prirojena«, a je kmalu pri njih ugotovil mnogo napak, npr. pijančevanje, krive prisege ipd. Zato je v svojih pastirskih pismih spodbujal k verski in nravni prenovi slov. naroda, ko je govoril o potrebi vere (1885), o pijančevanju in treznosti (1887 - uvedel je družbo treznosti), o zatajevanju samega sebe (LSL 1889, IV, 21), o svetosti prisege (1891), o posvečevanju nedelje (1891), o krščanski družini (1894), o svetosti zakona (1895), o časti in dobrem imenu (1896), o četrti božji zapovedi (Gor. 1899). Pospeševal je razne ljudske pobožnosti: češčenje sv. Jožefa in molitev rožnega venca (LSL 1890, I, 2), pobožnost do Presvetega Srca Jezusovega (Gor. 1898). Spodbujal je misijone, duhovne vaje, bratovščine, posebej Marijine družbe (1899 so bile ustanovljene prve Marijine družbe na Primorskem v Dreznici, v Kamnjah, na Libušnjem, v Pevmi), gojil je cerkveno petje in glasbo (podpiral je npr. prizadevanje Cecilijanskega društva za izboljšanje cerkvene glasbe), rad je imel lepo cerkveno bogoslužje in okrasje (o tem pričata tudi kapeli v

škof. dvorcih tako v Lj. kakor v Gor., ki ju je dal sam zgraditi). Najbolj pa je med Slov. pogrešal žive, močne verske zavesti. Čutil se je poklicanega, zbuditi to zavest, zato je bilo njegovo življenjsko geslo: Vse prenoviti v Kristusu! S krščanskimi načeli prekrvasiti narodno življenje, umsko in nravno, zasebno in javno, polit. in socialno, da ne podleže intelektualni, moralni in socialni anarhiji; očistiti človekovo mišljenje vseh kužnih bacilov različnih nekrščanskih nazorov, ki se tihotapijo v človeka po najrazličnejših poteh sodobnosti (prim. past. p. o liberalizmu, okuženem s framazonskim duhom, LSL 1889, IX, 53), očistiti verovanje vseh nekrščanskih primesi in ga prepojit s čistim naukom, da bodo dejanja zmernaj in povsod zares krščanska, sad čiste vernosti. Med resnico in neresnico značajan človek ne more viseti, ampak se zanj odločati dosledno in brez popuščanja, pa tudi brez sovraštva. V tem oziru sta se z Mahničem (PSBL II, 325-28) še kako lepo ujela. Katol. zavesti se ne zadoščuje samo s kakimi pobožnimi frazami in samo z nekaterimi verskimi resnicami, ampak vsa katoliška vera ji mora biti podlaga, življenje pa naravnano po načelih katoliške Cerkve, ki vključuje tudi pokorščino papežu in škofom (prim. past. p. 1893, LSL 1893, II, 11). Zato je hotel imeti v prvi vrsti edino in ob škofu složno, gorečo in požrtvovalno, s katol. načeli prežeto duhovščino in duhovnem, kult., polit. in social. delovanju, kjer je vsak separatizem poguben. Posebej mora biti podvrženo cerkveni disciplini duhovnikovo morebitno polit. delovanje, kjer je treba dati prednost poštenim in res katol. laikom (prim. LSL 9. okt. 1895 in 1. mar. 1896). Ob katol. osveščeni duhovnikih naj bi se tudi v ljudstvu prebudila živa katol. zavest, zato je podpiral katol. tisk (omogočil je ustanovitev KTD v Lj. 1887 in prispeval v njegov fond 300 gold. zlate valute), pospeševal katol. stanovska, izobraževalna, polit., dij. društva (prim. past. p. avstr. škofov, LSL 1891, X, 59). Vrh njegovih prizadevanj za katol. prebujo med Slov. je bil 1892 prvi slov. katol. shod v Lj., ki mu je bil M. pokrovitelj in je v Lj. stolnici imel programatični govor o katol. zavesti, tako da so ga proslavljali kot drugega Hrena in mu je 186 kranjskih občin poslalo vdanostne izjave. Shod je dejansko dal katol. organizaciji vsega javnega življenja silno podlago. Tudi na drugem slov. katol. shodu v Lj. 1900 je bil — tedaj že kardinal — v ospredju

dogajanja. - Posebej izstopajo tudi njegova stališča do nacional., polit. in social. vprašanja. Glede slednjega je odločno odklanjal materialistično-atistično stališče socialne demokracije in videl rešitev v krščansko demokratični smeri, kjer naj bi se rastoče razredno nasprotje blažilo v duhu načel Kristusovega zakona ljubezni, zato je vneto podpiral gospodarsko-socialno pomoč z učinkovitimi delavskimi gosp. ustanovami. O narodnostnem vprašanju je razlagal, da ima vsak narod naravno in zgod. pravico, da goji in razvija svoje narodno življenje, vendar v svojih zahtevah ne sme žaliti pravic drugih narodov, ki živijo zraven njega in z njim, prav tako se mora varovati vsega, kar spravlja v nevarnost edinost in moč države, tj. Avstrije. To filoavstrijsko razpoloženje je prišlo do izraza tudi ob 1000-letnici smrti sv. Metoda (prim. past. p. LŠL 1885, 3), ko se je oživilo zanimanje za slovan. bogoslužje in so se zanj v nemali zlasti narodnjaški krogi. Skupni pastirski list škofov goriško-ilirske metropolije (prim. past. p. LŠL 1887, IX, 73), ki mu je bil M. pobudnik, je to navdušenje odločno pogasil (prim. tudi LŠL 1895, VIII, 40) in zagovarjal obstoječo liturgično ureditev, obsodil Cerkev sovražne liste in duhovnikom prepovedal — celo pod grožnjo cerkvenih kazni — naročati in sodelovati pri njih (povod za tako stališče je dal Krutorogov-Dav. Hostnik, ki je 1887 v SN imenoval papeža »izvrg človeštva«), obenem je obsodil vsako protiaustr. razpoloženje. Narodnjaški krogi so M. tedaj proglasili za sovražnika Slov. in germanofila. Res je, da so dunajski listi s tem past. p. dokazovali slov. protidržavnost in protipapeško razpoloženje; čeprav škofoje niso niti nameravali tistega, kar so tuji listi Slov. očitali, je vendar pismo med duhovščino povzročilo dokajšnje razburjenje in zmedo (pesnik S. Gregorčič tega p. M. ni mogel pozabiti, odklonil je podpis na pozdravno adresno ob M-evem imenovanju za gor. nadškofa, ga dolžil polit. razdora na Slov., dasi ni M. proti pesniku napravil nobenega neprijaznega koraka, pač pa mu je pomagal do višje pokojnine - prim. F. Koblar, S. Gregorčič, SM 1962, 140-43, 153). V resnici je M. ščitil in odobral Mahničovo stališče proti vsemogočni državi in proti absolutni narodnosti ter zagovarjal podreditev narodnostne ideje verski kot obsežnejši in splošnejši, meneč, da do sloge in edinosti more dovesti Slov. le katol. načelo. M. je gledal slov. narodno življenje v potrebah te-

danje verske in družbene preureditve. Ker je bil vzgojen večinoma na tujem in v visokih cerkvenih krogih, je kot škof spolnjeval svojo nalogo bolj v zvezi s preroditvijo vsega avstr. katol. življenja, zato za narodnopolit. potrebe Slov. ni bil toliko občutljiv. Nasproti očitkom narodnjakov, da je bil v narodnostnem pogledu mlačen in da je »slovensko narodnost proglašil za poganstvo ter... njej na škodo pospešuje "nepogansko" nemščino v nekeje čisto slovenske pokrajini« (SN 1889, št. 127-29) ter da omalovažuje slov. jezik v vladnih krogih (prim. SN 1889, št. 160, praška Politik 1889, št. 197, SN 1902, št. 69, Suklje I, 160-62, 210-12), je vendarle materinščini priznaval vse pravice: lj. škof. listu je dal slov. lice, cerkv. uradom slov.-nem. napise, polagoma je uvažal slov. uradovanje in se pri vsej mladostni odtujitvi slovenstvu osebno čutil. Slov., s Slov. je redno občeval le v slov. jeziku, dasi Slomšek le ni bil (prim. Suklje I, 212). Bil pa je od leta do leta v vedno tršem nasprotju s slov. narod. liberalizmom, ki se je hranil iz narodnega radikalizma in se zavijal v plašč zmernosti in popustljivosti nasproti Missiji vsekakor bližjemu narod. konservativizmu, ki je v svoji verskonravni miselnosti čutil, da ne sme verskih vprašanj podrežati narodni slogi. Boj proti liberalizmu in z njim povezana kulturno-polit. ločitev sta tedaj visela »v zraku«, izvršila bi se tako ali drugače, ker je katol. gibanje po Mahničevem nastopu dobilo večjo samozavest in odločnost. M. je ta proces pospešil. Ko je 1891 (prim. LŠL 1891, II, 6) in 1897 (prim. LŠL 1897, I, 3) zasnoval skupaj z drugimi avstr. škofi poseben pastirski list o volitvah in zahteval odločno katol. politiko, je s tem končno udaril tudi ob rahlo zgradbo slov. polit. sloge. S tem se ni le zameril liberalnim krogom, ki so mu očitali zlorabo vere v polit. namene, ampak naj bi bilo njegovo »klerikalistično in legalistično« zadržanje vzrok hujskarnja, nestrpnosti, razdora in bratomornega boja med Slov., kakor tudi nespravljenosti in narodne mlačnosti. Olja na ogenj je M. prillil s spomin-skim govorom na bitko pri Sisku (S 1893, št. 141), ko je liberalce primerjal s Turki in so mu le-ti napovedali maščevanje »oko za oko, zob za zob« s t. i. »farško gonjo« v SN (prim. Kettejev petošolski pamflet proti M. Naš Mesija, Poezije² 1907; I. Tavčar, 4000; Hribarjevo spomencico papežu Leonu XIII. 1894 v Hribar I, 246-50; F. Podgornik, Slovanski vek 1902, št. 41,

471; Gabršček I, 446; Prijatelj II, 565). Razdor na Kranjskem je po drugi strani pospešil strjenost katol. gibanja, kjer je M. odločilno vplival na izbor kandidatov za drž. zbor: dr. Šušteršiča namesto dr. Žitnika 1896, dr. Kreka namesto dr. Gostinčarja 1897. Tudi na Goriškem je kasnejša M-eva zahteva po načelni politiki v katol. taboru prisilila A. Gregorčiča (PSBL I, 478-82) na prelom z liberalnim taborom in napravila konec slogaškemu obdobju gor. politike (1899-900). - Ni dvoma, da sta se needinost in razdor za njegovega škofovanja najbolj pokazala, a korenine so bile globlje in starejše. V tem kult. in polit. boju, ki ga je M. ob Mahničju bil proti liberalizmu, ni bilo razlik v narod. prepričanju, ampak v svetovnem nazoru, šlo je za načela. Katol. in narod. stranka sta se ločili, ker je prva postavila celotno zgradbo javnega življenja na katol. načela in pod brezpogojno cerkveno vodstvo, druga pa je pojmovala javno življenje kot prvenstveno narodno nujnost, zatoorej hoče vse, tudi versko življenje, na narodni osnovi, trdeč, da ni v nevarnosti vera, ampak slov. narodnost. - Dasi je M. posegal v javno življenje, njegovo delovanje ni bilo v pravem pomenu besede polit., vedno je stal na stališču duhovnega pastirja. Polit. voditelj, ki bi bil odgovoren za vse strankine korake, ni bil. Njegovo katol. preroditveno delo je bilo dostojanstveno. Vsestranska izobraženost in pristna srčna kultura, ki ju je vztrajno žlahtnil z globokim duhovnim življenjem, sta razodevali izredno ubrano in skladno osebnost. Tudi sredi najhujših napadov in sumničenj se je znal obvladati, nikoli se ni spuščal v vsakdanje nižine, ohranil je vzvišenost svojega cerkv. poslanstva in plemenitost do človeka. Če mu ni bilo dano tisto plameneče čustvo za slov. narodnost, kakor ga ima, kdor je svoja mlada leta preživel med rodni ljudstvom, se z njim veselil in trpel, gledal in čutil bedo ter nesrečo svojega ljudstva, ko je ječalo pod tujim jarmom, je M. vendar imel za slov. narod tisto moško, mirmo in močno ljubezen, ki jo dajejo srcu načela.

Prim.: Taufprotokoll fare Križevci pri Ljutomeru za leto 1838; Laibach. Diözesanblatt 1884-96; Lj. šk. list 1896-98; FoliumGor 1897-1902; Sematizem lj. škofije 1893, 9; A. Ušeničnik, Kardinal Missia in katoliška renesansa med Slovenci, KO 1902, 141-70; Eco 1897 (10. dec.), 1898 (18. in 21. maja), 1899 (17. maja), 1902 (24. mar. s sl., 26. in 28. mar., 1. in 3. apr.); A. Faidutti, Spominski govor od smrti nadškofa M., DPast 1902, 358-64, 375; F. Lampe, DS 1893, 179-83 s sl.; D.

Lončar, 59-70, z liter. 144-45; Gabršček II, 91-92; J. Debevec, Missia Jakob, SBL II, 135-37 z obširno liter.; 50-letnica KTD v Lj. 1937, 4 s sl.; H. Tuma, 234, 245-46; F. Koblar, Dragotin Kette, ZbD 1940, uvod, str. XI., XVI., XVIII., XXII.; Klinec, Zgodovina, 48-49; Isti, Marija 116, 121; E. Marcon, Carlo Margotti, 54; L. Legiša, ZSS III., 213; F. Koblar, Simon Gregorčič, SM 1962, 140-43; M. Miklavčič, Marija mati naše vernosti, Šmarnice 1962, 95-96; Nadškof. semenišče v Gorici - ob 50-letnici (1912-1962), 12-13 s sl.; M. Perc, Svetogorske šmarnice 1967, 32-34; Prijatelj V, 270-72 in nasl. do 345; B. Marušič, Slov. politika na Goriškem v zadnjem desetletju 20. stol., ZC 1977, I-II, 35-48; Gestrin-Melik, Zgod. Slovencev, 1979, 515; J. Smej, Kard. M. vez slovan. držav, Nova M, III/1972, 224-28; Kard. dr. J. M. in Prekmurje, Stopinje 1973, 24-30.

Kralj

MIZERIT Edvard, prof. in kult. delavec, r. 13. okt. 1906 v Gor., živi na Dunaju. Oče Valentin, želez. usluž. Juž. želez., mati Jožefa Vescovo, brata Klaro in Martin (gl. čl.). Osn. š. je obiskoval v Gor. (1912-15) in Lj., kjer je dovršil tudi gimn. (matura 1924). Po vojaškem roku se je zaposlil, od 1929-33 je študiral romanistiko na Lj. U in 1933 diplomiral iz franc., it. in slov. književnosti. Prof. izpit je napravil 1937, dodatno diplomo iz it. jezika 1942. Od 1933-34 je bil knjižničar franc. inštituta v Lj., od 1934-45 prof. na gimn. v Crni gori, Kolašinu, Podgorici, Ptuj, Novem mestu in Lj. Pod ZVU je v Gor. poučeval na nižji sred. š. in bil njen ravn. (1945-46), od sept. 1946-52 je bil v Trstu nadzornik za slov. šole anglo-amer. cone na Tržaškem. V tem času je bil preds. raznih komisij: maturitetnih, za učit. usposobljenostne izpite po posebnem enoletnem tečaju, za izdajo slov. šolskih knjig. Od 1952-54 je bil svetovalec za slov. šolstvo pri Višji šol. upravi in ravn. Znanstvenega liceja s klas. vzporednicami. Od 1954-55 prof. na učit., od 1955-56 na nižji sred. šoli v Trstu. V jeseni 1956 se je preselil na Dunaj in ustanovil dijaški internat, ki sta ga vodila z ženo do 1977. Zemljepisne članke in nekaj krajših črtic in podlistkov iz it. in franc. je priobčil pred vojno v S, v Trstu je predaval o šolstvu na RAITrsta in pisal v Izvestju 1947-48. Njegova največja zaslug je, da je dosegel odprtje nekaterih osn. šol, strokovnih, učiteljskih v Trstu (ker je gor. učiteljske po državni pogodbi 1947 prišlo pod It.) in klas. vzporednic na Znanstvenem liceju. 1954 ga je pri opravljanju nadzorstva v ul. Lazaretto Vecchio neznan atentator obstrelil.

Prim.: Osebn. podatki.

Jem.

MIZERIT Klaro, dirigent, glasb. pedagog, skladatelj, r. 18. avg. 1914 v Tržiču (Monfalcone). Oče Valentin, železniški uslužbenec, mati Josipina Vescovo, gospodinja, brata Edvard in Martin (gl. čl.). Osn. š. (1921-26), srednjo š. (1927-36), Drž. kons. (1938-42) in AG (kompozicija in dirigiranje) je opravil v Lj. Leta 1952 se je na Dunaju spopolnjeval v dirigiranju in opravil poseben tečaj o interpretiranju in izvajanju Mozartovih del. Istočasno je na dunajski U študiral glasb. estetiko. Službovanje: violinist v ork. Radia Lj. (1945), prof. teoretičnih predmetov (1945-46) ter klavirja (1947-50) na Glasb. š. ter prof. teoretičnih predmetov (1950-51) na AG v Lj., šef dirigent Gradskega orkestra v Dubrovniku (1951-58), šef dirigent Rheinische-Philharmonie v Koblenzu (1958-68), šef dirigent Koblenzer Kammerorchester v Koblenzu (1961-68), šef dirigent Atlantic Symphony Orchestra v Halifaxu v Kanadi (1968-77), prav tam je od 1968 šef dirigent Atlantic Chamber Orchestra; od 1968 je tudi kodirektor na Pierre Montoux School for conductor v Hancocku, Maine (ZDA), in od 1977 direktor Maritime Conservatory of music v že omenjenem Halifaxu. M. skladatelj je napisal 5 simfonij, kantato *Pevcu* na Prešernovo besedilo, godalni kvartet, 6 orkestralnih skladb na teme F. Madausa, Händel-variacije, scensko glasbo za Shakespeareovega *Hamleta*, ki je bil 13 let na programu dubrovniškega festivala, samospeve, zборе na besedila Prešerna, Gradnika, Kosovela in manjše skladbe. Na podlagi balkanske folklore je napisal več suit, fantazij in plesov. In iz kanadske ljudske glasbe je nastala njegova kompozicija *Maritime Aquarelles*, ki je bila izvedena v Halifaxu. Kot skladatelj je dobil 1942 prvo nagrado GlasbM v Lj. Kot glasb. kritik je deloval v Lj. 1950-51. Pozneje je pisal glasb. članke in razprave v slov., hrv., nem. in v kanadske revije in časopise.

Prim.: Wer ist wer? (Berlin, Arani Verlag, 1970); International who ist who in Music? (Cambridge, Cambridge University Press, 1975); vprašalna pola; kritike in poročila v Jsl.: SPor, Muzičke novine (Zgb), Oslobodjenje (Sarajevo), Vjesnik (Dubrovnik), PrimN (Koper); v It.: Picc (Trst), MessV; v Nemčiji: Die Welt, Koelner Stadtanzeiger, Frankfurter Allgemeine, 8-Uhr-Blatt (München), Bonner Rundschau, Rhein Zeitung (Koblenz); v Švici La Tribune de Geneve, Basler Nachrichten, Basler Volksblatt; v Španiji: Ovidio, Pamplona, Zaragoza, Barcelona, San Sebastian, Madrid; v Avstriji: Wiener Zeitung, Salzburger Nachrichten, Tagespost (Graz); na Holandskem: Rotterdamse Courant, Haar-

lemsche Courant, Eindhoven; v Franciji: Les Depeches (Dijon), Le Progres (Dijon), Journal du Centre (Nevers); v Kanadi: Victoria Times, Hamilton News, Le Soleil (Quebec), Globe and Mail (Toronto), The Daily Gleaner (Fredericton), The telegraph Journal (Saint John), Free Press (Dartmouth), The Times (Moncton); v Braziliji Ultima hora in O Globo (Rio de Janeiro), Jornal do Brasil (Sao Paolo); v ZDA: Bangor Daily News (Maine), State Journal (Michigan), Michigan News, New York Post, New Orleans Times, Maine Sunday Telegram itd.; v Mehiki: El sol de México; v Novi Zelandiji: Auckland Star, New Zealand Herald. V omenjenih državah so o njem poročale tudi rad. in telev. oddaje. Poročila in kritike prikazujejo M. kot odličnega dirigenta, polnokrvnega glasbenika, občutljivega interpreta, moža z velikim znanjem in veliko prakso, ki z zmernimi, a sugestivnimi kretnjami obvladuje orkester in navdušuje občinstvo.

Har.

MIZERIT Martin, kult. in prosv. delavec, r. 11. nov. 1904 v Gor., u. 7. apr. 1967 v Buenos Airesu (Argentina). Oče Valentin, železniški uslužbenec Južne železnice, mati Jožefa Vescovo, brata Edvard in Klaro (gl. čl.). V Lj. je 1925 dovršil učiteljske in nastopil službo v Zdolah pri Brežicah. Hitro je razumel potrebe kmečkih ljudi in jim pomagal, svoje vzgojne sposobnosti pa je posvetil tudi že šoli odrasli mladini v prosv. organizaciji. Enako je delal na drugem službenem mestu v Št. Rupertu na Dolenjskem, kjer se je poročil z Vero Kostelec, nečakinjo tedanjega stiškega opata dr. Avg. Kostelca (štirje otroci). Med vojno je bil od jul. 1942 do začetka 1943 interniran v it. taborišču Monigu pri Trevisu, nato je do konca vojne poučeval v Lj. na IV. mešani osn. š., nazadnje v popoljševalnici. Begunska leta je preživel v Avstr. v taboriščih Peggezu in Spittalu ob Dravi in v obeh poučeval. 1949 je prišel v Buenos Aires v Argentino in kot referent Mladinskega odseka Društva Slovencev organiziral v Buenos Airesu šolske tečaje za slov. mladino. Nastali so apr. 1949 ob sobotah, ko ni bilo pouka na drž. šolah. M. je poučeval v Lanúsu, dokler sta tečaja obstajala, tudi v Quilmesu in na Paternalu pri slov. šol. sestrah. V Lanúsu je poučeval v nižjem in višjem tečaju, kjer je bilo 1950 56 otrok. Sam je ustvarjal učno tvarino, jo razmnoževal itd. Dal je pobudo in prevzel ur. Božjih stezic, priloge Duhovnega življenja. V verskem tedniku Oznanilo je več let pisal mladinski kotiček Mlada gredica, v tedniku Svobodna Slovenija pa je skozi 4 leta vsakih 14 dni uredil mladinski del Za našo mladino. Končno sta M. in Aleks. Majhen sestavila prvo

učno knjigo *Naša beseda* (Svobodna Slovenija, Buenos Aires 1951), ki je nekaka »uradna« knjiga slov. tečajev. »Čitanka je sestavljena tako, da v kar najkrajšem času uvede naše najmlajše, ki že obvladajo branje kasteljanščine, v branje in pisanje slov. jezika. Nudi pa tudi več kot dovolj branja, ki vzbuja in ohranja v otroški duši versko in narodno zavest« (KolSS 1957). Pisal je tudi mladinske črtice in jih objavljali pod psev. INE v zdomskih zbornikih in listih. Pomembna je njegova razprava *Zelena veja*, v kateri je opisal nastanek in razvoj slov. šol. tečajev v Velikem Buenos Airesu in navedel ime na učiteljev in otrok po posameznih okrožjih (KolSS 1957). Napisal je tudi več iger za otroške nastope.

Prim.: KolSS 1957, 173 s. sl.; J. Krošelj, † M. M., KolSS 1968, 295-96 s. sl.

Jem.

MLADOVAN Marko, inženir elektronike in fotograf, r. 14. okt. 1936 v Rožni dolini pri Gor., živi na Ajševici (Nova Gor.). Oče Alojz, delavec iz Ajševice, mati Marija Volk, gospodinja, iz Lok. Osn. š. je obiskoval na Ajševici in v Rožni dolini (5 razr.), gimn. v Sempetru in Novi Gor. (matura 1956). V š. letu 1956/57 se je vpisal na Fak. za elektroniko U v Lj. in jo zaključil 1962 ter se zaposlil pri delovni organizaciji Soške elektrarne Nova Gor., kjer je od 1979 na delovnem mestu vodje tehn. sektorja. Prve stike s fotografijo je imel v gimn. 1955/56, ko je s preprosto kamero delal prve posnetke. Med študijem na U v Lj. je postal član Foto kino kluba »Akademiški kolegij«, 1969 pa se je včlanil v Foto kino klub »Nova Gorica«, kjer še vedno sodeluje. 1976, 1981 in 1982 je bil tudi njegov preds. Nov. 1982 je za posebne zasluge pri širjenju tehn. kulture dobil srebrno plaketo Borisa Kidriča. V okviru Foto kino kluba razstavlja od 1970 in to fotografska dela s področja črno-bele fotografije, barvnih diapozitivov in barvnih fotografij. Z deli je sodeloval na več kot 100 jsl. in več kot 60 razst. v tujini in prejel 24 različnih priznanj. Mladovana bi lahko označili kot »fotografa človeka«, ki »z izrazito humanističnim pristopom nam drži ogledalo pri delu ali zabavi, življenjskih prelomnicah ali vsakdanu, v mladosti ali starosti«.

Prim.: Osebn. podatki; 2. repub. razst. barvnih diapozitivov in dia Primorska '72, Nova Gor., dec. 1972; Mir, Zlata medalja za M. Mladovana, PrimN 25. maja 1973; Medklubska razst. diapozitivov, Nova Gor. 1973; 10 let foto kino kluba

Nova Gor., klubska razst. (katal.), Nova Gor. 1978; Delo 1979, št. 31; PrimN 1979, št. 7; Foto kino revija (Bgd), apr. 1983.

Nsn.

MLAKAR Alojzlj, misijonar, prevajalec, jezikoslovec, r. 7. jun. 1900 v Divači pri Sežani, živi na Mirenskem Gradu. Oče Jernej, mizar, mati Marjeta Vehar. Enorazr. osn. š. je dovršil v Divači, 4. razr. na Grabnu v Lj., klas. gimn. v Lj. (1912-17), nato je stopil v Misijonsko družbo lazaristov in opravil noviciat v Gradcu in Lj. Od 1918-21 je obiskoval ostale razr. na Škof. klas. gimn. v Šentvidu nad Lj., bogoslovno fak. v Lj. (1921-26) ter bil posvečen 27. febr. 1926. Kmalu po novi maši je odšel z vlakom misijonarit na Kitajsko, od koder pa se je moral po dveh letih vrniti zaradi bolezni (15. dec. 1928 do jan. 1931). Nastanil se je na Mirenskem Gradu, a 17. dec. 1934 so ga faš. zaprli. Ko so mu prebrskali sobo, so našli »prevratne in slov. spise« — nekaj izrezkov takrat dovoljene Goriške straže. Hoteli so pač uničiti zadnji slov. samostan v It. Med izpraševanjem na kvesturi ga je hotel kvestor udariti, češ da je »sacerdote indegno«, 10. jan. 1935 pa so ga »za kazen« izgnali v Jslo. Šest let je bil v misijonski hiši v Radečah pri Zidanem mostu, kjer so imele usmiljenke provincialno hišo in noviciat. Ob prihodu Nemcev je prišel v Lj. in bil tu do jeseni 1945 rav. noviciata. Zatem je bil skoraj devot let superior na Mirenskem Gradu, od 1959 do 1963 je deloval v Bgdu, kjer je bil tudi učitelj novincev in rav. noviciata. Zdaj živi na Mirenskem Gradu, kjer se je z vso vnemo trudil za obnovo cerkve in samostana. Poleg skrbnega dela Al. Trontlja je tudi M-eva zasluga, da je Grad zazelenel in zacvetel. M. se je veliko ukvarjal z raznimi jeziki, posebno z etimologijo. Na Gradu je vodil c. pevski zbor. Iz franc. je prevedel tri knjige: Shrijvera, *Dobra volja* (Lj. 1966), v listu za bolnike Prijatelj pa sta izšli: Pastorelli, *Teža in veličina bolezni* (1972-76) in Chevasnerie, D. J., *Blagor vsem, kateri trpite* (1976-80). Njegove predloge za izboljšavo besedila v novem slov. misalu in brevirju so močno upoštevali. - Njegov brat Ernest, pisec, r. 9. jan. 1897 v Divači, je padel na soški fronti pri Gorici 16. avg. 1916 (Ajševica pri Novi Gorici, grob ni znan). V jeseni 1910 je začel gimn. v Celju, potem je bil gojenec Misijonske družbe lazaristov. Po peti gimn. so ga mobilizirali in poslali v oficirsko šolo, ker pa ni hotel govoriti nemško, so ga iz nje odslovili. Na soški fronti ga je raztrgala granata. Od 1913 se je

ukvarjal z abstinenco in sodeloval s članki v mesečniku Zlata doba. Protialkoholno glasilo (izh. 1907-20): *Vince brca okrog srca, Alkohol in melanholija, Pijanska bandera, Krovec...* Ur. Bogoljuba je 1921 izdalo v Lj. knjižico *Rožica s Krasa* - Življenjepis vzornega mladeniča Ernesta Mlakarja (56 str.). Napisal jo je lazarist Al. Pintarič. Druga izd. je izšla 1944 pod naslovom *Življenjepis Ernesta Mlakarja*.

Prim.: Vprašalna pola Al. M.; Naš rojak na Kitajskem KolGMD 1930, 112-16 s sl.; župn. arh. Divača; ŠkATršt; arh. Mis. družbe v Lj.; Družina mar. 1976.

Skerl

MLAKAR Boris, zgodovinar, r. 14. nov. 1947 v Cerknem, živi v Lj. Oče Ciril, delavec in mali kmet, mati Marija Volarič. Osn. š. obiskoval v Cerknem, gimn. v Idriji (1962-66). Na Filoz. fak. U v Lj. je študiral zgod. in sociol. (diplomiral 1972). Od sept. 1972 je zaposlen na IZDG v Lj. (vmes je bil pri vojakihi), najprej kot arhivist pripravnik, od 1975 pa je v raziskovalnem odd., najprej kot asistent, ko je dosegel naslov magistra zgod. ved (1977), pa kot asistent magister, kar je še danes. Njegovo raziskovalno delo je posvečeno problematiki kontrarevolucije in kolaboracionizma med drugo svetovno vojno na Slov.; najprej se je loteval razmer na Prim., kasneje je svojo raziskavo razširil tudi na ozemlje bivše Lj. pokrajine. Svojo prvo razpravo *Domobranstvo na Primorskem v boju proti narodnoosvobodilnemu gibanju* je objavil v zborniku *Osvoboditev Slovenije 1945* (Lj. 1977, 220-36), s podobno tematiko je sledilo še nekaj razprav kot *Domobranstvo v Lj. in ustanovitev SNVZ na Prim.* (Borec 30/1978, št. 11, 577-86); *Domobranstvo na Prim.* (Kron 27/1979, 43-52); *Domobranstvo na Tolminskem* (GorLtk 6/1979, 217-40); *Propaganda nasprotnikov narodnoosvobodilnega boja na Prim.* (GorLtk 7/1980, 129-40); kot vrh teh objav se kaže M-eva knjiga *Domobranstvo na Primorskem 1943-1945* (Lj. 1982), ki je prejela tudi Kajuhovo nagrado (1981). V splošne probleme slov. kontrarevolucije pa je posegel z razpravami: *General Rupnik in slov. domobranstvo* (ZČ 35/1981, 287-305); *O političnih programih slov. kontrarevolucije 1941-1945* (PZDG 22/1982, 211-21) ter *Elemente des Faschismus in einigen politischen Bewegungen in Slovenien 1918-1945* (Jahrbuch für Zeitgeschichte 55/1981, Wien 1982). M. se je s predavanji udeležil več srečanj zgod., več manjših prispevkov in ocen je objavil v dnevnem in strok. tisku.

Prim.: TV-15 12. febr. 1981, št. 6; 26. febr. 1981, št. 8; 28. avg. 1982, št. 34; Dnevnik 23. febr. 1981; 21. febr. 1980; Delo 21. febr. 1981; PrimSreč 1982, št. 36, 390-92; PDK 10. avg. 1982; Borec 1983, št. 1, 75-78; Kgl 24. febr. 1983.

B. Mar.

MLAKAR Ivan (Alojz), geolog, r. 5. febr. 1932 v Lj. Oče Alojzij, čevljar, mati Ana Gaber, gospodinja. Osn. š. obiskoval v Sostrem (Dobrunje) pri Lj. Maturiral na klas. gimn. v Lj. 1951. Diplomiral kot inž. geologije na Prirodoslovno-matematično-filoz. fak. (geološko-paleontološka štud. skupina) U v Lj. 1956 in se takoj zaposlil pri rudniku živega srebra v Idriji. Naziv doktorja znanosti si je pridobil 1981 iz tektonske geologije z disertacijo *Krovna zgradba idrijsko-žirovskega ozemlja*. V letih 1956-57 je bil pri vojakihi, nato spet v službi pri idrij. rudniku (od 1957, zadnjih 10 let kot vodja geološke službe) do 1977, ko so rudnik začasno zaprli. Tedaj se je zaposlil na Geološkem zavodu Sje v Lj., kjer dela na odd. za mineralne surovine. Od 1957 živi v Idriji. Raziskoval je rudišča živega srebra (Sv. Ana, Idrija), cinka in svinca (Knapovče, širša okolica Litijske), barita (Pleše pri Škofljici), antimona (Trojane, Lepa njiva), bakra (Škoflje, Sovodenj) in urana (Žirovski vrh, Sv. Valentin). Na podlagi svojih raziskav je napisal 10 objavljenih znanst. del (nekatera v družbi z drugimi geologi), zraven tega pa še 10 poljudnoznanst. razprav in člankov, v rokopisu pa ima še več drugih del. O idrijskem rudišču je predaval na U oziroma simpozijih v Zgbu, Münchnu in Barceloni. Značilnost njegovih razprav je novo, na praktičnih izkustvih temelječe pristopanje k problemom, ki imajo skoraj vedno tudi praktični cilj: najti določeno rudo. Do zaključkov prihaja na podlagi bogate in natančne moderne grafične dokumentacije, ki omogoča dobre prostorske predstave. Ob upoštevanju in obenem kritičnem presojanju starejših avtorjev v svojih razpravah postavlja nove ugotovitve in razgrinja lastne poglede na strukturo in nastanek rudišč. Svojo znanst. raziskovalnost usmerja v odkrivanje zakonitosti o strukturi in starosti idrijskega rudišča ter širšega rudonosnega območja. Izhajajoč iz njegovega geološkega dela, so mlajši rudniški strokovnjaki (Čar, Placer, Cigale) začeli dograjevati t.i. »idrijsko geološko šolo«, za katero so značilni novi, domiselni postopki. M. je 1965 prejel nagrado sklada Borisa Kidriča za delo *Poslednja tektonika pri iskanju orudenih con na območju Idrije*, 1973 nagrado sklada Bo-

risa Kidriča (skupaj z dr. M. Drovenikom) za delo *Strukturne in genetske posebnosti idrijskega rudišča*, 1975 pa je geološka služba idrijskega rudnika, ki jo je on vodil, prejela priznanje občine Idrija za uspešno znanstveno in raziskovalno dejavnost v občini; 1983 je prejel Zoisovo plaketo za uspešno znanst. in strok. delo na področju montanističnih ved; od 1973 je častni član Zveze rudarskih in metalurških inž. in tehnikov SRS. Njegova dela so objavljena v: *Geologija* (Lj.), 1959(5), 1967(10), 1969(12), 1971(14), 1972(15), 1975(18); *Rud. met. zbornik* 1 (Lj. 1965); *Rudarstvo, geologija i metalurgija XVIII/2* (Bgd 1967) in v delu več avtorjev *Izotopnyj sostav sery v rudah nekotoryh mestoroždenij zapadnoj časti sredizemnomorskogo rtutnogo pojasa*, v izdaji AN (Akademija znanosti) SSSR (Moskva 1973), ter v gradivu I Congreso internacional del Mercurio (Barcelona 1974).

Prim.: Osební podatki (avg. 1984).

Pšč.

MLAKAR Jernej, pravnik, r. 8. okt. 1924 na Cerkljanskem vrhu, u. 30. dec. 1982 v Lj. Oče Jernej, tesar, mati Alojzija Simonič, gospodinja. Osn. š. je obiskoval na Kladju, večerno gimn. v Lj., končal pešadijsko oficirsko š. (1948), diplomiral na višji upravni š. za notranje zadeve v Bgdu (1956) in nato na Pravni fak. U v Lj. (1962). Po osn. š. je bil v Cerknem trg. vajenec, nato v ital. delavskih bataljonih, od sept. 1943 v partizanih. 1952 demobiliziran kot stotnik JLA, nato služboval v organih za notranje zadeve (1952-62) in bil načelnik v sekretariatu izvršnega sveta skupščine SRS (1962-67). Od 1. jul. 1967 do 1. apr. 1980 je bil glavni republiški inšpektor za delo ter nato do konca leta 1981, ko je stopil v pokoj, svetovalec v izvršnem svetu skupščine SRS za delo in deloval pri predpisih o varstvu pri delu. M-evo življenjsko delo je bilo strokovna aktivnost na področju varstva pri delu, postavil je »temelje pravni ureditvi varstva pri delu, tako da je vsa obstoječa zakonodaja s tega področja plod njegovega neutrudnega dela« (Delo in varnost). O varstvu pri delu je več M. objav. Za višjo tehn. varnostno š. je spisal 1969 skripta *Pravne osnove varstva pri delu*; knjiga *Pravna ureditev varstva pri delu* je izšla v dveh izdajah (Lj. 1973, 1978); skupaj z L. Udetom ml. in J. Trajkovom je izdal *Odškodninska odgovornost za nesreče pri delu* (Lj. 1974); za knjigo *Predpisi o varstvu pri delu in o inšpekcijah* (Lj. 1982) je napisal uvod in komentar. Več

drobnih samostojnih izdaj je imel pri Zavodu za varstvo pri delu Mrb. in Lj., pri Centru za samoupravno normativno dejavnost (7 naslovov) ter v okviru Društva za propagando varstvenovzgojne literature »Srečno« (22 naslovov). S članki je sodeloval pri periodičnem tisku (Delo in varnost, Srečno, Zaštita na radu).

Prim.: Delo 13. jan. 1983; Delo in varnost 28/1983, 1, str. 33; podatki vdove Zofke Mlakar (pismo z dne 2. jun. 1984).

B. Mar.

MLEKUŠ Karel, duhovnik, misijonar, r. 20. jan. 1902 v Višnjeviku (Gor. Brda), u. 2. nov. 1933 v Shillongu (Assam, Indija). Oče Karel, učitelj, mati Frančiška Simčič iz Biljane. V rani mladosti je izgubil starše. Gimn. je obiskoval v Lj., kamor je prišel 1916. Tu je vstopil v salezijansko družbo, noviciat pa je dovršil v Klezhu na Poljskem. Naslednje leto je odšel v Turin na višje bogosl. študije. Še kot bogosl. je bil poslan 3. dec. 1925 v Indijo. Deloval je najprej v središču assamskega misijona, v Shillongu. V nekaj mesecih si je osvojil znanje težkega assamskega jezika »khasi« ter ga govoril kot rojen domačin. V duhovnika je bil posvečen 8. dec. 1930. Dve leti je urejeval verski list v khasijskem jeziku Ka Iing Khristan (Krščanski dom) in tudi sestavil v istem jeziku učbenik za nižje razrede srednjih šol. Zadnje leto svojega življenja je deloval v težkih klimatskih in splošnih razmerah v Khasijskih hribihi. Bil je na čelu misijona v kraju Cherrapoon, kjer pada največ dežja na leto. Še danes se ga domačini spominjajo kot zelo uspešnega misijonarja. Poročilo ob njegovi smrti pravi, da ni bilo vasi v khasijski deželi, ki bi je M. ne bil obiskal. Umrl je na posledicah hitre, zahrbtne tropške bolezni. Ves čas svojega bivanja v Indiji (10 let) je pošiljal zanimiva misijonska poročila raznim slov. listom, zlasti Salez. vestniku in Katol. misijonom.

Prim.: Misijonska nedelja, 1984, Gor.

Rij.

MLEKUŠ Edl, tigrovec, r. 28. maja 1907 v Rauyelu, Nemčija, u. 7. febr. 1942 v zaporu v Trstu. Oče Edvard, mati Ana Klavora. Sodeloval v tigrovski celici Čezsoča s Ferd. Kravanjo, Fr. Kavsom, Iv. Ivančičem, Iv. Klavoro, Leop. Čopi-jem, od njih prejemal propag. material, ga hranil doma, njegovo delov. poprišče Bovec. M. aretiran prve dni nov. 1940 na trgu v Bovu, brat pravočasno uničil nevarni material.

Mlekuža in Čopijsa, ki so ga dvakrat med obeshanjem rešili, je OVRA strahotno mučila. Sept. 1941 so oba odvedli v Rim znanstveni policiji, ki jima je strla zdravje, zaradi posledic M. ni mogel pisati domov, pisal je zanj pometlač. Ohranjeni dve pismi. Sestra Ema je pri policiji v Trstu vztrajno trdila, da je mrtev, dovolili so ji pogledati skozi linico v celico, kjer je videla težko bolnega brata Edija. Zaradi hude oslabelosti se ni udeležil procesa od 2. do 14. dec. 1941. Bil je obsojen no šest let ječe. Umrli v tržaškem zaporu. Prepeljan je bil in ob veliki udeležbi domačinov pokopan v Bovcu. Na zahtevo faš. oblasti so krsto ovili z verigo do izteka kazni.

Prim.: Osebni arhiv.

Rut

MLEKUŽ Franc, učitelj in š. nadzornik, r. 29. jan. 1900 v Čepovanu, u. 31. jul. 1973 v Lj. (njegov pepel in žaro pokriva ruša na čepovanskem pokopališču). Oče Anton (1861-1931), po rodu Bovčan, je bil nad štiri desetletja nadučitelj v Čepovanu, tudi pet njegovih otrok je zvalil učiteljski poklic, mati Alojzija Šuligoj. Po domači osn. š. obiskoval slov. gimn. v Gor., zaradi izbruha vojne 1915 je moral domov in se je na »družinskem učiteljišču Mlekuževih« v Čepovanu pripravljaj na učit. maturo, ki jo je kot privatist opravil 1922 pred izpraševalno komisijo na učit. v Tolminu. Dve leti je poučeval na Vratih, nato je imel do 1926 potovalni pouk na šolah Vrata-Lokovec. Ker ni sprejel učiteljske službe v starih pokrajinah It., je bil tri leta doma brez službe, seveda ne brez dela; izpopolnil se je praktično v vsch obrtih. 1929 je emigriral v Jsl., učiteljeval v Svetini pri Celju in v Trnju v Prekmurju, po apr. 1941 se je z ženo Cilko in sinom Savom zatekel v Lj., kjer je deloval pri begunski samopomoči Rdečega križa, 1944 prehodno v isti funkciji v Trstu, nato je bil part. učitelj in š. nadzornik na Čepovanskem. Med 1945-47 je pri Pov. PNOO za SlovPrim in Trst v Ajdovščini delal na finančno-vzdrževalnem sektorju šolstva, nato na Min. za prosveto LRS in na MLO Lj. Ko je deloval Pedagoški center v Lj., je vodil v njem usposabljanje učiteljev tehničnega pouka, nazadnje je v Zavodu SRS za šol. organiziral razmnoževanje in izdajanje učnih pripomočkov, delovnih zvezkov in knjig. Vztrajnost, marljivost, vestnost, natančnost, predvsem pa prirojena bistrost — to so bile lastnosti, ki so mu omogočile tudi v izjemnih razmerah iz-

reden razvoj. Bil je pravi tehnični talent. Ni trpel malomarnega odnosa do slov. jezika v tisku, neštetokrat je posegel vmes z ostrim kritičnim peresom. Razen pri Pedag. centru je na tehn. področju deloval kot pisec pri mlad. listu TIM, ki ga izdaja Tehnična založba v Lj. 1974 je ista založba izdala priročnik *Mizarstvo za vsakogar*, M-ev prevod in priredbo po nem. izvirniku. Glavno garaško delo je opravil M. pri sestavi zadnjega šematizma osn. š. in učiteljstva, ki je izšel v dveh zajetnih knjigah 1971 pod naslovom *Osnovna šola na Slovenskem 1969-70*. Z etnografskimi paberkami s Čepovanskega se je oglasil v Glasniku SED (8/1967, št. 2 in 13/1972, št. 2). M-ev edinec *Savo* (1926-43) je od 1941 študiral v Lj. in stanoval v Učit. domu. Sodelovanje gojencev tega doma v OF je zelo znano. M-ev Savo je 1943 odšel z večjo skupino dijakov v partizane in je 9. sept. i. l. kot sekretar SKOJ-a Lj. brigade junaško padel v drznem napadu na Kočevje.

Prim.: Osebni podatki; župn. urad Čepovan; Delo 10. avg. 1973; A. Šavli, Prosvetni delavec 21. sept. 1973.

A. Šavli

MLEKUŽ Vekoslav (Alojz), šolnik, urednik, r. 21. febr. 1898 v Bovcu, u. 9. jul. 1974 v Sempetru pri Gor. (bolnišnica). Oče Franc, gozdni čuvaj, mati Marija Komac. Osn. š. je obiskoval v Bovcu, učiteljišče v Gor., maturiral v Lj. (1916), nato odšel kot avstr. vojak na bojišče, kjer je izgubil nogo. Konec vojne je dočakal v Lj., posvetil se je učit. poklicu in učil na raznih lj. osn. š. (Vič, Graben). Aktiven je bil v učit. organizacijah in urejal od 1936 strokovno glasilo Učiteljski tovariš. 1941 se je vključil v NOB in bil kasneje odgnan v koncent. taborišče Dachau. Po vojni je deloval v invalidskem gibanju in postal član iniciativnega odb. Zveze vojaških invalidov Sje v Lj., nato član njenega izvršnega odb. Od 29. nov. 1947 gl. ur. Invalidskega vestnika, od apr. 1949 do konca 1962 odg. ur. tega lista. Potem je deloval v ur. TV-15 kot izvedenec za invalidske zadeve in v organih rep. od ZZB NOV Sje. Bil je večkrat odlikovan.

Prim.: TV-15 20. febr. 1968; Delo 10. in 11. jul. 1974; TV-15 11. jul. 1974; Prosv. delavec 30. okt. 1974; PDK 12. nov. 1977.

B. Mar.

MLINAR Ivan, delavski organizator, politik in publicist, r. 24. jan. 1869 v vasi Idršek nad Idrijo, u. 17. avg. 1946 v Lj. Niž. gimn. je dovršil v

Lj. (1884-89), se tu in v Celju izučil tiskarstva in bil stavec (1893-96) v Celju, Lj. in Zgbu, od 1907-14 v Lj. kot korektor, nov. 1914 je bil nameščen kot uradnik pri okrož. bolniški blagajni (OUZD) in tu je ostal do upokojitve. M. je sodeloval pri strok. organizacijah, pri organizaciji tiskarjev je bil od 1897-1919 tajn. in podpreds., od 1897-1920 preds. Strok. zveze na Kranjskem in dežel. zaupnik pri združenih strok. organizacijah na Dunaju. Sodeloval je tudi pri drugih strok. in polit. organizacijah socialističnega delavstva kot tajn. ali odbornik. V JSDS je bil tajn. in na VII. strankinem zboru 1909 je poročal, da je stranka nastopila na državnozborskih volitvah 14. maja 1907 v 20 volil. okrajih in prejela 12.667 glasov. Sam je kandidiral v dežel. zbor 21. febr. 1908 v sodnem okraju Trebnje in dobil 71 glasov (3.532 volilcev); 9. dec. 1913 v lj. okoliškem okraju in dobil 223 glasov (A. Kristan 252 od 5.852 volilcev); 16. dec. 1913 v I. volil. okraju v Lj. in dobil 64 glasov (4.273 volilcev); 13. jun. 1911 je kandidiral v okraju Metlika v drž. zbor in dobil 54 glasov (8.235 volilcev). Pač pa je bil od 1914 do razpusta po vojni član lj. obč. sveta. - V social. glasila je napisal veliko člankov o social. polit. in o organiz. vprašanjih. Sodeloval je v 14-dnevniku *Naprej* (izh. od 4. jul. 1903 do 18. jun. 1911), v dnevniku *Zarja* (izh. od 3. jun. 1911, od 25. febr. 1914 dvakrat na teden, 1915 kot tednik), v tedniku *Delavec* (izh. od 14. nov. 1914 do 25. mar. 1941), v tedniku *Zarja* (izh. od 3. jun. 1922 do 10. nov. 1923) in v 14-dnevniku *Delavska politika* (od 1. jan. 1926 do 5. apr. 1941). Delavca je od ustanovitve do 1918, št. 48 izdajal in urejal, urejal je tudi tednik *Zarja*. M. je poudarjal »etičnost, doslednost in poštenost, na teh načelih naj slovi delavsko gibanje« (J. Polec). - Šifre: I. M. n. r., L. J., lj.

Prim.: J. Polec, SBL II, 140 in tam navedena liter.; SPor 18. avg. 1946; D. Kermauner, O slov. delav. gibanju do Cankarjevega polit. nastopa, NSd 1950, 1142; Isti, I. Cankar in slov. politika leta 1918, Lj. 1968, pass.; V. Melik, Volitve na Slovenskem 1861-1918, Lj. 1965, 332, 345, 351, 358, 367; sporočilo ured. SBL iz Lj. 24. sept. 1984.

Ur.

MLJAC Franc, prevajalec, publicist in politik, r. 21. maja 1937 v Lokvi, živi v Trstu. Mati Angela. 1956 maturiral na slov. klas. liceju v Trstu. Na Pravni fak. trž. U opravil izpite iz političnih ved (1963) in doktoriral (1969) pri prof. Valussiju z disertacijo o slov. geografu Antonu

Meliku. Nekaj časa honorarno zaposlen pri tiskovni agenciji Italia, ki je izdajala vestnik v slov. Od 1964 v službi pri Tiskovnem uradu deželne uprave Furlanije-Juljske krajine. Dolgo vrsto let je skrbel za izdajanje prevodov dežel. Uradnega vestnika v slov. V mladih letih član Slov. dijaške zveze; soustanovitelj SKK, njegov dolgoletni odbornik in soustanovitelj njegovega notranjega glasila Slovenska misel; soustanovitelj slov. akademske liste Adria. Član in sodelavec Slovenske liste in Skupne slovenske liste, iz katere je nastala SSK, ki je povezala tri politične skupine: SKS (1968 se je pod M-ovim tajništvom preimenovala v SLG), SDZ in SKSZ; organizator številnih volilnih kampanj; nekaj let član izvršnega odbora SSK. 1970 vložil slov. listo (SLG) na občinskih volitvah v Kanalski dolini. To je bil doslej edini nastop kake slov. stranke na tamkajšnjih občinskih volitvah. Prvi rajonski svetovalec SSK pri Sv. Ivanu v Trstu, kjer tudi sedaj zastopa omenjeno slov. stranko. Član uprav. odbora Občinske podporne ustanove ECA. Eden izmed sestavljalcev prvega osnutka zakona za zaščito slov. narodnostne skupnosti v It. Soustanovitelj, sour. in sodelavec Mladike; pisal v KatG in Demokracijo. Soustanovitelj DSI ter organizator študijskih dni »Draga«; sour. prvih 6 zbornikov predavanj s teh študijskih dni. Član in preds. nadzornega odb. Slovenske prosvete. Od ustanovitve preds. zadruga »Naš dom«. Več let preds. Združenja staršev slov. osn. š. »O. Župančič« pri Sv. Ivanu v Trstu. Soustanovitelj društva »Planika« v Ukvah v Kanalski dolini. Na zborovanju slov. geografov 1969 na Ravnah na Koroškem je sodeloval z razpravo o Kanalski dolini. Razpravo je objavil Geografski obzornik (1973, št. 3-4).

Prim.: Osebni podatki; Gazz. 6. maja 1961 s sl.; Draga 1968, DSI, Trst 1969, 68 s sl.; Sfiligoj, 153, 154; Delo(Lj.) 11. nov. 1973.

M. Bajc

MOČNIK Adolf Ivan, dipl. in avtoriz. gradbeni inž. statik, r. 9. jun. 1929 na Grahovem ob Bači kot tretji sin učiteljev Huberta (gl. čl.) in Marije Slokar. 1931 je moral z družino najprej v Millesimo (pokraj. Savona), nato v Savono, kamor je faš. oblast premestila očeta šolnika. Osn. in sred. š. ter 1. razr. višje pomorske š. je obiskoval v Savoni. 1943 se je z materjo in sestro vrnil v Gor., nadaljeval študij na it. zavodu za geometre, 1947 maturiral. Istega leta se je preselil v Solkan in nastopil službo pri Jsl. želez-

nicah v Novi Gor. 1948 se je vpisal na U v Lj.; 1955 diplomiral na Gradbeni fak. in maturiral na it. znanst. liceju v Gor. 1957 se je poročil z Judito Perko iz Solkana. Po dolgih birokratskih zavlačevanjih se je lahko vpisal na trž. U in 1966 dosegel nostrifikacijo diplome na Gradb. fak. Zaposlen v tem času v Trstu pri podjetju Ban oz. Petra, je sodeloval pri gradnji slov. Kulturnega doma in Dijaškega doma v Trstu. 1968 se je osamosvojil, svoj delovni sedež ima v Trstu. Dve leti je bil tudi asistent za globoko fundiranje na Gradb. fak. v Trstu. M-ova strokovnost se kaže predvsem v večjih javnih delih. Projektiral in vodil je postavitev železne varnostne zavesne na odru gledališča Rossetti v Trstu, prvič na hidravlični pogon; M-ova sta drugi in tretji blok Študentskega doma trž. U, prav tako gradnja večstanovanjskih stavb. Sodeloval je s statičnimi načrti in nadzorstvom del pri obnovi ali novi zidavi kulturnih domov v Borštu, Ricmanjih, Bazovici, na Opčinah, v Sv. Križu, na Prebenegu, v Mačkovljah in Škednju. 1972 je izdelal načrt za Šolski center v severnem predelu Gor., stavbe za otroški vrtec, osn. š., trgov. zavod, gimnazijo-licej, učiteljske in telovadnico. Gor. občinska uprava pa je 1979 izročila v uporabo slov. učencem le osn. š., leto kasneje še stavbo za otroški vrtec, ostalo ni bilo uresničeno. Z arh. Edom Mihevcem (gl. čl.) je sodeloval pri načrtovanju Kulturnega doma v Gor., vsa gradbena in instalacijska dela pa je projektiral in vodil M. Njegov je tudi načrt za ojačitev cestne razsvetljave občine Dolina ter kompleks Planinski dom Mangart v Zabnicah (Trbiž). Med zadnjimi pomembnimi deli je tudi obnova zgod. zaščitenega župnišča in cerkve na Repentabru. M-ova gradbena dejavnost je bogata in dolgoletna tudi na področju zasebnih zgradb, tako v trž. mestnem središču kot na Krasu; med tovrstna dela spada vila Vörös v Miramaru, vsa izdelana v belem betonu. Sodeloval je tudi pri obnovi in zidavi hiš na potresnem področju Furlanije, v Ratnju (Artegna).

Prim.: Osební podatki; Kulturni dom - Gorica 27., 28., 29. nov. 1981, Gor. 1981.

B. Lu.

MOČNIK Cveto, narodni heroj, r. 1. maja 1914 v Lj., u. 26. apr. 1943 na planini Golobar pri Bovcu. Oče Ivan, mati Rozalija Munih. Po gimn. v Lj. je prav tam študiral na U pravo in pred okupacijo Jlsle diplomiral. Na U se je vključil v levousmerjena študentovska gibanja (Sloven-

ski klub) in bil 1938 sprejet v SKOJ. Bil je tudi športnik, gojil je plavanje, smučanje, vaterpolo in bil član drž. akad. reprezentance v kajaku. Ob napadu Nem. in It. na Jslo je bil med prostovoljci, ki naj bi se skupaj z redno jsl. vojsko uprli okupatorjem. Iz Zgba je pred ustaši pribežal v Lj. Tu se je vključil v OF, sestavil je eno prvih borbenih part. skupin v Lj. Sept. 1941 je postal član KPS in odšel k part. na Mokrc, kjer je postal komisar part. čete. 19. okt. 1941 je sodeloval pri napadu part. Krimskega bataljona na Lož. Nov. 1941 se je vrnil v Lj., od tu pa je ponovno odšel v part. prve dni jan. 1942 v Šercenjev bataljon; jun. 1942 je postal komisar Kočevskega odreda. Prešel je nato k Loškemu odredu kot njegov komisar in z njim odšel okt. 1942 v SlovPrim, kjer naj bi sodeloval pri razširjenju NOB. Množičnejši prihod primorskih Slov. v part. je omogočil febr. 1943 ustanovitev Severnoprimskega odreda, katerega komisar je M. postal. Iz tega odreda je apr. 1943 nastala Gradnikova brigada. M. je postal njen komisar, vendar je to nalogo opravljal le en dan, saj je padel skupaj s soborci. It. so jih presenetili na planini Golobar, kjer se je nova Gradnikova brigada zbirala. M. je pokopan na pokopališču v Bovcu. 27. nov. 1953 je bil proglašen za narodnega heroja. Njegovo partizansko ime je bilo Florijan.

Prim.: Narodni heroji 1, 554; Miloš Rutar, Zadnji juriš komisarja Florjana, TV 15 13. nov. 1980 - 15. jan. 1981; Arhiv CK ZKS Lj.; T. Ferenc, Primorska pred vseljudsko vstajo, Lj. 1983, pass.; S. Petelin, Gradnikova brigada, Lj. 1983, 28, 31, 40, 55, 57, 791, 796.

Plah.

MOČNIK Franc, vitez, dr. filozofije, matematik in pisec matematičnih učbenikov, šolski svetnik in deželni šolski nadzornik, r. 1. okt. 1814 v Cerknem, u. 30. nov. 1892 v Gradcu. Oče Andrej, kmet in gostilničar v Cerknem, mati Marjana Sedej, gospodinja. Osn. š. je obiskoval v Idriji, gimn. in licej pa v Lj. (1825-32), kjer mu je bil prof. Matija Čop. V Gor. je dokončal bogoslovje (1836), ni pa postal duhovnik, ampak prof. na gor. normalki. Med 10-letnim bivanjem v Gor. je spoznal slavnega franc. matematika Cauchyja, ki se je tam mudil kot vzgojitelj bordojskega vojvode. Plod njunega srečanja je bila M-ova znanstvena razprava *Theorie der numerischen Gleichungen mit einer Unbekannten. Mit besonderer Rücksicht auf die neueste von Cauchy erfundene allgemeine Auf-*

lösungsmethode (Dunaj 1839). V letih 1839-40 je M. opravljal na graškem vsuč. rigorozne iz elementarne mat., fiz., uporabne mat., teoretične in praktične filoz. ter zgod. 1840 je bil promoviran za doktorja filoz. 1846 je bil imenovan za prof. elementarne mat. in trgov. računstva na tehn. akademiji v Lvovu, 1849 pa za prof. mat. na vsučilišču v Olomucu. Ob poučevanju na sred. šolah je M. spoznal, da je bil pedag. prijem, ki je bil tedaj v rabi pri pouku mat., preveč mehanski in tudi sicer pomanjkljiv. Tudi učbeniki, ki so takrat krožili po Avstriji, so bili skromni. M. si je zastavil nalogo, da z izdajo metodičnih učbenikov, namenjenih učiteljem in učencem, dvigne raven z mehanske na racionalno. Še zlasti se je zavzemal za učenčevo samostojno razmišljanje. Prva njegova knjiga *Lehre von den vier Rechnungsarten, aus deren Begriffe und dem Wesen unseres Zahlensystems entwickelt* je izšla v Lj. 1840. Od tega leta dalje se je zvrstilo velikansko število matem. učbenikov za osn., mestne, župnijske, glavne, ponavljalne, nadaljevalne in kmetijske šole. Zadnja izdaja nosi letnico 1938. Prvotne izdaje so bile predelane in prirajene novim učnim načrtom, pa tudi spremembam avstr. denarnih vrednosti, mer in uteži. Praviloma je M. pisal knjige v nemščini. Te so potem drugi prevajali v vse jezike monarhije in še v nekatere druge. V vseh knjigah, kjer je avtorjev priimek omenjen, je ta v nepopačeni slov. obliki. Prvi slov. prevod izpod peresa Blaža Potočnika je izšel 1846 z naslovom *Napeljevanje iz glave poštovati za prvi klas ljudskih šol* (na prodaj per c. kr. mestni gosposki v Tersti in drugih primorskih soseskah), V Tersti 1846. Jože Povšič v svoji Bibliografiji Franca Močnika, SAZU, Lj. 1966, navaja vsega skupaj 485 enot (izvirnih izdaj, prevodov in priredb), od tega 144 nem., 30 slov., 29 hrv., 32 srb., 4 bosensko-herceg., 9 alb., 9 bolgarskih, 39 čeških, 46 ital., 38 madž., 4 novo-grške, 39 poljskih, 20 romunskih, 2 slovaški in 40 ukrajinskih. M. je bil od 1851-60 svetnik in šolski referent pri kranjski deželni vladi. 1860 je bil z istim nazivom premeščen v Gradec, kjer mu je bilo poverjeno nadz. ljud. šol in realk na Štaj. in Kor. 1869 je postal dežel. šol. nadz. prve stopnje za Štaj. 1871 je iz zdravstvenih razlogov zaprosil za upokožitev. Na službenem mestu šol. svetnika se je vključil v slov. narodnostni boj. Tako je 1851 se-

stavil za glavne šole učni načrt, v katerem je določil za slov. otroke v 1. raz. osem ur pouka v slov. jeziku. Prof. zboru lj. normalke, ki se je novemu učnemu načrtu upiral, je zagrozil z odpustitvijo. Po M-ovih navodilih je Andrej Praprotnik sestavil *Slovenski abecednik* (1856), *Slovensko-nemški abecednik* (1856) ter *Prvo in Drugo berilo* (1857, 1858). S temi knjigami je M. dejansko uvedel na Kranj. dvojezične-utrkvistične šole. Glede na to, da vdova in sirote po umrlih učiteljih in prof. na Kranj. niso prejemale pokojnine, je M. sprožil misel, da bi se ustanovilo zanje podporno društvo, za katero je sestavil pravila. Po njegovem posredovanju je Kranjska hranilnica podarila v ta namen 6.000 gold. (1869).

Prim.: Jože Povšič, Bibliografija Franca Močnika, SAZU, Lj. 1966; Peter Legiša, Franc Močnik, Obzornik za matematiko in fiziko, 31, 1984, 1.

Drago Bajc

MOČNIK Franc, profesor, monsinjor, r. 26. sept. 1907 v Idriji, živi v Gor. Oče Jožef, rudar iz Sebelj, mati Ivana Tušar, gospodinja, doma iz Žirov. Osn. š. obiskoval v Idriji; prav tam dokončal realko (7 let). 1925 se je vpisal na Znanst. fak. v Bologni (Facoltà di scienze, ramo matematica) in ostal tam do 1930 (doktoriral 12. jul. 1934). 1930 se je — tudi po zaslugi duhovnika Cigoja (PSBL I, 187-88) — odločil za duhovniški stan. Teol. študije je opravil v Centralnem semenišču v Gor. (1930-34) in bil 17. mar. 1934 posvečen v duhovnika. 1934-43 je bil nameščen kot župnijski uprav. najprej v Črnem vrhu, potem v Vrtojbi in slednjič kot stolni vikar za slov. vernike v Gor. Nekaj let je bil duhovni vodja v Centralnem sem. v Gor. Po drugi svet. vojni oz. po dokončni razmejitvi med It. in Jslo je bil imenovan za apostolskega administratorja za tisti del gor. nadšk., ki je bil dodeljen Jsli. Bil je istočasno žpk v Solkanu. Toda že 1947 se je moral vrniti v Gor. Tu je potem 20 let nepretrgoma poučeval mat. in fiz. na Drž. slov. gimn. in liceju. V tem obdobju je bil vzgojni vodja v Alojzijevišču in od 1976 rav. tega zavoda. Po smrti prof. Fileja oskrbuje cerkev sv. Ivana v Gor. Ko je bila 24. okt. 1972 ustanovljena pri Sv. Ivanu z nadškof. dekretom slov. personalna župnija v Gor., je M. postal njen prvi žpk, ali natančneje vodja tega pastoralnega središča za slov. vernike v mestu Gorici. Zaradi velikih zaslug na cerkv. polju ga je sv. oče 14. avg. 1963 odlikoval z naslovom »kaplana Nj. Svetosti« in

je s tem postal monsinjor. 1983 pa je bil imenovan za stolnega kanonika in penitenciarja v Gor. - Delovanje mons. M. se ni omejilo le na izvrševanje stanovskih ali urad. dolžnosti. V letih po drugi svet. vojni je bil vodilna osebnost med slov. duhovniki na Gor. Vse katol. organizacije, zlasti še mladinske, so imele v njem požrtvovalnega pobudnika in sodelavca. Kot šolnik je najprej s prof. Br. Ferlatom sestavil *Fiziko* za slov. sred. šole (Gor. 1949, cikl.), nato je sam napisal *Fiziko* v štirih delih za višje sred. šole (Gor. 1954, 1955, cikl.). Kot žpk pri Sv. Ivanu je obnovil cerkev (streha, zvonik, pobarvanje notranjosti, elektrifikacija zvonov in orgel idr.). Ob cerkvi je kupil stanovanje za župnišče in moderno preuredil prostore, ki so bili prej razvaline. Po naročilu odb. Alojzijevejšča je preuredil vilo dr. Pavlice za fantovski zavod. Bilo je pač treba zapustiti staro poslopje Alojzijevejšča, ker je postalo drž. last (gl. J. Ličan, PSBL II, 285-86) in je bilo v razpadajočem stanju. Pomembno in odločilno je bilo njegovo delo pri GMD. Od jeseni 1939 je bil odb. osrednjega odbora, od 18. maja 1940 tajn., od 16. nov. 1953 preds. in na tem mestu je ostal skoraj 20 let. Spomladi 1963 je najel v 1. nadstr. Katoliške tiskarne na Placuti sobo za Mohorjevo pisarno, da je prišla GMD do svojega prostora. Pod njegovim preds. je začela 1974 GMD izdajati PSBL in tudi sam je napisal zanj nekaj člankov. Od 1955 je M. odgov. ur. Kat. glasa; seveda je za časopis prispeval veliko člankov. Kako visoko cenijo gor. verniki mons. M., se je izkazalo 19. mar. 1984, ko je praznoval zlati jubilej svojega mašništva. Brez propagande in kljub dejstvu, da je bil obred na delovni dan, se je cerkev sv. Ignacija napolnila do kraja z vernim ljudstvom. Obreda se je udeležil tudi nadškof Bommarco.

Prim.: Osebni podatki; IzvGor 1947-67; A. Kolerič-Mar. Pertot, Bibliografija slov. knjig in skript za slov. šole v It. 1945-1966, Trst 1967, št. 78, 161, 181-83; Klinec, GMD, pass.

Rij.

MOČNIK Hubert, šolnik, vzgojitelj, publicist, r. 13. febr. 1893 na Krekovščah blizu Idrije gozdarju Jožefu in Katarini Marseiler. Od tam je družina sledila očetu, ki je bil službeno premeščen v Idrijo (2 leti), pozneje pa na Čaven (tu 12 let). V jeseni 1901 je M. vstopil v gor. deš. vadnico, po 4 letih pa v gimn. Po dvoletnem gimn. študiju se je samovoljno prepisal na pripravnico za učiteljišče v Tolminu. 1908 je obiskoval učiteljišče v Kopru, 1909 v Gor., kjer je maturiral

1912, dve leti kasneje je opravil še usposobljenostni izpit. Prvo učit. mesto je nastopil v Lazcu pri Cerknem, 1914-15 je dobil potovalno šolo Lazec-Otalež. Od tu je bil premeščen v Črno goro, 1917 se je odločil za povratek na Prim. in sprejel službovanje v Dolenji Trebuši; 1918 imenovan za namestnika šol. nadzor. za okraj Kobarid-Bovec; sredi nov. 1918 kot učitelj na Ravnah pri Cerknem; od febr. 1918 do jeseni 1925 v Šebreljah. V tem obdobju je bil usposobljen za poučevanje tudi na ital. šolah. S šol. letom 1921-22 vodil in poučeval na agrarnem tečaju v Šebreljah. 1921 imenovan za suplenta na mešč. š. v Tolminu, za kar je bil usposobljen istega leta, tu pa je služboval le tri mesece in se nato vrnil v Šebrelje. V šol. letu 1922-23 je učil na potovalnici v Stopniku, ki jo je sam ustanovil. 1923 se je poročil z učiteljico Mimi Slokar, doma od Slokarjev pri Ajdovščini. V zakonu so se jima rodili 4 otroci. V Šebreljah je po njegovi zaslugi začel delovati prvi primer šol. občine. S š. letom 1924-25 premeščen v Grahovo ob Bači, kjer je ostal do 1931, ko se je začela zanj dolga pot izgnanstva: najprej v Millesimo (Savona), 1935 premestitev v Abissolo Marino, 1937-38 v šoli v Pegli (Genova), od 1938-39 dalje na šoli Villapiana v Savoni. Spomladi 1945 se je vrnil k družini v Solkan. V maju tega leta je sprejel imenovanje za komisarja za trg. sred. š., za šolo lepe umetnosti in za agrarni zavod v Gor. Okt. 1945 imenovan za rav. šolskega doma. Na M-ovo prizadevanje se je ustanovila slov. nižja strok. š., na kateri je bil 1946 imenovan za rav. (1 leto). Z dekretom ZVU 1946 je postal okraj. nadzor. osn. š. na območju cone A. 1947 didaktični rav. šol s slov. učnim jezikom za Gorico-Krmin. 1948 so mu bila preklicana prejšnja imenovanja in je bil nastavljen kot prof. blagozn., prirodop. predmetov in trgov. spisja na slov. strok. š. do upokojitve 1958. Zdaj živi v Gor. in posveča čas slikanju in pisanju. S prispevki se oglašja v slov. časopisju, predvsem piše za KolGMD, prispeval je tudi za Izvestja slov. šol v Gor. Njegovi obsežnejši deli sta *Spomini in izkustva*, GMD 1971, in *Trnovska planota*, Gor. 1973. Med zadnjimi sestavki so *Doneski k zgodovini cerkve sv. Ivana v Gorici*, v GorLtk 9, 1982, 189-96, pos. odtis. Na objavo pa čaka sestavek o šol. občini in o šoli na prostem v Šebreljah. Kot pedagog je znal odlično posredovati bogato znanje in krepiti ljubezen do materinega jezika. V krajih, kjer je poučeval, pa

ni skrbel le za obnovitev, ustanovitev in napredek šole, temveč je pripomogel k izobraževanju ostalega prebivalstva z organiziranimi tečaji o kmetijstvu, sadjarstvu, gospodinjstvu, higieni ter s prosv. delovanjem: tako je pripomogel tudi h gosp. dvigu teh vasi. Ob pomanjkanju učbenikov za slov. šole v povojnem času je sestavil *Blagoznanstvo* v 2 delih (1957), brošuro *Skrb za zdravje in higieno mladine*, učbenika za slovenščino in telovadbo (1948) ter priskrbel šolske pripomočke. Uredil je *Glas z Montaža*, glasilo mladih udeležencev letovanja v Kanalski dolini 1952 pod M-ovim vodstvom. Njegova zasluga je tudi ustanovitev prvega slov. gor. šol. sindikata v šol. letu 1947-48.

Prim.: Osební podatki; B. Marušič, Spomini in izkustva učitelja Močnika, Sreč VI. 1971. 27. str. 31; PDK 18. febr. 1973 s sl.; 14. okt. 1973 s sl.; 29. dec. 1974; PrimN 21. mar. 1975; PDK 30. mar. 1977 s sl.; 19. febr. 1978 s sl.; 26. nov. 1980; 13. febr. 1983; KatG 18. jan. 1971; 15. febr. in 18. okt. 1973; 31. mar. 1977; 4. dec. 1980; 10. febr. 1983 s sl.

B. Lu.

MOČNIK Vlado, gospodarstvenik, publicist, r. 9. jul. 1910 na Koritnici (Grahovo ob Bači), u. 22. sept. 1984 v Lj. Oče Andrej, lesni trg., mati Marija Brišar. Trg. šolo v Gor., nato v Trstu dva letnika visoke komercialne š. Revoltella. Ker bi moral služiti v it. vojski, mu oblasti niso hotele dati potnega lista, zato je pobegnil sredi 1929 v Jsl., kamor se je malo pred tem izselila njegova družina (čez mejo ga je popeljal Simon Kos, PSBL II, 132-33). Vse do okupacije Jsl. je delal pri očetovem podjetju (v okolici Celja je oče kupil večje posestvo in deloval tudi kot lesni trgovec). 1941 se je vključil v OF in organiziral odpor na področju Celja. Konec 1942 ga je Gestapo aretirjal in je bil obsojen na smrt. Bil pomiloščen in iz celjskega »Starega piskra« prišel v Dachau, kjer je dočakal konec vojne. Po osvoboditvi je postal prvi preds. MLO Celje (tudi celjskega okraja). Po letu dni je bil dodeljen jsl. vojni misiji v Berlinu kot trg. ataše; nato je postal jsl. konzul v Hamburgu. Vrnil se je v Bgd ter kmalu odšel na Dunaj za trg. atašea pri jsl. veleposlaništvu. 1951 je prosil za premestitev v Lj. in postal generalni dir. izvoznouvoznih podjetij, kot so Chemo, Kemija-impex, Nama. 1974 je bil upokojen. Isto leto je v samozaložbi izdal svojevrstno knjigo *Baška grapa*, ki je kramljanje o zgod. in narodop. njegovega rodnega in okoliških krajev. Podobno je zasno-

vana brošurica *Rožendolci* (Lj. 1976), o prebivalcih istega predela Lj., kjer M. danes živi.

Prim.: Osební podatki; Delo 15. febr. in 24. jul. 1974; PDK 28. jul. 1974.

B. Mar.

MODRIJAN Gorazd, partizanski borec, r. 14. mar. 1924 v Trstu (Sv. Jakob), u. 28. sept. 1944 v Čeljah (Brkini). Oče Viljem, zasebni uradnik. Osn. š. obiskoval v Trstu, gimn. od 1938 dalje v Lj. Tu je od 1942 deloval v organizaciji SKOJ-a, kot it. državlján se je z vednostjo OF vrnil v it. okupatorske vrste in postal part. obveščevalec. Še preden je It. kapitulirala, je bil v Lj. zaporih zaprt, nato se je vrnil v Trst, kjer je nadaljeval šolanje na gimn. Jan. 1944 je odšel v partizane, postal najprej borec Notranjskega, nato Istrskega odreda, kjer je deloval kot kulturnik v 2. bataljonu. Padel je v spopadu s četniki. Poznana je pravda, s katero je hotel M-ov oče vrniti sinu slov. ime Gorazd, potem ko ga je uradnik tržaškega magistrata v registre svojevoljno vpisal kot Gerarda. Oče s pravdo, ki jo je vodil dr. Josip Vilfan, ni uspel. Razsodba kasacijskega sodišča v Rimu (25. maja 1926) je značilna za čas, v katerem je nastala. M. je pokopan skupaj s soborci pri Štanjelu, njihov grob je označen s spomenikom, ki je bil odkrit 23. avg. 1953.

Prim.: PDK 20. sept. 1949; M. Zadnik, Istrski odred, Nova Gor. 1975, 347-48, 496, 739, 840; J. Koren, JKol 1978, 183-91; F. Tončič, PDK 14. apr. 1978; GorLtk 7/1980, 187-88; Sv. Jakob, Trst 1980, 309.

B. Mar.

MOHORIC Ivan, narod.-gosp. strokovnjak, r. 12. maja 1888 v Idriji v rudarski družini, oče iz Vojskega, mati iz Žirov, u. 4. okt. 1980 v Lj. Po osn. š. se je vpisal na utrakvistično gimn. v Lj. in maturiral 1908, nato študiral pravo na U v Pragi. Kot srednješolec se je v glavnem sam vzdrževal z inštrukcijami, študije v Pragi je nadaljeval s posojilom. Še kot študent je stopil v službo pri Trg. in obrt. zbornici. Društveno je pripadal krogu takratnih narodno zavednih in jsl. usmerjenih slov. akademikov. Svojo prvo študijo *Razvoj kreditnega združništva* je objavil v gor. reviji Veda 1913, glasilo izobražencev nastopajočega narodno-radikalnega gibanja. Po prvi svet. vojni je stopil v službo pri Zbornici za trg., obrt in industr. v Lj. ter postal 1931 njen generalni tajnik, kar je ostal do konca druge svet. vojne. V tem obdobju je kot gosp. strok.

deloval tudi polit.: 1925 je bil pomočnik ministra za gozd. in rud., 1926-28 oblastni poslanec, 1930 član obč. sveta v Lj., 1931 izvoljen v radovljiskem okraju za narodnega poslanca, 1932 pomočnik ministra za trg. in industr. ter od jul. do nov. i. l. minister istega področja. Sodeloval je v raznih jsl. in mednar. organizacijah, odb., odsekih in delegacijah. Med drugim je bil: 1923-24 član odb. Promet. minist. za Južno železnico, 1924-31 član tarifnega odb. Promet. minist., 1926-27 podpreds. želez. konf. v Bgdu, 1927 ekspert na svet. ekon. konf. in pri trg. pogajanjih z Nem., Avstr. itd., 1929-31 član posvet. odb. Direkcije drž. železnic, 1930 delegat na prvi balkanski konf. v Atenah, 1930 ekspert na konf. za carinsko premirje pri Društvu narodov v Ženevi, 1931 član delegacije za trg. pogodbo s Češkoslovaško, 1932 za pogodbo o plačilnem prometu s Češkoslovaško, 1933 jsl. delegat na svet. gosp. konf. v Londonu idr. - Med vojnama je napisal veliko razprav o trg., carin. in promet. problemih. Objavljene so v poročilih raznih konferenc in kongresov in v Trgovskem tovarišu (TT). Važnejše razprave v TT so: *Položaj trgovstva v Sji leta 1926* (1928); *Gosp. Isle in njegovi odnošaji do inozemstva* (1928); *Stanje in potrebe pošt., telegraf. in telefon. prometa* (1930 in v poročilu VII. kongresa gospod. zbornice v Bgdu 1929); *Carina in carinska politika* (1931); *Problem gospod. sodelovanja balkanskih držav* (1931 in v poročilu I. balk. konf. 1930). Več razprav je napisal v srbohrv. (glej SBL II, 147). Referat o stanju jsl. cest in potrebah avtomob. prometa na konf. mednar. trg. zbornice v Washingtonu 1931 je izšel v *Publications de la Chambre de Commerce International* (Pariz 1931). Kot poslanec je izdal v posebnem odtisu *Kritiko drž. proračuna za leto 1933-34 s stališča narod. gosp.* (Lj. 1933). Po drugi svet. vojni je bil znanst. sodelavec Ekon. fak. lj. U. Svoje delo je zdaj posvetil skoraj izključno proučevanju zgod. gosp. razvoja na Slov. Krajše razprave je objavljial v periodičnem tisku in priložnostnih publikacijah, največ v Obrtniku. Primorsko problematiko obravnavajo: *Gospodarski problem Trsta* (Obrtnik 1948, št. 2-5); *Sto let zveze s Trstom* (LdP 25. jul. 1957); *Osnove gosp. dela v Prim.* (Obrtnik 1947 in 1948); *O pomorstvu in pomorskem gosp.* (GospV 8. jun. 1957); *I tre periodi della collaborazione tra la Jugoslavia e l'Italia* (priloga Gosp Trst 16. jun. 1955). Izredno plodovit in pomemben pa je kot avtor obsežnih in temeljnih študij o razvoju

gosp. dejavnosti v Sji. Na tem področju je globoko zaoral dotlej še neobdelano ledino. Tu so knjige: *Razvoj ljubljanske trgovine od fevdalnih dob do socializacije gospodarstva* (Trgovinska knjiga, Bgd 1951); *Industrializacija Mežiške doline* (Obz Mrb. 1954); *Zgodovina obrti in industrije v Trziču*, 3 knjige (DZS 1957, 1960, 1965); *Rudnik živega srebra v Idriji* (Mestni muzej 1960); *Zgodovina železnic na Slovenskem* (SM 1968); *Dva tisoč let železarstva na Gorenjskem*, 2 knjigi (MK 1969, 1970); *Problemi in dosežki rudarjenja na Slovenskem*, 2 knjigi (Obz Mrb. 1978); in še: *Zgod. elektrarne Fala, Razstava znanstvenih odkritij - Vodič po razstavi lj. tehniškega muzeja* itd. Zbiral je in v glavnem imel že pripravljeno gradivo za obsežno Zgod. lesne industrije v Sji, a ga je smrt prehitela.

Prim.: SBL II, 146-47; razne bibliografije; slika J 1932, št. 156.

B. S.

MOLE Rudolf, literarni zgodovinar in prevajalec, r. 20. jan. 1883 v Kanalu ob Soči, u. 20. jan. 1969 v Lj. Oče je bil iz Škocjana pri Mokronogu in je po vojaškem roku služboval kot orožniški stražmojster v Kanalu, mati Terezija Garlatti iz Kanala, a je kmalu po Rudolfovem rojstvu umrla. Zato se je oče vnovič poročil z dekletom iz Podgrada pod Mehovem v Gorjancih, ki je služila v Trstu; polbrat pesnik in umet. zgod. Vojeslav (gl. čl.). Osn. š. v Čepovanu, Sežani in Trstu, vadnica in prva dva gimn. razr. v Gorici, da je bil bliže materinim sorodnikom. Ker so bili očetovi dohodki skromni, je prišel v 3. razr. gimn. v Trst in stanoval v škof. konviktu pri Sv. Justu. V začetku 1899 je bil oče premeščen v Novo mesto in na koncu prvega polletja je odšla družina za njim, zato je maturiral 1902 v Novem mestu. V gimn. je bil vsa leta odličnjak, zanimal se je za slavistiko, pisal v konviktu v rokop. dij. list Flores, obiskal bolnega Ketteja v bolnišnici v Trstu, pod psevd. Tehomil pa je poslal nekaj pesmi v Slovenko (1899-1900). Na dunajski U je dovršil slavistiko in klas. filologijo in doktoriral jul. 1906 z disertacijo *Dr. Jakob Zupan. Ein Beitrag zur slovenischen Literatur*; prof. izpit jan. 1910. 1906/07 je poučeval na samostojnih gimn. razr. v Celju, potem je odslužil enoletni vojaški rok ter bil nastavljen na Mestnem dekliškem liceju v Lj. (poznejša mest. ž. real. gimn.), kjer je poučeval 27 let, do 1935, ko je moral zaradi bolehnosti zapustiti šolo. Postal je načelnik mestnega kult. oddelka,

kjer si je med drugim pridobil zaslug pri ureditvi Navja in novih prostorov za mestni arhiv, pri ustanovitvi Mestnega muzeja in izpopolnjevanju Mestne knjižnice. Že pred prvo svet. vojno je bil član odbora ljud. izobraž. društva Akademija, med obema vojnima odb. in dolgoletni preds. Ljudske univerze, preds. Zveze občin. uslužbencev, soustanovitelj in preds. Društva prijateljev poljskega naroda, član Sokola in Vodnikove družbe itd. Po zadnji vojni je zbiral gradivo za veliki Slovar slov. knjiž. jezika, ki ga izdaja SAZU. V prvi svet. vojni je bil častnik v Galiciji, na Moravskem in Ogrskem. Najprej je priobčil odlomek svoje disertacije o čbeličarju dr. Jakobu Zupanu: *Ein Beitrag zur Biographie J. Z. (Carniola 1909)*, potem *Doneski k življenjepisu dr. J. Z. (Carniola 1910)*, *Dr. J. Z. kot pesnik (III. izv. dekl. liceja 1910)* in *Dr. J. Zupan (KolMD 1953 in separaten odtis)*. Z raznimi prispevki je sodeloval v LZ, DS, J, SN, Domovini, Nastavnem vjesniku idr. Kot ur. mlad. lista Naša bodočnost (1910-12) je med drugim zanj napisal *Crstice iz slov. književnosti*, biografske skice o Trubarju, Gregorčiču in Aškercu; *O tiskarstvu in knjigotrstvu, Jugoslovane (po Konst. Jirečku)*, potopisne spomine *Preko Tirolske v Italijo in Vojno na Balkanu*. Bil je sour. Kronike in v njej je razpravljal o Aškercu in o Knežjem dvorcu v Lj. Za Cankarjev zbornik 1921 je prispeval članek o Ketteju v novomeški Zadruzi, ker je rešil arhivsko ostalino. Napisal je nekrologa dr. Jos. Cerku (Nastavni vjesnik 1912) in svojemu ravn. I. Macherju (SN 1919 in Pedagog. letopis 1920). Informativnega značaja je članek *O ženskih poklicih (VII. izv. dekl. liceja 1914)*. Po vojni je priredil z Lesico in Lokovškom *Prvo srbsko ali hrv. čitanko za slov. osn. šole (Lj. 1921; 2. izd. brez Lokovška 1929)*; z Gröbmingom in Lesico je sestavil *Srbsko-hrv.-slov. slovar (Lj. 1927)*. - M. se je uveljavil kot provajalec iz poljščine. Najprej je prevedel tri velike Sienkiewiczove romane: *Z ognjem in mečem (Lj. 1928, ponat. 1953)*; *Potop, I. del (Lj. 1926), II. del (1928, ponatis obeh knjig Mrb. 1956)*; *Križarji, I. del (Lj. 1934), II. del (1935)*. Vmes je prevedel Ferd. Antonija Ossendowskega *Življenje in prigode male opice (Zk 1929-32)*. S T. Debeljakom in Fr. Steletom je pripravil brošuro *Poljska, njena zgodovina in njen duh (Lj. 1939)*. Med zadnjo vojno in po njej je prevedel: Jerzy Żulawski, *Na srebrni obli (Lj. 1944)*, Seweryna Szmaglewska, *Dimi nad taboriščem Birkenau (Odlomek*

iz II. dela 2. pogl.) (NZ V, Lj. 1946); Karol Bunsch, *Pasje polje (Kop. 1962)*; v rkp. so ostali Zofia Kossak-Szczucka, *Križarji*; Wladislaw Orkan, *Kostka Napierski* idr. Za zasluge pri medsebojnem spoznavanju Slovencev in Poljakov ga je preds. poljske republike odlikoval z redom »Polonia restituta«.

Prim.: J. Slebinger, SBL II, 148; Y., Dr. R. M. - petdesetletnik, J 20. jan. 1933 s sl.; Dr. Mole - 60letnik, S 20. jan. 1943 s sl.; P. (Pavel Karlin), Prof. dr. R. M. sedemdesetletnik, SPor 20. jan. 1953 s sl.; Rozka Stefan, Poljska književnost, Lj. 1960, 474 in pass.; Bož. Borko, 80-letnica dr. R. M., Delo 20. jan. 1963; Voj. Molč, Iz knjige spominov, Lj. 1970, pass.; M. Dodič, 225 let novomeške gimn., Novo mesto 1971, 370-71.

Jem.

MOLE **Vojeslav (Herman)**, umetn. zgod. in pesnik, r. 14. dec. 1886 v Kanalu, u. 5. dec. 1973 v Lugenju (Oregon, ZDA). Sin dolenskih staršev; oče Mihael, c. kr. žandarmerijski stražnik, mati Marija Kopšc. Po osn. š. v Sežani in Trstu je 1898 obiskoval gimn. v Trstu. Po preselitvi staršev v Novo mesto 1899 pa je tu nadaljeval do mature 1906. Tega leta se je vpisal na dunajsko U. Zaradi odsluženja voj. roka v Trstu (1907-08) je študij prekinil. Sprva se je sicer vpisal na pravo, a se je že isto leto preusmeril na umetn. zgod. in arheologijo. Študij je nadaljeval (1908-09) na U v Krakovu, 1909-10 pa je študiral v Rimu. Študije je končal v letih 1910-12 na Dunaju kot učenec J. Strzygowskega in M. Dvoráka z doktoratom iz umetn. zgod. in klas. arheologije. Z enoletno štipendijo se je 1912-13 izpopolnjeval v It. 1913 je bil sprejet v službo pri Centralni komisiji za varstvo spomenikov na Dunaju in bil po kratki praksi v centrali dodeljen Dežel. konservatorskemu uradu v Splitu kot asistent msgr. Fr. Buliću. Na začetku pive svet. vojne, sept. 1914, je bil na ruski fronti v Galiciji zajet in odpeljan v rusko ujetništvo v Sibirijo. Po selitvah skozi ruska ujet. taborišča se je 1916 v taborišču v Tjumeni srečal s Fr. Steletom. Tu in v naslednjih taboriščih v Tari, Omsku in Krasnojarsku sta se M. in Stele izpopolnjevala s študijem umetn. zgod. V ofirskem taborišču v Krasnojarsku pa sta na univ. tečajih predavala umetn. zgod. Tako se je M. s študijem ruske zgod. umetnosti poglobil v problematiko, ki mu je pozneje zelo koristila. V Tomsku je M. 1918 kot dobrovoljec stopil v I. jsl. polk Matije Gubca. Tu je urejal slov. dobrovoljsko glasilo *Naš list*. V Tomsku je 1919

kot poročnik I. jsl. polka prevzel mesto docenta umetn. zgod. na U. Spomladi 1920 se je preko Vladivostoka in Sueza vrnil v domovino. Jeseni 1920 je postal docent za klas. arheologijo in bizantinsko umetn. zgod. na U v Lj.; tu je 1924 napredoval v izrednega prof. 1925 ga je Jagellonska U v Krakovu pozvala, da kot gost za eno leto predava umetn. zgod. Naslednje leto pa ga je ista U povabila, da prevzame na novoustanovljenem Slovanskem študiju stolicu red. prof. za zgod. umet. slovan. narodov s posebnim poudarkom na študiju umet. Juž. Slovanov. Od 1936 pa do izbruha vojne je bil v Krakovu dir. Slovanskega študija. Konec 1939 se je preselil z družino v Lj. in tu naslednje leto prevzel stolicu za bizantologijo, ki jo je vodil do jeseni 1945, ko ga je Jagellonska U poklicala nazaj v Krakov, da prevzame svoje nekdanje mesto v Slovanskem študiju. 1950 je zasedel stolicu za srednjeveško umetnost in vodstvo umetnostnozgod. inštituta Jagellonske U. Obenem je postal vodja grafične zbirke knjižnice krakovskega odd. Poljske akademije znanosti. Krakovska Akademija znanosti mu je poverila ured. glasila za umetn. zgod. *Przegląd historii sztuki*. Ko je prekoračil zakonsko določeno starostno mejo, je bil 1960 upokojen. Zelo ga je prizadela nenadna smrt sina Marijana (1924-63), genialnega sanskrtologa in iranista v Parizu. Jeseni 1966 se je z ženo Elo na povabilo hčerke Wisie, priznane biologinje, preselil v Eugene (ZDA). Tu je 1969 spisal spomine (1970 izšli v skrajšani obliki pri SM v Lj.). V tridesetih letih je M. postal dopisni, 1947 pa redni član Poljske akad. znanosti v Krakovu. Od 1961 je bil dopisni član SAZU. Pri Poljski akad. znanosti v Varšavi je bil član komiteja za umetn. vede in komisije za umetn. zgod. Bil je član Komisije za slovanoznanstvo krakovskega odd. Poljske akad. znanosti in Zahodnega inštituta v Poznanju. Zaradi zaslug za poljsko umetn. zgod. je bil imenovan za častnega člana poljskega Društva umetn. zgodovinarjev, prav tako je bil častni član Društva umetn. zgod. Sje. M. je poleg F. Steleta in Iz. Cankarja (vsi r. 1886!) utemeljitelj znanstveno zasnovane slov. zgod. umetnosti. Tudi na Poljskem ga cenijo kot enega od utemeljiteljev sodobne poljske zgod. umetnosti. M. je kot umetn. zgodovinar primer široko razgledanega, kulturno-zgod. utemeljenega znanstvenika, ki je poleg razprav in študij pisal še na področju filozofsko-teoretičnih spisov, esejistike, kritike, pesništva,

prevodov in leksike. V svojem znanstvenem delu je obvladal zahodnoevr. in bizantinsko umetnost, zgod. umetnosti slovan. narodov ter antično umetnost. Takšen razpon njegovega zanimanja sega od prazgod. (problem Vaške situle), do umetnosti 20. stol. (študije in obravnave I. Meštrovića, Fr. Mihelića, B. Jakca, R. Debenjaka idr.). Prva dela je posvetil umetn. zgod. Dalmacije (Listine in regeste k umetnostni zgod. Dalmacije, 1912; Arhivske študije o šibeniški katedrali, 1913). Velik del njegovih raziskovanj pa je bil posvečen bizant. umet. in njeni vlogi pri slovan. narodih. Med prvimi je ocenil vlogo rusko-bizant. slikarstva na Poljskem. 1931 je izdal *Zgodovino starokrščanske in zgodnjebizantinske umetnosti* (Historia sztuki starochrześcijańskiej i wczesnobizantynskiej) kot 13. zv. Iwovske biblioteke Slawistyczna. Mnogo se je bavil s problemi zgod. umet. pri slovan. narodih in o tem napisal vrsto knjig. Pomembna je npr. *Ruska umetnost do leta 1914* (Sztuka rosyjska do roku 1914, Wroclaw-Kraków, Ossolineum, 1955), 1957 izšla pri SM. Eno od najpomembnejših del pa je *Umetnost Južnih Slovanov* (Sztuka Słowian Południowych, Wrocław-Kraków, 1962), 1965 izšla pri SM. V tem delu je M. nakazal še danes veljavne okvire in smernice razvoja posameznih obdobij. Sintezo svojih nazorov o umetnosti je podal v knjigi *Ze swiata sztuki*, ki zaradi izbruha vojne ni izšla na Poljskem, ampak 1941 v Lj. kot *Umetnost. Njeno obličje in izraz*. Med esejističnimi deli je pomembna knjiga o Tizianu (Tycjan, Warszawa 1958). Važnejše M-ove razprave v slov. so: *Bizanc in Orient*, ZUZ, 1921; *Bizantinska figurativna umetnost VI. stoletja*, ZUZ, 1922; *Studije o razvoju v antiki*, ZUZ, 1924; *Zapadni Balkan v razvoju umetnosti srednjega veka*, ZUZ, 1925; *Vzhod in Zahod v zgodnji antiki*, LZ, 1924; *Helenizem v Aziji*, DS, 1924; *O sociološkem problemu v umetnostni zgodovini*, ZUZ, 1932; *Tradicionalne črte zgodnjebizantinske umetnosti in njena izvirnost*, ZUZ, 1942; *Umetnostna zgodovina in problem umetnikove osebnosti*, Razprave SAZU, Lj. 1944; *Rotunde predromanske dobe na jugu in na severu*, Peristil II, Zgb 1957. V srbo-hrv.: *Miniature jednog srpskog rukopisa iz god. 1649 sa Šestodnevnim bugarskog eksarha Joana i Topografijom Kozme Indikoplova* (disertacija). *Spomenik SAN XIV*, Bgd 1922; *Umetnost situle iz Vača*, Starinar, Bgd. 1925. M-ova strok. bibliografija obsega čez osemdeset razprav in okrog sto člankov s pod-

ročja jsl. srednjev. arheol. v Slowniku Staro-
žitnošči Slowianskich. - V slov. književnost je
stopil M. že kot gimnazijec in posebno kot vi-
sokošolec. Njegove lirične pesmi, katerih osred-
nji motiv je ljubezen, izražajo M. kot plemeni-
tega in rahločutnega esteta, prežetega z globo-
kim humanizmom. Kot pesnik pripada slov. Mo-
derni. Pesmi je objavljajal pod psev. Spitignjev
v LZ, Sn in Omladini. Izdal je dve pesniški
zbirki: *Ko so cvetele rože* (1910, posvetil ženi
Eli) in *Tristia ex Siberia* (1920), ki je nastala
kot odmev njegovega ujetništva v Sibiriji in
pota v domovino. V Sibiriji je iz spominov na
domovino predelal svojo starejšo epično pesni-
tev *Peter Siž*; uvod in 1. spev je objavil v DS,
1920. Po prvi vojni je M. prenehal s pesništvom.
Obvladal je vse glavne slovan. in več sodobnih
evrop. jezikov. Precej je prevajal v prozi in ver-
zih, npr. Krasinskega, Slowackeega, Konopnicke,
Baudelaireja, Ibsena idr. 1931 je napisal uvod
o I. Cankarju k poljskemu prevodu novel, ki
jih je priredila žena Ela.

Prim.: SBL. Stl. (Fr. Stelè); Letopis SAZU, XII,
1961, Lj. 1962, z izčrpno bibliogr.; Fr. Stelè,
Osemdesetletnica Voj. Moleta, ZUZ NV, VIII,
1970, 9-25; Voj. Molè, Iz knjige spominov, Lj.
1970; E. Cevc, Voj. Molè (nekrolog), Letopis
SAZU, XXIV, 1973, Lj. 1974; sporočilo ž. u. Ka-
nal; R. C. Lewanski, Iter polonicum di V. M.,
Est Europa, 1, Udine 1984, 103-05. Šerbelj

MONKAR Božo (Moncaro Natale), duhovnik, r.
18. dec. 1879 v Lazeh (obč. Podbonesec, takrat
Tarčet), u. 22. dec. 1932 v kraju Camburzano bli-
zu Bielle (Piemont). Oče Jožef, kmet, mati Tereza
Pussini. Po osn. š. v domačem kraju je dovršil
v Vidmu gimn. in bogosl. in bil posvečen v du-
hovnika 7. jun. 1903. Kpl. v Plestiščah (5 let),
v Oblici in Kozici, žpk na Stari gori z obvezno
rezidenco v Čelah (Cialla), ker je bilo v t.i. ob-
dobju »sede vacante« ali v odsotnosti naslovni-
ka oddano vodstvo ali oskrbovanje svetišča ka-
pucinom iz Vidma. M. si je moral v Čelah se-
zidati novo župnišče, zidava nove cerkve pa je
bila zanj prevelik problem in se ga ni lotil. Bo-
ril se je, da bi obdržal župnijske pravice, ki so
mu jih skušali kapucini odvzeti, ker so imeli v
nadškofu Rossiju močno oporo. Končno se je
vdal in verjetno razočaran in zagrenjen prestopil
v gor. nadškofijo. Najprej je bil kpl. v Bov-
cu, nato žpk v Serpenici. 26. apr. 1924 je postal
žpk in dekan v Žabnicah v Kanalski dolini ter
rektor Marijinega svetišča na Sv. Višarjah. S
trdno voljo, ki je bila močnejša od njegovih

telesnih sil, je nadaljeval obnovo višarskega sve-
tišča, ki je bilo med prvo svet. vojno 1915 do
tal porušeno. Popravilo je začel že frančiškan-
ski p. Pij, M. je dokončal obnovo cerkve, zvo-
nika, župnišča in drugih cerkvenih poslopij in
cerkev 14. jun. 1925 začasno blagoslovil, uradno
jo je 1. jul. 1926 gor. nadškof dr. Fr. B. Sedej.
Za svetišče je kupil tudi tri zvonove in so jih
z volmi dva dni na saneh vozili na Sv. Višarje
(7. in 8. mar. 1927). Ta dela so ga izčrpala do
take mere, da je zbolel za jetiko, zato se je apr.
1927 odpovedal župniji in se umaknil na očetov
dom v Laze v zasebno življenje. Bil pa je brez
sredstev, brez sorodnikov (sin edinec), potreben
zdravniške oskrbe, ki je terjala veliko denarja.
Laziški kpl. A. Cuffolo (PSBL I, 209-11) mu je
priskočil na pomoč, ga vzel v župnišče in mu
bratsko pomagal do mar. 1930, ko se mu je
zdravje tako poslabšalo, da ga ni bilo več mogoče
zdraviti doma. Cuffolo se je obrnil na redovnice
iz Vercellija (Suore di S. Eusebio di Vercelli -
Piemonte), naj iz usmiljenja vzamejo v oskrbo
tega bolnega, revnega in zapuščenega duhovnika.
Cuffolo je namreč osebno poznal ustanoviteljico
in prednico tega reda in je tudi njegova neča-
kinja stopila v ta red in živela v Vercelliju. Ta-
ko so sestre sprejele M. v svojo hišo v kraju
Camburzano blizu Bielle in ga oskrbovale do
smrti. Ker je bil človek široke kulture, dober
in svet duhovnik, so ga tudi v Camburzanu
ljudje vzljubili, in ko je umrl, mu je občinska
uprava organizirala lep pogreb, ob grobu mu je
govoril župan, pokopali so ga na častnem mestu.
M. ni bil samo razgledan, ampak zelo pobožen
duhovnik in je gojil globoko notranje življenje.
Bil je prvi duhovnik, ki je vpeljal in širil v vid.
nadšk. gibanje »L'apostolato della preghiera« in
bil spoštovan v vid. in gor. nadšk. Vse življenje
se je ravnal po navodilih, ki mu jih je I. Trin-
ko zapisal v priložnostno knjižico ob novi maši
1903 *V spomin nove maše*: »Sveta dolžnost je
skrbeti, da si ohranimo svojo narodnost in svoj
jezik.« Ker je želel počivati v domači zemlji,
se mu je želja uresničila 21 let po smrti, ko je
Cuffolo s pomočjo M-ega nečaka prenesel iz
Piemonta njegove posmrtno ostanke in jih 28.
apr. 1953 ob veliki udeležbi domačega prebival-
stva pokopal na laziškem popokališču.

Prim.: A. Cuffolo, Cronaca della vicaria di
Lasiz, vol. 4 - dal sett. 1951 al sett. 1959. Di ca-
rattere riservatissimo (neobjavljen Cuffolov dne-
vnik v it.); p. Odilo Hajnšek, Marijine božje po-
ti, DsM v Clcu 1971, 90-94; J. Kragelj, Trinko

nam govori, TKol 1972, 33-37 (povzetek Trinkove knjižice V spomin nove maše); Marino Vertovec, Beneški duhovniki in usodno leto 1933, JKol 1983, 47-53; sporočilo žpka M. Cerneta iz Zabnic 12. jan. 1983; Luc. Chiabudini, Dom 1981, št. 8.

B. Z.

MORASSI Antonio, umetnostni zgodovinar in kritik, r. 10. jan. 1893 v Gor., u. 30. nov. 1976 v Milanu, pokopan pri Sv. Ani v Trstu. Oče Giovanni, trgovec, mati Luigia Castelliz. Licej je dokončal v rojstnem kraju, umetnostno zgod. pa je študiral na dunajski U, kjer je bil učenec M. Dvoraka in J. Schlosserja. M. sodi v isti rod umetnostnih zgod. kot med Slovenci F. Stelè, Iz. Cankar in V. Molè, ki so tudi študirali na Dunaju. S Stelètom je M. strokovne stike ohranil tudi kasneje, saj ga je S. večkrat cit., npr. v knjigi Umetnost v Primorju (Lj. 1960), sodeloval pa je tudi v M-ijevem zborniku, ki je izšel pri založbi Alfieri v Benetkah 1971. M. se je v Rimu izpopolnjeval pri A. Venturiju, 1920 pa je prišel v Trst, kjer je postal vodja urada za spomeniško varstvo. Na tem mestu se je takoj znašel pred odgovorno nalogo obnavljanja umetnostnih spomenikov, poškodovanih med prvo svet. vojno, prišel pa je tudi v stik z gradivom na slov. etničnem ozemlju. V Trstu je postavil prve razst. starejše umetnosti in zanje osebno sestavljal katal. V začetku raziskovalne poti se je M. posvečal predvsem domačim spomenikom, zlasti na Goriškem, že zgodaj pa je segel tudi v Soško dolino (gl. npr. čl. *Monumenti d'arte in Val d'Isonzo* v *Atti della Società italiana per il progresso delle scienze*, Roma 1922, in prispevek *Gorizia nella storia dell'arte* v publikaciji *Gorizia nella storia, nell'arte, nell'economia*, Gorizia 1925). Napisal je nadalje razpravo *Chiese gotiche in Val d'Isonzo* (Architettura e arti decorative, Roma 1923. V strok. reviji *Bollettino d'arte del Ministero della pubblica istruzione* je poročal o novih odkritjih in restavriranju fresk v Julijski krajini (prim. konservatorska poročila v II. knjigi, Milano-Roma 1923-24, 419-32, pod naslovom *Restauro e scoperte di pitture nella Venezia Giulia*). V teh objavah je slov. gradivo pravično vrednotil, kar velja tudi za čl. *Pittura popolare in Val d'Isonzo* (Le Vie d'Italia 1923). V isti reviji je 1924 objavil razpravo *Pitture popolari dell'Istria*. Istega leta je organiziral I. gor. umetniško razst., na kateri so poleg Italijanov nastopili še Slovenci I. Cargo, V. Pilon, L. Spazapan in M. Peternelej, ter sestavil katal. Za

vodnik Gorizia con le vallate dell'Isonzo e del Vipacco (Udine 1930) je napisal prispevek *L'arte nel Goriziano*, v katerem sega tudi na slov. ozemlje. M. je spomeniško gradivo na Gor. razlagal podobno kot slov. umetnostni zgod. F. Stelè in je njegovo vrednost utemeljeval kot dosežek posebnih zatičnih kulturnogeografskih pogojev, kjer je prihajalo do vplivanja različnih stilnih tokov, tako s Severa kot z Juga. V času službovanja v Trstu je raziskoval tudi freske v oglejski stolnici, po preselitvi v Trident pa se je poleg organizacije spomeniške službe posvečal predvsem raziskavam tamkajšnjega srednjeveškega slikarstva. 1928 je odšel v Milan in postal ravn. gal. Brera, 1931 svobodni docent na Univerzi, 1936 pa na katedri za zgod. umetnosti U v Pavii. V svojih univ. predavanjih se je poglobljal zlasti v umetnost beneškega Settecenta ter Giorgioneja in Tiziana, raziskoval pa je tudi lombardsko umetnost. 1939 je odšel v Genovo in tam prevzel nadzorništvo ligurskih gal. Tu se je v vojnem času ukvarjal predvsem z zaščito umetnin, ogroženih zaradi bombardiranj, po vojni pa je organiziral več temeljnih slik. razst., med drugim A. Magnasca. M. je ligurijske gal. vodil do 1949, ko se je popolnoma posvetil raziskovalnemu delu, zlasti študiju beneškega Settecenta. Napisal je več del, posvečenih G.B. Tiepolu. Sodeloval je pri pripravah razst. starejše umetnosti v Benetkah in Vidmu, v Gor. pa pri razst. J. Tominca (1966), L. Perca (1972), beneškega slikarstva 18. stol. (1973-74), V. Bolaffia (1975), 1971 pri retrospektivi G.B. Tiepola v Passarianu. 1975 je imel uvodni referat na srednjeevr. kult. srečanju v Gor., ki je bilo posvečeno slikarstvu v sred. Evropi od 1890 do 1930. 1976 je bil s pesnikom B. Marinom in prevajalcem E. Pocarjem imenovan za častnega meščana Gor. M. je »človek in znanstvenik, ki je izšel s stičišča več različnih kultur ter se je kot umetnostni zgodovinar in kritik srečal tudi s slovensko umetnostjo«, njegova zasluga pa je, da je v okoliščinah, ki temu niso bile naklonjene, z njo objektivno seznanjal tudi it. kult. svet.

Prim.: Zup. matice stolne cerkve v Gor.; Matični urad mesta Milano; Studi di storia dell'arte in onore di Antonio Morassi, Alfieri, Edizioni d'arte, Venezia 1971 (z bibliografijo od 1914 do 1971); Picc 22. maja 1975; 18. dec. 1975; 24. apr. 1976; VoceI 7. avg. 1976; Picc. 2. dec. 1976; VoceI 4. dec. 1976; Picc. 7. dec. 1976; NL 9. dec. 1976; PDK 15. dec. 1976; StudG 1976, XLIV,

7, 17-22, in 1977, XLV, 27-38 (z dopolnjeno bibliografijo od 1955 do 1976).

M. V.

MORELLI DI SCHÖNFELD Carlo, zgodovinar, r. v Gorici 4. maja 1730, u. prav tam 3. sept. 1792. Podatki o njegovem življenju so skopi in v glavnem jih je zbral G. D. Della Bona (PSBL I, 270). Rodil se je v stari gor. nižjeplemiški družini — v kateri je bilo več njegovih prednikov tako ali drugače znanih — očetu Petru Antoniu in materi, baronici Heleni von Tacco. Šolal se je v jezuitskem kolegiju v Gor., nato končal študij prava na Dunaju, kjer je prišel v stik z idejami zgod. in pravnika L. A. Muratorija. 1753 je M. nastopil službo kot avskultant pri dežel. vladi v Gor. Po reorganizaciji in združitvi Goriško-Gradiščanske 1754 je M. delal kot svetnik v polit. odd., kjer se je ukvarjal predvsem s trgovskimi posli. V tej vlogi je 1756 in 1757 obiskal obmorska mesta It. in Francije z nalogo, da zbere koristne podatke za razvoj trgovine in pomorstva avstr. dežel. Po vrnitvi v Gor. je opravljal funkcijo namestniškega svetnika in bil aktiven v raznih komisijah; bil je član trgov. zbornice, š. komisije in ob uvajanju jožefinske davčne in urbarialne ureditve je bil prav M. zadolžen za izvedbo reforme na podlagi jožefinskega katastra na Goriškem. V zvezi s to njegovo dejavnostjo se je njegovo ime — Misurazione Morelliana — ohranilo vse do današnjih dni. Ob upravni reformi 1782, ko sta bila Trst in Goriško-Gradiščanska združena pod gubernijem v Trstu in je bila Goriško-Gradiščanska zastopana in predstavljana z enim samim predstavnikom, je bil to prav M. Zdi se, da je bil aktiven tudi na kult. področju, saj je bil član Gor. kmetijske družbe (Società agraria goriziana) in arkadijske akademije (Accademia degli Arcadi Romano-Sonziaci). 1764 je začel urejati in katalogizirati arhiv. dežel. stanov Goriško-Gradiščanske. To delo je rodilo zgodovinarja. Dodobra je spoznal vire za zgod. domače pokrajine in to ga je spodbudilo k razmišljanju, da bi napisal lokalno zgod. V prvem obdobju svojega dela se je M. podrobneje ukvarjal samo s 16. stol. Sad tega je knjiga v dveh delih *Del Saggio storico della contea di Gorizia dall'anno 1500 all'anno 1600*, Gorizia 1773 (po Wurzbachu je kraj izdaje Videm), ki jo je avtor sam izdal. M. je nadaljeval z raziskavami domače zgod. in za tisk pripravil obsežen rkp., ki je zajemal obdobje od 1500 do 1790 in ki je nosil naslov

Istoria della Contea di Gorizia. Vendar avtor svojega dela ni nikoli videl natisnjene, 1792 ga je prehitelo smrt in njegova vdova Francesca Valvasor je rkp., že pripravljen za tisk, poklonila gor. kmet. družbi, kjer je ležal več kot šestdeset let. M-ova *Istoria* je izšla v letih 1855-56 v Gor. v štirih zvezkih. Prvi zajema obdobje od 1500, ko je z Lenartom izumrla gor. veja gor.-tirolskih grofov in je Goriška prišla pod Habsburžane, do 1600 in je v bistvu ponatis zgoraj omenjenega Saggio storico. Ta del je 1854 ponatisnil tiskar Seitz v Gor. Drugi zv. obravnava čas med 1600 in 1700, tretji pa med 1700 in 1790. Četrty zv. vsebuje opazke in dodatke k M-ovi Istории, ki jih je napisal G. D. Della Bona, ki je tudi pripravil M-ev tekst za tisk. 1972 je ta izdaja doživela celoten ponatis (Cassa di Risparmio v Gorici), v faksimilirani podobi je izšla 1974 (A. Forni, Bologna). Po svoji snovi je *Istoria* dovolj heterogena in ne obravnava samo polit. in vojaške zgod. Nastala je pod vplivom razsvetljenega zgodovinopisja in pomembna mesta zavzemajo poglavja, ki obravnavajo notranjo polit., zakonodajo, cerkv. ureditev, kult. in navade. Značilno je, da gleda M. na vsa vprašanja, ki jih obravnava, s svoje družbene pozicije, ki jo ne eni strani omejuje dejstvo, da je bil kot plemič pripadnik vladajočega razr., na drugi strani, da je bil kot ne pomemben uradnik lojalen eksponent legitimizma in habsburške dinastije. M. moremo in moramo imeti za razsvetljenca, vendar so prav zaradi njegovega družbenega položaja nekatere njegove pozicije originalne in se ne skladajo s splošnim mišljenjem razsvetljenčev. Najvažnejše je njegovo pojmovanje države, ko v nasprotju z ostalimi razsvetljenci misli, da je država edini vir zakonitosti, družbene enakosti in ekonomskega razvoja. M-eva *Istoria*, sloneč trdno na zgod. virih, je eno temeljnih del o zgod. Gor. in okolice — področja, kjer se skozi stol. srečujeta in prepletata slov. in it. etnični moment — in tako so *Istoria* citirali in uporabljali vsi, ki so se ukvarjali z lokalno gor. zgod., in po besedah D. Porcedde je bila v več primerih naravnost »izropana«.

Prim.: G. D. Della Bona [Biografija Carla Morellija], *Istoria della Contea di Gorizia*, vol. I, Gorizia 1855, nepag. strani; Wurzbach, XIX, Wien 1868, 80-82; F. Cusin, *La storiografia del '700 e le riforme dell'assolutismo illuminato in uno storico di Gorizia* (Carlo Morelli di Schönfeld), *La Porta Orientale* V/1935, 7/8, 297-314;

G. Marchetti, *Il Friuli. Uomini e tempi*, Udine 1974, 560-64; D. Porcedda, *Radici settecentesche della storiografia goriziana*: Carlo Morelli di Schönfeld e la sua «Istoria», *Quaderni giuliani di storia*, IV/1983, zv. 1, 63-97.

Štih

MORONI Pavel, zgodovinar in misijonar, r. 30. jun. 1697 v Gor., u. nekje v Peruju po letu 1768. Gimn. obiskoval v Gor. (1708-13), vstopil v jezuitski red 23. okt. 1713 na Dunaju in po opravljenem noviciatu študiral na Dunaju filozofijo (1716-19) in teologijo (1719-23), nakar je odšel za misijonarja v Peru. Ko so bili 1768 iz Peruja izgnani vsi misijonarji, je prišel v Montevideo in tu se je izgubila za njim vsaka sled. Objavil je za Jugoslovane zelo pomembno delo *Topographia magni regni Hungariae*, sive nobilissimae ejus ditionis, quam modo Hungariam dicimus, cum annexis Dalmatiae, Croatiae, Sclavoniae, Serviae, et Bulgariae etc. Regnis, tum etiam Transylvaniae, Valachiae, Moldaviae provinciis... (Viennae 1718).

Prim.: Catalogus Bibliothecae hugaricae Francisci com. Széchényi, Tomus I. Scriptores Hungaros et rerum hungaricarum typis editos complexus, I, Sopronii 1799, 148; J. N. Stoeger, *Scriptores Provinciae Austriacae Societatis Jesu ab ejus origine ad nostra usque tempora*, Viennae 1855, 236; C. Sommervogel, *Bibliothèque de la Compagnie de Jésus. Première partie: Bibliographie*, I, Bruxelles-Paris 1890, 1702; V, Bruxelles-Paris 1894, 1329-30.

Lc.

MOSCON Alfred, politik, r. 30. apr. 1839 v Trstu, u. 15. jan. 1927 v Pišecah pri Bizeljskem na Štajerskem. Izhaja iz plemiške družine Moscon, ki je 1595 kupila pišečki grad, ki stoji vrh griča pod Orlico in je bil last salzburških nadškofov. Na posestvu so uredili vzorno kmetijo. Alfred je kot zadnji grof Moscon živel večino življenja na gradu in se posvetil politiki. Bil je štajerski deželni od 1878 in državni poslanec od 1885 do 1907. V obeh zbornikah se je trudil predvsem za gospodarske potrebe brežiškega okraja, od 1881 za obnovo vinogradov, ki jih je uničila trtna uš, za cestne povezave in za regulacijske zadeve. Več let je bil župan v Pišecah in načelnik okraj. zastopa v brežiškem okraju in tudi na teh mestih dosegel več novih cest. 1864 je daroval SM dva zvezka Kastelčevega rokopisnega prevoda Biblije (2. in 6., ostali so se izgubili; od 1919 sta v rkp. odd. NUK).

Prim.: Avg. Pirjevec, *SBL* II, 156 in tam navedena lit.; *KL Sje* III, 41-42.

Jcm.

MOSER Janko, igralec, r. 21. dec. 1888 v Postojni, u. 9. maja 1978 v Lj. Oče Karel, posestnik in cestni nadzornik iz Podnanosa (tedaj St. Vid nad Vipavo), mati Marija Steiner, učiteljica. Osn. š. je dovršil v Lj., kmetijsko š. na Grmu pri Novem mestu. Od 7. nov. 1907 do razpada Avstro-Ogrske je služil pri vojni mornarici, nato v Jsli do 17. maja 1920. Postal je dnevničar na banovinski upravi, pozneje na sodišču. 1921 se je poročil z Elizabeto Bassin iz Gorice. 1927 je postal stalni tajn. Združenja vojnih invalidov in tu je ostal do 1946, potem je bil na Ministrstvu za lesno industr. vlade SRS in pri Lesno industr. podjetju Škofljica. 1950 je stopil v pokoj. M. je začel z gledališko dejavnostjo 1920 pri Dramskem odseku Združenja vojnih invalidov prve svet. vojne in obšel skoraj vse slov. odre. V šentjakobsko gledališče (ŠtG) v Lj. je vstopil v sezoni 1927/28 in ostal pri njem do 1971. Ustvaril je 175 vlog, imel 2.728 nastopov in se povzpел na vrh ustvarjalnosti med članstvom ŠtG. Nastopil je skoraj v vsaki igri in vse vloge so bile karakterne. Izoblikoval je toliko drobnih človeških likov z izredno natančnostjo in plastičnim upodabljanjem. Najboljše njegove stvaritve so Dulski (Morala gospe Dulske), Gašper (Matiček se ženi), Schünzel (Cerkvena miš), Izvošček (Nedolžni laškoživec), Miha izpod Gaja (Deseti brat), General (Lincoln), Gašper (Vdova Rošinka), Vodička (Dobri vojak švejk), Tanasije (Zalujoči ostali), Nerad (Veronika Deseniška), Kolček (Hči mestnega sodnika), Sadi (Dundo Maroe), Koprivec (Kralj na Betajnovi), Miha Grobar (Samorastniki), Žumrov Janez (Na Trški gori) idr. Nastopil je tudi v 16 domačih in koprodukcijah filmih, z vidnejšimi vlogami v Dalmatinski svatbi, v Jari gospodi in v Treh zgodbah. 1965 je bil odlikovan z Redom zasluge za narod s srebrno zvezdo, 1968 mu je ZKPO Slov. podelila Linhartovo značko za večletno uspešno delovanje na področju gledališkega amaterizma.

Prim.: GLŠtG 1966-67, št. 6, 9-10 s sl. in življenjem; Jubilejni zbornik ob 50-letnici ŠtG v Lj. 1971; SGL II, 455; podatki domačih 26. maja 1979.

Jem.

MOSER Ludvig Karl, prirodoslovec in speleolog, r. gozdarskemu nameščencu 7. nov. 1845 v mestu Teschen, takratni avstr. Šleziji, sedanjem poljskem Cieszynu ob češkoslovaško-poljski meji, u. 2. jun. 1918 v Boznu na Južnem Tirolskem. Po naravoslovnih študijah in doktoratu na du-

najski U 1871 je bil suplent (1874-76) v rodnem mestu, nato do upokojitve 1904 gimn. prof. v Trstu. Kot upokojenec se je od tod med prvo svet. vojno preselil v Bozen. Njegova poglavitna dejavnost je bila preučevanje Tržaškega, Notranjskega in Istrskega Krasa, v prvi vrsti tamkajšnjih jam, ki jih je opisal s čim več vidikov po lastnih izsledkih in izkopavanjih. Arheol. predmete in ostanke davno izumrlih živali je večinoma odstopil Prirodosl. muzeju na Dunaju. Razprave, strokovne in poljudne članke ter poročila je objavljial v raznih znanst. publikacijah, glasilih strok. društev in v trž. dnevnem tisku. V letnem poročilu drž. trž. gimn. je 1890 izšla njegova razprava *Der Karst in naturwissenschaftlicher Hinsicht*; kasneje jo je temeljito predelal in dopolnil v samostojni knjigi *Der Karst und seine Höhlen naturwissenschaftlich geschildert* (Trst 1899). V njej obširno obravnava kraške jame pri Nabrežini, med njimi posebej Vlaško pečino (Vlaška jama), kjer navaja ob ilustrativnem materialu kamnite, koščene in še druge artefakte. V posebnih poglavjih so prikazane hidrografske razmere na Krasu, tamkajšnje podnebje ter dogajanja na tem prostoru od prazgod. dalje. Delo je bogato dokumentirano in ilustrirano. V njem je pregledna karta kraških jam v okolici Nabrežine ter so navedena vsa javna predavanja in dotedanji avtorjevi tiskani prispevki. Posebej velja poudariti, da navaja M. v večini primerov domača slov. poimenovanja in naša nepotvorjena ledinska imena. Krajši in hkrati za naš Kras pomembnejši prispevki so: *Berichte über Ausgrabungen in der Nussdorfer Höhle und des Grüberfeldes von Vermo in Istrien* (Sitzungsberichte der mathematurwiss. Cl. der Akademie der Wiss., Wien 1884); *Zegnana jama nebst Bemerkungen über andere Grotten und Höhlen des Karstes* (Mittheilungen der Section für Höhlenkunde, 1885); *Geschichtliche Notizen über die Grotte S. Servolo* (prav tam 1886); *Bericht über Höhlen in Krain ter Höhlen nächst Senosetsch in Innerkrain* (prav tam 1887); *Bericht über die Untersuchungen einiger Höhlen von Innerkrain ter Neue Höhlen im Küstenlande* (prav tam 1888); *Bericht über die neolithischen Funde der Höhle von Zgonik* (Mittheilungen der Anthropologischen Gesellschaft 22, 1892); *Über Höhlenfunde in der Umgebung von Nabresina* (prav tam 24, 1894); *Höhlenforschung im Küstenland* (prav tam 31, 1901); *Die Ausgrabungen in der Höhle*

Jama (Pejca) na dolechi (prav tam 33, 1903); *Bericht über die Ausgrabung in der Höhle am »roten Felde«, oder auch Podkalen (Pocala) genannt* (prav tam 34, 1904); *Fundberichte aus dem Küstenland* (prav tam 35, 1905); *Bericht über einige prähistorisch-neolithische Funde aus der Riesengrotte bei Brišički nächst der Südbahnstation Prosecco* (prav tam 37, 1907); *Bericht über Ausgrabungen in einigen Felsenhöhlen von Nabresina, sowie einige besondere Fundobjekte aus Karsthöhlen* (prav tam 38, 1910); *Der Höhlenspalz von Zgonik und seine Funde* (Naturwissenschaftliche Mitth., Wien 1892); *Einst bewohnte Felsenhöhlen des Karstes* (Globus, Band 69, Braunschweig 1896); *Die neue Knochenhöhle von Gabrovica bei Prosecco* (prav tam, Band 70, 1896); *Bericht über neolithische Funde der Höhle von Nabresina* (Bericht an die Centralkommission 1898); *Bericht über Ausgrabung in der Höhle von San Servolo* (prav tam 1898); *Untersuchungen prähistorischer und römischer Fundstätten im Küstenlande und in Krain* (Mittheilungen der prähistorischen Kommission der k. Akademie der Wissenschaften 1887, Wien 1888); *Die Eishöhlen des Ternowaner und Birnbaumer Waldgebirges* (Zeitschrift des Deutschen und Oesterreichischen Alpen-Vereines XX, Wien 1889). Širšega gospod. pomena je njegov članek *Ueber Höhlenlehm und seine Bedeutung für Landwirtschaft* (Oesterreichisches landwirtschaftliches Wochenblatt 1894), kjer opozarja na nahajališča fosfatov v jamah in njihovo izkoriščanje za gnojenje, s čimer je dal pobudo za raziskovanje jam s tem namenom. Dolga leta je bila aktivni član prim. sekcije Nem. in Avstr. alpskega društva v Trstu ter dopisnik Centralne komisije za umetnostne in zgod. spomenike na Dunaju.

Prim.: geslo Moser Ludvig v Oesterr. biogr. Lexikonu, Bd VI, str. 389, Wien 1975; F. Leben, Stratigrafija in časovna uvrstitev jamskih najdb na Tržaškem Krasu, Arheološki vestnik XVIII, 1967.

Svk.

MOSETICH Josip, finančni strokovnjak, r. 5. dec. 1880 v Trstu trgovcu Mihaelu, u. 21. nov. 1947 v Lj. Po maturi na klas. gimn. v Lj. 1901 in dovršenih pravnih študijih na Dunaju je bil v finančni službi v Lj. in pred upokojitvijo ravn. tamkajšnje finančne direkcije. Objavil je izčrpen članek *Povojna zakonodaja in gospodarstvo Slovenije* (v knjigi Slovenci v desetletju 1918-1928, 574-96) ter priredil dve knjigi: *Uslužbenski davek po zakonu o neposrednih davkih z dne*

8. febr. 1928 (Lj. 1928) in *Neposredni davki, pregled najvažnejših zakonskih določb* (Lj. 1931).

Prim.: Spominski almanah slov. strok. pisateljev, publicistov in projektantov, Lj. 1939, 313.

Svk.

MOZETICH (roj. **Mozetič**) Marjan, skladatelj, r. 7. jan. 1948 v Štandrežu (na Jeremitišču) pri Gor., živi v Torontu (Kanada). Oče Alfonz iz Mirna pri Gor., strok. učitelj mehanike na it. in slov. šolah, mati Ljudmila Makuc iz Štandreža. 1952 so se izselili v Hamilton v Kanadi (1957 kanad. državljani) in tu je M. dovršil osn. š. in gimn. (1968), na U v Torontu pa kompozicijo in klavir 1972 (Bachelor of Music). Istočasno je študiral klavir na Royal Conservatory of Music in diplomiral 1971, 1973 elektronsko glasbo. Med študijem na U je organiziral koncerte sodobne glasbe, ki so jo zložili študentje. 1971 je postal ustanovni član ARRAY-a, da bi pospeševal nova dela mladih kanadskih skladateljev; 1975 je postal pri tem društvu koordinator za koncerte, od 1976-78 umetniški ravn. 1973 in 1975 je prejel nagrado iz sklada Canada Council in v tem času študiral kompozicijo pri Lucianu Beriu v Rimu, pri Fr. Donatoniju v Sieni in pri Davidu Bedfordu v Londonu. S štipendijo Istituto musicale F. Cagnetti se je 1974 udeležil 4. Mednarodnega seminarja študija in raziskav o glasbeni govorici v Vicenzi, 1976 pa z nagrado Canada Council mednarodnega tekmovanja in festivala Gaudeamus v Bilthovnu na Holandskem ter dobil drugo nagrado za kvintet *It's in the air*. 1977 je dobil prvo nagrado Sir Ernest MacMillan pri CAPAC za orkestralno skladbo *Nocturne*; to skladbo so 1978 izbrali, da je predstavljala Kanado na ISCM festivalu v Helsinkih. M-eve skladbe so: *Changes* (1971) za godalni kvartet; *Provocations* (1972) za flavto, sopran, čelo in klavir; *Inertia* (1972) za flavto, bas, klarinet, violino, violi in kontrabas; *Maya* (1973) za klavir; *Serenata del nostro tempo* (1973-74) za 2 violini, violi, čelo in kontrabas; *Disturbances* (1974) za violi; *Nocturne* (1975) za godalni orkester; *It's in the air* (1975) za godalni kvintet; *Rush-hour blues* (1976) za flavto, oboe, čelo, 2 klavirja in tolkala; *A veiled dream* (1977) za flavto, violi in harfo; *Ice* (1978) za flavto, violi, trombon in klavir. Vse skladbe so večkrat izvajali. Napisal je tudi polurno televizijsko dramo *Exposure* (1980), ki je dobila prvo nagrado na filmskem festivalu v Yorktonu v Kanadi. M. označuje svojo glasbo za »romantiko po atomski bombi« (post-A-Bomb romanticism).

Njegova dela pred letom 1977 so globoko ekspresivna, poslužujejo se nenavadno melodičnih avantgardističnih sredstev ter ohranjajo močan smisel za središčno tonalnost. 1977 se je začel navdihovati ob glasbi kanadskih Indijancev, vsekakor pa je znal to glasbo osebno poustvariti. Član je CAPAC, kanadskega glasbenega centra (CMCentre - 1978) in Zveze kanad. skladateljev (League of Canadian Composers - 1979).

Prim.: Očetovi podatki 1. nov. 1982; M. M., Encyclopedia of Music in Canada; brošura The 25th anniversary of the international rostrum of composers Paris, May 22 - May 27 1978, izdala Canadian Broadcasting Corporation, z biografijo, bibliografijo, oznako skladbe Disturbances in sliko.

Jem.

MOZETIČ Albin, prosv. delavec in izvedenec za petrolej, r. 26. avg. 1914 v Solkanu pri Gor., u. 25. febr. 1965 v Londonu, pokopan v Gor. 8. mar. 1965. Otroška in dijaška leta je preživel v Lj., kjer je postal na Tehn. fak. inž. kemije. Kot kemik se je zaposlil pri KID na Jesenicah, ob nem. zasedbi Gorenjske se je umaknil v Lj., maja 1945 je odšel v It. Najprej je bil v begunskem taborišču v Monigu pri Trevisu, nato je dobil službo pri ZVU v Trstu, ker je obvladal več svetovnih jezikov. V Trstu je pomagal pri obnavljanju slov. kult. življenja. 1948 je prišel v Argentino in se naselil v Buenos Airesu. Takoj je dobil zaposlitev pri Shellovi petrolejski družbi, v njenem industr. podjetju Diadema Argentina. Tu se je z leti tako povzpел, da ga je Shellova družba uvrstila v zbor svojih strokovnjakov, ki so pritegnjeni v vodstvo tega svetovnega podjetja. 1958 ga je družba poslala v Indonezijo, po dveh letih se je vrnil v Buenos Aires in prevzel vodstvo velike Shellove rafinerije, 1964 ga je vodstvo poklicalo v glavno središče v London. V Buenos Airesu je bil na ustanovnem občnem zboru Društva Slovencev 25. jan. 1948 izvoljen za I. podpreds., 12. okt. 1952 pa za preds. (do odhoda v Indonezijo 14. jun. 1958), po vrnitvi iz Indonezije je bil spet odbor. nik. Za svoje delo v Društvu Slovencev si je postavil naslednje vodilo: »Društvo Slovencev je edina naša reprezentančna organizacija v Arg. in ni politično... Prizadevanje društva odn. njegovih funkcionarjev je stremelo vedno za tem, da se med nami vzdržuje in ohranja enotnost in edinstvo na zunaj in znotraj. Društvo nam je bilo doslej potrebno, da smo združeni premagovali začetne težave, nam je potrebno danes in

nam bo potrebno še v bodoče, dokler bo v Arg. še kaj slov. protikom. beguncev» (govor na obč. zboru DS 4. okt. 1953). Uvedel je »Slovenski dan«, vsakoletno veliko prireditev na Belo nedeljo, ki na slovenski pristavi zbere demokratske Slov. vseh nazorov in skupin. Namen je družabna povezava rojakov, čisti dobiček pa je namenjen potrebnim izseljencem. M. je napisal za KolSS dve razpravi: *Plinovod »Predsednik Perón«* (1951) in *Doba petroleja* (1953). V Arg. je s svojim znanjem in visokim položajem pomagal rojakom pri društvenem, organizacijskem, kult. in gosp. življenju.

Prim.: † Ing. Albin M., KatG 4. mar. 1965; -jk, Poslednja pot ing. Alb. M., KatG 11. mar. 1965; † ing. Alb. M., KolSS 1966, 370-71 s sl.

Jem.

MOZETIČ Dragan, gospodarstvenik, r. 24. sept. 1940 v Renčah, živi v Novi Gor. Oče Jožef, trgovec, mati Elvira Turel, gospodinja. Osn. š. obiskoval v Renčah, nižjo gimn. v Šempetru pri N. Gor., srednjo ekonomsko š. v Kopru (matura 1959). Na lj. U diplomiral iz ekonomije (1964). Med 1964 in 1970 služboval v podjetju Vozila Gorica (sedež Šempeter pri Gor.), nato do 1975 dir. tovarne Ciciban v Mirnu pri Gor. Okt. 1975 je postal namestnik rep. sekretarja za finance v Lj., od 1979 dalje pa je generalni dir. novogoriške tovarne Gostol. M. deluje predvsem v finančnih krogih in je član sveta Narodne banke Slov. v Lj., Izvršnega odb. jsl. banke za mednarodno ekon. sodelovanje v Bgdu ter sveta Ljubljanske banke (Temeljne banke) v Novi Gor. Pomembno je bilo M-ovo delovanje v tovarni Ciciban (iz tovarne obutve se je razvila v uspešnega proizvajalca različnih izdelkov za otroke), pod njegovim vodstvom se tudi novogoriški Gostol odziva na najsodobnejše izsledke v tehnologiji s pomočjo informatike. Za svoje delo je prejel priznanja in nagrade.

Prim.: Delo 16. okt. 1975; Gostol 1979, št. 1, 2; osebni podatki.

B. Mar.

MOZETIČ Ivan, duhovnik, ljudski zdravnik, r. 26. avg. 1889 v Mirnu pri Gor., u. 9. febr. 1971 v Ravnah pri Cerknem. Oče Anton, trgovec, mati Marija Nanut. Gimn. je končal v Gor., prav tam je študiral bogoslovje in bil posvečen 8. dec. 1912. Kot kaplan je služboval v Črničah, nato v Velikih Zabljah, Dolenji Trebuši in Ravnah pri Cerknem. Med 1935 in 1955 je bil dekan v Cerknem, kasneje je kot upokojenec do smrti

živel v Ravnah pri Cerknem. Za botaniko se je zanimal že od mladih let, spoznaval je zdravilno moč rastlin in se pričel kot ljudski zdravnik uveljavljati že za službovanja v Dolenji Trebuši. Z zeliščnim zdravljenjem je imel precejšnje uspehe, dasiravno zdravniška stroka ni bila prepričana o vrednosti njegovih zdravil. Svoje dolgoterne izkušnje ljudskega zdravnika je vneto popisoval, zbiral pa je tudi rastlinska imena in sestavil več rokopisnih slovarjev. Pri slovarskem delu se je zlasti opiral na izsledke dr. H. Tume in botanika J. Glowackega (PSBL I, 429-30). Dekanijski arhiv v Cerknem hrani dva M-eva rokopisa, in sicer krajši *Zapiski iz zdravstvenega polja* ter zbirko receptov, ki jih je sestavljal iz rož in korenin ter uporabljal za zdravljenje različnih bolezni; ta zbirka je shranjena v 284 pisemskih ovitkih. M-ev *Slovar flore slovenskih dežel* v petih jezikih hrani SAZU v Lj., rokopis, ki obsega preko 500 str., prinaša rastlinska imena v slov., lat., srbohrv., nem. in it. jeziku. Poleg tega je v rkp. deloma ohranjen slov.-lat.-nem. botanični slovar (388 str. rkp.) ter slov.-lat.-it. botanični slovar (78 str. rkp.), slednji slovar je pomagal sestavljati kaplan Lojze Munih. M-ov herbarij hrani njegov nečak dr. Vinko Mozetič.

Prim.: J. Jeram, PrimN 20. jul. 1968; SaS (Sandi Sitar), PrimN 26. jul. 1969; PrimN 19. febr. 1971; M. Dolenc, GorLtk 2/1975, 41; župnijske matice v Mirnu pri Gor.

B. Mar.

MOZETIČ (Mosetlzh) Janez Evangelist, misijonar in generalni vikar škofije Pittsburgh, r. 13. nov. 1797 v Biljah pri Gor., u. 7. sept. 1863 v Gor. Prvi slov. duhovnik s Prim. v ZDA in prvi Slov. vodja bogosl. semenišča v isti državi. Šole je dovršil v Gor. in bil 22. sept. 1822 posvečen v duhovnika. Od 1. nov. 1822 do 1. jan. 1825 je bil kpl. pri Sv. Ignaciju na Travniku v Gor. Studije je nadaljeval v Avguštiniju na Dunaju od 8. jan. 1825 do 28. mar. 1826. Nato je bil prof. sv. pisma stare zaveze v Gor. od 10. apr. 1826 do avg. 1846, od 10. jan. 1837 do 1846 tudi podravn. na tedanji ces. akademiji gor. gimn. Pozimi 1845-46 je prepotoval Sirijo in Palestino kot zastopnik avstr. komisariata za Sv. deželo in o tem napisal poročilo. V avg. 1846 je odpotoval kot misijonar Leopoldinske družbe v Sev. Ameriko, kjer si je že vnaprej izposloval sprejem v škofijo Pittsburgh v zah. Pennsylvaniji. Na željo škofa O'Connora je postal prof. in vodja zelo skromnega in pravkar ustanovljenega seme-

nišča. Poleg tega je pomagal v dušnem pastirstvu v okolici Pittsburgha, predvsem med nem. nasekljenci. Že 1847 je bil imenovan za generalnega vikarja škof. Pittsburgh in je začasno prevzel misijone v mestu Erie in okolici. Jeseni 1849 je odpotoval v Evropo, kjer se mu je posrečilo dobiti pet duhovnikov za škofijo (med njimi dva Slov.). M. je zaslužen za ustanovitev več župnij in gradnjo cerkva v pittsburski škofiji, med temi predvsem za c. sv. Mihaela v Pittsburghu in za c. Device Marije v Allegheny (sedaj je to mesto del Pittsburgha). V letu 1851 se je M. vrnil v domovino iskat zdravja, ker ni mogel več službovati v tako težkih okoliščinah. Svoje mesto župnika pri Devici Mariji v Allegheny je prepustil prim. rojaku Johnu Stieblu, katerega je dve leti poprej pripeljal iz Gorice. Po krajšem službovanju v Črničah v Vipavski dolini ga je nadškof Lušin imenoval za stolnega kanonika in kapiteljskega dekana gor. stolnice ter ga postavil tudi za konzistorialnega svetnika. Pozneje ga je svetna oblast imenovala za višjega nadzornika za ljudske šole na Goriškem. Te službe je opravljal do smrti.

Prim.: I. Zaplotnik, Generalni vikar J. Ev. M., AMKol 1936, 34-40; Isti, The Very Rev. J. Ev. M. Vicar-General of Pittsburgh, Catholic Historical Review, III, 1917, 202-09; Berichte der Leopoldinen-Stiftung im Kaiserthume Oesterreich, XIX-XXIV; J. M. Trunk, Amerika in Amerikanci, Clc 1912, 573; A. A. Lambing, A history ob the Catholic Church in the dioceses of Pittsburgh and Allegheny from the establishment to the present time, New York 1880, 165; Catholic Pittsburgh's one hundred years, Chicago 1943, 31-32; Gedenkbuch des goldenen Jubilaeums der Marienkirche in der Stadt Allegheny, Pittsburgh 1898.

E.A.K.

MOZETIČ Miran, izumitelj, kajakaš, r. 20. jun. 1925 v Solkanu, živi v Novi Gor. Oče Marij, trgovec, mati Karlina Boškin, gospodinja. Osn. in strok. š. obiskoval v Solkanu, v Gor. umetnostno š. in strojni odd. TSŠ v Lj. (matura 1951). Udeležil se je NOB in bil radiotelegrafist v enotah IX. korpusa. Od 1957 je zaposlen pri Soških elektrarnah v Novi Gor., kjer je vodja vzdrževanja hidrostrojnih naprav. 1978 je razvil napravo za upravljanje malih turbin, ki je bila prvič uporabljena na HE Gradišče pri Prvačini. Za to napravo (turbinski regulator), ki ustvarja velike denarne prihranke, je prejel nagrado Kidričevega sklada za inovacije (1980). M. se je v letih 1947-48 uveljavil tudi kot kajakaš v mirnih vodah, kasneje je prešel na divje vode in

bil med 1956-63 stalni član drž. reprezentance. Udeležil se je dveh svet. prvenstev v kajaku, in sicer v Ženevi (1959) ter v Spittalau (1963). Na jsl. drž. prvenstvih v kajaku je dosegal visoke uvrstitve, najboljšo 1965, ko je postal drž. prvak v slalomu. Dvakrat je bil tudi prvak Sje, udeležil se je vrste domačih in mednar. tekmovanj tudi kot član Brodarskega društva v Novi Gor. (kasneje Kajak kluba Soške elektrarne).

Prim.: Osební podatki; Podelitev nagrad v letu 1980. Obrazložitve (Lj.) 1980, 25-26; PrimN 29. apr. 1980.

B. Mar.

MOZETIČ Nikola, arheolog, r. 25. nov. 1930 v Lj., živi v Idriji. Oče Josip, strojevodja in železniški uradnik, mati Marija Čadež, gospodinja. Osn. š. v Lj., kjer je tudi začel gimn., večino razr. in maturo (1950) pa opravil v Bgdu. Na U v Lj. je študiral arheologijo in diplomiral iz prazgod. arheologije (1955). Še isto leto se je zaposlil kot kustos za arheol. v Muzeju za Tolminsko (od 1958 Goriški muzej - Tolminska muzejska zbirka). V muzeju je ostal do 1959, nato do 1963 poučeval na učiteljsku v Tolminu, po letu 1963 pa na gimn. v Idriji (sedaj šolski center). M. je bil prvi na severnem Prim. zaposleni arheolog, izšolan v slov. arheol. š., svojo arheol. pot pa je začel na Tolminskem, slovečem po prazgod. arheologiji (Most na Soči, Kobarid, Idrija pri Bači), ki je s tisočermi najdbami napolnilo muzeje na Dunaju in v Trstu. Arheol. delo v mlademu muzeju (ustanovljen 1952) je moral zastaviti povsem na novo; raziskovanja je usmeril na Most na Soči, da bi nadaljeval bogato raziskovalno tradicijo v tem evropsko pomembnem železodobnem središču. Tu je izkopaval na nekropoli v letih 1957 in 1958. Odkril je 14 grobov in raziskoval obrobje grobišča (prim. Varstvo spomenikov 7, 1958-59, 289 sl. in 298). Sondiral je tudi na prazgod. grobišču nad Dvorom v Bovcu (1957) in okoli c. sv. Urha v Tolminu (staroslovan. grobišče; 1956). V TolmZb (1956) je objavil *Kratek pregled arheoloških najdb gornjega Posočja*.

Prim.: Osební podatki.

Svd.

MOZETIČ (MOSETIG) Štefan, duhovnik, zgodovinar, r. okoli 1649 v Gor., u. neznano kje in kdaj. Študiral je v Gor. in bil goreč duhovnik. Napisal je zgodovino kuge, ki je razsajala po Goriškem v drugi polovici 1682 in zahtevala okoli 500 žrtev ter povzročila veliko gmotno

škodo prebivalstvu. Ob tej priložnosti je M. veliko pomagal ljudem in se tako izpostavil nevarnosti, da postane še sam žrtev epidemije.

Prim.: Codelli, Scrittori, 109; Manzano, Annali VII, 211; Isti, Cenni, 136; Kociančič, Hist. Archid., 163; L. Cicuta, Giovanni Maria Marussig e il suo giornale della peste del 1682, StudG V (1926), 63-134.

Vh

MOZETIČ Vinko, zdravnik, r. 16. jul. 1925 v Mirnu, živi v Lj. Oče Ferdinand, trgovec, mati Albina Lestan, gospodinja. Osn. š. je obiskoval v Mirnu in Gor., trg. š. končal v Gor. 1938, z dopolnilnimi izpiti opravil malo maturo in se vpisal v višjo realno gimn. v Gor., kjer je maturiral okt. 1943 po povratku iz it. posebnih bataljonov. Sodeloval je v bojih na gor. fronti; po njenem razbitju se je vpisal na Medic. fakulteto v Padovi. Jan 1944 je odšel v partizane, kjer je bil pomočnik sanitetnega referenta Gradnikove brigade do jan. 1945, nato pa je bil pomočnik sanitetnega referenta divizije Garibaldi. Kasneje je delal pri saniteti na Vipavskem vojnem področju. Demobiliziran je bil jeseni 1945. Takoj nato je nadaljeval študij na Medic. fak. v Lj. Promoviral za dr. splošne medicine dec. 1952. Staž je opravljal v Šempetru, Postojni in Lj. Najprej je delal kot zdravnik v Mirnu. Od 1960 dalje je bil dir. Zdravstvenega doma v Novi Gor. Od 1965-67 je bil preds. socialno zdravstvenega zbora skupščine SRS. Med 1967-69 je bil ponovno dir. Zdravstvenega doma v Novi Gor. in istočasno preds. odb. za zdravstvo pri socialno zdravstvenem zboru skupščine SRS. Od 1969 do 1974 je bil podpreds. skupščine občine Nova Gor., od 1974 do 1978 pa preds. izvršilnega sveta skupščine obč. Nova Gor. Od 1978 do 1982 preds. izvršilnega odb. Skupnosti pokojninskega in invalidskega zavarovanja SRS. Tri mandatne dobe je član komiteja za zdravstvo. Tudi je član sveta za zdravstvo in socialno politiko repub. konference SZDL Slov.

Prim.: Osební podatki; F. Derganc, Okrvavljena roža, Lj. 1971, 216; Splošna bolnišnica »Dr. Franca Derganca« Nova Gor., Šempeter pri Gor. 1975, 20, 23, 24.

A. Pr.

MOŽINA Anton, učitelj, prosvetni delavec, napreden gospodar, r. 26. maja 1866 v zaselku Možini na Brjah na Vipavskem kmetu Jožefu in Frančiški Pavlica, u. 28. maja 1927 na Brjah in tu pokopan. Učiteljske je dovršil v Kopru, kjer je maturiral 1888, nato je učiteljeval v

Lovpi pri Kanalu do avg. 1891, ko se je nastanil v rojstnem kraju in tu služboval do smrti. Neumorno delaven je bil eden prvih v vrsti mladih osnovnošol. učiteljev, ki so se nesebično razdajali tako na področju prosvete kakor naprednega gosp. na Goriškem. Svoje moči je posvetil najprej domačemu kraju: na Brjah je ustanovil hranilnico in posojilnico, vinarsko in sadjarsko društvo, izpeljal melioracijo brejskih Mlak, organiziral strok. kmet. ekskurzije po Kranjskem in Prim., ustanovil in vodil pevske, dramske in bralni krožek, vodil s čvrsto roko sokolski odsek, uredil na novo domače pokopališče, izpeljal zidavo nove cerkve sv. Cirila in Metoda na Brjah, kjer naj bi zrasla samostojna duhovnija, priredil 1900 imenitno sadjarsko razstavo v Kasovljah idr. Deloval je tudi na širšem področju: 1903 je bila na njegovo pobudo ustanovljena Zveza bralnih in pevskega društva za Vipavsko, pomagal je ustanoviti hranilnico in posojilnico v Skriljah, kmet. zadrugo in prosv. društvo v Dobravljah, podprl ustanovitev Ciril-Methodove podružnice, zavarovalnice za govejo živino ter šolskega društva, nastopal na polit. shodih narodno-naprednega tabora (npr. 26. jul. 1903 na Brjah, 22. nov. 1903 na Goričici pri Rebku, 7. avg. 1904 na shodu društva Adrija v Dobravljah, 24. jan. 1907 je bil v Gor. izvoljen v izvršni odbor narodno-napredne stranke). Kot učitelj je podpiral in usmerjal učiteljske organizacije in se posebej posvečal učiteljski »Samopomoči«. Bil je plodovit dopisnik gosp. in polit. člankov v Sočo, SN, Rdeči prapor, E, Prim. gospodar, Gosp. vestnik. Bil je dober učitelj (dvoje rodov je šlo na Brjah skozi njegove roke), gostoljuben, skrajno pošten do vseh ne glede na polit. opredeljenost, odločno narodno zaveden.

Prim.: Status animarum Brje iz srede 19. stol., št. 134/69; P. Plesničar, Možina A., SBL II, 157; E 1927, št. 127, 129, 130, 132; GorS 1927, št. 43; KolGorM 1928, 41-42 s sl.; Gabršček II, 116, 121, 156-57, 241-42.

Kralj

MOŽINA Boris, šolnik in gospodarstvenik, r. 15. jan. 1903 na Brjah pri Ajdovščini v učiteljski družini, živi v Trstu. Osn. š. na Brjah pri očetu, maturiral na slov. učiteljskišči v Tolminu. Bil je med ustanovitelji in prvi preds. Dijaškega društva, ki je izdajalo ciklostilirano dij. glasilo in 1922 uprizorilo v Tolminu Govekarjevo tridejanko Legionarji. Prvo službo je nastopil 1924 v Vrhpolju pri Vipavi in v sodelovanju z Zorkom

Jelinčičem in mladim vipavskim pesnikom Dragom Bajcem ustanovil prosv. društvo »Sebastijan Krelj«. 1925 je služboval v rojstnih Brjahu, kjer je ustanovil mlad. šol. pev. zbor in z njim nastopil 1926 na reviji v Rihemberku. S šolarji je uprizoril tridejanko Šarlijeva teta. Bil je zadnji učitelj, ki je na Brjahu poučeval v slovenščini. 1926 je bil odpuščen iz službe, odšel v Jso in bil nameščen na šoli v Mokronogu in po dveh letih v Zvirčah v Suhi krajini, kjer je priredil dvomesečni večerni kmet. tečaj za fante, potem ko je sam opravil tečaj na kmet. šoli na Grmu pri Novem mestu. Iz Zvirč je odšel 1930 na enoletni telovadni tečaj Sokola v Mrb. in nato poučeval na šolah v Velikih Laščah in v Medvodah. Po abiturientskem tečaju za indust. in trg. v Lj. se je posvetil gospodarstvu in se zaposlil pri koncernu Vevče. Tik pred razpadom Jsle 1941 je kot tajn. deloval v odboru Legije Primorcev za osvoboditev Primorske izpod fašizma, takoj po razpadu Jsle pa je bil med ustanovitelji Odbora za osvoboditev Primorja, ki se je aktivno povezal z izvršnim odb. OF Sje in deloval po njegovih navodilih. Po odhodu v partizane je deloval na gosp. področju v Črnomlju, nato pa kot načelnik za prehrano pri Pokraj. komisiji na Primorskem in od jan. 1945 kot poverjenik za denarne zadeve. Po prihodu v Trst ob osvoboditvi je bil za krajšo dobo zaposlen pri Banca d'Italia v Trstu, nakar je odšel v Gorico in v Trgovskem domu postavil podružnico Denarnega zavoda Slovenije. Kmalu nato je enaki podružnici postavil tudi v Tolminu in Ajdovščini. Ker zavod v Gorici ni imel upanja za uzakonitev, je sodeloval pri postavljanju novih temeljev Kmečke banke v Gor. v Moncarovi hiši (ul. Carducci) in bil 19 mes. njen podpravnatelj. Po vrnitvi v Trst je 1947 pri podjetju Papyros razvil trgovino z rotacijskim papirjem in oskrboval takratna dnevnikarja Primorski dnevnik in Corriere di Trieste. 1950 je ustanovil podjetje Tergestrans za tukajšnjo in inozemsko trgovino s papirjem. 1952 je bil soustanovitelj trgov. družbe La Casa del cinghiale za uvoz usnja iz Jsle in jo vodil kot administrator. Sodeloval je pri ustanavljanju družbe Società Finanziaria per i traffici internazionali, ki je začela delovati v ul. Geppa 9 in služila slov. podjetjem za finančne posle vse do odprtja Tržaške kreditne banke. M. je bil med soustanovitelji zadruga Naš Kras in zadruga Planinski dom Mangart, sodeloval pri Slov. gospodarskem združenju in Slov. planinskem

društvu in bil več let odb. GlasBM v Trstu. Kot član Kluba starih goriških študentov je objavljajal v časopisih članke in se zavzemal za postavitev spominske plošče Janezu Svetokriškemu v Vipavskem Križu in Sebastijanu Krelju v Vipavi. Priobčil je tudi opis mlinov na Vipavskem in pisal o Slov. plemiških pismih, ki jih je objavil prof. Pavle Merku.

Prim.: Osebn. podatki; lastni arh.; Mar. Waltritsch, Slov. bančništvo in posojilništvo na Goriškem, Gor. 1982, 184 in pass.; PDK 16. jan. 1983 s sl.

Koren

MOŽINA Dušan, zdravnik, kirurg, r. 10. mar. 1916 na Brjahu na Vipavskem. Oče Anton (gl. čl.) in mati Josipina Slunder sta bila učitelja. Osn. š. je obiskoval na Brjahu, gimn. in štiri semestre medicine v Lj., nato študiral medicino v Bgdu, kjer je promoviral za dr. splošne medicine v jan. 1942. Stažiral v splošni bolnišnici v Lj. Odšel v partizane 1943 in postal referent sanitete v Kosovelovi brigadi. Od apr. 1944 referent sanitete 30. divizije IX. korpusa, kjer je bil do 1. maja 1945. Od 1. maja 1945 dalje je bil referent sanitete pri komandi mesta Gor. Po umiku enot JLA iz Gor. je postal upravnik Vojaške bolnišnice odreda JA v coni A JK. Nato je prišel v cono B (Portorož) skupaj s celotnim odredom. Od 1948-55 je delal kot kirurg na kirurški kliniki Vojno medicinske akademije v Bgdu in na kirurškem odd. bolnišnice »Dragiša Mišovića« v Bgdu kot specialist kirurg. Od 1955 do pomladi 1963 je delal kot kirurg v bolnišnici v Izoli. Od 1963 dalje pa se ukvarja z abdominalno kirurgijo v bolnišnici dr. Petra Deržaja v Lj.

Prim.: Osebn. podatki; D. Možina, Saniteta v enotah. Partizanska saniteta na Prim. Knjižnica ZdravV, zv. 5, Lj., str. 28-29; Gradivo o slov. par. saniteti, Lj. 1979; Splošna bolnišnica »Dr. Franca Derganca« Nova Gor., Sempeter pri Gor. 1975, 20, 23, 24.

A. Pr.

MOŽINA Pavla, roj. **COLJA**, aktivistka OF, r. 23. jun. 1906 v Rihemberku (danes Branik), u. konec apr. 1945 pri Ločniku. Osn. š. je obiskovala v domačem kraju, izučila se je za šiviljo. V mladosti je bila dejavna v kult. in ileg. polit. delovanju rodnega kraja. 1927 je bila član društva Ognjišče in tamburaškega krožka. 1935 je v Rihemberku ustanovila godbeno in planinsko skupino. Ilegalno je širila slov. tisk in med špansko revolucijo zbiralala pomoč za protifrankistič-

ne borce. Oblast jo je večkrat zasliševala. V svojem antifaš. delu se je povezala s komunistom Pinkom Tomažičem in Alojzom Budinom. V NOB se je vključila 1941, že 1942 so ji It. požgali hišo. 19. mar. 1943 je bila zaprta v Gor., nato v Trstu in Gradišču ob Soči. Po kapitulaciji It. se je vrnila domov in se znova vključila v NOB. Postala je član NOS za SlovPrim., članica Iniciativnega pokrajinskega odb. SPZZ za SlovPrim., članica okrož. komiteja KPS in okrož. odb. OF za vipavsko ter srednjeprim. okrožje. Apr. 1945 so jo četniki zajeli pri Lukovcu (Štanjel) in jo zaprli v Vipavi. Po neuspelem begu iz zapora so jo umikajoči se odpeljali s seboj ter jo pri Ločniku ubili. 1954 so ji v Braniku odkrili spominsko ploščo, prav tam so po njej 1979 poimenovali otroški vrtec. Njeno ilegalno ime je bilo Rastja.

Prim.: Pisne izjave Marice Škabar, Vendeline Colja, Milke Bratina (Arhiv NOB, Gor. muzej Nova Gor.); ustna izjava hčerke Neve Vičič, Nova Gor.; GorLrk 7/1980, 190.

Plah.

MRAK Jožef, jamomerec, šolnik, slikar, graditelj klavž, r. 25. febr. 1709 v Idriji, u. tam 13. ali 14. avg. 1786 - po rudniških aktih 13., po mrliški knjigi pa 14., J. Pfeifer daje prednost rud. arh. Podpisoval se je Joseph Mrakh. Oče Janez, mati Helena. O njegovem življenju še ni vse pojasnjeno, zlasti ne vemo nič o njegovi mladosti in morebitnem šolanju do 1736. Največ temnih mest je odstrl J. Pfeifer v članku *Idrijski rudniški jamomerec Jožef Mrak* (Pripispek za življenjepis) v Zborniku IR XXVI-XXVII (avg. 1984 še v tisku). Sedemindvajsetleten se je 1736 redno zaposlil pri rudniku živega srebra v Idriji. Že ob nastavitvi je bil med praktikanti, saj se je 1737 že podpisal kot namestnik jamomerca. V jamomerskih veščinah je bil učenec Fr. Antona pl. Steinberga, idrij. rudniškega predstojnika, sicer pa odličnega kartografa (r. na gradu Kalc pri Zagorju). V času, ko je bil zaposlen kot namestnik jamomerca oz. pozneje jamomerskega mojstra, je opravljal številna druga naročena ali poverjena mu jamomerska in zemljemerska dela v Idriji in zunaj nje. Tako je 1743 narisal karto svinčenega rudnika v Polšniku v Zasavju na Dolenjskem, ki že kaže vso njegovo domiselnost v uporabi perspektive in stranskega pogleda. Leto kasneje je izdelal odlično zrisano reliefno karto Idrije z rudniškimi napravami, ki jo hrani arh. dvorne

komore na Dunaju. Prav tako je bil 1744 član komisije za zgraditev Belčnih klavž, izmeril pa je tudi tedaj načrtovano novo cesto Idrija-Godovič. 1745 so mu zaupali izvedbo načrtov za novo žgalnico in mapiranje predela ob reki Belci (tloris, profil, prospekt), ki je bil poslan dvorni oblasti. 1750 so ga poslali k baronu Hagwitzu, predstojniku železarskega obrata v Eisenaerzu na Štajerskem, da bi jim izdelal nove mape. M. je s svojo strokovno sposobnostjo daleč presegal zmožnosti prejšnjih idrijskih jamskih risarjev in se ni omejeval le na jamomerstvo, temveč je izvrševal tudi zemljemerska naročila. Kot odličen strokovnjak za tovrstna dela je slovel tudi zunaj deželnih meja. 1754 ga je dvorna komora spet poklicala na Štajersko, da trasira novo cesto Eisenaerz-Trofajach. Odlično mu je uspela 1761 gozdna mapa idrijskih (rudniških) gozdov. V letih 1762-64, ko so idrijski rudarji in nameščenci sledili svinčevo rudo na obsavskem območju (okoli Slatnika, Malnika in Polšnika), pa tudi ob Savinji pri Zidanem mostu in Laškem, je bila njegova pomoč dragocena, kartiral je namreč to področje. Iz 1764 pa je ohranjena M-ova karta cinobrovega kopa v Ostrogi pri Tržiču. V to plodno in delavno M-ovo življenjsko obdobje spada tudi poslikava žup. c. Marije Vnbovzete v Spodnji Idriji, kot pove kronogramski napis, ki ga nosi angel na traku (1762). Ko so 1965 obnavljali in pleskali notranjščino, so pod skoraj sto let staro plastjo Čeferinovih slikarjev (iz let 1866-73) ponovno odkrili, po dobrih dvesto letih od nastanka, M-ove freske, ki jih je v celoti razkril in restavriral akad. sl. Izidor Molè. Četudi kaže M-ova poslikava v nekaterih posameznostih dokaj skromno prevze-manje nedoseženih vzorov (nekakšna provincialna inačica zadnjega odmeva iluzionističnega slikarstva lj. šole), je kljub tem oznakam po sodbi J. Kavčiča M. vendarle soliden freskant in bi smeli reči, da je — kot cerkljanska Sv. Ana, ki je glavni spomenik našega baroka v arhitekturi, tudi dekoracija J.M. temeljni kamen baročnega slikarstva na idrijsko-cerkljanskem ozemlju. Celotna dekoracija je namenjena romarskemu značaju cerkve in nazorno pripoveduje obiskovalcu svetopisemsko izročilo o Mariji in o raznih njenih delih. Pripoved je zgrajena od pev. kora prek obočnih kap do prezbiterja, kjer se obrne nazaj in konča v prizoru štukaturnega okvira (po J. Kavčiču). O tem M-ovem slikarskem delovanju v rudniškem arh.

ni sledu, le neki starejši akt (iz 1741), v katerem rudnik predlaga za M. nagrado, ker je z lastnimi barvami poslikal katafalk v spomin za umrlega cesarja Karla VI., M. imenuje slikarja, kar bi najbrž pomenilo, da se je M. pred redno zaposlitvijo v rudniku poklicno ukvarjal s slikarstvom. Kakor se sicer kaže, risarsko-oblikovalska spretnost in domiselnost v vseh njegovih tehn. ponazoritvah zemljišča, rudniških jam ali v načrtih za objekte, še posebej spričujejo njegovo čisto veselje do slikarstva tiste njegove risbe, na katerih je ob znameniti peči, v kakršnih so nekateri rudarji naskrivaj, po tihotapsko talili rudo v živo srebro, naslikal tudi človeka, rudarja, iz katerega diha zadeto psihološko stanje in pristno ozračje tedanjega časa (1778). - Kot šolnik, učitelj strokovnih predmetov, je M. deloval v dveh obdobjih. 1752 je bila v Idriji ustanovljena (sicer najbrž le za nekaj letnikov) strok. šola za geodete. 28. apr. 1752 je namreč M. dobil z Dunaja odlok, da sme v njej poučevati temeljne jamomerske predmete, se pravi geodezijo, geometrijo in risanje. Ko je čez nekaj let ta šola prenehala z delovanjem, so v Idriji ustanovili novo strok. šolo, to je bila mineraloško-metalurško-kemijska šola, v kateri so bili temeljni predmeti poverjeni rud. zdravniku in znamenitemu botaniku J. A. Scopoliu, medtem ko je jamomerstvo poučeval M. M. je torej eden naših prvih strok. šolnikov. Ta, lahko bi rekli, Scopolijeva idrijska šola je bila, žal, ukinjena po njegovem odhodu iz Idrije 1769. O M-ovem delovanju v zadnjem obdobju njegovega življenja ni veliko znanega. Kljub vsej strok. in znanst. slavi je s sedmimi otroki in ženo živel skoraj v pomanjkanju (veliko olajšanje za družino je bila zaposlitev sina Antona, prav tako uspešnega jamomerca pri rudniku), dokler v 78. letu ni umrl kot »jubilarni« jamomerec. In kar je še bolj čudno, tisto področje M-ove znanstvene domiselnosti, ki danes vzbuja pozornost raziskovalcev evrop. tehn. razvoja v preteklosti - klavže, prav tako ostajajo nekam zakrite in neomenjane ob sicer precejšnjem številu drobnih podatkov v zvezi z M-ovo dolgoletno službo pri rudniku. Največje pričevanje o M-ovem globokem tehn. znanstvenem umu so prav gotovo klavže na Idriji same zase, ki jih univ. prof. in rektor Albert Struna imenuje (1966) »slovenske piramide«, raziskovalec slov. izumiteljev Sandi Sitar pa o njih trdi (1982) takole: »Te klavže so po razsežnostih in učinko-

vitem delovanju brez primere med tovrstnimi tehničnimi spomeniki v svetu.« Klavže na Idriji so 153 let služile svojemu namenu, se pravi plavljenju lesa za rudnik, nakar so leta 1927 to opustili (zadnjič so klavže delale pred veliko poplavo 1926). »Izmed zidanih klavž so bile po kapaciteti najmočnejše in tudi najlepše klavže na Idriji. V zeleni, s smrekami porasli soteski 3270 m pod izvirom Idrijce, kjer sta obrežji najbližji vsaksebi, je potok v nadmorski višini 707 m zajezen z mogočnim zidovjem. Takoj pod pregrado vzdolž struge se padec nenadoma poveča tako, da voda po strugi skoraj pada. Na drugi strani pregrade proti vodi pa se širi skoraj vodoravna kotlinica, kjer rastejo iz naplavin redke vrbe in se semtertja vzpenjajo skale in večji kamni. Obrežje je skalovito in klavža stoji na živi skali. Zidovje klavže je zgoraj debelo 10,80 m. Na sprednji strani je stena nagnjena v razmerju 1 : 4 nad potokovim dnom, ki je široko 18,0 m in je zidovje od brega do brega dolgo 41,40 m. Da bi pregrada lahko kljubovala vsakršni vodi, je v sredini svoje debeline zagozdena med štrleči skali tako, da ima v navpičnem prerezu na sredi spodaj v strugi le 11,30 m dolžine. V zidovju je dvojje 3,80 m širokih in 5,60 visokih kanalov z vrati. Skoznje je drla voda, padala 4 m globoko v strugo in nosila s seboj les. Danes teče skozi vrata skromen potok, mlada Idrijca.« (Iz opisa v Mazijevi knjižici, 1955). Klavže na Idriji so visoke 13,50 m, gradili pa so jih po nekaterih podatkih 5, po drugih pa dve leti; končane so bile 1772, kakor pove kronogram na eni izmed plošč v zidovju. Napis na eni izmed kamnitih plošč je hkrati skoraj edino pisano pričevanje o avtorstvu te izjemne graditeljske zasnove. Napis na dveh najzanimivejših ploščah, ki stojita druga pod drugo, je tak: »Sub Theresia caesare et Iosepho conregente / comes ab Inzaghi consiliarius / has cataractas biennio / fieri fecit / ingenio Iosephi Mrakh / laboresque Bernardis Schaeber / extiti.« M. vsekakor spada med prve slov. tehn. strokovnjake, priznane učene može našega razsvetljenstva. Svojo veliko naravno inteligenco si je znal, kot je videti, v glavnem sam izobraziti v mladih letih in je v nekaterih veččinah daleč prekosil svoje vzornike in učitelje. Tudi če bi pozabili na njegovo izredno uspešno jamomersko in zemljemersko delo ali pa šolništvo in slikarstvo, nam M. še vedno ostaja kot pravi zasnovatelj klavž na Idriji, se pravi kot po-

memben ustvarjalec, ki za svoje področje tudi v svet. razmerjih nima vrstnika. Njegove klavže, ki kot svojevrstni tehn. spomenik slov. naroda spet privabljajo znanstveno zanimanje sveta, so zdaj pod spomeniškim varstvom in zanje skrbi Mestni muzej v Idriji, katerega ravn. J. Bavdaž je veliko storil za njihovo ponovno spomeniško ovrednotenje in popularizacijo. Moralo je poteči dvajset let po Mazijevi knjižici o klavžah, da je M. spet postal aktualen. Skoraj po tridesetih letih od te knjižice pa smo želeli zvedeti za pravo letnico M-ove smrti (J. Pfeifer), zato spada dvestoletnica njegove smrti pač v leto 1986 in ne 1982, kot so ugrabili nekateri avtorji ob pisanju jubilejnih člankov zaradi domneve, da je umrl 1782, ker je takrat Balthasar Hacquet v znanem delu *Oryctographia Carniolica* objavil tudi M-ovo podobo. M. je bil namreč sodobnik in sodelavec ne le kartografa Steinberga, temveč tudi svetovnoznanih učenjakov, rud. zdravnikov Scopolija in Hacqueta. Za nas je pomembno, da je bil M. domačin, ki je zrasel iz ljudstva.

Prim.: Krstna knjiga II, 1705-1754/1709, 25. febr.; Mrliška knjiga II, 1784-1793, str. 34; S. Mazi, Klavže nad Idrijo, Lj. 1955; V. Schmidt, Zgod. šolstva in pedagogike na Slovenskem I, Lj. 1963-1966; J. Kavčič, Ob restavraciji Mrakovih fresk v Spodnji Idriji, IR X, 1965, št. 4, 125-28; Naši znameniti tehniki, uredil A. Struna, Lj. 1966 (Scopoli in Hacquet); J. Šorn, Jožef Mrak kot geodet in risar, Kron XXIII, 1975, št. 2, 94-101; J. Petkovšek, J. A. Scopoli, njegovo življenje in delo v slov. prostoru, SAZU, Lj. 1977; B. Korošec, Naš prostor v času in projekciji, Lj. 1978 (Steinberg in Mrak), 93-96, 119-22; S. Sitar, Načrtovalec slov. piramid, Življenje in tehnika, XXXIII, 1982, št. 9, 10-17; J. Škerlj (Škerlj), Klavže - slov. piramide, Obz 82, št. 1, 40-43; J. Škerlj, Jožef Mrak - veljak slov. geodetske znanosti ob 200-letnici smrti, Obz 82, št. 9, 661-64; M. Breznik in L. Žužek, Sigurnost u eksploataciji naših najstarijih brana, Separat saopštenja sa XII. kongresa Jugoslavenskog društva za visoke brane u Budvi 1982, 3-11; L. Žužek, Klavže na Idrijskem - tehnični spomeniki (ob 200-letnici smrti Jožeta Mraka, njihovega projektanta), Gradbeni vestnik, Lj. 1983 (32.), št. 10, okt. 1983, 207-10; J. Pfeifer, Idrijski rudniški jamomerec Jožef Mrak (Prispevek k življenjepis), Zbornik IR, XXVI-XXVII (avg. 1984 še v tisku).

Pšč.

MRMOLJA (MERMOLJA) Zdenko, zdravnik, r. 6. okt. 1912 v Skriljah na Vipavskem, u. 28. nov. 1968 v Dutovljah. Oče Fran, učitelj (gl. čl.), mati Ivanka Ples. Maturiral je 1932 na I. drž. realni gimn. v Lj., na lj. U je začel študirati medicino,

ki jo je nadaljeval v Zgbu in od 1935 dalje s Humboldtovo štipendijo v Münchnu. Tu je bil 1938 promoviran »summa cum laude« z disertacijo *Über die Verteilung der Geburtenüberschüsse in deutschen und jugoslawischen Bezirken im Jahre 1930. Im Lichte des Systems von Mikič* (O razporeditvi presežkov rojstev po nemških in jugoslovanskih okrajih leta 1930. V luči Mikičevega sistema). Razpravo je objavil v Münchenskem časopisu Ziel und Weg (1938, 7, 9), kar je povzročilo krajši polemični zapis v časniku Istra, na katerega je sam M. tudi odgovoril. Doktorat je nostrificiral na Medic. fak. v Bgdu. Med študijem v Lj. je sodeloval v primor. emigrantskih društvih. Zdravniški staž je opravil v lj. bolnišnici, nato je služboval v šlajmerjevem domu v Lj. in se specializiral v kirurgiji. Maja 1945 je bil mobiliziran v JA in bil dodeljen nekaj časa v Gor., 1946 pa je prišel v Laško, kjer je ustanovil diagnostično postajo. Nadalje je ustanovil ambulante v Hudi jami, Rimskih Toplicah, Breznem, Jurklostru, Brezah; povsod je sam ordiniral, nekaj časa tudi na Planini. Pol leta je bil tudi zdravnik v laškem zdravilišču. Ambulanto v Laškem je sčasoma izpopolnil v pravi zdravstveni dom z več ambulantami. Organiziral je tudi reševalno postajo in zanjo 1953 dobil prvi avto. Poleg organizacije zdravstvene službe je skrbel tudi za zdravstveno prosveto in higiensko vzgojo, pripravljaj predavanja, organiziral kot prvi v Jsli teden čistoče ipd. Bil je tudi zdravnik obč. gasilske zveze in telovadne organizacije Partizan ter referent za zdravstvo pri okraj. odb. Celje-okolica za telesno vzgojo. Več let je bil obč. odbornik, v ZB pa član zgod. sekcije okraj. odbora. 1964 je postal upravnik zdravstvenega doma v Laškem. 1966 se je preselil v Dutovlje in opravljal svoj poklic do nenadne smrti. M-ovo življenje in delo je v Laškem zborniku kratko obdelal Eman Pertl.

Prim.: Žpk matice v Kamnjah; sporočilo zeta Staneta Trbovca iz Lj.; Istra 10. sept. in 17. sept. 1938; Delo 10. dec. 1968; Novi tednik 12. dec. 1968; ČZN (Laški zbornik) 1976, 386-88, 390 s. sl.

M. V.

MUCCI (MUČIČ) Karlo, kulturni in verski delavec, dipl. inž. elektronike in prvi redni prof. elektronike v zamejstvu, r. 8. mar. 1950 v Štandrežu pri Gor. Oče Angel, delavec, mati Ana Pelicon iz Dornberka. Osn. š. v domačem kraju, industr. strok. in višja (ITI) v Gor. in postal elektrotehnik. Mar. 1977 je diplomiral na U v Trstu iz

elektronike. Od šol. leta 1977/78 poučuje elektroniko na Drž. poklicnem zavodu za industrijo in obrt Jožef Stefan v Trstu, kjer je stalni prof. Bil je aktivni odb. SKAD-a v Gor. od 1973 do konca (1974). Do 1978 je bil član društva štandredž. Preds. odbora, ki je uspel organizirati slov. mašo v Ronkah in ki vodi dejavnosti slov. vernikov v Laškem. V letih 1981-82 predstavnik Slov. v trziški občini za ustanovitev posvetovalnice. Od 1980-82 zastopal v področnem pastoralnem svetu Slov. iz neslov. krajev gor. nadškofije. Od 1982 dalje član pokraj. sveta SSK. Z letom 1983 član posvetovalne komisije za slov. vprašanja pri javnem večnamenskem središču juž. občin gor. pokrajine. Z dopisi sodeluje v KatG o delovanju slov. katoličanov v Ronkah, v NL, v M(Trst) je pisal o okolju (1977) in vodi (1978), v KolGMD je priobčil razprave: *CQu - Kanal 7* (1976), *Posebnost vodnih rezerv v naši deželi* (1979), *Iz življenja Slov. v Laškem* (1982) in *Elektronski računalniki za znanost in igro* (1983). Za brošuro Drž. poklicnega zavoda za industr. in obrt, Trst 1982, je napisal življenjepis D. J. Stefan. Napisal je *Osnove radiotehnike in televizije*. Učbenik za II. in III. razd. RTV. Drž. poklicni zavod za industr. in obrt J. Stefan. Izdal Dežel. šol. urad v Trstu dec. 1981, str. 276. Knjiga je izrazito strokovna in je še ni bilo v slov. jeziku, znanstveno dognana in v koraku s sodobnim tehn. razvojem v elektroniki in televiziji.

Prim.: Osební podatki; K. Humar, Dva nova učbenika za slov. šole, KatG 6. maja 1982.

Jem.

MUHA Ada, por. **VIDOVIČ**, slavistka, r. 8. mar. 1940 v Pivki. Oče Vinko, delavec, mati Vinka Zele. Osn. š. obiskovala v Pivki, gimn. v Postojni z maturo 1959. Slavistiko je študirala na Lj. U in 1963 diplomirala iz slov. in srbohrvaškega jezika in književnosti. Naslednje leto je odšla na podiplomski študij v Prago, na Karlovo univerzo študirat češko slovaroslovje. V okt. 1964 se je zaposlila v leksikološki sekciji Inštituta za slov. jezik pri SAZU kot asistentka in 1972 postala višja strok. sodelavka. Vseskozi je delala pri Slovarju slov. knjižnega jezika kot soavtorica urednica. V letih 1974-78 je opravljala tretjestopenjski študij slov. jezika v Lj. pri prof. J. Toporišiču in ga končala z naslovom magistre. Od 1. sept. 1979 je asistentka na Oddelku za slovanske jezike in književnosti, katedra za slov. knjižni jezik in stilistiko na Filoz. fak. v Lj., kjer predava. V okviru Slavističnega

društva Sje je na seminarjih in na TV večkrat predavala o stilnem vrednotenju besedišča v SSKJ. V nov. 1983 je dosegla doktorat v disertacijo *Zloženke v slovenskem knjižnem jeziku*. V svojih razpravah zagovarja strukturalni princip jezikovnega razčlenjevanja, ki ga skuša uveljaviti tudi v raziskavi jezika v slov. znanosti. Pripravlja tudi razpravo o besedotvorju v Trubarjevi Cerkovni ordnngi. - Delo, razprave in članki: *Slovar slovenskega knjižn. jezika*, I, Lj. 1970, II, 1975, III, 1979 (soavtorica in urednica); članki v NRazgl: *O pomenski analizi* (1970), *SSKJ in drugi slovanski slovarji* (1976), *Ravnine jezikovne strukture* (1980); v Jeziku in slovstvu: *Sistem knjižn. jezika* (1971/72), *Pomen besede primer* (1972/73), *Z(a)muzniti* (1973), *Pridevniški sklopi v Cankarjevih črticah* (1975/76); v Slavistični reviji: *Nezaimenska pridevniška beseda* (1978), *Pomenske skupine neakovostnih izpelj. pridevnikov* (1981); v Seminarju slov. jezika, liter. in kulture: *O knjižni leksiki* (1972), *Pridevniške zaimenske besede* (1979), *Zgodovina obravnavanja zloženek* (1983); v Znanstv. inštitutu Filoz. fak.: *Pripombe k Načrtu pravil za pravopis* (1982); v Seminaru za strane slaviste: *Slovenske nezaimenske pridevniške besede* (Titograd 1979); v Gospodarskem vestniku 1967 in 1968 krajši poljudno strokovni članki in poročila. Za redakcijo SSKJ: *Socialnozvrstne oznake besedišča*, *Slovnična kvalifikatorska pojasnila* (1978). Kserografirani deli: *Pomen pridevniške besede in njene skladenjske zveze*, Lj. 1977 (magistrska naloga); *Zloženke v slov. knjižnem jeziku*, Lj. 1983 (doktorska disertacija). Prevodi: B. Hrabal, *Pabitelji* (Sd 1965); L. Aškenazy, *Jajce* (NRazgl 1965); Fr. Benhart, *Z. g. Hrabalom je vse v redu* (Sd 1965); *Čas nespečnosti*, Lj. MK 1967 (soavtorica prevoda); B. Hrabal, *Strogo nadzorovani vlaki*, DZS, Lj. 1981 (soavtorica prevoda).

Prim.: Osební podatki in bibliografija.

T. P.

MUHA Anton, deželni poslanec, r. 25. okt. 1838 v Lokvi pri Divači (*pri Muhovih*), u. 3. mar. 1913 prav tam. Oče Anton, posestnik in gostilničar, mati Jožefa Mahorčič iz Naklega pri Škocjanu; poročil se je 14. jun. 1869 z Jožefo Terezijo Šok iz Hrušice. 1895 je bil izvoljen v goriški dežel. zbor (kmečka kurija sežanskega in komenskega okraja), takrat je že bil župan v Lokvi in preds. okraj. cest. odb. in šol. sveta v Sežani. Njegova izvolitev je vzbudila polemike,

saj M. ni bil kandidat polit. društva Sloga, prav tako tudi ne dr. Josip Abram (PSBL I, 2-3), s katerim sta skupaj zmagala. O teh volitvah je bila 28. dec. 1895 polemika v gor. dežel. zboru, dr. A. Gregorčič je obsodil vladno vmešavanje, vendar pa poudaril, da bosta oba izvoljena delovala v korist volilcev in dežele. V resnici je M. sodeloval s slov. poslanci gor. dežel. zbora. Večkrat se je oglasil in v zadnji interpelaciji 9. jul. 1901 se je zavzel za nastavljanje slovenshine večših uradnikov v slov. oz. mešanih krajih. M. je bil nadomestni član dežel. komisije za regulacijo davkov iz industrije. S slov. poslanci se je udeležil abstinence v dežel. zboru (1897-98). Ob polit. razkolu na Gor. se je pridružil liberalcem in predsedoval ustanovnemu občnemu zboru Narodnonapredne stranke na Gor. (8. mar. 1900), sodeloval je pri ustanovitvi društva slov. veleposestnikov na Gor. in bil kandidat (veleposestvo) Narodnonapredne stranke na dežel. volitvah (1901), vendar ni bil izvoljen. M. je bil tudi dober kmečki gospodar, vodil je sežansko podružnico dežel. zavoda za zavarovanje goveje živine. Njegov sin Anton (1871-1951) je bil tudi župan v Lokvi, sicer pa znan živinorejec in je na Kras uvažal govedo sivorjave švicarske pasme.

Prim.: Soča 4. mar. 1913; Gabršček I, 387, 394, 533; II, 36, 63, 412, 519; V. Melik, Volitve na Slovenskem, Lj. 1965, 376; podatki župnij. urada Lokev (pismo 5. jun. 1984) in družinski arhiv (Stanko Muha, Lokev št. 138); Pertrattazioni della... dieta provinciale della contea principesca di Gorizia e Gradisca 1895-1901; KL Sje I, 320.

B. Mar.

MUHA Miroslav, strokovni publicist, r. 5. jan. 1878 v Ilirski Bistrici, u. neznano kje in kdaj. Oče Alojzij, trgovec, mati Ivana Boštjančič. Po diplomu in doktoratu na Pravni fak. v Gradcu se je posvetil sodniškemu poklicu. Neposredno po prvi svet. vojni je bil več let preds. sodišča v Lendavi, pozneje pa član apelacijskega sodišča v Zgbu in tu nazadnje član Stola sedmorice. Objavljal je veliko krajših prispevkov, v katerih je tolmačil in ocenjeval predvsem jsl. sodno zakonodajo. Sprva se je oglašal v SP (1914, 1922), pozneje v zgb. Mjesečniku (1927, 1930-37), bgd. Pravosudju (1934-38) in v Arhivu za pravne i. društvene nauke bgd. Prav. fak. (1936-37). Posebej sta izšli njegovi brošuri: *Zakon o štampi od 6. avg. 1925* (Zgb 1926) in *Činjenična utvrdjenja i pravna ocena* (Pančevo 1938). Aktivno se je udeležil več kongresov Društva sodnikov in pravni-

kov kraljevine Jsle, kjer je predložil nekaj spomenic.

Prim.: Spominski almanah slov. strok. pisateljev, publicistov in projektantov, Lj. 1939, 314-15, na str. 143 njegova slika.

Svk.

MUHLHOFER Franz, spelcolog in paleontolog, r. 22. jan. 1881 v Neukirchnu na Sp. Avstrijskem, u. 16. febr. 1955 na Dunaju, avstrijski častnik, nazadnje muzejski nameščeneec. Ko je kot mlad poročnik služboval v Trstu, se je vključil v jamarsko društvo Hades, ki je sistematično raziskovalo kraške jame na Tržaškem in v Istri. Sodeloval je pri mnogih ekspedicijah zlasti s Slov. Ivanom Andrejem Perkom, ki je bil med najuglednejšimi speleologi svojega časa. Po prvi svet. vojni se je usmeril na visokogorski Kras v Avst., Nemčiji in Švici, kjer se je lotil mnogih izkopavanj v jamah ter tamkajšnjim arheološkim in paleontološkim najdbam, ne da bi se docela odrekel raziskavam na tleh klasičnega Krasa na Slovenskem. Našega področja se dotikajo naslednje objave: skupaj s Perkom *Die Rensengrotte bei Trieste* (tj. Briščkova jama, Grotta Gigante), 1906; *Die Erforschung des Magdalenenschachtes* (v sistemu Postojnske jame), Globus 91, 1906 Braunschweig; *Der mutmassliche Timavotalschluss*, Globus 92, 1907; *Über knochenführende Diluvialschichten des Triestiner Karstes und Karstentwicklung*, prav tam; *Der Lindner-Timavo und seine Bedeutung für das Studium der Karsthydrographie*, Globus 94, 1908; *Erforschung des Wasserschlingers von Däne bei St. Kanzian im Küstenlande*, Globus 95, 1909; *Karstprobleme*, Adria, Triest 1909; *Beobachtungen über Dolinenbildung am Triester Karste*, Globus 96, 1911; *Ein Beitrag zur Erforschung des Rakbacharmes der Höhle von Planina im interirdischen Flussgebiete dei Poik*, Mitt. über Höhlen- und Karstforschung, Wien 1933. Slovenski jamarji so v spomin naj — udeležil se je leta 1912 drugega avstr. jamarskega tedna v Kočevju — poimenovali novo odkrito jamo za Mestnim vrhom nad Kočevjem Mühlhoferjevo jamo.

Prim.: R. Saar, Franz Mühlhofer, Mitt. der Höhlenkommission, Jahrgang 1953, Wien 1955; A. Kranjc, Mühlhoferjeva jama - zakaj tako ime?, Naše jame, letnik 14, Lj. 1973.

Svk.

MUHR Oton, klasični jezikoslovec in pisec šolskih knjig, r. 18. sept. 1918 pri Sv. Juriju ob Pesnici, u. 27. apr. 1972 v Gor. Oče Mihael, kmet,

mati Marija Dobaj, poklicna kuharica. Klas. gimn. je dovršil v Mrbu (1937) in se že kot dijak izkazal za odločnega Slov. in demokrata. Klas. jezikoslovje je doštudiral na Filoz. fak. Lj. U (diploma 20. okt. 1941). Kot visokošolec se je pridružil akad. klubu Straža, ki ga je ustanovil bogosl. prof. dr. Lambert Ehrlich (PSBL I, 329-30). Najbrž ga je privlačil radikalni narodni program, ki se je počasi izoblikoval v prepričanje, da je za Slov. edina rešitev v samostojni slov. državi. Ker med vojno ni mogel domov, ne najti v Lj. zaposlitve, je 1943 začasno poučeval na jezuitski gimn. v Lj., okt. 1943 pa odšel v Gor. na prvo slov. klas. gimn., ki jo je vodil prof. in pisatelj Joža Lovrenčič (gl. čl.). Po vojni je poučeval v Gor. na nižji sred. š. (1945-46) in učil. (1946-47), v Trstu na Klas. liceju (1947-55) in Nižji sred. š. I. Cankar (1955-57 dec.). Ker ni imel it. državljanstva, je odšel z ženo Sonjo Saksido v ZDA in od 1959-66 poučeval na Aquinas College, Grand Rapids, Michigan, lat. in gršč. (associate prof. of classical languages). 1966 je odšel na specialne filološke študije na U v Gradec in dec. 1968 doktoriral iz Salusta. Po doktoratu se je vrnil v ZDA, toda sredi š. l. 1970-71 je moral zaradi bolezni prenehati s predavanji. Prišel je v Gor. in tukaj izhiral za neozdravljivo boleznijo. Napisal je naslednje šol. knjige: *Zgodovina za prvi razr. niž. sred. šol* (Trst 1948), z L. Abrami *Latinska vadnica za višje razr. višjih sred. šol* (Trst 1949), *Latinska vadnica in slovnica za II. razr. niž. sred. šol* (Trst 1951), *Latinska vadnica in slovnica za I. in II. razr. višjih sred. šol* (Trst 1958); v cikl. *Latinska vadnica za 1. in 2. razr. višjih sred. šol* (založila Šolska blagajna, naslovna str. in ovitek tiskana, Trst 1954), *Grška književnost v poklasični dobi* (Trst 1955). Njegova disertacija je izšla v knjigi na Dunaju 1971 pod naslovom *Die Präposition «per» bei Sallust*. Prof. M. je bil odličen klas. jezikoslovec in zgodovinar, široko razgledan, duhovit in družaben, kot prof. vzoren in demokratičen, vse-skozi pa zaveden Slovenec.

Prim.: Podatki žene Sonje; K. H.(umar), Otonu Muhru v spomin, KatG 4. maja 1972; Isti, Prof. O. M., KolGMD 1973, 93-95 s sl.; Prof. dr. fil. O. M., NL 4. maja 1972, 5; M. Šah, Prof. O. M., LitV 1971-72, 221-22 in IzvTrst 1972, 72; V. Beličič, Beseda ob grobu prof. M. v slovo, KatG 11. maja 1972; S. Martelanc, Dragi prof. M., M(Trst) 1972, 68.

Jem.

MÜLLER Friedrich, speleolog, r. 29. nov. 1842 v mestu Kassel na Hessenskem v Zah. Nemčiji, u.

20. jan. 1919 v Trstu, kjer je prebil večino življenja. Teknik, izdelovalec preciznih navtičnih instrumentov. Bil je med ustanovitelji 1873 osnovane Prim. sekcije Nem. in Avstr. Alpskega društva in eden vodilnih članov njegovega deset let kasneje ustanovljenega jamarskega odseka. Skupaj s prijateljem A. Hankejem (PSBL I, 527) in J. Marinitschem (gl. čl.) se je lotil izjemno naporenega raziskovanja podzemске Reke, ki se začne ob vhodu v Škocjanske jame. Po Hankejevi smrti 1891 se jima je pridružil stotnik Josip Novak, s katerima je prodrli do sklepnega sifona v Mrtvem jezeru. Zatem je M. skupaj z Marinitschem in Novakom nadaljeval raziskovanje Kačne jame pri Divači, česar se je prvi lotil Hanke, ter z njima prodrli 394 m globoko. Napisal je *Führer in die Grotten und Höhlen von St. Canzian* (Trst 1887), ki je prvi vodnik po Škocjanskih jamah. Daljše prispevke o svojih doživetjih v naših jamah je objavil v *Zeitschrift des Deutschen und Oesterreichischen Alpen Vereins: Resultate der Föhrung des Höhlenflusses Reka im Karste mit Fluorescein* (Bd 17, 1890), *Die Kačna Jama im Karst* (Bd 31, 1900) in v *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpen-Vereins: Die Račna [prav Kačna] - Jama* (Bd 25, 1889), *Entdeckungsfahrten in den St. Canzianer Höhlen im Jahre 1890 vom 18.-25. unterirdischen Wasserfall* (Bd 17, 1891), *Eine Fahrt in die Plannina-Höhle* (Bd 17, 1894), *Die «Neue Grotte» in Adelsberg* (Bd 25, 1899).

Prim.: P. A. Pазze, Chronik der Section Küstenland des Deutschen und Oesterreichischen Alpen-Vereins, 1893; *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpen-Vereins*, 1919, 86; Oesterr. biogr. Lexikon 1815-1950, Bd 6, Wien 1975.

Svk.

MUNIH Andrej, publicist, r. 29. okt. 1875 v Podbrdu v Baški grapi, u. 2. jul. 1919 v Mogojnici pri Celju. Oče Jožef, kmet, mati Marija Drole. Osn. š. doma in v Lj., na gimn. zaradi bolezni ni mogel, zato se je sam izobraževal. 1899 je dobil službo kot obč. tajnik v Marezigah pri Kopr. Tam je ustanovil hranilnico in posojilnico ter Narodno zvezo za slov. del Istre (1901). Veliko je govoril na raznih ljudskih prireditvah in na vse načine zbujal v ljudstvu narodno zavest. Pisal je članke, potopise, povestice in črtice za E in bil med 1900-03 med njenimi najzvestejšimi sodelavci. Pisal je tudi v Slovenko, Sočo in druge liste. Za izobrazbo istr. ljudstva je pisal priložnostne igre, ki so jih diletanti v Ma-

rezigah večkrat prikazali na odru. Med vsemi je uspela igra *Zvezda spoznanja*; avtor jo je predelal v povest in je izšla v E (1900, št. 133-56). Službovanje v Marezigah je 1903 zapustil zaradi pritiska takratnih oblasti in se vrnil v rojstni kraj. Leto pozneje je postal podjeten trgovec v Mallnitzu na Koroškem in v Bohinjski Beli. V tem zadnjem kraju je veliko pomagal dalmat., bosan. in črnogor. delavcem, ki so gradili bohinjsko in tursko železnico. Po dograditvi železnice je opustil trgovino in odšel v Trst, kjer je postal sour. E. Od 10. mar. do 5. apr. 1914 je v Trstu izdajal dnevnik *Jugoslavija*, ki je propagirala združitev vseh Južnih Slovanov, zato so jo avstr. oblasti preganjale z neprestanimi zaplenitvami. Med vojno je bil tajn. obč. Dolina pri Trstu. Pred izbruhom vojne z It. je skrivaj odšel v Benetke in predložil rus. konzulu spomenico o jsl. zahtevah. Zaradi jsl. prepričanja so ga 1915 v Gradcu obsodili na večletno ječo, kasneje so ga pomilostili. Po vojni je stopil v ured. mrb. Straže in Slov. gospodarja. Ko je začel 15. dec. 1918 v Lj. izhajati dnevnik *Jugoslavija*, je postal njen sour. Bil je prvi blagajnik pri društvu jsl. novinarjev. Zaradi bolezni je odšel na dopust, s katerega se ni več vrnil. Pisal je pod šiframi: A.M., -n-, -h, a največ brez podpisa ali s psevdonimom Slavoljub Podslapinsky.

Prim.: SBL II, 165; žpk urad Podbrdo; M. Salamun, Slov. prim. časopisje, Kop. 1961, 79; J. Kramar, Marczige..., Kop. 1982, 141, 143, 164.

Gorjan

MUNIH Ciril, duhovnik, r. 6. sept. 1893 na Mostu na Soči, u. 21. sept. 1963 na svojem domu. Oče Jožef, trgovec, mati Marija Kumar. Imeli so trgovino na Mostu, ki je pričela delovati že 1854. Bratje in sestre: dr. Jožko, pravnik; Zdravko, glasbenik (gl. čl.); Alojzija in Marija. Dokončal je klas. gimn. v Gor. in bogoslovje v Stični na Dolenj. V duhovnika posvečen 5. jul. 1916. Med vojno je deloval v domačem kraju in bil ob koncu vojne kpl. v Podmelcu. 1925 je kot žup. uprav. na Mostu na Soči napisal v žup. kroniki sestavek z naslovom *Leta strahu in trpljenja (1914-1918)*. Zapis je temeljita kronika dogajanja na Mostu na Soči med prvo svet. vojno in obsega kar 37 str. velikega formata (na vsaki drugi strani so nalepljene fotografije). Pozneje je bil župnik v Soči in od leta 1929 do 1936 v Šmarjah na Vipavskem. Tega leta je bil

premeščen na Šentviško goro, kjer je deloval do 1962, ko je zbolel in leto pozneje umrl. Poleg glasbenega je imel tudi igralski talent in v mladih letih je nastopal v igrah. Dopisoval je v Naš čolnič in bil planinec in prijatelj dr. Juliusa Kugyja. Pomagal je Albertu Bois de Chesneju pri urejanju *Alpinetuma* Juliana. S Kugyjem sta se obiskovala tudi pozneje, vendar tega Kugy ni omenil v svojih knjigah. Med drugo svet. vojno je na Šentviški gori reševal ljudi pred nem. nasiljem. Ob napadu It. na Jslo so poleg brata Zdravka zaprli tudi Cirila.

Prim.: Podatki svakinje Dragice Munih; dr. J. Kugy, Iz minulih dni, 125-40; C.M., Leta strahu in trpljenja (1914-1918), v kroniki žup. Most na Soči.

Stres

MUNIH Dušan, partizanski borec, narodni heroj, r. 31. okt. 1924 na Selih pri Volčah, u. 10. jan. 1945 v Borštu. Oče Jože, učitelj, mati Justina Šavli, gospodinja. Osn. š. je obiskoval v današnjem Mostu na Soči, nato realno gimn. v Gor. Bil je še dijak, ko je konec 1942 odšel v partizane (Tolminska četa). Kasneje je postal komandir minerske čete Gradnikove brigade (mimiral je žel. progo Jesenice-Gor.). Maja 1943 je sodeloval pri snovanju VOS-a za Prim. in ob kapitulaciji It. uničil na gor. letališču več it. letal. Izkazal se je zlasti s sabotažnimi podvigi in z nalogami, da take akcije razvija tudi v mestu, je prišel konec 1943 v Trst. Po spočetnih zapletljajih je končno v Trstu dosegel sodelovanje s skupinami GAP it. odpora. Na enem izmed podvigov je bil ranjen, zdravil se je nato na Gor. in se konec 1944 vrnil v Trst in ponovno vodil skupine VDV, ki so delovale v mestu in njegovi okolici. 10. jan. 1945 je trž. policist Colotti skupaj s svojimi agenti in Nem. napadel bunker v Borštu, kjer je bil M. s tovariši. Na begu iz bunkerja je M. pokosil rafal nem. mitraljeza. Pokopan je na Mostu na Soči, kjer se po njem imenuje osn. š., na trgu pred š. je bil 4. jul. 1983 odkrit M. doprni kip (delo Z. Kalina). Spominsko ploščo ima tudi v Brštu (odkrita 25. apr. 1970). Za narodnega heroja je bil proglašen 20. dec. 1951, njegovo partizansko ime je bilo Darko.

Prim.: LdP 22. dec. in 29. dec. 1951; TV 15 13. maja 1970; PrimN 9. maja 1970; Narodni heroji Jsle 1, Bgd 1975, 576-78; TV 15 26. maja 1977.

B. Mar.

MUNIH Marko, dirigent in zborovodja, r. 6. jan. 1936 na Mostu na Soči. Oče Zdravko, višji komercialist, mati Dragica Munih, uradnica. Osn. š. v rojstni vasi, nižjo gimn. v Tolminu, višjo gimn., srednjo glasb. š. ter AG (klavir in dirigiranje) v Lj. Diplomiral je 1961. Nato se je eno leto spopolnjeval pri Lovru Matačiču v Frankfurtu. Službovanja: najprej korepetitor v Slov. filharmoniji, nato od 1963-71 dirigent orkestra SF, od 1965-75 umet. vodja Akad. pev. zbora T. Tomšič, s katerim je dosegel velike uspehe in prepotoval Evropo, ZDA in Kanado. 1960 je dobil študentovsko Prešernovo nagrado za dirigiranje Beethovnovе Sedme simfonije. 1969 je dobil nagrado Prešernovega sklada za umet. vodenje APZ T. Tomšič in 1983 Betettovo nagrado za poustvarjalno delo. Od 1971-79 je bil umet. vodja in dirigent Komornega zbora RTV Lj. Od 1979 je glavni in odg. ur. glasb. sporeda Radia Lj. Kot dirigent redno nastopa z orkestrom SF, radij. simfoniki in drugimi orkestri doma in na mednar. festivalih. S svojim delom je dal in daje viden in tehten prispevek slov. glasb. življenju, predvsem s poustvaritvami velikih slov. in tujih vokalno instrumentalnih del, kakor so: Brahmsova *Pesem usode*, Haydnovi *Letni časi*, Kozinova *Tlaka*, Srebotnjakova *Ekstaza smrti*, Arničeva skladba *Z vlakom*. Prvič je izvedel Ukmarjeve *Integrale*, Gabrijelčičev *Preludij*, Bravničarjevo *Simfonijo »Faroniko«*, Gobčeve *Splavarje na ognjeni reki*, Rojkovo *Mačjo predilnico* in Golobovo *Staro Ljubljano*. Z zboroma je krstil vrsto slov. zborovskih skladb. Veliko zborovskih in orkestralnih del je posnel tudi na gramof. plošče. Njegovo dirigiranje odlikujeta izostren okus in veliko muzikalno znanje.

Prim.: Kritične ocene, reportaže in intervjuji v vsem jsl. tisku, jsl. publikacijah in v tujem tisku; Il Gazzettino, Kleine Zeitung, Tagespost, Golos Rigi, Robotniško delo, Suomen Sanoma itd.; osebna pola.

Har.

MUNIH Martin, eden voditeljev velikega tolminskega punta leta 1713. Po Preglju (Tolminci) doma s Sel pri Volčah, u. (obglavljen in razčetrjen) na Travniku v Gor. 20. apr. 1714, poleg Lovrenca Kragulja, Gregorja Kobala (gl. čl.) in Ivana Miklavčiča (vulgo Gradnika, gl. čl.), eden glavnih voditeljev upornih kmetov na Tolminskem. Skupaj so bili obsojeni na smrt (17. apr. 1714) in usmrčeni.

Prim.: Ista literatura kot pri geslu LAHARNAR Andrej.

B. Mar.

MUNIH Valentin, eden od 11 voditeljev upornih Tolmincev leta 1713, ki so bili kaznovani s smrtno kaznijo. Po Preglju (Tolminci) je bil doma s Stopca (Bača pri Modreju). Po končanem punktu ga je oblast iskala s posebno tiralico; v Gor. je bil obsojen na smrt in usmrčen 23. apr. 1714 na Travniku.

Prim.: Ista literatura kot pri geslu LAHARNAR Andrej.

B. Mar.

MUNIH Zdravko, glasbenik in zborovodja, oče glasbenika Marka Muniha (gl. čl.), r. 10. febr. 1901 na Mostu na Soči, u. 3. dec. 1966 tam. Oče Jožef, trgovec, mati Marija Kumar. Bratje in sestre: dr. Jožko, pravnik; Ciril, duhovnik (gl. čl.), Alojzija in Marija. Dokončal je gimn. in abiturientski tečaj v Lj. Pod it. oblastjo je bil občinski tajnik. Da bi lahko opravil tajn. izpit, se je vpisal na U v Padovi. 26. nov. 1934 se je poročil z uradnico na županstvu Dragico (Karlino) Makarovič. Ob tej priložnosti mu je Janez Laharnar zložil pesem s posvetilom. Iz te družine so izšli: Marko (dirigent), Tadej (pravnik), Pavel (magister kemije). M. je poleg poklica tajnika vse do konca druge svet. vojne delal tudi v domači trgovini. Po vojni je bil brez pravega razloga tri mesece zaprt, 1947 pa je dobil službo kot komercialist pri železnici. 1958 je zbolel in bil invalidsko upokojen. Ko so faš. prepovedali slov. besedo, sta vodila prosv. življenje na Mostu Zdravko Munih in Milutin Vuga. Pod okriljem c. pev. zbora so priredili vrsto koncertov, ki so jih izvajali tudi v Ponikvah, Podmelcu, Lomu in na Šentviški gori. M. je interpretiral dela Vinka Vodopivca, Janeza Laharnarja in Srečka Kumarja. Ustvarjalno je bil povezan tudi s pianistom Troštom in Lojzutom Bratužem. Bil je eden izmed zborovodij in kult. organizatorjev na zasedeni Prim., ki bi jih lahko imenovali stebre narodne zavesti. Najbolj uspešen je bil koncert, ki so ga izvedli tik pred prepovedjo delovanja prosv. društev. Po drugi svet. vojni je M. osnoval na Mostu meš. zbor, ki je štel okrog 40 članov. Poleg pesmi so naštudirali tudi tri spevoigre: Povodni mož, Srce in denar ter Kresniček. Koncert tega zbora je snemal tudi Radio Koper. Ko je prišla na strok. ekskurzijo skupina univ. prof. iz vse Jsle, so

jim na hitro organizirali koncert, katerega je dr. Vlado Vavpetič z navdušenjem opisal v Naših razgledih. Višek M-ega zborovodskega delovanja predstavlja vodstvo meš. pev. zbora Svoboda tovarne Meblo v Novi Gor. Med drugim so nastopili tudi v Radomljah pri Laškem. Glasbeno je vzgojil veliko mladih, ki so mu bili za to iskreno hvaležni.

Prim.: Podatki soproge Dragice Munih; Zdravko Munih (s sl., ob njegovi smrti napisal Stane Jan) PrimN 10. dec. 1966; Lado Vavpetič, Ob šestem zborovanju učiteljev vseh jsl. pravnih fakultet, NRazgl 9. jul. 1955; Vokalni koncert v Novi Gorici, PrimN 24. dec. 1955.

Stres

MURKO Vera, roj. **ŠUBIC**, gled. in filmska igralka, r. 22. maja 1914 v Trstu. Oče Slavko, uradnik pri železnici, je služboval v Trstu, Medvodah, Trbovljah in Lj., mati Ana Vrišer, gospodinja. Poleg osn. š. je napravila del sred. š. in dveletni trg. tečaj. Od jul. 1935 do avg. 1940 je bila v službi pri Dravski finančni direkciji. Od mar. 1935 do začetka 1941 in od okt. 1950 do konca 1953 je bila stalna članica Šentjakobskega gled. v Lj., kjer je igrala večinoma glavne vloge. Od jan. 1954 do konca 1973 je bila članica Mestnega gled. v Lj. V letih 1948-49 je v Pragi, kjer je bil uslužben njen mož, večkrat recitirala na jsl. ambasadi in v jsl. koloniji. Med drugimi je odigrala naslednje vloge: Madame Bubnova (Dostojevski, Ponžani in razžaljeni), Djove (Držić, Tripče de Utolče), Valerija (Schubert, Zveza za vse življenje), Klara (Hofman, Dan in vsi drugi dnevi), Marija (Shakespeare, Kar hočete), Profesorica (Mikeln, Inventura), Gospa Gaeyeva (Home, Igra v štirih), Gospa Spasojević (Nušić, Dr.), Katarina (Javoršek, Kriminalna zgodba), Miss Furnival (Shaffer, Črna komedija), Praskovja Drozdova (Camus, Obsedenci), Vida (Djukić, Bog je umrl zaman), Županja (Dürrenmatt, Obisk stare gospe), Condetta (De Filippo, Ni res, pa le verjamem), Ga. Langermann (Dürrenmatt, Prokrščevalci), Polina (Čehov, Utva). Igrala je tudi v filmih Fr. Čapa: Vesna, Trenutki odločitve, Špijon X javlja, Zakon vojne, Vojna se nadaljuje; v TV seriji Vos in manjše vloge v drugih filmih.

Prim.: SGL II, 460; SDL II, 36; Gled. listi; osebna pola.

Har.

MUROVEC Andrej, ljudski kamnosek, r. 26. okt. 1815 v Kanalskem Lomu, u. 21. jan. 1884 prav tam. Oče Anton, bajtar, mati Marija Ko-

fol. M-ov oče se je v Kanalski Lom priselil iz Lokovca in postal lastnik manjšega premoženja v zaselku »v Lozi«. Ljudsko izročilo o Andreju M. ve povedati, da je zidal, izdeloval vrata in okna za nove hiše in tudi koval, a ni ohranjeno nobeno njegovo kovaško delo. M. Matičetov, ki ima veliko zaslug, da je M-ovo ime prišlo v slov. kult. zgod., v zapisu o njem (prim. PDK 18. nov. 1951) poroča o 13 kamnarskih izdelkih, zadnji mu je bil poznan le še po ustnem izročilu. Kamnosek M. je prvi nagrobni spomenik izdelal 1869, istega leta ali pa 1870 je nastal nagrobnik Jožefa Kraglja, 1872 znamenje ob poti nad r. hišo »v Lozi«, 1874 nagrobnik Marije Levpuščik, sledi nagrobnik Janeza in Ane Lepušček, 1881 nagrobnik Marije Pavšič in Jožefa Prglja, 1882 nagrobnik Marije Manfrejda, 1883 nagrobnik Marijane in Janeza Levpuščka. M-evi izdelki so tudi nagrobnik Andreja in Katarine Ariabic-Arjavca, kip sv. Janeza Nepomuka in nagrobnik, ki je bil zasut v vrtu »pri Blažu«. M. je obvladal reliefno in prosto stoječe kiparstvo, ker pa je bil samouk, ostajajo njegovi izdelki na nivoju preprostega, a likovno mikavnega ljudskega ustvarjanja. Nagrobnike je opremljal z natančnimi napisi v domačem narečju, ki so še dodaten dokument tamkajšnje ljudske kulture. S svojimi izdelki ni segal čez meje domače župnije, kamen pa je dobival doma v Čebrovcu. Na kamnoseka M. je pri terenskem delu po Prim. postal pozoren že umetnostni zgod. E. Cevc, nekdanji žpk v Kanalskem Lomu Stan-ko Šarf pa je iz župn. matic skrbno izbrskal življenjske podatke.

Prim.: PDK 18. nov. 1951; Slovensko Primorje v luči turizma, Lj. 1952, 239; GorZb 1947-1957, Nova Gorica 1957, 40; Stelè, Umetnost 1960, 129. M. V.

MUROVEC Ivan Nepomuk, prosv. delavec, duhovnik, r. 12. apr. 1859 v Podmelcu, u. 31. jan. 1917 v Škofji Loki. Oče Janez, premožen kmet, mati Gertrud (Jera) Blazetič s Knežc. Njegov prvi uč. in dobrotnik je bil kpl. Š. Krkoč iz Gojač, ki je staršem svetoval, da so ga dali v š. v Gor., kjer je od 1871 do 1878 opravil gimn. Bil je sošolec K. Štreklja (poznejšega prof. filozofije) in pesnika J. Pagliaruzzija-Krilana. Jeseni 1878 je vstopil v sem., 24. jun. 1882 je bil posvečen v duhovnika. Službovati je začel v Kobaridu z dekanom A. Jakšetom (žpk predstojnikom in prijateljem S. Gregorčiča) in tam spet navezal stike z nekdanjim sošolcem J. Paglia-

ruzzijem. 1885 je bil imenovan za vikarja v Log-jeh (poučeval kršč. nauk tudi na Robidišču), 1888 premeščen v Sedlo, 1892 dobil župnijo pri Sv. Luciji, 1893 dekan v Cerknem, 1907 nameščen v Črničah, 1914 imenovan za kanonika stolne c. v Gor. Ko je nastopila vojna, je odšel (1915) v Škofjo Loko in tam se je pojavila bolezen, ki ga je v kratkem privedla v smrt. Ko je bil v Cerknem, so se pri njem zbirali vsak teden duhovniki cele dekanije. Popravljal in olepšal je cerkljansko ž. c., skrbel za cerkv. petje (zbor je vodil tedaj G. Bevk, PSBL I, 70-71), bil član prosv. društva Čitalnica. V Črničah je ustanovil Marijino družbo in izobraževalno društvo s telovadnim odsekom Orel, dal prizidati novo zakristijo ž. c. Prizadeval si je za novo kršč. gibanje na Gor., podpiral A. Gregorčiča (PSBL I, 478-82) in A. Mahniča (PSBL II, 325-28), dal pobudo za ustanovitev kat. tednika Novi čas (1909-15), ki je izhajal v Gor., bil v odb. gor. Alojzije-vejšča. Nadškof ga je imenoval za arhidiakona, za nadz. dekanijskih c. v slov. delu nadškofije, za izpraševalca pri žpk izpitih. V Cerknem se je začel zanimati za gosp. probleme, sodeloval pri kmetijski posoj. in pri gosp. društvu. V Črničah je bil član odb. posoj. in hranil. do svojega odhoda v Gor.

Prim.: LibBapt v Podmelcu; NadškAGor., arhivalije; ŠematGor; Jahresbericht... (Gymnasium 1871-78); NC I(1909)-V(1914); I. Leban-Batujski, Mons. Ivan Nep. Murovec, KolGMD 1928, 103-06 s sl.; Waltritsch, Bančništvo, 227.

Vh

MUROVEC Stanko, šolnik, kult. delavec, r. 13. avg. 1906 v Podmelcu, u. 1. maja 1982 v Šempetru pri Gor.. Oče Jožef, kmet, mati Katarina Kos. Osn. š. je obiskoval v domačem kraju, učil. v Tolminu. Učit. maturo je opravil v Vidmu (1927), usposobljenostni izpit pa v Trstu (1929). Med 1927 in 1929 je služboval v Dolenjem in Srednjem Lokovcu, na Pečinah in na Šentviški gori. 1930 je bil predstavljen in učil najprej v kraju Carbone (Potenza) in v Antegnate (Bergamo) od 1932 do 1945. Po vojni je bil učitelj v raznih krajih na Tolminskem (1945-54), nato je učil na Ajševici in bil med 1956 in 1966 v upravni službi pri OLO Gor. in ObLO (kasneje skupščina obč.) Nova Gor. 1966 je prevzel vodstvo odd. za varstvo arh. gradiva pri skupščini obč. Nova Gor., odd. je bil zametek Pokraj. arh. (ust. 1972), ki ga je po ustan. še nekaj časa vodil. Še upokojenec je po 1972 deloval v tej ustanovi do smrti. M. je deloval vrsto let kot

uradni prevajalec iz it. zlasti za potrebe skupščine obč. Nova Gor. Poleg manjših prevodov sta izšla samostojno: L. di Sopra *Cestne povezave med Italijo in Jugoslavijo* (Gor. 1970) ter G. Fogarja *Od ilegalnega antifašizma do proletarske brigade* (Nova. Gor. 1974). Objavil je tudi nekaj izvirnih prispevkov, med katerimi omenimo razpravo *Nekaj upravno polit. sprememb na območju severnoprims. občin od konca 1. svet. vojne dalje* (Pokraj. arh. v Novi Gor., publikacija 1, 1972, 53-122) in *20 let splošnoizobraževalnega šolstva v novogoriški občini* (GorZb 2, 70-81). M. je bil tudi vnet čebelar in prava enciklopedija krajevnega domoznanstva.

Prim.: PrimSreč 6/1982, 383-84; PrimN 11. maja 1982; GorLtk 9/1982, 211-12; Arhivi 5/1982, 1-2 (v tisku).

B. Mar.

MUSER Erna (Ernesta), slavistka, pesnica, publicistka, urednica in prevajalka, r. 26. apr. 1912 v Trstu, živi v Lj. Oče Josip, poštni uslužbenec, mati Amalija Dobrajc, sobarica, oba sta prišla v Trst za zaslužkom. Po prvi svet. vojni se je družina 1920 preselila v Lj. in tu je M. maturirala na Klas. gimn. (1931) in diplomirala na slavistiki (1935). Med 1939-41 je bila prof. na gimn. v Murski Soboti. Med drugo svet. vojno je bila aktivistka OF v Lj., zaprta v Lj. in Benetkah, internirana v Ravensbrücku in Neubrandenburg. Po vojni je do 1961 službovala v Lj. na Ministr. za prosveto kot inšpektor, nato pri glav. odb. AFŽ, na učiteljskišču, v arh. CK ZKS, nazadnje na Inštitutu za zgod. delavskega gibanja (IZDG). Pesmi je začela pisati v gimn. in jih pred vojno objavljala v Žaru (1930/31 - psevd. Dana), ZS, Sd, MP, Mladem Prekmurcu, NŽ (psevd. Ljuba), po vojni v SlovZb in NŽ. Izbor predvoj. in medvoj. pesmi je izdala v zbirki *Vstal bo vihar* (Lj. 1946). Predvojne pesmi »so polne temne razbolelosti, ki sprva deluje v izrazito notranjem osebnem prostoru, nato pa se vse močnejše preveša navzven in najde tla ob spoznanju družbene bede, še posebno pa ob spoznanju krivičnega položaja žene. Na tej poti se ji doživljanje sveta spreminja od trpne bolečine k samozavestnemu uporu... Razumljivo je, da se v taboriščni liriki, zapisani iz trpljenja, upora in upanja, njena ideološka zavest še bolj okrepi in strne s skupnostno zavestjo« (B. Paternu). Po vojni je opustila pesništvo in se poskusila v mladinski prozi v *Povesti o sreči* (Cibican II, Lj. 1946-47, v devetih št.). Uredila je

izbor iz Cankarja *Jaz, bratje, pa vem za domovino* (1951, spremna beseda in opombe). Izbrala, uredila, s spremno besedo in opombami je opremilo knjigi Zofke Kvedrove: *Veliki in mali ljudje* (1960) in *Odsevi*. Iz pripovednih in dramskih del (1970, Kondor 119). Napisala je besedilo in uredila zbornik *Spomeniki naj govore* (Zbornik spomenikov NOB v obč. Novo mesto, Novo mesto 1972). Uredila in spremno besedo je napisala izboru pesmi Vere Albrehtove in Katarine Špur v knjigi *Ravensbriške pesmi* (Murska Sobota 1977). Pomembno je njeno delo pri šol. knjigah. Z M. Jamar in Rozko Štefan je sestavila *Slovensko berilo I, II, III in IV*, ki so doživela celo vrsto ponatisov. Ur. je *Berilo za izobraževalne tečaje* (1949), *Novo berilo za izobraževalne tečaje* (1950), z Jamarjevo *Opombe k Berilom za izobraževalne tečaje* (1952). Bila je tudi v ur. odb. za sestavo beril za višje razr. sred. šol. Z drugimi je sestavila *Srbsko ali hrvatsko vadnico za drugi razr. gimn.* (1954). Veliko je pisala o ženskem vprašanju in ženskem gibanju na Slov. in izdala *Socializem in osvoboditev žensk* (dopolnjena slov. izdaja, 1960) ter *Socialisti in komunisti ter boj Slovenk za enakopravnost* (PZDG 1967, št. 1-2). Pogosto je pisala o slov. šoli, o šoli na splošno, o šolski reformi, o ženskem prazniku 8. mar., o Ravensbričku, o revolucionarkah Klari Zetkin in Rozi Luxemburg, predvsem pa o slov. pesnicah in pisateljicah: Anica Černej, Lojzka Štebi, Kristina Šuler, Zofka Kveder idr. Prevedla je nekaj krajših del: S. Vurgun, *Tega nas je Lenin naučil* (NZ 1946, št. 3); Veselina Genovska, *Matí* (DEN 1947, št. 31); Julius Hay, *Nasip ob Tisi*. Igra v 4 dej. (1957, cikl.); Luise Dornemann, *Jenny Marx* (MK Lj. 1961); Julian Tuwim, *Pesmi* (NSd 1961, 5 pesmi in intervju z njim); Roza Luxemburg, *Iz boja in življenja*. Izbrana pisma (izbrala, priredila in prevedla, MK Lj. 1963).

Prim.: Anagr. urad Trst; B. Paternu idr., Slov. književnost 1945-1965, I, Lj. 1967, 96-97; II, 410; L. Legiša, E. M., Vstal bo vihar, NZ 1946, 295-96 in SPor 1947, št. 247; Kojeko 2, 700-01; Knjiga '77, 508; Slov. književnost, CZ Lj. 1982, 241-42.

Jem.

MUŠIČ Zoran (Anton), v tujini **MUSIC Antonio**, akad. slikar in grafik, r. 12. febr. 1909 v Gor. Oče Anton iz Šmartnega, učitelj, mati Marija Blažič iz Kostanjevice, učiteljica. Osn. š. je obiskoval na Koroškem in Štajerskem, kamor se je družina preselila ob začetku 1. svet. vojne. Po končani realki in učiteljsišu v Mrbu se je

vpisal na akademijo v Zgbu, kjer je študiral v letih 1930-34 (L. Babić, V. Becić in M. Tartaglia). Za njegov nadaljnji razvoj je pomemben obisk Madrida 1935, pa tudi slikarska potovanja 1935-40, v največji meri pa bivanje v Dalmaciji v letih 1936 do 1942. 1937 je postal član kluba Neodvisnih. 1943 se je preselil v Benetke, 1944 ga je gestapo odpeljal v koncentracijsko taborišče Dachau, kjer je nastala zbirka risb o nacističnih grozodejstvih. 1945 se je vrnil v Benetke, kjer se je kmalu vključil v razstavno dejavnost (prve razstave: v Cavallinu in v Piccoli Gallerii). 1951 je v Cortini d'Ampezzo dobil Premio Parigi, ki so jo podeljevali franc. kritiki mladim ital. slikarjem. Leto pozneje je pripravil v Galerie de France prvo samostojno razstavo ter si kasneje uredil tudi atelje. Kot eden izmed vidnejših predstavnikov École de Paris si je s številnimi razst. po Evropi in Sev. Ameriki pridobil mednar. ugled. Uveljavil se je v slik., grafiki (litografija, jedkanica, akvatinta), risbi in ilustr., torej je po tehnični plati v enaki meri slikar kot grafik, menjava olje, pastel, gvaš in razne grafične zvrsti, ki druga drugo dopolnjujejo v emocionalnem in tehn. smislu; prav to izrazito prepletanje raznih medijev je pomembno vplivalo na mlade. M. je edini slov. slikar, ki živi in dela v tujini, kjer se je tudi uveljavil kot umetnik evrop. formata, čeprav so njegovi največji slikarski dosežki inšpirativno le vezani na domovino. »M., ki ga je sicer umetniško formirala zgb. akademija ter razmere v predvojni slov. umetnosti in ga nekoliko sprostilo iz norm barvnega realizma šele študijsko bivanje v Španiji, ni le mojster tonskih občutij, temveč njegove barve postajajo čiste in žive, tradicionalno impresionistično občutje motiva pa spodbuja zanimivo obravnavanje slikovne ploskve, ki predstavlja trdno koloristično kopreno, stkano iz sožitja krepkih in bežnih barvnih potez, lis in madežev« (Jure Mikuž). Za prvo polovico petdesetih let je za M-ovo ustvarjanje značilno vizualno in pomensko krčenje ter problemsko osredotočanje. Oddaljil se je od predvojno ljubih dalmatinskih motivov ter se preda simbolni govorici hieroglifskih znakov različnih izvirov. K Istri, Krasu in Dalmaciji se je M. ponovno vrnil po letu 1956, ko, vzgledujoč se po načelih evrop. lirične abstrakcije, ustvari svoj lastni abstraktni vzorec. Okoli 1960 so tudi barve intenzivnejše in temnejše, slikar pa »ohranja značilno tehniko vpijanja svetleje-

ših barvnih lis v temnejše in obratno, s čimer umerja njihovo potencialno vizualno nasilnost v nežne prehode muzikalnih občutij» (J. Mikuž). M-ev opus bi lahko razdelili na več dokaj ostro ločenih ciklov: obdobju M-evih »Konj« v prelomu štiridesetih in petdesetih let sledi obdobje »oblin«, ki doseže svoj višek okoli leta 1955, temu pa kratko obdobje »sestavljenc« v letih 1958-59; cikel »Izžgana zemlja«, ki se je izčrpal v letih 1960 in 1961, je »verjetno notranje bogatejši pa tudi najzapletenejši izmed vsega, kar je M. ustvaril doslej« (Z. Kržišnik). Obdobju »Cortinskih likov« (1963-64), ciklu slik in listov iz cortinskega bazena sledi obdobje, ki predstavlja nekakšno sintezo vsega, kar je naslikal doslej. Znova se pojavi »Konj«, tokrat kot »obstoje element slike, trden gradnik njenega ravnesja in notranjega ritma« (Z. Kržišnik). Cikli it. in zatem apeninskih motivov predstavljajo povratek k figuraliki. 1970 se M. povsem nepričakovano vrne k motivom dachauskih mrličev. Cikel »Nismo poslednji« je pretresljivo globoka izpoved človeškega trpljenja in smrti. Z zadnjim ciklom »Kamnite pokrajine« proti koncu osemdesetih let se je ponovno vrnil h krajini. M. nedvomno sodi med redko pomembne in samosvoje umetniške osebnosti sodobnega likovnega ustvarjanja. Nagrade: nagrada Premio Giuliano (beneški Biennale, 1950), nagrada Paris (Cortina d'Ampezzo, 1951), nagrada Prix de Paris (Cortina d'Ampezzo 1952), glavna nagrada za grafiko (beneški Biennale, 1956), nagrada OLO Lj. (II. mednar. grafična razst. Lj., 1957), nagrada UNESCO (beneški Biennale, 1960), velika nagrada za slikarstvo (Biennale Internazionale di Mentona, 1973), Jakopičeva nagrada (1979), velika častna premija (14. mednar. grafični bienale v Lj., 1981). 1970 je prejel najvišje priznanje franc. vlade »vitez umetnosti«, 1981 so ga izvolili za zunanje-ega dopisnega člana SAZU. Samostojno je razstavljal 1937 v Bgdu (s F. Šimunovičem), 1938 v Lj. (z M. Galando in M. Malešem), 1939 v Bgdu (s F. Šimunovičem), 1940 v Mrbu (s K. Putrihom) in v Bgdu (s F. Šimunovičem), 1942 v Lj., 1944 v Trstu in Benetkah, 1946 v Benetkah in Trstu, 1947 v Benetkah, 1948 v Rimu in Zürichu, 1949 v Milanu, Génèvi in Benetkah, 1950 v Rimu, 1951 v Trstu, 1952 v Parizu, 1953 v Parizu in New Yorku, 1954 v Bruslju, Philadelphiji, Parizu in Rimu, 1955 v Milanu in Londonu, 1956 v Benetkah in Parizu, 1958 v Parizu, 1960 v Parizu, Benetkah, Lj. in Zgbu, 1961 v Zürichu, Londonu,

Dürenu, Wuppertal-Elberfeldu in Milanu, 1962 v Saarbrückenu, Münchnu, Oslu in Braunschweigu, 1963 v Benetkah in Marseillu, 1964 v Parizu, Baslu in Baden-Badnu, 1965 v Kasslu, Mannheimu, Lübecku in na Reki, 1966 v Trieru, Gradcu, Braunschweigu, 1967 v Lj., Düsseldorfu, Nürnbergu, Parizu in Milanu, 1969 v Londonu, 1970 v Parizu, 1971 v Münchnu, Bruslju in Bologni, 1972 v Parizu, 1973 v Madridu, 1977 v Kopenhagnu in St. Etiennu, 1978 v Oslu in Parizu, 1979 v Gorici in Bgdu, 1980 v Benetkah. Sodeloval je na številnih mednar. razst., npr. na mednar. grafičnih bienalih v Lj., Tokiu, na Documenta v Kasslu, na razst. franc. in it. umetnosti... Njegova dela se nahajajo v številnih pri- vatnih in drž. zbirkah, gal. in muzejih.

Prim.: Biografski in bibliografski podatki do leta 1967 so v katalogu: Zoran Kržišnik, Zoran Anton Mušič, retrospektivna razstava, 17. apr. do 7. maja 1967, Moderna gal. Lj.; Giuseppe Mazzariol, Music, Palazzo Attems, 6 gennaio - 25 febbraio 1979, Gorizia; A. Bassin, Zemlja kot izpovedna tema, LD 15. apr. 1967; J. Mesesnel, Kultivirana, subtilna barvitost, Delo 5. maja 1967; Mar. Tršar, Likovni zapiski, NRazgl 27. maja 1967, str. 254; Mil. Bambič, Z. Mušič v Torbandena, PDK 2. nov. 1967; L. Bizjak, »Za nami pridejo drugi«, PrimN 29. jan. 1971; Bogd. Pogačnik, Mušič v Galerie de France, Delo 7. jan. 1971; And. Novak, K še zmeraj neznani deželi, Delo 6. jan. 1973; Mil. Rener, Mušičeva retrospektiva v salonu palače Attems, PDK 14. jan. 1978; Manca Košir, »Pariz je tudi danes središče umetnosti...« 7 D 26. apr. 1979; Mar. Zlobec, Slika nastane, kadar sama hoče, Delo 13. jan. 1979; Luigi Danelutti, La Mediata »Imagerie« di Music, Il Piccolo illustrato 10. febr. 1979; Fulvio Monai, Music nella sua Gorizia, Picc. 14. jan. 1979; Zoran Kržišnik, Slikar-grafik v središču poglobitvinih tendenc evropske likovne umetnosti, PDK 15. apr. 1979; Isti, V življenjski areni kot umetnik naše pokrajine, Delo 10. apr. 1979; L. Bizjak, Razstava Z. M. v palači Attems, PrimN 12. jan. 1979; Slov. likovna umetnost 1945-1978, I, Moderna galerija, Arhitekturni muzej, Lj. 1979; Odinea Cupin, »Slikar mora posredovati izključno občutke, s katerimi je v svoji notranjosti prepojen«, PDK 24. avg. 1980; Fr. Udovič, Goričanu Z. M. prva nagrada na 14. mednar. grafičnem bienalu, PDK 13. jun. 1981; M. Z., Umetnika Černigoj in Mušič zunanja dopisna člana SAZU, PDK 3. maja 1981.

Nsn.

MUSIZZA Karel, duhovnik, r. v Trstu 11. avg. 1889 in u. 20. mar. 1976. Oče Bartolomej, mati Marija Sivitz. Sole je obiskoval v Trstu, kjer je kot gojenec trž. škof. zavoda 1910 maturiral na trž. liceju. Od 1910 do 1914 je bil v gor. bogoslovju. Mašniško posvečenje je prejel 7. jul.

1914. V letih 1925-28 je bil na teološki fak. v Gradcu, kjer je doktoriral 14. jun. 1928, nato je nadaljeval študije v Rimu in 8. nov. 1930 doktoriral iz cerkv. prava na Lateranski univ. (S. Apollinare). Služboval je od 1914 do 1915 kot kpl. škofa Karlina; 1915-17 je bil kpl. v Rojanu, kjer je skrbno vodil slov. Marijino družbo; 1917-20 kpl. v trž. ubožnici (Istituto dei poveri); 1920-24 tajn. na trž. škofiji in koralni vikar ter kpl. v stolnici sv. Justa; 1924-26 notar pri cerkv. sodišču in kpl. pri Starem sv. Antonu; 1. avg. 1926 je postal kanonik teolog stolnega kapitlja v Kopru in to ostal kljub nadaljnjim službam in odgovornostim. 1930 je šel v Gor., kjer je bil do konca 1938 prof. fundamentalke in študijski prefekt v gor. bogoslovju. Tu se je v letih faš. napadov na gor. bogoslovje postavil v bran svojega škofa Al. Fogarja. Odločno se je zavzemal za naravne pravice slov. ljudstva. Zato je bil skupno z msgr. Rutarjem 1934 interniran za pet let v notranjost države v Valfabbrica pri Perugii. Po dveh letih je nadšk. Margotti dosegel pomilostitev. Ker se ni smel vrniti na svoje službeno mesto, je odšel v Rim in tu 1939 dobil zaposlitev na papeški U Urbaniana (De propaganda fide), najprej kot prof. dogmatike, nato pa do 1945 kot generalni tajn. U. Lj. škof Anton Vovk, kateremu je bila poverjena skrb za slov. del tržaško-koprske škofije v con B, ki je bila pod. jsl. upravo, je 2. okt. 1954 msgr. Musizzo imenoval za svojega delegata v Kopru z vsemi pravicami in dolžnostmi generalnega vikarja. 1956 je odšel iz Kopra, kjer je prevzel upravo slov. dela tržaško-koprske škofije v Jsl. dr. Mihael Toroš v Novi Gorici. Po odhodu iz Kopra je imel svoje stalno bivališče v Trstu, a je več let živel v Benetkah. Od 1956 do 30. sept. 1968 je bil v Benetkah rektor cerkve v Mira Vecchia in kpl. pri dominikankah, od 1959 tudi sodnik pri cerkv. regionalnem sodišču v Benetkah, kateremu se je posvečal z veliko skrbjo in razsodnostjo. Zadnja leta je živel v Trstu odmaknjen in v tihoti. Msgr. M. je bil zelo nemirna, a dobra duša. Veliko je daroval potrebnim, dajal v dobre namene in še posebej za misijone. Bil je iskren prijatelj Slov. Naučil se je slov. jezika, nastopal v zaščito slov. pravic, dvigal glas in sodeloval pri spisovanju raznih spomenic na Apostolski sedež, v katerih so stala poročila o nevdržnem stanju slov. vernikov pod faš. zatiranjem in zahteve za posredovanje.

Prim.: Škof. arhivi: Trst, Lj., Benetke; KatG

23. mar. 1976; R. Klinec, Primorska duhovščina pod fašizmom, GMD Gorica 1979, 126.

Skerl

MUSONI Francesco, geograf, speleolog, zgodovinar, politik, r. 11. nov. 1864 v Sarženti pri Špetru (S. Pietro al Natisone) v Benečiji, u. 18. okt. 1926 v Vidmu. Oče Anton, kmet, mati Terezija Tomasetigh iz Kozce v bližnji občini Sv. Lenart, gospodinja. Po gimn. in humaniora v Vidmu študiral geografijo pri takratnem vodilnem ital. geografu Giovanniju Marinelliju na U v Padovi, kjer je doktoriral 1888. Nato je bil prof. eno leto v Cevi (provinca Cuneo v Piemontu) na gimn., potem prof. zemlj. na Trgov. tehničnem zavodu v Palermu, od 1892 na enakem zavodu v Vidmu, kjer je postal 1923 ravn. in prof. zgod. in filoz. na novem Znanstv. liceju, nekaj mes. pred smrtjo pa ravn. na starem Trgov. tehn. zavodu. 1902 je bil izvoljen za privatnega docenta, 1915 pa za honorarnega prof. geografije na U v Padovi, vendar Vidma ni zapustil. Od 1902 do smrti je bil preds. Circolo speleologico e idrologico v Vidmu. Tu je ustanovil 1904 speleološko revijo *Il Mondo Sotterraneo*, ki je izhajala do 1923. Aktivno se je udeležil domala vseh geograf. kongresov v It. Sodeloval je pri velikem mednar. atlasu Touring Cluba. Nazadnje mu je bila poverjena redakcija balkanskih pokrajin, posebej Jsl. in Bolg., pri ital. enciklopediji Treccani, a ga je prehitela smrt. Znanstveno dejavnost, ki ji je posvetil domala 35 let življenja, je osredotočil na rodno Furlanijo in tu posebej na Benečijo, kjer je proučeval tudi etnografijo in folkloro njenih prebivalcev, kar mu je omogočilo poznanje jezika tamkajšnjega slov. življa. Kot dober poznavalec slovanskih jezikov je propagiral slavistiko v It., medtem ko je sam izpričal veliko zanimanje za južne Slovane. Študije, ki so izšle samostojno, so: *La vita degli Sloveni*, Palermo-Torino 1890; *Sulle incursioni dei Turchi in Friuli*, I-III, Ud. 1890-92; *La Macedonia e la questione d'Oriente*, Ud. 1894; *Gli studi di Folklore*, Ud. 1894; *Russia*, Ud. 1895; *Fiera di San Quirino presso S. Pietro al Natisone, documentata del 26 giugno 1254*, Ud. 1898; *Le sedi umane nel bacino medio del Natisone*, Firenze 1908; *La Nazione Slovena e l'attuale momento politico*, Milano 1916; *La provincia di Udine e l'invasione nemica*, Ud. 1919; *Cenni sulle condizioni politiche della Jugoslavia*, Ud. 1923; *La Jugoslavia. Profilo geografico, fisico, etnico-linguistico, economico*, Firenze 1923. V Rivista Geo-

grafica Italiana so izšle razprave: *Sulle lingue e sui popoli Jugo-Slavi* (1896); *I nomi locali e l'elemento slavo in Friuli* (1897); *La Penisola Balcanica e l'Italia* (1904); *Studi antropogeografici: Le sedi umane in Serbia e nei paesi serbi* (1906); *Il Monte Nero e la toponomastica della Penisola Balcanica* (1916); *A proposito di topolessigrafia e toponomastica slava nella Venezia Giulia* (1917); *Jugoslavia e Italia* (1922-23). Največ prispevkov, med njimi tudi o kraškem podzemlju v Toskani, Apuliji in Belgiji, je objavil v *Il Mondo Sotterraneo*. S slov. področja v Benečiji so to: *Velika Jama in S. Pietro al Natisone* (I, 1904-05); *Visita alle sorgenti di San Giovanni d'Antro* (prav tam); *Esplorazione di alcune grotte dei Bernadia* (II, 1905); *Esplorazione di due voragini* (III, 1906-07); *Le sorgenti della valle media del Natisone* (IV, 1907-08); *Fenomeni carsici sopra Jainich* (prav tam); *La regione sorgentifera del fiume-torrente Natisone* (V, 1908-09); *Una voragine sul monte Hum* (prav tam); *Fenomeni carsici sopra Mersino* (prav tam); *Un lago quaternario già esistente nelle valli dell'Alberone e dell'Erbezzo* (VI, 1909-10); *Una voragine nel conglomerato pseudocretaceo in valle del Natisone* (prav tam); *Una voragine nei pressi di Terpezzo* (prav tam); *La grotta «Veleniza» presso Zamier* (IX, 1913); *Doline di sprofondamento presso Carraria* (prav tam); *Influenza del carsismo sulla vita pastorale nel bacino medio del Natisone* (prav tam); *Due grotte in Val del Natisone* (XV-XVI, 1919-20). Pomembnejši prispevki, ki so izšli drugod, so: *Un po' di bibliografia resiana* (Pagine friulane, IV, 1891, 111 ss.); *Il più antico documento datato della lingua slovena in Friuli* (Il Friuli, X, 1892, 181); *Estensione e numero degli Sloveni* (Geografia per tutti, 1892, št. 7, 181); *La Resia e i Resiani* (prav tam, 1892, 306 in še 321 ss.); *Usi e costumi degli Sloveni veneti* (Archivio per lo studio delle tradizioni popolari, Palermo 1893); *Le ultime incursioni dei Turchi in Friuli* (Atti dell'Accademia di Udine, III serie, 1893-94, vol. I); *Le terre slovene nel IX secolo* (In Alto, Cronaca della Società Alpina Friulana, V, 1894); *Sulle condizioni economiche, sociali e politiche degli Slavi in Italia* (Atti del II Congresso Geografico Italiano, Roma 1895); *Contributo agli studi toponomastici sul Friuli* (Atti dell'Accademia di Udine, Udine 1896); *Fra gli Sloveni di Montefosca* (slov. Črni vrh) (Pagine friulane, X, 1898, št. 10); *La lotta delle nazionalità in Austria* (Atti dell'A., 1898-99, ser. III, vol.

VI); *«Historia Langobardorum» e gli Sloveni del Friuli* (Atti del Congresso Storico Internazionale tenuto a Cividale, 1899); *Le sorgenti Na Klantz, Arpit e Pojana* (La patria del Friuli, Udine, okt. 1908); *Studi antropogeografici sulle Prealpi Giulie* (Guida del Friuli, vol. IV, 1910, 106 ss.); *La popolazione in Friuli* (Annali del R. Istituto Tecnico di Udine, Udine 1912 in 1915). - Ob vsem šolskem in znanstv. delu pa je bil M. tudi upravno-polit. delavec. Celih 29 let je bil nepretrgoma obč. odbornik in tudi župan v Špetru. Od 1914 do 1923 je bil pokrajinski svetovalec v Vidmu, izvoljen v čedajskem okrožju, nekak Trinkov tekmeč in sodelavec. Trinko je bil izvoljen na ljudski katol. stranki (1914: 5.010 glasov), M. na liberalni (4711 glasov). 1920 je bil izvoljen na reformistični stranki (partito riformista), dobil je 3.180 glasov, Trinko 5.901. V pokrajinskem svetu sta s Trinkom lepo sodelovala in se borila za gosp. napredek Benečije. Za njegovo poroko z Emilijo Velišič mu je Trinko napisal priložnostno pesnitev in jo izdal v posebni knjižici (Udine, Tipografia del Patronato, 1897). Politično je bil M. v prvi dobi zagovornik naglega poitalijančenja Benečanov. O tem piše S. Rutar v knjigi Beneška Slovenija (Lj. 1899): »Župan te občine (Špeter) je sedaj Fr. dr. Musoni, ki Slovincem razlaga, naj se "iz ljubezni do Italije" odreko svojemu materinemu jeziku in na kratko poitalijanijo.« Čeprav se je M. vključil v ital. kult. življenje in je pisal samo v ital., se je zlasti v svoji zreli dobi zavedal problemov Benečije in jih obravnaval v znanstvenih razpravah in z besedo v videmskem pokrajinskem svetu. Bil pa je zvest italijanski državljan, kakor je izjavil prvo nedeljo v mar. 1923 v Čedadu, ko so svečano proslavili njegovo odlikovanje z naslovom komendnika (commendatore): »Na drugi strani pa imamo največjo srečo, da smo državljani države, ki verjame v rimsko civilizacijo in velikodušnost, ki se je vedno pokazala, da spoštuje običaje, vero, jezik, kult. potrebe svojih tujerodcev in ravna z njimi kakor z drugimi državljani kraljevine« (Giornale di Udine, 6. mar. 1923).

Prim.: Izpis iz krstne knjige župnije Špeter; R. Almagià, F. M., Atti dell'Accademia di Udine, 1927-28, Ud. 1928, 145-89 z obsežno bibliografijo, ki jo je zbral F. D. Ragin; Michele Gortani, F. M., In Alto, Cronaca semestrale della Società Alpina Friulana, XXXVII, 1926, 86-87; Beneška Slovenija, Gor. 1950, 132; Giornale di Udine, 6. mar. 1923; F. M., opisovalc in glasnik Beneške Slovenije, Matajur 1952, št. 34, 3 s sl.; Gius. Mar-

chetti, Il Friuli, Ud. 1974, 992-93; Carlo Podrecca, *Slavia Italiana*, ponatis z biografsko in spremno študijo Pavla Petriciga, Trst 1977, pass.; *Atti del Consiglio provinciale di Udine*, Ud. 1914-23 (v pokrajinskem arhivu); M. Jevnikar, Ivan Trinko pokrajinski svetovalec v Vidmu, 1902-1923, *Acta Ecclesiastica Sloveniae*, 6, Lj. 1984, 91-136.

Svk.

MUZIO Girolamo (Girolamo Muzio giustinopolitano), pesnik, teolog, zgodovinar in politik, r. 22. mar. 1496 v Padovi, u. 1576 v Panaretti blizu Firenc. Oče Cristoforo je poučeval leposlovje v Kopru in tu je dobil M. prvo izobrazbo v gramatiki in retoriki. Kasneje se je izobraževal pri priznanih literatih: Rafaelu Regiu, Battisti Egnaziu, Vettorju Faustu idr. Večji del življenja je služil po različnih dvorih ter za vladarje, papeže, kardinale in vojvode opravljal razne diplomatske in uradne posle, obenem pa se izobraževal in liter. ustvarjal. Bil je tipičen predstavnik humanizma in renesanse, zazrt v grško in rim. klasiko in viteško kult. svojega časa. Zgodnejša dela so bila posvečena predvsem poeziji, jezikoslovju in politiki ter so nastajala tja do leta 1548, ko je potoval po Lombardiji, Piemontu, Franc., Flandriji in nem. deželah ter za krajša obdobja služboval na dvorih v Ferrari, Pescari, Nizzi in Milanu. Po letu 1548 se je začel ukvarjati z verskimi vprašanji in se v času protestant. gibanja povsem opredelil za rim. kat. Cerkev in papeško kurijo. Postal je celo eden najbolj zagrizenih nasprotnikov heretičnih nauk in luteranstva ter dobil vzdevek »malleus hereticorum«. Najbolj so poznani njegovi srditi napadi in polemike s koprskim škofom Petrom Pavlom Vergerijem, zajeti v zbirki pisem *Vergerianae* (1549-50), in v prvem delu *Lettere Cattoliche* (1551). Z njimi je povzročil, da so Vergeriju odvzeli koprsko škofijo in ga je inkvizicija neusmiljeno preganjala; zatekel se je v Nemčijo in sodeloval s P. Trubarjem. M. je polemiziral tudi z drugimi heretiki, kot npr. s fra Bernardinom Occhinom iz Siene (*Le Mentite occhiniane*), z Giovannijem Brenzijem (*La Cattolica*), zwinglijancem Enricom Bullingerjem (*Il Bullinger riprovato*) idr. M. se je v delu *Istoria sacra* tudi prvi lotil luter. teologa - istrskega rojaka M. Flaciusa Illyrica oz. njegovega obširnega dela *Centuriae Magdeburgenses*. Najbolj ustvarjalno, plodno in srečno obdobje svojega življenja pa je M. preživel na dvoru urbinskega vojvode Guida-Ubalda II., kamor je prišel 1553. Šele tu se je skoraj v celoti posvetil študiju in obrambi

katol. Cerkve ter neutrudno izdajal številna dela, med katerimi so pomembna predvsem *Duello* (1550), *Risposte cavalleresche*, *Cattolica disciplina dei principi*, *Antidoto cristiano*, *Eretico infuriato* in številna druga. Papež Pij V. ga je za nekaj let poklical v Rim in mu poveril nalogo, da uradno nastopa v obrambi katol. Cerkve in njene doktrine. Dajal mu je zadostno podporo za brezskrbno življenje, ki pa se je s papežovo smrtjo 1572 znova sprevrglo v nenehno borbo za vsakdanji kruh. Po krajšem službovanju pri kardinalu Ferdinandu de Medici je na stara leta našel zatočišče pri prijatelju Lodovicu Capponi v Panaretti blizu Firenc, kjer je pri 81 letih tudi umrl. M. je bil eden izmed najplodovitejših liter. ustvarjalcev svojega časa. Večina del, izmed katerih jih je le dvojje napisanih v latin., je izšla že za njegovega življenja. Manjši del je bil tiskan po njegovi smrti oz. je ostal v rokopisu. Njegov liter. opus je zbran v najrazličnejših bibliotečnih in arhiv. ustanovah po It. in drugih deželah, kjer je potoval in bival. Za njegovo ožjo domovino Istro je poleg zbirke pisem *Alla nobilissima città et popolo giustinopolitano*, namenjena konservativnim krogom koprškega plemstva ter posameznim znancem in prijateljem, pomemben tudi ep *L'Egida* v 10 knjigah, ki v prostih verzih opisuje nastanek mesta Kopra, vendar nima kake večje zgod. vrednosti.

Prim.: EncIt XXIV, 174; Stankovich, *Biografia* II, 196-235.

Zitko

MUZNIK (Musnlg, Mussnlg, Musznlg, Mužnlk) Anton, zdravnik, r. 1726 pri Sv. Luciji ob Soči (danes Most na Soči), u. 22. maja 1803 v Gor. Natančnejši rojstni in rodbinski podatki niso ohranjeni, M-ov zapuščinski akt navaja imena dveh njegovih bratov: Peter, župnik v Ukvah, in Tomaž, kmet pri Sv. Luciji. Šole je obiskoval na Kranjskem in Hrvaškem. 1756 je zdravil kugo v Transilvaniji, očitno kot zdravniški pomočnik, saj je promoviral z *Dissertatio inauguralis de delirio febrili* 22. mar. 1758 na dunajski U. Disertacija je izšla tudi v knjižni obliki (1758, 30 str.). 1758 se je na Dunaju poročil z Jožefo Klopfer, hčerko dunajskega trgovca, v zakonu se jima je rodilo več otrok; sin Franc, ki je promoviral iz medicine na Dunaju, je u. že 1801. Med 1758-63 se je M. kot vojaški zdravnik udeleževal avstrijsko-pruskih vojn, 27. jul. 1763 je prišel v Gor. in tu deloval do smrti kot prvi deželni zdravnik (protomedik). 1767 je ponovno

zdravil kugo v Transilvaniji. V Gor. je deloval predvsem na zdravstvenem razsvetljevanju deželnega prebivalstva. Izkušnje iz svojega delovanja je objavil v knjigah *Clima goritiense* (Gorica 1781, 152 str.) in *Dissertazione sopra le osservazioni in rapporto alle malattie del popolo di queste unite contee di Gorizia e Gradisca* (Gorica 1795, 58 str.) ter v periodičnih poročilih goriške kmetijske družbe *Notizie della imperial regia società agraria delle unite contee di Gorizia e Gradisca* (1781-88). M. je tu objavil 27 tromesečnih poročil pod naslovom *Osservazioni sopra le malattie, dalle quali secondo le varietà dei tempi e delle stagioni viene attaccato il popolo di questa città e di tutta la Provincia*. V Gor. je M. postal član tamkajšnje kmetijske družbe (1766), kasneje tamkajšnje arkadijske družbe (nosil je akademsko ime Lepildo Ireneo), bil je tudi član znanstvene akademije v Roveretu. V Gor. je učil in vodil kirurško š. Že v svoji disertaciji je zapisal, da je sledil nauku L.B. van Swieten, čigar predavanja je več let poslušal. Ta holandski zdravnik je učil na Medic. fak. dunajske U, po njegovi zaslugi je Dunaj postal pomembno medicinsko središče. Tako kot njegova predhodnika in vzornika Thomas Sydenham in Herman Boerhaave je tudi van Swieten črpal in oslanjal svoje poglede na antičnega zdravnika Hipokrata, ki je priporočal natančno opazovanje bolezni, kajti le tako je bolezen mogoče učinkovito zdraviti. Te svoje vzornike M. omenja v uvodu knjige *Clima Goritiense*, knjiga je pravzaprav prikaz dvajsetletnih piščevih izkušenj pri praktični uporabi Hipokratovih ter nauk njegovih strok. naslednikov. Vendar ni izrazilo medicinsko delo, njena vsebina je porazdeljena na 12 poglavij: O imenu in geografski legi mesta Gorice in celotne pokrajine, O letnih časih, O vetrovih, O vodah, O zemlji, O načinu življenja prebivalstva, njegovih navadah in lastnostih, O astronomiji, O goriškem podnebju in endemičnih boleznih, O načinu zdravljenja, O vinu, O različnih stvareh, O nalezljivih boleznih goveda. *Clima Goritiense* je pravzaprav tudi domoznanska knjiga ali kakor je M. v uvodu zapisal: »Opisal sem goriško podnebje in moja dolžnost je, da to knjigo poklonim predvsem tebi, slavna cesarsko-kraljeva kmetijska družba. Ti namreč s svojo večščino, učenostjo, nauki in zgledom učiš, kako se na lahek in primeren način bolje gojijo drevesa v teh predelih, kako vinogradi, polja in travniki, kako pridobimo pri-

delke, sadje, živino, vse namenjeno za prehrano človeškega rodu in za potrebno obilje... Jaz pa si prizadevam prikazati tista sredstva, s pomočjo katerih ohranjamo zdrav človeški rod, in sredstva, s katerimi more bolnik ozdraveti.« M. je prišel na Goriškem uvajati nove načine zdravljenja in zdravstveno preventivo. Najpomembnejše je njegovo delovanje pri uvajanju varicelije, cepljenja proti kozam; ob koncu življenja pa je kot preventivo zoper koze uporabljal vakcinacijo. Ohranjeni so tudi podatki o M-ovih analizah vode, ki so tjo v tistem času rabili Goričani. Muznik je bil tudi praktični zdravnik, o tem poroča v svojih delih. Opisal je tudi prva poskuse cepljenja proti kozam in natančno popisal reakcijo cepljenih (otroci grofa Strassolda iz Šempasa). *Clima Goritiense* je knjiga razsvetljenega obdobja, napisana je v izrazitem prizadevanju za izboljšanje zdravstvenih razmer, pa tudi za izboljšanje kmetijske proizvodnje (npr. poglavje o vinih) in živinozdravstva. Tako je M. izpolnjeval naloge, ki mu jih je nalagala drž. in dežel. oblast. M. se tedaj narodnostno ni izpovedoval, posredno se je glasil za Slovence in tudi o imenu Gorice je sodil, da ima slov. izvor. Sicer pa so drugi podatki o njegovem življenju zelo skopi. *Clima Goritiense* je ob izidu naletela na kritiko, gor. arkadijska družba je M. grajala, ker je knjigo izdal brez njene vednosti; knjigi so tudi očitali slab lat. jezik in netočnosti. Sicer pa je M. užival ugled in bil tudi član dunajske Medic. fak., kar navaja tudi besedilo v M. posvečeni knjigi zdravnika G. Sticottija (1801). M-ovo delovanje še ni bilo osvetljeno z medikohistoričnega stališča. Le delno so prikazani M-ovi pogledi na širjenje infekcije, pri čemer je njegova razlaga »bistva in širjenja infekcije močno podobna Plencičevi... Ko Muznik piše o bliskovitem širjenju epidemij koz s posredovanjem "miazme", jo celo enači z gnojno vsebino variolnih pustul« (D. Mušič - J. Batis). Ivan Pregelj mu je posvetil tri svoja dela: *Zgodbe zdravnika Muznika* (1923), *Runje* (1925) in *Zdravnika Muznika štiri vigilije* (1929). M. ima svojo ulico v Gor. (Via Musnig).

Prim.: SBL II, 185 (z navedeno lit.); Codelli, Scrittori, 1793, 171-73; Atti della imp. regia Società Agraria di Gorizia, 1844, 4; G. Luzzato, Atti e memorie 1864, 207-10, 222-24; Rutar, Tolm. 183, 245; Manzano, Cenni 137; Rutar, Zgod. črtice, 77-80; Soča 27. febr. 1885; PrimL 5. dec. 1895; Gorica 8. jun. 1900; A. Hirsch, Biographi-

sches Lexikon der vorragenden Ärzte aller Zeiten und Völker, 1932, 4, 310; Soča 29. dec. 1956; I. Pregelj, Izbrana dela, 4, 1964, 386-94; De re medica goritensi memoriae 1964; B. Marušič, ZdrV 1971, 165-67; Isti, PrimN 21. apr. 1972; Isti, TolmZb 1975, 239-45; Isti, StudG 1975, 71-84; E. Pascoli, La Contea di Gorizia e Gradisca nel settecento, Udine 1967, 209-15; Marchetti, Il Friu-

li, 1974, 992; M. Dolenc, Veterinarski glasnik 28, 1974, 583-87; S.(everin) Š.(ali), Zapis o Preglju in njegovem »Muzniku«, v: Zgodbe zdravniška Muznika, Lj. 1980, 208-12; D. Mušič-J. Batis, Zbornik za zgod. naravoslovja in tehnike, zv. 3, 1975, 18, 19, 51-52, 74-75, 77, 79, 81-82, 149, 154; Maria Teresa e il settecento goriziano, 1982, 178. B. Mar.

N

NABERGOJ Ivan, politik, r. 28. maja 1835 na Proseku pri Trstu, u. 10. sept. 1902 tam. Oče Ivan je bil kmet, ki se je z Vipavskega priženil k Mariji Rupel na Prosek. Osn. š. je dovršil na Proseku, potem se je sam izobraževal. Po očetu je prevzel posestvo in dobavljal material za zgraditev Miramarskega gradu (1856-60). Tedaj se je tako seznanil v nadvoj. Maksimilijanom, da ga je spremljal na Dunaj. 1862 se je prvič oglasil v N z dopisom o kmečkih zadevah (str. 142), leto pozneje pa je užival že tak ugled, da je nagovoril Bleiweisa v imenu prim. Slov. ob 20-letnici Novic (N 1863, 225). Leta 1864 je bil na Proseku prvič izvoljen za župana, ker »je že toliko storil za našo vas« (N 1864, 230), na dopolnilnih volitvah prve dni jan. 1866 pa v VI. okraju (Prosek - Kontovel - Sv. Križ) v trž. mestni in deželni svet namesto Pietra Kandlerja (Zaliv 1972, št. 34-35, 57) in na tem mestu ostal do 1900. Že isti mesec je govoril v mestnem svetu, naj bi odložili v Trstu vojaške nabore in naj bi okoličanski bataljon tisoč mož še naprej opravljal svoje delo za mesto in okolico, morali pa bi mu odmeriti primerno odškodnino (Zaliv 1973, št. 44-45, 407). V prvih letih je iskal sodelovanja in sporazuma z it. večino, a ni našel odmeva; ko pa so v mestnem svetu 1869 razveljavili vse okoličanske mandate razen njegovega, so mu rojaki očitali narodno mlačnost in strahopetnost (SN 1869, št. 53, 58-59, 62) ter izdali proti njemu letake (N 1868, 402). Leta 1868 je zahteval ločitev okolice od mesta in združitev v samostojno županijo, malo pozneje ustanovitev samostojnega šolskega odseka za okolico. 18. dec. 1883 je zagovarjal v mestnem svetu slov. prošnjo 1428 očetov iz Trsta, naj se

odpre v mestu slov. šola, češ: »Mi smo doletni postali. Zavedamo se svojih narodnih pravic, ki jih zahtevamo v imenu svobode in vesoljnega napredka« (KCM 1909, 71). Podobne vloge je zagovarjal 1884 in 1891. S tem in s stalnim zagovarjanjem slov. potreb se je tako zameril it. večini, da so mu dvakrat razveljavili mandat. Sklep sta vlada in sodišče okt. 1897 razveljavila, ko pa so slov. zastopniki prišli v zbornico, jih je galerija dejansko napadla, it. svetniki pa so izostali. Od tedaj se N. ni več udeleževal sej. N. je bil 1868 med organizatorji tabora v Šempasu (18. okt. 1868) in na njem govoril za uvedbo slov. jezika v šole in za ustanovitev visoke pravne šole v Lj. Bil je odbornik briškega (25. apr. 1869) in pivškega tabora (9. maja 1869). Ko so 1870 odprli na Proseku pripravnico za vstop v srednje šole, ji je N. odstopil prostore v rojstni hiši in jih še povečal, sam pa si je blizu nje zgradil enonadstropno hišo, nekaj dvorec. Sodeloval je pri polit. in gosp. organizaciji trž. Slov. Bil je med ustanovitelji Sadjarskega trgovskega društva (1873), Slov. delavskega podpornega društva (1879), Slov. kmetijskega društva za trž. okolico, Tržaške posojilnice in hranilnice (ust. 1885, registr. 3. nov. 1891). Na Proseku je bil preds. Bralnega društva (ust. 5. jan. 1878, E 12. jan. 1878) in društveni prostori in prireditve so bili v njegovi novi hiši, ki je imela dvorano z odrom. Pri Političnem društvu Edinost je bil od ustanovitve (12. nov. 1874) in od prvega občnega zbora 2. febr. 1875 do apr. 1891 preds. Na občnem zboru 1875 je zagovarjal pomnožitev slov. šol v okolici in predlagal kot referent o šolskih zadevah, naj prosi Edinost mestni svet, da ustanovi tri glavne šole s slov.

učnim jezikom, da spremeni v Rojanu 3. it. razr. v slovenskega in da odpre pri Sv. Mariji Magdaleni Zgornji slov. enorazrednico. Že na prvem občnem zboru je A. Trobec (gl. čl.) predlagal, da bi Edinost izdajala svoje glasilo. Ker se je N. z nekaterimi odborniki bal, da bi z listom škodili gor. Soči, so se z njo pogajali za skupno izdajanje; ko pa so Gor. trž. predloge odbili, je začela E 8. jan. 1876 izhajati (do 2. sept. 1928). N. jo je ves čas podpiral. Leta 1873 je kandidiral v IV. trž. volivnem razr. z okolico v drž. zbor in bil izvoljen z dvetretjinsko večino kot prvi Slov. iz trž. okolice. Zagovarjal je mlad-slovenski program (N 1873, 298) in z Vošnjakom, Razlagom in Pfeiferjem so ustanovili v drž. zboru poseben klub ter apr. 1874 vsi štirje glasovali za Stremayrove cerkveno-polit. zakone. Hohenwartovemu klubu, ki je družil konservativce in slovanske skupine, so se vsi štirje pridružili 1876. Kot govornik se je N. udeleževal proračunskih razprav, zagovarjal gosp. potrebe Trsta in okolice in slov. zahteve. Kot v trž. mestnem svetu so mu bile tudi v dunajskem parlamentu prva skrb slov. šole na Prim., o katerih je večkrat govoril. Med drugim je zahteval, naj bo pouk na bodoči obrtni š. v Trstu tako urejen, da ga bodo mogli obiskovati tudi slov. dijaki (1887). Leta 1888 je vložil interpelacijo, naj ukaže ministrstvo trž. namestništvu oz. mestnemu zastopstvu ustanovitev slov. osn. šol v Trstu. Pridobil je tri štipendije za istrske in trž. fante za obiskovanje slov. oddelka kmetijske š. v Trstu. Potegoval se je za ustanovitev obrtne kamnoseške š. na Proseku (1891), 1894 je vložil resolucijo za slov. sred. š. na Prim. in za provizorične pripravlj. razr. v Trstu in okoli. Zavzemal se je za drugo železniško zvezo Trsta z zaledjem (1874, 1882, 1885, 1896), govoril proti opustitvi proste luke v Trstu (1886), proti užitninski črti in proti trg. pogodbi v It. Leta 1891 je bil N. med tistimi poslanci, ki so zahtevali ustanovitev samostojnega jsl. kluba (E 1893, št. 3-4), 1893 pa je predlagal, naj bi vsi slov. in hrv. poslanci zapustili Hohenwartov klub, kar so N. in še nekateri storili, ko se je Hohenwart povezal z nem. levico. Izjavili so, da se hočejo potegovati za združitev slovanske opozicije v boju za enakopravnost vseh slovanskih narodov (SN 1893, št. 271). Leta 1891 je dobil za zasluge naslov »vitez«. Leta 1897 je propadel pri državno-zborskih volitvah proti it. kandidatu, ki so ga podprli tudi slov. »cikorijaši«. Umaknil se je iz

aktivnega polit. življenja, krepko pa je pomagal v domači vasi in v Trstu in si nakopal zasme-hovanje it. listov, ki so ga imenovali »oste a Prosecco« (E 2. maja 1900), ob volitvah 8. apr. 1900 pa tožbo stražnika Ciucha, ker ga je N. ovadil, da je nagovarjal volivce za it. kandidata. N. je bil tudi »umen vinogradnik, kateri je pridobil penecemu proseškemu vinu občno priznanje« (KMD 1890, 103). Po značaju »je bil trd in neomajljiv kakor kraške skale... Tudi njegov največji nasprotnik je moral priznati, da je bil priprosti sin iz priproste okoličanske hiše ne- navadna prikazen in izreden talent, saj drugače bi ne mogel vztrajati več desetletij na krmilu trž. Slovencev« (Marica Bartol). Užival je tak ugled kakor še noben okoličanski ali trž. Slovenec pred njim. Njegova hiša je bila središče polit. in kult. življenja v zadnjih tridesetih letih prejšnjega stoletja, v njej sta ga obiskala dunajski in budimpeštanski župan, cesar ga je osebno poznal in cenil. Bil je »mož lepe postave, nosil je kakor trž. okoličani kratke modre hlače in bil obut v nogavice in šolne. Tako opravljen je tudi še leta 1873 prišel v drž. zbor in celo hodil k avdiencam in na cesarske plesse. Vendar je pozneje... začel nositi civilno obleko« (Vošnjak). Zapustil je šest sinov in tri hčere.

Prim.: Podatki sorodnikov; SBL II, 186-87 z lit.; Slov. poslanci v drž. zboru, KMD 1890, 101-03 s sl.; Gonja proti I. N., E 26. maja 1900; I. vit. N., DS 1902, 636; M. B.(artol), I. N., Sn 1902-03, 69 s sl.; I. N., Svetilnik II, Trst 19. sept. 1902; »Umr! je mož, kje je še tak med nami?«, Soča 1902, št. 13; Vošnjak II, 32-33 s sl., 108, 259; O dvajsetletnici slov. družbine šole pri Sv. Jakobu v Trstu, KCM 1909, 71-73; I. Mohorič, Razvoj kreditnega združenstva, Veda 1913, 41; E. Slavik, Početki lista Edinost 1876-1926, E, Trst 1926, 8-11 s sl.; Vek. Spanger, 70-letnica pevskega društva Hajdrih na Proseku, JKol 1957, 98; Isti, Kulturno prebujenje in njen razvoj na Proseku-Kontovelu, Prosvetno društvo Prosek-Kontovel, Trst 1962, 8-12 s sl.; S. Pahor, Nastanek in vzpon kmečkih čitalnic v trž. okolici 1863-1869, JKol 1968, 130; Isti, Prebujanje slov. zavesti, Prosvetni zbornik 1868-1968, Trst 1968, 25; J. Merku. »Fatti di luglio«, Zaliv 1972, št. 34-35, 57; št. 36-37, 200-01, 206, 208; 1973, št. 44-45, 407, 409; B. Marušič, Prim. tabori (1868-1871), GorLtk 1974, 55, 57; Kmalu bo sto let od prve uprizoritve Županove Micke na Proseku, Naš glas, glasilo amaterskega odra Prosek-Kontovel, št. 2, 3.4.1977, 5; M. Skrinjarjeva je izdala in založila 1899 razglednico: Pozdrav iz Trsta; na levi je slika Ivana vit. Nabergoja, v sredi Miramar, desno pogled proti Kontovelu, spodaj trž. stolnica (priobčil J. Merku, Zaliv 1972, št. 34-35, 48 a); EJ VII, 193.

Jem.

NADLIŠEK Antonija, por. **GRMEK**, otroška vrtarica, amaterska igralka in režiserka, organizatorka in pesnica ter pisateljica prizorov za šolske prireditve, sestra Marice Nadlišek-Bartolove (gl. čl.), r. v Trstu 26. maja 1873, u. v Lj. 4. jun. 1940. Oče Štefan, deželni in mestni svetovalec v Trstu, soustanovitelj lista E in podpreds. polit. društva Edinost; mati Marija Ipavec. N. je 1890 v Gor. opravila izpit za učiteljico otroških vrtcev in bila nato dve leti zaposlena pri Sv. Jakobu v Trstu. Poročila se je z učiteljem in javnim delavcem Antonom Grmekom (gl. čl.) in za šest let prekinila z delom. 1898 je dobila dovoljenje za lastni vrtec CMD pri Sv. Ivanu (listina Magistrato civico Trieste, n. 37403-VI z dne 6. jul. 1898). Vrtec (Guardiella št. 413) je vodila do 22. sept. 1917, ko ga je od CMD prevzel tržaški magistrat. Ta vrtec se je razširil na več oddelkov. 28. dec. 1918, torej kmalu po ital. zasedbi je bil vrtec ukinjen, češ da občina prevzema ni zakonito izvršila. Tako je N. po 22 letih izgubila službo (dekret trž. občine, n. 1517/1-8 z dne 28. dec. 1918). Leta 1925 jo je šolsko društvo postavilo za nadzornico vseh slov. otroških vrtcev v Jul. krajini. N. je sodelovala pri ustanovitvi Dramatičnega društva (1902) in pomagala pri njegovih prireditvah kot igralka, režiserka in prevajalka, dokler ni zaradi polit. nasilja prenehala tudi gledališka dejavnost. S pripovedništvom je sodelovala v Zk, V, E in ZS. Občasno je nastopala tudi kot pevka. Znanci jo opisujejo kot optimistko, visoke rasti, prijazno, ljubeznivo, z večnim smehljajem na ustnih.

Prim.: NSKT, odsek za zgod.; ZS 1940, 184; J 6. jun. 1940; Mario Sila, Slov. gled. na Tržaškem, GL SSGT 1945-46, št. 1, 7; Ante Miklavc, Še nekaj pripomb k zgodovini slov. gledališča v Trstu in okolici; GL SSGT 1945-46, št. 3, 53; SGL I, 168.

Har.

NADLIŠEK Štefan, prosvetni in politični delavec, r. 20. okt. 1824 na Katinari pri Trstu (krščen v Bazovici), u. 3. febr. 1897 pri Sv. Ivanu v Trstu. Oče Janez je bil kovač, zato so hiši rekli »pri Kovačevih«, mati Marija Kalin iz Ajdovščine. Osn. š. je dovršil na Katinari, potem se je sam izobrazil za geometra. Hči Marica Bartol-Nadlišek piše o tem: »Spominjam se, da so ob nedeljah ves dan hodili ljudje k njemu, da jim je napravljajl pogodbe, risal načrte, hodil merit zemljišča. Bil je v tem samouk, a delal je brezhibno. Ko je prišla leta 1883 prepoved,

da ne sme risati načrtov, kdor nima izpita za geometra, je šel k izpitu in postal avtoriziran geometer - star 61 let« (Razgl. 1948, 366). 1846 se je poročil s Katarino Kocjančič iz Kolonje (Colonia - Trst) in se preselil k njej. Ko mu je žena umrla ter mu zapustila sina in hčer, se je poročil z Marijo Ipavec, vdovo z dvema hčerama. Leta 1869 si je kupil hišo z obširnimi posestvom pri Sv. Ivanu v Trstu in se vključil v tamkajšnje kult. in polit. življenje. Že 1870 je bil izvoljen v trž. mestni in deželni svet za okraj Sv. Ivan in na tem mestu je ostal 23 let. Hči Marica piše, da je hodil na obč. seje, »razen v zadnjem letu, zmerom v okoliščinski narodni noši, v širokih črnih hlačah do pod kolena, v belih nogavicah in črnih čevljih«. Za vsako sejo je dobil 2 gold. V obč. svetu se je vsa leta potegoval za slov. šole in za gosp., kult. in polit. razvoj Slov. na Tržaškem. 12. nov. 1874 so v hiši Antona Trobca (gl. čl.), drugega svetoivanskega kult. in polit. veljaka, ustanovili Politično in bralno društvo Edinost (E 25. nov. 1920). N. je bil preds. pripravljalnega odbora in poleg njega so bili med ustanovitelji: geometer in kamnosek A. Trobec, politik in časnikar I. Dolinar, mestni svetnik in drž. poslanec I. Nabergoj in kaplan J. Križman. Na prvem obč. zboru je bil izvoljen za preds. I. Nabergoj, N. je postal odb. Po neuspešnih pogajanjih z goriška Sočo so začeli 8. jan. 1876 izdajati list E. Ker je bil N. dober in navdušen pevec, je pel v zboru svetoivanske čitalnice. Bil je preds. Društvene krčme pri Sv. Ivanu, ki je bila v njegovi hiši. Imel je kamnolom in s tem kamnom je dvignil in podaljšal hišo. Podpiral je Bralno in tamburaško društvo pri Sv. Ivanu, bil v odb. CMD in naročen na knjige MD. Udeleževal se je tedanjih taborov in shodov ter delal propagando zanje. Ob njegovi smrti je poslal Simon Gregorčič hčeri Marici prigodno pesem (Gregorčičevo ZbD IV, 157).

Prim.: Z. arh. Bazovica in Novi sv. Anton Trst; Smrt pobrala g. Št. N., E 4. febr. 1897; Edinost 1876-1926, Trst 1926, 18 s sl.; M. Bartol Nadlišek, Iz mojega življenja, Razgl. 1948, 153, 157, 366; Gregorčič ZbD IV, 157, 444; VI. Bartol, Mladost pri Sv. Ivanu, PDK 16. jan. 1955; P. Kolarič, Stoletni razvoj slov. organizacij pri Sv. Ivanu, Slovenska čitalnica pri Sv. Ivanu 1868-1968, Trst 1968, 11-12 s sl., 14, 18, 22-23, 36.

Jem.

NAGL Franc Ksaver, tržaško-koprski škof, dunajski nadškof in kardinal, r. na Dunaju 26. nov. 1855, u. tam 4. febr. 1913. Oče Leopold, čuvar,

mati Barbara Kleiber. Zaradi očetove službe je družina zapustila Dunaj in se preselila v sosednjo škofijo St. Pölten, tako da je N. dopolnil študije v semenišču in bogoslovju kot bogoslovec škofije St. Pölten. V mašnika je bil posvečen 14. jul. 1878. Leta 1878 je prišel na Teol. fak. na Dunaj, nato pa v Rim kot kaplan pri nem. cerkvi S. Maria dell'Anima, da je tako lahko nadaljeval teol. študije. Po končanih študijah so ga poklicali v St. Pölten za prof. teologije, 1885 pa na Dunaj, kjer je bil tudi dvorni kpl. 1889 se je vrnil v Rim kot rektor pri cerkvi S. Maria dell'Anima in tu ostal do srede leta 1902, ko je bil imenovan za tržaško-koprskega škofa. Škofovsko posvečenje je prejel v Rimu 15. jun. 1902, v Trstu je bil ustoličen 31. avg. 1902, v Kopru pa v okt. istega leta. Dne 16. febr. 1910 je bil razrešen te službe in imenovan za nadškofa koadjutorja s pravico nasledstva že staremu dunajskemu nadškofu in kardinalu Gruscheju. Po smrti le-tega je postal dunajski nadškof, kmalu imenovan za kardinala, a je že 1913 umrl, ko je vse svoje zadnje sile posvetil velikemu mednar. evharističnemu kongresu na Dunaju leta 1912. Škof N. je prišel v Trst kot naslednik škoga Šterka in tako prekinil vrsto slovanskih tržaško-koprskih škofov. Bil je teol. zelo izobražen, dober jurist, izkušen mož, takten, priznan diplomat, previden in odločen pri delu. V Rimu, kjer so ga zelo upoštevali in mu odkazali razne odgovornosti, si je pridobil številne izkušnje pri vodstvu Cerkve in široko razgledanost. Prišel je v Trst ves prežet z rimskim duhom o enotnosti Cerkve, o pokorščini in vdanosti vrhovnemu cerkvenemu vodstvu in cesarju, o zvestobi cerkvenemu nauku in disciplini, o odprtem pogledu na socialne potrebe. Prišel je v Trst v času, ko se je liberalizem — kakor sploh v Avstriji — boril za glavno besedo in je nasprotoval Cerkvi in njenim poslancem, ko so se ital. vrste vedno bolj krepile in tako ustvarjale napetosti, ki so prizadevale Slov. in Hrv., ker je tržaško-koprska škofija segala tja do Reke in v notranjost Istre. Te napetosti — med temi predvsem nacionalno napetost — je za škofom Šterkom skušal pomiriti škof N. Škof N. ni znal ne slovenščine in ne hrv. (morda le malo), za osebnega tajn. si je pa vzel mladega hrv. duhovnika Josipa Ujčiča, poznejšega prof. na Teol. fak. v Lj. in nadškofa v Bgdu. Takoj po svojem prihodu v Trst se je izkazal kot dober pastir. Kot prvo je skušal dobera spoznati škofijo in vzpostaviti med du-

hovščino pravo edinost, ki naj bi slonela na popolni predanosti sv. očetu. Zelo je poudarjal važnost dekanov, pripisoval izredno pomembnost dekanijским konferencam, duhovnim vajam in disciplini. Zelo mu je bila pri srcu kateheza za razne sloje, katol. akcija, misijoni in zavzetost katoličanov za socialno in polit. dejavnost. Tednik Zarja (Jakob Ukmar) je ob njegovem slovesu iz Trsta zapisal: »Če bi ne bil nadškof dr. Nagl nič drugega storil kakor to, da je neprenehoma vabil in spodbujal svojo duhovščino k intenzivnemu krepkemu delu med ljudstvom na katoliški podlagi in da je ustanovil naš slovenski katoliški tisk ter navajal k snovanju Marijinih družb in katoliških društev, moramo reči, da je zelo veliko storil. Če bi ne bili imeli takega škofa, dvomimo zelo, da bi imeli že danes mi Slovenci v tržaško-koprski škofiji oni začetek katoliškega socialnega gibanja, ki ga — hvala Bogu — imamo.« Nanj spominjajo nove cerkve in nove ustanove: jezuitov, salezijancev, frančiškanov (Beata Vergine delle Grazie), župnije sv. Vincencija in drugih. Kar je včasih med slov. in hrv. prebivalstvom tržaško-koprske škofije zelo neprijetno odjeknilo, je bilo škofovo zadržanje do bogoslužja v staroslovanskem jeziku in do »ricmanjske afere«. Leta 1898 je tajništvo Kongregacije za obrede v Rimu izdalo odlok, s katerim je omejilo in marsikje odpravilo glagolsko bogoslužje po raznih župnijah v Istri ter marsikje tudi hrv. petje med lat. mašo (»slavet« ali »schiavetto«). V bogoslužju se uporablja latinski jezik. Ista kongregacija je namreč že leta 1892 izdala natančna navodila, ki jih je dopolnila še leta 1900 in 1902. Škof N. je po svojem prihodu povprašal dekane, kako je s slovan. bogoslužjem v njihovih dekanijah, in 25. mar. 1903 objavil prej omenjene odloke Obredne kongregacije ter izdal svoj odlok z navodili za uporabo staroslovan. in hrv. ter slov. jezika v bogoslužju. Z redkimi izjemami se mora uporabljati le lat. jezik. Končno je v Rimu izšel dekret »Acres de liturgico« z dne 18. dec. 1906, ki je bil ponovno potrjen in objavljen po Konzistorialni kongregaciji 22. jul. 1909. Škof N. je ta dekret objavil 18. okt. 1909, ki končno odpravlja uporabo staroslovan. jezika v bogoslužju. Prizadeti duhovniki naj bi ga pod težko obvezo pokorščine začeli izvajati s prvo adventno nedeljo istega leta. Ni čudno, če so nekateri krogi te škofove ukrepe smatrali za protislovanske, zlasti ker se je temu pridru-

žila še »ricmanjska afera«. Ricmanje so včasih spadale pod župnijo Dolina. Ker je bila pa ta župnija zelo obširna, so Ricmanjci večkrat prosili za samostojno župnijo. Prošnja ni naletela na ugoden odziv. Pojavila se je tedaj težnja, da bi prestopili v grško-katol. obred in postali podložni uniatskemu škofu Drohobeckemu v Križevcih ter tako smeli opravljati bogoslužje v staroslovan. jeziku. Ricmanjski kaplan dr. Anton Požar je kar na svojo roko dec. 1901 uvedel staroslovan. jezik v cerkv. bogoslužje. Škof N. je takoj po svojem prihodu hotel zadevo razčistiti. Dr. Požar se je moral že v nov. 1902 umakniti iz Ricmanj in med ljudmi je nastal upor, kar je imelo za nadaljnji razvoj verskega življenja v Ricmanjih težke posledice. Škof je skušal na vse načine, da bi se zadeva uredila; v Ricmanje je poslal vernikom več pisem, sporočil jim je, da je bila 2. nov. 1904 ustanovljena župnija Ricmanje, a trajalo je še dolgo, preden so Ricmanje dobile svojega župnika in so se razmere vsaj na zunaj uredile. To se je zgodilo leta 1910, ko je bil škof N. že na Dunaju in je vodstvo tržaško-koprške škofije kot administrator sprjel mladi gor. nadškof Frančišek Borgia Sedej.

Prim.: SkATrst; Folium Terg. 1902-1913; Šemati zem Trst; Zarja III, 26. febr. 1910 in 5. mar. 1910; Svetilnik 19. sept. 1902; Tomaž Simčič, 75-letnica tednika Zarja, KolGMD 1983, 60; Božo Milanović, Hrvatski narodni preporod u Istri, II. knjiga, Pazin 1973, 301; Giampaolo Valdevit, Chiesa e lotte nazionali: il caso di Trieste (1850-1919), Udine 1979 (z bogato navedbo virov); Angel Kosmač, 70 let župnije v Ricmanjih, KolGMD 1975, 54-67; Dr. Franz Loidl, Dr. Franz X. Nagl, Beiträge zur Wiener Diözesangeschichte, 1965; T. Simčič, L'attività di mons. J. Ukmar nel campo culturale, politico ed ecclesiastico dal 1904 al 1971, Trst 1982 (doktorska disertacija).

Škerl

NAISTOTH Klement, nad pol stoletja vikar v Špetru Slovenov (S. Pietro al Natisione), doma iz Škofje Loke, kjer se je rodil proti sredi 15. stol. u. v Špetru 1531. Po E. Cevcu je bil »verjetno slovenskega rodu« ali pa je slov. dobro obvladal, ker bi drugače ne mogel pasti duš v špetrski župniji, ki je bila zelo obsežna in je imela številne podružnice po hribih in dolinah od rekah Nadiža in Aborna od Ažle in Klenja v pobočju Matajurja s Trčmunom in Matajurm in po Nadiški dolini do Ronca in Mrsina in od Arbeča do Laz, Landarja in Brišč. O njegovi mladosti se ne ve nič, znano je le očetovo ime Bernard. Vsaj 1480 je bil kaplan v Špetru,

ker je tega leta podpisan kot oporočna priča tamkajšnjega vikarja Petra in se pri tem omenjata njegov oče in loško poreklo (*Clemens Bernardi Naistoth de Loch socius divinatorum ipsius testatoris*). Da je bil pri čedajskem kaplitju dobro zapisan, dokazuje to, da ga je 7. mar. 1480 imenoval »ad beneplacitum« za špetrskega vikarja, za upravitelja župnije. Oglejska Cerkev mu je izkazala še drugo priznanje: Pietro, škof iz Bagnoreje, ki je tedaj upravljal oglejski patriarhat, ga je imenoval 18. sept. 1484 še za župnika pri sv. Juriju v Hočah pri Mrbu. Hočka župnija je bila ena najstarejših in največjih na Spodnjem Štajerskem, N. ni bilo treba bivati tam, ampak je imenoval namestnika in z njim delil bogate dohodke. Ker pa je imel z namestniki pogosto spore zaradi najemščine, se je Hočam 1498 odpovedal. O N-ovem ugledu govori tudi poročilo Paola Santonina, da je spremljal kopr. škofa Jakoba Valaressa od 29. avg. do 31. okt. 1492 na vizitac. potovanju po Tolminskem, Gorenjskem in Koroškem. Na vizitacijskem potovanju škofa Pietra Carla iz Caorle (episcopus Caprulanus) 1486 se je škof s spremljevalci ustavil v Špetru v domu »gospoda Klementa, tamkajšnjega vikarja«; Santonino ni pozabil zapisati, da so jedli odlične ribe, med njimi je bil tudi dve libri težak lipan. Leto pozneje, 7. maja 1487, se je škof Peter odpravil na vizitacijsko potovanje v Savinjsko dolino in Podravje ter vzel s seboj N. kot »spremljevalca in vodnika«. Giuseppe Vale misli, da se je to zgodilo zaradi N-ega znanja nemščine in slov. Pot jih je peljala čez Tolmin in Grahovo na Loko in čez Vransko v Savinjsko dolino; med drugim so obiskali Novo cerkev, Konjice, Ptujsko goro, Studenice, Rogatec in N-ove Hoče, kjer pa so jih po Santoninomem poročilu ponoči mučile stenice in bolhe. Pot je šla naprej čez Vitanje in Žižki samostan v Celje, nato pa čez Kamnik in Loko na Tolminsko. 8. jun. so bili spet v Kobaridu. V Špetru je preživel vikar N. razne napete trenutke. 1499 je Furlanija po nekajletnem miru spet trepetala pred velikim turškim napadom, ki pa je nazadnje prizadel predvsem njen zahodni del. Nemirne mesece je prinesla prva avstrijsko-beneška vojna, zlasti med obleganjem bližnjega Čedadu v letih 1508-09; avstr. vojska je pridrla po podboneški cesti mimo Špetra. 1511 je doživel velik potres, ki je hudo prizadel Furlanijo in Kranjsko. - N. je moral biti dokaj izobražen mož in zavzet tudi za likovno

umetnost. Že pred njegovim nastopom je deloval v Benečiji loški rojak, stavbar Andrej iz Loke, ki je sezidal cerkev v Briščah in kapelo sv. Janeza v Landarski jami, pritegnil ali vsaj z naročili pa je N. podprl loškega slikarja Jerneja, čigar freske so doslej znane v Kravarju v Benečiji (nastale 1536) in v c. sv. Helene v Podbeli, ki jo je podrl zadnji potres. Verjetno je N. zaposlil rojaka v svoji špetrski ž. c., ki jo je dal okr. 1520 prezidati, morda zaradi posledic potresa iz 1511. Prezidavo je zaupal stavbarju Gašperju iz Tolmina (Caspar de Tolmino), ki se je naselil v bližnjih Klenjah. To dokazuje dva kapitela, ki sta bila svoj čas vdeleni v slavlolok novega poznogotskega prezbiterija. Tisti z levoma je skoraj do pike enak slavoločnima kapiteloma v c. v Čjubicih v dolini Idrije, kjer je Gašper na oglu prezbiterija vklesal svoje mojstrsko znamenje in ime: »1521 M(A)G(ISTER) CAS(PER) D(E) TVL(MINO). Drugi špetrski kapitel krasi relief vojščaka v renesančnem oklepu, ki napada z mečem zmaja, najbrž boj sv. Jurija z zmajem. Omenjena kapitela sta danes uporabljena za podstavek za prosto stoječ tabernakelj iz belega marmorja. Tabernakelj je vikarju izdelal tedaj najvidnejši kipar in klesar Giovanni Antonio Pilacorte, ki je živel v Spilimbergu. Kako je bil N. povezan z umetniki in slov. rojaki, dokazuje njegova oporoka, pri kateri sta bila za priči Gašper iz Tolmina in slikar Jernej iz Loke (Caspere de Tulmino habitante in Clenia ter Bartholomeo pictore de Loch), dedinja pa je bila neka Primoževa Magdalena iz Brnasa, zaročena z Matejem iz Kobarida (Magdalena Primosii de Vernasso nupta Mathea de Cavo-reto). Oporoko so sestavili v letu vikarjeve smrti 1531.

Prim.: Emilijan Cevc, Špjetarski vikar Klement Naistoth iz Loke, Loški razgledi, XXVII, Škofja Loka 1980, 66-70 in tam navedena liter.; posebej D. A. Guyon, Gli Sloveni del Friuli, Pagine Friulane, VI, 1894, 133, kjer prvič omenja Naistotha. Jem.

NAKRST Avrelja (Lell), roj. PEČAR, gledališka igralka, r. 4. sept. 1908 na Katinari pri Trstu; oče Franc Pečar, mati Marija Glavina. N. je mladost preživela v Trstu, deloma tudi v Mrbu, kamor se je preselila 1924 in kjer se je prvič seznanila s poklicnim gledališčem, potem ko je obiskovala Pregarčevo dramatično šolo (1928/29). V mladosti je nastopala na kult. prireditvah domačih društev Zastava in Mladina ter skrbela za mladinsko knjižnico, ki je bila v njeni hiši

na Katinari. V Mrbu je sodelovala pri amaterskem gledališču Sokola in dijaškemu društvu ter nastopala v opernem zboru SG. Po vojni je sodelovala kot režiserka in igralka v Vajeniškem domu ter drugih družbenih organizacijah, 1949 pa se je odločila za dvoletno dramsko šolo Mestnega gledališča ljubljanskega, kjer je bila članica od 1945-52. Leta 1952 je pristopila k SG v Trstu, kjer je ostala do upokojitve. Igrala je tudi za trž. Radio in Radio Koper, kjer je sicer že vrsto let reden gost oddaje Sosednji kraji in ljudje, v kateri v katinarskem narečju komentira aktualne dogodke. Za RAITrsta je prevedla v narečje in priredila Cuttinovo knjigo *Moji spomini na preteklost*, za gledališče pa je prevedla v trž. narečje Gondonijeve *Grobijane*. Pomaga režirati in recitirati v raznih društvih. Na odru je N. ustvarila celo galerijo likov iz svetovne in slov. dramatike, tako v komičnih kot v karakternih vlogah. Veliko je nastopala tudi v otroških igrah. Nekatere vloge: Katarina (Ostrovski, Nevihta), Marta (Cankar, Jakob Ruda), Nora (Ibsen), Edith (Krasna, Draga Ruth), Marija Hogendorst (Tiemayer, Mladost pred sodiščem), Katja (Tavčar, Prihodnjo nedeljo), Ana (Gorki, Vasja Željeznova), Martha Brewster (Kesseling, Arzen in stare čipke), Alicia de Ephlam (Colette, Gigi), teta Klotilda (Holkova, Pepelka), Editha Frank (Hackett, Dnevnik Ane Frank), Gospodinja Marija (Lukeš, Prgišče zemlje), Katra Prešeren (Kreft, Po brezkončni poti), mati (Hlapci), Linda (Miller, Smrt trgovskega potnika), Ana (Gorki, Na dnu), Primova (Wild, Kako važno je biti resen), Anfica (Čehov, Tri sestre), Matroja (Tolstoj, Moč teme), mati (Strahovi) in mati v priredbi Pregljevih Tolmincev.

Prim.: Gledališki listi SG v Trstu, kritike, intervju A. Rustje za RAITrsta 23. maja 1972; osebni podatki; SGL II, 463.

S. P.

NAKRST Rado (gled. ime), **NAKERST Rudolf** (uradno ime), gled., radijski in filmski igralec, r. 4. avg. 1906 v Trstu. Rodil se je v stavbi Narodnega doma, kakor da mu je bila že s tem določena življenjska pot. Mati Ivanka Terbižan, zasebnica. Oče Rudolf je bil zaposlen pri posojilnici v Narodnem domu. Tu je mali N. tudi prvič nastopil pri Cankarjevem Kralju na Betajnovi, ko je zaradi odsotnosti otroka, ki bi spremljal Lužarico, on opravil to nalogo in tako prvič stopil na odrske deske. Čutil se je tako srečen, da je sklenil postati igralec. Oče mu je

umrl, ko mu je bilo komaj eno leto. Osn. š. je opravil v Trstu (1912-14) in v Lj. (1915-18), mešč. (1919-22) in trg. š. (1922) v Mrbu. Najprej je bil uslužben kot skladiščnik na železnici (1925-30). V tem času je obiskoval amaterske predstave in sodeloval v dijaških in obrtniških društvih kot režiser, recitator, igravec. Z recitacijo Grudnove Tržaškim bratom v mrb. Narodnem domu je vzbudil splošno zanimanje. Postal je tajn. Dram. društva v Mrbu, ki ga je s pomočjo preds. Kejžarja in podpreds. Strmška reorganiziral. Obenem je nastopal v Mrbu in po Štajerskem. S šolanjem pri Valu Bratini in zlasti Radu Pregarcu, ki je iz ruskega ujetništva prinesel gled. igro Stanislavskega, je postal poklicni igravec. Za sezono 1929/30 je podpisal prvi redni poklicni angažma. Ansambelske zadrege po Skrbinškovem in Furijanovem odhodu so pomagale N-ovemu naglemu vzponu. Umet. vodja Jože Kovič mu je začel dajati večje vloge, na katere bi moral v urejenem gled. dolgo čakati. Spremljale so ga ocene o najboljšem in najbolj talentiranem igralcu mrb. ansambla. Nikoli ni gledal, kakšna je vloga; vse je sprejel in odigral z ljubeznijo in zavzetostjo. 1941 se je zaradi okupacije umaknil v Lj. Kot preds. mrb. Združenja gled. igralcev je moral poskrbeti za svoje delovne tovariše. Najprej so križarili po Dolenjskem in Notranjskem, da so si kaj prislužili. Pozneje so bili sprejeti v Dramo SNG. Zanje se je zavzel O. Župančič. Po vojni je N. prišel v Trst, kjer sta Ferdo Delak in Danilo Turk zbirala igralce za 1. ansambel obnovljenega slov. gled. Tu je bil igravec in arhivar, kar je še vedno. V sezoni 1955/56 je proslavil 25-letnico gled. dela z vlogo Pirandellovega Henrika IV. Za 20-letnico trž. gled. je dobil zlato kolajno. Dobil je dve prvomajski nagradi Združenja gledaliških umetnikov (1962/66). 1972 je dobil Borštnikovo nagrado, 1976 Borštnikov prstan, 1979 Prešernovo nagrado za življenjsko delo in posebej za delež pri uveljavljanju SNG v Trstu. - Med drugimi je odigral naslednje vloge: Herman ml. (Novačan, Herman Celjski), Piccolomini (Kreft, Celjski grofje), Leon (Krlježa, Gospoda Glembajevi), Kvas (Jurčič-Delak, Deseti brat), Jerman (Cankar, Hlapci), Ivan (Dostojevski, Bratje Karamazovi), Valer, Tartuffe (Molière, Tartuffe), Fjodor (Tolstoj, Živi mrtvec), Petruccio (Shakespeare, Ukročena trmoglavka), Maks (Kraigher, Školjka), Dr. Bolen (Capek, Bela bolezen), Hlestakov (Gogolj, Revizor), Friderik

(Župančič, Veronika Deseniška), Richenavški (Knittel, Via mala), Slehernik (Hoffmannsthal, Slehernik), Wurm (Schiller, Kovarstvo in ljubezen), Grof Grüche (Rostand, Cyrano de Bergerac), Baron Kostiljov (Gorki, Na dnu), Dr. Gruden (Cankar, Za narodov blagor), Pilad (Goethe, Ifigenija na Tavridi), Horace (Molière, Šola za žene), Kresnik (Prenner, Veliki mož), Ravnatelj (Fodor, Matura), Sartorius (Shaw, Kako bogatiš), Kočkarjov (Gogolj, Ženitev), Ščuka (Cankar, Za narodov blagor), Helmer (Ibsen, Nora), Lorenzo (Shakespeare, Romeo in Julija), Volpone (Johnson, Volpone), Henrik IV. (Pirandello, Henrik IV.), Dolinar (Tavčar, Prihodnjo nedeljo), Otto Frank (Goodrich-Hackett, Dnevnik Anc Frank), Starček (Ionesco, Stoli), Polonij (Shakespeare, Hamlet), Viktor (Graham, Uvidevni ljubimec), Ciampa (Pirandello, Čepica s kruguljčki), Toti (Pirandello, Le pomisli, Giacomino), Parsch (Betti, Usad na severni postaji), Lunardo (Goldoni, Grobijani), Krapp (Beckett, Poslednji trak), Direktor (Ambrogi, Dirozavri), Gale (Brnčič, Med štirimi stenami), Župnik (Wilde, Kako važno je biti resen), Kuligin (Čehov, Tri sestre), Kardinal Caetani - Benedikt VIII. (Silone, Prigode ubogega kristjana), Doktor S. (Svevo, Zenova izpoved), Dr. Sigismund (Kozak, Dialogi), Dr. Samson (Kozak, Kongres), Ravnatelj (Vuga, Bernardek), Akim (Tolstoj, Moč teme). N. je nastopal tudi v filmih: Črni dnevi in beli dan, Tri četrtine sonca, Veselica, Ples v dežju itd. Nastopal je tudi na RAITrsta, kjer je odigral nekaj karakternih in komičnih vlog: Kreon (Sofokles, Antigona), Vojvoda Alba (Schiller, Don Carlos), Claudio (Musset, Njene muhe), Baron (Gorki, Na dnu), Zdravnik (Tavčar, Klinika za živčne čudeže), Smola (Tavčar, Dreta se je utrgala) idr. Spočetka je nastopal v vlogah ljubimcev in mladih junakov, nato v izrazitih karakternih vlogah. »Ta obdarjeni igravec je v prelomnih obdobjih slov. naroda na izpostavljenih mestih pomembno prispeval v zakladnico slov. gled.« (obrazložitev Prešernove nagrade). Ni mu za denar. Nikoli ni prosil za vlogo. Prepotoval je dve tretjini sveta. V glavnih mestih si je ogledal gled. predstave, umet. galerije, živalske vrtove. Bolj ga priteguje skrivnostna Azija.

Prim.: Kritike in ocene v vseh slov. dnevnikih, tednikih, revijah in ob gostovanjih v hrv. in srb. časopisih. V reviji za književnost Hrvatsko kolo 1952, št. 11-12, str. 693 je pod naslovom Pravi lik Leona Glembaja študija o igralskem liku Leona, ki jo je napisal gled. kritik Vlado

Magjarević. Študio je prevedel Andrej Budal za trž. gled. list 1952/53. V gled. listu 1955/56, št. 4, posvečenem Nakrstu ob 25-letnici umetn. delovanja, je VI. Bartol priobčil N-ovo biografsko razpravo. Prim. še: B. Pogačnik, R. N. (portret tedna), Delo 20. nov. 1976 s sl.; Al. Pregarc, intervju z R. N., Stop 1977, št. 39 s sl.; SGL II, 463-64; D. Moravec, Slov. gled. od vojne do vojne, Lj. 1980, 173, 442-44, 451.

Har.

NANUT Anton, diplomiran dirigent, docent za dirigiranje, r. 13. sept. 1932 v Kanalu ob Soči. Oče Kazimir, trgovec in organist, mati Marija Vidič. Osn. š. je obiskoval v Kanalu do 1943, nižjo gimn. v Šempetru pri Gor. 1945-47, kjer je vodil pevski zbor. Istočasno je hodil tudi v nižjo glasb. š. Sred. glasb. š. z maturo je končal v Lj. 1953. Nato je študiral dirigiranje na Akademiji za glasbo (AG) in diplomiral 1958 pri prof. Švari. 1953 je ustanovil Akad. pev. zbor Vinko Vodopivec in ga vodil do 1958. Z njim je prejel 1. nagrado na mednar. tekmovanju v Arezzu. Vodil je tudi pev. zbor in orkester v domu Ivana Cankarja. V letih 1955-58 je bil korepetitor in asistent dirigentom v Slov. filharmoniji (SF). Od 1958 do 1975 je bil umet. vodja in dirigent Mestnega simfoničnega orkestra v Dubrovniku (Gradski orkestar Dubrovnik) ter imel z njim nad tisoč javnih nastopov v Dubrovniku ter na gostovanjih po Jsli in v tujini. Za arhiv RTV Zgb je posnel 3760 minut glasbe. Istočasno je bil od 1959 do 1973 dir. Srednje glasb. š. v Dubrovniku. Na njej je občasno poučeval violončelo, dirigiranje ter vodil zbor in orkester. 1968 je bil izvoljen za honorarnega docenta Muzičke akademije v Zgbu in za predstojnika oddelka v Dubrovniku. V dec. 1972 je na AG v Lj. postal docent za dirigiranje, naslednje leto pa predstojnik oddelka za dirigiranje in umetniški vodja simf. ork. AG. Poleg dela na AG je predaval na seminarjih za zborovodje v Velenju, Mrbu, Kopru. Bil je član ocenjevalnih žirij na številnih tekmovanjih pev. zborov, glasb. š. in glasb. umetnikov. 26. nov. 1974 je bil izvoljen za vodilnega dirigenta SF. S tem orkestrom je nastopal na koncertih po Jsli in tujini. 1973 je ustanovil Slov. komorni orkester, od 1974 je tudi umetniški vodja Slov. okteta. Kot gostujoči dirigent je vodil že vse simf. orkestre v Jsli in mnoge v tujini. Snemal je za vse radijske in televizijske postaje v Jsli in za številne tuje. Nastopal je na festivalih v Dubrovniku, Splitu, Lj., Mrbu, Varaždinu, Sarajevu in v drugih državah. Posnel je mnogo

gramofonskih plošč predvsem simfonične in koncertne glasbe ter tri plošče Slov. okteta. Kot dirigent je umetniško poustvaril vsa važnejša glasb. dela domačih in tujih skladateljev od renesanse in baroka preko klasike in romantike do najnovejših stilnih obdobij. Kjerkoli je nastopil, doma in v tujini, povsod je žel laskave ocene in priznanja za umetniško in pedagoško delo. Za svoje umetniške uspehe je prejel vrsto nagrad doma in na tujem od študentske Prešernove nagrade (1957), Repub. nagrade Milka Trnina v Zgbu, nagrade Svobodne Dalmacije, mesta Dubrovnika, Reda bratstva in enotnosti do Župančičeve nagrade za orkester SF. Postal je član raznih strok. odborov in komisij za glasbo, član Društva glasb. umetnikov Sje, univ. prof. in glasb. pedagogov Sje itd.

Prim.: Z. urad Kanal; ULJBB III, 1169-71; MuzE, Zgb 1974; Leksikon Musical Amerika; Leksikon v Cambridge. Številne ocene v časopisih: PDK 21. maja 1960 (A. Nanut, pedagog in dirigent); PDK 11. maja 1980 (Nanutovo slavlje v Baslu); ITD 6. apr. 1975 (Dirigent SF A. N.); Delo 7. avg. 1976 (A. Nanut, portret tedna); idr. T. P.

NANUT Cvetko, urednik, družbenopolitični delavec, r. 22. avg. 1931 v Desklah, živi v Novi Gor. Oče Stanislav, trgovec, mati Justina Šuligoj. Osn. š. je obiskoval v Desklah, nižjo gimn. v Šempetru pri Gor., nato učit. v Tolminu (matura 1953). Končal je Ped. akad. v Lj. 1957 (slov.), nato je obiskoval v Bgdu Visoko š. za polit. vede (diplomiral 1964). Služboval je najprej v Grgarju kot učitelj, nato je učil slov. na osn. š. v Šempetru pri Gor. in se kasneje poklicno posvetil polit. delu (preds. obč. odb. SZDL Nova Gor.). Službo je prekinil zaradi šolanja v Bgdu. Med 1965 in 1973 je bil zaposlen pri skupščini obč. Nova Gor., bil je zadolžen za stike z javnostjo. Med svojim službovanjem si je veliko prizadeval za postavitev in utrjevanje obmejnega sodelovanja (tako z uprav. organi v It. kot s slov. zamej. org.). Poleg številnih funkcij, ki jih je opravljal, je omeniti vsaj članstvo v Glavnem odb. SZDL Sje, bil je tudi preds. Sveta za prosveto in kulturo OLO Gor. 1960 je postal glavni in odgovorni ur. revije Goriška srečanja (od 1969 Srečanja), pod njegovim ur. je izšlo 38 števil, z njimi si je revija pridobila ugledno mesto v slov. revijalnem tisku. Od 1973 deluje N. kot poklicni član poslovnega odb. Lj. banke Temeljne banke Nova Gor. Nekaj časa je bil član ur. odb. Bančnega vestnika, še vedno je član izdajateljskega sveta te publikacije.

Prim.: PrimN 10. jan. 1962; 24. jan. 1962 (s sl.); 31. maja 1961.

B. Mar.

NANUT Kazimir, kulturno-prosvetni delavec, r. 7. febr. 1906 v Kanalu, u. 22. febr. 1976 prav tam. Oče Jožef, mati Marija Cearo. Postal je trgovec in imel v Kanalu lastno trgovino. Po prvi svet. vojni je deloval v Kanalu kot organizator pev. življenja, petje je gojil ilegalno tudi med poostrenim pritiskom. Med drugo svet. vojno je bil kot sodelavec OF zaprt 1943 v Cairo Montenotte (Savona), nato do konca vojne v Mauthausnu (tu sta bila tudi njegova brata Ludvik in Ladislav, prvi je v taborišču umrl, drugi je zbežal in postal part. borec). Svoje kulturno-prosvet. delovanje je po vojni obnovil, vodil je kanalski pev. zbor Soča in žen. orkester (zanj je pripravil več orkestracij predvsem narodnih pesmi), pripravil je tudi nekaj spevoiger; bil je priznan orglavec. N. je oče dirigenta Antona (gl. čl.).

Prim.: L. Zorzut, PrimN 20. febr. 1976; Delo 23. febr. 1976; Ob stoletnici kanalske čitalnice in ob odkritju spomenika M. Kogoju, Kanal 1967, 12, 14; podatki sina Jožeta iz Solkana.

B. Mar.

NANUT Roberto, kipar in arhitekt, r. 9. apr. 1941 v Gor. očetu Lodovicu, kamnoseku, in materi Ivanki Cugliat. Osn. š. in še dve leti Scuole d'Arte je obiskoval v Gor., nato je v Carrari dokončal (1955) sred. š. na Scuola del Marmora na isti š. dve leti študiral na kiparskem odd. Istituto Superiore. 1962 je diplomiral na umetnostnem liceju v Benetkah, 1976 pa diplomiral iz arhitekture na Università di Architettura. Od 1968 deluje kot likovni pedagog na različnih š. Ukvarja se z arhitekturo in s kiparstvom. Ljubezen do kamnoseštva ima globoke korenine v družinski tradiciji, saj je bil že ded kamnosek, nato oče in brat Ivan, zato pri svojem kiparskem delu najraje sega po kamnu, čeprav se je poskusil tudi v lesu, plexi steklu in plastični masi. Milko Renner ugotavlja v uvodnem tekstu ob samostojni razstavi v Kulturnem domu v Gor. (1983), da kipar jemlje v antičnem izročilu, vendar se vzorec iz fragmenta preoblikuje v samostojno in zaključeno formo. Kot pripadnik figuralne usmeritve usmerja svoje zanimanje k figuri oz. torzu, ki ga, upoštevaje igro svetlobe in sence ter razmerij volumnov, dinamično razgiba in napne. Razstavljal je na desetem umet. kvadrionalu v Rimu (1975), na Bienalu male plastike v Murski So-

boti, kjer je bil tudi nagrajen. Nagrajen je bil tudi na dežel. razst. v Vidmu 1981. Sodeloval je na skupinskih razst. v Carrari, Trstu, Vidmu, Gor., Bologni (Artefiera), Salsomaggiuru (Città de La Spezia) in v Milanu. Samostojne razst. je pripravil v Vidmu, Gor. in Padovi. N. se ukvarja tudi z realizacijo večje javne plastike. Tako je izdelal osem skulptur za družino Zoppas iz Fonegliana in skulpturo iz belega marmorja Lasa za »Frece tricolori« v Rivoltu v Vidmu. Tudi je zmagal na natečaju za umet. oblikovanje Zooprofilaktičnega centra. V Štandrežu je izdelal spomenik padlim v osv. boju. Njegova dela se nahajajo v zasebnih kolekcijah v Vercelliju, Bocnu, Palermu, Vidmu, Trstu, Gor., Dallasu, Buenos Airesu, Murski Soboti itd.

Prim.: Ž. Marc, Kipar R. N. bo govoril o umetniškem oblikovanju kamna, PDK 30. apr. 1981; (gv), Pogovor z R. N. iz Gorice med kiparstvom in arhitekturo razpetim umetnikom, PDK 3. jan. 1982; Mil. Renner, zloženka, Kulturni dom, Gorica, 22. jan. - 5. febr. 1983; Kipar R. N. na pomembnih razstavah, PDK 1. apr. 1983; F.M., Un mondo inquieto di pietra e legno, Picc. 5. febr. 1983; Marino Medeot, Profilo dell'Arte Goriziana dall'800 ad oggi. AGO. Artisti Goriziani d'oggi. Gorizia 1974 (kat.); Giorgio Segato, Sensibilità plastica come misura della realtà. Materia e spazio. Centro Creat, Udine 1984 (kat.).

Nsn.

NANUT Viljem, prosvetni in politični delavec, učitelj, r. 6. jul. 1899 v kmečki in delavski družini v Štandrežu pri Gor., u. tam 28. mar. 1964. Po osn. š. v domači vasi je odšel na učit. v Gor., 1915 je moral družina v begunstvo v Lj. in tu je nadaljeval študije na zaposlovalnih tečajih goriških učiteljskih. Mar. 1917 so ga mobilizirali in poslali na albansko bojišče, kjer se je nalezel hude malarije. Po vojni se je vrnil s starši v Štandrež in 1919 maturiral v Gor. Od dec. 1919 je učil po eno leto v krajih: Kanal ob Soči, Vipavski Križ, Opatje selo, Dol nad Ajdovščino, Štandrež, kjer je ustanovil in vodil še obrtno nadaljevalno š., Solkan, Sovodnje ob Soči, Kozana v Brdih, od koder je bil 1928 premeščen v Piemont. Oblast ga je neprestano premeščala, ker je delal tudi zunaj šole. V Piemontu ni vzdržal, zato je odšel že v jeseni 1928 v Jslo in po večmesečni brezposelnosti postal pogodbeni učitelj in upravitelj šole v Zaplani. Po zlomu Jsle se je vključil v NOB, avg. 1942 so ga ital. vojaki ujeli in poslali v taborišče na Rabu. Tu je ostal do ital. zloma in pomagal pri organiziranju Rabske brigade, s katero se je kot komisar

udeležil bojev pri zavzetju Loža in drugih krajev na Notranjskem. Dec. 1943 so ga ujeli Nemci in poslali v taborišče Dachau. Jul. 1945 se je vrnil v Štandrež in pomagal, da so takoj popravili šolo in v jeseni začeli s slov. poukom. Obnovil je tudi domače prosv. društvo, kot učitelj pa je pripravljajl otroke za javne kult. nastope v dvorani Brisko. Učil in vodil je šolo samo prvi dve leti, ker je bil jul. 1947 izvoljen v vodstvo Demokratične fronte Slovencev. Pozneje je bil njen tajn., 1954 tajn. njene naslednice Socialistične fronte Slov. 1952 je bil na listi DFS izvoljen za pokraj. svetovalec in se je zelo zavzemal za koristi Štandreža. Bil je tudi preds. Zveze prosv. društev. S svojim sodelovanjem je krepko posegel v Benečijo in pomagal tamkajšnjim mladim kult. in polit. delavcem. Poleg tega je bil izdajatelj gor. tednika Soče do njene združitve s PDK ob koncu 1960. Skupaj z D. Feiglom sta izdala knjigo *Beneška Slovenija* (Gor. 1950, str. 147).

Prim.: Šavli, PDK 16. nov. 1977 s sl.; I. Mariničič, V. N., Ob stoletnici štandreške čitalnice, 1869-1969, Gor. 1969, 42-44.

Jem.

NANUT Vladimir, ekonomist in univ. prof., r. 11. jul. 1946 v Štandrežu pri Gor. Oče Ivan, mali kmetovalec in uslužbenec IACP, mati Matilda Glešič. 1. razr. osn. š. v Štandrežu, ostalo šolanje v gor. it. šolah. Po tehnični maturi obiskoval Ekon. fak. v Trstu in tam promoviral 1969 z delom *L'azione promozionale delle strategie del Marketing*. Zaposlil se je kot asistent na Inštitutu za gosp. trž. Ekon fak., od 1977 je profesor za predmet Organizzazione e direzione aziendale; od 1980 je redni profesor. N. je izvedenec v problemih organizacije in v strukturah dela, poleg tega v informatiki. 1981 je bil imenovan za podpreds. dežel. finančne družbe Friulia, od 1983 je tudi preds. družbe Friulia-Factor. Sodeloval je na mednar. simpozijih o gospodarstvu, 1974 se je udeležil konference o manjšinah v Trstu s prispevkom o slov. življu v Štandrežu. Predaval je o malih podjetjih tudi na U v Mrbu, Lj. in na Reki. Deluje tudi politično: od 1975-80 je bil social. obč. svetovalec v Gor. Napisal je: *Trattamento elettronico delle informazioni e sistemi avanzati di conduzione aziendale*, Giuffrè Editore, Milano 1972; *Sistema informativo automatico per l'Ente Regione*, v *Economia Pubblica*, 1974; *La programmazione e l'organizzazione dell'attività di ricerca in fun-*

zione dello sviluppo dell'impresa, Del Bianco Editore, Videm 1976; *Strutture organizzative, sviluppo tecnologico, conflitti nelle imprese industriali*, F. Angeli Editore, Milano 1976; *Organizzazione produttiva, divisione del lavoro e autogestione*, v *Econ. e Lav.*, 1977; *Nuovi modelli di organizzazione produttiva e processi di ristrutturazione e riconversione nell'industria italiana*, v *Economia e Lavoro*, 1978; *Strutture organizzative e processi decisori nelle piccole e medie imprese*, Apindustria, 1971, št. 1; *Obiettivi e strumenti di politica industriale nel Friuli-Venezia Giulia*, Grillo Editore, 1982; *Finanziarie regionali: un difficile equilibrio tra esigenze di imprenditorialità e finalità promozionali*, v *Economia e Politica Industriale*, 1983, št. 37; *L'investimento organizzativo come fattore di innovazione aziendale*, Grillo Editore, 1983; *Servizi finanziari alle imprese: un modello di factoring promozionale*, v *Finanza, Marketing e Produzione*, 1984, št. 2; *Rapporti inter-aziendali, imprese minori e politiche industriali*, v *Economia e Politica Industriale* (v tisku); *Modelli dimensionali di impresa e sistemi industriali*, Giuffrè Editore (v tisku).

Prim.: Osební podatki; PDK 15. jun. 1983 s sl. B. Lu.

NARDIN Aleksander, zdravnik, r. 30. okt. 1929 v Metkoviću, živi v Šempetru pri Gor. Oče Josip Herman iz Gorice, živinozdravnik, mati Eufemia Nešković iz Zemuna, učiteljica. Obiskoval je gimn. v Ptuj, maturiral 1948 v Lj.. Tu se je vpisal na Medic. fak. in diplomiral 1956. Po vojaščini ter zdravniškem stažu se je zaposlil kot splošni zdravnik v Šempetru pri Gor., kjer dela še zdaj. 1978 je opravil postdiplomski študij iz javnega zdravstva in epidemiologije z nalogo o analizi odsotnosti z dela na Goriškem za tiste grupe obolenj in gosp. dejavnosti, ki so v SRS iznad republiškega povprečja 1977 je opravil izpit za specialista splošne medicine. N. se je uveljavil kot javni delavec zlasti na področju zdravstva. Med 1969 in 1974 je bil zvezni poslanec v socialnozdravstvenem zboru. Nato je bil vodja delegacije v skupščini SRS za socialno zdravstveno dejavnost za območje Primorske in Notranjske (1974-78). Veliko se je oglašal v dnevnem tisku in v člankih bičal socialno nepravilnost, pisal zoper alkoholizem in se boril za preprečevanje socialnih bolezni.

Prim.: Osební podatki; Kojeko 2, 708.

A. Pr.

NARDIN Anton, prosvetni delavec, r. 8. maja 1902 v Povirju pri Sežani, u. 11. maja 1958 v Barkovljah (Trst). Oče Alojz iz Vrtojbe, železničar, mati Alojzija Riedl iz Spielfelda na Avstrijskem, gospodinja. Osn. š. v Barkovljah, v Trstu pripravnica za gimn. in 5 razr. nem. real. gimn., 6. razr. po prvi svet. vojni v Mrbu, 7. razr. in matura v Idriji 13. jul. 1921. Na Dunaju je diplomiral na Višji trg. šoli (Hochschule für Welthandel) 9. dec. 1925. Kot korespondent se je zaposlil v Trstu pri podjetju Società Adriatica di Spedizione, nato pri podjetju Fischer (1929-33), pri Blenk v prosti luki, pri Alberti (grosist za južno sadje), pri potovalnem uradu CIT (1938-42); vmes je bil večkrat dalj časa brezposeln. 1942 se je udeležil natečaja pri Assicurazioni Generali za podruž. v Benetkah. Zmagal je in sprejel službo pod pogojem, da ga po vojni predstavijo v Trst. V Benetkah je bil korespondent za pet jezikov: ital., slov., nem., angl. in franc. 1945 so ga premestili v Trst in družina je bila spet združena v Barkovljah. Znal je glavne svetovne jezike, vendar ni mogel najti ustreznega mesta za svoje sposobnosti. V Barkovljah se je po vojni takoj vključil v prosv. delo in bil do smrti odb. PD Barkovlje, aktiven v pev. zboru prosv. društva in pri cerkv. pev. zboru, podpiral akcije Dijaške Matice in slov. osn. š. v Barkovljah. Če je bilo treba, je hodil od hiše do hiše po barkovljanskih klancih in vabil pevce k pev. vajan in k zadnjemu pozdravu bivšim pevcem. Bil je povsod, kjer je mogel pomagati rojakom. Sin **Bogdan** se je uveljavil v glasbenem svetu.

Prim.: Podatki vdove Zore N.; R. P(ertot), A. N. ni več, PDK 13. maja 1958 s sl.; Laura Pertot, A. N., Barkovlje, Trst 1982, 154.

Jem.

NARDIN Julij, profesor matematike in fizike, izumitelj, publicist, r. 28. dec. 1877 v Gor., u. 15. mar. 1959 v Lj. Po maturi 1898 na realki v Gor. je študiral mat. in fiz. v Gradcu in na Dunaju, kjer je 1904 diplomiral pri Ludwigu Boltzmannu (učencu in nasledniku Jožefa Stefana). Na gor. gimn. je 1905 opravil pod mentorstvom Antona Šantla brezplačno prof. pripravništvo, 1905-12 je bil prof. na realki v Idriji, 1912-20 pa je poučeval na klas. gimn. v Lj. 1920-41 in 1945-47 je bil prof. na Tehn. sred. š. v Lj. (med vojno prisilno upokojen), nato prof. za eksperimentalno fiziko na Medic. fak. lj. U (ta predmet je honorarno predaval že od 1922). Bil je soustanovitelj in prvi predstojnik fizikalnega inštituta

te fak. Občasno je predaval tudi na Tehn. in Naravoslovni fak. Od 1934 je bil poročen z učiteljico Angelo Čendem, njun zakon je bil brez otrok. Kot prof. je N. vzgajal številne generacije slov. matematikov, fizikov, tehnikov, naravoslovcev in zdravnikov. Bil je pedagog modernih metod, ki pa v obstoječih razmerah niso bile vedno najbolj učinkovite in upoštevane. Skušal je vzgajati predvsem zanimanje do predmeta in tako vcepiti željo po samoizobraževanju, ki naj bi mu šola le pomagala. Katedrskega predavateljstva ni cenil, mnogo bolj eksperimentalno delo. Do klasičnega številčnega ocenjevanja je imel negativen odnos. Vzgoje ni podrejal izobraževanju, zato se je dal pogosto pregovoriti k obravnavanju aktualnih ali splošnih tem izven učnega načrta. K širši popularizaciji znanosti in tehnike je prispeval s svojo poljudno publicistiko. 1905-46 je objavil okoli 40 sestavkov v Izv. realke v Idriji, Naši radosti, Odmevih, Proteusu, Razorih, Vodnikovi pratiki in Zvončku. V njih je veliko avtobiografskih drobcev. Kot fizika so N. še posebej pritegovale novosti v stroki in njenih tehničnih aplikacijah. V Idriji se je ukvarjal z merjenjem radioaktivnosti okolja, s seizmografskimi opazovanji, pritegnilo ga je proučevanje rentgenskega in katodnega sevanja, v pionirskih letih letalstva pa je bil tudi sam med uvajalci te nove panoge med Slovenci. Že iz gor. let se je poznal z Edvardom Rusjanom, kasneje sta bila v korespondenčni in delovni povezavi, zlasti ob gradnji drugega letala bratov Rusjan konec 1909. Tedaj je že tudi N. konstruiral svoje letalo, ki je nato doživelo vrsto konceptualnih sprememb: sprva je bilo zamišljeno kot motorno (E. Rusjan naj bi posredoval obročni nakup iz Francije), nato pa brezmotorno. N. se je veliko ukvarjal s problemom vzleta in razmišljal tudi o katapultni izstrelitvi. Čeprav je bilo 1910 letalo narejeno in so bili že napovedani poleti, ni nikoli letelo - N. je dokončno prenehal s tovrstnimi prizadevanji po Rusjanovi smrti (9. jan. 1911). Po letalskem obdobju 1909-10 je N. najbolj pritegnila elektrotehnika, pri čemer je bil odločilen predvsem zgled Nikole Tesle. S prijateljem, pravnikom Renejem Zeijem iz Gor. sta v letih 1907-20 kar zasipala dunajski patentni urad s svojimi predlogi in tudi pridobila tri patente, pri čemer je N. opravil tehnični, Zei pa organizacijski del poslov. S svojim izumiteljstvom sprva na področju večkanalne žične telefonije in telefonije in nato brezžičnih komuni-

kacij sta — brez vednosti za nekoliko zgodnejše istovrstne pojave v svetu — razvila elektronko (patentna prijava avg. 1912, veljavnost patenta od jun. 1913). Ko je izbruhnila prva svet. vojna, je N. načrtoval razna orožja, predvsem zato, da bi rešil prijatelja pred odhodom na bojišče (sam zaradi načetega zdravja ni bil vojni obveznik). Že 1914 je razvil idejo za raketno pogonjani torpeda, ki bi ga upravljal program na perforiranem traku - tako mu gre med Slovenci tudi prvenstvo v kibernetski avtomatiki. Ko je skušal zamisel patentirati, so zahtevali od njega vedno nove izpopolnitve; patenta mu naposled niso priznali, okoristili pa so se z njegovimi idejami. Tovrstne slabe izkušnje in prijateljeva smrt sta v dvajsetih letih zaustavila njegovo izumiteljsko dejavnost.

Prim.: Arhivski material pri svojcih, avtobiografski drobci v N-ovi publicistiki, patentna dokumentacija; J. Povšič, J. N., Naši znameniti tehniki, Lj. 1966; S. Sitar, Miroljubnež načrtuje torpeda, Naša obramba, Lj. 1982, št. 12; Isti, Elektronka i torpeda prof. J. N., Galaksija, Bgd 1984 (v tisku).

SAS

NARDIN Karel, partizanski borec, r. 8. nov. 1917 na Zemonu pri Vipavi, živi v Vrtovinu. Oče Franc, mati Katarina Fornazarič. Opravil je 7. razr. osn. š., po drugi svet. vojni je končal gimn. Po maturi je obiskoval višjo oficirsko pehotno š. v Sarajevu in postal štabni častnik s činom majorja JLA. Kasneje je napredoval v podpolk. (1959) in v polkovnika (1966). Bil je vojak it. vojske, iz nje je zbežal 28. sept. 1942. 5. okt. 1942 se je vključil v NOV, bil najprej mitraljezec Vipavske čete, nato pri isti četi komandir voda in namestnik komandirja čete. Od 15. jan. 1943 je bil namestnik politkomisarja bataljona Simon Gregorčič, od 5. mar. 1943 pa tam komandantov namestnik in nato komandant. Po kapitulaciji It. je bil komandantov namestnik Gregorčičeve brigade, nato komandantov namestnik Kosovelove brigade. Ob ustanovitvi Južnoprimskega odreda (20. dec. 1943) je postal njegov poveljnik. Med 18. majem in 15. avg. 1944 je obiskoval višji ofic. tečaj pri glavnem štabu NOV in POS, nakar je postal načelnik štaba Prešernove brigade vse do njene razformiranja (15. jun. 1945). Po vojni je bil v Gor. načelnik mestnega načelstva Narodne zaščite, ko pa so jo Anglo-Američani razpustili, je postal načelnik odseka za notranje zadeve pri Okrožnem izvršnem NOO za Goriško. 24.

jun. 1945 ga je ZVU aretirala. Po zaslišanju je zapustil Gor. in deloval pri Komandi vipav. vojnega področja. Kasneje je deloval v JLA vse do upokojitve 1966. Prejel je več voj. in drž. odlikovanj. Objavil je nekaj krajših spominov na svoja part. leta. N-ovo ilegalno part. ime je Jaka ali Jakec.

Prim.: Osební podatki; Arh. GorMuz; Arh. CK ZKS v Lj.; PrimN 11. nov. 1977; S. Petelin, Prešernova brigada, Nova Gor. 1967, 516, 556, 594, 617; R. Isaković, Kosovelova brigada, Lj. 1973, pass.; T. Ferenc, Primorska pred vseljudsko vstajo 1943, Lj. 1983, pass.

Plah.

NATLAČEN Marko, politik, r. 24. apr. 1886 v Mančah pri Vipavi, umorjen 13. okt. 1942 v Lj.; oče Peter, kmet, mati Jožefa Rener. Gimn. v Lj. (gojenec Alojzijevejšča), pravo na Dunaju, kjer je promoviral 1912; od 1919 je bil odvetnik v Lj. Deloval v kat. študent. organizacijah, bil preds. Slov. dijaške zveze, aktiven v Slov. kršč. socialni zvezi in pri Orlu (preds. 1925-27). Leta 1926 je postal podpreds. SLS. 1927 je bil v logaškem okraju izvoljen v skupščino lj. Oblasti in postal preds. Oblastnega odbora. Prvo leto diktature — od jan. do nov. 1929 — je bil komisar istega odbora, nato je delal v kult. org. in bil preds. Kat. akad. starešinstva (1931-33), po 1933 bil konfiniran (Bileća, Gacko, Sarajevo). 11. sept. 1935 je bil imenovan za bana Dravske banovine in se izkazal kot sposoben upravitelj, ki je zavzeto skrbel za gosp. napredek, social. in civilne potrebe in kult. razvoj ljudstva in prostora, ki mu je bil zaupan. Zaradi pomanjkanja demokratične dialektike tako v notranjosti stranke kot v javnem življenju in sploh pomanjkanja tradicije pa si N. — kot tudi vsi drugi javni delavci tedaj — ni mogel pridobiti tistega polit. izkustva, ki bi bilo potrebno za izredno težke čase, ki so nastopili s svet. vojno ob nem. vdoru, ital. okupaciji in z nastankom narodnoosvobodilnega boja, ki se je pod monopolnim vodstvom KPS naglo spremenil v ideološko obračunavanje, ustraševanje in pripravo na končno revolucijo. V odločilnih trenutkih se je N. znašel kot nosilec najmočnejše slov. stranke in dokaj močno razdeljenega katol. tabora pred prevelikimi odgovornostmi in podvržen različnim pritiskom. In vendar se je kot ban prvi znašel ob napadu na Jslo. Že na dan nem. letalskega napada na Lj. 6. apr. 1941 je N. z dokajšnjim državniškim čutom sklical zastopnike vseh slov. strank, vključno socialistične, da so

ustanovile Narodni svet in izbrale njega za predsednika. Komunistov ni bilo zraven: kljub njihovi zahtevi jih niso sprejeli, ker je bila KPS v ilegali. Pač pa je N. poskrbel, da je policija pred prihodom It. izpustila vse polit. jetnike, vključno tudi komuniste, seznane pa skrila. N. je skrbelo predvsem, da bi se slov. narod s čim manjšimi žrtvami, človeškimi in materialnimi, pretolkel skozi vojno, in to stališče je branil do konca. Imel je toliko čuta, da se je še 12. apr. 1941 šel v delegaciji Narodnega sveta pogajat v Celje z Nemci, da bi se Slov. — kot suverena država po propadu Jsle — pogajala z Nemčijo za premirje, predvsem pa za to, da bi ohranil upravno-polit. celovitost slov. teritorija, ki sta si ga It. in Nem. že razdelili. Prav tako je N. predlagal, da bi Narodni svet civilno upravljal po It. zasedeno ozemlje, a je dobil prav tako odklonilen odgovor. Sprejel je sicer imenovanje v Sosvet Lj. pokrajine (imel je zgolj posvetovalni značaj), a je kmalu izstopil, ker je razumel, da bi to pomenilo podpirati početje it. zasedbenih oblasti. Še jeseni 1941 je uradna SLS v svojem prvem programu, ki ga je posredovala tudi Mihi Kreku v London, postavila na prvo mesto zahtevo po »svobodni in samostojni Slov. z vsem njej pripadajočim gospodarsko in prometno zaokroženim ozemljem«, vendar je bilo to mišljeno v okviru obnovljene Jsle v federativni obliki. Naivne in kratkovidne pa so bile pretirane izjave vdanosti in zahvale — ki so jih mnogi razumeli kot udinjanje okupatorju — kakor tudi pristanek na predlog, da bi Slovenci sami zaprosili za priključitev k It., čeprav mora vsakomur biti jasno, da se je vse to dogajalo pod močnim pritiskom ali celo ukazom zasedbenih oblasti, da so se lahko pohvalile pri vladi v Rimu. Pasivni odpor je bil premalo prakticiran. To, kar so slov. predstavniki označevali za taktiziranje, je bilo le do neke mere razumljivo in opravičljivo, kolikor so pač Slov. pod it. zasedbo manj trpeli kot na nem. zasedbenem prostoru. Zaradi tega je N. doživel tudi kritike pri jsl. vladi v Londonu, s katero je vzdrževal stike. Kapitulantstvo je bil eden prvih očitkov OF Narodnemu svetu, njegova skrb za narodno imovino pa je bila označena kot varovanje meščanskih interesov. Revolucija in aktivni odpor proti okupatorju ter vse, kar ta prinašata, sta bila očitno tuja miselnosti N., kakor tudi večini ostalih takratnih polit. delavcev. KPS pa je znala dosledno izvajati revolucionarne metode in je

izkoristila NOB, da je pripravila položaje za dokončni prevzem oblasti po vojni. Na likvidacije in terorizem so N. in drugi vodilni politiki odgovorili z ustanovitvijo vaških straž, ki so se razvile iz več ali manj spontanih oblik odpora, pri tem pa so se morale nasloniti za vojaško pomoč pri it. zasedbenih oblasteh. Zaradi tega so si nasprotniki OF naprtili težko obtožbo kolaboracionizma, kar pa bo morala pravičnejša in ideološko manj obremenjena zgodovina še preučiti. Predvsem manjka še dostop v arhive. Dogodki so se potem razvijali pod silo razmer. Na polit. področju je prišlo do ustanovitve Slovenske zaveze, dokaj heterogene formacije raznih strank, ki pa ni bila posebno učinkovita, čeprav je bila sposobna sprejeti skupni polit. program. KPS je take ljubi neusmiljeno pobijala. O tem je Kardelj poročal Titu v tudi drugače zanimivem, izredno dolgem pismu 14. dec. 1942: »VOS je po našem navodilu likvidiral glavna organizatorja bele garde: poleti dr. L. Ehrlicha (duhovnik), a oktobra dr. M. Natlačena (bivšega bana), ki je bil resnični voditelj vsega gibanja in glavni predstavnik londonske vlade. Po njenih — tako kaže — navodilih je začel ustanavljati belo gardo. Njegovo likvidacijo so v Londonu enostavno zamolčali, kar pomeni, da Natlačena pred svetom ne morejo braniti, a solidarizirati z njegovo usmrčitvijo niso hoteli, saj je delal po njihovih navodilih...« (Dedijer, Novi prilozi za biografijo J.B. Tita, II, Reka 1981, 1180). V istem pismu piše Kardelj Titu, da s financami v Lj. ni težav: »...ko je bil likvidiran Natlačen, nam je takoj naslednji dan nakazal neki ljubljanski podjetnik 150 tisoč lir posojila. Še nismo ugotovili, ali iz veselja ali od strahu. Obljubil nam je cel milijon...« (istotam, str. 1179). V istem poročilu opisuje Kardelj tudi potek atentata (podobno tudi Zdenka Kidrič v istem delu na str. 745). V zvezi s Prim. velja zabeležiti N.-ovo intervencijo pri it. oblasteh ob drugem trž. procesu v prid pomilostitve številnih obtožencev. N. je hotel razširiti vaše straže tudi na Prim., vendar brez vidnejših rezultatov. Ubil ga je atentator, ki je prišel v njegovo hišo preoblečen v duhovnika. Po vojski so njegov grob zravnali z zemljo.

Prim.: Žup. arh. Goče; A. Pirjevec, SBL II, 193; Slovenci v desetletju 1918-1928, 339-57; Erjavec, Zgod. katol. gibanja na Slov., 258, 324; S 1932, št. 13 s sl.; KMD 1945 s sl.; E. Kocbek, Tovarišija, Lj. 1949, 214, 215; Saje, Belogardizem, Lj. 1952; M. Mikuž, Pregled zgod. NOB, I, II,

Lj. 1960; Narodnoosv. vojna na Slov. 1941-1945, Lj. 1978; Dokumenti ljudske revol. na Slov., I, 24, 124, 163; Zgod. Slov., Lj. 1979; Ferenc, TIGR, Lj. 1977; N. Maganja, Trieste 1945-1949, Nascita del movimento politico autonomo sloveno, Trst 1980; B. Mlakar, Domobranstvo na Prim., Lj. 1982; Isti, O polit. programih slov. kontrorevol. 1941-1945, PZDG XXII, 1982, št. 1-2, str. 211-21; Stane Kos, Stalinistična revolucija na Slov., I. del, Rim 1984.

S. P.

NECKERMANN (NEKERMAN) Ivan, učitelj, okrajni šol. nadzornik, r. 18. apr. 1862 v Novem mestu. Oče Ivan, kancelist, mati Marija Borstner. Maturiral je na koprskem učiteljišču 1886. Prvo učit. službo je opravljal v Marezigah. 27. sept. 1888 je prišel v Trst na novoustanovljeno šolo CMD pri Sv. Jakobu, kjer je ostal samo mesec dni, nakar je moral spet v Marezige, ker š. oblasti niso potrdile njegovega imenovanja. Od 1897 do 1900 je vodil pripravnico na Proseku. 1900 je postal c. kr. okrajni š. nadzornik in bil 1910 imenovan še za glavnega učitelja »extra statum« na moškem učiteljišču v Gor., kjer je nastopil službo v š. letu 1914/15 kot š. nadzornik na dopustu. Jun. 1904 je kot š. nadzornik sklical v rojanski ljudski šoli prvo okrajno konferenco za slov. okoliško učiteljstvo, ki ji je tudi prisostvoval. Bil je poverjenik Šolske matice. Kot priča zapis v Kroniki otroškega vrtca CMD na Kolonji, je nadzoroval šole še v zadnjem vojnem letu. Ni znano, kaj je delal po prvi svet. vojni. 25. julija 1928 se je z družino preselil v Gradec (Avstr.). Ni ugotovljeno, kje in kdaj je umrl.

Prim.: Krstn. knj. Novo mesto-Kapitelj, zdaj ŠkAlj; Sv. Jakob, 114; Kronika šole CMD pri Sv. Jakobu, NSKT, Ods. za zgod.; Luč V, 1929, 30 pass.; PDK 16. nov. 1977; Ročni zapisniki 1897-1915.

ldt

NEDOH Danijela, por. **MAXEL**, publicistka, kulturna delavka, r. 25. mar. 1943 v Trstu, živi v Clevelandu (ZDA). Oče Danilo, direktor podjetja, mati Josipina Belič, gospodinja. Slov. osn. š., Nižjo sred. š. in Trg. tehn. zavod je obiskovala v Trstu. Istočasno je bila gojenka tržaške GM v oddelku za klavir. Objavljati je začela spise in krajše novele v LitV, kjer je tudi objavljala prve gledališke in koncertne kritike. Po maturi 1962 se je zaposlila v trg. podjetju in pisala poročila in ocene o prireditvah za PDK in revijo Zaliv, pri kateri je bila tudi tajnica in članica ured. odbora. Pri RAITrsta je sodelovala

s teksti o glasbenikih, glasbenih delih in z liter. prispevki. Igrala je klavir v orkestru GM in z istim nastopila kot solistka v Trstu, Kranju, Dubrovniku, na Reki... Bila je tajnica SPDT. Leta 1971 se je poročila in se preselila v Cleveland, Ohio (ZDA), kjer je bila uslužbena kot voditeljica administrativnega oddelka v velikih amer. družbah. Nekaj časa je tudi poučevala na zasebni slov. šoli.

Prim.: Pismo D. Nedoh z dne 14. jan. 1984.

ldt

NEFFAT Anton, dirigent, r. 22. marca 1893 v Rovinju, u. 30. apr. 1950 v Lj. Glasbo je študiral v š. Pev. in glasb. društva v Gor. (ust. 1901). Iz te š. so poleg Neffata izšli glasbeniki: Bravničar, Prinčič, B. Šček, K. Sancin in Rijavec. Od 1912-14 je študiral na Ak. za glasbo in igral. umetnost na Dunaju. Z dirigentskim delom v lj. O je začel v sezoni 1921/22 in tam ostal do konca druge svet. vojne. V tem času je predirigiral skoraj ves standardni oper. repertoar. Bil je med najbolj zaposlenimi slov. dirigenti. Obenem je bil tudi vodja Akad. pev. zbora in korepetitor v oper. š. Leta 1946 je prišel v Mrb., kjer je obnovil mrb. O. Kot prvi direktor in dirigent po vojni je opravil pionirsko delo na opernem področju in v času 1946-50 uspešno izvedel opere: Madame Butterfly, Tosca in La Boheme (Puccini), Faust (Gounod), Trubadur (Verdi), Jevgenij Onjegin (Čajkovski), Ero z onega sveta (Gotovac), Prodana nevesta (Smetana). Predvsem v mlajših letih, ko ni bil tako intenzivno zaposlen z dirigiranjem, je tudi komponiral, tudi cerkv. skladbe. Tako je napisal za glas in orgle: *Mariji Pomočnici* in *Klic k pokori*. Tudi poročila in kritike je pisal, predvsem o opernih predstavah.

Prim.: SGL II, 464-65; GL SNG Mrb. 1959, XIV, št. 12, 325 (D. Mevlja); I. Jelerčič, 99; Trobina, 134, 198; MuzE II, 668.

Har.

NEGODE Josip, kamnosek, kulturni in politični delavec, r. 25. febr. 1858 v Rocolu v Trstu, u. 12. mar. 1956 v Lj. Oče Anton je bil posestnik, zidar in kamnosek, mati Marija Brenčič, gospodinja in perica tržaških družin. Ker je delal oče pri gradnji župnijske cerkve pri Sv. Ivanu v Trstu, se je družina preselila k Sv. Ivanu, ko je bilo Josipu dve leti. Stanovali so v Zgornjem Sv. Ivanu »pri Kmetiču«. Pri Sv. Ivanu je dovršil trirazredno osn. š. (1870), ki jo je vodil narodno zavedni učitelj Ivan Piano (gl. čl.). Ta mu

je že 31. jan. 1865 izdal pohvalni listek: »Jožefu Negode-tu za pridnost v zlaganju.« Nato ga je kaplan Bartel poslal v 3. razr. it. osn. š. v Trstu, ker je želel, da bi šel pozneje v škofijski konvikt in nadaljeval študije. V 4. razr. pa je prenehal s šolanjem, ker ni razumel učitelja iz Toskane. Nosil je kosilo očetu, ki je pri gradbenem podjetju inž. Pietra Paleseja zidal srbsko pravoslavno cerkev v Trstu, in se tako zanimal za delo, da ga je Palese vzel v svoje podjetje. Sodeloval je pri dekoraciji brušenega belega in črnega marmorja na srbski pravoslavni cerkvi in se izučil za punkterja (mojstra, ki izdeluje kiparska dela po umetniških načrtih), za altarišta (izdelovalca oltarjev) in dekorativnega kamnoseka. Palese ga je poslal tudi v strokovno š. Scuola triestina di disegno e professionale, ki jo je z odličnim uspehom dovršil v štirih letih (1883-87) in dobil 1. in 4. leto »diploma di medaglia di bronzo«, ostali dve leti »diploma di menzione onorevole«. Izpopolnil se je v kamnoseštvu, gradbeništvu in modelarstvu, da je postal eden najboljših v svoji stroki. Od Paleseja je odšel v kamnoseško delavnico Antona Trobca pri Sv. Ivanu (gl. čl.) in skupaj sta izdelala vse oltarje v svetoivanski c. Dne 9. nov. 1900 je odšel na Brione, ki jih je 1893 kupil dunajski bogataš Paul Kupelwieser in začel urejati zemljo in spomenike. N. je vzel s sabo ekipo sposobnih zidarjev in kamnosekov in nadzoroval delo kakih 500 delavcev. Tu je kot kamnoseški mojster sodeloval pri vseh gradbenih, kiparskih in dekorativnih delih in se odlikoval po sposobnosti, razumnosti in predanosti, kakor priča službeno izpričevalo, ki mu ga je izdala uprava Brionskih otokov 15. febr. 1905, ko je zapustil službo (shranjeno v Zgod. odseku NŠKT in spričevala). Izklesal je tudi kip Lede in se nanj podpisal skupaj z dunajskim umetnikom, ki ga je zasnoval. Nato je pri Sv. Ivanu odprl lastno kamnoseško delavnico in jo vodil do prve svet. vojne, ko je morala zaradi vojnih razmer prenehati z delom. Kot delovodja je odšel v kamnoseško podjetje v Celje, po vojni pa se je vrnil domov, vendar v novih političnih razmerah ni mogel vzdržati. Razprodal je svojo posest in se z ženo preselil 1923 v Lj., najprej k sinu Miljutinu, od 1937 k hčeri. Odprl je kamnoseško delavnico na Sv. Petra cesti 47 in se uveljavil kot punkter. Njegova posebna veščina je bilo izdelovanje obrazov in podob, kamnite vence pa je klesal kar na pamet. Delal je za kiparja Dolinarja,

Smerduja, Kalina, Kralja, Zajca itd., ki so občudovali njegovo visoko tehnično sposobnost, natančnost in umetniški čut pri delu. V pokoj je stopil dve leti pred smrtjo po 82 letih dela. N. se je zgodaj posvetil tudi prosvetnemu delu. S 17 leti je postal tajn. Bralnega društva, ki je delovalo v okrilju Političnega in bralnega društva Edinost, ustanovljeno 12. nov. 1874 v Trobčevi hiši pri Sv. Ivanu. Leta 1878 je bil v Lj. na proslavi 70-letnice Janeza Bleiweisa in od tam prinesel Kersnik-Jurčičevo igrico Berite Novice, jo priredil za domače razmere z naslovom *Berite Edinost* ter jo z velikim uspehom uprizoril v gledališču Fenice v Trstu. 1882 je ustanovil pri Sv. Ivanu amatersko gledališče, ki so ga sestavljali: Negode, Godina, Peršič, Vatovec, Micheluzzi, Ponikvar in njegova žena, Nadlišek Marica in Tončka, Jožica Marc idr. Poleti so igrali na prostem, pozimi v raznih gostilniških dvoranah. Razmere so se izboljšale, ko je Trobec pregovoril trgovca Gašperšiča, da je kupil staro svetoivansko šolo in jo dal v najem Bralnemu društvu. To je v prvem nadstr. uredilo gledališko dvorano in zanj je N. izdelal zastor in kulise. Hiša je dobila ime Narodni dom pri Sv. Ivanu (od 1892-1903). Najprej so uprizorili komedijo Vagabund, 1. nov. 1892 pa znano žalno igro Mlinar in njegova hči. N. je igro režiral in igral glavno vlogo. Dosegli so tak uspeh, da so morali igro ponoviti v Škedenju in pri Sv. Mariji Magdaleni. Pozneje so nastopili z igro Stari Ilija v mali dvorani gledališča Rossetti v Trstu z N. v naslovni vlogi. Ljudi je bilo toliko, da niso mogli vsi v dvorano. 1884 so ustanovili pri Sv. Ivanu pevsko društvo Zora in N. je izdelal pečat. Tri leta pozneje so organizirali podružnico CMD, N. se ji je pridružil in postal 1894 njen tajn. 1890 je bil med ustanovitelji Bralnega društva za svetoivanski okraj in vrsto let odb. Dne 7. apr. 1896 je nastalo Svetoivansko konsumno društvo, ki je imelo namen odpirati prodajalne in gostilne, v ožjem odboru je bil tudi N. Društvo je začelo zbirati sredstva za graditev novega prostornega Narodnega doma in N. je preskrbel zemljišče na Vrdelski cesti 25 in skrbel za zidavo. Novi Narodni dom je bil odprt 5. jun. 1903 (fašisti so ga 2. sept. 1921 požgali, Svetoivančani so ga marca 1924 popravili, a so ga morali kmalu prodati za 21.000 lir, vreden pa je bil 400.000 lir). 1912 je stopil N. v odbor TPH in bil tudi njen cenilec. Jun. 1913 je bil skoraj soglasno izvoljen v trž. obč. svet

(I. volilni razr. obmestja, 2. vol. okraj). Bil je član socialnega oddelka in je pomagal delavcem, posebno kamnarjem, ki so tlakovali ulice z bloki sivega kamna, in mestnim gasilcem. Ko je bil na Brionih, ga je avstr. vlada imenovala v odbor, ki je skrbel za ohranitev zgod. istrskih cerkva in spomenikov. Pri tem delu je bil desna roka arheologa in konservatorja A. Gnirsa (PSBL I, 431). Prva svet. vojna je pretrgala N. plodno kult. in polit. delo, v Lj. se je posvetil samo strokovnemu delu. Poročil se je 1882 z Marijo Jurkič in se preselil v novo hišo na Črni cesti. Tu je ostal le eno leto, ker je 1883 kupil posestvo v Bregu (Sv. Ivan) in pozneje tukaj sezidal še dve hiši.

Prim.: Zgod. ods. NSKT, mapa; podatki sina Miljutina 14. jan. 1980; I. G., Redka 70-letnica, J 25. febr. 1928; J. Traven, Slov. gledališče v Trstu, GLLjD 1949/50, 215-16 s sl.; VI. Bartol, O okoličanskem bataljonu, JKol 1952, 121-22; Isti, Mladost pri Sv. Ivanu, PDK 19. do 30. mar. 1955; Isti, J. Negode 98-letnik, PDK 29. febr. 1956, 3 s sl.; Umrli je J. N., PDK 13. mar. 1956; Pavla Kolarič, Stoletni razvoj slov. organizacij pri Sv. Ivanu, Slov. čitalnica pri Sv. Ivanu 1868-1968, Trst 1968, 13 idr. s sl. na str. 15; SGL II, 465.

Jem.

NEGODE Miljutin, začetnik zabavne glasbe, glasbeni pedagog in igralec, r. 22. jan. 1889 pri Sv. Ivanu v Trstu, živi v Lj. Oče Josip je bil kamnosek, kult. in polit. delavec (gl. čl.), mati Marija Jurkič. Osn. š. je dovršil pri Sv. Ivanu (1895-99), pripravnico v Rojanu, 5 razr. nem. gimn. v Trstu (1901-06) in od 2. do 4. gimn. je stanoval v škofijskem zavodu pri Sv. Justu. V začetku 6. gimn. se je odzval ministrski okrožnici, ki je vabila dijake v državno službo in jim zagotavljala po sedmih letih vzorne službe priznanje mature. 10. okt. 1906 so ga sprejeli v poštno službo v Trstu in konec apr. 1907 je napravil poštni izpit. V Trstu je ostal do vstopa It. v prvo svet. vojno, ko so prestavili Poštno direkcijo v Lj., N. pa poslali v Novo mesto. 1919 se je vozil v Lj., da je pomagal organizirati Poštno direkcijo. Od 1921 do upokojitve 1947 je bil na Poštnem ravnateljstvu v Lj. in napredoval do inšpektorja. N. je bil rojen glasbenik: »Glasba mi je bila pri srcu že v otroških letih. Bil sem otrok petih let, ko so večkrat prihajali vojaki peš z bazoviškega strelišča do Sv. Ivana. Tam jih je čakala vojaška godba, ki je vojake spremljala igranje do vojašnice v Trst (sedanji trg Oberdan). Šel sem z njimi do vojašnice in se vrnil peš domov« (pismo 14. jan.

1980). V škofijskem zavodu mu je dal prve pojme o glasbi V. Mirk (gl. čl.), in ko se je ta pripravljaj na maturo, je N. na ravn. željo 13-leten prevzel vodstvo pevskega zbora in igranje na male orgle. V Lj. je v letih 1920-21 in 1921-22 študiral harmonijo na Konservatoriju GM pri prof. Michelu, drugače pa se je izobrazil sam in igral šest instrumentov. V Trstu je takoj po nastopu poštne službe igral klavir na raznih plesih, najpogosteje v trž. Dalmatinskem klubu, kjer so imeli mornarji plesne vaje. Od 1907 je sodeloval pri Sokolu v Trstu in od 1908 še pri Sokolu na Vrdeli-Sv. Ivanu (do 1914, ko so Sokola razpustili v vsej državi). 1908 je ustanovil Tamburaški odsek vrdejskega Sokola, ki je igral v Narodnem domu pri Sv. Ivanu do 1910. Sodeloval je tudi v njegovem dramskem odseku in bil zadnja leta njegov tajn. 1910 je organiziral Tamburaški zbor v okviru pev. društva Zvezda iz Podlonjerja; deloval je do prve svet. vojne. V Trstu je bil še flavtist v orkestru Emila Adamiča. V Novem mestu je igral flavto v čitalniškem orkestru in z njim nastopal po vsej Dolenski za RK. Po vojni je postal tajn. novomeškega Sokola in igral v njegovem orkestru pozavno. V Lj. mu je poštni ravn. dr. Debelak naročil, naj organizira poštno godbo. Izbral je 72 izkušenih godbenikov, ker pa ni bilo denarja za instrumente, niso mogli začeti z delom. Prevzel pa je vodstvo orkestra pri Sokolu na Taboru (32 članov). Iz tega je 1922 sestavil Jazz kvintet in 1924 pravi Jazz ansambel, ki je bil do 1933 prvi in edini v Sji in Jsli. Imenoval se je Original Jazz Negode. Takratni jazz je bil popolnoma drugačen od današnjega: važna je bila melodija in čim bolj ugašeno igranje; moglo bi se reči, da je gojil zabavno, lahko plesno glasbo. Kot prva godba v Jsli je uporabljal saksofone (od 1926), ki si jih je nabavil v Milanu. Na Dunaju, kamor je zahajal na jazz koncerte, pa je kupil banjo trobento in violofon. Ta ansambel je vodil do 1963, ko so se razšli. 1951 je ustanovil Ljubljanski sindikalni simfonični orkester, v katerem je igral do 1979, od ustanovitve pa je bil gospodar; 1979 je bil izbran za častnega člana. Orkester je dobil na svetovnem tekmovanju amaterskih orkestrrov v Kerkrade na Holandskem 1978 v I. kategoriji zlato nagrado s posebno pohvalno diplomom. Z glasbo je pomagal igralskima skupinama v Tržiču in Medvodah, s svojimi skladbami pa je zalagal številne pihalne orkestre. Poučeval je

študente glasbe in imel med zadnjo vojno doma otroško harmonikarsko šolo. Doma ima največji zasebni notni in glasbeni arhiv. 1951 je stopil v ansambel Šentjakobskega gledališča v Lj. kot igravec in glasbenik. Za ta oder je uglasbil 12 iger, v sezoni 1971/72 pa je imel 500. odrski nastop, zato je dobil Linhartovo odličje in Gallusovo zlato značko. Kot igravec je nastopil tudi v naslednjih filmih: Skrb za delavca, Plavi mornarji (šved. film), Rdeče klasje, Vrnitev ter Pomlad se prebuja (v tem filmu je nastopil mar. 1978 v 90. letu starosti).

Prim.: Arh. Zgod. ods. NSKT; L. P.(ožar), M. N. sedemdesetletnik, SPor 22. jan. 1959; I. Dom. Gerem, Rojstvo slov. zabavne glasbe - Pozabljeni pionir, Mladina, maj 1962, 22; »Pet notnih črt za popevko«, Delo, pril. RTV, 16.-22. okt. 1967, sreda; Mir. Sattler, Znanec iz sosednje ulice, M. N., Nedeljski dnevnik 29. dec. 1968, 5 s sl.; Pavla Kolarič, Stoletni razvoj slov. organizacij pri Sv. Ivanu, Slov. čitalnica pri Sv. Ivanu 1868-1968, Trst 1968, 26, 30, 32; L. P.(ožar), M. N. 80-letnik, PDK 22. jan. 1969, 3 s sl.; M. S., Razgovor z M. N., upokojenim poštnim inšpektorjem iz Lj., ki je Franza Leharja osebno poznal, Nedeljski dnevnik 17. maja 1970, 13; P. B., Rdeči bik na kmetih, Mladina 3. dec. 1970, 11; Mit. Volčič, 50 let saksofona pri nas, Stop X, 20. okt. 1977, št. 42, 4-5 s 4 sl.; A. Rojec, Tržačan M. N., pionir zabavne glasbe na Slov., PDK 21. jan. 1979, 6 s sl.; Mil. Stante, Devetdeset let M. N., Delo 25. jan. 1979 s sl.; pismeni podatki 14. jan. 1980.

Jem.

NEGRO Pietro, ljudski pesnik, r. v Zavarhu v Benečiji 14. jul. 1885, u. prav tam 26. dec. 1971; osn. š. je opravil v rojstni vasi, potem je pasel drobnico do 1910, ko ga je prijatelj prepričal, naj se uči mitninske zakonodaje; naslednje leto je pri videmski prefekturi opravil izpit in postal mitninski uradnik na Njivici v občini Bardo. 1925 je odkril zavarške jame. O prostem času je rad zlagal preproste priložnice, ki jih je sam imenoval *štrambalóte*; nekaj so mu jih zavarška dekleta, služkinje v Milanu, tiskale na danes izginuli plošči, nekaj jih je še zložil in objavil v *Matajurju*, nekaj jih je objavil Bezljaj in nekaj zapisal Merkù.

Prim.: F. Bezljaj, Ljudski pevec iz Tera, SE I, 1948, 65-71; P. Merkù, Il dialetto del Torre e i versi di Uidji Skurjan (Pietro Negro), v La bat-tana, 63-64, 1982, 59-63.

-ù

NEMEC Anton, finančni pravnik in ekonomist, r. 16. jan. 1903 v Biljah pri Gor., živi v Kopru. Oče Valentin, posestnik in gostilničar, mati Zo-fija Savnik. Po osn. š. v domači vasi je dovršil

v Gor. pripravnico in začel z gimn. Po it. zasedbi Gor. avg. 1916 se je morala družina izseliti v Novo mesto, kjer je N. nadaljeval s študijem. Pod vplivom majniške deklaracije je s sošolci ustanovil iredentistično društvo Svoboda: člani so se zbirali v gozdu, prepevali slovan-ske himne in pomagali ruskim ujetnikom (prim. Marjan Mušič, Novomeška pomlad, Lj. 1974). Ob prevratu je raznašal borbene plakate z motivi iz Koroške, ki jih je naslikal I. Čargo (PSBL I, 218-20). Gimn. je nadaljeval v Lj. in jo dovršil v Gor. 1923 s Teofilom Simčičem in Vlad. Le-stanom. V Lj. je sodeloval pri srednješol. društvu Preporod, bil tajn. srednješol. podružnice, včlanjene v Udruženju jsl. omladine iz Prim. s sedežem v Zgbu. 1921 je šel v Zgb kot delegat s Sr. Kosovelom (PSBL II, 144-45), ki je vodil v podružnici liter. krožek in izdajal Lepo Vido. V Gor. je bil član društev Vesna, Gor. omladina in Adrija. Po maturi je končal v Lj. trgov. (ekonomski) abiturientski tečaj (1924), nakar se je zaposlil kot občinski tajn. v Ajbi in nato v Renčah. Istočasno je študiral pravo na U v Padovi (1925-28) in doktoriral 19. nov. 1928. Dok-torsko diplomo je nostrificiral na Prav. fak. v Lj. 9. maja 1934. V Padovi je bil član slov. visokošol. društva Nanos. Kot tajn. je napravil neprecenljive usluge rojakom, a kot Slov. in antifašista so ga 31. dec. 1928 odpustili iz služ-be, čeprav je 1925 s prav dobrim uspehom na-pravil na prefekturi v Trstu strok. izpit za obč. tajnika. Febr. 1929 se je zaposlil kot odv. in prokuratorski pripravnik pri odv. Edv. Slaviku, stanoval pri dr. Ang. Kukanji. Iz Trsta v Gor. je prenašal antifaš. tisk, zato so ga nadzorovali in po prvem trž. procesu se je umaknil aretaciji z begom v Jslo (sept. 1930). 1. okt. 1930 se je zaposlil v finanč. stroki. Predpisano finanč. prakso je opravil v Lj. pri davčni upravi, glavni carinarnici in na finanč. direkciji. 1934 je na-pravil na Min. za finance v Bgdu finanč. strok. izpit. Maja 1940 so ga predstavili na Min. za fi-nance, odd. za vrhovno kontrolo. V Lj. je bil član društev Soča, Tabor, Istra, Prim. starešin-ska družina in PD. V službi je ostal tudi pod nom. zasedbo in po vojni. V glavnem je oprav-ljal inšpekcijsko, organizacijsko in instrukijsko službo po federalnih rep., sodeloval pri osnut-kih zakonov za gosp., finanč., socialna in druga vprašanja. Bil je preds. raznih komisij za kom-pleksne in druge revizije, sodeloval pri organi-zacijah in reorganizacijah finanč. poslovanja ter

usklajanja dela pri repub., okrožjih, okrajih in občinah. 1. maja 1950 je bil dodeljen okrož. finanč. odd. na Reki. Po ukinitvi tega okrož. je služboval pri OLO v Pazinu in Pulju. 1. okt. 1951 je nastopil službo pri OLO Koper kot vodja uprave za dohodke. Z organiz. ukrepi je izboljšal finanč. poslovanje, organiziral in vodil strok. seminarje, srečanja in posvetovanja za finanč. uslužbence, jim predaval in pomagal sestavljati finanč. plane pri gosp. in drugih organizacijah. Bil je član ali preds. raznih komisij in odb., ki so obravnavali gosp., premoženjsko-pravne in druge dejavnosti. Preds. uprav. odb. za kostno tuberkulozo (ortopedska boln.) Valdoltra, sveta za vajeniški dom, za revizijo vseh obč. odlokov (1954), za strok. izpite uslužbencev finanč. stroke itd., član okraj. discipl. sodišča v Kopru. Deloval je v društvu Pravniki, SZDL, društvu ekonomistov, RK, v sindikatih itd. Po ukinitvi okrajev je delal tri leta na obč. Koper. V Bgdu je napisal več člankov o prometnem davku v časopisu *Finansije*. V Kopru je prevajal iz slov. v it. in obratno. Za odgovorno, uspešno, nesebično in neutrudno delo je prejel red odlikovanja za delo, priznanje organizacije združenega dela in raznih združenj. Upokojen je bil 1. jan. 1966. Prepotoval je skoraj vso Evropo in sev. Afriko.

Prim.: Osební podatki.

Jem.

NEMEC Ciril, gospodarstvenik, r. 5. jul. 1899 v Biljah, u. 7. febr. 1984 v Gradišču pri Prvačini. Oče Jožef, kmet in trgovec, mati Alojzija Volk. Gimn. je obiskoval v Gor., zaradi vojne je šolanje nadaljeval v Lj., kjer je maturiral 1918. Na U v Lausanni je 1924 doktoriral iz ekonomskih ved. Njegova disertacija *La banque Austro-Hongroise et sa liquidation* je izšla v Parizu (tiskana pri Paternolliju v Gor.) kot prvi zvezek zbirke *Ecole des sciences sociales* na Pravni fak. U v Lausanni. Po študiju se je naselil v Bgdu, kjer je najprej služboval v Francosko-srpski banki, nato pri izvoznem podjetju Prizad, kjer je bil direktor sekcije za izvoz sadja. V Bgdu si je postavil hišo na Banjici, bila je zbirališče bgd. Slov. Po drugi svet. vojni je postal pomočnik dir. uvoznega podjetja Centroproma in sodeloval pri podpisu prvih trgov. držav. sporazumov nove Jsle. Bil je tudi gosp. svetovalec cinkarne v Celju. Užival je velik ugled kot gosp. strokovnjak.

Prim.: Podatki Nemčevih sorodnikov iz Bilj;

Revue Suisse des Sciences commerciales, febr. 1925; *Gosp* 6. mar. 1984.

B. Mar.

NEMEC Janez, duhovnik, r. 1785 v Štandrežu pri Gor., u. 5. maja 1829 v Cerknem. Gimn. je obiskoval v nekdanjem Verdenberškem semenišču v Gor., ki so ga po ukinitvi jezuitskega reda (1773) vodili redovniki skolopi, bogoslovje v lj. generalnem semenišču. Po novi maši je bil dobrih 11 let kpl. pri Sv. Luciji (zdaj Most na Soči), 1819 je bil kpl. v Volčah pri Tolminu, kjer je »na lastne stroške vzdrževal ljudsko šolo«, kot poroča tedanji tolminski dekan Matija Batič. 1829 je bil žpk in dekan v Cerknem. Škof Jožef Walland (1819-30 škof, 1830-34 nadškof) ga je imenoval za častnega svetovalca nadškof. konzistorija in šol. nadzor. v cerkljanskem okrožju.

Prim.: R. Klinec, Štandreški duhovniki, Dekan J. N., Ob stoletnici štandreške čitalnice, Gor. 1969, 48.

Ur.

NEMEC (NEMI) Jožef, šolnik in javni delavec, r. 18. mar. 1900 v Podgori pri Gor., u. 21. nov. 1962 v Gor. Oče Ivan, trgovec, mati Katarina Ščurk. Osn. š. je obiskoval v Podgori, pripravnicu in gimn. v Gor. Zaradi vojne je 1915 prekinil študije in odšel z druž. v begunstvo, najprej v Mrb., nato v Trofaiach pri Leobnu na Gor. Štajerskem. 1917 so ga poklicali k vojaškom. Po vojni se je vrnil na Goriško, nadaljeval študije v Idriji in tam opravil maturo 1920. Vpisal se je na Filoz. fak. lj. U, a ni dovršil študijev. V Lj. se je začel zanimati za lit., navezal prijateljske stike s pesnikom S. Kosovelom in se začel oglašati s psevdonimom Rasto v dij. revijah. Deloval je posebno v krogu mladih liter., ki so se zbirali okoli Kosovelovega glasila Lepa Vida. Ko se je po štirih letih vrnil iz Lj. v Gor., se je za nekaj časa zaposlil v manufakturni trg. F.lli Gottardis v Čedadu, nato se je vpisal na beneško U Ca' Foscari (1925) in tam diplomiral iz nem. 1928. Postal je prof. in služboval kot suplent v Gor., nato kot redni prof. v Pulju. Iz Pulja se je vrnil v Gor. in dobil stalno mesto v Vidmu, kjer je poučeval do 1945. Ko so se po koncu druge svet. vojne odprle v Gor. slov. š., je bil N. redni prof. in poverjeni ravn. na raznih slov. š.: na gimn.-lic. (1945/46, 1947/48 - 1954/55), na nižji srednji šoli (1946/47 - 1961/62), na učiteljski šoli (1947/48 - 1955/56) in na strok. š. (1956/57 - 1961/62). Jeseni 1962, malo pred smrtjo, je spet prevzel ravn. učite-

ljišča. N. je bil zelo delaven in je veliko storil za naše š. kot ravn. in tudi s tem, da je zlasti v prvih letih skrbel za razmnoževanje skript za slov. š.: sam in s pomočjo drugih prof. je pripravil 57 skript za najrazličnejše predmete v slov. jeziku. Poskrbel je tudi za izdajo š. učbenikov in slovarjev v it. jeziku. Predvsem ga je zanimala nem., ki jo je poučeval na it. š. Napisal je *Appunti di sintassi tedesca* (1935, 1941), *Esercizi di sintassi tedesca per i ginnasi, licei scientifici e istituti tecnici inferiori* (1938), *Italien und Deutschland* (1938), *Il tedesco per le scuole di avviamento professionale* (tri izdaje od 1941 do 1954); isti učbenik je priredil za klas. gimn. (1948), za tehnične š. (1949) in za trg. strok. tečaj (1957). Pripravil je tudi slovar C. Lazzioli-G. Nemi, *Nuovissimo dizionario della lingua italiana e tedesca*, ki je izšel v Bresciji v štirih ponatisih (1955, 1959, 1962 in 1963). Za it. dijake, ki so se učili slov., je pripravil slovnico *Grammatica della lingua slovena*, ki je doživela štiri izdaje (1931, 1943, 1947, 1969) in priročnik *Quattro chiacchiere in sloveno: pronuncia, fraseologia, grammatica elementare, dizionario* (1945). Izdal je tudi *Italijansko slovnico za Slovence* (1941, 1943). Do konca življenja mu je bila glavna misel skrbeti za š. in njen razvoj.

Prim.: LibBapt. v Podgori; Jahresbericht... (Gymnasium); IzvGor 1945/46 - 1949/50 (Gor. 1950), 1950/51 - 1951/52 (Gor. 1952), 1952/53 - 1953/54 (Gor. 1954), 1954/55 (Gor. 1955), 1955/56 - 1959/60, še posebej str. 33-34 (Gor. 1960), 1960/61 - 1964/65, še posebej str. 56-59 (Gor. 1966); KatG 22. in 29. nov. 1962; PDK 22. nov. 1962 s sl.; NL 22. nov. 1962; KolGMD 1964, 132 s sl.; A. Geržinič, Boj za slov. šolstvo na Prim., Buenos Aires 1983, 49, 64, 107; M. Jevnikar, Dr. A. Kacin, *Grammatica della lingua slovena*, Prefazione, Lj.-Trst 1972, 11-12.

Vh

NEMEC Negovan, akademski kipar, r. 23. apr. 1947 v Biljah. Oče Vladimir, delavec, mati Marija Černic. Osn. š. je obiskoval v Biljah in nato v Mirnu, kjer je likovni pouk takrat poučeval slik. Silvester Komel. V Lj. je N. zaključil šolo za oblikovanje, nato je bil sprejet na tamkajšnjo ALU in diplomiral pri prof. Slavku Tihcu. Po diplomi se je zaposlil na šolskem centru za blagovni promet v Novi Gor., kjer je poučeval aranžerstvo, nekaj časa je učil likovni pouk na novogoriški gimn., od 1980 dalje je svobodni umetnik. Živi in dela v Biljah, kjer si je postavil tudi lastni atelje. N. se je prvič vidneje pojavil v javnosti 1968, ko je dobil študent-

sko Prešernovo nagrado za kiparstvo. 1969 je izdelal spomenik slov.-hrv. prijateljstvu v kraju Blaževci ob Kolpi, 1969-70 pa se je udeležil študent. kipar. simpozija v Štanjelu. 1971 je bila po njegovi zamisli izdelana zvezna jsl. štafetna palica, prav tako 1983. 1971 je ustvaril spomenik padlim na Gradišču pri Prvačini, ki je s svojo formalno govorico pomenil novost v do tedaj znanem tovrstnem gradivu na Prim. 1972 se je skupaj s slik. Luc. Bratušem predstavil v Novi Gor. in Kopru. Kritik J. Mesesnel je N-ovo kiparsko delovanje tega obdobja označil takole: »V njegovih lesenih plastikah, nastalih v letih od 1970 do 1972 razbiramo svojevrstne, napete, žive odnose med oblikovanimi in amorfnimi sestavinami, med naravno gmoto in obdelano površino, med prvinsko rastlinsko tvarjo in barvano, dekorativno naglašeno površino.« 1973 je izdelal spomenika Sr. Kosovelu v Hruševici in narod. heroju Ivanu Suliču-Carju in soborcem v Biljah, 1975 v sodelovanju z arh. Jožetom Cejem spomenik padlim v Podgori, za Ljubljansko banko v Novi Gor. pa portret maršala Tita. »Sočasno je raziskoval možnosti kovinske skulpture, v kateri se spopadajo in ujemajo učinki strukturne gradnje celote z dinamično organizacije težišča v jedru, kjer slutimo osebne odseve prvinskega organiziranja kaosa v skupke nastajajočega kiparskega kozmosa (Jedro X-3, 1975; Jedro XXII, 1975; Jedro XXI, 1975 idr.),« ugotavlja J. Mesesnel. Sledila je eksperimentalna faza z naslovom *Destrukcije*, katere končni rezultat je v monumentalni izvedbi spomenik prim. gradbincem v Renčah (1978). 1980 je nastala stenska kiparska dekoracija za stavbo UJV v Novi Gor., ki ima svoje korenine v ciklu Jeder izpred nekaj let. »Čeprav zasnovane kot stenske dekoracije in zato prilagojene ravnini stene, delujejo te reliefne skulpture-dekoracije plastično, razgibano in izredno dinamično in doslej najbolj intenzivno sugerirajo kiparjevo težnjo obvladovanja slutenih kozmičnih ustvarjalnih sil,« trdi J. Mesesnel. Pomembno sintezo kiparjevih spoznanj pomeni serija plastik v carrarskem marmorju iz začetka osemdesetih let, ki se odlikuje po elegantnih stiliziranih oblikah, ki jih nikakor ne moremo označiti za mrtev kamen, marveč je to svojevrstna kiparska prepesnitev osebnih razmišljanj in življenjskih spoznanj. V teh delih, kar ponazarjajo tudi značilni naslovi (*Zorenje V*, 1981; *Upanje III*, 1982; *Plod IV*, 1982; *Poželenje III*, 1982), se skriva simbolika, ki izraža do-

ločeno napetost, notranjo energijo večno prenavljajoče se narave. Sicer abstraktne N-eve oblike ne morejo skriti, da v končni posledici le izhajajo iz resničnega sveta, ki pa je pri njem preoblikovan v skladu z osebno izkušnjo in lastno kiparsko interpretacijo. Za N-evo ustvarjalnost je značilno, da slogovne novosti najprej uvaja v ateljejski plastiki, ta dognanja pa nato prenaša v kiparstvo večjih dimenzij, zlasti v javne spomenike. Ne samo dokumentarno, temveč tudi glede likovnega razvoja so pomembni npr. spomenik Borisu Kalinu v Solkanu (1980), spomenik padlim v NOV občine Nova Gor. na Trnovem (1983), spomenik padlim v NOV v Rožni dolini-Ajševici (1984). Pomembna kiparska naloga likovnega in dokumentarnega značaja je N-evo sodelovanje s Klubom starih goriških študentov, za katerega že dalj časa izdeluje doprsne kipe znamenitih mož primor. preteklosti, ki jih klub postavlja na Erjavčevi cesti v Novi Gor. (Anton Gregorčič - 1976, Lajze Bratuž - 1978, Alojz Gradnik - 1978, Josip Vilfan - 1979, Ivan Trinko - 1979, Andrej Budal - 1980, Milko Kos - 1982, Engelbert Besednjak - 1984). Med podobna naročila sodijo tudi spomeniki Simonu Rutarju v Tolminu (1976), Ivanu Trinku v Čedadu (1979), Petru Butkoviču-Domnu v Sovodnjah (1982) in Ivanu Preglju v Rupit Mostu na Soči (1983). Kipar N. pogosto razstavlja tako skupinsko kot samostojno, slednje doslej v Novi Gor., Kopru, Hruševici, Radovljici, Lj., Sežani, Ajdovščini, Trbovljah, Celju, Mrbu, Zemonu, Slovenj Gradcu, Splitu, Tolminu, Bgdu, ponekod že večkrat. 1980 se je udeležil Mednar. kipar. simpozija Forma viva v Kostanjevici na Krki, 1984 Mediteranskega kipar. simpozija v Labinu. N. pripada mlajši generaciji primor. umetnikov, vendar je s svojo kiparsko in razstavno dejavnostjo, še posebej pa z ustvarjanjem javne spomeniške plastike, že vidneje obogatil umet. posest na Prim. 1984 je prav zaradi teh zaslug dobil najvišje kult. priznanje novogoriške občine — Bevkovo nagrado.

Prim.: Osební podatki; Negovan Nemec. Skulptura, Nova Gor. - Ajdovščina - Koper 1981 (katal. razst. z dvema esejema ter s podrobno dokumentacijo o samostojnih in skupinskih razst. in javnih delih ter z bibliografijo od 1969 do 1981). - Prim. še: PrimSreč 1981, 293-99; PrimN 18. sept. 1981; PDK 18. sept. 1981; Delo 24. sept. 1981; PrimN 29. sept. 1981; Delo 10. nov. 1981; Gal. DSLU. Negovan Nemec, 14. apr. - 8. maja 1982 (katal. razst.); Dnevnik 28. apr. 1982; Delo 4. maja 1982; PDK 30. maja 1982; Razst. salon

Rotovž Mrb. in Likovni salon Celje. Negovan Nemec (katal. razst., 1982); Gal. Alfa. Negovan Nemec. Izložba skulptura, Split 1982 (katal. razst.); Oko 25. nov. - 9. dec. 1982; Negovan Nemec. Umetn. paviljon Slovenj Gradec 1982 (katal. razst.); Katal. razst. DSLU Sev. Prim., Labin - Škofja Loka - Lj. - Novo mesto - Celje 1982; Delo 13. dec. 1982; 14. jan. in 3. mar. 1983; Politika 5. mar. 1983; Dnevnik 11. mar. 1983; Gal. JLA Bgd. Negovan Nemec, apr. 1983 (katal. razst.); Delo 28. apr. 1983; Mladi slov. slikarji, kiparji in grafiki. Mestna gal., Lj. 1983 (katal. razst.); Gal. Šivčeva hiša Radovljica. Negovan Nemec, 27. maja - 20. jun. 1983 (katal. razst.); PDK 25. sept. 1984; NL 27. sept. 1984.

M. V.

NEMEC Nelida, roj. **SILIČ**, umetnostni zgodovinar, r. 12. okt. 1954 v Biljah, živi prav tam. Oče Jožko, šofer, mati Magda Peric, gospodinja. Osn. š. je obiskovala v Biljah in Šempetru pri Gor. (1961-69), gimn. v Novi Gor. (1969-73). Študirala je nato na odd. za umetn. zgod. na U v Lj., kjer je diplomirala jun. 1978 z nalogo o povojnih javnih spomenikih na Prim. Od 1. sept. 1978 je zaposlena v GorMuz, najprej kot kustos-dokumentarist, od 1983 je kustos umetnostni zgod. Likovno kritiko je pričela objavljati še v času študija, sodelovala je s public. prispevki v Delu, PrimN, PDK, PrimSreč, JKol, Sintezi. Za PDK je dalj časa občasno objavljala Primorske bibliografske vesti (1978-83); objavila je nekaj daljših portretov prim. likovnih umetnikov, kot Zd. Kalina (PrimSreč št. 29, 1981), Kl. Palčiča (PrimSreč št. 44, 1983), Adrijane Maraž (PrimSreč št. 38, 1983) in Jožeta Srebrnič (GorLtk 1983, zv. 10). Pisala je tudi o Borisu Kalinu, Jan. Lenassiju, Venu Pilonu, Avg. Černigoju, Oliviji Bregant in Danilu Jejčiču. Iz njene diplomske naloge je nastala knjiga *Javni spomeniki na Primorskem 1945-1978* (Koper 1982), ki je prikaz umetn. dosežkov na področju likovnega ustvarjanja te vrste, hkrati pa je tudi katalog gradiva, ki je v obravnavanem času nastalo. O prim. javnih spomenikih od 1945 dalje je pripravila večjo muzejsko razst. (1982) ter o tem predavala na Goriških srečanjih v Novi Gorici (1979). Pripravila je več likovnih razstav, ki jih je opremila tudi s katalogi: Boris Kalin (Solkan 1981), Veno Pilon (Kanal 1982), Jože Srebrnič (Solkan 1983), Olivija Bregant (Solkan 1984). N. je napisala več gesel za PSBL in za omenjeno knjigo prejela priznanje občine Nova Gor. Deluje kot organizator likovne dejavnosti v občini Nova Gor., njeno posebno zanimanje

pa je namenjeno predvsem novejšemu ustvarjanju (zlasti kiparstvu).

Prim.: P. Krečič, Delo 21. maja 1982; V. Cuder, PrimN 16. jul. 1982; T. Pregl, Delo 28. apr. 1983; M. Lipoglavšek, PDK 13. mar. 1983.

B. Mar.

NEMEC Rafael, akademski slikar in restavrator, r. 4. okt. 1914 v Vrtojbi, živi na Pristavi pri Novi Gor. Oče Anton, zidarski pomočnik, mati Karolina Bufolin. 1916 je odšel z družino v begunstvo v Mali Orhek pri Stopičah na Dolenjskem, domov na Goriško so se vrnil 1919. Osn. š. je obiskoval v Vrtojbi, od 1928 do 1938 se je preživiljal kot črko- in soboslikar, v prostem času pa je risal in slikal akvarele. 1937 in 1938 je obiskoval v Gor. večerni tečaj akta na umetniški š. 1939 je na umetnostnem liceju v Benetkah privatno opravil maturo in se istega leta vpisal na tamkajšnjo Accademia di belle arti, kjer je bil njegov prof. Guido Cadorin. N. je bil 1943 deportiran s kazenskimi bataljoni na Sardinijo. Tu se je po kapitulaciji It. vključil v boj Primorcev za odhod v NOV in POJ. 1944 je bil vključen v »slovanske čete« na Korziki, postal je soustanovitelj in ilustr. glasila *Nasha zvezda*. Na Sardiniji in Korziki je izdelal več risb in akvarelov, ki pa so se izgubili. Po koncu vojne je s »slovanskimi četami« odšel v Francijo in se jeseni 1945 vrnil v domovino. Vključil se je v boj za priključitev Primorske. Jsli in v ta namen izdeloval transparente, simbolične slike, portrete voditeljev, hkrati je slikal scene za igre in napravil načrt za spomenik padlim v Vrtojbi, ki je bil v nekoliko spremenjeni obliki odkrit 1947. 1946 je v Benetkah diplomiral s pismeno tezo o slik. J. Tomincu. Istega leta se je zaposlil na gimn. v Postojni in v tem kraju skupaj s slik. L. Vilharjem organiziral prve slikarske razstave. 1949 je kopiral srednjeveško fresko Sveta Nedelja v Crngrobu, postal je tudi prof. na gimn. v Šempetru pri Gor., kjer je 1951 skupaj z V. Hmeljakom priredil skupno razst., ki pomeni prvo likovno prireditev na območju Nove Gor. sploh. 1951 se je zaposlil na Zavodu za varstvo kulturnih spomenikov v Lj. in istega leta postal redni član DSUU. 1953 je sodeloval pri odkrivanju fresk v Hrastovljah. 1958 se je vrnil na Goriško in se zaposlil najprej na gimn., kasneje pa na osn. š. v Novi Gor. V petdesetih letih je poleg umetniškega pomembno tudi njegovo vzgojno in organizatorsko delo. Vodil je slik. š. pri Klubu slikarjev-amaterjev

Nikolaj Pirnat v Novi Gor., sodeloval pri pripravi likovnih razst., bil pedagog, svetovalec za likovni pouk pri Zavodu za pedagog. službo v Novi Gor. in poverjenik Društva likovnih pedagogov za Goriško. 1964 si je pridobil status svobodnega umetnika, več let je bil preds. DSLU za Prim. 1969 je bil začasno invalidsko upokojen. 1972 pa je nastopil službo restavratorja na ZSV Gorica v Novi Gor. Dokončno je bil upokojen 1975. Istega leta je GorMuz na gradu Kromberk priredil obsežno retrospektivno razst., ki je obsegala osnutke, risbe in študije ter olja, tempere in akrile (skupaj 95 del) in je podala dotedanji prerez življenjskega opusa slik. N. Ohranjene študijske risbe iz predvojnih let razodevajo predvsem nadarjenost mladega umetnika, prve tempere in olja pa so naslikani v realističnem slogu, ki mu je N. ostal zvest za dalj časa, nanj je deloma vplival tudi impresionizem. Takšni so njegovi zgodnji potreti, tihožitja in krajine (npr. *Ob Vipavi*, 1941, *Korenje z repo*, okr. 1941, *Portret matere*, 1942). Povojne slike so nastale pod vplivom takratnih tokov, npr. barvnega realizma in deloma socialističnega realizma, zamikali pa so ga tudi impresionistični učinki (prim. olja *Sezidali bomo Novo Gorico*, 1948, *Trenta*, 1950, *Lastna podoba*, 1952, *Asfalterji*, okr. 1957). Konec šestdesetih let je nastopila t.i. »enigmatska faza« N-vega slikarstva, ko so njegove krajine in vedute dobile ne samo dvojni formalni, temveč tudi dvojni vsebinski pomen. V nekakšnih slikovnih ugankah je skušal izraziti misel o neločljivi povezanosti človeka z okoljem, njegovimi stvaritvami in naravo. Za to obdobje so značilna dela kot npr. *Piran*, *Traghetto* (1958), višek pomeni monumentalna slika *Don Kihot* (1960), ki visi v stalni zbirki GorMuz na gradu Kromberk. Po tem letu je nastalo več krajin, pri katerih ne gre za naturalistično obdelavo stvarnosti, marveč za nadrealistično videnje sicer tradicionalnega slikarskega motiva. Zelo značilna je slika *Lipica* (1966), kjer »je sicer spet posegel po že znani metodi prenašanja literarne vsebine v slikarsko formo in nam s pomočjo svojevrstne fantastike ustvaril spet dvojni lik drevesa - živali. Vendar je osrednja gmota te animalno-vegetabilne skupine postavljena v skoraj povsem surrealistično občuteno puščobno kraško pokrajino, kot povzeto iz ozadij bolonjskih manierističnih slik, z dramatičnim poudarkom ne-

vihtnega oblaka na oboku» (J. Mesesnel). V drugi polovici šestdesetih let je nastopilo obdobje, ki ga je kritika označila za abstraktni surrealizem. Slikar je v tem času ustvaril vrsto navidez naključno zasnovanih del, pri katerih pa še lahko razberemo naslon na krajino z značilnim horizontom in posameznimi krajinskimi plani, vendar se vanje postopoma vrivajo fantastični elementi. Sčasoma postajajo slike vse bolj abstraktne, poudarek je na študiju gmotnih in svetlobnih jeder v nedoločljivem prostoru. V naslednji ustvarjalni fazi je opustil slikanje z oljem, tempero in v mešanih tehnikah in se poskusil v akrilu, kar mu je omogočilo obvladanje velikih ploskev z gladko nanešeno lokalno barvo. Gre za slike z upodobitvami posameznih delov ženskega telesa, ki se dajo združiti po več skupaj v nekatere sestavljenke v poljubnih kombinacijah. Sintezo tega slik. načina pomeni *Podoba matere* (1971), v kateri »je zlil vtis starkega nagubanega obraza z vtisom napokane vršine tamošnje trde zemlje. Rafael Nemec je v tem delu zmogel svojevrstno sintezo svojega znanja in literarne združevalne metode in vse skupaj zlil v monumentalno slikarsko umetnino» (J. Mesesnel). Za N-ove slike iz naslednjega ustvarjalnega obdobja je značilna dinamičnost kompozicije, tudi figura se še pojavlja, vendar ne v naturalističnem smislu, marveč v funkciji nadrealističnih teženj. Osnovno sporočilo teh del je izražanje bivanjske stiske sodobnega človeka, ki se boji vojne, naravnih katastrof ipd. Sem bi lahko uvrstili slike kot npr. *Potresni val* (1976), *Človeški embrio*, *Strah pred vojno*, *Pustite nam sonce* (1983). V letih 1983-84 je nastala serija akvarelov s krajinskimi motivi, pri katerih izhaja iz klasično zastavljenega slikarstva, odlikujejo pa se po izredni mehki barvnih prehodov in nežni prosojnosti. V teh intimno zasnovanih delih pa se včasih ponovno vrača k že znanim temam, npr. k človeški figuri, upodobljeni na podoben način kot pri sestavljenih kompozicijah iz sedemdesetih let. Ob krajšem bivanju v Opatiji pozimi 1984 je ustvaril serijo vedut in krajin s flomastrom, za katere sta značilna realistični pristop in izredno natančna, skoraj filigranska risba, s katero dokazuje odlično tehnično znanje. - Slikar N. je svoja dela prikazal na številnih samostojnih in skupinskih razst., tako v Benetkah, Postojni, Sempetru pri Gor., Lj., Mrbu, Novi Gor., Gor., Rovigu, Trstu, Caorle, Ronkah, Lipici, Novem

mestu, Bovcu idr. Številni so tudi njegovi konservatorski posegi, zlasti na freskah, npr. v Košću, na Erzeltu, v Krestenici, Prilesju, Podmelcu, Naklem pri Divači, na Šilentaboru, v Dolenji vasi pri Senožečah, Podbeli, na Zemonu pri Vipavi. Avtor je tudi več dekorativnih in spomeniških del, ki so zapovrstjo nastajala takole: 1947 spomenik NOB v Vrtojbi, 1962 grobi mozaik na pročelju osn. š. v Kanalu, 1963 dekoracija nočnega bara v Bovcu, 1965 dekoracija jedilnice in točilnice hotela Tabor v Sežani, 1966 grobi mozaik na pročelju osn. š. na Dobrovem in poslikava prezbiterja ž. c. v Solkanu, 1968 mozaik Marije z detetom v kapelici ob poti na Sveto goro v Solkanu, 1970 mozaik Marije tolažnice v luneti glavnega portala ž. c. v Kromberku, 1973 spomenik Sergeja Mašera na Erjavčevi cesti v Novi Gor. Dejavnost slik. N. je torej zelo raznovrstna, kar ga upravičeno uvršča med zaslužnejše kult. delavce tistega dela Goriške, ki leži v Jsli, saj sodi v generacijo, ki je s plodnim umet. ter požrtvovalnim strok. in organiz. delom vidno zapolnila vrzel, ki je na tem ozemlju nastala po drugi svet. vojni kot posledica predvojnega faš. nasilja in izgube naravnih ter kult. središč. Zunanji izraz teh zaslug so tudi odlikovanja, ki jih je dobil, tako 1968 Red dela z zlatim vencem, 1971 Bevkovo nagrado občine Nova Gor., 1975 Red zaslug za narod s srebrnimi žarkii.

Prim.: Osebni podatki; žpk matice v Vrtojbi; Rafael Nemec. Retrospektivna razstava, Nova Gor. 1975 (razst. katal. s sl., 19 repr., življenjepisom, študijo J. Mesesnela, sezname razstavljenih del, razstav, restavratskih posegov, dekorativnih in spomeniških del ter z bibliografijo od 1948 do 1974). Prim. še: Jaselce 1927, 163, 400, 404; Jaselce 1928, 86; Naša zvezda 6. jan. 1945; PrimN 28. maja 1954; LdP 6. mar. 1955; PrimN 12. okt. 1956; PDK 16. okt. 1956; PrimN 26. okt. 1956; SlovJ 9. nov. 1956; PrimN 16. nov. 1956 in 27. dec. 1957; SlovJ 16. okt. 1959; NL 18. sept. 1975; Delo 18. sept. 1975; PDK 21. sept. 1975; ITD 21. sept. 1975; Komunist 22. sept. 1975; Delo 24. sept. 1975; PrimN 26. sept., 4. in 10. okt. 1975; PDK 12. okt. 1975; PrimN 21. nov. 1975; Sreč 1976, 47 (repr. na platnici in na str. 7, 13, 21, 31, 37); Sinteza 1976, 36-37, 147; Delo 7. in 17. dec. 1976; Katal. prodajne razst. prim. umetnikov v hotelu Argonavti, Nova Gor. 1976; PDK 30. dec. 1977; Občina Nova Gorica 1947-1977, Nova Gor. 1977, 147; Razstava DSLU 1977, Moderna gal., Lj. 1977; Razstava likovnih del restavrtorjev Slovenije, Kranj 1980; Katal. razst. DSLU Severne Primorske, Nova Gor. - Ajdovščina - Tolmin - Idrija 1980-1981; Katal. razst. DSLU Severne Primorske, Labin - Škofja Loka - Ljubljana - Novo

mesto - Celje 1982; PrimN 30. apr. 1982; Nelida Silič-Nemec, Javni spomeniki, 24, 55, 140, 147; Krka (Glasilo delovnih ljudi Krke, tovarne zdravil, n. sol. o. Novo mesto) 26. sept. 1983; Dolenjski list 6. okt. 1983; PrimN 29. jun. 1984; NL 26. jul. 1984.

M. V.

NEMEC Rozina (Roza), ilegalno ime Snežnica, aktivistka OF, r. 30. avg. 1919 v Stopičah pri Novem mestu, u. 15. sept. 1963 v bolnišnici v Vipavi. Oče Anton, delavec, mati Karolina Bufolin. Osn. š. je obiskovala v Vrtojbi, postala je tekstilna delavka v tovarni v Podgori. Zgodaj se je vključila v NOB in dobila visoke funkcije, apr. 1943 je postala član Pokraj. odb. SPZZ za SlovPrim, sredi 1944 pa referent za zdravstvo pri okrož. odb. OF za Srednjo Prim. Skoraj istočasno je postala član Pokraj. pripravljalnega odb. RKS za SlovPrim in zlasti aktivno pomagala pri delu okrož. odb. RKS za srednjeprim. okrožje. Po vojni je bila najprej tajn. okrož. odb. RKS za Goriško (kasneje se je RKS preimenoval zaradi zahteve ZVU v Podporno društvo). Končala je učiteljske v Kopru, vendar zaradi bolezni, ki jo je prizadela, ni učila in ni več javno delovala. N. je bila tudi slikar-amater (sestra akademskega slikarja Rafaela; gl. čl.) in razstavljala tudi v Novi Gor. na skupinski razst. konec 1957.

Prim.: B. Marušič, Pregled delovanja organizacije RKS v gor. okraju (1944-1960), Nova Gor. 1961, 5 in pass.; PrimN 27. sept. 1963; Vestnik-glasilo GORKS 1964, št. 2, 54-55; GorZb II, 99, 114; S. Plahuta, Srednjeprimorsko okrožje 1941-1945, Nova Gor. 1981, 18, 43, 47, 48.

B. Mar.

NEMGAR Franc, partizanski komandant, r. 5. dec. 1911 v Lazah pri Logatcu, u. med Repentabrom in Opčinami 2. maja 1945. Bil je jsl. orožnik, ob razpadu Jsl. je odklonil sodelovanje z It. Začel je delovati v OF in bil na začetku 1942 interniran v Gonarsu. Po kapitulaciji It. je stopil v Dolomitski part. odred. Zaradi hrabrosti in poznavanja vojaških veščin je kmalu napredoval. Bil je najprej komandir čete, nato komandant bataljona in nato namestnik komandanta Gradnikove brigade. Boril se je predvsem na Primorskem. Zlasti se je odlikoval v bojih za Črni vrh konec avg. 1944. 3. sept. 1944 je postal komandant brigade »Janka Premrla-Vojka«. To nalogo je opravljal vse do srede dec. 1944, ko je bil kazensko prestavljen v Prešerno vo brigado za navadnega borca. Vendar se je kot vojak znova izkazal in postal 8. mar. 1945

komandant Bazoviške brigade. S to brigado je odšel konec apr. osvobajati Trst. V bojih za Opčine ga je 2. maja ubila krogla nem. ostrostrelca. Pokopan je na Repentabru (na nagrobniku je napačno izpisan njegov priimek kot - Mengar).

Prim.: F. Bavec, Bazoviška brigada, Lj. 1970, 443, 526, 529, 530, 563, 567; PDK 4. nov. 1971; Vas, ljudje in čas. Zgod. Opčin, Trst 1975, 195; S. Petelin, Vojkova brigada, Lj. 1980, 181, 188, 230, 387, 439, 517-18; S. Petelin, Gradnikova brigada, Lj. 1983, 373, 411, 449, 469, 478, 503, 792.

B. Mar.

NEPOKOJ (Nepokaj, Nepokay) Andrej, tretji gor. arhidiakon, r. ok. 1547 na gradu v Štanjelu (S. Anzolo de Carso), u. v prvi polovici 17. stol. bržkone v Gor., nečak Janeza Cobenzla (PSBL I, 190-92). Po šolanju v jezuitskem kolegiju je bil pri 30-ih letih posvečen v duhovnika, nekaj časa je služboval v Novi štifti pri Gornjem gradu, od koder je poslal general. vikarju oglej. patriarha in vizitatorju Pavlu Bisantiju 300 do 400 ljudi na birmo v Celje, 1580 je bil imenovan za gor. in solkanskega župnika. Bil je med prvimi, ki so na Goriškem uvedli reformirani gregorijanski koledar 1582. Ker je bil moralno neoporečen sredi splošne izprijenosti duhovščine v avstr. delu oglej. patriarhata, vnet za Boga in za Cerkev ter pobožen, dobro poučen v cerkv. zadevah, izobražen (dobro je poznal slov., ital. in nem. jezik), je bil na priporočilo gen. vikarja Bisantija 1583 predlagan in imenovan za gor. arhidiakona, čoprav ga ošabni gor. patriciji niso marali baje zaradi njegove nezadostne starosti in neizkušenosti za tako pomembno mesto, zlasti pa zaradi njegovega preprostega (neplemiškega) rodu. Pod Bisantijem je N. napredoval in dosegel številne beneficije, obdobjno pa (npr. 1588) zašel tudi v težave pri nadvoj. Karlu, ker je preveč zvesto sledil patriarhovim navodilom iz beneškega Vidma. - V dobi potridentske katol. obnove je bil nedvomno najprimernejša osebnost za izvajanje protireformacijskih ukrepov in je dejansko v letih 1585-86 zelo učinkovito pomagal vizitatorju škofu Andreju Calligarisu pri odpravi raznih sekt (štiftarji, skakači, luteranci) na Goriškem. - Ko sta leta 1588 papež Sikst V. in nadvoj. Karel iskala možnosti za ustanovitev gor. škofije v avstr. delu oglej. patriarhata, je bil v tozadevno komisijo poleg tržaškega škofa Coreta (PSBL I, 195-96), šempetrskega župnika Catta (PSBL I, 170-71) in kanclerja Birtisa imenovan tudi arhidiakon N. Kot

katol. reformator na Goriškem je bil 1591 imenovan v odbor za gradnjo kapuc. samostana v Gor. - S prihodom oglej. pomožnega škofa in vizitatorja Fr. Barbara (PSBL I, 36-37) so se stvari za N. temeljito zasukale in poslabšale. Že 1592 je prišel v spor z novim kandidatom za gor. župnika in arhidiakona Jož. Panizzolom. Zaradi zlorabe oblasti (zelo energično je nastopal nasproti gor. duhovščini) je bil N. s patriarhovim odlokom suspendiran »a divinis« in na njegovo mesto je bil s privoljenjem nadvoj. Ferdinanda imenovan 1596 Panizzolo. Od patriarha odstavljeno N. se je pritožil pri papežu Klemenmu VIII. in bil 1600 ponovno umeščen za gor. župnika in arhidiakona. Tudi Panizzolo se je pritožil na sv. Sedež, uveljavil svoj prav in dosedel, da je bil N. 1601 spet odstavljen. N. ni odnehal in se zamen pritoževal zaradi sovražnega postopanja tako s cerkv. kakor z drž. strani. Pod grožnjo izobčenja je bil naposled prisiljen k dokončnemu umiku in molku maja 1601.

Prim.: Thesaurus ecclesiarum Italiae, Le lettere di Paolo Bisanti, vicario generale del patriarca di Aquileia (1577-1587) a cura di F. Salimbeni, Roma 1977; C. Morelli, 267-68; F. Blažič, Kratka povestnica gor. nadškofije, 43, 47-48; Kociančič, Hist. Archid. v FoliumGor 1865, 27-29; Archidiaconi Gorit. v FoliumGor 1877, 182-83; Klinec, Zgod. gor. nadškofije, 32-34; Isti, Marija, 69; I. Valdemarin, La chiesa e la parrocchia dei santi Ilario e Taziano di Gorizia, 47-48.

Kralj

NIKLSBACHER Nande (Ferdinand), inž. strojništva in univ. prof., r. 31. mar. 1914 v Trstu, živi v Khartumu v Sudanu (Afr.). Oče Ferdinand, veletrgovec s poljedelskimi pridelki, predvsem z žitom in moko, borzni svetnik za žito in moko, u. 11. febr. 1945 v Dachau; mati Avrelija Hočevan, gospodinja. Ob koncu vojne so se preselili v Lj., kjer je dovršil gimn. in začel študirati na elektrostroj. odd. Tehn. fak., nato na Tehn. viš. š. v Münchnu. Tu je diplomiral, a je pustil diplomo in dokumente za podiplomski študij, med bombardiranjem pa so zgoreli. Med vojno se je takoj pridružil OF, bil 7. febr. 1942 aretiran, zaprt v Lj. in Padovi, konfiniran v Avelinu do it. kapitulacije. Pridružil se je jsl. borcem v Gravini pri Bariju, bil dodeljen I. prekomorski brigadi, pred odhodom v domovino pa premeščen h grupi letalcev, ker je bil že pred vojno pilot. Bil je v I. zrakoplovni bazi v Carovigno v juž. It., pozneje dodeljen Titovi letalski enoti v Sev. Afriki: Aboukir, Benina, Šalufa. Nato je bil s celotno edinico premeščen v SZ

v mesto Grozni. Po vojni je priletel z edinico v Jslo v Sombor in bil demobiliziran 12. apr. 1946. Ker ni imel münchenske diplome, je 1946 nadaljeval študij na odd. za strojništvo Tehn. fak. U v Lj. in spomladi 1949 ponovno diplomiral. V šol. letih 1947/48 in 1948/49 je bil honorarni predavatelj na Tehn. sred. š. v Lj., od pomladi 1949 pa je vodil vaje iz vodnih strojev in motornih vozil na Tehn. fak. Slušatelje je uvajal v konstruktivno delo in jim dajal vzporedno s praktičnim konstruiranjem tudi konstrukcijske smernice. Od jan. 1950 je bil tudi svetovalec v tovarni Litostroj v Lj., kjer je bil koordinator dela med tovarno vodnih turbin Voith-Heidenheim in Litostrojem za velike agregate hitrocentral: Medvode, Mariborski otok, Vuzenica, Zvornik, Vrla II in Jajce II (vsi agregati preko 50 MW). Kot tehn. vodja in strokovnjak je sodeloval pri mehanizaciji obrata indust. apna v Kresnicah ob Savi. Bil je tudi sodni izvedenec za tehn. pojasnitve avtomobilskih prometnih nesreč. Jan. 1957 in jun. 1960 je bil ponovno izvoljen za asistenta pri predmetu vodni stroji na Tehn. fak. 1959 je obiskoval podiplomski tečaj o osnovah hidromehanike. 1960 je zagovarjal habilitacijsko delo *Hidromehanični diferencialni menjalnik* in bil 1. okt. 1960 imenovan za docenta za vodne stroje in avtomobilizem. V okviru sporazuma o kult. in znanst. pomoči Sudanu se je prijavil za predavatelja strojnih predmetov na U v Khartumu. To mesto je prevzel 7. okt. 1961 na osnovi neplačanega dopusta, 15. avg. 1965 pa je bil na Fak. za strojništvo razrešen službe. Nastopil je kot reader na Stroj. odd. Tehn. fak., 1965 pa ga je rektor U v Khartumu zaradi uspehov pri vzpostavitvi in organiziranju Stroj. odd., katerega predstojnik je bil do 1967, predlagal za rednega prof., kar je še zdaj. Tu ima veliko dela s študenti, ki obiskujejo pri njem podiplomske študije in dosegajo magisterije in doktorate, v zadnjem letniku pa dela s študenti projekte iz sudanske stvarnosti. Poleg tega opravlja številne konzultacije v tovarnah in industriji in tehnične konzultacije za najvišje arbitražne forume v sudanski vladi. Član je univ. senata, znanst. raziskovalnega komiteja, častni član sudanskega Društva inž. Ob 25-letnici obstoja U v Khartumu je bil odlikovan z zlatim odličjem za dolgoletno in uspešno delo. - N. je sodeloval s posameznimi poglavji in risbami s prof. Struno v knjigi *Avtomobil*, Lj. 1951. Članek *Vpliv obratovanja*

na tehnične lastnosti avtomobila je izšel v rev. Lokalni promet, 1950, št. 17 in 18, *Oris razvoja visokošol. študija strojništva v Lj. ob njegovi 150-letnici* pa v Stroj. vestniku, Lj. 1961, št. 1. Izvedel je naslednja tehn. dela: rekonstrukcija gonilnika Francisove turbine upognjenega pohišstva Duplica pri Kamniku; konstrukcija aksialne (propelerske) črpalke za tlačno višino od 8,5 do 4 m ter razpoložljivo moč 200 KM, namenjeno namakalnemu sistemu direkcije Poljoprivrednih dobara, Belje; konstrukcija sistema dvigalnih naprav ateljeja Triglav-film v Lj.; spremembe na strojno-tehn. načrtu bencinske črpalke Jugopetrol, Brežice; konstrukcija drobilnega mlina za tovarno sode v Lukavcu; preiskovanje lastnosti maznih olj za dvotaktne motorje (za Petrol); primerjava dinamičnih lastnosti malega avtobusa tovarne Moto montaža v Novem mestu; projekt laboratorija za mehansko preizkušanje maznih olj za podjetje v Mrbu. Zasnoval je tudi nekaj teoretičnih del (gl. ULJBB I, 328).

Prim.: ULJBB I, 327-28; II, 414 - z življenjepisom in navedbo del; osebni podatki; podatki prof. Marije Janežič iz Lj.; na trž. anagr. uradu ni vpisano njegovo rojstvo.

Jem.

NONVEILLER Ervin, gradbenik, r. 27. jul. 1910 v Trstu, živi v Zgbu. Oče Egidij, inženir pri pomorski vladi v Trstu, mati Sofia Rezori. Osn. š. in realko je obiskoval v Splitu (matura 1927). 1927 se je vpisal na dunajsko Technische Hochschule, kjer je diplomiral na začetku 1932. Nato je bil zaposlen v raznih gradbenih podjetjih (nizke gradnje, mostovi) vse do odhoda v partizane (1944). Po ustanovitvi vlade LR Hrvatske je bil v Ministrstvu za gradnje in delal pri obnovi mostov. Od 1. jan. 1946 je delal v podjetju Hidroelektra, zlasti pri gradnji hidroelektraren. Kasneje je bil pri zgb. Geotehniki in projektiral fundiranje jezov za mnoge elektrarne (Lokvarka, Peruča, Sklope v Jsl. in nekaj objektov v Burmi in Iranu). 13. apr. 1957 je branil na lj. U disertacijo *Stabilnost nehomogenih nasipa* (objavljena v izdajah Hidrotehn. instituta Ing. Jaroslav Černi v Bgdu). 1961 je postal prof. za geomehaniko in fundiranje na zgb. U, upokojen je bil 1981. Opravljal je več pomembnih funkcij, bil je dekan Gradb. fak. U v Zgbu, poslanec sabora (1969-74) in član izvršnega sveta SR Hrvatske (1969-71). Objavil je 150 znanst. razprav predvsem o mehaniki tal ter o fundiranju nasutih jezov v jsl. in tujem tisku. O stabilnosti

nasipov je predaval na U v Perugii in Rimu (1979). Objavil je štiri učbenike: *Injektiranje tla* (1970); *Mehanika tla i temeljenje gradjevina* (1979, 1981 2. izd.); *Nasute brane, projektiranje i gradjenje* (1983); *Stabilnost i asanacija kosina* (v tisku).

Prim.: Kojeko 2, 725; Kokole 117, 174, 206, 487; osebni podatki (pismo z dne 3. jun. 1984).

B. Mar.

NOVAK Alojz, kanonik, prosv. delavec, urednik, r. 28. jun. 1881 v Trnovem pri Ilirski Bistrici, u. 30. avg. 1967 v Gor., od 18. febr. 1968 pokopan v Črničah. Oče Filip, dacar, mati Franja Semič, šivilja, oba iz Šturij na Vipavskem. Ljudsko š. obiskoval v Šturjah (1887-91) in v Lj. (1892-93), dva razr. gimn. opravil na II. drž. gimn. v Lj. (1893-95), 6 razr. na I. drž. gimn. v Lj. (1895-1901), z odliko maturiral 1901. Bogosl. študiral in dokončal v Gor., v mašnika posvečen v Gor. 3. maja 1905. Kot duhovnik je dve leti kaplanoval v Solkanu (1905-07), nato nadaljeval študij bibličnih ved na Dunaju (1907-08). Že na začetku drugega letnika ga je nadškof Fr. B. Sedej poklical v dušno pastirstvo in je tri leta upravljal Ajdovščino (1908-11). Jeseni 1911 je sprejel službo študijskega prefekta in knjižničarja v centr. bogoslovnem sem. v Gor., obenem je nadomeščal bolnega prof. Nove z. dr. J. Ličana. Nov. 1913 je zaprosil za župnijo in dobil Breginj (1913-14), kmalu nato Črniče (1914-44). Od 1944 do 1954 kanonik stolnega kapitlja v Gor. (ustoličen 26. avg. 1944), ko se je kanonikatu odpovedal in zaprosil za penzijo, ker ni imel ital. državljanstva. Za kanonika teologa je bil imenovan že 1923, a mu ital. oblasti niso dale pristanka za to mesto. Črniški dekan N. je krepko posegal v versko in narodno dogajanje Slov. pod It. Vodila ga je velika ljubezen do preizkušane prim. ljudstva, do Cerkve, pa tudi izostren čut za pravico in svobodo. 1923 je sodeloval pri ustanovitvi Goriške Mohorjeve družbe (GMD) in postal njen podpredsednik. V letih najhujšega faš. pritiska in po smrti nadškofa Sedeja, ko se je stopnjevalo grobo vmešavanje civ. oblasti v cerkv. zadeve zaradi raznarodovalne politike, je postal nekak glasnik gor. duhovnikov v obrambi osnovnih pravic prim. ljudstva na cerkv. področju. Pogumno je dvignil glas proti pritisku oblasti, da bi slov. duhovniki pridigali in slov. otroke učili verouk v ital. jeziku. »Zato se jaz — dasi sem star in imam še mater, ki bi umrla od žalosti — in se tudi moji duhovski tovariši rajši

damo internirati in konfinirati, kakor da bi se podvrgli takim nemoralnim ukazom oblasti,« je pisal nadškofu Margottiju in od njega zahteval, da formalno in energično protestira pri cerkv. in civ. oblasteh v Rimu zaradi vmešavanja lokalnih oblasti v izključno cerkv. zadeve. V obsežnih pismih in spomenicah, ki jih je pisal sv. očetu, nadškofu in odposlancu ital. kat. akcije, je ponovno opozarjal na popustljivost in šibkost cerkv. oblasti, ko gre za obrambo osnovnih pravic oznanjevanja božje besede in poučevanja verouka v materinem jeziku. Med drugim se je zavzemal za verski tednik v slov. jeziku, za tiskanje katekizmov in molitvenikov in za to, da se slov. bogoslovcem in dijakom malega sem. zagotovi zadostno znanje slov. jezika. Po drugi svet. vojni je sodeloval pri komisiji za začasno razmejitve med It. in Jslo. 1945 je bil med pobudniki tednika *Slovenski Primorec* in postal njegov odgovorni ur. (1945-47). Ko se je obnovilo Katol. tiskovno društvo v Gor. (1960), je sprejel mesto preds. Za Slov. Primorca in poznejši Katoliški glas je prispeval več člankov. V Zborniku goriške nadšk., ki je izšel pri GMD 1951, je orisal lik msgr. dr. J. Nep. Hrasta, rektorja bogosl. sem. v Gor. Po nemškem katekizmu Katholischer Katechismus iz 1955 je za slov. družine in slov. mladino priredil družinski katekizem *Besede življenja*, ki so izšle pri GMD 1964. Posebno dragocena je njegova *Črniška kronika* od 1914 do 1933 in od 1939 do 1944, ko je prišel v Gorico za kanonika. Zanesljiv vir je za poznavanje razmer na Prim. od začetka prve svet. vojne do konca druge. Omembe vredno je tudi njegovo dušnopastirsko delo, ki mu je bilo vedno najbolj pri srcu ne samo v črniški dobi, ampak tudi goriški. Vzorno je vodil deklško Marijino družbo; fante in mlade može je rad pošiljal na duhovne vaje in jih zbiral v župnišču, da so se z njim pogovarjali, poslušali predavanja in širili svoje obzorje. Za njegovega pastirovanja je več deklet iz njegove župnije šlo v samostan. V dobi velike gosp. stiske in množičnega izseljevanja je najrevnejšim družinam večkrat pomagal v stiski. Kot kanonik v Gor. je bil nekaj let tudi dekan novo ustanovljene štandreške dekanije za slov. župnije v okolici Gor. Vsak dan je nekaj ur predsedel in spovednici kot iskan in priljubljen spovednik. N. je bil mož brez krinke, odkrit in pogumen, a vendar ni bil sposoben niti otroka žaliti, zato spoštovan pri velikih in pri malih. Urejen in pravičen, nena-

vezan na denar, zato sposoben videti malega človeka in mu pomagati. Prijazen in vedno pripravljen za uslugo, zato priljubljen pri vseh, ki so ga poznali.

Prim.: Z. arh. Črniče (Personalia A. N.; Črniška kronika; Pisma in poslanice sv. očetu, gor. nadškofu in odposlancu ital. kat. akcije; Zapisnik Mar. družbe; Oznanilne knjige); Zgodovina GMD; Družina 1981, št. 37, Vredni spomina; KatG sept. 1967; Dr. R. Klinec, Msgr. L. N., KolGMD 1968, 127-32 s 4 sl.

A. V.

NOVAK Alojzij, učitelj in kulturni delavec, r. 4. jul. 1849 v Idriji, u. 8. jul. 1917 tam. Oče Alojzij je bil kirurg in c. kr. poštar, mati Frančiška Bedenk. Učiteljeval je v Idriji celih 40 let in bil tudi volja osn. š. Od 1874 je bila šola urejena kot 5-razr. deška in 4-razr. deklška šola, 1893 pa je dobila tudi deklška šola 5. razr., vodstvo pa je bilo skupno. 1905 je ministrstvo razdelilo š. v deško in deklško in N. je obdržal vodstvo deške š. Kot vzgojitelj mladine je užival velik sloves. V mlajših letih je prosti čas posvečal »probujni naroda in mnogo pripomogel, da se je nekdaš "nemška" Idrija prelevila v narodno zavedno slov. mesto« (KCD 1918). Več let je bil obč. odb. in svetovalec, odb. in preds. je bil v Narodni čitalnici. 1886 so predvsem po njegovem prizavedanju ustanovili v Idriji podružnico CMD in N. ji je bil 13 let preds. Zadnja leta je s posebno vnemo deloval v odb. Društva za otroško varstvo in mladinsko skrb ter v odb. Vdovskega učiteljskega društva za logaški okraj. Umrl je za srčno kapjo.

Prim.: NadškA Lj.; A. B., Alojzij Novak, KCD 1918, 64-66 s sl.; Arko, 225.

Jem.

NOVAK Bogdan C., zgodovinar, prof., r. 9. okt. 1919 v Lj., živi v ZDA. Oče Ciril, poštni uradnik (21. maja 1942 so ga Nemci v Mrbu ustrelili kot talca), mati Slava Lendovšek, učiteljica ročnih del, pozneje poštna uradnica. Osn. š. Šmarje pri Jelšah (1926-31), real. gimn. Celje in Mrb. (1931-39), Pravna fak. lj. U, diploma 12. jan. 1944; kot privatist maturiral na Slov. učiteljski šoli v Gor. 4. sept. 1947; v ZDA je študiral v Chicagu na Loyola U (1951-54) in diplomiral iz zgod. 2. febr. 1955 (Magister Artibus); spomladi 1955 je opravil pedag. tečaj na Los Angeles State College v Los Angelesu; končno se je vpisal na U v Chicagu (The university of Chicago, 1957-61) in bil tam promoviran za doktorja filoz. 1. sept. 1961 z disertacijo *Etnični in politični aspek-*

ti borbe za Trst 1943-1954. Službovanje: uradniški pripravnik pri tj. poštni direkciji 1944 do maja 1945, ko se je umaknil na Prim., kjer je postal učitelj na slov. osn. šolah: Vrh sv. Mihaela (1946) in Opčine pri Trstu (1947-48); Nižja trg. strok. š. v Trstu (nekaž mes. 1948), pov. prof. za slov. na Niž. sred. š. (1948-51). Po izselitvi v ZDA (sept. 1951) se je med študijem preživljal z ročnim delom ter vmes predaval na sred. š. na St. Augustine High School v San Diego, California (1956-57), svetovno zgod. na Indiana University v Gary, Indiana (1960-61), nato je dobil 1961 mesto asistenta na The University of Toledo, Toledo, Ohio, ter bil 1970 imenovan za rednega prof. na tej U, kjer predava pregled svet. zgod., zgod. srednje Evrope in Balkana ter rusko zgod. - N. s članki v strok. revijah in s pogostimi predavanji po raznih amer. organizacijah in ustanovah seznanja Amerikance predvsem z zgod. ruskega in jsl. komunizma in z njunimi svojiskimi oblikami, prav tako s trž. vprašanjem. Pogosto predava na slov. prireditvah in sodeluje v slov. zdomskem tisku. Njegovo glavno delo je knjiga o Trstu, ki je razširjena doktorska disertacija, v kateri je obdelal problem Svobodnega tržaškega ozemlja in narodne in polit. okoliščine, ki so spremljale nastanek, kratki obstoj in njegov konec. Knjiga je izšla v angl. kot *Trieste, 1941-1954: The Ethnic, Political and Ideological Struggle*, Chicago, The University of Chicago Press, 1970, 526 str. Izšel je tudi ital. prevod *Trieste 1941-1954: La lotta politica, etnica e ideologica*. Milano, U. Mursia & Co., 1973, 477 str. Knjiga je imela pomemben odmev v svet. strok. revijah in časopisu. Vse ocene, tudi ital., priznavajo N-ovo nepristranost v presojanju stanja in dogajanj v Jul. krajini in na Tržaškem ter poudarjajo izredno skrbno, temeljito in obilno zbrani material k podrobnim analizam obravnavanih problemov. Mnogi stavijo N-ovo knjigo ob *Le conflit de Trieste 1943-54* prof. sorbonske U J. B. Durosella, prvo avtoriteto za trž. vprašanje. Duroselle sam je ocenil N-ovo knjigo in zapisal, da ima le-ta ponekod celo točnejše in podrobnejše podatke kot njegova (Slavic Review, dec. 1971). Na vsak način je N-ova knjiga klasičen tekst o trž. vprašanju, uporaben za šolske potrebe kot vir za zgod. in polit. študije. Pohvalil jo je tudi vodilni ital. strokovnjak za trž. vprašanje prof. Diego de Castro (prim. PDK 9. apr. 1972). Znanst. referati: *Slovene Ethnic Relations*

in Yugoslavia za konf. o slovan. študijih na U Wisconsin-Milwaukee, maja 1974; *The Legal Status of Former Zones A and B of the Free Territory of Trieste, an American View*, pripravljen za mednar. konf. o manjšinah v Trstu jul. 1974, a ga ni mogel podati; *Italy, Yugoslavia and Trieste*, referat na letnem semin. Amer. hrv. akad. društva na Case Western Reserve U v Clevelandu, nov. 1974; *American Policy toward Slovenes in Trieste*, za konf. slovan. študijev na sred. zahodu v Clevelandu, maja 1975; *The Slovenes of Italy: Minority Laws and their Application*, ref. na kongresu Amer. združenja za širjenje slovan. študijev v Atlanti, Georgija, okt. 1975, idr. S članki je sodeloval v Slovenski državi: *Zlati jubilej lista Ave Maria in njegov pomen za Slov. v Ameriki* (jan. 1958); *Smrt p. Kazimira Zakrajška in njegov pomen za Slov.* (mar. 1958); *Nadškof Alojz Fogar umrl* (mar. 1972); v ZbSS v Buenos Airesu: *Problemi našega obstoja* (anketa, 1964); *Cilji slov. narod. politike* (anketa, 1967); *Slov. manjšina v Italiji*, I. del (1971-72); II. del (1973-75); za Most, Trst 1971, št. 31-32: *Pravni vidiki meje med It. in Jslu*; za Zaliv: *Pravni položaj bivših con A in B Svobodnega trž. ozemlja, ameriško stališče* (Trst 1974, št. 48-49; prevod ref. za Mednar. konf. o manjšinah v Trstu), idr. - N. je član več strok. organizacij: Society for Slovene Studies, American Association for the Advancement of Slavic Studies, Conference on Slavic and East European History, Conference Group for Central European History, Ohio Academy of History, Midwest Slavic Conference, American Association for South Slavic Studies. Prejel je dve denarni nagradi (awards): prvo 1963 za svoja raziskavanja za knjigo o Trstu od Research Foundation na Toledski U, drugo za raziskavanja v Trstu 1968 (intervjuji) od American Philosophical Society.

Prim.: Osebni podatki; IzvTrst 1948-51; Dr. B. C. Novak, ZbSS 1973-1975, 306-11 s sl.; tu je tudi bibliografija in seznam važnejših ocen knjige o Trstu.

Šah

NOVAK Ivan, prosvetni in politični delavec, r. 19. dec. 1904 v Trstu, u. 23. jul. 1979 tam. Oče Ivan je bil pošni kočijaž in je prišel iz Ubelskega, mati Ivana Jerič z Razdrtega. Osn. š. je dovršil v Rojanu, meščansko pri Sv. Jakobu v Trstu. Zaradi težkih razmer se je izučil za kovača in ta poklic opravljal do smrti. Ob ustano-

vitvi mladinskega društva Zarja v Rojanu 1924 je vstopil med njegove aktivne člane, bil njegov tajn. in knjižničar, v društvu pa je ustanovil tamburaško skupino. Ko je oblast 10. nov. 1926 Zarjo razpustila, so nadaljevali delo pod imenom opuščenega društva Zora in imeli sestanke na Novakovem domu. V športnem udruženju je bil nogometni sodnik. Med vojno se je med prvimi pridružil OF in bil tajn. prvega krajevnega odb. OF za Rojan. 19. okt. 1944 so ga prijeli Collottijevi policisti in ga mučili, zaprli pri Jezuitih, 28. apr. 1945 pa premestili v koronejske zapore. Po osvoboditvi je bil spet tajn. okrajnega odb. OF za Rojan, pomagal pri vzpostavljanju rojanskega prosvetnega društva, delal na področju soc. skrbstva in se zavzemal za vpisovanje otrok v slov. šole. Po razpustu OF je delal v vrstah NSZ. Za Odsck za zgod. pri NSK v Trstu je zbiral gradivo o zgod. narodnoosvob. gibanja, aktivno sodeloval pri pripravah za poimenovanje rojanske šole in napisal za brošuro Rojan skozi čas (Trst 1978) z Milanom Pahorjem članek *O delovanju Osvobodilne fronte na področju Rojana*. Bil je podpreds. Društva bivših aktivistov narodnoosvob. gibanja v Trstu. Občasno je pisal v PDK o Rojanu in njegovih Slovencih.

Prim.: Rojan skozi čas, Trst 1978, na več mestih; j. k. (Jože Koren), Umrli je Ivan Novak, PDK 24. jul. 1979, 2 s sl.

Jem.

NOVAK Jernej, glasbenik in skladatelj, r. 14. avg. 1886 v Knežaku, u. 1934 v Lj. Oče Jože, mati Jožefa Penko. Po osn. š. je obiskoval tri leta orglarsko in dve leti š. GM v Lj. Pozneje se je glasb. izpopolnil v New Yorku. Ves čas je bil kapelnik pri National Band and Orchester Sheboygan, Leadville in Aurora v ZDA. Po vrnitvi v domovino je služboval pri Zadrugi zvezi v Lj. kot revizor. Istočasno je deloval kot organist in pevovodja v raznih krajih. Kot skladatelj je zložil več samospევov s klavirjem ter nekaj del za salonski orkester. Vse njegove skladbe so ostale v rokopisu.

Prim.: SBL II, 207; ž. urad Knežak.

T. P.

NOVAK Jožef, avstrijski častnik, jamar, r. 17. jun. 1848 v Chodovlicah na Češkem, u. 5. dec. 1925 na Dunaju. Po šolanju na artilerijski kadetnici na Dunaju 1873 je postal poročnik. 1878 se je udeležil avstr. okupacije Bosne in Hercegovine. Zatem je služboval v Sarajevu, Pulju, Trstu in na Dunaju. Po upokojitvi 1909 je bil

med prvo svet. vojno reaktiviran in 1918 ponovno upokojen. V Trstu, kjer je bival od 1886 do 1902, je bil 1891 imenovan za komandanta tamkajšnjega artilerijskega depoja. Isto leto je postal član prim. sekcije Nemškoavstrijskega alpskega društva ter se aktivno vključil v njegov jamarski odsek. Neposredno po smrti A. Hankeja (PSBL I, 527) se je pridružil J. Marinitschu (gl. čl.) in F. Müllerju (gl. čl.) pri nornem raziskovanju in prodiranju v Škocjanskih jamah, nakar je z njima in domačimi jamskimi delavci dosegel sklepni neprehodni sifon v Mrtvem jezeru. Vrh tega je N. oskrbel dinamit, kar je omogočilo nadelavo poti ob prepadnih stenah jame in dostop do njenih sicer neprehodnih odsekov. 1893 je vodil znamenitega franc. speleologa Martela po Škocjanskih jamah in isto leto opazoval nivo podzemelske Reke. 1895 je pod vodstvom Marinitscha sodeloval pri raziskovanju Kačne jame, v katero se je spustil kar petkrat.

Prim.: Österreichisches Staatsarchiv - Kriegsarchiv; P. A. Pазze, Chronik der Sektion Kistenland des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins 1873-1892, Triest, 544; Marinitsch, M. J., La Kačna - jama, Mém. de la Soc. de Spéléol., T. 1, N. 3, str. 68-70; večkrat ga kratko omenja Martel E. A., 1894 v Les Abîmes, seveda pa tudi slov. speleološko slovstvo.

Svk.

NOVAK Jožef (redovniško ime **Andrej**), svobodomiseln prof. filozofije, r. okr. 1742 v Gor., u. 25. apr. 1788 v Stični na Dolenjskem. O njegovi mladosti in študijih ne vemo nič, na vsak način je vstopil v cistercijski red v Stični, dobil ime Andrej in bil 10. avg. 1770 posvečen v duhovnika. Deset let kasneje je postal prof. logike (metafizike) na liceju v Lj. Njegova predavanja so vzbudila pozornost cerkv. krogov zaradi trditev, ki se niso skladala z verskimi nauki. Na pismeno pritožbo nekega učenca 1785 je licejski rektor Ambschel prijavil N. na okrož. urad, ga označil za ateista in prosil, naj preišče zadevo posebna komisija. Okrož. glavar v Claffenau je sestavil komisijo, v kateri je bil on sam, okrož. protokolist A. T. Linhart in licejski rektor Ambschel. Dasi je bil Linhart svobodomiseln usmerjen, ni zagovarjal N., ker ga je imel »za tujca, ki je naš kruh«, čeprav je bil N. Goričan. Komisija je N. odslovila iz službe in sporočila o tem notranjeavstr. guberniju v Gradcu, ta pa na Dunaj. Cesar je poslal 18. okt. 1785 v Lj. rešitev, ki je niso pričakovali: okrož.

urad je dobil ukor, ker je prekorajčil svoje področje, Ambschel je izgubil rektorat in profesuro v Lj., filoz. študij v Lj. so ukinili, N. je bil prestavljen na terezijansko akad. na Dunaju. Zaradi bolezni N. ni sprejel službe, ampak se je umaknil v Stično, čeprav je bil samostan 1784 razpuščen. Da je bil N. v Lj. ugleden in priljubljen, kaže tudi to, da so ga kranjski dežel. stanovi v prošnji za obnovev filoz. v Lj. z dne 20. apr. 1787 predlagali za rektorja.

Prim.: Fr. Kidrič, N. J., SBL II, 207-08 in tam navedena liter.; J. Gregorič, Cistercijani v Stični, Lj. 1980, 151 (ime in roj. leto sta drugačna).

Gorjan

NOVAK Peter (it. obl. Noacco), narodni buditelj v Slov. Bistrici in okolici na Štajerskem, r. 2. dec. 1854 v Podbrdu (Cesariis), obč. in žup. Bardo (Lusevera) v Terski dolini, u. 26. sept. 1922 v Slov. Bistrici. Oče Janez, kmet, mati Mena (Filomena?) Gasparo, oba iz Podbrda. Ker je bila doma revščina, se je oče Janez z družino 1859 preselil na Štajersko, v vas Črnce pri Slov. Bistrici, 1862 pa k Sv. Urbanu pri Ptuj, kjer je Peter obiskoval osn. š. (1862-68). Končno so se 1869 naselili v Slov. Bistrici. Odtod je hodil Peter na zidarsko delo v Mrb., ker pa se s tem delom ni znašel, ga je opustil, se sam izobraževal in začel 1879 z gostilno v Slov. Bistrici. Bil je dober katoličan in zaveden narodnjak, temperamenten in družaben, v političnih vprašanjih slogaš. V svoji gostilni je kmalu osredotočil vse slovenjebistriško nar. življenje in postala je sedež nar. organizacij, pri katerih je N. z dekanom Hajšekom, dr. U. Lemežem in L. Stepišnikom aktivno sodeloval. 1892 je bil soustanovitelj DCM, 1894 Fosočilnice, ki jo je vodil kot knjigovodja do svoje smrti in v kateri je imel veliko stika z ljudmi, da jih je lahko navduševal za nar. stvar. 1900 je bil med ustanov. Čitalnice. Bil je šolski ogleda in član krajev. in okraj. šol. sveta. Ko so se 1907 štaj. Slov. polit. ločili, je nastopil N. na programu Slov. kmeč.

zveze in bil 1909 izvoljen za dež. poslanca v volil. okraju Konjice-Slov. Bistrica. Kot poslanec si je prizadeval, da bi se drž. cesta od Slov. Bistrice preložila po ravnem na Oplotnico in da bi se odpravili klanci pri Sv. Jožefu in pri Klopcah; prva svet. vojna je oboje preprečila. V glavnem njegovo delo pa je cesta Slov. Bistrica-Šmartno na Pohorju. Med vojno je dvigal narodno zavest, agitiral za majniško deklaracijo, bil ob prevratu član Nar. sveta v Slov. Bistrici, od 1919-22 vladni komisar v okr. zastopu in v okr. posojilnici. Ves čas svojega javnega delovanja je poročal o nar. in narodno-gosp. vprašanjih v Slov. gosp., Stražo, S in celjsko Domovino.

Prim.: Liber bapt. Bardo (Lusevera); TKol 1958, 54-55; SBL II, 208-09 in tam navedena lit.

B. Z.

NUSSDORFER Ferdinand, šolnik in pridigar, r. 2. jan. 1734 v Orehovici pri Vipavi, u. 3. nov. 1798 v Trstu. Gimn. obiskoval na Reki in v Lj. (1743-49), filoz. (1749-51) in teol. (1751-55) študiral v Gradcu ter kmalu po ordinaciji vstopil v jezuitski red 15. okt. 1755. Po opravljenem noviciatu na Dunaju (1755-57) in magisteriju v Leobnu (1757-58) je bil prof. poetike in retorike na akademski gimn. v Zgbu (1758-59). Potem je bil vrsto let slov. nedeljski pridigar v Lj. in Trstu (1760-73). Po razpustitvi jezuitskega reda (21. jul. 1773) je nekaj časa živel v Trstu in Gorici (1774-84) in pomagal v dušnem pastirstvu, 1. jun. 1785 pa je bil postavljen za duhovnega pomočnika pri Sv. Jakobu v Lj., kjer je živel tudi po upokojitvi (1795). Umrl je ob obisku prijateljev v Trstu.

Prim.: Historia annua collegii S. J. Labaci (Ms) III, 432, 496; J. Pokorn, Sematizem duhovnikov in duhovnij v lj. nadškofiji leta 1788, Lj. 1908, 19; J. Glonar, SBL II, 210; F. Fancev, Gradja za povijest školskog i književnog rada Isusovačkog kolegija u Zagrebu 1606-1772, I-II, Zgb 1934-37, 257, 259, 293.

Lc.

O

OBALA Ivan (v ital. je Oballa, npr. Liber bapt. S. Petri Sclavorum: »Johannes filius Thoma Oballa«; sam se je podpisoval J.(anez) ali I.(van) Obalo; priimek Oballa je tudi zdaj razširjen po Nadiški dolini), duhovnik, pisatelj in pesnik, r. 4. dec. 1824 v Gorenjem Marsinu (zaselek Obala), u. 1. sept. 1898 v Št. Vidu ob Glini na Koroškem (v bolnišnici). Oče Tomaž, kmet, mati Marija Medveš, gospodinja - oba iz Marsina. Študije je dovršil v Gor., na koncu 4. letnika bogoslovja je prestopil v trž.-koprsko škofijo in škof Jer. Legat ga je 23. sept. 1849 posvetil v duhovnika; bil je med desetimi novomašniki (8 Slov.), ki je bil posvečen s pravico do prebende. Kot novomašnik se je odlikoval v slov., ital. in nem., v kult. pripravi in duhovni poglobljenosti. V dušno pastirstvo so ga poslali v eno najtežjih pokrajin cesarstva, v Istro med Čiče, Hrv. in Ital. 1850 je postal kooperator v Brseču (Bersezio), 1852 v Zminju (Gimino), 1856 v Opertalju (Portole), 1858 žpk uprav. v Grimaldi (Grimalda - Pazin), 1863 kooperator v Moščenicah pri Brseču, od 1864 žpk uprav. v Kožljaku (Cosliacco) v dekaniji Kršan (Chersano), od 1867-82 uradni žpk. 1882 so mu za dve leti zaupali župnijo Paz (Passo) na podnožju Učke (dekanija Kršan). Od 1884-87 je bil žpk v Novaških pri Pazinu. 1887 se je izbrisal iz trž.-koprške škofije in prestopil v krško (Celovec). 1897 je bil kot žpk v pokoju v Lembachu, odvisen od škofije v Mrbu, nato istega leta kot duhovnik v pokoju trž.-kop. škofije v Lipalji vesi (dekanija Trbiž), ki je spadala pod krško škofijo. - O. je bil eden prvih beneških pesnikov in pisateljev, ki je začel objavljati v 4. letniku bogoslovja, toda njegova liter. sezona je trajala komaj dve leti (1849-50), ker ga je pozneje njegovo dušno pastirstvo preveč odtrgalo od slov. kult. življenja. Ko je bil še bogoslovec 4. letnika, je pomagal Petru Kozlerju pri izdelavi njegovega Zemljevida slov. dežele in pokrajin (PSBL II, 162-63). O tem priča O-vo pismo v rkp. zapuščini P. Kozlerja v NUK v Lj. Pismo je v nem. in v njem so podatki o zah. slov. meji in o pisavi nekaterih slov. krajev na beneškem ozemlju. Pismo se zaključuje v slov. s temi stavki: »Bog daj Vam zdravo ino Vašimu činu svoj blagoslov, to želi moje za slavjanske

reči vneto serce, pripravljeno prihodnim opravilom vedno priskočiti po mogočnosti. Bog živi ino oživi belo Ljubjanco! / Ostanem v ponižnosti ino pokoršini / Vaš vdani sluga / Janez Obalo / Četertoletni bogoslovce / V Gorici 30. Julja 1849.« V listu Slovenija (Lj. 1849, str. 156, 160) je objavil spis *Nekaj o Benečanskih Slavjanov*, ki je najbrž prvi slov. spis o Benečiji, ki ga je napisal Benečan 17 let pred priključitvijo k It. Spis je ponatisnil beneški Dom 1982, št. 3, 4, 5 s kamentarjem B. Zuanelle. V prvem slov. mladinskem listu Vedež, ki ga je izdajal v Lj. učitelj Iv. Navratil od 1848-50, je O. priobčil v II. letniku (1849) sedem črtic: *Košarica* (po Kr. Schmidu), *Pes v starosti*, *Sin mater vstreli*, *Volk v apnenici*, *Hrast in lipa*, *Hruška osreči celo družino in Dobro hoteti*. V III. letniku (1850) tri: *Nenavadna ljubezen do deržave* in dva opisa: *Medved in Daber*. V II. letniku ima tudi dve pesmi: *Studenček in Angeljc varh*, v III. letniku je pesem *Kdo je srečen?*, ki je podpisana samo z O, verjetno pa je O-va. Vse črtice in pesmi so bile ponatisnjene v Domu 1983 od št. 3-12 in jan. 1984 z ustreznim komentarjem. O. je bil poleg P. Podreke prvi Benečan, ki je začel pisati v slov. knjižnem jeziku in po pesniški žilici in obliki ga celo prekaša. Škoda le, da je prekinil svoje liter. delo pred časom, drugače bi se bil razvil v uglednega slov. pesnika. V oporoki je zapustil rojstni župniji 7.000 kron, s katerimi so sezidali novo cerkev v Gor. Marsinu.

Prim.: Prospectus status personalis cleri... unitarum dioeceseon Tergestinae et Justinopolitanae, 1850, 1875, 1877, 1897, 1898; Necrologium cleri saecularis et regularis unit. dioec. Terg. et Justinop. ab anno 1830-1912, Pisini 1912; Personalstand der saecular u. regular Geistlichkeit der Dioezese Gürk 1899, Klagenfurt 1899; Vita Nuova 31. jul. 1932; arh. špeterske župnije, Lib. bant.; Archiv der Dioezese Gürk - Bischöfliches Gurker Ordinariat in Klagenfurt; Archivio Diocesano di Trieste, posebno: Atti dell'anno 1849, fasc. 1633, 1723; Dom, omenjene št., posebno št. 5 (Antonio Blenio).

B. Z.

OBID (v rojst. knjigi Obed) Fanica, por. **JELINČIČ**, s pesniškim imenom **Mirjam**, pesnica, narodnorevoluc. delavka, Kosovelova zaupnica, r. 9. okt. 1903 na Bukovem pri Cerknem, u. 4. apr.

1940 v Jesenici nad Kojco (občina Grahovo). Oče Emil, najemnik, mati Frančiška Pajntar. Oče jo je poslal kot mlado deklico opravljat hišna opravila k učitelju Jožetu Močniku, ki je domače pregovoril, da so jo dali v šolo. Obidova se je vpisala na tolminsko učiteljsišče, kjer se je takoj kult. in polit. angažirala. Na njeno politično formacijo je imel velik vpliv Vl. Martelanc (PSBL II, 367-69). Stopila je v tajni komunistični krožek, izdajala dij. rokop. list Delo (ali Naše delo), pozneje šolski list. Istočasno je objavljala pesmi in črtice v Jadranki, glasilu idrijskih dijakov Obzoru, kasneje v ZS. 1922 je objavila v reviji Lepa Vida pesem *Cipresa*, o kateri je Srečko Kosovel napisal: »Cipresa je zelo lepa pesem, jaz ne vem, če je v Lepi Vidi še kakšna stvar tako lepa; rad bi se spoznal z Mirjam.« (Pismo Vl. Martelancu 6. apr. 1922). Prvo pismo, ki ga je Kosovel pisal Obidovi, nosi datum 8. jun. 1922. Verjetno sta se prvič srečala ob koncu avg. istega leta. (»Danes sem pri Sv. Luciji. Grem k Mirjam.« - Pismo Vlasti Sterletovi 21. avg. 1922.) Kosovel je tedaj prosil Obidovo, naj prodaja na tolminskem učiteljsišču list Lepa Vida, ki je bil v hudih finančnih težavah. Na Bukovem jo je obiskal menda še enkrat. Polit. delo na tolminskem učiteljsišču je privedlo do dijaške stavke, po kateri je Obidova iz protesta zapustila šolo (1923) in se vrnila na Bukovo, kjer je organizirala mladino v Prosvetnem društvu, režirala tri igre in osnovala Ženski krožek, ki ga je vodila v marks. duhu. 1925 se je udeležila na pol ilegalnega dij. srečanja v vasi Krn. Njeno dopisovanje s Kosovelom se je razvijalo v intelektualno navezanost, ki je premagala čustveno neenak odnos in trajala do pesnikove smrti. Jeseni 1925 se je preselila v Gorico in sodelovala z Zorkom Jelinčičem (PSBL I, 583-84) pri organizaciji Zveze prosvetnih društev ter pisala v glasilo Zveze mladinskih društev Naš glas. Pod njegovim vplivom se je približala narodnoobrambni skupini. S Kosovelom sta se srečala v Gorici, ko se je kraški pesnik poslednjič odpeljal v Lj., ter mar. 1926, ko se je bolan vračal v Tomaj. Obidova ga je med boleznijo večkrat obiskala v Tomaju in bila po pričevanju Kosovelovih zadnja oseba, s katero je govoril. S polit. delom je Obidova nadaljevala tudi v ilegali, se udeležila tajnega sestanka v Šebreljah in postala zaupnica Tigra. Jul. 1929 se je poročila z Z. Jelinčičem in se preselila v Jesenico, kjer sta 13. sept. istega leta dobila policijski

opomin. Po aretaciji moža, ki je bil kasneje obsojen pred Posebnim sodiščem, so Obidovo skupaj z malo hčerko Rado zaprli in ju mesec dni pozneje konfinirali v kraj Tricarico v Basili-cati. Po enem letu se je bolna vrnila domov in dolgo čakala na dovoljenje za izselitev v Jslo. Zaposlila se je v Celju in se vrnila na Prim. 1939, ko so moža amnestirali in izpustili iz zapor. Umrla je na porodu druge hčerke. Kosovelovo dopisovanje z Mirjam je najobsežnejše in vsebinsko najbogatejše. V III. knjigi Kosovelovega Zbranega dela je objavljenih 36 pesnikovih pisem Mirjam - Fanici Obidovi, ki so dragocen dokument za spoznavanje pesnika in njegove poezije.

Prim.: Z. urad na Bukovem; A. Ocvirk, Kosovelovo ZbD III/1, 351-407 pass.; III/2, 1123-40 pass.; Z. Jelinčič, Moja srečanja s Kosovelom, Bori, Koper 1954, 33-47; Kosovel v Trstu, Trst 1970, 16, 29; A. Gspan, Neznani Srečko Kosovel, Lj. 1974; Sardoč, 54, 251, 252; TolmZb 1975, 321 pass.; Nada Pertot, Srečko Kosovel piše Fanici Obidovi, RAITrsta, julij-dec. 1984.

ldt

OBID Vika, por. JERAM, članica organ. TIGR, borka NOBJ, nositeljica part. spomenice 1941, r. 5. sept. 1908 na Bukovem, u. 17. sept. 1981 v Idriji. Oče Emil, kmet, mati Franca Pajntar, sestra Fanica (gl. čl.). Dopršila osn. š. na Bukovem, dvoletno gospodinjsko š. v Tomaju. Delala je na očetovem posestvu na Bukovem, nato v Jesenici, kamor se je oče preselil z družino, in se poročila z Jeramom. Kot narodno zavedna družina so Obidovi sodelovali v revol. narodni organ. TIGR. O. je delovala v TIGR-u s kult. delavcem in voditeljem TIGR-a Z. Jelinčičem, ki se je poročil s sestro Fanico. Po Jelinčičevi preselitvi iz Gor. na Bukovo zaradi polic. pritiska (saj se je brez vabila udeležil Jelinčičeve in Faničine poroke komisar gor. kvesture s policistoma) je O. vedno krila Jelinčiča, delila antifaš. liter. Svobodo, Borbo, Istro, Stražo ob Soči in drugo ter sodelovala s člani TIGR-a na Bukovem Al. Čelikom, Fr. Obidom, Julijem Mlakarjem, v Kojci z bratom Erženom Valentinom (ubili faš. v zasedi) in Mihom, ki je umrl v konfinaciji na Sardiniji. O. je krila sestanke obo-roženih fantov, prenašalcev liter. iz Jsle, z Jelinčičem, jim ponoči med sestanki nosila hrano v gozd in jim nudila varno prenočišče. O. je nosila Jelinčiču pošto in antifaš. tisk, v Cerkno Slavku Bevku in Gabrijelu Peternežu, v Gor. pošto Avg. Sfiligoju, Albinu Valentinčiču, Iv. Le-

banu, Sonji in Hilariju Frančeškinu ter Veri Primožič, na povratku pa njihovo Jelinčiču. Med pogostimi Jelinčičevimi pripori v Idriji in Tolminu ga je O. obiskovala v zaporu s poročili, tudi pisanimi, o delu organ. TIGR in za izmenjavo navodil. O. je bila hraniteljica in vzgojiteljica svojih nečakinj — Jelinčičevih hčerkic — po aretaciji in konfinaciji sestre Fanice ter aretaciji in obsodbi Jelinčiča na 20 let ječe, nato tudi po smrti Fanice 1940 in internaciji Jelinčiča 1940, ki je po kapitulaciji It. ostal med partizani in slednjič v Trstu. O. je med prvimi na območju Bukovega že spomladi 1942 sodelovala v OF in z njenim prizadevanjem je bil ustanovljen v Jesenici 1942 NOO, bila je članica okraj. NOO Bukovo v svojstvu tajn. AFŽ. Med NOB je bila zelo aktivna in podjetna ter uspešno varala 30 faš. bližnje faš. postojanke. O je kot ljudska pesnica s pesmimi spremljala par. borbe in s toplimi besedami bodrila ljudi za boj proti faš. in za našo narodno bitnost. Zelo ganljiva je njena pesem *Pokop*, s katero izraža žalost domačinov nad 97 ustreljenimi borci NOVJ v Jesenici 30. mar. 1945.

Prim.: T. Rutar, PDK in PrimN - nekrolog okt. 1981; pripovedovanje Vike Obid-Jeram o delovanju narod. organizacije TIGR na področju Bukovega. Enako pripovedovanje njene sestre Julije Obid-Abram. Podatki Fr. Hvala, N. Gorica, Prešernova 16.

T.P.

Rut

OBLAK Anton, strojnik, član organ. TIGR, r. 1. avg. 1886 v Postojni, u. 11. maja 1935 na Baču pri Knežaku. Oče Anton, mati Frančiška Nagode. Dopršil osn. š. v Postojni, se izučil za ključavničarja in se po prvi svet. vojni 1919 zaposlil kot strojnik pri lesnem podjetju Alojz Urbančič na Baču, kjer je kot vesten delavec ostal v stalni službi. Kot zaveden Slov. se je že 1926 vključil kljub 40 letom in številni družini v podtalno protifaš. gibanje organ. TIGR. V tej organ. je deloval kot dober strokovnjak za izdoločanje peklenskih strojev. Izdelal jih je več in sta mu pri tem pomagala najbolj zanesljiva sodelavca v organ. TIGR Matevž Rutar in Franc Česnik, oba iz Zagorja. Njegov sodelavec v TIGR-u, računovodja v Urbančičevem podjetju, Alojz Valenčič, ki je bil ustreljen 6. sept. 1930 na Bazovici, je peklenske stroje s spretnim varanjem karabinjerjev vozil z avtom v Trst. Eden teh je eksplodiral 5. jan. 1930 na Svetilniku zmage, drugi 10. febr. 1930 v ured. faš. dnevnika *Il Popolo di Trieste*. Z O. so sodelovali pri

raznašanju ileg. protifaš. tiska poleg prej imenovanih Jože in Jakob Vadnjal, oba iz Zagorja, Ivo Martinčič, Janko Škerlj idr. Danilo Zelen, Tone Černač, Josip Kukec, Ludvik Ogrizek, Jož Dolenc, Franc Kruh, Ivan Dekleva in še nekateri so mu izročali na gmajnah okrog Bača literaturo in orožje, ki so ga prinašali iz Jsla. O. je bil aretiran z Alojzom Valenčičem apr. 1930. Med preiskavo so ga strahotno pretepali in mučili, a ni ničesar priznal, zato je preprečil vse nadaljnje aretacije: nihče njegovih sodelavcev ni bil aretiran. Ker mu policija ni mogla ničesar dokazati, so ga izpustili. O. se je vrnil iz trž. zaporov hudo bolan, njegovo zdravstveno stanje se je dan za dnem slabšalo in nato je za posledicami mučenja v zaporu po petih letih umrl. Za svojo neomajnost in junaško vedenje v zaporu pred faš. policijo, ko je rešil aretacije nešteto sodelavcev TIGR-a, zasluži kako visoko priznanje.

Prim.: Podatki sodelavcev narodne organizacije TIGR: Matevž Rutar, r. 18. sept. 1904 v Zagorju, Bač št. 30, Knežak; Jože Vadnjal, r. 1. mar. 1898 v Zagorju, upokojeni major JNA, Il. Bistrica; Tone Černač, r. 8. apr. 1905 v Matenji vasi, Mirna na Dolenjskem; Ivo Marinčič, r. 18. avg. 1907 v Zagorju, časnika v N. Gorici, umrl.

Rut

OBLAK France, javni delavec, publicist, r. 21. mar. 1845 na Slapu ob Idriji, o smrti ni podatkov. Oče Andrej, mati Katarina Rejc. Gimn. je obiskoval v Gor. (1859-66). Po maturi je bil dve leti domači učitelj v Lj., nato (1868) je odšel v Gradec, kjer je študiral poljedelstvo in pravo. Ned študijem (1870) je bil nekaj časa koncipient v odv. pisarni dr. K. Lavriča v Gor. 1873 je v Gradcu promoviral in služboval nekaj časa v dveh gor. odv. pisarnah. Od 1876 je bil na sodnji v Cerknem, kasneje v Bujah in od 1879 v Pazinu. Kot upokojenec je živel od 1902 v Gor., tu je dočakal prvo it. zasedbo mesta (avg. 1916), ker se zaradi ohromelosti ni mogel umakniti. Ko je Avstro-Ogrska Gor. ponovno zasedla konec okt. 1917, O. ni bilo več tam. Časopisna vest (SN 16. nov. 1917) je domnevala, da ga je iz njegovega stanovanja v ul. Vatana odpeljala umikajoča se it. vojska. Takrat naj bi propadel tudi njegov bogati osebni arhiv. Zaenkrat še ni ugotovljeno, kdaj in kje je umrl. O. se je že kot gor. dijak udeleževal čitalniškega gibanja (Tolmin) in sodeloval pri prireditvah gor. slov. dijakov. Podobno tudi v Lj., kjer je sodeloval pri organizaciji dveh osrednjih sestan-

kov slov. dijakov (1868, 1869) in na drugem nastopil z govorom o potrebi slov. U. Kot Lavričev koncipient je sodeloval pri slov. gor. društvu »Soča« in na občnem zboru 23. febr. 1871 v Gor. govoril za decentralizacijo Avstro-Ogrske, za zedinjeno Slovenijo in jsl. zvezo. Za bivanja v Gor. (1870) naj bi tudi izdajal mladostlovensko orientiran list za gor. Slov. Kasneje je dopisoval v Sočo in E. V Soči je priobčil več strokovnih prispevkov, posebej pa se je zavzemal za ustanovitev slov. U (Soča 1887, št. 29-32; E 1887, št. 66-68). Spomin na svojega učitelja in sodelavca dr. K. Lavriča je ohranil v brošuri *Dr. Karol Lavrič in njegova doba* (Gor. 1906), ki je pomemben vir za poznavanje razmer na Gor. v dobi čitalnic in taborov.

Prim.: SBL II, 211; Gabršček I, 145, 176-77, 198, 200; II, 224; Soča 7. avg. 1873 in 7. febr. 1879; B. Marušič, ZC 14/1960, 196-202.

B. Mar.

OBLAK Josip, sodnik, r. 12. mar. 1883 na Bukovem pri Cerknem, u. 22. nov. 1956 v Trstu. Oče Jožef, kmet, mati Marija Podgornik. Osn. š. je dovršil na Bukovem, pripravnico v Idriji, gimn. v Kranju (matura 1905). Vedno je bil zgleden in odličen dijak, čeprav je moral študirati v največji revščini. Pravo je dovršil na Dunaju in se posvetil sodniški službi. Kot pripravnik je začel v Gor., potem je bil sodnik v Pazinu, Ajdovščini, Buzetu, Kopru, Voloskem, Trstu in Kanalu. Po prvi svet. vojni je delal v Gorici za Kanal, ker je bil ta porušen. 1924 so ga prestavili v Trst na tedanje trgovsko in pomorsko sodišče, od tu na civilno in kazensko, kjer je bil nekaj časa preds. sekcije. Hkrati je bil dodeljen h komisariatu za ureditev vprašanja jurskih pravic, nato je bil komisar tega urada več kot deset let. Končno je bil imenovan za svetnika prizivnega sodišča in ob upokojitvi 12. mar. 1953 za častnega višjega svetnika prizivnega sodišča. O. je bil narodno zaveden, izredno strokovno sposoben, pošten, pretirano skromen, tih in delaven, zato si je pridobil veliko prijateljev in znancev med obema narodoma. Rad je pomagal vsem, najrajši pa je podpiral siromašne dijake. 1911 se je poročil z domačinko Marjano Seljak (u. za jetiko 1918), ki mu je dala sinova Stanka in Bogdana. Stanko je postal agronom (gl. čl.), Bogdan je bil it. poročnik in so ga kot partizana ustrelili Nemci pri Ledinah nad Idrijo. O. se je drugič poročil 1921 z učiteljico Ano Olgo Simšič iz Gor. Sin Stojan je bil živinozdravnik in je umrl 28-leten

za jetiko, ki jo je dobil v vojski (r. 1. sept. 1922 v Gor., u. 11. okt. 1950 v Rimu).

Prim.: Podatki vdove Ane; J. O., PDK 23. nov. 1956; † J. O., Demokr. 30. nov. 1956.

Jem.

OBLAK Jože, viš. uprav. referent, časnikan, r. 2. febr. 1922 v Novem mestu. Oče Jožef, pismonoša, mati Alojzija Pristavec, kmetica. Končal pet razr. osn. š. in pet razr. gimn. v Novem mestu. Deloval za OF od okt. 1941, vstopil v NOV jun. 1942, bil demobiliziran kot politkomisar-kapetan 1945, sedaj rez. major, živi v Idriji. Bil organizator več part. bolnišnic in komisar part. bolnišnic Snežnik, Kočevje in Stajerska. Po vojni prišel za upravitelja spl. bolnišnice Vipava (1949-55), nato bil eno leto pri Radiu Koper dopisnik za Goriško. Od 1957 do 1962 bil uprav. Splošne bolnišnice Šempeter pri Gorici, v letih 1962-63 dir. ČZP »Soča« v Novi Gor. Z dopisovanjem se je začel baviti takoj po prihodu na Prim.; 1961 ima štiri pomembnejše objave v PDKu o part. tisku, pozneje pisal v razne liste o part. bolnišnicah. V tistem času bil član izdaj sveta PrimN. 1963 prišel za rav. v psihiatrično bolnišnico v Idrijo, na tem mestu do 1972, ko nastopi službo sekretarja obč. konference SZDL Idrija (do 1973). Zda upokojen. V letih 1965-69 bil poslanec repub. soc.-zdrav. zbora, od 1969-73 pa zveznega soc.-zdrav. zbora. 1973 je bil član parlamentarne delegacije SFRJ, ki je obiskala Kanado; 1982 je sodeloval na 9. kongresu Zveze borcev. Dopisuje in objavlja daljše članke o dogodkih iz NOB na Prim. v PDKu, PrimN in TV 15; je stalni sodelavec lista Gospodarstvo.

Prim.: Kojeko; osebni podatki.

Pšč.

OBLAK Stanislav, gospodarstvenik in družbeni delavec, r. 7. maja 1911 na Bukovem pri Cerknem, u. 2. jul. 1979 v Trstu. Oče Josip (gl. čl.) je bil sodnik prizivnega sodišča v Trstu, mati Marjana Seljak. Z Bukovega se je družina v začetku prve svet. vojne preselila najprej v begunstvo v škofjo Loko, nato je bil oče službeno premeščen v Koper. Tu je O. stopil v Ciril-Methodovo osn. š. Po materini smrti (1918) in ponovni očetovi premostitvi na Goriško se je vrnil na Bukovo in nadaljeval s šolanjem. 1921 se je oče ponovno poročil, družina se je preselila v Gor. in tu je O. dokončal osn. š. in se vpisal na it. gimn. Dante Alighieri. 1924 so očeta prestavili v Trst in tukaj je O. dovršil it. klas. licej Dante Alighieri z ma-

turo 1932. Najprej se je vpisal na U v Bologni in doštudiral agronomijo (6. nov. 1935), na U v Firencah pa je doštudiral gozdarstvo (5. nov. 1938), obakrat z najvišjo oceno, drugič še s pohvalo. Ker je bil zaveden Slov., so ga poslali v gozdarsko službo na Sardinijo, od tod v gozdarsko š. v Città Ducale pri Rietiju, med zadnjo vojno je bil vojak v Albaniji, Mostarju in na Sušaku do 8. sept. 1943. Po it. premirju je prišel v Trst na gozdarski oddelek. Po vojni se je vključil v obnavljanje slov. gospodarstva na Tržaškem. Pri PNOS je takoj po ustanovitvi prevzel vodstvo kmetijsko-gozdnega odseka. 1947 je sprejel ured. gosp. lista Gospodarstvo in ga obdržal do 1950, ko je prevzel posle ravn. Založništva tržaškega tiska (ZTT), pri katerem je bil od konca 1948 podpreds., od 1956 do 1970 (razen 1963-64) preds. upravnega sveta in od 1970-73 komercialni rav. V vseh teh letih si je pridobil velike zasluge za utrditev in razširitev delovnega področja ZTT, ne samo z izdajanjem PDK, ampak tudi drugega tiska in knjig (npr. JKol in priloženih knjig) ter trgovske dejavnosti v grafični stroki. Od 1948 do smrti je bil član uprav. ali nadz. odb. oziroma strokovnjak za razna tehnična vprašanja pri Slov. dežel. gosp. združenju. Na začetku 1950 je bil med pobudniki in soustanovitelji Kmečke zveze in nato vrsto let član njenega vodstvenega odbora, predvsem pa strok. svetovalec za jusarska, gozdarska in davčna vprašanja. Za obe ustanovi je pogosto predaval in svetoval ljudem na podeželju. Kot izvedenec je bil član pokr. komisije za davčne prizive in član tehn. komisije pri drž. ust. za soc. skrbstvo INPS. Vsa poveljna leta se je zavzemal, da bi dobili Slov. v It. lastni osrednji denarni zavod, kar se je zgodilo 1956, ko je bil soustanovitelj in potem podpreds. in več let član uprav. sveta Trž. kreditne banke. Prav tako je bil več let upravitelj Finančne delniške družbe za mednarodni promet SAFTI. Zaradi svoje strokovnosti na gosp. področju je bil 1954 delegat na ustanovnem občnem zboru SKGZ in izvoljen za njenega prvega podpreds., nato pa dolga leta član njenega izvršnega in glavnega odb., od 1966-74 načelnik gosp. komisije, v zadnjih letih do smrti član nadz. odb. Dolga leta je bil preds. nepremičninske družbe Dom, v imenu katere je aktivno sodeloval pri gradnji Kult. doma v Trstu. Do smrti je bil preds. nadzor. odb. Slov. raziskovalnega inštituta (SLORI). Bil je tudi nadzornik Zadruga Naš Kras. Za aktivno politiko se ni za-

nimal, vendar je kandidiral na NSZ na trž. obč. volitvah. O. je globoko doumel vlogo gospodarstva kot podlage slov. narodnega obstoja in razvoja v It., zato je postavljaj temelje gosp. delovanja, dajal ideje za nove pobude in vedno zagovarjal enotno nastopanje Slov. v gospodarstvu. Skrbel je za strok. izobraževanje mladih in se zavzemal za razvoj šolstva gosp. smeri. Do smrti je sodeloval v PDK, Gosp in JKol s strok. članki, zadnja leta je vodil v PDK davčno rubriko in jo oskrboval z gradivom, ki je bilo hkrati strokovno in poljudno. Bil je rojen športnik in od mladih let je prehodil o počitnicah številne gore in lovil njihovo lepoto v fotografsko kame-ro. Skoraj do smrti se je vozil s kolesom tudi na daljše proge. O. je bil velik strokovnjak, dober in skromen človek.

Prim.: Podatki domačih; Dr. St. Oblak 60-letnik, PDK 8. maja 1971 s sl.; J. Koren, Razgovor o jubileju, PDK 9. maja 1971 s sl.; Isti, Dr. S. O., PDK 3. jul. 1979 s sl.; Počastitev spomina dr. S. O., PDK 4. jul. 1979; J. Koren, Dr. S. O., JKol 1980, 64-65 s sl.; M. Jevnikar, S. O., KolGMD 1980, 91-92.

Jem.

OBERSNEL Maks, gospodarski strokovnjak, socialni organizator in kulturni delavec, r. 25. okt. 1883 v Trstu v siromašni družini, u. 18. avg. 1972 v Portorožu. Osn. š. in gimn. dovršil v Trstu in si največ pomagal sam, pravo na Dunaju, kjer je doktoriral 1909. Prva tri leta je služboval v Trstu pri zavarovalnici Rionione Adriatica in se posvetil zavarovalstvu. Med popisom prebivalstva 1910 je vodil v Trstu slov. pisarno, ki je zbiral pritožbe proti potvorbam pri popisu in doslegla revizijo v prid Slov. 1913 je uredil poslovanje nove Splošne posojilnice, ki je edina smela sprejemati pupilarne (sirotinske) denarne vloge. Bil je tudi prvi preds. Slov. akad. društva Balkan. Med prvo svet. vojno je bil na bojišču dvakrat težko ranjen. Po vojni je moral zapustiti Trst in slov. vlada v Lj. ga je imenovala za drž. nadz. Thurnovih jeklarn na Ravnah. Delo je bilo težko, ker so se križali mednarodni interesi, O. pa je veliko pripomogel k dviganju narodne zavesti med ljudstvom, kar je bilo toliko večjega polit. pomena, ker je šlo za razmejitve na tem področju. Po treh letih je 1. jul. 1922 nastopil kot generalni tajn. železarne Kranjske industrijske družbe (KID) na Jesenicah. Tu so bili tedaj večinski delničarji It., železarno pa so vodili Nemci, med katerimi so bili tudi zagrizeni nacionalisti. Železarji so trpeli zaradi

nezadostne preskrbe in draginje, upokojenci pa so prišli ob vso imovino skladov social. zavarovanja, ki so jih med vojno porabili za vpis avstr. vojnih posojil. Tako so ostali dolge mesece brez pokojnin. O. se je poleg rednega dela z vso vnamo posvetil zdravljenju social. skrbstva, kateremu je žrtvoval dve desetletji neutrudnega dela. Obenem mu je bil glavni cilj, da bi zgradili na Jesenicah sodobno bolnišnico, ki je bila nujno potrebna železarjem in vsem prebivalcem v okraju. Z nenehnim prizadevanjem je dosegel, da je bila tik pred drugo svet. vojno bolnišnica v surovem stanju dograjena. Železarna ga je delegirala v upravo bratovskih skladnic in pokojninskega zavoda. Desetletja je vodil organizacijo nameščencev železarnice, širil socialno zavarovanje z ustanovitvijo posebnega zobozdravstvenega sklada, izrednega pokojninskega sklada za delavce in sklada za podpiranje brezposelnih. V ravnateljstvu KID je imel kot Slov. izredno težaven položaj z nem. uradništvom in tehn. vodstvom, ki mu je zamerjalo, da je bil v delavskih zahtevah pri pogajanjih popustljiv, če je videl, da so delavske zahteve upravičene. Kot generalni tajn. je stal v središču ognja ob navzkrižju koristi tujega kapitala, polit. trenj in nasprotij ter social. borb. Izpostavljen je bil ostrim napadom, ko se je tovarna borila za obstoj, ko so ustavljali obrate in jih obnavljali, ko so bile velike stavke železarjev in gradbincev. Kljub vsemu pa je še vedno našel čas za sodelovanje in organiziranje kult. in narod. prireditvev. Ob okupaciji so ga Nem. med drugo svet. vojno takoj aretirali. Pri prevozu v zapore se je hudo ranil, vendar so ga še pred okrevanjem preselili v Srbijo. Po vojni mu je vlada zaupala sestavo strok. poročil (ekspertiz) največjih industr. podjetij s tujim kapitalom v Sji, med njimi za Falo in tržiško Predilnico, ki so bila podržavljena. Do upokojitve je končno vodil Tržaško zavarovalnico d. d. v Piranu. Tedaj je začel sodelovati v trž. Gosp s strok. članki. Med drugim je napisal študijo o razvoju Kranjske industrijske družbe na Jesenicah, ki je bila do zloma Avstro-Ogrske lastnica tudi železarnice v Škedenju (Trst). Napisal je tudi spomine in v njih posvetil še posebno pozornost srditim bojem okrog Doberdoba v prvi svet. vojni. O. je bil velik strokovnjak, zaveden Slov., vse življenje se je boril za pravice delavcev, kljub temu ni dobil javnih priznanj.

Prim.: I. Mohorič, Dr. M. O., Gosp 1. sept.

1972; Še o zaslugah dr. M. O., Gosp 8. sept. 1972 s sl.; Železn. 1972, št. 35. Jem.

OBIZZI (D'Obizzi) Anton, markiz, tiskar in založnik, r. 30. avg. 1843 v Vrtojbi pri Gor., u. 20. dec. 1916 v Gor. Oče Karel, mati Rozalija Gasperin. V začetku devetdesetih let prejšnjega stoletja je ustanovil v Gor. skromno tiskarno, ki je nosila od 1893 naslov »prva slovenska tiskarna«. Sprva je razpolagal z enim samim ročnim tiskarskim strojem. S finančno pomočjo gor. narodnjaka Andreja Gabrščka (PSBL I, 404-07), ki je potreboval za izdajanje svojega polit. lista bolje urejen tiskarski obrat, je O. kmalu prišel do modernega tiskarskega stroja na pogon in ga v tedenskih obrokih odplačeval svojemu upniku pri obračunu njegovih tiskov. V O. tiskarni so izhajali: Gabrščkova *Nova Soča* (1889-92) s štirinajstrednjo prilogo *Gorica* (1890-91), listom za trgovino, obrtnijo, kmetijstvo in narodno gospodarstvo; njuna naslednika *Soča* (1892-93) in *Primorec* (1893). Ko sta se z Gabrščkom ločila in je ta ustanovil svojo Goriško tiskarno, je O. sam izdajal in urejal polmesečni *Slogo* (1893-95) in list za narodno gospodarstvo, obrt in trgovino *Goriški vestnik* (1894-96). Natisnil je tudi slov. knjigi: žaloigro *Loterist* (1899) in *Poezije Fr. Podkrajška* (1891). Po prestanku obeh lastnih časopisov je O. tiskarna v skromnejšem obsegu delovala še do 1899, ko so jo odkupili ustanovitelji nove katol. Narodne tiskarne (Anton Gregorčič). O. je bil pozneje družabnik tiskarne Pallich & Obizzi, ki je tiskala tedensko glasilo slov. kmečke stranke na Goriškem *Naš glas* (1907-10), ki se je od III. letnika dalje imenoval *Kmečki glas*, ter uradni deželni mesečni list *Samoupravo* (1910-11). - O. se je udeleževal tudi slov. polit. življenja v Gorici. Na občnem zboru društva Sloge 22. sept. 1890 je bil izvoljen v odbor in je postal tajn. Ponovno je bil izvoljen 10. okt. 1893. Čeprav je Andrej Gabršček z njim več let sodeloval, ga je v svojih Goriških Slovencih ostro označil: »O. je bil končno Italijan, ki se je med Slovence prišuilil, ker mu je nekaj časa tako kazalo. Ko mu ni več kazalo, je pokazal zopet svojo pravo laško barvo. Njegova rodbina je bila popolnoma laški vzgojena« (I, 346). Kljub Gabrščku se je O. čutil Slovenca, obvladal je slov. in to je dokazal kot tajn. Sloge in kot izdajatelj in ur. slov. listov, ki jih je izdajal skoraj do smrti.

Prim.: Gabršček I, 346 pass.; Br. Berčič, Tiskarstvo na Slovenskem, Lj. 1968, 192; PSBL I, 481 (pri A. Gregorčič). Jem.

OBRADOVIC Roža, por. **ŠTURM**, prof., r. 26. jun. 1902 v Valjevu (Srbija), u. 13. apr. 1982 v Beogradu. Oče Spasoje je bil opankar, mati Paola Zivanović gospodinja. Osn. in sred. š. je dovršila v Valjevu, zaradi prve svet. vojne pa je maturirala šele 1922. Na Filoz. fak. v Skopju je študirala zgod. in etnologijo ter diplomirala na U v Bgd 1927. Po krajši suplenci v Skopju je poučevala na sred. š. v Prištini (2. maja 1928 - 31. avg. 1929), Peći (1. sept. 1929 - 15. avg. 1934), Zagrebu (16. avg. 1934 - 31. avg. 1937), Lj. (1. sept. 1937 - 5. maja 1945). Povsod je poučevala zgod. in zemlj. Poročila se je z orožniškim častnikom majorjem Šturmom, ki je bil po zadnji vojni vrnjen s Koroške in je za njim izginila sled. V jeseni 1945 je prišla š. v Trst in poučevala zgod. in zemlj. na Znanstvenem liceju Fr. Prešeren (1945-54), na Trg. tehn. zavodu Ž. Zois (1954-57) in na Trg. strok. š. (1957-60). Potem je stopila v pokoj in odšla k sorodnikom v Bgd. Napisala je tri učne knjige: *Zgodovina starega veka* za višje srednje šole (Trst 1949), *Zgodovina srednjega veka* za višje srednje šole (Trst 1950) in *Zgodovina novega veka* za višje razr. srednjih šol (Trst 1950). Knjige so jasne, pregledne, nepristranske in sestavljene po sodobnih znanstvenih izsledkih.

Prim.: Osební podatki; IzvTrst 1948-60; M. Jevnikar, Šolske knjige v Trstu, Tabor, Tr.-Clc 1951, 86; Isti, Prof. R. Š. umrla, KatG 7. okt. 1982 s sl.; Isti, Prof. R. Š., KolGMD 1984, 92 s sl.; Isti, Prof. R. Š., IzvTrst 1983, 84.

Jem.

OBREZA Adolf, politik, r. 7. sept. 1834 v Gor., u. 26. sept. 1886 v Cerknici. V Gor. je dovršil osn. š. in 5 gimn. razr. (1850), nato se je preselil v Cerknico, kjer je po stricu podedoval hišo in posestvo. V letih 1860-70 je bil v Cerknici župan in kot tak odprl tabor. Leta 1874 (do 1877) so ga izvolili v kmečkih občinah Postojna, Logatec, Senožče, Lož, Bistrica in Cerknica v kranjski dežel. zbor, podpirali so ga Staro- in Mladoslavenci, ker so obojni upali, da jih bo podpiral. Vendar je O. že na prvi seji glasoval z Mladoslavencem Radoslavom Razlagom. Drugič je bil izvoljen 1884 (do smrti) na Šukljetovi zmeri, vladni stranki. V dežel. zboru je bil član šol. sveta (1874), namestnik v dežel. komisiji za uravnavo zemljiškega davka (1876), finančnega (1877) in gosp. odseka (1877, 1884). Govoril je večinoma le kot poročevalec odsekov: o načrtu zakona za uravnavo doneskov iz zapuščin v normalno-šol. sklad (1874), o povišanju učit. plač

(1875) itd. Predlagal je, naj bi bili učit. plačani iz dežel. zaklada (1874); zahteval je, naj se ustanovi v Cerknici okraj. sodišče in davkarija, če to ni mogoče, naj se izloči Cerknica iz sodn. okraja Logatec in dodeli Ložu (1877) idr. - O. je bil izvoljen tudi v drž. zbor na Dunaju, kjer je od 1879 do smrti zastopal kmeč. občine Postojna-Planina. Vstopil je v Hohenwartov klub in bil član železniškega in pristojbinskega (1879), užitninskega in borznega odseka (1885). Tudi v drž. zboru je govoril večinoma kot poročevalec, tako o železniški pogodbi s Srbijo (1880), o prošnjah dolenskih krajev in kranjskega dežel. odb. za železnico Lj.-Karlovac (1880-82), o zgratvi kamniške želez. (1885), o želez. zvezi Trst-Herpelje (1883), poročal o zakonu glede oprostitve kolkovine in pristojbin pri razpravah zaradi odveze davščin in bire, ki jih morajo plavečati posestva na Kranjskem cerkvam, župnijam in njih organom (1883). Stavil je predlog in zakonski načrt za uvedbo pristojbin na borzne kupčije (1881, 1882, 1886). 1879 je interpeliral za izplačilo zneskov, ki jih imajo dobiti vozniki iz Kranjske in Primorske za prevažanje vojaškega blaga v Bosni (zadeva Abendroth), in dosegel 1881 vsaj 38 % poravnavo. Podpiral je Liechtensteinov in Lienbacherjev predlog o spremembi šol. zakona in znižanju šol. obveznosti (1880, 1881). O svojem drž.-zborskem delovanju je izdal pet poročil, ki jih je za tisk pripravil pesnik Jos. Cimperman: *Svojim volilcem o svojem delovanju v zborovanju drž. zbora na Dunaji l. 1879-80* (Lj. 1880); *1880-81* (Lj. 1881); *1881-82* (Lj. 1882); *1882-83* (Lj. 1883); *1883-84* (Lj. 1884). V poročilih hvali Taaffejevo vladno, Hohenwarta in Winklerja. V SN je priobčil dva članka: *Trgov. napake pri južnej železnici* (1875, št. 160) in *Najdba poganskega pokopališča blizu trga Cerknice* (1877, št. 224); v Archiv f. Heimatskunde *Ein kleiner Beitrag zur Geschichte der Tiirkeneinfälle in Krain* (Schumi II, 40).

Prim.: Avgust Pirjevec, Obreza Adolf, SBL II, 217-18 in tam navedena liter.

Ur.

OCVIRK Anton, literarni zgodovinar, r. 23. mar. 1907 na Žagi pri Bovcu, u. 6. jan. 1980 v Lj. Oče Anton (1873 Vransko - 1910), finančni nadpaznik, mati Amalija Terlikar (1885-1976), gospodinja. V družini je bilo troje otrok: pesnik, gledal. in kult. delavec Zdravko (gl. čl.), bančna uradnica Zora, por. Kukec, in Anton. Družina je živela v različnih krajih na Prim., največ v Gor., kjer je

O. obiskoval tudi osn. š. Ob prvi svet. vojni so se zaradi soške fronte izselili v okolico Dunaja, nato so bili na Štajerskem ter se ustalili v Lj., kjer je O. 1927 maturiral na klas. gimn. Nato je eno leto študiral na dunajski U čisto filoz., za tem pa na lj. U slavistiko in primerjalno književnost ter diplomiral 1931. Kot francoski štipendist se je nato specializiral v Parizu na Sorboni in na Collège de France. V seminarju Paula Hazarda na Collège de France je imel predavanje o stikih slov. liter. v 16., 17. in 18. stol. z velikimi evrop. idejnimi tokovi (protestantizem, janzenizem, razsvetljenstvo), ki je 1934 izšlo v *Revue de littérature comparée*. 1933 je promoviral na lj. U s tezo *Levstikov duševni obraz* (izšlo v Levstikovem zborniku, Lj. 1933), naslednje leto je urejal krajši čas LZ, vendar je že jeseni 1934 odšel študirat v Pariz in London kot štipendist Turnerjeve ustanove. 1936 je pričel delati kot suplent na prvi drž. gimn. v Lj. ter izdal habilitacijsko delo *Teorija primerjalne literarne zgodovine* (Lj. 1936). Naslednje leto je že postal privatni docent primerjalne književnosti in liter. teorije na lj. U, po smrti Ivana Prijatelja pa še honorarni predavatelj za slov. književnost novejša dobe. Univerzitetni docent je postal 1938. Po krajšem zakonu z Nado, roj. Rebek, se je leta 1940 poročil s Stano, roj. Kobal (1914-1962), še prej pa je moral zaradi težav z ločitvijo prestopiti v pravoslavno vero. 1941 se je rodila hčerka Mateja, kasneje poročena Repovž, po poklicu diplomirana psihologinja. Sin Tadej (r. 1946) je letalski kapetan inštruktor. Od druge polovice dvajsetih let se je O. pričel pojavljati v javnosti kot pesnik in pisatelj, predvsem pa kot viden liter. in gled. kritik; k slednjim se je povrnil tudi po drugi svet. vojni. Vse bolj pa je začelo pri njem prevladovati znanstveno delo na področju liter. vede. Tu sta še posebej pomembni razpravi *Historizem v literarni zgodovini in njegovi nasprotniki* (LZ 1938, 9-18) ter *Formalistična šola v literarni zgodovini* (SJ 1938, 154-61). Kot strok. kritik je ocenil vrsto takratnih literarnozgod. del ter pripravil in komentiral knjige *Srečko Kosovel, Izbrane pesmi* (Lj. 1931), *Ivan Prijatelj, Kulturna in politična zgodovina Slovencev I-V* (Lj. 1938). Svoja srečanja z znanimi evrop. osebnostmi je zbral v knjigi *Razgovori* (Lj. 1933). Ob okupaciji se je že maja 1941 vključil v OF in postal član, kasneje pa sekretar inatičnega odbora OF na U. Maja 1944 ga je aretirala Gesta-

po ter po večmesečnem zaporu na sodišču odpeljala v Dachau. Po osvoboditvi je bil 1946 imenovan za izred. univ. prof., naslednje leto je postal predstojnik osamosvojenega oddelka za primerjalno književnost, ki ga je vodil do 1971. Istočasno je postal tudi prodekan Filoz. fak. (1947-48). V tem času smo pričeli najstrmejšega vzpona njegove kariere, čeprav je prišel tudi v nesoglasja z oblastmi. 1950 je postal redni prof. ter strok. sodelavec v Inštitutu za literaturo pri SAZU, isto leto je predaval tudi na zgb. U ter v Slavističnem društvu, 1954-55 je bil ponovno prodekan, naslednje akademsko leto pa dekan, 1954 je postal član uprav. odb. SNG, jeseni 1955 se je udeležil tudi mednar. sestanka slavistov v Rimu ter predkongresnega sestanka na pariški Sorboni v zvezi s slovan. literaturami in primerjalno književnostjo. Pomembno je tudi njegovo ured. delo, ki ga je zastavil v teh letih. 1946 je pri DZS prevzel ured. zbirke *Zbrana dela slovenskih pesnikov in pisateljev*, v kateri je izšlo do njegove smrti okrog 130 knjig. V tej zbirki je sam uredil zbrano delo *Srečka Kosovela, Janka Kersnika*, poleg tega pa je bil kasneje tudi glavni ur. Cankarjevih zbranih del. 1947 je postal ur. Slavistične revije, ki jo je potem urejal do 1963 ter okrog nje zbral vse pomembnejše znanstvenike. V tem času je treba omeniti tudi vsaj še nastanek razprave *Novi pogledi na pesniški stil* (NS 1951) ter *Slovenska moderna in evropski simbolizem* (NSd 1955). Predvsem pa se je v teh letih uveljavil kot odličen predavatelj, saj je v svoj seminar pritegnil cele množice tudi tistih študentov, ki primerjalne književnosti niso vpisovali. Vzpon je pretrgala mar. 1957 huda bolezen, zaradi katere se je zdravil v Lj. in na nevrološko-psihiatrični kliniki na Dunaju. 1958 je pričel znova predavati in voditi svoj oddelek na fak., vendar so mu posledice bolezni ostale vse do konca življenja. Kljub temu je 1964 postal ur. zbirke *Sto romanov*, v kateri je objavil poleg drugih sodelavcev tudi sam vrsto študij iz svetovne književnosti. Isto leto je postal tudi redni član SAZU, naslednje pa je prevzel vodstvo Inštituta za literaturo pri SAZU, ki ga je nato vodil do smrti, posvetil pa mu je posebno skrb, saj je bil snovalec raziskav, ki so potekale v njegovem okviru, organizator njegovega razvoja, pa tudi ur. njegove najpomembnejše publikacije *Literarni leksikon*, v okviru katere je izdal *Literarne teorije* (1978), *Evropski verzni sistemi in slovenski*

verz (1980), *Literarno delo in jezikovna izrazna sredstva* (1981). Tako je O. postal sredi šestdesetih let osrednja osebnost celotne slovenske liter. vede, saj je opravljal vsa ključna dela: bil je predstojnik oddelka na Filoz. fak. in ocenjevalec vseh disertacij s področja liter. ved, ur. najpomembnejših knjižnih zbirk ter revije, predstojnik edinega literarnega inštituta. 1975 je bil upokojen, svoje napore pa je posvetil bodisi zaključevanju že zastavljenih del kot tudi oblikovanju sinteze svojih raziskovalnih naporov. Tako so izšle naslednje obsežne knjige: *Evropski roman* (Lj. 1977), *Literarna umetnina med zgodovino in teorijo I., II.*, (Lj. 1978 - spremna študija Janka Kosa, Anton Ocvirk in slovenska literarna veda; bibliografija O., sestavila Majda Clemenž). Za svoje delo je O. prejel red dela z rdečo zvezdo (1965), red zaslug za narod z zlato zvezdo (1975), Kidričevo nagrado (1975), red bratstva in enotnosti z zlatim vencem (1978), naziv zaslužnega profesorja (1979).

Prim.: Druž. arhiv; Arhiv Filoz. fak. v Lj.; LSAZU 1964-1980; ULiBB I-III; Janko Kos, Anton Ocvirk in slov. liter. veda, SR 1977; Majda Clemenž, Bibliografija, Primerjalna književnost 1978; Janko Kos, Anton Ocvirk 1907-1980, SR 1980; nekrologi ob smrti in jubilejni članki ob šestdesetletnici, sedemdesetletnici.

Jan

OCVIRK Zdravko (Valentin), pesnik, dramatik, igralec, r. 25. dec. 1908 v Krminu (Cormons), u. 26. avg. 1957 v Trstu, pokopan v Lj. Oče Anton, financar iz Štajerske, mati Amalija Terlikar, gospodinja iz vasi Logje pri Breginju, brat Anton, liter. zgod. (gl. čl.). Se kot otrok je izgubil očeta in z materjo, bratom in sestro so živeli v Gor., od koder so morali med prvo svet. vojno v begunstvo na Štajersko, nato so se naselili v Lj. Gimn. je dovršil pri salezijancih v Veržeru, po maturi pa se je zaposlil in delal v raznih poklicih. Nazadnje je bil vodja gled. predstav v Lj. Po vojni je prišel v Trst in bil do konca sezone 1947/48 vodja predstav pri SG, nato je šel za nekaj časa v ured. PDK, od tod pa k Radiu Trst A, kjer je deloval tudi pri Radijskem odru kot igralec in režiser. Pesniti je začel že v sred. šoli, vendar je pisal počasi in malo, sodeloval pa je v LZ (1931-32, 4 pesmi), DS (1931-34, 1940, po eno p.), M (1931-35, 9 p.), nekaj v Ment, Modri ptici, NR, Vr in Dejanju. 1931 so ga sprejeli v PEN klub, leto pozneje je izdal prvo pesn. zbirko *Daritev mladosti* (Lj., založ. Plamen, brez letnice). V knjižici je 26 kratkih

pesmi, o katerih je zapisal Jože Pogačnik: »Ocvirk je mehka, otožna duša, razboljen od našega življenja; mlad in poln velikega hotenja, toda obenem že resigniran, bolešno vdan v temno usodo svoje dobe... verz prijetno umirjen, tradicionalen, ujet v stroge kitične tehnike. Pač pa Ocvirkov slog trpi zaradi prevelike abstraktnosti, tuintam postane verz prozaičen, skoraj vsakdanji, žali estetsko uho« (M 1933, 154). 1950 je izdal v Lj. mladinsko zbirko *Mamica, povej...* V Trstu je sodeloval v Razgl. (II., III. in V. letnik - 19 pesmi), JKol (1946-65 - 10 p.), M(Trst) (I., II. in XI. let. - 24 p., skoraj vse iz zapuščine), Tokovi (1. p.). Na Radiu je pisal igre: veseloigra v 3 dej. *Iz starih časov* (oddaja 8. apr. 1955), igrali so jo tudi diletanti po Tržaškem; za mladino je napisal: *Psiček Pikec* (1950), *Začarane gosli* (1951), *Kraljična Jasna* (1952), *Spo-minčica* (1953), *Kaznovana predrznost* (1954) idr. Prevedel pa je: H.V. Kleist, *Razbiti vrč* (1951), Jack London, *Lažnivi Nam Bock* (1952), Prosper Merimée, *Colomba* (1952), A. Porter, *Bledi jezdec na sivem konju* (1952).

Prim.: J. Pogačnik, Zdr. O., Daritev mladosti, M 1933, 154; J. Peterlin, Poslednje pesmi Zdr. O., M(Trst) I, 1957, 100 s sl.; Isti, Ob 10-letnici smrti Zdr. O., M(Trst) XI, 1967, 116-17; ob smrti v PDK 27. avg. 1957, KatG in NL 29. avg. 1957, Demokr 30. avg. 1957; 20 let Radij. odra, Trst 1966, pass.; SGL II, 478; Ester Sferco, Slov. trž. revija Razgledi (1946-1952), doktorska teza, Videm, akad. leto 1978-79, 99-101; Slov. slovstvo, CZ, Lj. 1982, 248; žup. urad Krmin.

Jem.

OGORELEC Anton, dr. tehničnih znanosti, strokovnjak za zaščito, avtomatizacijo in vodenje elektroenergetskih sistemov, univ. prof., r. 23. maja 1924 na Reki. Oče Ivan, gradbeni inž. iz Lj., mati Danica Znideršič, gospodinja. Do 1929 so živeli v Ilirski Bistrici, kjer je imel stari oče tovarno testenin Pekatete, potem v Lj., kjer je dovršil osn. š., klas. gimn. in elektrotehniko na Tehn. fak.; diplomiral mar. 1950 z odliko. Po diplomi so mu v tovarni Električnih aparatov TE-LA v Lj. zaupali odgovorna dela na delovnem mestu razvijalca in projektanta zaščitnih relejev za zaščito generatorjev, transformatorjev in vodov. Tako je 1951 izdelal projekt zaščite in meritev za takrat največjo jsl. elektrarno HE Titovo v Zavravju, v letu 1954 projekt zaščite in avtomatizacije za HE Jablanica, ki je bila dalj časa največja elektr. v Jsl. 1958 je doktoriral iz elektrotehn. znanosti z disertacijo *Ovojni kratek stik pri trofaznem transformatorju*. Po združitvi

dela slov. elektroindustrije z ISKRO je postal dir. razvojnega sektorja ISKRE - Zavoda za avtomatizacijo, pozneje pa dir. Iskrinega Biroja za avtomatizacijo v energetiki. Kot tesni sodelavec prof. V. Bedjaniča je že v tem obdobju sodeloval s Fak. za elektrotehniko (FE). Tako je bil izvoljen 1960 in 1965 za docenta na FE v Lj. in je redno kot zunanji sodelavec opravljal pedag. delo ter povezoval teorijo s prakso. 1971 je bil izvoljen za izrednega prof. in se redno zaposlil na Fak. Od številnih raziskav, ki jih je vodil, sta pomembni: Relejna zaščita in ponovni vklop v elektroenergetskih sistemih nazivne napetosti 10-220 kV v Sji (Lj., FE 1968, 227 str.), in Avtomatizacija hidroelektrarn in koordinacija obratovanja elektrarn (Drava). Analiza avtomatizacije hidroelektrarn in sistema hitroelektrarn ter koncept avtomatizacije. Raziskava lokalne avtomatizacije v hidroelektrarnah (Lj. Iskra, 1. faza 1973, 251; 2. faza 1975, 199; 3. faza 1976, 176). O. sodeluje v številnih strok. organizacijah. Od ustanovitve 1951 je aktiven v okviru Jsl. nacionalnega komiteja mednar. konference za velika elektroenergetska omrežja (JUNAKO - CIGRE). Bil je dolgoletni tajn. njegovega študijskega komiteja za zaščito, od 1971 pa preds. 1976 je bil izvoljen za rednega člana študijskega komiteja za zaščito CIGRE, kjer je do sedaj aktivno sodeloval kot strokovnjak na vseh mednar. simpozijih v Evr., ZDA, Avstraliji in 1983 na Japonskem. V jsl. elektrotehn. komisiji je od 1961 sekretar tehn. odb. za releje. V Mednar. elektrotehn. komisiji IEC je član delovne skupine za kontakte tehn. odb. za releje. S sodelavci je napisal več znanst. knjig: *Slov. elektrotehniški slovar*. Skupina 16: Zaščitni releji, Lj., EZS 1963, 71; *Elektrotehniški priručnik*, Lj., Iskra 1963, 364; *Zaščita in avtomatizacija v srednjenapetostnih omrežjih*, Lj., FE 1966, 144; *Electrical relays - Contact performance of electrical relays*, Genève, IEC 1974, 41. Razprave v *Elektrotehn. vestniku (EV)* v Lj.: *O problemih prenapetostne zaščite generatorjev* (1953, št. 9/10); *O zaščiti sinhronskih generatorjev* (1956, 6/8); *Deset let tovarne TELA* (1965, 11/12); *Problematika ozemljitve zvezdišča s posebnim ozirom na zemeljskostično zaščito* (1969, 9/10). Več razprav in strok. sestavkov je izšlo v publikacijah simpozijev in zborovanj. Bil je med ustanovitelji jsl. revije za avtomatizacijo *Avtomatika* in tudi njen prvi glavni ur.; zdaj je preds. ured. odb. te revije za Sjo. Od ustanovitve sklada prof. Vratislava

Bedjaniča je preds. komisije za podelitev nagrad tega sklada. Elektrotehn. zveza Sje ga je 1971 izvolila za svojega zaslužnega člana. 1972 je bil odlikovan z redom dela z zlatim vencem. Preds. je Društva visokošol. prof. in drugih znanst. delavcev U v Lj. Vzgaja in izobražuje bodoče inž. oz. podiplomce v Lj., na VTŠ v Mrbu in na EF v Sarajevu.

Prim.: Osební podatki; ULjBB III/2, 674-76 z bibliogr.; P. Žunko, A. O - šestdesetletnik, Delo 23. maja 1984 s sl.

Jem.

OGRINEC Marija, por. **REISNER**, igralka, r. 11. jan. 1876 v Labinju v Istri, u. 14. sept. 1920 v Lj. 1894 je stopila v lj. operni zbor in bila do 1901 članica lj. SDG. Kmalu je začela prevzemati vedno odgovornejše dramske vloge. Vzgaljal jo je režiser Inneman. S podporo dežel. odbora se je poleti 1897 izpopolnjevala v Ottovi dram. šoli na Dunaju. Bila je igralsko nadarjena, prikupna in pristrčna, igrala pa je ljubimске vloge in mlade tragedinje. Važnejše vloge so bile: Luiza (Kovarstvo in ljubezen), Ofelija (Hamlet), Amalija (Razbojniki), Marfa (Trhli dom), Marica (Mlinar in njegova hči), Grofica Capulet (Romeo in Julija); v slov. izvirnih igrah je bila Polonica (Rokovnjači), Ana (Jakob Ruda) idr. 1901 se je poročila s prof. Jos. Reisnerjem in spremljala moža na službenih mestih. Igrala je glavne vloge na Dunaju v Slovan. besedi, v Idriji in v Novem mestu do 1908, ko se je vrnila v Lj. in zadnjikrat nastopila v Nar. domu.

Prim.: Fr. Koblar, Reisner Marija, SBL III, 74 in tam navedena liter.; V. Smolej, O. M., SGL II, 482; slika GL 1920/21, št. 3.

Gorjan

OGRIZEK Ludvik, član nar. organ. TIGR, borec NOVJ, ključavničar, r. 28. avg. 1906 v Hruševju, u. v nem. koncent. taborišču 28. jun. 1944. Oče Franc, kmet, mati Marija Milharčič. Sin številne narodno zelo zavedne družine. Razen padlih bratov Franca in Toneta v prvi svet. vojni so vsi sodelovali v TIGR in NOB. Pri njih so oborožene trojke prenočevale, se hranile, puščale iz Jsl. prineseno liter. in orožje in vodile nočne sestanke tigrovcev. O-vi bratje in sestre so raznašali po vaseh liter., največ Matevž, ki je bil večkrat zaprt, zadnjič jun. 1940 z obtoženci 2. trž. procesa, hudo mučen, nato konf. na Ventotene. Maja 1942 zaprti Mirko, Justina, Rafael, ki je bil obsojen na 24 let ječe. Justina spet

maja 1943 in internirana v Frosinone. Po kapitulaciji It. so spet delali v NOB. O. napravil osn. š. in se izučil za kovača v Hruševju pri Iv. Vadjalu, se zaposlil v Postojni pri Lud. Majcnu, po vrnitvi od vojakov ni dobil zaposlitve, delal doma na kmetiji, se 1927 vključil v narod. revol. org. TIGR. Hruševsko celico so sestavljali O., Jakob Sajevec, Tone Žakelj, Matevž Ogrizek, sodelovali z oboroženimi prinašalci liter. in orožja iz Jsle in pri akcijah na fašiste. O. z njimi raznašal ileg. tisk po vaseh Pivke, Krasa, po gornji Vipav. dolini in drugod. Mnogi so hodili ponj v Hruševje, kot Jože Čok iz Lokev, Fr. Bole iz Tomaja, Tone Mohorčič iz Vipave, Fr. Sluga iz Žej. O. in Tone Žakelj sta po vaseh pod Nanosom maja 1928 popisala zidove kape-lic, cerkva in druge z gesli: »Živela Jugoslavija, proč s fašist. Italijo!« in prepleskala faš. snop s slov. zastavo. Dosegla sta velik moralni in polit. učinek pri Slov. po vaseh Pivke, pri faš. pa hudo kri. O. so intenzivneje zasledovali ova-duhi in faš. policija, zato se je umaknil 1928 v Jslo. Poslej je celo povečal svojo dejavnost za ohranitev slov. narodne identitete prim. Slov. Iz Jsle je prinašal z oboroženimi fanti protifaš. liter. čez močno zastraženo mejo, se udeleževal oboroženih napadov na faš. in domače ovaduhe, spodbujal na nočnih sestankih mladino na borbo proti faš. O. se je po illegalni izselitvi zaposlil v Lj. pri ključavničarju Lončarju na Celovski ce-sti 43., nato pri trgovcu Bulcu v Mirni na Do-lenjskem, kjer je poleg drugega izdeloval plo-ščice hišnih števil. Med ileg. prehodom meje je izročil materi ploščico s slov. zastavo in št. 1, rekoč: »Mama, kmalu jo denete na našo hišo!« 1938 se je zaposlil kot ključavničar v tekstilni tovarni Jugočeška v Kranju, sodeloval v sindi-kalni borbi z naprednimi delavci in prim. emi-granti in se opredelil za KP. O. se je ob napadu faš. sil na Jslo odzval KPJ, po vrnitvi v Kranj delal za OF z borci, ki so se zbirali v Kranju pri družini Gril iz Orehka pri Postojni. O. je bil povezan s Cankar. bat. preko Iv. Tomažina iz Bukovščice, 7. dec. 1941 je odšel s 13 borci (ve-činoma Primorci) k part. in se na Mohorju pri-družil Cankar. bat. O. se je udeležil več bitk z Nem. v Selški in Poljanski dolini, v Rovtu, kjer je padlo 53 esesovcev, srdite bitke na Pasji ravni in slednjič slavne bitke v Dražgošah. O. se z Bičkovim vo-dom umaknil na Mošenjsko planino pri -29 C, obkoljeni od Nem. v koči, kjer je med drugimi padel tudi njegov sovaščan

20-letni Edvard Tominc. O. je z borci ponoči naredil luknjo skozi zid in predor skozi nad 2 m visok sneg do gozda in se rešil obroča, nato se z borci in ranjenci prebil do Bukovščice, kjer je bila pri Kocjanovih zasilna bolnišnica, ki so jo zaradi izdajstva napadli Nemci 21. jan. 1942, toda ranjence so pravočasno odnesli v bunker, nato še isto noč v Stražišče, kjer so O. in dva ranjena borca dobili zavetje pri kmetu Dolencu-Ožboltu in nato pri mizarju Fr. Benediku. Zdravil jih je dr. Božidar Fajdiga. O. je imel zmrz-njene noge in je po zvezah z drugimi borci pri-šel v Lj. O. je sprejel elektr. Bešter na Ce-lovški c., nato družina Semič v Kladežni ul. 24, slednjič pa Jerebova na Celovski c. O. so poleg teh oskrbovali s hrano, oblačili, zdravili še dru-žina Srečka Krašna v Gostilničarski, še posebno pa sestra Nežka, ki je bila zaposlena kot nata-karica v hotelu Lev. O. se je podnevi zadrževal v it. gostilni, kjer bi ga najmanj iskali. Pre-zeble noge je hodil zdraviti v sanatorij Emona. Tu sta se zdravila tudi njegova soborca. O. je bil med zdravljenjem v Lj. v stalni zvezi s te-renskimi aktivisti. Iz Lj. je odšel v Horjul, Hru-ševo, Dobrovo in se pridružil gorenj. partiz. O. je bil po srditi bitki, ko so Nem. obkolili part. v Udnem Borštu, ujet 14. sept. 1942, od-veden v zloglasno mučilnico Begunje, nato 8. jan. 1943 v koncent. taborišče Mathausen. Nje-govi v Hruševju so dobili sporočilo, da je umrl 28. jun. 1944. O. si je z branjem pridobil trdne-ga znanja, ki ga je prizadevno razdal tova-rišem. Bil je zaveden Slov., tipičen primer ti-grovca, ki je od prvih dni NOG deloval za OF in med prvimi pristopil v vrsto borcev NOVJ. Padlima junakoma, udeležencema dražgoške bit-ke Ludviku Ogrizku in Edvardu Tomincu sta ZB in krajevna skupnost Hruševje odkrili v Hruševju 22. avg. 1981 spominsko obeležje.

Prim.: Mira Pagon, Življenjska pot L. Ogrizka iz Hruševja, TV-15 25. mar. 1976; Partizansko slanje v Hruševju, TV-15 jul. 1981; Marija Gril, Kranj, Delavska 43, 20. jan. 1965 podroben živ-ljenjepis L. Ogrizka; Justina Ogrizek-Stegel, Po-stojna, Kolodvorska 20, podatki o bratih Ludvi-ku, Matevžu, Rafaelu, o sebi in o drugih članih Ogrizkove družine.

Rut

OJCINGER (OITZINGER) Anton, gorski vodnik, r. 20. nov. 1860 v Ovčji vasi (Valbruna) v Ka-nalski dolini, u. tam 13. jun. 1928. Potem ko je več let preživel kot gozdni delavec v ra-znih deželah in kot žagar v Bolgariji, se je

ustalil doma in postal napreden kmet. Dasi je videl v svojem narodu zaostalost v mišljenju in bil nemškoliberalno usmerjen, se ni sramoval slov. govornice. Kot navdušen ljubitelj gora je nadrobno poznal zahodne Julijce ter se zaradi izrednih telesnih in duševnih sposobnosti izkazal kot odličen plezalec in gorski vodnik. Mimo drugih alpinistov je vodil tod na prvenstvenih vzponih dr. Henrika Tuma in dr. Julija Kugyja, ki ga pogosto omenjata v svojih spisih. Kugy mu je celo posvetil knjigo *Anton Oitzinger, ein Bergführer-leben* in se leto za letom nastanil v njegovem domu, izredno težko mesto na Montažu pa je imenoval Passo Oitzinger. Ker je bil znan tudi kot izvrsten lovec, so ga klicali na love visoke gospode.

Prim.: H. Tuma, Vodnik Anton Ojcinger, PV XXVIII, 1928, 261; E. Lovšin, Gorski vodniki v Julijskih Alpah, Lj. 1961, 245-48, kjer je objavljena Ojcingerjeva slika; Oitzinger Anton, Oesterr. Biographisches Lexikon 1815-1950, VII, Wien 1975, 222.

Svk.

OKRETIČ Henrik (Hinko), pravnik, r. 16. nov. 1888 v Pazinu, u. 12. maja 1961 v Trstu. Oče Ivan (gl. čl.), pravnik, mati Elizabeta Mosetig. Pravo je dokončal na Dunaju in bil vpisan v odv. zbornico v Trstu 1918. Polit. je delal v krogu Slovenske narodne stranke. V Trstu je prevzel odv. pisarno tasta dr. Pretnerja, ko se je ta izselil v Lj. Ob začetku druge svet. vojne je bil konfiniran. Po kapitulaciji It. se je zavzemal za osvoboditev zapornikov. Po osvoboditvi je bil javni tožilec pri izrednem porotnem sodišču v Trstu in nastopal na procesih proti fašistom. V društvu Pravniki je delal od njegove ustanovitve in bil član odbora.

Prim.: Matični urad Trst; Dr. H. O., Pdk 16. mar. 1961; Sardoč, 122, 277.

ldt

OKRETIČ Ivan, pravnik, r. 28. jun. 1860 v Kostanjevici na Krasu (ne v Komnu, kot piše SBL), u. 7. dec. 1931 v Zagrebu. Oče Anton, posestnik, mati Jožefa Antonič iz Novela (Temnica). Obiskoval je gimn. v Gor. in dokončal pravo na Dunaju. Apr. 1884 je v Trstu stopil v sodno prakso, služboval nato v Rovinju, Pazinu, Sežani in bil nov. 1893 imenovan za namestnika drž. pravdnika v Rovinju, maja 1895 v Trstu. Sept. 1897 je postal sodni svetnik v Gor., jul. 1898 dodeljen generalni prokuraturi na Dunaju, kjer je 1904 postal višji sodni svetnik, 1907 gen. od-

vetnik kot edini Slovenec na tem položaju. Na tem mestu je 20 let obravnaval vse kazenske primere, ki so temeljili na slov. spisih, in se v polit. pravnih zavzemal za Slovence. 1918 je stopil na čelo novoustanovljenemu drž. pravdniku v Lj. Po ustanovitvi oddelka B stola sedmorice v Zgbu, kot vrhovnega sodišča za Sjo in Dalmacijo, je bil imenovan za vrhovnega drž. pravdnika (gen. prokuratorja) v Zgbu, kjer je moral urad šele organizirati. 29. nov. 1924 je postal podpreds. stola sedmorice odd. B. Upokojen je bil 15. jul. 1930. Bil je med ustanovnimi člani Pravnika in sodelavec SP. Pod psevdonimom Gerkič, Fitik je objavljал kazenske primere. V Zgbu je sodeloval v hrv. pravniškem društvu in bil med organizatorji jugosl. pravniških kongresov.

Prim.: SBL II, 224 in tam navedena literatura; Novosti 1931, br. 340 s. sl.; SP 1929, št. 1-4; MSE II, 780; Liber Baptizatorium, zv. V, str. 2, št. 18, vikariat Kostanjevica na Krasu.

ldt

OKROGLIČ Avguštin, gradbenik, r. 19. nov. 1900 v Kalu nad Kanalom (zaselek Lipce), u. 19. jul. 1981 v Novi Gor. Oče Luka, zidar in kmet, mati Katarina. Do 1924, ko je pobegnil v državo SHS, je opravljal zidarski poklic. V Lj. je opravil delovodsko š. in v Novem mestu ustanovil lastno gradbeno podjetje. Takrat je deloval v društvi primor. emigrantov. Jeseni 1941 se je vključil v OF, mar. 1942 ga je it. okupacijska oblast aretirala in poleti istega leta je bil interniran v Gonarsu. Ob razpadu It. je prišel v rojstni kraj in se vključil v NOB. Pri štabu IX. korpusa je bil referent inž. tehn. službe in postal vodja NOVGRAD-a (Narodnoosvobodilne vojne gradnje), tehnične službe, ki je v zaledju in na osvobojenem ozemlju opravljala gosp. in predvsem gradbeno dejavnost. Po vojni je bil v prometni službi trž. in vipavskega vojnega področja, kasneje je vodil gradb. odsek PNOO v Ajdovščini, nato med 1947-48 v Lj. pri Minist. za komunalne zadeve. Od tu je prišel 1949 na Oblastni ljudski odbor v Postojno, mar. 1951 je postal poverjenik za gradnje pri OLO Gor. V teh letih je veliko deloval za obnovo podčelja in pri gradnji Nove Gor. (gl. Sreč 1967, št. 8, 56-57). Dec. 1952 je postal direktor SGP »Gorica« s sedežem v Novi Gor.; podjetje je pod njegovim vodstvom postalo eno vodilnih slov. gradbenih podjetij.

Prim.: TV 15 25. nov. 1970; PrimN 26. sept. 1975 in 14. nov. 1980; DE n 22. nov. 1980.

B. Mar.

OLIVO Alojz, duhovnik, udeleženec Risorgimenta 1848 kot kapetan prostovoljnih milic v Zoldo Alto nad Bellunom in pozneje garibaldinski kaplan, r. 10. avg. 1815 v Robiču pri Kobaridu gostilničarju Ivanu in Luciji Cenčič. Njegov dom je bila cvetoča gostilna pri Titu, št. 48 (nova 3). Zaradi bolehnosti je bil hitro krščen v župnijski cerkvi v Kredu z imenom Lovrenc Alojz. Do sedaj ni ugotovljeno, kje in kdaj je umrl. Družina Olivo je v prejšnjih generacijah pobirala na Bovškem dajatve za čedajski kapitelj. Po ustni tradiciji v Robiču je bil Alojzov oče Ivan vodič franc. čet, ki so 1797 prodrle preko Robiča do Bovca in Kluž, za kar je bil bogato poplačan. O. je 1839 kot zunanji študent obiskoval prvi letnik teologije v Gor. V dokumentih škof. urada v Bellunu so ga označevali kot prete goriziano. Tudi v krstni knjigi kobariške dekanije je pri njegovem imenu pripis sacerdos. Spomladi 1844 je prišel za kaplana v župnijo Cádola di Capo di Ponte v it. Alpah. Od tam je odšel 5. sept. 1847 za kpl. v Mareson v bellunsko dolino Zoldo Alto, da bi pomagal sestri, ki je ostala v tej vasi vdova s tremi otroki. Tudi to je O. zabeležil v rokopisnih spominih, ki jih je objavil Giovanni Angelini v delu *La difesa della Valle di Zoldo nel 1848*. Kaplanija Mareson je spadala pod župnijo Fusine. Njen žpk je v nekem pismu omenil, da je O. iz Kobarida v Iliriji pričel organizirati odpor proti Avstriji. S tem v zvezi je odšel v uporne Benetke, od koder se je vrnil 1. apr. 1848 z nalogo ustanavljanja revolucionarne oblasti. Organiziral je prostovoljno milico in postal njen kapetan v Zoldo Alto. It. prebivalstvo se je 40 dni upiralo avstr. vojski in onemogočalo njen prodor v dolino Zoldo. V svojih spominih je O. zapisal, da ga je dolina spominjala na rodni svet pod Mijo, Stolom in Krnom. V Zoldu je našel prebivalstvo, ki mu je izkazovalo simpatije, zato se je tudi on udeležil njihovih teženj in prikazoval nezakonitost avstr. oblasti in dunajskega kongresa 1815. O bojih za dolino Zoldo je zapisal: »Zaprosil sem tudi orožja od bellunskega komiteja, toda odgovorili so mi, da vi hribovci ne potrebujete orožja, ker se lahko branite s kosami, krampi in vilami; zato lahko Zoldo pove, da je vse, kar je napravilo ljudstvo, napravilo samo.« O. je bil povezan z lekarnarjem Andrea de Fanti in tudi po avstr. zasedbi je bil v kontaktu z uporniki in pri upokojitvi

mu je bilo upoštevano tudi leto 1849 kot čas bojevanja proti Avstrijcem. Dopisoval si je z Roso Celotta iz Longarona, kateri se je podpisoval kot »di lei umile servo ed amico«. Ko je bil jul. 1853 nameščen za kaplana v Paderno di San Gregorio v Alpah, se je dopisovanje pretrgalo. Tam je deloval od 1. jul. 1853 do jan. 1857, ko je z dovoljenjem župnika Mattea De Luca zapustil kaplanijo. Po dokumentih drž. arhivov v Turinu in Rimu je postal 21. maja 1859 kpl. v garibaldinski prostovoljni enoti alpskih lovcev. V osebnih podatkih je zapisal dekliski priimek svoje matere kot Conciglio. Večinoma se je boril v 51. regimentu pešadije in dokumenti ga uvrščajo med štabne oficirje pod poveljstvom generala Giuseppeja Garibaldija. 19. dec. 1865 mu je bila priznana efektivna služba od 1848 s premorom med 22. avg. 1849 in 21. majem 1859. Sodeloval je v vojnah 1848, 1849, 1859 in 1866. Za zasluge v teh vojnah je dobil pet pomembnih medalj, med katerimi je tudi franc. spominska medalja na vojno 1859. Upokojen je bil 6. jan. 1867. Spet se je pojavil v Bellunu, kjer ga anali v mestni knjižnici imenujejo kot kraljevega armadnega kaplana v pokoju. 10. jan. 1870 ga je nehote zmočil s kozarcem vode dirigent bellunskega orkestra. O. se je razjezil in s palico tako obdelal glasbenika, da ga je moral rešiti plemič Giovanni de Pagani. Pretep s Paganijem se je ponovil v bellunskem gledališču in 18. maja 1870 je sodišče odločilo, da mora O. plačati kazen 60 lir. Od tedaj je za njim izginila vsaka sled. V rodne kraje ga po vsej verjetnosti ni zaneslo. Odločil se je za nemirno življenje duhovnika in revolucionarja. Njegov brat Anton je umrl 1873 na domu v Robiču brez potomcev. V Beneški Sloveniji so bili nekateri udeleženci it. preroda ter borci proti Avstrijcem, Alojz Olivo pa je edini primer s kobariškega področja.

Prim.: Renato Fioretti, Don Luigi Olivo da Caporetto, Capitano delle milizie Alto Zoldane nel 1848 e cappellano garibaldino, Udine 1969 (avtor izvaja Olivovo osebnost iz slov. kult. tradicije in običajev. Napačno so pisana imena in stavki v slovenščini); a r, Don Alojz Olivo vojak preporoda, PDK 1968, št. 91; župnijski urad v Kobaridu.

Stres

OMAHEN Janko, inž. arhitekt, r. 24. dec. 1898 v Postojni, u. 29. avg. 1980 v Lj., pok. v Grahovem pri Cerknici. Oče Gustav, notar iz Mokronoga, mati Franja Mušič iz Senožč. Po osn. š. v Postojni je obiskoval klas. gimn. v Lj. in ma-

turiral 1918. Vpisal se je na tehniko v Pragi in nato nadaljeval 1920-22 študij strojništva na Tehn. fak. v Lj. (skupno 5 semestrov), nakar se je prepisal na arhit. pri prof. Plečniku, diplomiral pa pri prof. Vurniku jeseni 1927. O. je že med študijem sodeloval kot risar in karikaturist pri časnikih (J, SN, značka »omega«). 1925 je bil stalno zaposlen pri Delniški tiskarni v Lj., kjer se je ukvarjal predvsem s projektiranjem plakatov, opremo knjig in knjižnih ovitkov. Lotil se je tudi načrtovanja znamk in je ilustriral več mlad. knjig. Bil je eden prvih, ki je začel uporabljati narodno ornamentiko v smislu sodobne grafike. 1929 sta skupaj z arh. Serajnikom, ki je tudi delal v Delniški tiskarni, ustanovila samostojen atelje za notranjo arhitekturo. Še vedno pa se je občasno ukvarjal z grafičnimi deli ter opremil vse pomembnejše knjižne izdaje Tiskovne zadruga. Zelo se je uveljavil kot uspešen ustvarjalec pohištvene in stanovanjske kulture, delal je tudi načrte za kovaška, pasarska, keramična, kamnoseška in slikarska dela, za čipke, zastave, preproge, zavese in podobno. Ustanovil je mizarsko podjetje Bor s sedežem v Vižmarjih pri Lj. in z izvedbo svojih načrtov širil smisel za individualno in lepo oblikovano pohištvo. S svojim delom je dvignil ugled in pomen pohištvenih razstav na vsakoletnem lj. velesejmu. V razcvetu teh načrtov ga je zatekla druga svet. vojna, ki mu je ustavila delovanje in mu dala okusiti tudi zapor. Po vojni je bil poklican v Ministrstvo za gradnje in pozneje v Plansko komisijo pri Predsedstvu vlade SRS kot referent za gradnje, prosveto, zdravstvo in komunalo. 1950 je bil na lastno prošnjo premeščen v svojo stroko kot prof. na Šoli za umetno obrt. Predaval in vodil je odd. za pohištveno opremo in umetno obrt ter tako vzgajal kadre, ki jih je sam, ko je imel lastno podjetje, najbolj pogrešal. 1963 je bil kot prof. upokojen, a je še naprej ostal do 1975 v službi pri SAZU, pri kateri je bil že od 1945 njen hišni arhitekt. V tridesetih letih tega dela je načrtoval vse adaptacije prostorov SAZU tako v Lj. kot v Postojni, na Bledu in v Planici. Projektiral je vso pohištveno opremo za njene inštitute, knjižnice, laboratorije in upravne prostore ter deloma za Stefanov inštitut ter Kemični inštitut v Lj. V vsej tej dobi je napisal mnogo člankov in kritik iz svoje stroke, pa tudi razne črtice in literarne spise. Pred vojno jih je objavljaval v revijah Arhitektura, Žena in dom, Prijatelj in v Vodni-

kovi pratiki, občasno tudi v dnevnem tisku. Po vojni se je zadnja leta posvetil memoarski literaturi. Svoje spomine na pis. Ivana Cankarja, katerega je osebno poznal in obiskoval kot dijak v letih 1913-18, je opisal v knjigi *Obiski pri Ivanu Cankarju* (Obz Mrb. 1969). Svoj kritični pogled na pedagogiko prof. arh. Plečnika, pri katerem je bil eden njegovih prvih učencev, je podal v knjigi *Izpoved* (CZ Lj. 1976). Iz dnevnika, ki ga je pisal vsa leta vojne in v katerem osvetljuje dogodke iz življenja v okupirani in z bodečo žico obdani Lj., pa so bili objavljeni le odlomki v knjigi *Tri iz medvojnega dnevnika* (Zal. Borec, Lj. 1976). Pripravljal je celotno izdajo dnevnika, a mu je smrt preprečila, da bi delo dokončal.

Prim.: SBL II, 225; osebni podatki in podatki svojcev.

B. S.

OMERSA Nikola, slikar in ilustrator, r. 3. dec. 1911 v Idriji kot drugi od treh sinov liter. zgod. dr. Nikolaju Omersi in materi Mariji Šmid, u. 3. dec. 1981 na svoj sedemdeseti r. dan v Lj. Osn. š. je obiskoval v Lj. (1918-19) in v Celju (1919-23), nato gimn. v Celju (1923-28) in v Lj. (1928-32), 1932 maturiral na realki v Lj. Naslednje leto se je vpisal na Umet. akad. v Zgbu (O. Mujađić in V. Kljaković - risanje, M. Vanka in L. Babić - akt, M. Tartaglia - slikarstvo, T. Krizman - grafika, B. Senoa - umetn. zgod.). 1937 je diplomiral in se vrnil v Lj., kjer je postal član DSUU, se pridružil ob ustanovitvi Klubu neodvisnih slov. lik. umetnikov in sodeloval na vseh razst. skupine v Lj., Zgbu in Ptuj do 1940. 1939 je prvič odpotoval za kratek čas v Pariz, kjer se je seznanil z najpomembnejšimi umet. zbirkami. Naslednje leto je bil nastavljen kot suplent na I. real. gimn. v Lj. 1942 se je poročil z Erno Vidic. Od 1. jan. 1942 do 31. jul. 1944 je deloval kot aktivist OF v Lj., 1. avg. ga je gestapo aretirjal in odpeljal v Dachau, nato v Doro in Ravensbrück; po koncu vojne se je preko zbirnih taborišč Brendslau in Neubrandenburg 31. avg. 1945. vrnil v Lj. Dela je prvič razstavil na II. poml. razst. DSUU v Lj. in na I. razst. Neodvisnih v Lj. (1937). 1940 je razstavljal z M. Pregljem in E. Sajovicem, 1941 pa s S. Kregarjem in K. Putrihom v Jakopičevem paviljonu v Lj. 1943 je sodeloval v ilegalno natisnjeni mapi risb, linorezov in letakov več slov. likovnikov z naslovom *V Kristusovem imenu*. 1945 je bil nastavljen kot prof. na I. moški gimn. v Lj., kjer je poučeval

do 1947. Z dvema slikama je bil predstavljen na razst. Slikarstvo in kiparstvo narodov Jsl. 19. in 20. stol., ki je do konca 1948 obšla Bgd, Zgb, Lj., Moskvo, Prago, Varšavo in Budimpešto. Od 1947 do 1950 je poučeval na VI. drž. gimn. v Lj., od 1950 do 1954 pa na Šoli za umetno obrt v Lj., kjer je poučeval risanje in opisno geom. 1950 je prejel Levstikovo nagrado za ilustracije knjige (Milan Šega, Zgodbe o živalih), samostojno je razstavljal v Salonu Umet. zadruga v Lj. ter kopiral freske v c. sv. Primoža nad Kamnikom in v c. sv. Marije na Škrilju pri Bermu. 1951 se je dva meseca s franc. študenti študijsko izpopolnjeval v Parizu, naslednje leto pa samostojno razstavljal v Lj. Od 1954 do 1973 je bil prof. na ALU v Lj., kjer je poučeval predmete človeška in živalska anatomija, opisna geom. in perspektiva, večerni akt in slikarstvo. Z večjo kolekcijo slik se je 1954 udeležil razst. »Petnajsterice« v Moderni gal. v Lj. Naslednje leto je ponovno prejel Levstikovo nagrado za ilustracije knjige (Zajčkov zvonček - Madžarska ljudska pravljica), prav tako tudi 1958 za ilustracije knjige Franceta Bevka Pisani svet. Za slikarska dela, razstavljen na samostojni rast. v Novi Gor., v prostorih Skupščine občine Nova Gor. 1968, je naslednje leto prejel nagrado Prešernovega sklada, 1978 pa za slikarski opus Prešernovo nagrado v Lj. Za izjemni umet. prispevek je prejel 1981 ob sedemdesetletnici spominsko plaketo Illegalca. Od 1959 je aktivno sodeloval v DSLU (od 1959-61 preds. uprav. odb., od 1961-63 član nadzor. odb., od 1972-74 član častnega razsodišča pododb. Lj., 1974-77 član umet. sveta pododb. Lj., od 1977-80 član častnega razsodišča DSLU). V študijske namene je potoval tudi po It., Nem., Avstr., Španiji, ZSSR in Poljski. Sodeloval je v slik. kolonijah v Škofji Loki, na Ravnah na Koroškem (1972), v Šmarjeških toplicah (1973, 1974) in na gradu Borl (1974). Od 1940 je pripravil 24 samostojnih razst.: Lj. (1940, 1941, 1942, 1952, 1958, 1961, 1964, 1973, 1974, 1980), Kranj (1957), Mrb. (1958/59), Piran (1967, 1978), Nova Gor. (1968), Krško (1971), Celje (1973), Zalec (1974), Tolmin (1974/75), Tacen (1976), Reka (1976), Radovljica (1978), Zemono (1979). Sodeloval je na številnih razst. jsl. umetnosti doma in v tujini, npr. Avtoportret na Slov. v Moderni gal. v Lj. (1958), na I., II. in III. trienalu jsl. likovne umet. v Bgdu, na razst. Plavega salona v Zadru (1966, 1972), Jsl. umetnost XX. veka, 1929-1950: Nadrealizam, postnadrealizam, so-

cijalna umetnost, umetnost NOR-a, socialistički realizam v Muzeju savremene umetnosti v Bgdu (1969), na razst. Četrta decenija. Ekspresionizam boje, kolorizam, poetski realizam, intimizam, koloristički realizam v Muzeju savremene umetnosti v Bgdu (1971), Slov. likovna umetnost 1945-1978 v Moderni gal. v Lj. (1979), Slov. ilustracija 1945-1968 v Likovnem razstavišču R. Jakopič v Lj. (1979), Umetniki in spremljevalci v Moderni gal. v Lj. (1981), Jsl. slikarstvo šeste decenije v Muzeju savremene umetnosti v Bgdu. Jan. 1982 je Moderna gal. v Lj. pripravila obsežno retrospektivno razstavo. - O. je slikal v olju, gvašu in pastelu (motivi iz Lj. in s slov. obale, tihožitja, vedute, krajine, marine, figura, akt, portret in avtoportret, tihožitje), veliko je ilustriral, posegel pa je tudi po grafičnih tehnikah in samostojni risbi. O. je v svojem zgodnjem obdobju, ko je skupaj z ostalimi člani skupine Neodvisnih raziskaval predvsem barvo kot osrednji element likovnega izraza, osvobojeno tako tradicije impresionizma kot ekspresionističnega poudarjanja vsebinskih oz. »likovnih« komponent, in se motivno nagibal predvsem h krajini, tihožitju, portretu in interieru, skušal uveljaviti lastno različico barvnega realizma. Pomemben preobrat v njegovem ustvarjanju je povzročilo kratko bivanje v Parizu (1939), kjer se je neposredno seznanil s poznimi deli impresionistov in fauvistov. O. svoje pozornosti ni posvečal teoretičnim raziskavam, ampak je svoja doživetja, občutja in videnja skušal čimbolj neposredno prenesti na platno; slikal je hitro in intuitivno. Pomembno obdobje v slikarjevem opusu predstavljajo medvojna leta, ko je naslikal nekaj ključnih slik (npr. Kongresni trg, Portret Karla Putriha - 1942 ter Avtoportret - 1943), ki jih odlikuje rafinirana barvna modelacija in intenziven kolorističen pristop. V času internacije je naredil več risb iz življenja beguncev in internirancev, ki so mu konec petdesetih in v začetku šestdesetih let služile kot predloge za slik. realizacije. Tudi O. je po vojni naslikal več slik v načinu socialističnega realizma, vendar se je kmalu umaknil v intimistični svet avtoportretov in tihožitij. Po študijskem bivanju v Parizu (1951) pa se je pogosteje loteval barvitih mestnih vedut Lj. in kasneje Pirana, tako da ga upravičeno lahko imenujemo »pesnika Lj. in Pirana v likovni govorici« (M. Stele-Možina). O-ovo delo je bilo sredi petdesetih let izredno pomembno za razvoj slov. slikar.

Škerl	dr. Lojze Škerl, škofov vikar, Trst
Špac.	dr. Bernard Špacapan, zdravnik, Gorica
Štih	Peter Štih, asistent na Filoz. fak., Lj.
Tavčar	Marko Tavčar, študent in radij. sodelavec, Trst
T. P.	dr. Tone Požar, prof. na Sred. verski šoli, Vipava
-a	dr. Pavle Merku, programist na RAITrsta, Trst
Ur.	urednik
Ured.	urednik s sodelavci
Vh	dr. Jožko Vetrih, prof. v Gorici
Žitko	Salvator Žitko, ravn. Koprškega muzeja, Koper

Popravki

LAVRENCIČ Devana - mati Milena Cotič je bila iz Trsta. Oče je hišo v Škednju kupil 1917. Real. gimn. v Mrbu je obiskovala 1939-41.

LAVRENCIČ Milena - je absolvirala Filoz. fak. v Lj. 1954.

LOJK Bogomir - mati je bila Olga Kavčič.

MAHNIČ Rudi - je padel 19. nov. 1943 (ne 1973).

Dodatne kratice in krajšave

A. Splošne

DSUU	Društvo slovenskih upodablajočih umetnikov
ZSV	Zavod za spomeniško varstvo

B. Bibliografske

ArhV	Arheološki vestnik, Lj. I (1950) -
Sardoč	Dorče Sardoč, Tilgrova sled. Zapisala, uredila in z opombami opremila Lida Turk, ZTT-Lipa 1983
Silič-Nemec, Javni spomeniki	Nelida Silič-Nemec, Javni spomeniki na Primorskem 1945-1978, Koper 1982